BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Institoris, Heinrich, 1430-1505

Malleus maleficarum maleficas & earum haeresim, ut phramea potentissima conterens

Coloniae 1520

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Rw 1798
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11277231-4

P

1X

74

Rw 1798

1. Ex.

A°
A: 202.

[Auctores:] Jacobus Sprenger
et Henricus Institoris)

[1. Exemplar]

Soc. Jesu augusto

MALLEVS MALEFICARVM, MALEFICAS, & earum hæresim, vt phramea potentissima conterens.

¶APOLOGIA AV-
THORIS IN MALLEVM MALEFICARVM.

VM INTER ruentis seculi calamitates quas proh dolor nõ tã legimus, quàm passim experimur, vetus oriens damno suæ ruinæ irrefragabili dissolutus, ecclesiam quam nouus oriens homo CHRISTVS IESVS aspersione sui sanguinis fœcundauit, licet ab initio variis hæresum contagionibus inficere non cessat, illo tamen præcipue in tempore his conatur, quando mundi vespere ad occasum declinante, & malitia hominum excrescente, nouit in ira magna, vt Ioan. in Apocal. testatur, se modicum tempus habere. Quare & insolitam quandam hæreticam prauitatem in agro dominico succrescere fecit, hæresim inquam maleficarum, à principaliori in quo vigere noscitur sexu denotando. Quæ dum innumeris machinatur insultibus, hoc tamen in singulis quod cogitatu terribile, DEO nimium abominabile, & omnibus CHRISTI fidelibus odibile cernitur, operibus expletur. Ex pacto enim cum in inferno & fœdere cum morte fœtidissimę seruituti, pro earum prauis explendis spurcitijs se subijciunt. Præterea ea quæ in quotidianis eruminis, hominibus, iumentis, & terræ frugibus, ab eis DEO permittente & virtute dæmonum concurrente inferuntur. Inter quæ mala nos inquisitores Iacobus sprenger, vnà cum charissimo ab apostolica sede in exterminium tam pestiferæ hæresis, socio deputato: licet inter diuinorum eloquiorũ professores sub prædictorum ordine militantium minimi. Pio tamen ac lugubri affectu pensantes quid remedij, quidve solaminis mortalibus ipsos pro salutari antidoto foret administrandum, huic operi præ cunctis alijs remedijs pios submit-

tere humeros dignum iudicauimus, confisi de melliflua largitate illius, qui dat omnibus effluenter, & qui calculo sumpto de altari forpice, tangit & mundat labia imperfectorum, in finem optatum cuncta perducere. Uerum cum in operibus hominum nil fiat adeo vtile & licitum, cui non possit aliqua pernicies irrogari. Ingeniola etiam nostra ad acumen non perueniunt veritatis, nisi lima alterius prauitatis plurimum fuerint abrasa. Ideo qui de nouitate operis nos redarguendos æstimat ad certamen illius confidenter accedimus. Sciat tamen hoc ipsum opus nouum esse simul & antiquum, breue pariter & prolixum, antiquum certe materia & authoritate, nouum vero partium cõpilatione, earumq; aggregatione, breue propter plurimorum authorum in breuem perstrictionem: lõgum nihilominus propter immensam materiæ multitudinem, & maleficarum imperscrutabilem malitiam. Nec hoc dicimus, cæterorum authorum scriptis præsumptuose derogando, nostrumq; opus iactanter & inaniter extollendo, cum ex nostro ingenio pauca & quasi nulla sint addita. Unde non nostrum opus sed illorum potius censetur quorum ex dictis fere sunt singula conterta. Qua simul ex causa nec poemata condere nec sublimes theorias cœpimus extendere, sed exceptorum more procedendo ad honorem summę trinitatis, & individuę vnitatis super tres partes principales, originem, progressum & finem. Maleficarum malleum tractatum nuncupando aggredimur recollectione operis socio, executionem vero his quibus iudicium durissimum imminet, eo quod in vindictam malorum, laudem vero bonorum constituti cernuntur à DEO, cui omnis honor & gloria in secula seculorum,
AMEN.

¶ TENOR

¶TENOR BVLLAE apoſtolicæ aduerſus hæreſim maleſi-CARVM, CVM APPROBATIONE & ſubſcripſione doctorum almæ vniuerſitatis Colonieñ. in ſequentem tractatum, Incipit fœliciter.

INNOCENTIVS EPISCOPVS, SERVVS ſeruorum DEI. Ad futuram rei memoriam. Summis deſiderantes affectibus prout paſtoralis ſollicitudinis cura requirit, vt fides catholica noſtris potiſſimè temporibus vbique augeatur & floreat, ac omnis hæretica prauitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de nouo concedimus, per quæ huiuſmodi pium deſiderium noſtrum votiuum ſortiatur effectum, cunctisq; propterea per noſtræ operationis miniſterium, quaſi per prouidi operatoris ſarculum erroribus extirpatis: eiuſdem fidei zelus & obſeruantia, in ipſorum corda fidelium fortius imprimatur. Sane nuper ad noſtrum non ſine ingenti moleſtia peruenit auditum, quòd in nonnullis partibus Alemaniæ ſuperioris nec non in Maguntineñ. Colonieñ. Treuereñ. Saltzburgeñ. & Bremeñ. prouincijs, ciuitatibus, terris, locis, & diocœſibus complures vtriuſq; ſexus, perſonæ propriæ ſalutis immemores, & a catholica deuiantes cum dæmonibus incubis & ſuccubis abuti, ac ſuis incantationibus, carminibus, & coniurationibus, alijsq; nephandis ſuperſtitijs, & ſortil[illegible] exceſsibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges,

fruges, vinearum vuas, & arborum fructus, nec non homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia. Vineas quoque, pomeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina: perire, suffocari, & extingui facere, & procurare, ipsosq; homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & animalia diris tam intrinsecis quàm extrinsecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare: ac eosdem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, virosq; ne vxoribus: & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeant impedire. Fidem præterea ipsam quam in sacri susceptione baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare. Aliaque quamplurima nefanda excessus & crimina, instigante humano generis inimico cõmittere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, ac pernicioſum exemplum, ac scandalum plurimorum. Quodq; licet dilecti filij HENRICI institoris, in prædictis partibus Alemaniæ superioris, in quibus etiam prouinciæ, ciuitates, terræ dioces. & alia loca huiusmodi comprehensa fore censentur: nec non IACOBVS SPRENGER per certas partes lineæ Rheni, ordinis predicatorum & theologiæ professores, hæretice prauitatis inquisitores, per literas apostolicas deputati fuerint, prout adhuc existunt, tamen nonnulli clerici & laici illarum partium quærentes plura sapere quàm oporteat, pro eo quòd in literis deputationis huiusmodi prouinciæ, ciuitates, dioces. terræ, & alia loca prædicta, illarumq; personæ ac excessus huiusmodi nominatim & specificè expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri, & propterea præfatis inquisitoribus in prouincijs, ciuitatibus, dioce. terris & locis prædictis, huiusmodi inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus & criminibus antedictis, punitionem, incarcerationem & correctionem admitti non debere, pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod

in pro-

In prouincijs, ciuitatibus, dioce. terris & locis prædictis excessus, & crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidenti iactura, & æternæ salutis dispendio remanent impunita. Nos igitur impedimenta quelibet quę per ipsorum inquisitorum officij executio, quomodolibet retardari posset de medio submouere, & ne labes hæreticę prauitatis, aliorumq; excessum, huiusmodi in perniciem aliorum innocentum sua venena diffundat, oportunis remedijs prout nostro incumbit officio, prouidere volentes fidei zelo ad hoc maxime nos impellente, ne propterea contingat, prouincias, ciuitates, diocœses, terras & loca prædicta sub eisdem partibus Alemaniæ superioris, debito inquisitionis officio, carcere eisdem inquisitoribus in illis officium inquisitionis, huiusmodi exequi licere, & ad personarum earundem, super excesibus & criminibus prædictis correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere. Perinde in omnibus, & per omnia, ac si in literis prædictis prouinciæ, ciuitates, dioce. terræ & loca, ac personæ, & excessus huiusmodi nominatim, & specificè expressa forent authoritate apostolica tenore prę sentium statuimus. Proq; potiori cautela literas & deputationem prædictas ad prouincias, ciuitates, dioce. terras & loca, nec non personas, & crimina huiusmodi extendentes, præfatis inquisitoribus quòd ipsi & alter eorum accersito secum dilecto filio, IOANNE GREMPER clerico Constantien. dioce. magistro in artibus, eorum moderno, seu quouis alio notario publico per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando in prouincijs, ciuitatibus, diocesis, terris, & locis prædictis, contra quascunque personas, cuiuscunque conditionis, & præeminentiæ fuerint huiusmodi inquisitionis officium exequi, ipsasq; personas quas in præmissis culpabiles repererint, iuxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Nec non in singulis prouinciarum huiusmodi parrochialibus ecclesijs, verbum DEI fideli populo quo-

tiens expedierit, ac eis visum fuerit proponere & prædicare, omniaq; alia & singula in præmissis, & circa ea necessaria & oportuna facere, & similiter exequi liberè & licitè valeant, plenam ac liberam eadem auctoritate de nouo concedimus facultatem. Et nihilominus venerabili fratri nostro episcopo Argentinensi, per apostolica scripta mandamus, quatenus ipse per se vel per alium, seu alios præmissa vbi quando & quotiens expedire cognouerit, fueritq; pro parte inquisitorum huiusmodi seu alterius eorum legitime requisitus, solenniter publicans, non permittat eos per quoscunq; super hoc contra prædictarum & præsentium literarum tenorem, quauis authoritate molestari, seu aliàs quomodo libet impediri molestatores & impedientes, & contradictores, quoslibet & rebelles, cuiuscunq; dignitatis status, gradus, præeminentię, nobilitatis, & excellentiæ aut conditionis fuerint, & quocunq; exemptionis priuilegio sint muniti. Per excommunicationis, suspensionis & interdicti, ac alias etiam formidabiliores de quibus sibi videbitur sententias, censuras & pœnas, omni appellatione postposita, compescendo & etiam legitimis super his per eum seruandis processibus, sententias ipsas quotiens opus fuerit aggrauare & reaggrauare authoritate nostra procuret, inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis. Non obstantibus præmissis ac constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrarijs quibuscunq;. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab apostolica sit sede iudultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint: per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscunq; tenoris existat, per quã præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus huiusmodi gratiæ impediri valeat, quomodo libet vel differri, & de quacunq; toto tenore habenda sit in nostris literis mentio

tio

tio ſpecialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, extenſionis, conceſsionis & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis DEI, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

¶ Datum Romæ apud ſanctum Petrum. Anno incarnationis dominicæ, Milleſimo, quadringẽteſimo, octuageſimo quarto. Noñ. Decembris. Pontificatus noſtri Anno primo.

¶ SEQVITVR INSEquentem tractatum approbatio, & SVBSCRIPTIO DOCTOrum almæ vniuerſitatis Colonieñ. iuxta formam publici inſtrumenti.

IN NOMINE DOMINI NOſtri, IESV CHRISTI, Amen. Nouerint vniuerſi præſentes publicum inſtrumentum lecturi, viſuri, & audituri. Quod anno à natiuitate eiuſdem Domini noſtri, Milleſimo, quadringenteſimo, octuageſimoſeptimo, Inditione quinta, die vero ſabbati, decimanona menſis Maij, hora quinta poſt meridiem, vel quaſi pontificatus ſanctiſsimi in CHRISTO patris & domini noſtri domini Innocentij, diuina prouidentia Papæ octaui, Anno tertio. In mei notarij publici & teſtium infraſcriptorum, ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum præſentia perſonaliter conſtitutus, Venerabilis & religioſus frater Henricus Inſtitoris ſacræ theologiæ profeſſor, ordinis prædicatorum, hæreticæ prauitatis inquiſitor, à ſancta ſede apoſtolica, vnà cum venerabili & religioſo

ligioso fratre Iacobo Sprenger, etiam sacræ theologiæ professore, ac conuentus prædicatorum Colonien. priore collega suo specialiter deputatus, pro se & dicto collega suo proposuit atq; dixit, modernus summus pontifex, scilicet, dominus Innocentius Papa prefatus, per vnam patentem bullam commisit ipsis inquisitoribus Henrico & Iacobo, ordinis prædicatorum & sacræ theologiæ professoribus prædictis, facultatem inquirendi apostolica auctoritate, super quascunq; hæreses præcipue autem super hæresim maleficarum, modernis temporibus vigentem, & hoc per quinque ecclesias Metropolitanas, videlicet, Maguntinen. Colonien. Treueren. Saltztburgen. & Bremen. cum omni facultate contra tales procedendi, vsque ad vltimum exterminium, iuxta tenorem bullæ apostolicæ, quam suis habebat in manibus, sanam, integram, illesam, & non viciatam, sed omni prorsus suspitione carenti. Cuius quidem tenor bullæ sic incipit. Innocentius episcopus seruus seruorum D E I. Ad futuram rei memoriam summis desiderantes affectibus, prout pastoralis solicitudinis cura requirit, vt fides catholica nostris potissime temporibus vbiq; augeatur & floreat &c. Finit auuem sic, Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis dominicæ Millesimo, quadringentesimo octuagesimo quarto, Nonas Decembris. Pontificatus nostri Anno primo.

Et quia nonnulli animarum rectores, & verbi D E I prædicatores publice in eorum sermonibus ad populum asserere & affirmare non verebantur maleficas non esse, aut qui nihil in nocumentum creaturarum quacunq; operatione efficere possent, ex quibus incautis sermonibus nonnunquam seculari brachio ad puniendum huiusmodi maleficas amputabatur facultas, & hoc in maximum augmentum maleficarum & confortationem illius hæresis. Ideo præfati inquisitores, totis eorum viribus cunctis periculis & insultibus obuiare volentes, tractatum quen-

dam

dam non tam ſtudioſe, quàm & laborioſe collegerunt. In quo non tam huiuſmodi prædicatorum ignorantiam, pro catholicæ fidei conſeruatione repellere, niſi ſunt quantum etiam in exterminium maleficarum, debitos modos ſententiandi & eaſdem puniendi, iuxta dictæ bullæ tenorem, & ſacrorum canonum inſtituta laborarunt. At quoniam conſonum rationi eſt, vt ea quæ pro communi vtílitate fiunt, etiam communi approbatione doctorum roborentur. Ideo ne præfati rectores diſcoli, & prædicatores ſacrarum literarum ignari æſtimarent prædictum tractatum, ſic vt præmittitur collectum minus bene doctorum determinationibus, & ſententijs fulſitum, eundem almæ vniuerſitati Colonien. ſeu nonnullis ibidem ſacrę paginę profeſſoribus ad diſcutiendum & collationandum obtulerunt, vt ſi qua reprehenſibilia, & à catholica veritate diſſona reperirentur, eorum iudice ſic refutarentur, quod tamen conſona catholicę veritati approbarentur, quod ſubſcriptis modis factum fuit.

¶ In primis egregius dominus Lambertus de Monte manu ſua propria ſe ſubſcripſit, prout ſequitur. Ego Lambertus de Monte, ſacrę theologię humilis profeſſor, Decanus pro tempore facultatis ſacrę paginę eiuſdem ſtudij Colonieſi. fateor ac manu mea propria iſtum tractatum tripartitum per me luſtratum, & diligenter collationatum, quo ad eius partes primas nihil continere, ſaltim meo humili iudicio, quod ſit contrarium aut ſententijs non errantium philoſophorum, aut contra veritatem ſanctę catholicę & apoſtolicę fidei, aut contra doctorum determinationes, à ſancta Eccleſia approbatorum aut admiſſorum. Tertia etiam pars vtiq; ſuſtinenda & approbanda, quo ad illorum hęreticorum punitiones, de quibus tractat inquantum ſacris canonibus non repugnat. Iterum propter experimenta in hoc tractatu narrata, quę vtiq; propter famam tantorum virorum pręcipuorum etiam inquiſitorum creduntur eſſe vera. Conſulendum

tamen

tamen videtur quod iſte tractatus doctis & viris zeloſis, qui ex eo ſana, varia, & matura conſilia in exterminium maleficarum conferre poſſunt, communicetur ſimul & eccleſiarum rectoribus timoratis & conſcientioſis duntaxat, ad quorum doctrinam ſubditorum corda in odium tam peſtiferæ hæreſis incitari poterunt ad cautelam bonorum pariter & malorum inexcuſabilitatem atq; punitionem, vt ſic miſericordia in bonis & iuſticia in malis luce clarius pateat, & in omnibus DEVS magnificetur ipſo præſtante, cui laus & gloria.

¶ Deinde ad idem venerabilis magiſter Iacobus de Stralen, etiam propria manu ſua ſubſcripſit, in hunc modum. Ego Iacobus de Stralen, ſacræ theologiæ profeſſor minimus, poſt viſitationem, tractatus memorati, ſentio conformiter per omnia, his quæ per venerabilem magiſtrum noſtrum Lambertum de Monte decanum, ſacræ theologiæ ſuperius annotata ſunt, quod atteſtor hac ſcriptura manus meę ad laudẽ Dei. Pariformiter eximius magiſter Andreas de Ockſenfurt, etiam propria manu ſe ſubſcripſit, vt infra de materia oblati tractatus, quantum prima facie apparuit quod conteſtor, manus meæ ſcriptura, ad finem in eodem expreſſum promouendum.

¶ Conſequenter autem egregius magiſter Thomas de Scotia, ſimiliter ſe propria manu ſua ſubſcripſit prout ſequitur. Ego Thomas de Scotia ſacræ theologiæ doctor, licet immeritus conformiter ſentio per omnia venerabilibus magiſtris noſtris præcedentibus in materia præfati, tractatus per me examinati, quod atteſtor manu propria mea. Subſequenter & ſecunda ſubſcriptio contra præfatos prædicatores incautos ſic acta fuit. In primis poſiti fuerunt articuli prout ſequitur. Primo inquiſitores hæreticæ prauitatis deputatos auctoritate ſedis apoſtolicæ, iuxta formam canonum commendant magiſtri ſacræ theologiæ ſubſcripti, & hortantur quod dignentur proſequi cum zelo eorum officium. Secundo, quod malefi-

cia

eia posse fieri permissione diuina ex cooperatione diaboli, per maleficos aut maleficas, non est contrarium fidei catholicæ, sed consonum dictis sacræ scripturæ, immo necessarium est, iuxta sententias sanctorum doctorum, illa quandoque posse fieri admittere. Tertio, prædicare ergo maleficia non posse fieri, erroneum est, quia sic prædicantes impediunt, quantum in eis est opus pium inquisitorum, in præiudicium salutis animarum, secreta tamen quæ quandoque ab inquisitoribus audiuntur non sunt omnibus reuelanda. Vltimo exhortandi veniunt omnes principes, & quicunque catholici, vt assistere dignentur tam pijs votis inquisitorum, pro defensione sanctæ catholicæ fidei. Demum vero subscripti & suprascripti doctores prædictæ facultatis theologiæ, manibus propriis se subscripserunt, prout ego Arnoldus notarius infrascriptis ex reuelatione honesti Ioannis Vorda de Mechlinia, almę vniuersitatis Colonien. bedelli iurati qui mihi hoc retulit, audiui & ex manibus etiam supra & infrascriptis apparuit, vidi & in hunc qui sequitur modum.

¶ Ego Lambertus de Monte, sacræ theologiæ humilis professor, ita sentio vt præscribitur, teste hac manu mea propria. ¶ Ego Vdalricus Krydenvvijs. de eslyngen, sacræ theologiæ professor nouissimus, vt præscriptum est. ita sentiendum, hac manus propria scriptura censeo.
¶ Et ego Conradus de Campis, sacræ theologiæ professor humilimus, prout supra cum maioribus meis in idem concurro iudicium. ¶ Ego Cornelius de Breda, minimus professor ita sentio, vt præscriptum est, quod testificor manu mea propria. ¶ Ego Thomas de Scotia, sacræ theologiæ professor, licet immeritus conformiter sentio venerabilibus professoribus præscriptis, teste manu mea propria. ¶ Ego Theodoricus de Bummell, sacræ theologiæ humilimus professor, ita sentio sicut scriptum est per magistros meos præscriptos, quod testor manu mea propria, in assertione articulorum præscriptorum conformis

formis iudicij sum cumvenerandis magistris nostris ,præ-
ceptoribꝫ. meis. ¶Ego Andreas de Ochsenfurt sacræ theo
logiæ facultatis professor , ac theologorum vniuersitatis
Colonienſis,collegij minimus. Nouissime autem & fina-
liter iam dictus venerabilis & religiosus frater Henricus
Insticoris inquisitor habuit & tenuit in suis manibus quã
dam aliam literam pergamenã, Sereniſsimi regis Roma-
norum figillo suo rubeo rotondo,in capsa ceræ glaucę im
pressa,impressula pergameni inferius impendentis, figillã
sanam & integram non viciatam,non cancellatam,neque
in aliqua sui parte suspectam , sed omni prorsus vicio &
suspitione carenti. Ita quod in faciliorem expeditionem
huius negocij fidei,idem sereniſsimus Dominus Roma-
norum rex præfatus , ipsam eandem bullam apostolicam
supra tactam tanquamChristianiſsimus princeps tueri &
defendere voluit, atque vult, & ipsos inquisitores in suã
omnimodam protectionem suscipit. Mandans & præci-
piens omnibus & singulis Romano Imperio subditis, vt
in executione talium negociorum fidei ipsis inquisitori-
bus omnem fauorem & assistentiã exhibeant, ac aliãs fa-
ciant prout in eadem litera plenius cõtinetur & habetur.
Cuius quidem literæ regalis principium & finis hîc infra
annotantur in hunc modum. Maximilianus diuina fa-
uente clementia , Romanorum Rex, semper Augustus,
Archidux Austriæ,Dux Burgoniæ,Lotharingię,Braban-
tiæ,Lymburgiæ & Geldriæ,Comes Flandriæ, &c. Finis
vero:Datum in oppido nostro Bruxellen.nostro sub
figillo,mensis Nouembris die sexta,Anno Domi
ni , Millesimo quadringentesimo octuage-
simosexto , regni nostri
anno primo.

DE

¶ DE ſuper miſsis omnibus & ſingulis iam dictis, venerabilis & religioſus frater, Henricus, inquiſitor, pro ſe & collega ſuo antedicto, ipſis à me notario publicum, ſeu publica inſtrumentum & inſtrumenta, in meliori forma petiit. Acta ſunt hæc Coloniæ, in domo habitationis venerabilis magiſtri Lamberti de monte prædicti, infra emunitatem eccleſiæ ſancti Andreæ Colonienſis, ſitur. in cameris negociorum & ſtudij eiuſdem magiſtri Lamberti, inferius, ſub anno Domini, inditione, menſis, die & horis, & pontificatus quibus ſupra, præſentibus ibidem prædictis magiſtro Lamberto, & Ioanne Bedello, nec non honeſtis viris, Nicolao Cuper de venroide, venerabilis curiæ Colonienſis, notario iurato, & Criſtiano Vintzen de euſskirchen, clerico Colonienſis diocœſis, teſtibus, ad præmiſſa fide dignis rogatis & requiſitis.

¶ Et ego Arnoldus kolich de euſskirchen, clericus Colonienſis iuratus, Quia præmiſsis omnibus & ſingulis, dum ſic vt premittitur fierent & agerentur, vnà cum prænominatis teſtibus præſens fui, eaq; ſic fieri vidi, & vt preſertur ex relatione Bedelli audiui, idcirco preſens publicum inſtrumentum, manu mea propria ſcriptum & ingroſſatum, ex inde confeci, ſubſcripſi, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, ſignoq; & nomine meis ſolitis & conſuetis ſignaui, rogatus & requiſitus,

in fidem & teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſſorum.

Sequi-

¶ Sequitur tabula subsequentis operis, seu tractatus.

SVPER bullam ergo Innocentij VIII. aduersus hæresim maleficarum, nouissime emanatam, quæstiones quadragintaocto discutiendæ, tria principaliter habent declarare. Primo, originem. Secundo, progressum. Tertio, finale remedium. Originem, quò ad multiplicationem finale remedium, quò ad illius hæresis exterminium.

Prima pars super tria quæ ad maleficialem effectum concurrunt, vt sunt dæmon, maleficus, & diuina permissio, continet in numero quæstiones decem & octo, quatum quatuor super potentiam dæmonis, reliquæ super eorum opera. Est autem prima & totius operis introductoria. An asserere maleficas esse ita censetur catholicum, quod eius oppositum pertinaciter defendere omnimodo sit hæreticum.

Secunda, an catholicum sit asserere quod ad effectum maleficialem, semper habeat dæmon cum malefico concurrere, vel quod alterum sine adminiculo alterius talem effectum possit producere.

Tertia, an catholicum sit asserere quod huiusmodi effectus per incubos & succubos dæmones sic procurantur, quod etiam veri homines in multiplicationem & originem maleficorum per tales dæmones procreantur.

Quarta quæstio, an catholicum sit asserere quod actus incuborum & succuborum dæmonum, tantummodo infimis spiritibus conueniat.

Quinta, an quoquo modo possit catholicè censeri, quod origo & multiplicatio maleficorum operum ex influentijs procedat corporum cœlestium, absq; adminiculo dæmonum. Seu à substantijs separatis, vt sunt motores orbium

bium cœlestium, seu etiam ꝑ malicia hominum concurrente ad voces & verba quacunque virtute stellarum.
Sexta, quò ad maleficos cum dæmonibus concurrentes, cur mulieres amplius inueniũtur hac hęresi infectæ quàm viri, cuiusmodi etiam mulieres præ cæteris sunt inuolutę, declaratur per quinque sequentes quæstiones.
Septima, an maleficæ virtute dæmonum, mentes hominũ ad odium vel amorem inordinatum incitare valeant, & de modo proponendi huiusmodi materiam in sermonibus ad populum.
Octaua, an generatiuam potentiam, seu actum venereum impedire, & maleficare possunt, cum quadam incidentali quæstione, cur interdum actus ille impeditur respectu vnius & non respectu alterius personæ.
Nona, an pręstigiosa illusione membra virilia quasi sint à corporibus euulsa auferre solent, cum certis aliis annexis difficultatibus.
Decima, an homines in bestiales formas possint transmutare, cum incidentali alia difficultate.
Vndecima, de obstetricibus maleficis, conceptus in vtero & extra, diuersimodè interimentes.
Duodecima, super permissionem diuinam, quæ ad dæmonem & maleficã habet concurrere, an diuinã permissionẽ in his operibus maleficarum cõmendare ita sit catholicũ, ꝙ eius oppositum. s. illam redarguere oĩno sit hęreticum.
Tredecima etiam incidentalis super duas diuinas permissiones, circa casum diaboli, & primorũ parentum, ex quibus cuncta maleficorum opera iustè permittuntur.
Quartadecima, an prędmissis non obstantibus, peccata maleficorum grauiora sint peccatis malorum angelorum, & primorum parentum, & est tota materia prædicabilis, cũ declaratione quòd grauissimas merentur pœnas, etiam in præsenti, vltra omnes flagitiosos mundi.
Quintadecima, an propter peccata maleficorum, innoxij sæpe maleficantur.

Sextadecima, an hæresis maleficarum omnes alias superstitionis species excedat.

Decimaseptima est declaratiua quartædecimæ, grauitatẽ criminis in maleficis, ad peccata quæcunque dæmonum comparando.

Decimaoctaua, contra quinque argumenta laicorũ, quòd Deus non permittat tantam potestatem diabolo & maleficis, & in hac materia coniungitur finis suo principio, dũ hæc vltima quæstio annectitur primæ.

SECVNDA pars operis continet sedecim capitula, sub duabus quæstionibus, quarum vna in principio, & altera in fine ponitur, & prima super remedia preseruatiua, altera super remedia maleficia amouentia. Capitula autem intermedia modum procedendi maleficorũ, in maleficiis inferẽdis pertractant. Prima quæstio, an quis possit per bonos angelos ita beneficiari, quòd à maleficis & dęmonibus non possit maleficari.

Capitulum primũ de diuersis mediis, quibus dæmones ad augmentum illius perfidiæ alliciunt, per maleficas innoxias & honestas puellas.

Secundum capitulum, de modo sacrilegæ professionis earum, cum declaratione omagij præstandi diabolo.

Tertium, super modum quo de loco ad locum corporaliter transferuntur.

Quartum, de modo quo se incubis dæmonibus subiiciunt, in quo etiam tractatur qualiter ex his multiplicantur, & an semper cum decisione seminis incubus maleficã aggreditur, & an potius vno tempore quàm altero, & similiter de loco, & an visibiliter illas spurcitias agitant, cũ maiori vel minori venerea delectatione, & an incubi tam tũmõ mulieres ex earũ spurcitiis procreatas aggrediũtur.

Quintum capitulum de modo generali, quo per sacramenta ecclesiæ sua maleficia exercẽt, & de sex modis quibus omnibus creaturis corporalibus, demptis corporibus cœlestibus, veras infirmitates, licet non veras sanitates vir

tute

tute naturali inferre possunt.

Sextum, de modo quo vim generatiuã impedire solent.

Septimum, de modo quo membra virilia auferre solẽt, quia ea quæ in prima parte tacta sunt super potentiam faciendi, iam per modos operandi declarantur, vnde nõ est eadem vtrobique materia. mutant.

Octauũ, de modo quo hoïes in bestiales formas transNonum, de modo quo dæmones intra corpora sine læsione existunt, qñ prestigiosas operantur trãsmutationes.

Decimum, de modo quo dæmones substantialiter per maleficarum operationes, homines inhabitant.

Vndecimum, de modo quo omne genus infirmitatis inferre possunt, hoc tamen in generali tractatur. In speciali vero sequenti.12.ca. quo grauiores infirmitates inferunt.

Tertiumdecimum, super modum quo maleficæ obstetrices præ omnibus aliis maiora damna inferunt, infantes aut interimendo, aut dæmonibus offerendo.

Quartumdecimum, super modum quo iumentis varia nocumenta inferunt.

Quintumdecimum, super modum quo grandines & tempestates concitare, ac fulgura fulminare solent.

Sedecimum, super tres modos quibus viri reperiuntur maleficiis infecti, & non mulieres. Et primo de maleficis sagittariis. Secundo, de incantatoribus, qui per carmina sacrilega arma læsiua contra quẽcunque nocumenta incantare sciunt, & hoc per verba. Tertio, qui per breuia scripta.

SEQuo ad remedia maleficia amouentia, quod est secundum principale huius secundæ partis. Primo ponitur quæstio: Vtrum sit licitum maleficia per alia maleficia, aut per illicita tollere, & habet ca.9.

Primum super remedium ecclesiasticum, cõtra incubos & succubos dæmones.

Secundum, super remedia contra vim generatiuam maleficiatam.

Tertium, ſuper remedia contra maleficiatos ſuper amorem, vel odium inordinatum.

Quartum, ſuper remedia vbi præſtigioſa arte membra virilia auferuntur, & vbi hoies in beſtiales formas tranſmutantur.

Quintum, ſuper remedia contra obſeſſos ex maleficis.

Sextum, ſuper remedia contra quaſcunq; infirmitates, à maleficis illatas, & hoc per licitos exorciſmos.

Septimum, ſuper remedia cõtra grandines & fulmina, ac etiam ſuper iumenta maleficiata.

Octauũ, ſuper remedia quædam occulta, contra quaſdã occultas dęmonum infeſtationes.

Nonum, ſuper remedia pro illis qui ſe dæmonibus intuitu alicuius commodi temporalis deuouiſſent.

TERTIA pars operis ſuper remedia vltima, non tam contra earum opera, quàm perſonas maleficarum, ſuper ipſorum exterminium, continet tres partes principales, ſcilicet, modum inchoandi, proceſſum iudicij, & modum continuandi, & modum ſententiandi, puniendi, & plectendi, quæſtiones, & prima pars continet quæſtiones quinque. Secunda duodecim. Tertia viginti. Et prima omnium ſequentium quæſtionum introductoria eſt. ¶ Vtrum maleficæ & earum fautores, receptatores, & defenſores, ita ſubiiciuntur tam eccleſiaſtico quàm ciuili iudicio; quod ab earum inquiſitione valeant hæreticæ prauitatis inquiſitores eſſe onerati. Demùm ſuper modum inchoandi proceſſum prima quæſtio.

Quis ſit modus competens Iudici ad inchoandum proceſſum fidei contra maleficas.

Secunda quæſtio de numero teſtium.

Tertia, quoties poſsit examinari.

Quarta, de conditione.

Quinta, inimici capitales ad teſtificandũ admittuntur?

¶ Super ſecundam partem, qualiter proceſſus talis eſt continuandus, eſt quęſtio ſexta. Et primo, qualiter teſtes ſunt citandi,

ctandi, & interrogandi. Secundo, qualiter interrogatoria generalia, pro primo actu maleficis proponuntur. Tertiò, qualiter interrogatoria particularia. Quæstione septima varia dubia super responsiones negatiuas maleficarum declarantur, & quando potest incarcerari, quando etiam pro manifeste deprehensa in hæresi maleficarum sit habenda, & est actus secundus. Quæstio octaua, quomodo sit capienda & incarceranda, erit actus tertius. Nona quæstio, an deponentiũ nomina sint ei post captionem manifestanda, actus quartus. Decima, qualiter defensiones sunt concedendæ, cum deputatione aduocati, actus quintus. Vndecima, quid faciet aduocatus cum sibi testium nomina non publicantur, actus sextus. Duodecima, magis declaratiua quomodo sit capitalis inimicitia inter delatam & testes inuestiganda, & est actus septimus Iudicis. Tredecima, quid faciet Iudex vbi delatus vult eum recusare, actus octauus. Quartadecima, de his quæ Iudex habet aduertere ante locum carceris, & in tortura, & quòd non sit facilis ad exponendum maleficam tormentis, propter maleficium taciturnitatis, actus nonus. Quintadecima, de modo sententiãdi delatam ad quęstiones, & qualiter prima die sit quæstionanda. Sedecima, quomodo quæstiones sunt continuandæ, & de signis ex quibus malefica cognoscitur, & quomodo sunt abradendæ, & de variis cautelis super maleficium taciturnitatis, & est actus vndecimus Iudicis. Decimaseptima, de tempore, & de secundo modo interrogandi, & de cautelis extremis à Iudice obseruandis.

SVPER modos vero sententiandi, viginti numero, est prima quæstio, an super examen & iudicium candentis ferri, vbi ad illud appellant, possit sententiari. Secunda, de his quæ generaliter Iudex debet obseruare, circa sentẽtias tã interloquutoria q̃ diffinitiua. Tertia, quot modis Iudex potest delatum habere suspectum, & super quibus potest ferre sententiam.

Quarta, quomodo fit ſententia ferenda ſuper perſonã, ſed immunem totaliter.

Quinta, qualiter fit ferenda ſuper delatam & diffamatam generaliter.

Sexta, qualiter ſuper delatam diffamatam, quæſtionib⁹ tamen & tormentis exponendam aliqualiter.

Septima, qualiter ſuper ſuſpectam de illa hæreſi leuiter.

Octaua, qualiter ſuper ſuſpectam vehementer.

Nona, qualiter ſuper ſuſpectam violenter.

Decima, qualiter eſt ferenda ſuper diffamatam & ſuſpectam inſimul & communiter.

Vndecima, qualiter ſuper confeſſam illam hæreſim, ſed non relapſam & pœnitentem.

Duodecima, qualiter ſuper confeſſam hæreſim, & pœnitentem, ſed relapſam probabiliter.

Tredecima, qualiter ſuper confeſſam & impœnitentem ſed relapſam realiter.

Quartadecima, qualiter ſuper cõfeſſam hęreſim, & impœnitentem, atq; relapſam certitudinaliter.

Quintadecima, qualiter ſuper non confeſſam, ſed conuictam de hæreſi, legitimis teſtibus, & aliàs iudicialiter.

Sedecima, qualiter ſuper conuictam, ſed fugitiuam, vel ſe abſentantem contumaciter.

Decimaſeptima, qualiter ſuper delatam ab alia maleficia incinerata, ſed non confeſſam.

Decimaoctaua, qualiter ſuper delatam non maleficam, ſed maleficia tollentem.

Decimanona, qualiter ſuper ſagittarios maleficos, aremorum incantatores, & quoſcunque nigromanticos.

Viceſima, ſuper obſtetrices maleficas, omnes alias in maleficiis excedentes. Concludendo de remedio appellationis, vbi delata quæcunque ad illud confugeret, quid Iudici eccleſiaſtico, ſeu ciuili, ſit faciendum.

¶ Prima

¶ Prima questio in ordine.

VTrum asserere maleficos esse, sit adeo catholicum quod eius oppositum pertinaciter offendere omnino sit hereticum. ¶ Et arguitur quod non sit catholicum quicquam de his asserere. xxvi. q. v. episcopi. Qui credit posse fieri aliquam creaturam aut in melius deteriusve transmutari: aut in aliam speciem vel similitudinem transformari quam ab ipso omnium creatore pagano & infideli deterior est. Talia autem cum referuntur fieri á maleficis, ideo talia asserere nõ est catholicum sed hæreticum. ¶ Preterea nullus effectus maleficialis est in mundo. Probatur. Quia si esset, operatione dęmonum fieret. Sed asserere quod dęmones possunt corporales transmutationes aut impedire aut efficere non videtur catholicum, quia sic perimere possent totũ mundum. ¶ Præterea omnis alteratio corporalis puta circa infirmitates aut sanitates procreãdas reducitur in motum localem patet ex septimo physicorum. Quorumcũq; est motus cœli. Sed dęmones motum cœli variare non possunt. Dionysius in epistola ad Polycarpum. Quia hoc solius Dei est. Ergo videtur quod nullam transmutationem ad minus veram in corporibus causare possunt: & quod necesse sit huiusmodi transmutationes in aliquam causam occultam reducere. ¶ Præterea sicut corpus Dei est fortius quàm opus diaboli ita & eius factura. Sed maleficiũ si esset in mundo esset vtiq; opus diaboli contra facturam Dei: ergo sicut illicitum est asserere facturam superstitiosam diaboli excedere opus Dei, ita illicitum est credere vt creaturæ & opera Dei in hominibus & iumentis valeant vitiari ex operibus diaboli. ¶ Præterea id quod subiacet virtuti corporali, non habet virtutem imprimẽdi in corpora. Sed dæmones subduntur virtutibus stellarum quod potest eo quòd certi incantatores constellationes determi

natas ad inuocandum dæmones obseruant, ergo non habent virtutem imprimendi aliquid in corpora, & sic multo minus maleficæ. Item dæmones non operantur nisi per artem: Sed ars non potest dare veram formam. vnde in c. de mineris dicitur. Sciant auctores alchimiæ species transmutare non posse, ergo & dæmones per artem operantes veras qualitates sanitatis aut infirmitatis inducere non possunt, sed si verè sunt, habent aliquam aliam causam occultam absque opere dęmonum & maleficiorum. Sed contra in decre. 33. q. p. Si per sortiarias atq; maleficas artes nonnunquam occulto iusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, &c. Loquitur de impedimento maleficiali quo ad actus coniugales tria concurrere: scilicet maleficam diabolum & Dei permissionem. Pręterea fortius agere potest in id quod est minus forte. Sed virtus dęmonis est fortior virtute corporali. Iob. 40. Non est potestas super terram quæ ei valeat comparari, qui creatus est vt nemiuem timeret. Responsio. Hîc impugnandi sunt tres errores hęreticales quibus reprobatis veritas patebit. Nam quidam iuxta doctrinam sancti Thomæ in 4. distin. 24. vbi tractat de impedimento maleficiali, conati sunt asserere maleficium nihil esse in mundo, nisi in opinione hominum qui naturales effectus quorum essentiæ sunt occultę maleficijs imputabant. Alij qui maleficos concedũt sed ad maleficiales effectus illos tantummodo imaginare, & fantastice concurrere asserunt. Tertij qui effectus maleficiales omnino dicunt esse fantasticos & imaginarios licet dæmon cum malefica realiter concurrat. Horum errores sic declarantur & reprobantur. Nam primo omnino de hæresi notantur per doctores in 4. præfata dist. præcipuè per sanctum Thomam in 3. art. & in corpote q. dicẽs illam opinionem esse omnino contra auctoritates sancto rum, & procedere ex radice infidelitatis. Quia vbi auctoritas scripturæ sacræ dicit quod dæmones habent potestatem supra corporalia & supra imaginationem hominum

quando

quando à Deo permittuntur, vt ex multis scripturæ sacræ passibus notatur. Ideo illi qui dicunt maleficiũ nihil esse in mundo nisi in estimatione hominũ. Etiam non credũt esse dæmones, nisi in estimatione vulgi tantũ, vt errores quos homo sibiipsi facit, ex sua estimatione imputet dæmoni. Et ꝙ etiam ex imaginatione vehementi aliquæ figuræ apparent in sensu tales quales homo cogitat, ꝙ & tunc creduntur dęmones videri dicamus vel etiam maleficí. Et quum hęc vera fides repudiat per quam angelos de cœlo cecidisse & dęmones esse credimus. Ideo & fatemur ipsos ex subtilitate naturæ suæ multa posse quæ nos non possumus. Et illi qui eos ad talia inducunt facienda malefici vocantur hæc ibi. Quia vero infidelitas in baptizato hæresis nominatur, ideo tales de hæresi reprehenduntur. Alij duo errores dæmones & eorum naturalem potentiã nõ negantes, sed inter se quò ad effectum maleficialem & ipsam maleficam dissidentes: inquantũ vnus concedit maleficam realiter cooperari ad effectum, non tamen verum, sed fantasticũ. Alter vero per contrariũ effectum realem in leso concedens, sed maleficam fantastice putat cooperarí. Fundamẽtum errorum ex duobus passibus canon. qui habentur 26. q. v. ep̃i. sumpserũt, vbi primo reprehenduntur mulieres, quæ credunt se cum Diana, vel Herodiana nocturnis horis equitare. Inspiciatur ibi canon. Et quia sepe fantastice & imaginarie talia solummodo fiunt, ideo & illi errantes, de oĩbus aliis effectibus ita fieri iudicant. Secundo, quia ibi continetur ꝙ qui credit vel asserit posse fieri aliquã creaturam, aut in melius deteriusve immutarí aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem q̃ à Deo oĩm creatore, infidelis est, & pagano deterior. Vnde propter hoc, ꝙ ibi dicitur deteriusve immutarí, dicunt illũ effectum nõ esse realem in maleficato, sed tantũmodo fantasticum. Sed ꝙ hi errores hęresim sapiant, & contra sanũ intellectum canonis militant, ostenditur primo tam per legẽ diuinam q̃ etiam ecclesiast. & ciuilẽ, & hoc in generali, demum in speciali verba canon. exprimendo: licet etiã in

sequẽti questione clarius hoc deduceretur. Nam lex diuina in plerisq; locis præcipit maleficas nõ solam esse vitandas, sed etiam occidendas, cuiusmodi pœnas nõ imponeret si non veraciter & ad reales effectus & læsiones cum dęmonibus concurrerẽt. Mors enim corporaliter nõ infligitur sine corporali & graui peccato, sed aliud de morte animę quæ ex fantastica illusione seu etiã tentatione oriri potest. Hæc est sentẽtia S. Thomæ in. 2. dist. 7. in questione. An vti auxilio dęmonum sit malum. Nam Deutero. 18. præcipitur omnes maleficos & incantatores interfici. Leuitici etiam. 19. dicitur Anima quæ declinauerit ad magos & ad ariolos & fornicata fuerit in eis ponam faciem meam contra eam & interficiã eam de medio populi mei. Et iterũ. 20. Vir vel mulier in quibus phytonicus vel diuinus spiritus fuerit moriatur, & lapidibus obruẽt eos. Et dicuntur phytones in quibus demon operatur miros effectus. ¶ Præterea hæc sunt quod propter hoc peccatum Ochozias infirmus mortuus fuit. 4. Regum 1. & Saul. 1. Paralipo. 10. Diuinorum deniq; eloquiorum tractatores quid aliud in eorum scriptis sunt. 2. dist. 7. & 8. tradiderunt de potestate dęmonũ & magicis artibus eorũ scripta inspiciantur cuiuscunq; doctoris super. 2. librum senten. & inueniet nullo discrepante magos & maleficos virtute dæmonũ permittente Deo miros effectus non fantasticos posse producere. Taceo de varijs alijs locis in quibus sanctus Thomas diffusè de huiusmodi operibus pertractat vt in summa contra genti. lib. 3. cap. 1. & 2. in prima parte. q. 114. argu. 4. Et in secunda secundę. q. 92. & 93. Inspiciantur deniq; postillatores & glosatores de magis pharaonis. Exod. 7. Inspiciantur & dicta Augustini. 18. de ciuitate. Deicap. 17. Et in secundo de doctrina christiana. Similiter aliorum doctorũ quibus omnibus contradicere valde absurdum est, nec à vitio hæresi excusari potest. *immo in iure hæreticus censetur quicunq; errat in expositione sacræ scripturę. 24. q. 1. hæresis. Et quicunq; aliter sentis

sentit de his quæ fidē concernunt quam romana tenet ecclesia. e. c. & . q. Hæc est fides quod denicꝫ contra sanum intellectum canonis militant ostenditur per legē ecclesiasticam, Nam & canones doctores super. c. Si persortiarias & maleficas artes. 24. q. 1. & extra de frigidis & maleficiatis, quid aliud protēdunt nisi de maleficiali impedimento circa actus coniugales declarare quomodo dirimit contractum aut contrahendum matrimonium. Dicunt enim sicut & Tho. in. 4. vbi supra. quod si maleficium superueniat matrimonio ante carnalem copulam tunc si est perpetuum impedit & dirimit matrimoniū contractum cuiusmodi sententia non daretur super illusorium & fantasticū effectū, vt de se patet. Videatur hosti. in summa copiosa, similiter Gotfri. & Raymun. qui etiam nullibi leguntur difficultasse. An talis effectus posset censeri imaginarius & non realis, sed hoc tanquam per se notum relinquebant. & quomodo posset censeri perpetuus vel temporalis declarant si post triennium duraret nec dubitabāt an imaginarie per maleficā seu illusorie intromitteretur. Sed quod vere & realiter potest talis defectus procurari virtute demonis propter pactum cum eo initum, vel etiā per ipsum demonē absꝫ malefica. licet hoc rarissime fiat in ecclesia vbi sacramētum matrimonij meritoriū existit. sed quod inter infideles hoc contingat, hoc est, quia iusto titulo illos possidere se cernit vt Petrus de palude in suo quarto recitat de sponso qui desponsauerat idolum, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, quam tamen cognoscere non potuit propter diabolum qui semꝫ se in corpore assumpto interposuerat, cum tamen in ecclesia diabolus conatur potius per maleficas propter suū lucrum in perditionem animarum tales effectus intromittere, & qualiter hoc facere potest & quibus medijs inferius declarabitur. vbi de septem modis nocēdi hominibus per consimiles effectus tractabitur. Ex alijs etiam questionibus quas theologi & canonistę circa hāc materiam mo-

ent, hoc idem patet discutiẽtes quomodo possit tolli, & an licitũ sit per aliud maleficium tollere, & quid si malefica mortua sit, per quam maleficiũ est immissum, de quo casu Gotfri. in sua summa mentionem facit, de quibus in quæstonibus tertiæ partis patebit: cur deniq; tam diligenter canonistæ varias pœnas promulgassent, distinguendo de occulto & manifesto peccato maleficorum, seu potius diuinatorũ cũ noxia superstitio varias habeat species, vt notoriũ sit eucharistia denegetur. Si occultum pœnĩa 40. dierum de conse. dist. 2. pro diacone, Item si clericus quod deponendus & in monasterio detridendus. Si laicus excomunicandus 26. q. v. Non oportet. Item quod tales infames debeant censeri, & qui ad eos concurrunt, immo nec ad accusationem debent admitti. 2. q. 8. quisquis nec. Sed per legem ciuilem hoc idem ostenditur. Nam Azon in summa super 9. libro. codicis. rubrica de maleficis. l. post corneliam de siccariis & homicidiis dicit. Sciendum quod omnes illi quos vulgus maleficos vocat, & etiam illi qui artem diuinãdi sciunt, patiuntur capitalem pœnam vt. l. nemo. C. de maleficis. Item inferunt pœnam. l. culpa. l. nullus. Hæ enim leges his verbis vtuntur. Nemini permittitur diuinare, alioquin supplicium capitis gladio vltore sereet prostratus: & subdit, Sunt & alij qui arte magica, vitę innocentum insidiantur, animos mulierum ad libidinem flectunt, & hi bestiis obiiciũtur, vt. e. C. l. multi. Decernũt etiam leges ꝙ ad eorum accusationem quilibet admittatur, sicut & canoñ. in c. in fauorẽ fidei, lib. 6. de hęre. vnde subditur ibidem. Ad hanc accusationem quilibet admittitur quasi in crimine lęsæ maiestatis. Ipsam enim prope modum pulsant maiestatem diuinam. Item ꝙ quæstionibus in interrogandum subiiciantur. Subdit & quilibet nulla dignitate obstante, quæstioni subiicitur, & qui conuincitur, vel si detegat facinus suum, sit eculeo deditus, vngulisq; sulcantibus latera, perferat pœnas dignas suo facinori. vt. e. C. l. si ex, &c. Nota quod olim duplici pœna

tales

tales plectebantur capite & vngulis, ad dilacerationem corporis seu ad deuorandum bestiis obiiciendo. Iam autē cremantur forte propter fœmineum sexum. Item prohibent participationem. Vnde subditur: sed nec permittantur tales ad limen alterius accedere, alioquin concremantur bona, nec aliquis debet eos suscipere vel cōsulere, alioquin deportantur in insulam, & omnia bona publicantur. Hîc notatur pœna exilij cum amissione omnium bonorum qui tales consulunt aut suscipiunt. Has pœnas vbi prædicatores populis & rectoribus terrarum publicant, plus aduersus maleficas, quàm ex alijs scripturarum allegationibus marcescunt. Præterea & per leges commendantur qui eorum maleficijs obstant. Vnde vbi supra. l. eorum. Alij autem qui faciunt id ne labores hominum ventorum grandinisq; lapidatione sternuntur, non pœnæ sed præmio digni sunt. Qualiter autem sit licitum talia impedire inferius patebit, vt prius tactum est. Omnia autem hæc negare aut friuole illis resistere quomodo potest scrupulo hęreticę prauitatis carere. Iudicet vnusquisque nisi fortassis eum ignorantia excusabit, sed cuiusmodi ignorantia excusat statim inferius patebit. Concludendo ex omnibus præmissis catholicam & verissimam assertionem, quod malefici sunt, qui dæmonum auxilio propter pactum cum eis initum, maleficiales reales effectus, permittente Deo, procurare possunt, nō excludendo quin & prestigiosos effectus & fantasticos etiam per media prestigiosa producere valeant. Sed quia præsens speculatio super maleficiales effectus versatur qui plurimum ab aliis differunt: ideo per hoc nihil ad propositum, cum tales potius sortilegi vel incantatores dicuntur, quàm malefici. Demùm quia fundamentum sui erroris capiunt ex verbis can. prȩcipue duo vltimi errores non loquendo de primo qui seipsum cōdemnat dum nimiū contra veritatē scripturæ exorbitat. Ideo ad sanū intellectum canonis est præcedendum. Et primo contra primum errorem dicentis medium esse fantasticum, sed extrema esse realia.

¶ Vbi notandum, quod dum quatuordecim ſunt ſpecies capitales in genere ſuperſtitionis quas recitare cauſa breuitatis non expedit: quia clare recitantur ab Iſidoro. 8. Ethimol. & ſecunda ſecundæ per ſanctum Tho. q. 92. Tum etiam quia inferius vbi de grauitate huius hæreſis tractabitur de ipſis mentio erit. & hoc queſtione vltima huius primę partis. Et ſpecies ſub qua huiuſmodi mulieres continentur vocatur ſpecies phytonum, in quibus dæmon vel loquitur vel mira operatur. Et eſt ſepius prima in ordine. Species aũt ſub qua malefici continentur vocatur ſpecies maleficorum. Et quia inter ſe plurimum diſtãt nec oportet quod qui in vna ſpecie laborat quod etiã ſub alijs comprehendatur. Ideo ſicut canon de illis mulierculis mentionem facit & non de maleficis. Ita falſe canonẽ interpretatur q huiuſmodi imaginarias deductiones corporum ad totũ genus ſuperſtitionis per omnes ſpecies ei⁹ reducere velint, vt ſic illę mulieres imaginarię ſolum ita & omnes maleficę tranſferantur & peramplius canonem falſificant qui ex illo arguere vellet maleficiã ſolummodo imaginarie ad effectum maleficialem egritudinis vel morbi concurrere. ¶ Pręterea tales ſic errantes peramplius reprehenduntur dum extrema concedunt realia ſcilicet dæmonem operantem & effectũ morbi realem: medium aũt inſtrumenti ſcilicet perſonam maleficam dicunt fantaſtice concurrere cum tamen mediũ ſemper naturã participat extremorum. Nec valet ſi dicatur quod etiam fantaſia ſit quid reale, quia ſicut fantaſia vt talis nil poteſt efficere nec concurrere ad dęmonis operationem niſi per pactum initum cum dęmone. in quo pacto malefica ſe totam obtulit & aſtrinxit diabolo vere & realiter & non fantaſtice & imaginarie ſolum. ita etiam oportet ꝙ cooperetur diabolo vere corporaliter. Nam & ad hoc ſunt omnia maleficorum opera vbi ſemper aut per viſum aut per locutionẽ ſeu alicuius maleficij inſtrumenti repoſiti ſub limine domus operatione ſua maleficia exercẽt, prout in ſequẽti queſtione pa-

ne patebit. Præterea si quis verba canonis diligẽter inspiciet considerabit quatuor quæ predicatores & sacerdotes per ecclesias sibi cõmissas omni cum instantia populo predicare deberent, scilicet ꝙ extra vnum deum nemo arbitretur aliquid esse numinis vel diuinitatis. Secundo quod cum Diana vel Herodiade equitare est cum diabolo q̃ se ita fingit & nominat transmeare. Tertio quod talis equitatura fit tunc fantastice quando diabolus mentẽ per infidelitatem sibi subiectã agitat taliter vt ea quæ solo spiritu fiant, corporaliter fieri creduntur. Quarto quod tali dñi habeant in oĩbus obedire. Vnde ad maleficiales actus hæc verba extendere est absurdũ, cum sint diuersæ species. An aũt malefici etiam localiter transferantur in sua specie superstitionis vel solum imaginariæ sicut phytones, tractabitur de illo in cap. 2. partis cap. 3. quod vtroꝙ modo. Et sic secundus error cum primo eliditur quo ad fundamentum & sanum intellectũ canonis. Tertius insuper qui ex verbis canonis effectum maleficialem asserit fantasticum ex verbis canonis etiã eliditur. Nam in eo quod dicit q̃ credit posse fieri aliquã creaturam aut in melius deteriusve transmutari, aut in aliã speciẽ vel similitudinẽ transformati, quam ab ipso omniũ creatore &c. Infidelis deterior est. Hæ tres partes si nudæ intelligãtur sunt cõtra processum scripturæ & determinationem doctorũ. Nam posse fieri aliquas creaturas â maleficis vtpote vera animalia imperfecta inspiciatur sequẽs canon nec mirum post allegatum canoñ, episcopi quid August. determinat de magis pharaonis qui virgas in serpentes verterũt, inspiciatur glo. sup illud. Exod. 7. Vocauit Pharao sapientes: inspiciatur & alia glo. Strabi. quod dæmones discurrunt per mundum quãdo per incantationem malefici per eos aliquid efficere conantur & colligunt diuersa semina & ex eorum adaptione possunt prorumpere diuersæ species. Inspiciatur & Albertus in de animalibus. Inspiciatur & sanct⁹ Tho. 2. parte. q. 114. ar. 4. Quorum dicta breuitatis causa ob-

mittuntur. ſolum hoc ſupereſt vt intelligatur ibi fieri pro creari. Secundum etiam quod in melius deteriuſve valeat tranſmutari intelligatur ſolummodo á Deo authoritate & ad correctionem ſeu etiam punitionem : ſepius tamen iſta miniſterio dæmonum exercentur, & ſicut de primo dicitur : Dominus percutit & ipſe medetur, & ego occidam & ego viuere faciam. Ita de ſecundo dicitur immiſſionem per angelos malos: vt ſupra tactum eſt. In præfato denicꝫ. c. nec mirum inſpiciantur verba Auguſt. qui dicuntur malefici & cuiuſmodi eorum operationes quando hominibus interdum non ſolum infirmitatem ſed etiã mortem inferunt. Tertium etiam ſane intelligere expedit cum moderni malefici ſepius opere dæmonum tranſformantur in lupos & alias beſtias. Sed canon loquitur de reali tranſformatione & eſſentiali, & non de præſtigioſa quæ ſepius fit : de qua etiã Auguſt. xviij. de ciuitate dei. cap. xvij. multa refert vt de famoſiſſima maga circes & de ſocijs Dyomedis & de patre præſtantij. De qua materia in capitulis ſecundæ partis patebit. Et an ſemper ſunt præſentes vel abſentes malefici & an illũ formam diaboꝰ aſſumit vel ipſe homo per ſe videatur talis cap. 6. & .7.

SEd quia ſecunda pars queſtionis dixit quod his oppoſitum aſſerere pertinaciter ſit hæreticum. Quæritur, an tales debeant habere tanquam manifeſte deprehẽſi in hæretica ptauitate, vel ſolum vt de hæreſim vehementer ſuſpecti. Et videtur quod primo modo, nam Bern. in glo. ordinaria in. c. ad abolendam. ℔. præſenti. & ℔. deprehenſi. extra de here. Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus: vt quicunꝫ manifeſte fuerint in hæreſi deprehenſi &c. declarat quod tribus modis quis cenſetur quis cenſetur manifeſte deprehenſus: facti videlicet euidentia : quia publice prædicat hæreſim, vel legitima probatione per teſtes vel ex ſua confeſſione. Et quia tales publicé prædicant ſeu temere contra præfata omnia ſe opponunt aſſerentes maleficas non eſſe : aut quod nullo mó-

do va-

do valeant hominibus nocere. Ideo tanquã manifeste ſ deprehenſi in tali prauitate ſub diſtin. continentur. Ad eundem etiam ſenſum eſt eiuſdem Berñ. glo. in. c. excommunicamus. ſecundo, ſuper verbo deprehenſi publice. Ad idem etiam facit. c, ſuper quibuſdam. extra de ℣. ſig. Inſpiciat ibidem lector cap. & reperiet veritatem. Sed contra: quia hoc nimis durum videtur, tum propter pœnam annexam quæ notatur in cap. ad abolendam. ℌ. in præſenti. extra de here. vbi in clerico ponitur degradatio, & ℔ ſecularis relinquatur arbitrio poteſtatis ſecularis animadverſione debita puniendus. tum etiam propter ignorantiam & multitudinem eorum quæ culpabilis in tali errore cernitur. Et ex multitudine tali rigor iuſtitiæ eſt temperandus. diſ. xl. vt conſtitueretur. Rñ. Cum noſtra ſit intentio potius a vitio hæreſis huiuſmodi prædicatores pro poſſe excuſare quam incuſare. cum vt dicitur extra de præſump. c. literas. ℌ. quo circa mandamus quatenus cum propter ſolam ſuſpitionem quamuis vehementem nolumus illum de tam graui crimine condemnari &c. vbi glo. ſuper ℣. condemnari. Præcedi poteſt contra talem ſic vehementer ſuſpectum: ſed non debet propterea condemnari: niſi adſit. vt ibidem declaratur violenta ſuſpitio: attamen quia ſuſpitionem excludere non poſſumus, & hoc propter friuolas eorum aſſertiones contra fidei veritatem, & cum hoc triplex ſit ſuſpitio. leuis: vehemens: & violenta: de quibus in. c. accuſatus &. c. cum contumacia lib. vj. de here. & per notata per archidiaconum. & Ioh. andreæ ſuper cap. accuſatus & verbo vehemens. & de præſump. ca. literas. De violenta etiam loquitur canon. diſt. xxiiij. quorundam. Ideo querendum cuiuſmodi ſuſpitione talia prædicans ſubiacet. Et quidem cum talia dogmatizantes non æqualiter ſe ad huiuſmodi errores habere noſcuntur. eo quod aliqui ex ſimplici ignorantia iuris diuini, aliqui etiam ſufficienter informati adhuc fluctuant vacillando & plene aſſentire nolunt

sunt, & cum error in mente hæreticum non faciat, nisi adsit pertinatia voluntatis : oportet etiam dicere quod ad suspitionem super crimen hæreseos non se æqualiter habeant : attamen quia per ignorantiam putant se posse euadere. Aduertant paululum quàm grauiter peccant qui ex huiusmodi ignorantia delinquunt. Nam licet multiplex sit ignorantia, tamen in rectoribus animarum ignorantia quæcunque sit non potest dici ignorantia inuincibilis seu ignorantia particularis secundum philosophos, quæ à Iuristis & theologis dicitur facti. Sed censetur in eis ignorantia vniuersalis, quæ est ignorantia iuris diuini quia est eorum quæ quis de iure ex lege diuina scire tenetur, dist. 43. Nicolaus papa. Dispensatio cœlestis seminis nobis iniuncta est. Væ si non asperserimus, væ si non tacuerimus. Tenentur enim habere scientiam sacræ scripturæ. dist. 36. per totum. Et ad hoc subditorũ animas informandas eadẽ dist. ca. 2. §. ecce. & §. Si quis vult. licet secundum Ray. Hostien. Tho. non requiratur ꝙ habeãt scientiã eminentẽ, sed ꝙ habeat competentẽ, id est, sufficientem ad suum officium exequendum. Attamen pro illorum aliquali consolatione dummodo damna præcedentia lucris sequentibus deinceps recompensant est eis aduertendum quod hęc ignorantia iuris licet dicatur interdũ affectata & supina. Dicitur tamen affectata, id est, voluntaria dupliciter. Quia interdum cum sciẽtia intentionis. Interdum cum ignorantia intentionis. Prima licet in nulla excusat sed damnat. De qua Psal. Noluit intelligere vt bene ageret. Secunda tamen diminuit voluntarium ita & peccatum. Quia fit quando quis tenetur aliquid scire, sed nescit quid teneatur, quæ etiã fuit in Paulo. 1. Thim. 1. Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Quia tamen dicitur affectata indirecte, quia propter alas occupationes negligit addiscere ea quæ scire tenetur, nec vult laborare in studio ad sciẽdum illa, & excusat non à toto sed à tanto. Et etiam iuxta Ambro. super illud

illud Rom. 2. An ignoras quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. dicit: grauissimé peccas si ignoras grauissime, id est, valde periculosé. Ideo presertim iam in temporibus ad succurrendum animarum periculis omnem ignorantiam repellamus, & durissimum iudicium quod nobis imminet super districtam rationem & talentum nobis creditum semper præ oculis habeamus, ne ipsa ignorantia etiam in nobis notetur crassa vel supina, per metaphoram hominis crassi vel supini, qui non videt etiam ea quæ coram ipso sunt. Dicit enim cancellarius in floribus regularium moralium, & in secunda regula, quòd culpabilis ignorantia iuris diuini non cadit in facientem quod in se est. Ratio est. quia Spiritus sanctus talem hominem de necessarijs ad salutem, quæ vires eius excedunt docere immediatè paratus est. Ad primum argumentum solutio patet per sanum intellectum canonis. Ad secundum dicit Pe. de tharam. Perimeret vtique ex magna sua inuidia qua aduersus hominem agitatur, si â Deo permitteretur. Quod autem Deus permittit sibi aliqua, & aliqua non, hoc cedit in maiorem ipsius diaboli contumeliam & displicentiã, quod Deus in omnibus vtitur eo contra suã voluntatem ad manifestationem glorię suæ. Ad tertium dicitur ꝙ alterationem ægritudinis aut alterius effectus maleficialis semper precedit aliquis motus localis, inquantum dæmon per maleficam colligit determinata actiua, quæ videlicet lędere possunt, & apponit determinatis passiuis ad inferendum dolorem vel nocumentum aut actum aliquem spurcissimum. Et si quæritur an motus ille rerũ à dęmone localis reducatur in motum cœlestem. Dicendũ est quòd non. Quia non mouẽtur ex virtute naturali, sed mouentur ex obedientia naturali qua subiiciũtur virtuti dęmonis, qui habet hoc ex virtute naturę suæ quod potest supra corpora. Hoc dico, non ꝙ possit influere rebus materialibus aliquam formam vel substantialem vel accidentalem absque amminiculo alterius rei naturaliter. Sed

quia

quia potest Deo permittente res localiter mouere & ex rebus coniunctis dolorem vel aliquam qualitatem producere. Vnde effectus maleficialis non subiicitur motui cœli, sicut nec ipse dæmon licet res illæ & infirmamẽta subijciantur. Ad quartum dicendum est. Opus Dei potest opere diaboli omnino vitiari, prout ad prẽsens loquimur de effectu maleficiali. Sed quia hoc non potest nisi diuina permissione. Et ideo non sequitur quod diabolus sit Deo fortior, demum quia non viciat opera Dei per violentiam cum sic etiam destruere posset. Ad quintum simpliciter notum est ꝙ corpora cœlestia non habent virtutem imprimendi in dæmones cum nihil agat vltra suam virtutem, sed quòd à magis aduocati sibi certa constellatione veniunt, duplici ex causa hæc facere videntur. Primo quia sciunt virtutem illius constellationis iuuare ad effectum quem magi optant. Secundo faciunt vt homines inducant ad venerandum aliquod numen in stellis, ex qua veneratione etiam ante tempora ritus idolatriæ processit. Ad vltimum quantum ad terminos argumenti super aurum alchimicum, dicendum secundũ sanctum Tho. in 2. dist. 6. in solutione vnius argumenti, vbi declarat de virtute dæmonum in operando. Quod licet quædam formæ substantiales per artem induci possint virtute naturalis agentis, vt quando forma ignis inducitur per artem in lignũ, hoc tamen non potest fieri vniuersaliter eò quod ars non potest inuenire semper seu coniungere propria actiua proprijs passiuis, potest tamen facere aliquid simile: & sic alchimistæ faciunt aliquid simile auro, quantum ad accidentia exteriora, sed tamen non faciunt verum aurum, quia forma substantialis auri non est per calorem ignis quo vtuntur alchimistæ, sed per calorem Solis in loco determinato vbi viget virtus mineralis, & ideo tale aurum nõ habet operationem consequentem speciem. Et simile est de de aliis eorum operationibus. Ad propositum. Dæmones operantur per artem circa effectus maleficiales, & ideo

absque

absque amminiculo alterius agentis nullam formam substantialem vel accidentalem inducere possunt, & quia nō dicimus quod maleficia inferant partem absque amminiculo alterius agentis ideo etiam cum tali amminiculo potest veras qualitates egritudinis aut alterius passionis inducere, sed qualiter hęc amminicula seu administrationes instrmentorum habent ad effectum maleficialem cum dæmonibus concurrere vel non patebit persequentia.

¶ Secunda quæstio.

AN catholicum sit asserere ꝙ ad effectum maleficialem semper habeat dæmon cum malefico concurrere, vel quod vnus sine altero, vt dæmon sine malefico, vel é conuerso talem effectum possit producere. Et arguitur primo ꝙ dæmon sine malefico. Aug⁹ in lib. 83. q. Oīa quæ visibiliter fiunt etiā per inferiores potestates aëris fieri posse creduntur. Sed omnia nocumenta corporalia non sunt inuisibilia, sed potius sensibilia, igitur etiam à dæmonibus fieri possunt. Præterea ex scripturis nocumenta Iob illata, vbi ignis de cœlo cecidit, & familiam cum gregibus pecorum vno ímpetu consumpsit, & turbo domum deiiciens liberos occidit, dęmon per se absque maleficis concurrente, tantummodo diuina permissione operatus est. Ergo à simili in alijs qui maleficis ascribuntur, patet & de septem viris sacræ virginis, quos dæmon occidit. Præterea quicquid potest virtus inferior absque amminiculo virtutis superioris, potest & virtus superior absque amminiculo virtutis inferioris. Sed virtus inferior potest concitare grandines, & inducere infirmitates absque auxilio virtutis superioris. Dicit enim Albertus de proprietatibus rerum quòd saluia putrefactus modis vt ibidem ponit si protecta fuerit insontem mirabiles concitabit in aëre tempestates. Præterea si dicatur quod dęmon vtitur maleficio nō propter indigentiam, sed propter eius quam quęrit perditionem.

Con-

Contra Aristo.3.Ethi. Malicia est voluntarium,quod pro bat per hoc quod nullus operatur iniustè,voluntariè non velle iniustum esse, & voluntariè stuprantem non velle incontinentem esse,& per hoc etiam legislatores puniunt malos quasi voluntariè mala operantes. Dęmon ergo si operatur per maleficam,operatur tãquam per instrumentum, & cum instrumẽtum dependet à voluntate principalis agentis & non voluntariè agit si concurrit, non erit ei actio imputanda nec per consensus punienda. Sed contra quod nihil posit inficere in inferioribus absq; maleficis. Primo de generatione. Omnis actio est per contactum. Et quia non est aliquis contactus dæmonis ad corpora cum nihil habeat cum eis commune,ergo vtitur aliquo instrumento illi influendo virtutem lędendi per contactum. Iuxta hoc etiã quod maleficia possint fieri absq; opere dęmonum probatur per textum & glos.ad Gal.iij. O insensati Galatæ quis vos fascinauit veritati non obedire?glo. quidam habent oculos vrentes qui solo aspectu inficiunt alios & maximè pueros.Est ad hoc etiã Auicen. 6.naturalium lib.3.cap. vlt. ita dicens: Multoties autem anima operatur in corpore alieno sicut in proprio,quemadmodum est opus oculi fascinantis & estimationis operantis.Et eandem sententiam etiam ponit Algazel. lib.v. suo physicorum cap. ix. Putat etiam Auicenna licet non teneatur in illo,quòd virtus imaginatiua etiam absq; visu possit extranea corpora immutare, vbi nimis extendit virtutem imaginatiuam, & capimus hîc virtutem imaginatiuam non inquantum distinguitur contra alias virtutes sensitiuas interiores vt est sensus communis,& fantasia & estimatio,sed inquantum includit omnes illas virtutes interiores. Sed bene verum ꝙ talis virtus imaginatiua potest transmutare corpus coniunctum, scilicet illud in quo est sicut homo potest ambulare supra trabem quæ est in medio viæ. Si vero posita fuerit super aquam profundã nõ audebit ambulare super eam,eo ꝙ imaginabitur

in

in eius anima forma cadendi vehementer impressa, cui obedit materia eius & virtus membrorū eius & non obediunt eius contrario, scilicet ad directè ambulandum. In hoc ergo conuenit hæc immutatio cum oculo fascinantis inquantum immutatur corpus proprium, primò scilicet, nō corpus alienum, de qua immutatione iam loquimur. Præterea si dicatur quod talis immutatio causatura corpore viuo, mediante anima in aliud corpus viuum. Contra. ¶ Quia ad præsentiam interfectoris manat sanguis ex vulneribus occisi. ¶ Ergo etiam absque virtute animæ, corpora possunt mirabiles effectus producere. ¶ Item homo viuens, & prope cadauer hominis occisi transiens, etiam non sentiendo illud, adhuc terrore concutitur. ¶ Præterea sicut res naturales habent quasdam virtutes occultas, quarum ratio ab homine assignari non potest, sicut ꝙ adamas trahit ferrum, & multa quæ Aug⁹. enumerat 20. de ci. Dei. ¶ Ita mulieres ad immutationes faciendas in corporibus alienis certis rebus vti possunt absque auxilio dæmonum quæ etiam nostram rationem excedunt. Et quia excedunt non debemus propterea dæmonibus quasi ex maleficis in simul conuersantes ascribere. ¶ Præterea malefici certis vtuntur imaginibus & rebus instrumentalibus quas interdum ponunt sub limine ostij domus, aut ad certa loca vbi pecudes conueniunt, aut etiam homines qui maleficiātur & interdum moriuntur. ¶ Sed quia huiusmodi effectus possunt euenire ex imaginibus illis, inquantum habent quasdam influentias à corporibus cœlestibus receptas probatur. Nā sicut corpora naturalia subduntur corporibus cœlestibus, ita & artificialia. Sed corpora naturalia possunt recipere quasdā virtutes occultas: ergo &c. & artifi. vnde videtur ꝙ eorū opera possent per tales impressiones practicari & nō per dæmones. Preterea si vera miracula possint fieri ex potestate nature in eo quę operatur. Ita & miranda & horribilia & stupēda opa, ex virtute naturæ ꝓbatur. Nam Grego. dicit 2. dial. ¶ Sancti

miracula faciunt, aliquando ex prece, aliquando ex potestate. Exemplum datur de vtroque. Petrus orando suscitauit Thabitam mortuam. Ananiam & Saphiram mentientes morti increpando tradidit absq; prece. Ergo & homo per virtutem suæ animæ poterit materiam corporalem in altero etiam transmutare, seu immutare de sanitate in infirmitatem & econuerso. ¶ Præterea corpus humanum est nobilius quàm alia corpora inferiora, sed propter apprehensionem animæ humanæ immutatur corpus humanum ad calorem & frigus, vt patet in irascentibus & timentibus, immo etiam hæc immutatio pertingit quandoq; vsque ad egretudinem & mortem. ¶ Ergo multo magis potest sua virture materiam corporalem immutare. Sed contra est. ¶ Substantia spiritus non potest imprimere aliquam formam nisi amminiculo alterius agentis, vt supra tactum est. ¶ Vnde & Aug⁹. in præfato libro. Non est putandum istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam, sed soli Deo. Ergo multominus homo ex potestate naturali efficere potest effectus maleficiales. Respondendo, quia non desunt errantes in hac materia, maleficas excusantes, & dæmones tantummodo aut inculpantes, aut quibusdam naturalibus transmutationibus earum facta ascribentes. Ideo horum falsitas ostenditur primo per descriptionem maleficarum, de qua Isid. 8. ethimo. cap. 9. Malefici dicuntur ob facinorum magnitudinem, scilicet, mala præ cunctis malefactoribus efficientia: vnde subdit, hi elementa concutiunt, opere scilicet dæmonum ad grandines & tempestates concitandas. Item dicit mentes hominum turbãt intellige ad amentiam, odium, & amorem inordinatum. Item subdit: Ac sine vllo veneni haustu, violentia tantũ carminis animas interimunt. Ad idem 26. q. v. ca. nec mirum, & sunt verba Augustini. in d. ci. Dei. vbi declaratur qui dicuntur magi & malefici. Magi sunt qui vulgo dicuntur malefici, & ob facinorum magnitudinem sic nuncupan-

cupantur. Hi sunt qui permissu Dei elementa concutiunt, hoim turbãt mentes, minus confidentiũ in deo, ac sine vllo veneni haustu, violentia tantũ carminis interimũt homines. Vnde & Lucanus. Mens hausti nulla sanie pollura veneni incantata petit, dęmonibus em̃ accitis audent vellare & quousq; suos perimãt malis artib⁹ inimicos. Ex quibus patet quod in huiusmodi operibus semper habẽt dæmones cũ maleficijs cõcurrere. Secundo quia cum quadruplices effectus penales assignare possumus. s. ministeriales, noxiales, maleficiales & naturales. Et ministeriales dicũtur qui ministerio bonorũ angelorum sicut noxiales malorũ spirituum immittuntur. Moses em̃ AEgyptum in x. plagis ministerio bonorũ percussit. vbi magi in ix. tantum per malos spũs concurrerunt, & triduã pestem propter peccatũ Dauid circa numerationẽ populi cõmissum, & de. lxxij. milibus hoim vna nocte prostratis pro exercitu sennacherib, vtiq; hic per angelos dñi, id est, per bonos dñm venerantes & cognoscentes peracta fuerunt. Noxiales vero effectus cum in scripturis nominãtur immissiones per angelos malos, secundum quas populus ille in deserto sæpe percussus fuit. Et maleficiales effectus dícuntur quando dęmon per maleficos & per magos operatur, sicut & naturales qui ex influentiis corporum cœlestium in istis inferioribus circa mortalitates, sterilitates terrarũ & grandines, & his similibus causantur. Et inter hos effectus magna sit differẽtia. Ideo cum Iob noxiali plaga fuit á dæmone percussus & non maleficiali, ideo nihil ad propositum. Si quis vero curiosus instaret sicut plerunq; hæc materia curiosas patitur á maleficarum defensoribus instantias semper in cortice verborũ aerem verberantes, & medullam veritatis nunquã penetrantes. Cur Iob non maleficiali effectu per dæmonem sicut noxiali percussus fuit. His curiose etiam responderi potest quod Iob fuit percussus á diabolo solum, & non mediante malefico vel malefica, Quia hoc genus superstitionis vel nondum erat inuentum,

uentum, diuina tamen prouidentia voluit vt potestas dæ
monis mundo ad præcauendum eius insidias pro Dei glo
ria innotesceret cum nihil nisi a Deo permissus efficere po
test. Et de tempore quidem quo primum genus superstiti
onis inuentum fuit. Et dico primum genus quo ad dæ
monum inuocationem non quo ad puram idolatriam.
¶ Dicit Vincentius in speculo Hystoriali allegans plures
doctores quod primus inuentor artis magice & mathema
tice fuit Zoroastes qui dicitur fuisse Cham filius Noë, hic
secundum Augustinum de ciuitate Dei solus risit nasce
do & hoc non nisi opere diaboli. Hic etiam cum esset rex
superatus est a Nino filio Beli qui edificauit Niniuen, vel
amplius sub quo cœpit regnũ assyriorũ tempore Abraë.
Hic etiam Ninus ob inordinatũ amorem patris fecit fieri
imaginem patri mortuo ad quam quicunq; confugiebant
malefactores liberi erant ab omni punitione debita. Et ex
hoc cœperunt homines imagines adorare, vt deos sed hoc
post primam ætatem quia sub illo tempore non erat ido
latria propter recentem memoriam creationis mundi, vt
dicit sanctus Thom. in. ij. q. 95. ar. 4. vel etiam incepit a
Nemroth qui cogebat homines ignem adorare. & sic in se
cunda ætate incepit idolatria quę est primum genus super
stitionis, sicut diuinatio secundum, & obseruantia tertiũ.
Maleficorũ aũt ritus reducitur ad secundum genus super
stitionis scilicet ad diuinationẽ quæ fit per expressam dę
monum inuocationem cuius etiam sunt tria genera scili
cet nigromantia, planctarij seu potius mathematici, & di
uinatio per somnia hæc ideo posui vt prius lector intelli
gat noxias illas artes non subito sed processu temporis fu
isse inuentas nec absonum esse asserere maleficas tempore
Iob non fuisse. Sicut enim per incrementa temporũ vt Gre
gorius in moralibus dicit: creuit scientia sanctorum. ita
& noxiæ artes dæmoniorum. Et sicut iam repleta est ter
ra scientia dñi. Esaiæ. xi. Ita iam mundi vespere ad occa
sum declinante & malitia hominum excrescente & chari

tate

tate refrigescente superabundat omnis maleficiorũ iniqui tas. Ipse tamen Zoroastes cum esset intentus illis actibus & solummodo consideratione astrorum à diabolo succen sus est. Hæc vbi supra. De tempore autem quo malefici leguntur cum dæmonibus ad maleficia inferenda conue nisse tactum est supra. Et habetur Exodi septimo quo ad magos Pharaonis qui in plagis super egyptum dęmonum assistentia sicut moyses ministerio bonorum angelorum signa plurima perpetrarunt. Vnde concluditur veritas ca tholica videlicet quod ad effectum maleficialem licet non ad effectum noxialem semper habet maleficus cum dęmo ne concurrere. Et per hæc patet responsio ad argumenta. Nam ad primum non negatur quin effectus noxiales qui visibiliter cernuntur super homines iumenta terre fruges & qui etiam ex influentijs corporum cœlestium sepe pro ueniunt etiam à dæmonibus Deo permittẽte inferuntur. Dicit enim Augu. 4. de ciuit. Dæmonibus subsunt ignis & aër quãtum eis à Deo permittitur, patet & per glosam super illud. Immissiones per angelos malos quæ dicit. Deꝰ punit per malos angelos. Ex quibus etiam patet responsio ad secundum de Iob & ex his quæ prius tacta sunt de ini tio artis magicę. Et ad tertium de saluia putrefacta & in puteum proiecta dicitur. Quid licet sequatur effectus no xialis absq; auxilio dæmonis. licet non absq; influentia corporis cœlestis. Loquimur autem de effectu maleficiali. vnde non est simile. Ad quartum dicitur verum esse quod dæmones vtuntur maleficis tantummodo propter eorum perditionem. Et cum infertur quod non essent puniendi. quia concurrunt tanquam instrumenta quæ mouentur ad nutum non proprium sed principalis agentis. Respondetur quod sunt instrumenta animata & libera agentia, & licet post expressum pactum initum cum dæmonibus, nõ iam sint suæ libertatis, quia vt ex earum fassionibus accepimus, & loquor de mulierculis combustis ad plurima maleficia coacte si verbera dæmonũ subterfugere volunt

cooperantur, prima tamen professione, qua sponte se dæmonibus subiecerunt manent ligatæ.

AD alia vero argumenta in quibus probatur maleficales effectus posse absque opere dæmonum à vetulis procurari. Dicendum quod ex vno particulari, concludere vniuersale est dissonum rationi. Et cum in tota vt videtur scriptura sacra non inuenitur tale, nisi hîc vbi agitur de fascinatione seu inuultuatione vetularum. Ideo non valet per hoc concludere, ꝙ semper habeat ita euenire. Insuper est etiam dubium per glosam. An absque opere dęmonum talis fascinatio fieri possit, eo ꝙ ex glosis ibi elicitur quod fascinatio capitur tripliciter. Vno modo dicitur ludificatio sensuum, quæ fit per artem magicam, & sic potest fieri ministerio dęmonum, nisi prohibeantur à Deo immediate mediante vel ministerio sanctorum angelorum. Secundo modo potest dici inuidia, vt ibi Apostolus dixit. ¶ Quis vos fascinauit, id est, tanto odio persecutus est. Tertio quod ex tali odio fiat immutatio ad malum in corpore alicuius per oculos alterius aspicientes in eum. Et de fascinatione hoc modo dicta cõmuniter loquuntur doctores, secundum quem modum etiam Auicenna & Algazel, vt in argumentis deducitur, loquuti sunt. Nam & sanctus Thomas hanc fascinationem declarat prima parte. q. 117. per hunc modum. ¶ Et forte, inquit, imaginatione animæ immutatur spiritus corporis coniuncti. ¶ Quę quidem immutatio spirituum maximè fit in oculis ad quos subtiliores spiritus proueniunt. ¶ Oculi enim inficiunt aerem continuum vsqꝫ ad determinatum spacium, per quem modum specula si fint noua & pura contrahunt quandam impuritatem ex aspectu mulieris menstruante. vt Aristo. dicit in libro de somno & vigilia. Sic igitur cum aliqua anima fuerit vehementer commota ad maliciam, sicut maximè vetulis contingit, efficitur secundum modum prędictum. Aspectus eius venenosus & noxius, & maximè pueris, qui habent corpus

tenerum

tenerum & facilè receptiuum impreſsionem. Subdit tamen quod poſsibile eſt etiam quòd Dei permiſsione, vel ex aliquo occulto facto cooperetur ad hoc malignitas demonũ cum quib⁹ ſortilegæ vetulæ pactũ aliquod habent.

¶ Eſt ergo quæſtio ſuper influentias corporum cœleſtium, in qua tres alij errores reprobantur, & eſt quinta in ordine. Sed pro ampliori præmiſſorũ declaratione etiam obuiandũ quibuſcunq; prętenſis obiectionibus. Quęritur de maleficorum operibus quo ad quintuplicẽ cauſam quatuor ex illis reprobãdo ex quib⁹ influere nõ poſſunt, quin tam vero cõcludendo .ſ. virtutem intellectiuã, ex qua fluere habent, quæ & licet bona ſit ſecundũ naturã, eſt tamen mala ſecũdum voluntatem. Quatuor aũt cauſæ reprobantur contra illos qui aut maleficas, aut eorum opera eſſe negant: & ſunt corporũ cœleſtium influẽtię illorum corporum & orbiũ motores monentia hoĩm excreſcens malicia, & imaginum ac caracterũ & verborũ efficacia. Præterea corpora cœleſtia mouentur â ſubſtantiis ſpiritualib. ſecundũ theologos & philoſophos oẽs. Sed illi ſpũs ſunt ſuperiores animabus noſtris, ſicut & corpora cœleſtia corporibus noſtris. ergo ambo inſimul habent imprimere in animam & corpus hominis ad cauſandum quoſcunque actus humanos.

SED pro ampliori intellectu ſolutionum, aliqua dubia mouentur, ex quorum ſolutione veritas magis patebit. Videtur enim obſtare primo illud quod ſuperius dictum eſt. Quod ſubſtantiæ ſpirituales nõ poſſunt tranſmutare corpora ad aliquam naturalem formam niſi amminiculo alterius agentis. Ergo multo minus hoc poterit efficere imaginatio quantũcunque fortis in anima. Preterea eſt articulus condemnatus in pleriſque vniuerſitatibus, præcipue tamen Pariſienſi, quòd incantator aliquis proiicit camelũ in foueã ſolo viſu, eo q; ſicut intelligentię ſuperioris imprimũt inferioris: ſic aĩa intellectiua imprimit in aliam & etiam in animã ſenſitiuam. Item ad

hoc eſt articulus condẽnatus, quod materia exterior obedit ſubſtantiæ ſpirituali, ſi intelligatur ſimpliciter & ſecundum omnem modum tranſmutationis. Quia ſic ſoli Deo, vt prius patuit obedit. His viſis faſcinatio de qua loquimur qualiter ſit poſsibilis, & qualiter non declaratur. Non enim eſt poſsibile homini, quod per naturalem virtutem animæ ſuæ per oculos talem virtutem emittat quæ non mediante tranſmutatione proprij corporis neq; medij nocumentum inferre poſsit corpori hominis quid aſpicit, maximè cum ſecundum opinionem communiorem videamus intra ſuſpicientes nihil extra mittentes. Non eſt etiam poſsibile homini, ꝙ per virtutem naturalem animæ ſuæ pro voluntate ſua tranſmutationem faciat imaginando in oculis ſuis quæ mediante tranſmutatione medij, ſcilicet aẽris poſſit corpus hominis quem aſpicit in aliquam tranſmutare qualitatem ſecundum quod ſibi placuerit, & quia ſecundum hos duos modos prædictos non poteſt vnus homo alium faſcinare: cum nulli hominum poteſt ineſſe talis virtus per naturalem virtutem animæ ſuæ. Ideo velle probare quod maleficiales effectus poſſent prodiri ex naturali aliqua virtute ſuper ad infringen dum opera maleficiorum quæ virtute dæmonum fiũt eſt plurimum alienum à veritate. Quia etiam ſecundum hos duos modos faſcinatio & maleficatio reprobantur, ſicut & prætati duo articuli. Qualiter tamen ſit poſsibilis licet ſuperius tactum ſit: tamen clarius ſic deducitur. Poteſt enim contingere quod homo vel mulier aſpiciens corpus alicuius pueri moueat ipſum mediante viſu & imaginatione, vel aliqua paſsione ſenſibili. Et quia paſſio ſenſibilis eſt, cum quadam immutatione corporali & oculi ſunt tenerrimi, propter quod ſunt impreſsionis multũ receptiui. Ideo quandoque contingit quod per aliquam paſsionem interiorem tranſmutantur oculi in aliquam malam qualitatem, maxime cooperante ad hoc aliqua imaginatione, cuius impreſsio cito redundat in oculos, &

propter

propter eorum teneritudinem,& propter vicinitatem radicis sensuum particularium ad imaginationis organum. Cum autem oculi sunt transmutati in aliquam qualitatē nociuam,contingere potest quod transmutent ac rem sibi contiguam aliquā qualitatem malam, & illa pars aliqua, & sic vsque ad aerem contiguum oculis pueri qui aspicitur,& ille aer contiguus poterit quandoque in materiam dispositam quam non dispositam cui consonat transmutare oculos ipsius pueri in aliam qualitatem malam & mediantibus oculis ipsius pueri aliquas alias partes interiores,vnde nec cibum degerere, nec in membris fortificari aut augmentari poterit. Experimētum huius rei manuductiuum est, quia videmus hominem patientem in oculis,quandoque ex aspectu suo lædere oculos eum aspicientis, quod contingit ex hoc quod oculi mala qualitate infecti,inficiunt aerem medium, & aer infectus inficit oculos directos ab oculos infirmos, eo quòd secundum rectā lineam infectio illa deriuatur in directum ad oculos inspicientium cooperante: adhæc multum imaginatione eius qui aspiciendo oculos infirmos imaginatur se lædi. Plura possent exempla manuductiua adduci,quæ breuitatis causa obmittuntur. Concordat his quædam glosa super illud Psal. ¶ Qui timent te videbunt me, & le.dicens: ¶ Magna virtꝰ in oculis est, quod in naturalibus apparet. Animal enim visum prodest itericis, prior videns lupus vocem aufert,vel sic: ¶ Basiliscus si prior vidit,occidit: si prior videtur,occiditur. ¶ Et ratio quare basiliscꝰ videndo occidit hominem,nisi quod ex aspectu & imaginatione excitatur in eius corpore materia venenosa, per quam oculi primo inficiuntur, & demum aer contiguus. Et sic alia & alia pars aeris vsque ad aerem homini contiguum quem aerem per aspirationem cum homo attraxerit, intoxicatur & moritur. ¶ Prior autem visus ab homine, vbi homo volens basilicum occidere,circummunit & speculis, ex quibus dum basiliscus inspicit ex reuerberatione

aër inficitur: & sic vsq; ad basiliscum pertingit & occidi-tur. Sed dubium. Cur homo occisor bestiæ non moritur: & hic occultam quãdam causam opinari necesse est. Hæc sine præiudicio & temeraria assertione dicta sunt tantum modo dictis sanctorum inhærentes catholicã veritatem concludamus: quod ad maleficiales effectus de quibus ad præsens loquimur malefici cum dæmonibus semper con-currere. & vnum sine altero nihil posse efficere. ¶ Ad argumenta patet responsio de fascinatione ad primum. Ad secundum dicitur iuxta Vincent. in spe.naturali.c. 13. ¶ Quod vulnus infectum spiritibus interficientis ex forti imaginatione illud vulnus trahit aërem infectum transe-untem iam interfectore sanguis ebuliens extra manat: quia ad præsentiam interfectoris aër inclusus in vulnere: sicut ab interfectore intrauit. Ita ad eius præsentiam com mouetur,ex qua commotione sanguis erumpit. Sunt qui dam alias causas allegãtes quasi illa ebullitio sanguinis fit eius clamor de terra super homicidam præsentem: & hoc propter maledictionem primæ homicidæ Cain, ad illud de horrore dicendum: ꝙ homo transiens prope cadauer hominis occisi horrore concutitur.licet illud non sentiat: hoc fit ex spiritu quantumcunq; infectionẽ recipiente: & eam aïe repræsentante. Sed hæc nihil concludunt aduersus opera maleficorũ, cum oĩa illa naturaliter (vt dictũ est) fieri valeant. ¶ Ad tertium sicut dictum est supra: male-ficorũ ritus deducũtur ad secundũ genus superstitionis ꝙ dicitur diuinatio: rebus vero superstitiose in obseruãtijs quibusdam reducitur ad tertiiñ genus: ideo argumentum non est simile: demũ etiam quia reducũtur non ad quam-libet diuinationẽ: sed ad illam quæ fit per expressam dæ-monum inuocationem: & hoc etiam cum multis modis fieri possit. scilicet per nigromantiã: geomantiã: & hy-dromantiam &c. Inspiciatur se. se. q. ar. v. Ideo hæc di-uinatio maleficorum vbi maleficiis sunt intenti. sicut su-premum gradũ in flagitijs tenet, ita & aliud iudicium de

eo exi-

eo existit. vnde quando arguitur ꝙ quia occultas rerum virtutes cognoscere non possumus: & malefici etiã occultis rebus intendunt. Dicitur ꝙ si intenderẽt rebus naturalibus ad aliquos effectus naturales ex naturali virtute procedendos : hoc licitũ foret : vt de se patet. Vel etiã concedendo ꝙ si intenderẽt superstitiose rebus naturalibus : vtpote reb⁹ huiusmodi cerras caracteres vel aliqua nomina ignota inscribendo & illis pro acquirenda sanitate vel amicitia : & pro aliqua vtilitate : & non pro nocumento aliquo inferendo vterentur, tunc licet absq; expressa dæmonũ inuocatione: licet non absq; tacita ista fieri possent & illicita iudicantur. quia tamen hæc & his similia reducuntur ad tertiũ genus superstitionis. scilicet ad obseruantiã vanitatũ : vt dictum est, ideo nihil ad propositũ super hęresim maleficorũ fortificatur. Etiã solutio ꝙ huic tertio generi quatuor assignãtur species, quia vel vtitur quis obseruãtijs ad scientiã acquirendã: vel ad cõiecturas sumẽdas fortuniorũ vel infortuniorũ. vel ad suspensiones sacrorũ verborũ: vel ad corpora immutãda in melius. Vñ & notãter sctũs Tho, in titulo illo questionis vbi quærit. An obseruationes ordinatæ ad corporũ immutationẽ sint licitę. q. 96. in summa præfata ar. 2. addit puta ad sanitatẽ. obseruationes ergo maleficorũ cum hic locũ habent : sed vt dictũ est sub secũdo genere continẽtur superstitionis : ideo nihil ad ꝓpositũ. Ex his etiã ad quartũ argu. respõdetur, ꝙ quia duplices in his obseruantijs fieri possunt imagines nigromantice & astronomicę. & inter hæc talis est differentia. Quod in nigromanticis semp fiunt expresse inuocationes dæmonũ : propter expressa pacta cum eis inita. Inspiciatur solutio secũdi arg. prefate questionis. In astronomicis vero sunt pacta tacita. & ideo nulla inuocatio nisi fortassis tacita. puta figurarũ & caracterũ signa q̃ eis inscribũtur : & iterũ imagines nigromãticæ : vel fiunt sub certis constellationibus ad recipiendum certos influxus & impressiones corporũ cœlestium, etiã certis figuris & caracte-

catarácteribus insignitꝝ. vt in annulo : lapide: vel aliqua pretiosa materia. vel fiunt simpliciter absq; obseruantia contellationum : sed indifferenter ex quacunq; materia: etiam vili ad inferendum maleficia vbi & quando ad aliqua loca reponuntur : & de his effectibus cum suis imaginibus iam sermo est & non de alijs. Ideo argumentum nō facit ad propositum. Qualiter denicq; certe imagines superstitiose de quibus tactum est nullam habent efficatiam inquantum sunt artificialia solum : licet forte materialia in eis considerata possunt habere efficaciam : & non inquantum haberent naturalem aliquam virtutem ex impressione corporū cœlestium. si cui placet doctorē ibidem inspiciat. Semper tamen dicit esse illicitū imaginibus vti. Imagines vero maleficarum absq; naturali apritudine ad effectum fiunt. solummodo aūt ex iussu dæmonū reponūt & applicant vt manualiter ad effectum concurrant in maiorē contumeliā creatoris : vt & peramplius irritatus malaq; fieri in flagitiorū talium vindictam amplius permittat. Vnde & sacratioribus anni tēporibus huiusmodi fieri procurant. Ad quintum dicendum q̄ Greg. ibi intellexit potestatē gratiæ non naturæ. Vnde & ibidē subdit, Qui filij Dei potestate sunt : vt Ioan. dicit: Quid mirum si signa ex potestate faciunt. Ad vltimum dicendum q̄ similitudo nō valet quia alia est actio animæ circa corpus proprium : & alia circa corpus alienum. Nam quia corpori proprio vnitur anima vt forma, & appetitus sensitiuus est actus alicuius organis corporalis. Ideo ad apprehensionem animæ humanæ potest cōmoueri appetitus sensitiuus cum aliqua immutatione corporali calorē & frigus : vel etiam vsq; ad mortē. Ad exteriora vero corpora immutando nulla apprehensio animæ humanæ sufficit nisi mediante immutatione proprij corporis sicut de fascinatione dictum est. Vnde & malefici ex nulla potestate naturali: sed solummodo auxilio dæmonū & ipsi dæmones amminiculo alicui⁹ alterius rei : vt per spinas: ossa: crines: ligna :

lgna: ferrum: & huiuſmodi quando intromittunt aut inſtrumentum aliquod reponunt: vt ſucceſſiue patebit: maleficiales effectus procurant.

DEinde magis in ſpirituali tenori bullę apoſtolicæ inhærendum, conſiderandum eſt de origine male ficorum & eorum operum multiplicatione: & primo de ipſis maleficis, ſecundo de eorum operibus. Vbi notandum quod quia ad huiuſmodi effectum tria habent concurrere. ſcilicet dæmon: malefica: & diuina permiſſio. xxxiij. q.j. ſi per ſortiarias. Auguſtinus etiam dicit q̃ ex peſtifera ſacietate hominum & dæmonum hæc ſuperſticioſa vanitas adinuenta eſt. Ideo origo & multiplicatio huius hæreſis ex peſtifera hac ſacietate ſumitur q̃ etiã ex alijs elicitur. Nam attento quod hæc hæreſis maleficorum non ſolum differt ab alijs hæreſibus in hoc quod ipſa per pacta nedum expreſſa: verumetiam placita ac fœderata in omnem creatoris ac ſuæ creaturarum cõtumeliam & nocumentũ inſanit: cum tamen omnes aliæ ſimplices hæreſes per nullum pactum tacitum vel expreſſum: cum dæmonibus initum licet nõ abſq̃ inſtinctu ſatoris omnis inſidiæ erroribus propter difficultatem credendorum aſſentiunt. Verumetiam differt ab omni noxia & ſuperſtitioſa arte in hoc quod ſuper omnia genera diuinationum ipſa maleficorum hæreſis ſupremum attinet gradum malitiæ: quod etiam nomen à maleficiendo ſeu male de fide ſentiendo ſibi vſurpat vt prius tactum eſt. Attento etiam quod inter alios actus habent pro augmento illius perfidię quatuor exercere, videlicet fidem catholicam in toto vel in parte ore ſacrilego abnegare ſeipſos in corpore & anima deuouere. Infantes nondum renatos ipſi maligno offerre ſpurcitijs diabolicis per carnales actus cum incubis & ſuccubis dæmonibus inſiſtere quæ omnia vtinam aliena ab omni veritate & figmẽta forent dicenda: dummodo eccleſia à tanta labe infectionis exiſteret immunis: cui tamen heu obſtat & apoſtolicæ ſedis per bullam determi-

terminato verum & experientia rerum magistra quę nos ex proprijs eorũ fassionibus ac flagitijs perpetratis intantum certificauit quod absq; dispendio proprię salutis iam ab eorum inquisitionibus desistere nequimus. Ideo de eorum origine & multiplicatione pestifera tractaturi: quia laborioſum existit, ideo legentibus sic summa cum diligentia singula sunt perscrutanda quod & admittẽda quæ rationi consona & scripturarum traditionibus non dissona inueniuntur. Et quia inter omnes actus ad multiplicationem eorum deseruientibus duo eorum plurima coopẽrantur scilicet incubi & succubi dæmones & infantium sacrilegæ oblationes. Ideo de ipsis specialiter tractabim⁹: sed tamen vt primo de ipsis dæmonibus: secundo de ipsis maleficis: & tertio de ipsa diuina promissione mentio habeatur. Et quia dæmones per intellectum & voluntatem operantur: & potius sub vna constellatione quam sub altera ad hoc vt semen ad prolis procreationem vigoretur. Inquirendum erit de ipsis constellationibus à dæmonibus obseruatis. Et ita principaliter quæruntur tria. Primo an hæc hæresis per comparationem ad dæmones incubos & succubos possit originaliter multiplicari. Secundo an ne per comparationem ad corpora cœlestia quæ etiam causę sunt humanorũ actuum eorum opera possunt vigorari. Tertio an ne per oblationes sacrilegas infantes dæmonibus offerentes possit ipsa hæresis augmentari: tamen infra secundam & tertiam tractabitur secunda quęstio principalis, scilicet, de influentijs corporum cœlestium & hoc propter decentem continuationem super opera maleficorum. Circa primum tres erunt difficultates.

Vna generalis de incubis illis dæmonibus.
Altera specialis à quibus dæmonibus huiusmodi actus exercẽtur. Tertia singularis quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientes.

¶ Tertia

¶ Tertia quæstio primæ partis.

AD primum videtur quod non sit catholi-
cum asserere quod per incubos & succu-
bos dæmones possint homines procreari:
procreatio hominũ instituta est ante pec-
catum à Deo in hoc quod homini mulierẽ
in adiutorium de costa formauit. Quibus
& dixit: Crescite & multiplicamini. Geñ. j. Et iterum
Adam inspiratus dixit: Erunt duo in carne vna. Geñ. 3.
Similiter & post peccatum in lege naturæ dictum est ad
Noë. Crescite & multiplicamini. Geñ. 9. In tempore etiã
nouæ legis à Christo hæc coniunctio confirmata. Mat. 19.
Non legistis quod ab initio qui fecit homines masculum
& fœminam fecit eos: ergo alij modi homines procrean-
di non debent assignari. Si dicatur quod dæmones con-
currunt: nõ vt principia naturalia: sed vt artificialia quan
do studiose cooperãtur ad naturales conceptus hominum
semen recipiendo: & iterũ transfundendo. Contra. Quia
aut hoc posset diabolus in omni statu videlicet matrimo-
niali & extra: aut in vno tantũ. Non primo modo: quia
tunc opus diaboli esset fortius quàm opus Dei: qui quem
libet statum instituit aut confirmauit: puta continentiũ
& coniugatorum. Nec secundo modo: quia de hoc nulli-
bi legitur in scripturis: vt ex vno statu & non ex altero
huiusmodi hominum fieret procreatio. Præterea procrea
re hominem est actus viui corporis: sed dæmones assum-
ptis corporibus non dant vitam: quia illa tantummodo
formaliter fluit ab anima: quæ est actus corporis physici
organici potentia vitã habentis. 2. de aïa: ergo per huius-
modi assumpta corpora opera vitę exercere nõ possunt. Si
dicatur ꝙ assumunt corpus non vt vitã tribuat sed vt se-
men naturale retineant & transfundant. Contra. In ope-
ribus angelorũ bonorũ & malorũ sicut nihil est superfluũ
nec etiã in operibus naturæ. Sed cum dæmon naturali vir
tute qua etiã oẽm virtutem corporis excedit possit inui-

sibiliter

sibiliter & semen colligere & iterum applicare. Igitur aut ratio dabitur quod nō possit inuisibiliter hoc facere, aut si potest, alterum erit superfluum fortificatur ratio. Nam in libro de causis dicitur, quod virtus intelligentiæ est infinita inferius quamuis sit finita superius, sed omnia corporalia sunt infra intelligentias. Ergo & infinitate suæ virtutis potest ea qualitercunq; vult immutare. Sed intelligentiæ sunt angeli, siue boni siue mali. Ergo possunt absque hoc quod corpora assumant transmutationes in seminibus facere. Præterea semen recipere ab vno & transfundere in alium fieret per motum localem sed dæmones non possunt corpora mouere localiter. Probatur. Anima est substantia spiritualis sicut & dæmon, sed anima non potest localiter mouere corpus nisi à se viuificatum. Vnde si aliquod membrum mortificetur redditur immobile. Ergo & dæmones aliquod corpus mouere localiter, nisi ab eis viuificatum nō possunt. Dictum est autem, & quasi per se notum quod dæmones non viuificant aliquod corpus, ergo nec semen poterunt mouere localiter de loco ad locum. Præterea omnis actio est per contactum, vt dicitur primo de generatione. Non videtur autem quod possit esse aliquis contactus dæmonis ad corpora, cum nihil habeat cum eis commune. Cum ergo semen immittere & mouere localiter sit quoddam agere, videtur quod dæmones illa facere non possint. Præterea dæmones nō possunt mouere corpora magis propinquiora eis in ordine naturæ, vt sunt cœlestia, ergo nec alia magis distantia. Antecedens probatur. Quia cum mouens & motum sunt simul, secundo physicorum. Sequeretur quod dæmones mouentes corpora cœlestia, essent in cœlo; quod neque secundum nos, neque secundum platonicos habet veritatem. Sed contra Augustinus 3. de trinitate. Dæmones colligūt semina quæ adhibent ad corporales effectus, hoc autem sine motu locali fieri non potest: ergo dæmones possunt semina recepta ab aliquibus in alios transfundere. Item

glosa

glosa Strabi super illud Exodi septimo. Vocauit Pharao sapientes, &c. Item dicit quod dæmones discurrunt per mundum, & colligunt diuersa semina, et ex eorum adaptione possunt prorumpere diuersę species. Videatur etiã glosa ibidem super illa verba. Vocauit Pharao. Item Geneseos 6. super illud. Videntes filij Dei filias hoim, &c. glosa duo facit. Primò quod per filios Dei filij Seth intelliguntur, & per filias hominum, filij Caim. Secundo dicit, quod non est incredibile, non ab hominibus, sed à quibusdam dęmonibus qui mulieribus sunt improbi huiusmodi homines, id est, Gigantes esse procreatos, de quibus in litera dicitur: Gigantes autem erant super terram. Quia & post diluuium corpora non solum virorum, sed etiam mulierum incredibilis pulchritudinis extiterunt. ¶ Responsio. Quia de potestate ac operibus diaboli circa maleficiales effectus plura oportet breuitatis causa omittere, ideo pio lectori tanquam per se nota relinquuntur, vel ad minus si noscere velit in scriptis docto. super 2. senten. d. 5. singula ad vnguem elucidata inueniet. Conspiciet enim quod cuncta opera sua per intellectum & voluntatem dęmones exequuntur. Item quod hæc data naturali nõ sunt immutata. Sed iuxta Dionysium 4. ca. de di. non manserunt integra & splendidissima quamuis eis vti ad bonum virtutis non valeant, inueniet etiam quantum ad intellectum, quod triplici acumine scientiæ vigent, scilicet, subtilitate natur̨e, experientia temporum, & reuelatione superiorum spirituum, inueniet etiam in quibus & qualiter conditiones & naturales hominum impressiones, ex influentiis corporum cœlestium prędominantes agnoscũt vnde & eliciunt aliquos magis esse dispositos ad maleficia exequenda, quàm alios quos etiam præ cæteris ad huiusmodi exequenda infestant. Quantum vero ad eius voluntatem reperiet ipsam immobiliter malo inhærere, semper peccare peccatis superbiæ, inuidiæ & summæ displiscentiæ, quòd Deus pro sua gloria eo vtitur contra suam

voluntatem. Cognoscet qualiter ex his duobus, scilicet, intellectu & voluntate mira operatur, ita quod non est potestas in terra quæ eis potest comparari. Iob. 41. Non est super terram potestas quæ ei valeat comparari, qui factus est vt neminem timet. vbi glosa. Et licet neminem timet, meritis tamen sanctorum subiacet, inueniet etiam qualiter cognoscet cogitationes cordium nostrorum, qualiter etiam possit tranſmutare corpora adminiculo alterius agentis substantialiter & accidentaliter, qualiter etiá possit mouere corpora, localiter immutare etiam sensus exteriores & interiores ad aliquid cogitãdum, qualiter etiam possit immutare hominis intellectum & voluntatem, licet indirecte, quæ omnia licet ad præsentem nostram deseruient speculationem, volumus tamen ex illis solum modo eorum proprietates concludere, vt ad quæstionis discussionem procedatur. Sunt autem proprietates theologis assignatæ, quod sunt spiritus impuri, licet non immundi ex natura, quia in eis secundum Dionysium inest furor naturalis, amens concupiscentia, fantasia proterua, intellige quò ad peccata eorum spiritualia, scilicet, superbiam, inuidiam & iram. ¶ Vnde sunt humani generis inimici mente rationales, absque tamen discursu intelligentes, in nequitia subtiles, nocendi cupidi, semper in fraude noui, immutant sensus, inquinant affectus, vigilantes turbant, dormientes per somnia inquietant, morbos inferũt, tempestates concitant, in lucis angelos se transformant, semper infernum secum portant, erga maleficos diuinum cultum sibi vsurpant, magicæ artes per eos fiunt, super bonos dominari appetunt, & amplius pro posse infestant electis ad exercitium dantur, semper fini hominis insidiãtur. Et licet mille nocendi habeant modos & artes 16. quæstione 2. vtpote qui conatur à principio ruinæ suæ vnitatem ecclesiæ rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere & perturbare, potestas

tamen

tamen eius in lumbis & vmbilico manet. Iob penultimo.
¶ Quia videlicet per luxuriam carnis multum dominantur hominibus, sedes enim luxuriæ in viris est in lumbis, quia inde decidítur semen sicut mulieribus ab vmbilico.
¶ His præsuppositis ad intellectum quæstionis de incubis & succubis dæmonibus, dicendum quod asserere per incubos & succubos dæmones homines interdum procreari, intantum est catholicum, quod eius oppositum est asserere nedum dictis sanctorum, sed & traditioni sacræ scripturæ contrarium quod sic deducitur. Nam Augustinus hanc quęstionem non quidem quo ad maleficos, sed quantum ad ipsas operationes dæmonum, & ad fabulas poetarum in vno loco mouet, & sub dubio reliquit. Licet postea quantum ad processum sacræ scripturæ determinat. Nam libro 3. de ciui. Dei. cap. 2. dicit. Vtrum poterit venus ex concubitu Anchisis Aeneam parere, in medio relinquamus. Nam penè talis quæstio in scripturis oritur. qua quæritur vtrum præuaricatores angelicum filiabus hominum concubuerunt. Vnde natis gigantibus, id est, nimium grandibus & fortibus viris tunc terra repleta est. Sed libro 5. ca. 23. quæstionem determinat in hæc verba. Creberrima fama est multiq; se expertos vel ab eis qui experti erant, de quorum fide dubitandum non est, se audiuisse confirmant siluanos & faunos, quos vulgus incubos vocant, improbas extitisse mulieribus ac earum appetisse ac peregisse concubitum. ¶ Et quosdam dæmones, quos dusios galli nuncupant, assidue hanc immunditiam & tentare & efficere pluries, talesq; asseuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille. Postea ibidem determinat secundam quæstionem, videlicet quod istud Gen. Videntes filij Dei, id est, Seth. filias hominum, id est, Cain nō de incubis solum intelligitur. Quod autem incubos esse non sit credibile. Ad illud ibidem est glo. quę sic dicit, vt prius tactum est. Non est incredibile, non ab hominibus, sed ab angelis, vel quibusdam dæmonibus, qui mulieribus sunt

ſmprobi eius modi homines,id eſt,gigantes eſſe procreatos,de quibus in litera dicitur. Gigantes autem erant ſuper terram,qui & poſt diluuium,&c. vt ſupra. Ad idem eſt glo.Eſaiæ 13. vbi propheta deſertionem Babyloniæ ciuitatis prædicit,& monſtra in ea habitanda. Ibi, inquit, habitabunt ſtructionis & piloſi ibi ſaltabunt. Dæmones intellige ibi loco piloſi. Vnde dicit glo. Piloſi ſunt ſilueſtres homines,hiſpidi qui incubones vel ſatiri certa genera dæmonum,& Eſaiæ 34. ſuper illo vbi prophetat deſolationem terræ Idumeorum qui perſequebantur Iudæos. Erit,inquit, cubile draconum & paſcua ſtrutionum, & occurrent dæmonia. Gloſa interlinealis, id eſt, monſtra dæmonum adinuicem. Et gloſa beati Grego. ibidem. Qui alio piloſi nomine figurantur, non hi quos Græci panos, latini vero incubos vocant. Ad idem eſt beatus Iſidorus libro octauo,capite vltimo,ſic dicens: Piloſi qui græci panici, latini incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incubando,hoc eſt,ſtuprando. Sæpe enim improbi exiſtunt etiam mulieribus,& earum peragunt concubitum, quos dæmones galli duſios nuncupant, quia aſsidue hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgo incubonem vocant,hunc Romani faunum ficarium dicunt. Ad quem Horatius dixit : faune nimpharum fugientium amator, per meos fines & aprica rura lenis incedas. Inſuper illud Apoſtoli 1. Cor. 11. Mulier debet habere velamen ſuper caput ſuum propter angelos. Multi catholici exponunt quod ſequitur propter angelos, id eſt, incubos. Ad idem eſt Beda in hiſtoriis angelorum. Item Guilel. in libro de vniuerſo, parte vltima. tracta. 6. multiplicetur. Præterea hoc determinat ſanctus doctor prima parte. q. 25. Et in ſecundo ſcripto diſt. 8. Et quolibe. 6. q. 10. atq; ſuper Eſaiam cap. 13. & 14. Vnde talia negare dicit ſanctꝰ Thomas imprudentiæ eſt. Id enim quod multis videtur non poteſt omnino falſum eſſe, ſecundum philoſophum, de ſumno & vigilia,in fine,& in 2.Ethicorum. Sileo de

hiſtoriis

historiis multis & auctenticis tam catholicorum quàm ethnicorum qui incubos esse palàm asseruerunt. Causa autem quare dæmones se incubos faciunt vel succubos, non delectationis est causa, cum spiritus carnem & ossa nõ habeat. Sed hæc est potissima, vt per luxuriæ viciũ vtriusq; hominis naturam lædant: corporis videlicet & animæ, vt sic ad omnia vitia homines proniores existant. Nec dubium quin sub certis constellationibus semina vigorare sciunt sub quibus homines etiam concepti, semper malitiis exístunt deprauati. Vnde & enumeratis per altissimũ multis luxuriæ vitiis, à quibus suum populum mundum esse voluit, & quibus infideles hæretici erant ait Leuit. 18. ¶Ne polluamini in omnibus his quibus cõtaminatæ sunt gentes, quas ego eiiciam ante conspectum vestrum, è quibus polluta est terra cuius scelera ego visitabo. Dicit glo. super verbo gentes. ¶Dæmones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes vniuersæ qui cum omni peccato gaudent, præcipue tamen fornicatione & idolatria, quia in his corpus & anima maculatur, & totus homo qui terra dicitur. ¶ Omne enim peccatum quodcunq; fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Si cuilibet intueri historias de incubis, & succubis, inspiciat vt supra Bedam in historiis angelorum, & Gulielmum Thomam, denicq; Brabantinum in libro qui de apibus intitulatur. Ad argumenta. Ad primum de naturali propagatione instituta à Deo, inter marem & fœminam dicitur. Quòd sicut Dei permissione, sacramentum matrimonij potest opere Diaboli víciari, per maleficia vt supra patuit. Ita à simili & fortiori in quolibet alio actu venereo inter marẽ & fœminam. Sed si quæritur, quare potius in actu & super actum venereũ diabolo permittitur maleficia exercere, quàm super alios humanos actus. Dicitur quod multiplex causa assignatur à doctoribus de quibus inferius sub illa parte vbi de permissione diuina discutitur. Ad præsens sufficit causa quæ

prius tacta est, scilicet quod potestas dæmonis est in lumbis hominum. Quia inter omnia certamina duriora sunt prælia certaminis vbi continua pugna, & raro victoria. Nec valet vbi dicitur quod tunc opus diaboli esset fortius opere Dei, cum actus matrimoniales à Deo institutos possit viciari, quia non viciat per violentiam, imo cum nihil valeat inficere, nisi à Deo permissus. Ideo magis per hoc eius impotentia concluditur. Ad secundum verum est, ꝙ procreare hominem est actus viui corporis. ¶ Sed cum dicitur quod dæmones non possunt dare vitam, quia illa fluit formaliter ab anima. Iterum verum est, sed quia materialiter discinditur à semine, & dæmon incubus illud immittere potest Deo permittente, per coitum & nō tanquam ab eo desciſſum, sed per semen alicuius hominis ad hoc acceptū, vt dicit S. Thomas in prima parte q. li. ar. iij. vtpote quod idem dæmon qui est succubus, ad virum fiat incubus ad mulierem, sicut etiam aliarum rerum semina assumunt ad aliquarum rerum generationem, vt Augustinus dicit 3. de trinitate. ¶ Vnde si quæritur cuius filius sic natus existit. Patet quod non est filius dæmonis, sed filius hominis cuius est semen acceptum. Sed cum instatur quod nihil est superfluum in operibus angelorum, sicut & naturæ conceditur. Sed cùm infertur quod dæmon potest inuisibiliter semen & recipere & infundere, verū est hoc autem potius operatur visibiliter vt succubus & incubus vt sic per talem spurcitiam inficiat corpus & animam, & in vtroq; homine mulieris, scilicet, & viri vt in corpore quasi tactum est. Præterea plura possent dæmones inuisibiliter qui tamen nō permittuntur etiam si vellent exercere, permittuntur autem visibiliter vel in exercitium bonorum, vel correctionem malorum. Posset denicq; contingere quod loco dæmonis succubi alter semen reciperet ab eo, & incubulum loco alterius dæmonis se faceret, & hoc triplici ex causa. Puta quia dæmon deputatus mulieri reciperet semen ab altero dæmone, deputato viro, vt sic

vnus-

vnuſquiſque circa ſibi à principe dæmoniorum commiſ-
ſum, habeat maleficium exercere, cum vnicuique propri⁹
deputetur angelus etiam à malis, vel propter fœditatem
actus quam dæmon vnus facere abhorreret, cum vt in ſe-
quenti quæſtione patebit, certi dæmones ex nobilitate na
turæ certos actus & ſpurcitias facere abhorrerent, vel ꝙ
inuiſibiliter loco viri ſeminis ſuum ſemen, id eſt, quod in-
cubus recipit inuiſibiliter ſe interponendo mulieri intro-
mittat, quam interpoſitionem facere non eſt contra eius
naturam aut virtutem cum etiam in corpore aſſumpto
inuiſibiliter & incontrectabiliter ſe interponere poteſt ſi-
cut ſupra de illo iuuene qui Idolum deſpõſauerat, patuit.
Ad tertium. Hoc quod dicitur quod virtus angeli eſt in-
finita reſpectu ſuperiorum, hoc eſt, quia eius virtus com-
prehendi non poteſt ab inferioribus, quin ſemper ſuper
excedit eam, ita quod non limitatur ad vnum effectum
tantum. Et hoc ideo quia ſuprema in entibus habent vir-
tutes maxime vniuerſales. Vnde propter hoc quod eſt in
finita ſuperius non poteſt dici, quod poſsit indifferenter
in omnem effectum illum ad producendũ, quia ſic etiam
diceretur infinita inferius ſicut ſuperius. Demum quia in-
ter agens & patiens debet eſſe proportio, & nulla poteſt
eſſe proportio inter ſubſtantiam puré ſpiritualem & cor
poralem, ideo nec ipſi dæmones poſſent in aliquem effe-
ctum niſi mediante aliquo alio principio actiuo. Inde eſt
quod ſeminibus rerum vtuntur ad effectus producendos,
iuxta Auguſtinum 3. de trinitate. Vnde hoc argumentum
redundat in præcedens, nec per illud fortificatur niſi quis
vellet declarationem eius habere quare intelligentiæ aſ-
ſeruntur habere virtutes infinitas ſuperius & non infe-
rius, & daretur ſibi ex ordine rerum corporalium & cor
porum cœleſtium, qui ſecundum ſe in plures & infinitos
effectus influere poſſent. Hoc autem non fit propter de-
bilitatem inferiorum. Concluditur quod dæmones licet
abſque hoc quod corpora aſſumant poſsint tranſmutatio

nes in seminibus facere hoc nihil arguit contra hoc quod hic intenditur de incubis & succubis quorum actus exercere non possunt, nisi in assumptis corporibus, secundum quod supra tactum est. Ad quartum, quod demones nō possunt mouere corpora localiter, vnde nec semen, &c. Probatur q̄ ibi de anima per similitudinem. Dicendum q̄ aliud est loqui de substantia spirituali ipsius angeli aut demonis, & aliud de ipsa anima. Hoc enim q̄ anima non potest mouere corpus localiter nisi viuificatum ab ea, vel per contactum corporis ad aliud corpus non viuificatum, hoc est, quia tenet infimum gradum in ordine substantiarum spiritualium, ex quo etiam contingit quod illud corpus quod habet mouere etiam per contactum oportet q̄ sit proportionatū, non sic autem est de dæmonibus quorum virtus omnino corporalem virtutem excedit. Ad quintum dicendum quod contactus dæmonis ad corpus seminis vel cuiuscunque alterius non est contactus corporalis sed virtualis, & fit secundum proportionem conuenientem tam mouenti quàm mobili, ita quod illud corp⁹ quod mouetur non excedat proportionem virtutis dæmonis, vt sunt corpora cœlestia & etiam tota terra vel elementa mundi. Et quare illa excedunt dicere possumus vt dicit sanctus Thomas in quæstionibus de malo. q. x. de dæmonibus. Quod hoc est vel propter conditionem naturæ, vel propter damnationem culpæ. Est enim ordo rerum sicut secundum naturam ipsarum, ita & secundum notum, & sicut superiora corpora cœlestia mouentur à superioribus substantiis spiritualibus, vt sunt angeli boni, ita in inferiora corpora moueri possunt à substantiis spiritualibus inferioribus, vt sunt dæmones. Et siquidem hoc contingit eis secundum conditionem naturæ, secundum quod aliqui ponebant dæmones non esse ex illis superioribus angelis. Sed ex illis quæ perficiuntur à Deo huic terrestri ordini vt erat philosophorum opinio. Vel etiam si contigit ex pœna peccati, vt theologorum sententia est,

tia est, tunc á cœlestibus sedibus detrusi in hunc aerem tan quam ad pœnam non possunt ipsum aut terram commo-uere. Hæc addita sunt propter duo argumenta quæ tacitè soluuntur, scilicet, de corporibus cœlestibus, ꝙ illa etiam possent mouere. Si possent corpora localiter mouere, quia sunt eis magis propinqua, vt etiam vltimum argumentū prætendit. Respondetur enim quod non valet, quia illa corpora excedunt proportionem virtutis eorum, siquidē prima opinio locum habet. Si vero non, sed secunda, tunc iterum non possunt mouere propter pœnam peccati. Est etiam ad argumentum vbi quis obiiceret ꝙ idem est mo-tus totius & partis sicut totius terræ & glebe. in 4. phi-sicorum. Vnde si dæmones possent mouere partem terrę, possent etiam mouere terram, non valet, vt patet intuenti distinctionem. Colligere autem semina rerum & appli-care certos effectus, non excedit eorum virtutem natura-lem Deo eis permittente vt de se patet. Summarie conclu datur quod non obstante quod quidam dicunt, dęmones in assumptis corporibus nullo modo posse generare, & ꝙ per filios Dei significentur filij Seth, & non angeli incubi, sicut & per filias hominum, illæ quæ de stirpe Cain descē-dentant. Quia tamen contrarium á multis vt patuit asse-titur, & quod multis videtur, nō potest omnino esse fal-sum, secundum philosophum in 6. ethicorum. Et in fine de somno & vigilia. Iam etiam modernis temporibus attestantur facta & dicta maleficarum talia vere & rea-liter exequentium, initio dicimus tria. Primo quod per tales dæmones spurcissimi actus venerei non delectatio-nis, sed infectionis animæ & corporum quibus succubunt aut incubunt causa exercentur. Secundo, quod per talem actum completa cōceptio & generatio á mulieribus fieri potest inquantum semen humanum apponere possunt, in loco conuenienti ventris mulieris ad materiam propor-tionatam ibidem præexistentem. A simili, sicut & se-mina aliarum rerum colligere possunt ad complendum

aliquos effectus. Tertio quod dæmonibus attribuitur in talium generatione illud tantum quod est motus localis non autem ipsa generatio, cuius principalium non est virtus dæmonis aut corporis ab eo sumpti, sed virtus illius cuius semen fuit, vnde & genitus non dæmonis, sed alicuius hominis filius est. ¶ Et per hæc patet responsio ad argumenta, vbi quis arguere vellet quod dæmones generare non possent propter duo. Primo quod generatio completur per virtutem formatiuam quæ est in semine corpore viuo resoluto. Et corpus à dæmonibus assumptum, quia non est tale, ergo &c. Patet responsio quia dæmon virtute seminis formatiuam reponit ad locum debitum, &c. Secundo si dicatur ꝙ semen non habet virtutem generandi, nisi quandiu calor animæ in eo retinetur quem tamen exalare necesse est per magnam distantiam delatam. Est enim responsio quod dæmones possunt aliqua reponere ad cõseruationem seminis ne calor vitalis euaporet. Vel etiam quia velocissime mouentur propter victoriã mouentis super rem motam, ideo non poterit euaporari tam fœliciter.

¶ Quarta quæstio, à quibus dæmonibus huiusmodi exercentur.

VTRVM catholicum sit asserere quod actus incuborum & succuborum dæmonum conueniant omnibus spiritibus immundis indifferenter & æqualiter. Et videtur quod sic, quia oppositum asserere, esset ordinem quendam bonum inter eos affirmare probatur. Sicut ad rationem boni pertinet modus & ordo. Augustinus in libro de natura bonitate ad rationem mali pertinet inordinato. Sed in angelis bonis nihil est inordinatum, ergo & in malis nihil potest esse inordinatum. Vnde indifferenter huiusmodi actibus habent insistere. Inde etiam illud. ¶ Vbi nullus ordo sempiternus horror inhabitat in terra, videlicet

miſeriæ & tenebrarum. Iob x. Præterea, ſi non omnes indifferenter his actibus inſiſtúnt, hoc eis competit vel ex natura, vel ex culpa, vel pœna. Non ex natura, quia poſſunt peccatum omnes indifferenter, vt in præcedenti quæſtione tactum eſt, ſunt in natura ipſorum ſpiritus impuri licet nō immundi, quantum ad diminutionem naturaliū bonorum. ¶ In nequitia ſubtiles, nocendi cupidi, per ſuperbiam tumidi, &c. ergo competit eis quo ad culpā vel pœnā. Tunc ſic: Vbi eſt maior culpa, ibi maior pœna, ſed ſuperiores angeli magis peccauerunt, ergo in eorum pœnam magis his ſpurcitiis habent inſiſtere. Si hoc non eſt, dabitur ratio alia cur non illis actibus indifferenter inſiſtant. Præterea vbi non eſt ſubiectio & obedientia ibi oēs indifferenter operantur, ſed in dæmonibus nulla eſt ſubiectio & obedientia probatur. Quia illa ſine concordia haberi non poſſunt, ſed in dæmonibus nulla eſt concordia. Prouerb. 13. Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. Præterea ſicut æqualiter omnes propter culpam, poſt diem iudicij in infernum detrudentur, ita & ante illud tempus in aere caliginoſo propter officium eorum detinentur, nec igitur eſſe æqualitas ex cauſa mancipationis, ergo nec æqualitas ex parte officij & tentationis. Sed contra gloſa præd. ad Cor. 15. Quandiu durat mundus, angeli angelis, homines, hominibus, dæmones dæmonibus præſunt. Item Iob 40. dicitur de ſquamis leuithan per quas membra diaboli ſignificantur quod vna vni adhæret, ergo inter eos eſt diuerſitas & ordinis & actionis. Incidentaliter quæritur. An à bonis angelis ipſi dæmones ad huiuſmodi eorum ſpurcitiis exequēdis interdum impediantur vel non. Et dicendum quod quia poteſtas dicuntur angeli, quorum ditioni virtutes aduerſæ ſubiectæ ſunt, vt Gregorius dicit & Auguſtinus tertio de trinitate. Spiritus vitæ deſertor atq; peccator, regitur per ſpiritū vitæ rationalem pium & iuſtum. Et ſicut illæ creaturæ ſuper alias influentias habent quæ ſunt perfectiores, & Deo propin-

propinquiores eo quod totus ordo prelationis, primo & originaliter est in Deo, & participantur à creaturis secundum quod ei magis propinquant. ¶ Ideo etiam boni angeli qui maxime appropinquant Deo propter eius fruitionem qua dæmones carent super ipsos dæmones habent prælationem, & per eos reguntur. Et cum instatur quod dæmones præmissis mediis multa mala faciunt, aut ergo non impediuntur, quia non subsunt bonis angelis, qui eos impedire possent, aut si subsunt, tunc cum ad negligentiã præsidentis pertinere videntur ea quæ per subditos male fiunt. Videtur quod in angelis bonis sit aliqua negligẽtia. Respondetur quod sancti angeli sunt ministri diuinæ sapientiæ. Vnde sicut diuina sapientia permittit aliqua mala fieri per malos angelos vel homines propter bona quæ ex eis elicit, ita & boni angeli non totaliter cohibent malos à nocendo siue homines siue dæmones. Responsio. Catholicum est asserere quædam ordinem actionum interiorum & exteriorum, etiam per quandam prelationem esse in dæmonibus. Vnde & quædam spurcitiæ ab aliquibus infimis perpetrantur à quibus superiores propter nobilitatem naturæ secluduntur. Et declaratur hoc primo generaliter ex triplici congruentia qua talia congruunt eorum naturæ diuinæ sapientiæ & propriæ nequitiæ, demũ magis in speciali, ex natura quidem. Nam constat quod à principio creationis semper quidem alij superiores fuerũt ex natura cũ inter se differant specie, nec duo angeli vnius speciei existant communiorem opinionem sequendo quæ etiam dictis philosophorum concordat, & Diony. qui ponit. x. ca. cœlestis hierarchiæ in eodem ordine esse primos, medios, & vltimos, cui etiam necessariò oportet assentire, tum ex immaterialitate eorum tum etiam ex incorporalitate. Inspiciat qui vult dicta doctoris in 2. dist. 2 Et quia peccatum naturam non tollit, & dæmones post casum data naturalia non amiserunt, vt supra tactum est, & operationes rerum sequuntur naturales earum condi-

tiones,

tiones, ideo ſicut in natura, ſic & in operationibus ſunt varij & multiplices. Congruit etiam hoc diuinæ ſapientiæ vt ea quæ ab ipſo ſint ordinata ſint. Rom. 13. quæ á Deo ſunt, ordinata ſunt. Et quia dæmones ſint á Deo deputati ad exercendum homines & ad puniendum damnatos. Ideo in exercitiis eorum ab extra quo ad homines ſunt varij & multiplices. Congruit etiam & nequitiæ ipſo. Quia enim humano generi aduerſantur, ideo cum ordinate impugnant, ideo magis hominibus nocere ęſtimant ſicut faciunt, vnde conſtat ſpurcitiis in nephandiſſimis non æqualiter inſiſtunt, quod etiam magis ſpecificatur tali ratione. Nam cum operatio ſequitur naturam rei vt dictum eſt quorumcunque ſunt naturæ ſubordinatæ, oportet etiam quod operatione ſibi inuicem ſubordinantur, ſicut patet in rebus corporalibus. Quia enim inferiora corpora naturali ordinatione ſunt infra corpora cœleſtia actiones & motus eorum ſubduntur actionibus & motibus cœleſtium corporum, & quia vt dictum eſt, dæmones naturali ordine inter ſe differunt. Ideo etiam naturalibus actionibus intrinſecis & extrinſecis præſertim in huiuſmodi ſpurcitiis peragendis. Ex quibus concluditur quod quia huiuſmodi ſpurcitiæ plurimum præter nobilitatem angelicæ naturæ exercentur, cum etiam in actib⁹ humanis infimi & fœdiſſimi actus in ſe quidem conſiderando, non quantum ad officium naturæ & procreationis reputantur. Dæmon cum de quolibet ordine aliqui cecidiſſe creduntur non eſt inconueniens aſſerere quod illi dæmones qui de infimo choro & iterum illi qui infimi in illo exiſtunt in his ſpurcitiis & aliis deputantur & inſiſtunt. Hoc etiam plurimum eſt aduertendum, quod licet de incubis & ſuccubis mulieribus infeſtos ſcriptura tradit, tamen nuſquam legitur in vitiis quibuſcunque contra naturam loquendo, non ſolum de ſodomitico, ſed etiam de quocunque alio peccato extra vas debitum, perperé agẽdo ſe incubos & ſuccubos feciſſe. In quo maximo

illorum

illorum peccaminum enormitas ostenditur, cum indifferenter omnes dæmones cuiuscunq; ordinis illa peragere abhorrent, & verecundum æstimant. Et hoc videtur velle glosa super Ezechielem 19. vbi dicitur. Dabo te in manus palestinorum, id est, dæmonum, qui etiam erubescunt de via tua scelerata, vitium contra naturam intelligens, & intuenti patet, quod de dęmonibus oportet auctoritatem intelligere. Nullum enim peccatum tam sæpe Deus reproba morte in multis condemnauit. Dicunt etiã nonnulli & veraciter creditur, quod nullus talis vitij postquam tempus mortalis vitæ Christi, quod ad annos 33. extenditur in hoc scelere perseuerans excesserit, nisi speciali gratia redemptoris poterit liberari, quod ex eo patet quod octogenariis & centenariis isto crimine inueniuntur, sæpe irretici quibus tempus Christi quia vitę morum disciplina fuit, & ideo illo spreto, vix vnquam sine difficultate per maxima ad hoc scelere continebit. Sed & quod ordo sit inter eos etiam ad officia exteriora, quo ad impugnationes demonstrant eorum nomina. Nam licet vnum & idem nomen, scilicet diabolus multipliciter exprimatur in scripturis, & hoc propter eorum diuersas proprietates. Tamen his immundis operibus vnus præsidere in scripturis traditur, sicut etiam & certis aliis vicijs. Est enim vsus scripturæ & locutionis quemlibet immundum spiritum nominare diabolum, à dia, quod est duo, & bolus, quod est morsellus, quia duo occidit, scilicet corpus & animam, & secundum ethimologiam licet græcè interpretatur diabolus clausus ergaſculo, & hoc sibi conuenit, cum non permittit sibi nocere quantum vellet. Vel diabolus quasi defluens quia defluxit, id est, corruit specialiter & localiter. Nominatur etiam dæmon, id est, sapiens super sanguinem vel sanguineus, scilicet, super peccata quæ sitit & procurat triplici scientia, qua viget, scilicet, subtilitate naturæ, experientia temporum, & reuelatione bonorũ spitituum. Nominatur etiam belial,

quod

quod interpretatur absque iugo, vel absque domino, quia pro posse pugnat contra eum cui deberet esse subiectus. Vocatur etiam beelzebub, quod interpretatur vir muscarum, id est, animarum peccantium, quæ reliquerunt verũ sponsum Christum. Item sathanas, id est aduersarius. Vñ 1. Pet. 2. Aduersarius vester diabolus circuit, &c. Item, vehemot, id est bestia, quia facit homines bestiales. Item tamen dæmon fornicationis, & princeps illius spurcitij dicitur asmodeus, quod interpretatur factura iudicij, quia propter huiusmodi vicium, factum fuit terribile iudicium super Zodomam, & quatuor aliis ciuitatibus. Sicut & dæmon superbiæ dicitur leuiathan, quod interpretatur additamentum eorum, quia & lucifer tentans primos parentes, de superbia promisit eis additamentum diuinitatis. De quo & per Esaiam Dominus: Visitabo super leuiathan, serpentem veterem & tortuosum, & dæmon auaritiæ & diuitiarum, dicitur mammona, quem & Christus in Euangelio expressit. Matthæi 6. Non potestis Deo seruire, &c. Ad argumenta. ¶ Ad primum quod quia bonum potest inueniri sine malo, sed malum nunquam inuenitur sine bono, quia fundatur super creaturam, quæ in se bona est. Et ideo dæmones inquantum habent naturam bonam, ordinati sunt in naturalibus, & in eorum actionibus ad illud. Iob. 10. potest dici, quod dæmones ad exercitium deputati, non sunt in inferno, sed isto aere caliginoso. Vnde hic habent ordinem inter se, quem tunc in inferno non habebunt. Vnde etiam dici potest, quod etiam iam omnis ordo in eis cessat, quó ad ipsam beatitudinem consequendam cum à tali ordine irrecuperabiliter ceciderunt. Et dici potest, quod etiam in inferno erit inter eos ordo potestatis, & pœnarum afflictionis, inquantum aliqui ad affligendum animas depurabuntur, & non alij. Sed hic ordo magis erit à DEO quàm ab ipsis, sicut etiam & eorum tormenta. AD tertium, cum dicitur quod superiores

dæmones

dæmones quia magis peccauerunt, & magis puniuntur: etiam his actibus immundis amplius deberent insistere. Respondetur. Quia culpa ordinatur per pœnam, & non per naturæ actum seu operationem, ideo non insistunt illis immunditiis propter nobilitatem naturę, non propter eorum culpam aut pœnam. Et licet omnes sint spiritus impuri & ad nocendum cupidi, tamen vnus amplius altero inquantum potiora naturalia sunt obtenebrata. Ad quartum dicitur, quod est concordia inter dæmones, non amicitiæ sed nequitiæ, ex qua homines odiunt & Dei iustitiæ repugnant quantum possunt. Talis enim concordia inter impios reperitur, vt eis se adiungant & subiiciant ad propriam nequitiam exequendam quos potioribus viribus vident. Ad quintum licet carceralis mancipatio omnibus æqualiter deputentur, iam in aere & post in inferno, non tamen ex hoc naturalia in eis sunt æqualiter ad æquales pœnas & officia æqualia, immo quantò sunt nobiliores in natura & potiores in officio, tantò etiam grauiori subiecti tormento. Vnde Sap. 6. Potentes potenter tormenta patiuntur.

AN possit quoque catholicè censeri, quòd origo & multiplicatio maleficiorum operum processerit ex influentiis corporũ cœlestium, seu superabundanti malicia hominum, & non ex spurcitiis incuborum & succuborum dæmonum, & videtur quòd ex propria malicia. Nam Augustinus in libro 83. q. dicit: quòd ad hominis voluntatem causa deprauationis eius redit, siue aliquo siue nullo suadente deprauata sit. Sed maleficus deprauatur per peccatum: ergo causa illius non est diabolus sed voluntas humana. Ad idem dicit de libero arbit. ℣ cuilibet est causa suæ malíciæ, quod etiam probatur ratione. ¶ Peccatum hominis ex libero arbitrio procedit, sed diabolus non potest liberum arbitrium mouere, hoc enim liberrati repugnaret, ergo diabolus non potest esse causa, nec illius cuiuscunque peccati. Præterea in libro de eccleſia-

ecclesiasticis dogmatibus dicitur. ¶ Non omnes cogitatiõnes nostræ malæ à diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Demum ℣ ex influentiis corporum cœlestium possint oriri, & non à dæmonibus, probatur. Sicut omnis multitudo reducitur ad vnum; ita omne multiforme reducitur in aliquod vniforme principium. Sed actus humani sunt varij & multiformes, tam ad vitia quàm ad virtutes, ergo videtur quod reducantur in aliqua principia vniformiter mota & mouenria. Sed talia nó possunt assignari, nisi ex motibus cœlestium qui sunt vniformes, ergo illa corpora sunt talium actionum causæ. Præterea si cœlestia corpora non essent humanorum actuum ad virtutes & vitia causæ astrologi nõ adeò frequenter vera prædicarent de bellorum euentibus & aliis humanis actibus, sunt ergo aliquo modo causa. Præterea corpora cœlestia possunt imprimere in ipsos dæmones ad causandum certa maleficia, ergo à fortiori in ipsos homines. Assumptum probatur ex tribus. Nam certi homines qui lunatici dicuntur, infestantur à dæmonib? plus vno tempore quàm alio quod non facerent, sed potius omni tempore molestarent, nisi ex certis lunationibus etiam ipsis dæmones inquietarentur ad infernum huiusmodi probatur etiam ex nigromanticis, qui certas constellationes obseruant, ad inuocandum dæmones, quod non facerent, nisi scirent illos dæmones corporibus cœlestibus esse subiectos. Probatur etiam ex illo quod dæmones secundum Augustinum in 10. de ciuitate Dei, quibusdam corporibus inferioribus exercentur, scilicet, herbis, lapidibus, animantibus, & sonis quibusdam certis, & vocibus, & figurationibus, sed cum corpora cœlestia sint virtuosiora quàm corpora inferiora. Ideo multo magis actionibus corporum cœlestium. Et iterum amplius malefici subiiciuntur, vt eorum opera ex influentiis illorum corporum, & non ex assistentia spirituum malorum proueniant. Fortificatur argumentum ex 1. Reg. cap. 16. vbi

Saul vexabatur à dæmone, alleuiabatur quando Dauid cytharam percutiebat coram eo, & ꝙ recedebat ſpiritus malus. Sed contra. Impoſsibile eſt effectum ſine cauſa ſua producere, ſed opera maleficorum ſunt talia, quod non poſſunt niſi opere dęmonum fieri, patet ex deſcriptione operum maleficorum, ex Iſidoro lib. 8. Ethi. Malefici diſcutiuntur ob magnitudinem faſcinorum. Hi enim elementa concutiunt, mentes hominum turbant, & abſq; vllo veneni hauſtu ſola vi carminum animas interiunt, &c. Huiuſmodi autem effectus non poſſunt ex influentiis corporum cœleſtium mediante hominum cauſari. Prętęrea philoſophus Ethi. Difficile inquirit quid ſit principium operationis in anima, & oſtendit quod oportet eſſe aliquod extrinſecum. Omne enim quod incipit de nouo habet aliquam cauſam. Incipit enim homo operari quod vult. Incipit autem velle, quia præconciliatur, ſi autem præconciliatur propter aliquod conſilium præcedens aut ergo eſt procedere in infinitum, aut oportet ponere aliquod principium extrinſecum quod primo mouet hominem ad conciliandum, niſi forte aliquis dicat quod hoc eſt à fortuna ex quo ſequeretur omnes actus humanos eſſe fortuitos, quod eſt abſurdum. Principium ergo in bonis ad bona dicit eſſe Deum, qui non eſt cauſa peccati. In malis autem cum homo incipit agere velle & conciliari ad peccandum oportet quod huius etiam ſit aliqua cauſa extrinſeca, & non poteſt eſſe alia, niſi diabolus præſertim in maleficis, vt ſupra patuit, quia corpus cœleſte non poteſt ad tale actus influere, ergo patet veritas. Prætęrea cuius poteſtati ſubiacet motiuum eius poteſtati ſubiacet & motꝰ qui à motiua cauſatur. Motiuum autem voluntatis eſt, aliquid apprehenſum per ſenſum vel intellectum quorum vtrunque ſubiacet poteſtati diaboli. Dicit enim Auguſtinus in lib. 83. q. Serpit hoc malum, ſcilicet, quod eſt à diabolo per omnes additus ſenſuales dat ſe eſſe figuris, accommodat ſe caloribus, adhęret ſonis, latet ira, & in fal

latia

latia ſermonibus, odoribus ſe ſubiicit, infundit ſaporibus & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. Ergo videtur quod in poteſtate diaboli eſt, mouere voluntatem quæ eſt directè cauſa peccati. Præterea omne quod ſe habet ad vtrumlibet indiget aliquo determinãte ad hoc vt exeat in actum, ſed liber arbitrium hominis ad vtrumlibet ſe habet, ſcilicet, ad bonum & malum. ergo ad hoc quod exeat in actum peccati, indiget quod ab aliquo determinetur ad malum. Maximè autẽ hoc videtur fieri à diabolo, præſertim in operibus maleficorum cum eius voluntas eſt determinata ad malum. ergo videtur quod mala voluntas diaboli eſt cauſa malæ voluntatis, præcipuè in maleficis, & poteſt fortificari ratio, per hoc quod ſicut bonꝰ angelus ſe habet ad bonum, ita malus angelus ad malum. Sed ille reducit homines ad bonum, ergo iſte ad malum. Eſt enim dicit Dionyſius lex diuinitatis immobiliter ſtabilita, vt ima à ſummis perficiantur. Reſponſio. Quia quęſtio quo ad originem maleficorum operum fundatur ſuper influentiam luminarium cœleſtiũ, oſtenditur per reprobationem trium errorum, qui hoc aſſerere conantur, ſcilicet, planetariorum, genetaliacorum, & fatalium ordinem ponentium, hoc non eſſe poſsibile quo ad primum. Nam ſi quęritur an ex impreſsione luminarium cœleſtium cauſetur in hominibus vicium maleficorum, tunc ad diuerſitatem morum attendendo, & veritatem fidei ſaluando, oportet ſub diſtinctione diſſerere, videlicet quod mores hominũ à ſyderibus cauſari poſſunt intelligi dupliciter. Aut neceſſaria & ſufficienter, aut diſpoſitiue & contingenter. Si dicatur primo modo, tunc non ſolum eſt falſum, imo hęreticum, eo quod Chriſtianę religioni adeo repugnat, quod etiam veritas fidei in talĩ errore ſaluari non poteſt. Ratio. Dum enim ponit omnia à ſyderibus neceſſario euenire, iam tollit meritum & per conſequens demeritum. Tollit & gratiam, & per conſequens gloriam. Tum quia honeſtas morum per hunc er-

errorem præiudicium patitur dum culpa peccantis in sydera refunditur, licentia maleficiendi sine reprehensione conceditur & homo ad orandum & colendum sydera incuruatur. Si autem dicatur mores hominum à dispositionibus syderum variari dispositiue & contingenter sic potest habere veritatem, quia nec rationi nec fidei repugnat Planum enim est quod dispositio corporis varia multum facit ad variationem affectionum & morum animæ, vt plurimum enim anima complexiones corporis imitatur, vt dicitur in sex principiis. Vnde & colerici sunt iracundi, & sanguinei sunt benigni, & melancolici sunt inuidi, flegmatici pigri, hoc autem non est necessarium, anima enim dominatur suo corpori, & maximè quando est adiuta per gratiam. Multos enim videmus colericos mansuetos, & melancolicos benignos. Quum ergo virtus corporum cœlestium operatur ad mixtionem & qualitatem complexionis. Hinc est quod per consequens quodammodo operatur ad qualitatem morum, valde tamen de longinquo. Plus enim facit ad qualitatem complexionum. Hinc est quod per consensus quodammodo operatur ad qualitatem morum, valde tamen de longinquo. Plus enim facit ad qualitatem complexionis virtus naturæ inferioris quàm virtus syderis. vnde Augustinus 5. de ciuitate Dei, in solutione cuiusdam quęstionis de duobus fratrib⁹ qui simul infirmabantur & curabantur, cum quęrebatur vnde hoc esset, magis commendat rationem Hypocratis quàm Astronomi. Hypocras enim respondit quod hoc erat propter similitudinem complexionis. Et Astronom⁹ respondit, quod erat propter ydemptitatem constellationis. Melius enim respondit physicus, quia causam reddit magis propriam, & magis propinquam. Sic ergo dicendum quod impressiones syderum aliquo modo disponũt ad maliciam maleficorum, siquidem aliqua influentia in eorum corporibus prędominatur potius ad huiusmodi nephanda quàm ad alia opera quæcunque vicioſa seu virtuosa

tuosa quæ tamen dispositio non debet dici necessaria pro xima & sufficiens, sed remota & contingens. Nec valet si quis obiiceret philosophum libro de proprietatibus ele mentorum vbi dicit quod regna vacua facta sunt, & ter ræ depopulatæ apud coniunctionem Iouis & Saturni, ar guendo quasi quia talia ex libero arbitrio deprehendebãt hominum, ergo etiam influentiæ luminarium super lib. ar. haberent efficatiam. Respondetur enim quod philo sophus super hoc dictum nõ vult innuere quod homines illi non poterant resistere illius influentiæ constellationis ad dissensionem inclinantis, sed quia noluerũt, quia sicut Ptolemeus in alma gesti. Sapiens homo dominabitur astris, quamuis enim coniunctio Iouis & Saturni eo quod Saturnus habet influentiam melancolicam & malam, & Iupiter valde bonam potest ad rixam vel discordiam ho mines inclinare, illi tamen inclinationi homines per liber tatem arbitrij possunt resistere, & valde faciliter cum ad iutorio gratiæ Dei. Nec iterum valet si quis obiiceret di ctum Damas. lib. 2. c. 6. vbi dicit: Constituuntur mul toties cometæ & signa quædam mortis regum. Respon detur enim quod etiam sequendo opinionem Dama. quæ fuit vt patet in prędicto libro contrariæ opinionis viæ philosophicæ siue nonnihil per hoc concluditur quo ad necessitatem actuũ humanorum. Opinatur enim Damas. quod cometa nec naturaliter generatur, nec est vna de stel lis in firmamento positis, vnde nec eius signatio est natu ralis nec influentia. Dicit enim quod cometæ non sunt ex his quę à principio genita sunt astra, sed diuina iussio ne secundum ipsum tempus constituuntur & rursus dis soluuntur. Hæc Damas. Prænunciat autem Deus per tale signum tam mortem regis q̃ aliorum, tum quia est persona communis, tum quia potest ex hoc oriri turba tio regni. De cuius custodia magis sollicitãtur angeli pro pter commune bonum, quorum etiam ministerio & ge nerantur & dissoluuntur. Sed nec philosophorum opinio

obſtat, qui dicunt quod ſtella cometa ſit impreſsio calida, & ſicca, generata in ſuperiore parte aeris propter ignem, ex cuius vapore calido & ſicco globus illius vaporis adunatus apparet corpus ſtellæ. Partes autem illius vaporis diſcontinuatę circa illum globum & longum protenſe in ſuis extremitatibus illi globo coniunctæ ſunt, quaſi eius cometa, & ſecundum hanc poſitionem ſignificat, & cauſa non per ſe, ſed per accedens mortalitatem, prouenientẽ ex infirmitatibus calidis & ſiccis. ¶ Et quia vt plurimũ diuites nutriuntur calidis & ſiccis. Ideo illo tempore multi diuites moriuntur, inter quos mors regum & principum eſt magis notabilis, & hæc poſitio nec diſtat à poſitione Damaſ. ſi quis bene conſiderat, niſi quoad operationem & cooperationem angeli, quam nec philoſophi excludere poſſunt, immo vbi vapores nunquam in ſua ſiccitate & caliditate ad generandum cometam currerent adhuc operatione angeli ſæpe concurrere habent cauſis prædictis, ſicut & ſtella quæ ſancti Thomæ doctoris tranſitum indicauit quæ vtique non ex ſuperis in firmamẽto poſitis proſiliit, ſed operatione angeli ex materia aliqua præiacente formata, & officio peracto, iterum reſoluta fuit. Vnde videmus quod ſecundum quamcunq; iſtarum opinionum, nullum penitus habent cœli luminaria dominium ſuper liberum arbitrium. Vnde nec conſequẽter ſuper maliciam & mores hominum. ¶ Nota inſuper quare aſtronomi vt ſæpius vera prædicunt, & quod eorum iudicia vt plurimum ſuper vnam prouinciam, aut gẽtem vnius terræ eueniunt. Huius ratio eſt quia enim ſua iudicia ſumunt ex aſtris, quæ etiam habent maiorem influentiam capiendo probabiliorem, non neceſsitatem in actibus tam naturæ quàm voluntatis, & in actibus hominũ generalibus, ſicut vnius gentis vel prouinciæ, quàm in particularibus vnius perſonæ, quia maior effectus ſtellarum imprimitur in totam vnam gentem, quàm in vnum hominem, & quia maior pars gentis vnius magis ſequitur affectus naturales corporis quàm vnus ſingularis ho-

mo,ideo &c. sed hoc incidentaliter est tactum. Secunda via per quam præfata nostra catholica assertio declaratur, est per reprobationem errorum genitaliacorum, & deam fortunæ colentium mathematicorum. De quibus Isidorus 8. Ethicorum.cap.9.genetaliaci dicuntur propter natalium considerationem syderum, qui vulgo mathematici dicuntur. Fortuna vero vt ibidem dicit cap.2. Fortunis nomen habere dicitur, quasi deam quandam res humanas variis casibus & fortuitis illudente. Vnde & cæcam appellant,eo quod passim in quoslibet incurrens sine vllo examine meritorum, & ad bonos & ad malos venit,Hæc Isydorus. Sed talem deam credere, aut quod læsiones in corporibus & creaturis quæ ex maleficorum operibus inferuntur, non ab ipsis maleficis, sed ab ipsa deæ fortunæ prouenirent,sicut est idolatria,ita & asserere maleficas ipsas ad hoc esse natas, vt talia per eas in mundo exerceri possint, similiter à fide alienum existit,immo & à communi philosophorum traditione,si cui placet inspiciat doctorem sanctum libro 3. summæ fidei contra gentiles. q.87. & sequentibus,& inueniet plura. Licet hoc vnicum propter eos qui fortasis copiam librorum non habent,non videtur obmittendum, quòd quia in homine tria sunt considerãda, vt ibi notatur quæ à tribus cœlestibus causis dirigũtur voluntatis actus,intellectus actus,& corporis actus, quorum principium a Deo tantum & immediate secundum ab angelo, & tertium à cœlesti corpore dirigitur. Nam electiones & voluntates immediate a Deo in bonis operibus dirigntur dicẽte scriptura. Pro.21. ¶Cor regis supple quod maiori potentia videtur posse resistere, eo minus alij non possunt, quia in manu Domini, & quocunque voluerit inclinabit illud. Et Apostolus. ¶Deus qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Cognitio vero humana intellectiua à Deo mediantibus angelis ordinatur. Ea vero quæ ad corporalia pertinent,siue sint exteriora siue interiora,in vsum homi

nis venientia a Deo mediantibus angelis, & cœlestibus corporibus dispensantur. Dicit enim beatus Dionysius 4. de di. no. quod corpora cœlestia sunt causæ eorum quæ in hoc mundo fiunt, non tamen necessitatem inferentia. Et cum homo sit ordinatus secundum corpus sub corporibus cœlestibus, secundum intellectum vero sub angelis, secundum voluntatem autem sub Deo potest contingere quod homo spreta inspiratione Dei ad bonum & illuminationi boni angeli ducatur affectione corporali ad ea quæ influentia luminariū cœli inclinant, vt & sic tam voluntas quàm intellectus malicia & erroribus inuoluātur. Non est autem possibile huiusmodi erroribus quibus malefici irretiti sunt ex influentiis luminarium cœli inuolui, licet ad fundendum sanguinem, vel furta, aut latrocinia, vel etiam incontinentias pessimas perpetrare possit quis ex illis inclinari, sicut etiam alia quædam naturalia. Etiā vt Gulielmus in de vniuerso dicit, quod per experientiam habetur, si meretrix nititur plantare oliuam, non efficitur fructifera, quæ tamen per castam plantata, fructifera efficitur. Et aliquis etiam medicus in sanando, & agricola in plantando, & miles in expugnando, aliqua ex impressione cœlesti corporis efficiunt, quæ alij etiam easdem artes habentes efficere non possunt. Tertia via sumitur ex reprobatione fataliū effectuū. Vbi notandum quod fatum esse aliquod vno modo catholicè asseritur. Alio modo asserere, est omnino hęreticū. Si enim fatū ęstimetur esse secūdum estimationē quorundam gentilium, & etiam quorundam mathematicorum qui putabant quod ex vi positionis syderum causaretur infallibiliter diuersitas morū ita quod talis efficeretur necessario maleficus, vel virtuosus in moribus, quia talem eum esse causaret vis quæ in dispositione syderum sub qua talis vel conceptus vel natus esset comprehenderetur. Et istam vim vocauerunt nomine fati, sed quia ista opinio non tantum est falsa, immo hęretica & omnino detestanda propter inconuenientiæ

quæ

quæ neceſſario ſequerentur, vt ſupra tactum eſt, circa re-
probationem primi erroris, quia videlicet tolleretur ra-
cio meriti & demeriti, immo gratiæ & gloriæ, & quod
Deus malorum noſtrorum auctor eſſet, & plura alia. Ideo
fatum ſic omnino refutatur, quia nihil eſt ſecundū quam
acceptionem etiam Gregorius dicit in Omel. epiphaniæ.
Abſit â fidelium cordibus, vt fatum aliquod eſſe dicant, &
licet hæc opinio videatur eadem eſſe cum prima, quæ eſt
planetariorum, & hoc propter eadem incōuenientia quæ
vtrobique cernuntur, tamen ſunt diuerſæ quantum inter
ſe diuerſificantur vis ſyderum & influxus generalis ſeptē
planetarum. Si autem eſtimetur fatum eſſe ſecundū quan
dam diſpoſitionem, ſiue ordinationem cauſarum ſecun-
darum ad producendum effectus diuinitus prouiſos. Hoc
modo fatum verè eſt aliquid, eo quod prouidentia Dei
per cauſas medias exequitur ſuos effectus. In illis videli-
cet quæ ſecundis cauſis ſubduntur, licet in aliis non vt eſt
creatio animarum, glorificatio & gratiæ collatio. Licet
etiam angeli ad gratiæ infuſionem cooperari poſſunt in-
tellectum & voluntatis capacitatem, illuminando & di-
ſponendo, & ſic quædam ordinatio effectuum vna & ea-
dem dicitur prouidentia & etiam fatum. Sic enim conſi-
deratur vt eſt in Deo, ſic dicitur prouidentia, ſi autem ſe-
cundum quod eſt in cauſis mediis ordinatus à Deo ad ef-
fectus aliquos producēdos ſic habet rationem fati. Et hoc
modo Boëtius loquens de fato 4. de conſol. dicit: Fatum
eſt rebus mobilibus inhærens diſpoſitio per quam proui-
dentia ſuis quæq; nectit ordinibus. Sed tamen ſancti do-
ctores hoc nomine vti recuſauerunt propter eos qui illud
ad vim poſitionis ſyderum retorquebant. Vnde Auguſt.
cap. 5. de ciuitate Dei dicit: Si propterea quiſquam res
humanas fato tribuit, quia ipſam Dei voluntatem vel po
teſtatem fatum vocat ſententiam teneat & linguam cor-
rigat. Patet etiam ex præmiſsis tacita reſponſio ad quæ-
ſtionem. An omnia fato ſubdantur, & an etiam malefi-

corum opera illi ſubdantur. Quia ſi fatum dicitur ordinatio cauſarum ſecundarum ad effectus diuinitus prouiſos, id eſt, vbi Deus diſpoſuit per cauſas ſecundas producere effectus tales, ſic inquantum ſubduntur fato, id eſt, ſubduntur cauſis ſecundis ſic à Deo ordinatis, vt ſunt influentiæ corporum cœleſtium. Ea vero quæ à Deo immediatè fiunt, vt eſt creatio rerum, glorificatio ſubſtantialium ſpiritualium, & alia huiuſmodi non ſubduntur. Et hoc eſt quod dicit Boetius vbi ſupra quod ea quæ ſunt primæ deitate propinqua fatalis ordinis mobilitatem excedunt. Vnde maleficorum opera, quia non ſubſunt ſecundis cauſis cum talia præter curſum communem & ordinem naturæ eueniunt. Ideo nec fato, ſed cauſis aliis quoad eorum originem neceſſario ſubduntur.

COnſequenter quòd nec huiuſmodi maleficorum opera poſſunt oriri aut cauſari à ſubſtantiis ſeparatis, quæ ſunt motores orbium, ſeu corporũ cœleſtium, cuius opinionis fuit Auicẽna, & ſui ſequaces hac ratione moti, quia enim ſubſtantiæ illæ ſeparatæ altioris ſunt virtutis animabus noſtris, & ab ipſa anima interdũ cum fuerit in ſua imaginatione ad ſolam quandam apprehenſionem interiorem circa aliquod extrinſecum immutatur corpus proprium, interdum etiam alienum ſeu extrinſecum, verbi gratia. Aliquis ambulans ſupra trabem in alto poſitam cadit de facili, quia imaginatur caſum ex timore, non autem caderet ſi eſſet trabes illa poſita ſuper terram, vbi caſum timere non poſſet. ¶ Item ad ſolam apprehenſionem animæ incalefcit corpus, vt in concupiſcentibus, vel iratis, aut etiam infrigidatur, ſicut in timẽtibus. Poteſt etiam immutari ad aliquam ęgritudinem, puta febrem vel lepram, ex forti imaginatione & apprehenſione ad tales ęgritudines, & ſicut circa corpus proprium, ita circa alienum, vt illud immutetur ad ſanitatem vel ęgritudinem, & hîc ponit cauſam etiam faſcinationis, de

qua

qua ſuperius tactum eſt. Et quia ſecundum iſtam poſitio-
nem effectus maleficarum haberẽt reduci ad motores or-
bium, licet non prẽciſè ad ipſa corpora cœleſtia. Ideo vl-
tra illa quæ ibi tacta ſunt, dicamus adhuc ꝙ talia ſic con-
tingere eſt impoſsibile, quia cum motores orbiũ ſint ſub-
ſtantiæ intellectuales & bonæ non tam ſecundum natu-
ram, quàm & ſecundum voluntatem, quod patet ex earũ
operationibus ad bonum totius vniuerſi. Illa autem crea
tura cuius ope magicæ operationes fiunt, vt ſi ſit bona ſe-
cundum naturam, non tamen poteſt eſſe bona ſecundum
voluntatem. Ideo non poteſt eſſe idem iudicium de am-
babus ſubſtantijs. Et ꝙ non poteſt eſſe bona ſecundum
voluntatem probatur. Nam prẽſtare patrociniũ aliquib⁹
in his quæ fiunt contraria virtuti, non eſt alicuius intel-
lectus bene diſpoſiti, ſed talia autem in huiuſmodi opera
tionibus maleficorum, fiunt enim vt in ſecunda parte ope
ris patebit, plurima homicidia, fornicationes, puerorum
& iumentorum occiſiones, & alia maleficia procurantur,
vnde veteres his artibus malefici à malefaciendo vocan-
tur, non eſt ergo bene diſpoſita ſecundum virtutem talis
intellectualis naturę cuius auxilio huiuſmodi artes ma-
leficarum innituntur, licet ſit bona ſecundum naturam,
quia habet eſſe & illud omnia appetunt, vt cuilibet intu-
enti patet. Item non eſt intellectus bene diſpoſiti familia-
rem eſſe ſceleratum, & eis patrociniũ exhibere & nõ qui-
buſdam virtuoſis. Huius autem operibus maleficorum
vtuntur homines ſcelerati, quia à fructibus eorum co-
gnoſcuntur. Auxilio autem ſubſtantiarum orbes mo-
uentium, in bonum quælibet creatura inclinatur à natu-
ra, licet corrumpatur per accideds ſæpe: ergo illæ ſub-
ſtantiæ non poſſunt eſſe originalis cauſa maleficarum.
¶ Præterea intellectus bene diſpoſiti, eſt reducere homi-
nes in ea quę ſunt homini propria bona, quę quidem ſunt
bona rationis, abducere ergo ab iſtis, & pertrahere ad
alia minima bona, eſt intellectus indecenter diſpoſiti.

Per

Per huius autem artes nō adipiſcuntur homines aliquem profectum in bonis rationis, quæ ſunt ſcientiæ & virtutes, ſed in quibuſdam minimis, vt ſunt deprehenſiones & exercitia latronum & mille nocumentorum, ergo origo non eſt à ſubſtantiis ſeparatis, ſed ab aliqua virtute non bene diſpoſita ſecundum virtutem. Præterea non eſt bene diſpoſitus ſecundum intellectum, qui per aliqua ſcelera commiſſa prouocatur ad auxilium alicui ferendum. Hoc autem fit in iſtis artibus maleficorum, nam vt patebit in executione, harum fidem abnegant, innocentes pueros occidunt. Subſtantiæ enim ſeparatæ quæ ſunt orbium motores, propter ſuam bonitatem non his maleficiis auxilium præſtant. Concludendo ergo quod huiuſmodi artes ſicut non poſſunt à corporibus cœleſtibus, ita nec ab eorum motoribus oriri, & cum neceſſe habent oriri ex aliqua virtute alicui creaturæ collatæ, & illa etiam non poteſt eſſe bona ſecundum voluntatem, licet ſit bona ſecundum naturam, & huiuſmodi creaturæ ſint ipſi dęmones, relinquitur quod eorum virtute huiuſmodi fiant, niſi fortaſsis adhuc obſtat friuola ęſtimatio, quod ex hominū malicia concurrente ſuper maleficorum verba commina-
toria & imagines repoſitas ad certū locum, virtute quadam ſtellarum ſequerentur, vt verbi gratia quando maleficus diceret imaginem aliquam reponendo, faciam te cæcam aut claudam & hoc eueniret. Tunc ideo eueniret quod talis à ſua natiuitate ex virtute ſtellarum ſortiretur præ cæteris hominibus talem virtutem quantumcunque alij talia verba proferrent, & eſſent inſtructi per diſciplinam ad proferendum, adhuc tamen efficaces in huiuſmodi operibus eſſe non poſſent. Ad quę ſingula reſpondendo declarabitur. Primo quòd ex malicia hominum huiuſmodi effectus cauſari non poſſunt. Secundo quod nec ex vocibus quorumcunque hominum, concurrente quacunque conſtellatione etiam ad quaſcunq; imagines.

DE primo, quòd non ex malícia quantuncunquè humana posſint oriri huiuſmodi maleficorum opera ſic declaratur. Nam malicia hominis ſiue ſit habitualis inquantum quis ex frequentatis actibus acquirit habitum inclinantem ad perpetrandum peccata, non ex ignorantia, nec ex infirmitate, vnde cenſetur peccare ex malicía. Vel ſit actualis malícia, quæ dicitur ipſa mali electío, quæ etiam ponitur peccatum in ſpíritum ſanctum, nunquam poteſt circa ípſum maleficium tantum efficere quod talia opera, vt ſunt ímmutationes elementorum & læſiones circa corpora, indifferenter hominum & iumentorum, abſq; aſsiſtentia alicuíus altioris virtutis proueniant, quod declaratur primo ex parte cauſæ, ſecundo ex parte effectus maleficialis. Nam hoc quod non poteſt homo efficere abſque malícia, puta per ſua naturalia imminuta, minus poteſt per ípſa naturalia iam diminuta. Patet cum iam ſit virtus actiua etíam diminuta. Sed homo per peccata qualitercunq; per maliciam commiſſa, diminuitur in bonis naturalíbus, probatur autoritate & ratione. Nam Dionyſius 4. cap. de di. no. dícit. Malum eſt effectus naturalis habitudínis, & loquitur de malo culpæ. Vnde & nemo noſcens malum operatur illud, quod ſi operatur, ex defectu operatur. Reſpondeo ſic: Sicut ſe habet bonum gratiæ ad malum naturæ, ita ſe habet malum culpæ ad bonum naturæ, ſed per gratiam diminuitur malum naturæ, vt fomes qui eſt inclinatio ad culpam, ergo per culpam á fortiori diminuitur bonum naturæ. Nec obſtatur ſi dicatur de faſcinatione quæ interdū procuratur ex multuatione ſeu inſpectione alicuius vetulæ malícioſè puerum aſpicientís, vnde puer immutat & faſcinatur, quía ſicut ſupra tactū eſt, hoc tantummodo contíngere poteſt circa pueros, propter teneram complexíonem. Hîc autem loquímur de corporum quorūcunque hominum, & iumentorum, ac & elementorum ad grandíues ímmutatíones. Sí quis velit latius intelligere, inſpiciet do-

ciet doctorem sanctum in quęstionibus de malo. Vtrum peccatùm posit corrumpere totum bonum naturæ, &c. Ex parte denique effectuū maleficalium declaratur. Nam ex effectibus deuenitur in cognitionem causæ. Vnde sicut illi effectus, quo ad nos qui fiunt præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ per virtutem creatæ nobis ignotæ, licet non sint propriè miracula, sicut illa quæ fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ, qualia secundum potestatem operatur ille qui est supra omnem ordinem totius naturæ creatæ, qui est Deus benedictus, secundum quam acceptionem dicitur. ¶ Tu es qui facis mirabilia magna solus, ita & maleficiales effectus dicūtur miraculosi, inquantum fiunt ab aliqua causa nobis ignota, & præter ordinē naturæ creatæ nobis notæ. Ex quibus elicitur quod virtus corporalis hominis, ad huiusmodi opera causanda nō se extendere potest quæ semper hoc habet, vt causa cum suo effectu naturali nota sit naturaliter absque admiratione, & quod effectus maleficiales possunt aliquo modo dici miracula, inquantum noticiam humanam excedunt, patet ex seipsis cum naturaliter non fiunt, patet & per omnes doctores, præsertim August. in lib. 83. q. vbi dicit. ¶ Quod magicis artibus fiunt miracula plerunque similia illis miraculis quæ fiunt per seruos Dei. Et iterum in eodem dicit: Magi faciunt miracula per priuatos contractus: boni Christiani per publicam iusticiam: mali Christiani per signa publicæ iusticiæ, quæ omnia sic declarantur. Nam iusticia diuina est in toto vniuerso, sicut lex publica in ciuitate. Virtus autem creaturæ cuiuslibet in virtuoso se habet, vt virtus alicuius priuatæ personæ in ciuitate. Ideo boni Christiani inquantum per diuinam iusticiam miracula faciunt, dicuntur facere miracula per publicam iusticiam. Magus autem quia operatur ex pacto inito cum dæmone, dicitur operari per priuatum contractum, quia operatur per dæmonem, qui sua naturali virtute potest facere aliquid, præter ordinem naturæ creatæ

nobis

nobis notæ per virtutem creaturæ nobis ignotæ, & erit miraculum quo ad nos, sed non simpliciter, quia non potest operari præter ordinem totius naturæ creatæ, & per omnes virtutes creaturarum nobis ignotarum. Sic enim solus DEVS dicitur facere miracula. Iuxta illud. Tu es DEVS qui facis mirabilia magna solus. Mali autem Christiani faciunt per signa publicæ iusticiæ, sicut inuocando nomen Christi, vel exhibendo aliqua sacramenta, si cui placet, inspiciat sanctum Thomam in prima parte quæstionum. 111. articulo 4. Potest etiam attendere ea quæ in secunda parte operis capite 6. deducentur inferius. Consequenter quod nec per voces & verba concurrente virtute stellarum.

DEmũ quod nec ex vocibus quoruncunque hominum, concurrente quacunque constellatione super quascunque imagines. Nam cum intellectus hominis huius dispositionis est, quod eius cognitio ex rebus causatur cum intelligentem necesse sit fantasmata speculari. Non est eius conditio quod ex sua conceptione seu intellectuali operatione intrinseca vbi illam solam per verba exprimeret res ab extra habeat causare, aut ꝙ conceptio intellectus expressa per verba haberent corpora immutare. Tales enim homines qui talem haberent virtutem, non essent nobiscum vnius speciei, sed æquiuoce dicerentur homines. Præterea si dicatur quod illa efficiunt per verba, concurrente virtute stellarũ á natiuitate. Vnde contingit quod præ cæteris hominibus dum proferunt verba, ꝙ per illa aliquid efficiunt, cum tamen alij etiã proferentes eadem, nõ possent aliquá transmutationẽ efficere, quia virtus stellarũ á natiuitate eis nõ deseruit. Patet ex præcedentibus illa esse falsa ex reprobatione triũ errorũ planetariorũ, genetaliacorũ, & fatalem ordinẽ ponentium. Pręterea cum verba exprimunt mentis conceptũ, & corpora cœlestia nõ possunt imprimere intellectũ, nec etiã

eorum

eorum motores, nisi per se absque motione corporum cœlestium, intellectum vellent illuminare, & hoc solummodo fieret ad opera bona, quia ad mala perpetranda nõ illuminatur intellectus, sed obumbratur quod non est officium bonorum spirituum, sed malorum. Ideo patet quod si verba eorum aliquid efficiunt, hoc non est vigore alicuius corporis cœlestis, sed assistentia alicuius virtutis intellectiuæ, quæ etiam & si sit bona secundum naturam, non tamen potest esse bona secundum voluntatẽ, inquantum semper ad malum machinatur, & talis erit dæmon vt supra ostensum est. Et quod nec per imagines possint talia efficere quasi corpora cœlestia super ipsas aliquid influerent, quia huiusmodi imagines quantumcunque caracteribus & figuris sunt insignitæ, sunt effectus hominis operantis per artem. Cœlestia autem corpora effectus causant naturales, cuiusmodi non sunt effectus maleficorum, qui dicuntur maleficales, vtpote in malum creaturarum præter consuetum ordinem naturæ prosilientes, vnde nihil ad propositum. Præterea supra ostensum est etiam q̃ duplices sunt imagines astrologicę & magicę, quæ etiam ad bonum aliquod priuatum obtinendum, & non ad corruptionem ordinantur. ¶ Maleficorum autem imagines sunt omnino alterius, cũ semper ad nocumentũ creaturarum, & ex dæmonum iussu, ad aliquem locum occultè reponuntur, vt desuper ambulantes aut dormientes lædantur, vt ipsæ maleficæ fatentur, vnde & ab ipsis dæmonibus efficiunt quicquid causant, & non ex corporum cœlestium influentiis. Ad argumenta. Ad primum dictum Augustini est intellectum, quod causa deprauationis hominis redit ab hominis voluntate, sicut ad causam effectum perficientem, quæ propriè dicitur esse causa, non sic autem est causa effectum permittentem, vel disponentem, vel consiliantem, aut præcipientem quibus modis scilicet conciliatiuè, dispositiuè & preceptiuè, diabolus dicitur causa peccati & deprauationis, Deus autem solummodo

modo permissiue qui mala petmittit propter bona. Iuxta Augusti. in ench. Diabolus aũt disponit interius suggerendo persuadet interius & exterius acrius stimulando. Præcipit aũt his qui ei totalirer subdiderunt: vt sunt malefici: quibus non est opus interius instigari; sed tantum exterius &c. Et per hoc etiam ad secũdum quod quilibet est causa suæ malitiæ directe intelligendo: & ad probationes putat eadem responsio: quia licet repugnat libero arbitrio moueri per modum præcipientis: non aũt per modum disponentis. Ad tertiũ. Motus ad virtutes aut ad vitia dispositiue possunt causari ab influẽtijs corporum cœlestium & capitur motꝰ pro quadã naturali inclinatione ad virtutes humanas & vitia: opera aũt maleficorũ quia excedunt communem ordinẽ naturæ, ideo illis influentiis subiacere non possunt. Ad quartũ idem putat: quia sunt causæ humanorum actuũ corpora cœlestia: sed illa opera non sunt humanitus adinuenti. Ad quintum ꝙ motores orbium possint imprimere in animas si intelligatur immediate sic imprimunt illuminandũ ad bonũ & non ad maleficia vt supra tactum est. Si aũt intelligatur mediante, tunc iuxta influẽtiam corporũ cœlestium imprimunt indirecte & dispositiue. Ad sextum: hoc quod dæmones ad certa augmenta lunæ homines vexant, contingit propter duo. Primo quidem ad hoc vt infament creaturam Dei, scilicet lunã: vt Hieronym. & Chrisosto. dicunt: Secundo quia non possint operari nisi mediantibus naturalibus viꝛtutibus vt supra dictum est. Ideo considerant corporum aptitudines ad effectus inducendos, & quia cerebrum est humidissimum omniũ partiũ corporis: vt Aristo. dicit & naturales omnes. Ideo maxime subijcitur operationi lunæ, quæ ex sua proprietate habet mouere humores. In cerebro aũt perficiuntur vires animales, & ideo dæmones secundum certa augmenta lunæ perturbant hominis fantasiam quando considerat cerebrum ad hoc dispositum. Ad aliud ꝙ dæmones aduocati in certis constellationibus

aduenſunt, faciunt propter duo. Primo: vt homes in hunc errorem inducãt & credunt aliquod numen eſſe in ſtellis. Secundo: quia conſiderãt ſecundum aliquas conſtellationes materiam corporalem magis eſſe diſpoſitã ad effectus pro quibus aduocantur. Ad tertiũ: quod ſicut dicit Auguſti. 26. de ci. Dei. Per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animaliũ, carminũ & inſtrumentorũ muſicorum dæmones alliciuntur: non vt animalia cibis, ſed & ſpiritus ſignis inquantum, ſcilicet: hæc eis exhibentur in ſignũ diuini honoris cuius ipſi ſunt cupidi. ¶ Tamen quia ſepæ obijcitur q̃ dęmones poſſunt impediri per herbas & armonias a vexatione hominum vt in argumento allegatur de Saul per armoniã citharis. vnde nituntur defendere q̃ aliqui poſſent effectus maleficiales producere per certas herbas & occultas cauſas abſq; auxilio dæmonũ tantummodo ex influentia corporũ cœleſtiũ: quæ plus poſſunt imprimere in huiuſmodi res corporales ad effectus corporales quam in ipſos dæmones ad producendum huiuſmodi effectus maleficiales. Ideo latius cum ſit reſpondendũ eſt aduertendũ q̃ herbæ vel armoniæ non poſſunt ſua naturali virtute totaliter excludere vexationem qua diabolus poſſit hominẽ vexare ſi ſibi permitteretur a Deo vel angelis bonis. poſſunt tamen illam vexationẽ mitigare, & ita parua poſſet eſſe vexatio illa q̃ poſſent eam penitus excludere, ſed hoc facerent non agendo in ipſum dęmonem cum ſit ſpiritus ſeparatus in quem non poteſt naturaliter agere quodcunq; corpus: ſed agendo in ipſum vexatum a dæmone. Omnis enim cauſa limitate virtutis producere poteſt effectum intenſiorem in materiã diſpoſitam quam non diſpoſitam: cui & conſonat illud Philoſ. 2. de anima. Actus actiuorum ſunt in patiente prædiſpoſito. Dæmon aũt eſt agens limitate virtutis, ergo vexationẽ intenſiorem facere poteſt diabolus in homine diſpoſito ad illam vexationem ſiue ad illud ad quod diabolus intendit adducere quam in homine diſpoſitionis cõtrarie.

Puta

Puta diabolus potest vexare intensius passione melancō
lica hominem dispositum ad illam quam hominē contra
riç dispositionis. Certū est aūt ꝙ herbæ & armoniæ mul
tum possunt immutare dispositionē corporis: & ex conse
quēti motus sensualitatis: hoc patet de herbis cum quæ dā
inclinant ad leticiam, quædam ad tristitiam & sic de alijs.
Hoc etiam patet de armonijs per Philosop. 8. politer, vbi
vult ꝙ diuersæ armoniæ habent prouocare diuersas pas
siones in homine. Hoc etiam refert Boetius in musica sua.
& author de ortu scientiarum: vbi loquens de vtilitate
musicæ dicit ꝙ valet ad curandū vel alleuiandum diuersas
infirmitates, & ita patere potest ꝙ cęteris paribus fit ve
xatio debilior. Non autem video quomodo herbæ vel ar
moniæ possint in homine dispositionem aliquam causare:
propter quam homo nullo modo posset a dæmone vexa
ri, si tamen permitteretur, quia diabolus mouendo solum
motu locali vapori & ipsos spiritus inordinato motu pos
set hominem multū vexare. Herbæ aūt vel armoniæ nul
lam dispositionē causare possent in homine sua naturali
virtute: per quam prohibetur dæmon prædictā cōmotio
nem facere. Contingit tamen quandoqꝫ ꝙ diabolo nō per
mittitur hominem vexare, nisi vexatione ita parua ꝙ per
aliquam fortem dispositionē ad contrariū tolleretur tota
liter, & tunc aliquæ herbæ vel armoniæ possent corpus
hominis ita ad contrariū disponere ꝙ illa vexatio totali
ter amoueretur: verbi gratia. Diabolus quandoqꝫ posset
hominem vexare vexatione tristiciæ: ita debiliter ꝙ per
aliquas herbas vel armonias quæ haberent causare dilata
tionem & diffusionē spirituū qui sunt motus contrarij tri
sticiæ totaliter amoueretur illa tristicia. Quod aūt Augu
stin. li. 2. de doctrina christiana. condemnat ligaturas &
quędam alia de quibus ibi diffusius scribit: hoc attribuēs
arti magicæ, hoc est quantum ad illud ꝙ non possunt sua
naturali virtute: quod patet ex hoc quod dicit sic. Ad hoc
genus pertinent oēs ligaturæ atqꝫ remedia quæ medicorū

condemnat disciplina. In quo satis patet q̄ illa condemnat quantum ad vsum respectu cuius non habēt aliquam efficaciam ex sua naturali virtute. Quantum aūt ad illud quod. 1. Regum cap. 6. habetur. Quod Saul qui vexabatur à dæmone alleuiabatur quando Dauid cytharam percutiebat corā eo : & quod spiritus malus recedebat, &c. Sciendum quod bene verum est quod per tactum cytharę virtute naturali illius armoniæ, alleuiabatur aliquantulū afflictio Saulis inquantum illa armonia aliqualiter dulcorabat appetitum eius per auditum, per quam dulcorationē reddebatur nimis aptus ad illam vexationē. Sed q̄ spiritus malus recederet quādo Dauid cytharizabat, hoc erat propter vim crucis, quod satis expresse dicitur in glosa, vbi sic dicitur : Erat Dauid in canticis musicis eruditus diuersorum sonorum rationabilis, moderatusq̄ contētus. Vnitatem essentie significat quæ varijs modis quotidie resonat. Dauid malignum spiritum in cythara compescuit: non quia tanta esset vis in cythara, sed in signo crucis qui in ligno crucis, & cordarum extensione, id est, venarum gerebatur quæ iam tunc dæmones effugebat.

¶ Sequitur quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientibus. Et est sexta quo ad quæstionem & secundum membrum.

PRo tertia & annexa difficultate, quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientibus plura super modum aggrediendi huiusmodi spurcitias possunt difficultari. Primo ex parte dæmonis & corporis ab eo assumpti : ex quo elemento si illud formatum. Secundo ex parte actus : an semper cum infusione seminis ab altero recepto. Tertio ex parte temporis & loci, an potius in vno tempore, quam in altero exerceat. Quarto an visibiliter quo ad circumstātes se agitat. Ex parte mulierū : an tantummodo ille quæ ex huiusmodi spurcitijs procreatur à dæmonibus frequentantur. Secundo an ille quæ ab obstetricibus tempore partus

tus dæmonibus offeruntur. Tertio an remissior sit in talibus ipsa venerea delectatio Ad quæ omnia ad præsens cũ non sit respondẽdum: eo quod tantummodo generalitati studemus, & in secunda parte operis illa singula per eorũ opera explanantur, vt patebit in quarto capitulo vbi de singulis modis fiet mentio. Ideo ad secundum principale tendamus. Et primo cur in tam fragili sexu hoc genus perfidię inuenitur amplius quã in viris. Et erit quæstio prima generalis quo ad conditiones generales mulierum. Secunda specialis cuiusmodi mulieres amplius inueniuntur superstitioseę & maleficę. Tertia singularis quo ad ipsas obstetrices quæ oẽs alias in malicia excedunt.

QVo ad primum: cur in sexu tam fragili mulierum maior multitudo maleficarum reperitur quàm inter viros, & quidem in contrarium argumenta deducere non expedit: cum ipsa experientia præter verborum & fide dignorum testimonia talia facit credibilia. Dicamus sexum non despiciendo in quo Deus semper magna fecit fortia: vt confundet ꝙ diuersæ à diuersis super hæc assignantur rationes. Semper tamen in principali concordantes, vnde & pro mulierum auisamento ipsa materia bene est prædicabilis affectantęq; audire vt experientia sæpe docuit. dummodo discrete proponatur. Nam aliqui doctores hanc rationem tradunt. Dicunt enim tria esse in rerum natura, lingua: ecclesiasticus & fœmina, quę medium in bonitate aut malicia tenere nesciunt: sed vbi limites suæ conditionis excedunt, vbi quendã apicem & supremũ gradum in bonitate aut malicia vendicãt. ¶ In bonitate quidẽ quando à bono reguntur spiritu vnde & optima sunt. In malicia vero quando à malo spiritu reguntur, vnde & pessima efficiũtur. De lingua enim patet cum eius ministerio plurima regna fidei Christianę sunt subiugate. vnde & apostolis Christi in igneis linguis spiritussanctus visus est. Patet & in alijs sapientibus prædicatoribus quotidie lin-

gua canum vulnera & vlcera languentis Lazari lingẽtes. Iuxta illud. ¶ Lingua canum tuorum ex inimicis animas eripientes. Vnde & dux & pater prædicatorum ordinis in figura catuli latrantis, & accensam faculam in ore gestantis præmonstratus est, vt suo latratu vsq; ad præsens habeat lupos hæreticos arcere à gregibus ouium Christi. Patet & ex quotidiana experientia, quod vnius viri prudentis lingua interdum infinitorum hominum strages prępeditur propter quæ non immerito in eius commendationem. Salo. Prouerb. 10. plura cecinit. In labiis sapientis inuenitur sapientia. Et iterum: Argentum electum lingua iusti, cor impiorum pro nihilo. Iterum: Labia iusti eruditunt plurimos, qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur. Cuius causa ibidem 16. subditur, quia hominis est prępparare animum, & Deum gubernare linguam. De mala vero lingua inuenies Ecclesiast. 28. lingua tercia multos commouit & dispersit illos à gente in gentem, ciuitates munitas destruxit, & domos magnorum effodit. Et dicitur lingua tertia eorum qui inter duas partes contrarias incaute vel maculose loquitur. De secundo scilicet ecclesiasticis, intellige clericos & religiosos in vtroque sexu. Chrysostomus super illud: Eiecit vendentes & ementes de templo. Sicut omne bonum à sacerdotio, ita omne malum ab eo egreditur. Hieronymus in epistola ad Nepotianum. Negociatorem cleticum ex inope diuitem, ex ignobili glorioſum, quasi quandam pestem fuge. Et beatus Bernardus, homilia 23. super Canti. loquens de clericis dicit: Si insurgeret apertus hęreticus mitteretur foras, & aresceret, si violentus inimicus, absconderent se forsitan ab eo boni. Nunc vero quomodo abiicient, aut quomodo abscondent se. Omnes amici, & tamen omnes inimici, omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quęrunt. Et alibi nostri prælati facti sunt pilati, nostri pastores facti sunt tonsores. Et loquitur etiam de prælatis religioſorum qui onera gra-

uia

ta inferioribus imponunt, digito autem suo minimo nō tangerent. Et Grego. in pasto. dicit: Nemo amplius in ecclesia nocet, quam qui peruerse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet, delinquentem nanque hunc redarguere nullus presumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. De religiosis etiam dicit beatus Augustinus ad Vincentium donatistam. Simpliciter fateor charitati vestræ coram domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo seruire cœpi, quoniam difficile expertus sum peiores, sicut & non meliores quam qui in monasteriis defecerunt aut profecerunt. De mulierum vero malicia differitur Ecclesiast. 25. Non est caput nequius super caput colubri, & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quam habitare cum muliere nequam. Et inter plura quæ sequuntur & præcedebunt ibidem de muliere nequam concludit. Breuis est omnis malicia super maliciam mulieris. Hinc Chrysost. super Marthæum 19. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, malum naturæ, bono colore depicta, ergo si dimittere illam peccatum est, cum oportet tenere iam vero tormentum necessarium est, vt aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas habeamus. Tullius denicq; 2. rethoricæ dicit: Viros ad vnumquodq; maleficium singulæ, id est, plures cupiditates impellunt mulieres, ad omnia maleficia cupiditas vna ducit: muliebrium enim viciorum omnium fundamentum est auaritia. Et Seneca in suis tragediis: Aut amat aut odit mulier, nihil tertium dedisse est, flere fœminam est mendacium. ¶ Duo genera lacrymarum habentur in oculis fœminarum, veri doloris vnū, insidiarum aliud, mulier cum sola cogitat, mala cogitat. ¶ De bonis autem mulieribus tanta laus est, vt etiam

beatificasse viros leguntur, & saluasse gentes, terras & vrbes. Patet de Iudith, Delbora & Hester. Hinc aposto. 1. Cor. 7. Si qua mulier habet virum, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem. Ideo Ecclesiast. 26 dicitur: Mulieris bonæ beatus vir, numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabilissima per totū ferè capitulum de excellentia bonarum. Et Prouerb. vlt. De Væ mulieri forti, quæ omnia etiam in nouo testamento in fœminis claruerunt, vt in virginibus, & aliis sanctis fœminis, quæ per fidem gentes & regna ab Idolatriæ cultu ad Christianam religionem deduxerunt. Si quis inspicere velit Vincen. in spe. histo. lib. 26. cap. 9. de regno Vngariæ per Gillam Christianissimam. Et de regno francorum per Clotildem virginem, & Clodoueo desponsatam inspiciat, & mira inueniet. Vnde quæcunq; vituperationes leguntur, in concupiscentiam carnis interpretari possunt, vt semper mulier pro carnis concupiscentia intelligatur. Iuxta illud: Inueni amariorem morte mulierem, & bona mulier subiecta carnis concupiscentia. Sunt & alij alias rationes assignantes, cur in maiore multitudine reperiantur fœminæ superstitiosæ quàm viri. ¶ Prima est, quia pronæ sunt ad credendum, & quia principaliter dæmon quærit corrumpere fidem, ideo potius eas aggreditur. Vnde & Ecclesiast. 19. Qui citò credit, leuis est corde & minorabitur. ¶ Secunda causa est, quia à natura propter fluxibilitatem complexionis facilioris sunt impressionis ad reuelationes capiendas per impressionem separatorum spirituum, qua complexione etiam cum bene vtuntur multæ, bonæ sunt, cum male, peiores sunt. ¶ Tertia causa, quia lubricam habent linguam, & ea quæ mala arte sciunt, eis comparibus fœminis vix celare possunt, seq; occultè cum vires non habeant, per malefica vindicare quærunt faciliter, vnde Ecclesiast. vt supra. ¶ Commorari leoni & draconi plus placebit quàm habitare cū

muliere nequam. Breuis omnis malicia ſuper maliciam mulieris. Item poteſt & addi illa, cum fluxibiles ſunt, ſicut & faciunt. Sunt & tertij alias rationes aſsignantes, quas prædicatores cauté debent proponere & dicere, q̃ licet in veteri teſtamento ſcripturæ vt plurimum mala loquantur de mulieribus, & hoc propter primam præuaricatricem mulierem, ſcilicet, Euam, & imitatrices eius, tamen & poſt in nouo teſtamento, propter mutationem nominis vt eua in aue. Et vt ait Hiero. ¶ Totum quod intulit mali maledictio Euæ, totum abſtulit benedictio Mariæ. Vnde plurima & ſemper laudabilia ſunt de ipſis prædicanda. Sed quia adhuc modernis temporibus hæc perfidia amplius in mulieribus quàm in viris inuenitur, vt ipſa experientia docet, curioſus cauſam inueſtigando vltra præmiſſa dicere poſſumus, quòd in omnibus viribꝰ tam animæ quàm corporis cum ſint defectuoſę nõ mirum ſi plura maleficia in eos quos æmulantur fieri procurant, quantum enim ad intellectum ſeu ad intelligendum ſpiritualia alterius videtur eſſe ſpeciei á viris, cui auctoritas & ratio cum variis ſcripturæ exemplis alludit. Terentius ait: Mulieres ferme vt pueri leui ſententia ſunt. Et Lactantius 3. inſtitutionum. Nunquam aliquam mulierem philoſophiam ſciuiſſe niſi Temeſtes. Et Prouerb. 11. quaſi deſcribens mulierem dicit: Eſt circulus aureus in naribus ſuis, mulier pulchra & fatua. Ratio naturalis eſt, quia plus carnali viro exiſtit, vt patet in multis carnalibꝰ ſpurcitiis, qui etiam defectus notatur in formatione primę mulieris, cum de coſta curua formata fuit, id eſt, de coſta pectoris, quæ eſt torta, & quaſi contraria viro. Ex quo defectu etiam procedit, quòd cum ſit animal imperfectum, ſemper decipit. Propter quod ſemper decepit. Cato: Inſtruit inſidias lacrymis, &c. Et illud: Dum fœmina plorat, virum decipere laborat. ¶ Patet in vxore Samſonis, quæ multum infeſtans eum, ad declarandum ſibi probleuma propoſitum ſodalibus ab eo expoſitum eis reuelauit,

& sic decepit. Patet in prima muliere quod ex natura minorem habet fidem, cum dixit serpenti interroganti quare non ederent de omni ligno paradisi. Respondit de omni, &c. ne forte moriamur, in quo ostendit se dubitare & fidem non habere ad verba Dei; quæ omnia etiam ethimologia nominis demonstrat. Dicitur enim fœmina se, & minus, quia semper minorem habet, & seruat fidem, & hoc ex natura, quo ad fidelitatem, licet ex gratia simul & natura fides in beatissima virgine nunquam defecerat, cũ tamen in omnibus viris defeciſſet tempore passionis Christi. Mala ergo mulier ex natura cum citius in fide dubitat, etiam citius fidem abnegat, quod est fundamẽtum in maleficis. Quantum denique ad aliam potentiam animæ, scilicet voluntatem ex natura cum odit aliquem, quem prius amauit, tunc æstuat per iram & impatientiam, & sicut maris æstus semper bullit & currit, sic talis est tota impatiens. Alludit huic rationi auctoritas diuersa. Eccles. 25. Non est ira super iram mulieris. Et Seneca traged. 8. Nulla vis flammæ, tumidiq; venti tanta nec teli metuenda torti quanta cùm coniunx viduata tedis ardet & odit. Patet in muliere quæ falsè accusauit Ioseph & incarcerare fecit, quia noluit sibi in scelus consentire adulterij. Gen. 30. Et reuera potissima causa deseruiens in augmentum maleficarum, est dolorosum duellum inter amatores & non maritatas fœminas & viros, immo & inter ipsas fœminas etiam sanctas, quid tunc de cęteris? Vides enim in Genesi quanta fuit impatientia & inuidia Saræ ad Hagar postquã concepit Gen. 21. Quanta Rachel ad Lyam propter filios quos nõ habebat Rachel. Gen. 30. Quanta Annæ ad Fenennam fœcundam, ipsa sterili existente. 1. Regum 1. Quanta Mariæ ad Moysen. Num. 12. Vnde murmurauit & detraxit Moysi, propter q̃ & lepra percussa. Quanta Marthæ ad Magdalenã, ipsa sedẽte & Martha ministrãte. Luc. 10. Vnde & Eccles. 37. Tracta cum muliere de his quæ ęmulatur, quasi dicat, nõ est tractandum cum ea, quia

semper

semper æmulatio, id est, inuidia est in mala muliere. Et quæ inter se sic agitantur, quantò magis aduersus viros? Quare etiam vt narrat Valerius, Foroneus rex Græcorū die qua mortuus est, dixit Leoncio fratri suo, ad summam fœlicitatem nihil mihi deesset, si mihi semper vxor desuisset. Cui Leoncius. Et quomodo vxor obstat fœlicitati? Et ille: Mariti hoc omnes sciunt. Et Socrates Philosophus interrogatus si ducenda esset vxor. Respondit. Si nō capies solitudo arbitrans excipiet hic generis interius, hic heres alienus. Sed si ceperis illam perpetua sollicitudo, cō questus querularum, dotis exprobatio, affinium graue sup petcilium, garrula socrus lingua, successor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus, hęc dixit vt expertus. Nam vt ait Hiero. contra Iouinianum. Hic Socrates duas habuit vxores, quas ingenti patientia sustinens, nō potuit tamen ab earum contumeliis, clamoribus & vituperationibus liberari. Vnde quadam die ipsis quærulantibus contra eum, vt ipse domum egressus, vt earum molestias euitaret, & ante domum sederet, proiecerunt illæ mulieres super eum aquam immundam, super quo ipse non perturbatus, quia philosophus ait: Sciebam quod post tonitrua pluuiæ sequerentur. Et de quodam legitur cuius vxor submersa erat in fluuio, quod cum quæreret cadauer eius ad educendum de aqua, ibat per fluuium contra aquam, & interrogatus causam cum res graues descendant infra, & non supra, quare quęreret contra aquam. Respondit. Mulier ista in vita semper fuit contraria dictis & factis siue mandatis meis: ideo quęro cōtrario modo si forte etiam mortua cōtrariam voluntatem vltra consuetum tenuisset. Et quidam sicut ex primo defectu intelligentiæ abnegationem fidei facilius incurrunt. Ita ex secundo. s. inordinatis affectionibus & passionibus varias vindictas quęrunt, excogitant & infligunt, siue per maleficia, siue aliis quibuscunque mediis. Vnde non mirum tantam multitudinem maleficarum in hoc genere existere. Quantum in-

ſuper defectum in memoratiua potentia, cum hoc ſit in eis ex natura vicium, nolle regi, ſed ſuos ſequi impetus, ſine quacunque pietate ad hoc ſtudet & cuncta memoria diſponit. Vnde Teophraſtus. Si totam domum ei commiſeris ſeruiendum, & ſi aliquid tuo arbitrio reſeruaueris etiam minimum, vel magnam fidem ſibi adhiberi non putabit & iurgia concitet, niſi cito conſulueris, parat venena, aut ruſpices & ariolos conſulit, ecce maleficia. Sed quale ſit dominium mulierum audi Tullium in paradoxa. Nunquid ille liber eſt cui mulier imperat, leges imponit, præſcribit, iubet, vetat quod ei videtur, nec illi imperanti aliquid negare poteſt vel audet. Ego iſtum non modò ſeruum, ſed nequiſsimum ſeruorum appellandum puto, licet ampliſsima familia natus ſit. Vnde & Seneca in perſona furioſæ medeæ: quid amodo ceſſas, ſequere fœlicem impetum pars iſta vltionis qua gaudes quota eſt, &c. vbi multa ponit oſtendens quod mulier non vult regi, ſed ſuo impetu procedere etiam in damnum ſuum, ſicut de mulieribus legitur mulieribus quæ vel ob amorem vel dolorem, quia vindictas facere non potuerunt, ſeipſas occiderunt, ſicut & de Laodice narrat Hieronymus ſuper Danielem, quæ exiſtens vxor regis Antiochi regis Syriæ, zelans ne plus amaret beronicem, quam etiam habebat vxorem, beronicem & filium eius ex dicto Antiocho prius fecit occidi, & poſt ſeipſam veneno occidit. Vnde? quia nō vult regi, ſed ſuo impetu procedere. Ideo Chryſoſt. non immerito dicit: ¶ O malum omni malo peius, mulier mala, ſiue illa pauper ſit, ſiue dives. Si enim vxor diuitis ſit, nō ceſſat nocte & die virum & calidum ſtimulare ſermonibus blanda, nequiter & importuna violenter. Si vero paupertem virum habet, ipſum quoq; ad iracundiam & rixas incitare non deſinit. Et ſi vidua ſit, ipſa per ſemetipſam oēs deſpicit paſsim, & ad omnem audaciam ſpiritu ſuperbiæ inflammatur. Queramus, inuenimus ferè omnia mundi regna propter mulieres fuiſſe euerſa. Primum enim quod

fuit

fuit regnum fœlix, fœlicet Troyæ, propter raptum vnius fœminæ, scilicet Helenæ, destructum est, multis millibus Græcorum occisis. Regnum Iudęorum multa mala & exterminia habuit propter pessimam Iezabel, & filiam eius Athaliam reginam in regno Iudæ, quæ occidi fecerat filios filij: vt eo mortuo ipsa regnaret, sed vtraque occisa. Regnum romanorum multa mala sustinuit propter Cleopatram reginam AEgypti, pessimam mulierem. Et sic de aliis. Vnde & non mirum si mundus iam patitur ob malitiam mulierum. Demùm inspiciendo corporis ipsius carnalia desideria. Vnde innumera nocumenta vitæ humanæ contingunt, vt merito cum Catone vticeñ. dicere possumus. Si absque fœmina posset esse mundus, conuersatio nostra non esset absq; diis, cum reuera si mulierum non essent nequitiæ, etiam tacendo de maleficis, adhuc ab innumeris periculis mundus remaneret exornatus. Valerius ad Rufinum: Chimeram mulierem esse nescis: sed scire debes quod monstrum illud triforme insigni venustetur facie leonis olentis, maculetur ventre capræ, virulente cauda viperę armetur, vult dicere: Quod aspectus eius pulcher, tactus fœtidus, conuersatio mortifera. Audiamus & aliam proprietatem per vocem. Nam sicut est mendax in natura, sic & in loquela, nam pungit & tamen delectat, vnde & earum vox cantui syrenarum assimilatur, quæ dulci melodia transeuntes attrahunt, & tamen occidunt. Occidunt quidem, quia ex marsupio euacuant, vires auferunt, & Deum perdere cogunt. Iterum Valerius ad Rufinum: Hæc loquens placet delectatio, & pungit delictum flos veneris rosa est, quia sub eius purpura multi latitant aculei. Prouerb. 5. Nitidus oleo guttur eius, id est, locutio, nouissima eius amara quasi absynthium. Audiamus & aliam in eius incessu, statu & habitu, ibi est vanitas vanitatum. Non est homo in mundo qui tantum studeat placere Deo benigno, quantum mulier etiam mediocris, suis vanitatibus studet hominibus placere. De

quo exemplum in vita Pelagiæ, quando dedita mundo discurrebat per Antiochiam ornata nimis, quam sanctus pater Nomius nominis videns, flere cœpit, & dixit sociis quod toto tempore vitæ suæ tantam diligentiam nunquam adhibuerat Deo placere, &c. quæ demum orationibus eius conuersa est. Hæc est de qua Eccle. 7. & de qua iam ecclesia lamentatur, propter ingẽtem multitudinem maleficarum. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus est venatorum, sagena cor eius, vincula, sunt manus eius, qui placet Deo fugiet illam, qui autem peccator est, capietur ab ea. Amarior est morte, id est, diabolo. Apo. 6. Nomen illi mors. Nam licet diabolus duxit Euam ad peccandum, Eua tamen seduxit Adam. Et sicut peccatum Euę nõ induxisset nobis mortẽ animę & corporis, nisi subsequuta fuisset culpa in Adam, ad quam induxit Eua, & non diabolus, ideo amarior morte. Iterum amarior morte, quia hęc naturalis, & interimit tantum corpus, sed peccatum a muliere inchoatũ occidit animam, priuando gratiam, & corpus similiter in pœnã peccati. Iturũ amarior morte, quia mors corporalis, est inimicus manifestus & terribilis, sed mulier inimicus blandus & occultus. Et ideo amarior & periculosior laqueus iam non dicitur venatorum, sed dęmonum, quia iam capiuntur homines non solum per carnalia desideria eas videndo, audiendo, cum earum facies sit ventus vrens, & vox serpẽtis sibulus. Iuxta Bern. Verumetiam innumeros maleficiendo homines, & iumenta. Sagena dicitur cor eius, id est, inscrutabilis malicia, quæ in cordibus earum regnat. Et manus sunt vincula ad detinendum, vbi malum ad maleficiendum creaturam apponunt, tunc diabolo cooperante, hoc efficiunt quod prętendunt. Concludamus. Omnia per carnalem cõcupiscentiam, quæ quia in eis est insatiabilis. Prouerb. penultimo. Tria sunt insatiabilia, &c. & quartum ꝙ nunquam dicit, sufficit: scilicet, os vuluæ. Vnde & cum dæmonibus causa explendæ libidinis se agitant. Plura hæc

deduci

deduci possent, sed intelligentibus satis apparet, non mi-
rum quod plures reperiuntur infecti hæresi maleficorum
mulieres quàm viri. Vnde & consequenter hęresis dicen-
da est non maleficorum, sed maleficarum, vt à potiori fiat
denominatio. Et benedictus altissimus, qui virilem spe-
ciem à tanto flagitio vsq; in præsens sic pręseruat, in quo
vtique cum pro nobis nasci & pati voluit, ideo & ipsum
priuilegiauit.

¶ Cuiusmodi mulieres amplius inueniun-
tur superstitiosæ, & maleficæ.

QVO ad secundum, cuiusmodi mulieres
præ cęteris inueniuntur superstitiosæ, &
maleficiis infectæ. Dicendum ꝙ ex præ-
cedenti quęstione patuit, ꝙ quia tria ge-
neralia vitia, scilicet, infidelitas, ambitio,
& luxuria, pręcipuè in malis mulieribus,
regnare videntur. Ideo illæ præ cæteris
maleficis intendunt, quę prę cęteris illis vitiis deditæ sunt.
Iterum quia inter illa tria vltimum amplius prędomina-
tur, ideo quia insatiabilę, &c. ideo & illæ inter ambitio-
sas amplius infectæ sunt, quæ pro explendis suis prauis
concupiscentiis amplius inardescunt, vt sunt adulteræ, for
nicariæ, & magnatorum concubinæ, & hoc ex septem-
plici maleficio, vt in bulla tangitur, venereum actum &
cóceptus in vtero variis inficiendo maleficis. Primo men-
tes hominum ad inordinatum amorem, &c. immutãdo.
Secundo, vim generatiuam impediendo. Tertio, membra
illi actui accomoda auferendo. Quarto, homines præsti-
giosa arte in bestiales formas mutando. Quinto, vim ge-
neratiuam, quo ad femellas destruendo. Sexto, abortum
procurando. Septimo, infantes dæmonibus offerendo,
absq; aliis animalibus & terræ frugibus, quibus varia no
cumenta inferunt, de quibus in sequentibus tractabitur,
sed ad pręsens, de nocumentis hominum demus rationes.

Et

Et prima concluſio, ſuper eos quos maleficiunt ad amo-
rem vel odium inordinatum, & poſt eadem materia pro
maiori intelligentia ſub difficultate eſt diſcutienda. Con
cluſio autem hæc eſt. Nam ſanctus Thomas in 4. diſt. 34.
de impedimẽto maleficiali pertractans, ſicut oſtendit qua-
re permittitur diabolo à Deo maior poteſtas maleficij ſu
per actus venereos hominis quàm ſuper alios, rationes
aſsignando. Ita dicere à ſimili oportet quod hæ mulieres
amplius infeſtantur quæ his actibus amplius deſeruiunt.
Dicit enim quod quia corruptio peccati prima per quam
homo factus eſt ſeruus diaboli, in nos per actum generan
tem deuenit. Ideo maleficij poteſtas permittitur diabolo
à Deo in actu magis quàm in aliis, ſicut etiam in ſerpenti-
bus magis oſtenditur virtus maleficorũ vt dicitur, quàm
in aliis animalibus, quia per ſerpentem diabolus tanquã
per ſuum inſtrumentum mulierem tentauit. Vnde etiam
vt poſtea ſubdit, licet matrimonium ſit opus Dei tanquã
ab eo inſtitutum, adhuc per opera diaboli interdum de-
ſtruitur. Non quidem per violentiam, quia cenſeretur ſic
fortior Deo. Sed ex diuina permiſsione procurando im-
pedimentum actus coniugalis, vel temporale, vel perpe-
tuum, ex quibus hoc quod experientia docet, dicamus ꝙ
propter huiuſmodi ſpurcitias explendas, tã erga ſe, quàm
& ſeculi potentes, cuiuſcunq; etiam ſtatus & conditio-
nis, innumera maleficia pertractant, eorũ animos ad mor-
tem hęreum, vel philocaptionem adeò immutando, vt
nulla confuſione aut perſuaſione ab eis deſiſtere valeant.
Ex quibus etiam & exterminium fidei, ſeu periculum in-
tolerabile quotidie imminet, quod eorum animos immu
tare taliter ſciunt, quod eis nullum nocumentum ſiue per
ſe, ſiue ab aliis fieri permittant, ſicq; quotidie creſcunt. Et
vtinam experientia nos minime edocuiſſet, immo & odia
talia etiam in ſacramento matrimonij cõiunctis ſuſcitata
per maleficia, & ſimiliter per infrigidationes generatiuæ
potentiæ, vt nec reddditionem, nec exactionem debiti, ma-

trimonialis

trimonialis locum pro prole habere valeant. Sed quia amor & odium in anima existunt, quam etiam dęmon intrare nequit, ne alicui hæc quasi incredibilia videātur, sub quęstione sunt discutienda, cum etiam oppositа iuxta se posita magis eluceſcunt.

¶ Quęstio, an malefici mentes hominum ad amorem, vel odium valeant immutare, & est septima in ordine.

QVAERITVR an dæmones per ipsas maleficas mētes hominum ad amorem vel odiū inordinatum immutare, & incitare valeant. & arguitur quòd non secundum præmissa. Tria sunt in homine, voluntas, intellectus, & corpus. Primum Deus sicut habet per se regere, quia cor regis in manu Domini, ita secundum per angelum illustrare, & ipsum corpus per influxus cœlestium corporum dirigere. Præterea intra corpora dęmones non possunt esse illa immutando: ergo minus infra animam eius potentiis odium vel amorem immittendo. Patet consequentia, quia ex natura maiorem habet potestatem supra corporalia, q̄ supra spiritualia, & quidem quod nō possunt immutare supra patuit in plerisque locis, quia nullam formā substantialem vel accidentalem inducere possunt, nisi adminiculo alicuius alterius agentis, sicut etiam quilibet alius artifex. est etiam ad idem c. 26. q. 5. epist. in fine. ¶ Qui credit aliquam creaturam posse transmutari in melius, vel in deterius, nisi ab ipso oīum creatore, infideli & pagano deterior est. Præterea omne agens ex proposito cognoscit suum effectum. Si igitur diabolus posset mentes hominū immutare ad odium vel amorem, posset internas cogitationes animæ videre, quod est contra illud quod in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicitur. Diabolus internas cogitationes non potest videre. Et iterum ibidem: Non omnes cogitationes nostræ malæ á diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Pręterea

amor & ódium, ſunt circa voluntatem quæ radicatur in anima, ergo non poſſunt cauſari à diabolo quacunque arte: tenet conſequentia, quia illabi animæ, vt dicit Auguſt. illi ſoli eſt poſsibile, qui eam creauit. Pręterea ſi dicatur quod poteſt mouere ſenſitiuas interiores, & ſic cõſequenter voluntatem, nõ valet, quia vis ſenſitiua eſt dignior q̃ vis nutritiua. Sed diabolus non poteſt formare actum virtutis nutritiuæ, vt formet carnem aut os, ergo etiam non poteſt cauſare aliquem actum interiorum vitium animę. Sed contra. Diabolus non ſolum viſibiliter, ſed etiam inuiſibiliter homines tentare dicitur, hoc autem falſum eſſet niſi interius circa animam, & eius potentiam aliquid cauſare poſſet. Præterea Damaſcenus in ſuis ſententiis. Omnis malicia & omnis immundicia à diabolo excogitata ſunt. Et Dionyſius 4. cap. de diui. no. Multitudo dęmonum, cauſa omnium malorum & ſibi & aliis eſt. Reſponſio hic primo danda eſt diſtinctio de cauſa, & ſecundo qualiter interiores potentias animæ immutare dicuntur ſenſitiuę interiores, & ſic tertio concludetur propoſitum. Quo ad primum conſiderandum eſt, quod cauſa alicui⁹ poteſt aliquid dici dupliciter. Vno modo directe. Alio modo indirecte. Indirecte quidẽ, ſicut cum aliquid agens: cauſat aliquam diſpoſitionem ad aliquem effectũ: dicitur eſſe occaſionaliter & indirecte cauſa illius effect⁹: ſicut ſi dicatur quod ille qui ſecat ligna eſt occaſio conbuſtionis ipſorum & hoc modo dicere poſſumus, quod diabolus eſt cauſa omnium peccatorum noſtrorũ, quia ipſe inueſtigauit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato conſequuta eſt in toto genere humano quædam pronitas ad omnia peccata. Et ſic intelligenda ſunt verba Damaſceni & Dionyſij. Directè autem dicitur aliquid eſſe cauſa alicuius, inquantum operatur directè ad illud, & hoc modo diabolus non eſt cauſa omnis peccati. Non enim omnia peccata committuntur diabolo inſtigante, ſed quædam ex libertate arbitrij & carnis corruptione.

Quia vt Origenes dicit: Etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum cibi, & venereorum, & huiusmodi, circa quæ inordinationes multæ contingunt, nisi per rationem talis appetitus refrenetur. Refrenare autem in ordine huiusmodi appetitum subiacet libero arbitrio, super quem etiam diabolus minus habet potestatem. Sed quia per hanc distinctionem non possumus discernere qualiter interdum amor hereos seu philocaptio procurari potest. Est vlterius aduertendum, quod diabolus licet non possit esse causa illius inordinati amoris directe cogendo hominis voluntatem, potest tamen esse per modū persuadentis. Et hoc iterum dupliciter, scilicet, visibiliter & inuisibiliter. Visibiliter sicut cum in aliqua specie hominis sensibiliter etiam apparet ipsis maleficis, & eis sensibiliter loquitur, & persuadet peccatum: sicut tentauit primos parentes in paradiso, in specie serpentis, Christum in deserto in aliqua specie ei visibiliter apparens. Et quia non est putandum quod solum sic persuadeat hominem, quia sequeretur quod nulla alia peccata fierent ex instructione diaboli, nisi quæ diabolus visibiliter apparens persuaderet. Ideo dicendum est quod etiam inuisibiliter instigat hominem ad peccandum, quod quidem fit dupliciter, per modum persuasionis, & per modum dispositionis. Per modum persuasionis, sicut cum proponitur aliquid virtuti cognitiuæ, vt bonum, & hoc potest fieri tripliciter, quia vel proponitur quātum ad intellectum, vel quantum ad sensum interiorem, vel exteriorem. Quantū ad intellectum quidem, quia intellectus humanus potest adiuuari ab angelico intellectu bono, vel aliquid cognoscendum per modum illuminationis cuiusdam, vt Dionysius dicit. Ratio, quia sicut intelligere, secundum Philosophum est quoddam pati. Ideo potest imprimere in intellectum aliquam speciem, vnde actus intelligendi elicitur. Et si dicatur quod diabolus etiam hoc facere posset sua virtute naturali quæ non est diminuta, vt patet ex

præcedente. Dicendum quòd non potest per modum illuminationis, sed per modum persuasionis. Ratio, quia intellectus hominis est istius conditionis, quòd quanto magis illuminatur, tanto magis cognoscit verum, tanto magis potest sibi cauere à deceptione. Et quia hanc deceptionem diabolus finaliter intendit, ideo quęcunque eius persuasio non potest dici illuminatio, licet possit dici reuelatio, inquantum per impressionem quandam in vires sensitiuas interiores, aut exteriores, vbi visibiliter persuaderet, aliquid imprimeret, vnde intellectualis cognitio persuaderetur ad aliquem actum exercendum, quod qualiter fieri potest videlicet, vt in vires interiores aliquid imprimere possit. Aduertendum est ꝙ quia corporalis natura nata est naturaliter, mouere localiter à spirituali. Patet hoc in corporibus nostris quæ ab animabus mouentur, similiter in corporibus cœlestibus. Non est autem apta nata formari ab ea immediate, & loquimur præcipuè de formis à foris manendo, non ab informando, vnde oportet ꝙ concurrat aliquod corporale agẽs vt probatur in 7. metaphi. ¶ Materia corporalis naturaliter obedit bono vel malo angelo ad motum localem, quo stante quia dæmones sic per motum localem semina colligere possunt, & contingere seu adhibere aliquibus effectibus mirabiliter faciendis, vt de magis Pharaonis contigit, vbi produxerunt serpentes, & vera animalia, vbi debita actiua debitis passiuis coniungebant. Ideo quęcunqꝫ ex motu locali materiæ corporali accidere possunt, nihil prohibet per dæmones fieri nisi diuinitùs impediantur. Quo iterum statuitur si volumus intelligere quomodo potest fantasiam hominis & interiores potentias sensitiuas incitare ad apparitiones & impetuosos actus per motum localem. Notandum quod sicut Philosophus in libro de somno & vigilia, assignat causam apparitionis somniorum per motum localem, ex eo quod cum animal dormit descendente plurimo sanguine ad principium sensitiuum simul descendunt motus siue

tus siue impressiones, relictæ ex sensibilium motionibus preteritis, & quæ conseruatæ fuerunt in spiritibus siue virtutibus sensibilibus interioribus, quæ sunt fantasia seu imaginatio, quæ idem sunt secundum sanctum Thomam, vt patebit. ¶ Est enim fantasia seu imaginatio quasi thesaurus quidam formarū per sensus acceptarum. Vnde contingit quod ita mouent principium apprehensiuū, id est, potentiam conseruatoriam specierum quod apparent in fantasijs ita recenter ac si tunc principium sensitiuum à rebus ipsis exterioribus recenter immutaretur. Verum est, quod non omnes hæc intelligunt, sed si quis se occupare vellet, considerare haberet numerum & officium sensuū interiorum, qui secundum Auicennam in libro de anima, licet dicat esse quinque, scilicet, sensum communem, fantasiam, imaginatiuam, extimatiuam, memoriam. Tamen secundum beatum Thomam in prima parte q. 79. dicit esse quatuor tantum, eo quod potentiam imaginatiuam, & fantasiam ponit vnam, timetur prolixitas, ideo obmittitur declaratio, eo quod etiam quia in plerisque locis de his pertractatur, tantummodo hoc quod dictum est fantasiam esse thesaurum formarum, & alicui videretur memoratiuā esse huiusmodi, distingue quia fantasia est thesaurus, seu conseruatorium formarū per sensum acceptarum, memoria autem thesaurus intensionum quæ per sensum non accipiuntur. ¶ Quis enim videns lupum fugit non propter indecentiam coloris, aut figurę, quæ sunt formæ receptæ à sensib⁹ exterioribus, & repositæ in fantasia, sed fugit quia inimicus natutæ, & hoc habet per quandā intentionem, & apprehensionem ex ęstimantia quæ apprehendit vt nociuum, & canem vt amicum, sed conseruatorium illarum intentionū est memoria, quia recipere & retinere in corporalibus reducuntur ad diuersa principia, nam humida bene recipiunt, & malè retinent, econtrario aūt est de siccis. Ad propositum, hoc quod contingit in dormientibus dē apparitionibus somniorum ex spi

rituum, id est, specierum, in conseruatoriis repositarum, & hoc ex naturali motu locali propter cõmotionem sanguinis & humorum, ad principia illa, id est, ad virtutes sensitiuas interiores, & dicimus motu locali intrinseco in capite & in cellulis capitis. Hoc etiam potest accidere ex consimili motu locali per dæmones procreato. Et nõ tantum in dormientibus, sed & vigilantibus, in quibus dæmones possunt admouere & commouere interiores spũs, & humores, vt species conseruatæ in conseruatoriis educantur de thesauris ad principia sensitiua, id est, ad virtutes illas imaginatiuam & fantasticam, vt res aliquas habeat talis imaginarié, & talis dicetur interior tentatio, & non mirum quod dęmon hoc possit sua naturali virtute, cum quilibet homo per se vigilans, & vsum rationis habens, per voluntariam commotionem specierum conseruatarum educere potest de suis thesauris, scilicet, conseruatoriis huiusmodi species vt res aliquas ad suum placitum imaginetur, quo stante, vt iam claré intelligitur materia de amore hereos. Nam quia dęmones vt dictum est, commouere possunt huiusmodi species, &c. faciunt ista dupliciter. Aliquãdo absq; ligamine vsus rationis, vt de tentatione dictum est, & per exemplum de voluntaria adhæsione, quæ interdum fit, aliquando autem quod totaliter vsus rationis ligetur, & hoc etiam possumus exemplificare per naturales quosdam defectus, vt in freneticis, & ebriis. ergo non mirum quod dęmones sic ligare possunt, Deo permittente, vsum rationis, & tales dicuntur arrepticij, & inde arrepticius, ab arripio, pis, quia arreptũ à dæmone, & hoc dupliciter, vel absq; malefica & maleficio, vel cum ea absq; maleficio, quia vt Philosophus in præfato libro dicit, quod aliquis in passione existens à modica similitudine mouetur, sicut amans ex modica similitudine amati, & sic odium habenti, ideo dæmones qui per actus hominum experiuntur quibus passionibus magis subduntur, illos ad huiusmodi amorem vel odium inordi-

inordinatum instigant eo fortius in eorum imaginatio-
nem & efficatius imprimendo hoc quod cõtendunt, quan
to etiam id facilius possunt. Facilius autem possunt, quan
to etiam amans facilius speciem reseruatam ad principiũ
sensitiuum, id est, imaginationem educit, & in eius cogi-
tatione delectabilius moratur. Cum maleficio vero quan
do talia per maleficas, & ad maleficarum instantiam, pro
pter pactum initum cum eis procurat, de quibus enume-
rare præ multitudine tam in spiritualibus quãm in secu-
laribus non est possibile. ¶ Quot enim adulteri pulcher-
rimas vxores dimittentes in fœdissimas alias inardescũt?
Nouimus vetulam tres successiue abbates, vt publica oĩm
fratrum fama in illo monasterio etiam in hodiernũ diem
refert, non solum diẽ in his maleficiasse, sed & interemisse,
quartum iam simili modo dementasse, quod & ipsa pu-
blica voce fatetur, nec veretur dicere, feci & facio, nec de-
sistere à meo amore poterunt, quia tantum de meis ster-
coribus comederunt, quantitatem per extensum brachiũ
demonstrando. Fateor aũt quia nobis non aderat vlcisce
di & inquirendi super eam facultas, ideo adhuc supersit.
Et quia dictum fuit in principio distinctionis, q̃ inuisibi-
liter instigat diabolus hominem ad peccandum, non solũ
per modum persuasionis vt dictum est, immo etiam per
modum dispositionis, licet non deseruit ad propositum
tamen sic declaratur. Per consimilem enim admonitionẽ
spirituum & humorum facit aliquos magis dispositos
ad irascendum, vel concupiscendum, vel ad aliquid hui⁹.
Manifestum est enim quod corpore aliqualiter disposito,
est homo magis pronus ad concupiscentiam, & iram, &
huiusmodi passiones, quibus insurgentibus homo dispo-
nitur ad consensum. Sed quia præcedentia difficile est
prædicare, ideo faciliori modo pro populi auisa-
mento sunt declaranda, & quibus remediis
possint tales maleficiati liberari, tra-
ctatur in tertia parte.

¶ Modus proponendi præmissa de amore hereos in sermonibus ad populum.

PRAEDICATOR de supra dictis sic mouet quæstionem. An catholicum sit asserere, quod maleficæ valeant ad amorem alienarū fœminarum inordinatum, mentes hominum immutare, & eorum corda sic succendere, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis, ad desistendum valeant. Cogi & similiter ad odium inter matrimoniali-ter coniunctos incitare, vt nec redditionis, nec exactionis debiti matrimonialis locum pro prole habere valeant, quinimo interdum eos oportet currere ad amasias, intempeste noctis silentio per multa terrarum spacia. Super quę si voluerit argumenta aliqua ex prędcedenti quęstione sumat, si non dicat tantummodo ꝙ quęstiones istæ patiuntur difficultates propter amorem & odium, qui cum fundātur in voluntate, quæ in suo actu semper libera est, nec cogi potest per aliquam creaturam, nisi à Deo qui eam regere potest, vnde nec dæmon vel malefica eius virtute ad amorem vel odium voluntatē cogere videtur. Item quia voluntas sicut & intellectus subiectiuè existunt in anima, & illabi animæ illi soli est possibile qui eam creauit, ideo difficultatem patitur quęstio quo ad veritates enucleandas in suis partibus, his tamen nō obstantibus, dicendum est primo super philocaptionem & odium, secundo super maleficum generatiuæ potentiæ. De primo quod licet in intellectum & voluntatem hominis, immediate dæmon nequeant operari, tamen secundum omnes doctores theologos in 2. senten. de virtute dæmonis in operando in corpus, & in potentias corporis, siue corpori alligatas, siue sint sensus interiores, siue exteriores, permittente DEO, agere valent. Hoc probatur auctoritate & ratione ex præcedenti quæstione si placet inuenit, si non dicat auctoritatem & rationem. Iob. 2. Dęmoni dixit DEVS. Ecce in manu tua, id est, potestate est Iob, & hoc erat quo ad

corpus

corpus quod patet: quia in aïam noluit dare, vnde dicit: veruntamen animam eiꝰ ſerua, id eſt, illeſam ſerua. Ratio quia em̄ dedit in corpus, dedit etiã ſuper oẽs potẽtias corpori alligatas, vt ſunt quinq; exteriores & quatuor interiores .ſ. ſenſus cõmunis: fantaſia ſiue imaginatiua eſtimatiua: & memoratiua ſi nõ poteſt aliter declarari: detur de porcis & ouibus exemplũ vbi porci per memoratiuam redire ſciunt: & oues lupũ & canẽ diſcernunt ex naturali imaginatione vnum tanquã inimicũ: alterũ tanquã amicum ſuę nature. Conſequenter cum omnis noſtra cognitio intellectiua ortũ habet à ſenſu, cum intelligentẽ iuxta philoſophum in. 2. de anima neceſſe ſit fantaſmata ſpeculari. Ideo ſicut dæmon poteſt interiorem fantaſiam immutare: ſic etiam intellectum obtenebrare. Et hoc quidẽ non erit immediate agere in animam ſed mediantibus fantaſmatibus. Itẽ quia nihil amatur niſi cognitũ dentur exempla ad placitum de auro quod amat auarus quia intelligit eius virtutem &c. Ideo obtenebrato intellectu obtenebratur & ſua voluntas in ſuis affectionibus. Hoc autẽ poteſt facere dæmon & abſq; malefica & cum malefica: immo & accidere poſſunt ex ſola incautela oculorũ: & de ſingulis trademus exempla. Nam vt Iaco 1. dicitur. Vnuſquiſq; tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cum conceperit parit peccatum: peccatum vero cum conſummatum fuerit generat mortem. Sic Sychem cum vidiſſet Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis adamauit eam & rapuit & dormiuit cum illa & conglutinata eſt anima eius cum ea. Geneſis. 34. & ſecundum glo. Infirme animæ ſic accidit quando poſtpoſitis propriis vt Dina aliena negotia curat, ſeducitur conſuetudine & fit vna vnitate ſenſus cum illicitis. De ſecundo quod etiam abſq; maleficis oriatur interdum & tentatione dæmonum principaliter ſic declaratur. Nam amodo ſororem ſuam Thamar ſpecioſiſsimã adamauit & deperierat in eam valde, ita vt propter eiꝰ amorẽ egrotaret.

2. Reg. 13. Non enim in tantum facinus stupri quis prosiliret, nisi in toto corruptus, & à diabolo grauiter tentat⁹. Vnde glosa ibidem. Hoc monet nos & ideo Deus permisit vt semper caute agamus, ne vitia in nobis dominẽtur, & princeps peccati qui falsam pacem periclitantibus spondet: nos paratos inueniens improuise trucidet. De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrũ, qui refert quod licet omnem tentationem carnalis concupiscentie sibi subtraxissent, tamen vltra quã credi potest, rentabantur aliquoties amore mulierum. Vnde &. 2. Corinth. 12. Apostolus dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ qui me colaphizet: vbi glosa. Tentando per libidinem datus est mihi. Tentatio aũt cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendi virtute: & hoc intelligitur de tentatione quæ ab hoste nõ à carne quæ semper est ad minus peccatum veniale etiam si ei non consentiatur. Poterit prædicator aliqua exempla deducere si placuerit. De tertio quod amor heræos proueniat ex maleficijs dæmonũ discussum est supra: & de hac loquimur tentatione. Et si quis diceret quomodo posset discerni quod non ex diabolo sed solum ex maleficio talis amor inordinatus procedit. Dicendum quod ex multis. Primo si taliter tentatus pulchrã & honestã habeat vxorem & oppositum constat de altera &c. Secundo si iudicium rationis omnino ligatur ꝙ nullis plagis, seu verbis, aut factis, aut etiam confusionibus ad desistendum ab ea induci valeat. Et tertio potissime quando se continere nõ potest: quin interdum inopinate se etiam per longũ spacium non obstante asperitate itineris: prout ex taliũ confessione quisq; sentire potest se transferre habeant, siue de die, siue de nocte. Nam sicut dicit Chrisosto. super Matthæum. 20. de asina quam Christus equitauit: quod cum demon voluntatem hominis peccato possidet quasi ad libitum trahit quo placet, exemplum dans de naui in mari perdito gubernaculo, quæ ad libitum venti proijcitur, &

sicut

ſicut qui equo potenter inſidet & rex tyranni habẽs poſſeſſionẽ. Quarto diſcernitur in eo quod inopinate & ſubito vehuntur & immutantur interdum, vt nihil eis obſtare poſsit. Elicitur etiam ex ipſius perſonæ infamia, & antequam ad vlteriorem quæſtionem de maleficijs circa potentiam generatiuam procedamus: quæ etiam annexa eſt, primo ſoluenda ſunt argumenta.

¶ Sequuntur ſolutiones argumentorum.

AD argumenta aũt reſpondendo. ¶ Ad primũ ꝙ volũtas hoĩs regatur a Deo ſicut intellectus ab angelo bono. Patet ſolutio, Intellectus enĩ ſicut tantũmodo illuſtratur ab angelo bono ad cognitionẽ veri. vnde ſequitur amor boni: quia verũ & ens conuertũtur, ita etiã intellectus poteſt a malo obtenebrari in cognitionẽ verí apparẽtis, & hoc per confuſionem ſpecierum principijs ſenſitiuis. í. virtutibus & potentijs ſenſitiuis interioribus repræſentatis, vnde ſequitur amor inordinatus apparentis boní: puta corporalis delectationis, quam etiam tales quærunt. ¶ Ad ſecundum argumentũ, quod intra corpora non poſſunt eſſe illa immutando, partim eſt verum, & partim non, & hoc quo ad triplicem immutationem. Non enim poſſunt illa immutare, quantum ad eductionem alicuius formæ: ſiue ſubſtantialis: ſiue accidentalis, quæ etiam potius dicenda eſt productio quam immutatio, ſine adminiculo alicuius alterius agentis, aut etiam ſine diuina permiſſione. Si aũt loquamur de immutatione qualeficatiua vt de ſanitate & infirmitate: ſic vt ex præcedentibus patet, poſſunt varias infirmitates etiã vſq; ad ligamen rationis immittere, & ſic odiũ & amorẽ inordinatũ procurare. Poteſt etiam addi tertia immutatio, quæ fit quando angelus bonus vel malus illabitur corpori: ſicut dicimus ꝙ deus tantũmodo illabitur aĩe .i. eſſentie aĩe. Sed vbi dicimus ꝙ angelus illabitur corpori: p̃cipue malus: vt in obſeſſis. ibi nõ illabitur infra terminos eſſent ie corporis, quia ſic ille ſolũmodo q

dat

dat esse, scilicet Deus creator illabi potest, & continetur tanquam qui habet intrinsecam operationem animæ. Dicitur tamen illabi corpori quando aliquid operatur circa corpus, quia ibi est vbi operatur, vt dicit Damascenus: & tunc operatur infra terminos corporalis quantitatis: & infra terminos essentiæ corporis. Vnde elicitur ꝙ corpus habet terminos duplicis rationis, quantitatis & essentiæ. Et est distinctio sicut inter suppositum & naturam. Vnde sicut corpori illabi possunt: ita & potentijs affixis organis corporalibus, & per consequens possunt impressiones facere in potentias, vnde per accidens talis operatio & impressio resultat in intellectum: cum eius obiectum sit fantasma, sicut color, visus: vt dicitur in. 3. de anima. & consequẽter per accidens vsq; ad voluntatem: quia voluntas suum obiectum recipit ab intellectu sub ratione boni secundum ꝙ intellectus apprehendit aliquid: in ratione boni veri & apparentis. Ad tertium argumẽtum cognoscere cogitationes cordis est dupliciter: vel in suo effectu, vel vt sunt in intellectu. Primo modo non solum angelus, licet etiam homo cognoscere potest, licet angelus subtilius vt patebit. Nam interdum cogitatio cognoscitur: nõ solum per actum exteriorẽ, sed etiam per immutationẽ vultus. & etiã medici, aliquas affectiones animi per pulsum cognoscere possunt. Vnde Augusti. in lib. de diuinatione dæmonum dicit. ꝙ aliquando hominũ dispositiones: non solum voce prolatas: sed etiam cogitatione conceptas, signa quædam ex animo exprimuntur in corpore tota facilitate perdiscũt, quanuis in libro retractationũ hoc dicat non esse asserendum, quomodo hoc fiat, estimo quod retractat. Si quis diceret eum sensisse ꝙ cogitationes dæmõ cognosceret in intellectu. Alio modo possunt cognosci cogitationes, prout sunt in intellectu, & affectiones prout sunt in voluntate, & sic solus Deus cogitationes cordiũ & affectiones voluntatum cognoscere potest. Cuius ratio est: quia voluntas creaturæ rationalis soli Deo subiacet.

& ipſe in eam ſolus operari poteſt, qui eſt principale eius obiectū & vltimus finis. & ideo ea quæ in volūtate ſunt, vel ex voluntate ſola dependent, ſoli deo ſunt nota. Manifeſtum eſt aūt quod ex ſola voluntate dependent, quod actu aliquis aliqua conſideret: quia cum aliquis habet habitum ſcientiæ, vel ſpecies intelligibiles in eo exiſtentes vtitur eis cum vult. Probatur etiam ex his quę dicta ſunt, quia angelus non poteſt illabi animæ, ergo non poteſt per naturam videre ea quæ ſunt in anima, & quandiu ſunt in intimo animæ. Vnde quando arguitur. Dæmon nō poteſt videre cogitationes cordium: ergo non poteſt corda ſeu mentes hominū ad amorē vel odium incitare. Dicitur ꝙ ſicut cognoſcit, ſcilicet per effectus & ſubtiliori modo q̄ homo, ita etiam ſubtiliori modo poteſt immutare ad odium vel amorem cōmouendo fantaſmata & intellectum obtenebrādo. Eſt etiam aliquid timoroſis conſcientiis & virtuoſis pro eorum conſolatione aduertendum: ꝙ immutatio ſenſibilis exterior & corporalis quę concomitatur cogitationes hominis quandoq; eſt ita exilis & indeterminatè quod diabolus per eam in certā cognitionē cogitationis venire non poteſt, præſertim quando ſtudijs aut bonis operibus vacant interpellatim & tales tunc in ſomnis plus vexat, experientia hoc docet. Quādoq; eſt ita fortis & determinata quod per illam poteſt cognoſcere cogitationem quantū ad ſpeciem, vt quod cogitat de inuidia, vel de luxuria, ſed an per eā poſſit certitudinaliter cognoſcere quantum ad omnes circunſtantias vt videlicet ſuper talem vel talem ſub dubio dimittamus ſicut & reperim⁹, niſi quod verum eſt ꝙ tales circunſtantias ex actibus poſt modum cognoſcere poteſt. Ad quartum, quia licet illabi animæ tantū conueniat Deo, tamen illabi corporí & per conſequens potentijs affixis corpori modo ſupratacto: hæc poteſt conuenire angelo ſiue bono ſiue malo, vnde amor & odium in tali homine cauſari poſſunt. Ad illud quod virtus ſenſitiua ſit dignior quam nutritiua quæ tamen

men non poteſt immutari ab eo. Dicendum quod immo ſuper vim nutritiuam etiam poſſet ita vt aliquid citius vel tardius dirigitur in os vel in carnem: ſed ad illud non cooperatur, ſicut ad impediendum vel agitandum vires ſenſitiuas interiores vel exteriores: & hoc propter ſuum lucrum quod ex ſenſuum deceptione & intellectus illuſione plurimum procurat.

¶ Quæſtio octaua an generatiuam potentiam ſeu actum venereum malefici impedire poſſunt quod maleficium in bulla continetur.

SEcundo, eadē veritas, ſcilicet, ꝙ adulterę, fornicarię &c. amplius exiſtūt malefici oſtenditur per impedimentū maleficiale ſuper actum generatiue potentie, & vt veritas magis eluceſcat, arguitur primo ꝙ non ſit poſſibile, quia ſi tale maleficiū eſſet poſſibile, poſſet etiā maritatis cōtingere: quod ſi conceditur tunc cum matrimonium ſit opus Dei, & maleficiū opus diaboli: fortius erit opus diaboli opere Dei. Si vero conceditur ꝙ tantummodo fornicarijs & non maritatis: tūc redibit opinio ꝙ maleficium nihil ſit in re: ſed tantum in opinione hominū, cuius oppoſitū in prima quęſtione tactū eſt: aut dubitatur ratio cur iſtis & nō illis contingere poſſunt: & cum non videtur ſubeſſe alia ratio, niſi quia opus Dei matrimonij exiſtit. Et illa ratio ſecundum theologos non cōcludit: vt patet in. 4. diſt. 34. de impedimento maleficiali manet adhuc argumentum, ꝙ opus diaboli erit fortius opere Dei: & cum hoc ſit inconueniens aſſere re, ergo etiam inconueniens eſt aſſerere per maleficiū poſſe impedire actum venereum. Item diabolus non poteſt impedire actus aliarum viriū naturaliū, vt comedendi: ambulandi: erigendi: quod videtur eſſe verū ex eo quia interimere poſſent totum mundum. Præterea cum actus venereus

hereus æqualiter se habet ad omnem mulierem si impedi-
tur: impeditur etiam ad omnem mulierem: sed hoc est
falsum ergo & primum quod falsum sit docet experien-
tia, cum tales qui dicunt se maleficiatos sunt potentes ad
alias, licet nō ad illas quas cognoscere non potest, quia vi-
delicet non vult vnde nihil potest in re. In contrarium &
pro veritate est ca. Si per sortiarias. 33. q. 8. Item omniū
theologorum & canonistarum sententia, vbi tractant de
maleficiali impedimento matrimonij. Item ratio alludit
cum maior sit potestas dęmonis quam hominis, & homo
impedire potest potentiam generatiuam: siue per herbas
frigidissimas siue per alia impedimenta &c. vt quisque
imaginari potest: ergo & dæmon qui acutioris scientiæ
existit hoc facere peramplius potest. Responsio ex duob⁹
quæ supra tacta sunt: veritas satis patere potest licet mo-
dus impediendi non sit speculatiue declaratus. Nam tactū
est quod maleficium nō est solum in opinione hominum,
quasi nihil in re: immo effectus innumeri maleficiales ac-
cidere possunt, vere & realiter Deo permittente. Osten-
sum est etiam quod Deus amplius permittit super vim ge-
neratiuam, propter maiorem eius corruptionem quam
super alios actus humanos. Sed de modo quo tale impedi
mentum procuratur est aduertendum: quod nō procurat
solum circa vim generatiuam, sed etiam circa vim imagi-
natiuam seu fantasiam: & super hoc notat Pet. de palu-
de in suo. 3. dist. 34. quinq; modos. Dicit enim quod quia
dæmon ex hoc quod est spiritus habet potestatem su-
per creaturam corporalem, ad motum localem prohiben-
dum vel faciendū. Ideo potest corpora impedire ne sibi
appropinquant directe vel indirecte, interponendo se
quandoque in corpore assumpto, sicut accidit sponso qui
desponsauerat ydolum, & nihilominus contraxerat
cum iuuencula: nec propter hoc poterat eam cogno-
scere. Secundo modo hominem inflammare ad actum
illum, vel etiam refrigerarare ab actu illo adhibendo

occulte

occulte virtutes rerũ quas optime nouit ad hoc validas. Tertio modo turbãdo estimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosam, quia potest vt dictum est, in imaginationẽ imprimere. Quarto reprimendo directe rigorem membri fructificationi congruenti: sicut etiam motũ localem reprimere potest. Quinto prohiberi missionem spirituũ ad membra in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis ne ad vasis generationis descendat, vel ne ab eis recedat: vel ne excidat: vel emittatur: & multis alijs modis. Et subdit de hoc quod supra tactum est ab aliis doctoribus concordando dicens. Plus enim permittit Deus super hunc actum per quem primũ peccatum diffunditur: quam super alios actus humanos, sicut & super serpentes, qui magis incantationibus deseruiunt quam alia animalia, & post pauca dicit: Idem etiã de muliere est, quia potest imaginationem eius sic dementare, vt exosum habeat virum quod pro toto mundo non permittit se cognosci. Post vult dare rationem quare plus maleficiuntur viri circa talem actum, quam mulieres, & dicit quod quia tale impedimentũ fit interdum per obstructionem vasis, vel etiam per motum localem, reprimendo rigorem membri: quæ potius & facilius in viris continguere possunt, ideo plures viri maleficantur, quã mulieres. Posset etiã quis dicere ꝙ ideo quia plures mulieres superstitiose sunt q̃ viri, & potius allicere cupiũt viros q̃ mulieres. vel etiam in despectũ hoc faciunt mulieres coniuncte, vt vtrobiq; faciant occasionem adulterãdi, dum vir alias cognoscere potest, & non propriã & similiter vxor etiam alios habeat quærere amatores. Addit etiam quod Deus permittit amplius seuire in peccatores quã in iustos. Vnde angelus dixit Thobiæ, In illos qui libidini vacant accipit dæmonum potestatem, sed etiã aliquando in iustos, sicut in Iob: sed non circa vim generatiuam propter quę debẽt facere confessiones & alia bona ne ferro manẽte in vulnere frustra sit medicinam apponere. Hæc Pet, sed de amo-

tione

tione talis effectus patebit in tertia parte operis.

¶ Incidentaliter aliqua dubia declarantur.

INcidentaliter vero si quæritur. Quare actus ille aliquando impeditur, respectu vnius mulieris, & non respectu alterius. Responsio secundum Bonauen. hęc est, vel quia sortilegus, seu malefica ad hoc respectu personæ determinatæ diabolum immutauit, vel quia Deus respectu personæ cuiuslibet impedire non permittit. Occultum enim Dei iudicium hîc latet, vt patet in vxore Thobię. Et addit: Si quęritur quomodo diabolus hoc facit, dicendum quod impedit generatiuam iam non impedimento extrinseco lędendo organum, sed extrinseco impediendo vsum, vnde quia est impedimentum artificiale, non naturale, ideo potest impedire ad vnam, quòd nõ ad alias, vel tollendo excitationem concupiscentiæ ad illam, & non aduersus aliam, & hoc per virtutem propriã, vel herbam, vel lapidem, vel per aliquam naturam occultam Et hæc conueniunt cum dictis Petri de palude. Præterea cum in potentia talis actus, beneq; ex frigiditate naturæ seu naturali defectu contingit. Si quęritur quomodo possit discerni quod ex maleficio vel non maleficio contingerit. Respondit Hostien. in summa. licet hoc nõ sit prædicandum publicè, quando virga nullatenus mouetur, & nunquam potuit cognoscere, & hoc est signum frigiditatis, sed quando mouetur & erigitur, perficere autem non potest, est signum maleficij. Notandum insuper quod non solum fit maleficiũ, ne quis actum illum exercere valeat, sed etiã aliquando fit ne mulier concipiat, vel vt aborsum faciat. Sed nota secundum canonum sanctiones, quod quicunque propter vindictæ libidinem explendam, vel propter odium aliquid fecerit viro, vel mulieri, propter quod non posset generare vel concipere, reputatur homicida. extra de homici. Si aliquis. ¶ Et nota quod communiter loquitur canon de amatoribus seculi, qui suis amasijs per pocula, ne confusionem incurrant talia procurant, vel

etiam per certas herbas, naturam nimium infrigidantes; absq; auxilio dæmonum. Vnde pœnitentes sicut homicidæ sunt puniendi. Maleficę autem per maleficia talia procurantes sunt secundum leges vltimo supplicio puniendæ, vt supra in prima quęstione tactum est. Et pro solutione argumentorum vbi difficultatur an matrimonialiter coniunctis talia contingere possint. Et vlterius aduertendum, quod licet ex his quę tacta sunt, non pateat super hoc veritas, tamen verè & realiter illis matrimonio, sicut & extra contingere possunt. Et prudens lector qui copiam librorũ habet, inueniet tam apud theologos quam canonistas, præcipuè extra. & in materia de frigidis, & maleficiatis. & in 4. dist. 34. mutuo concordantes, & duos errores reprobantes, prętertim circa matrimonialiter coniunctos, qui sentire videbantur quod tale maleficium non posset contingere inter matrimonialiter coniunctos, motis illis rationibus, quod diabolus non posset opera DEI destruere. Et primus error qui ab eis reprobatur est contra illos qui dicebant maleficium nihil esse in mundo, sed tantum esse in opinione hominum, qui ex ignorantia causarum occultarum, & quas etiam nullus hominum scire potest aliquos effectus naturales maleficiis imputabant, quasi illos efficerent non occultæ causæ, sed dæmones per se vel maleficos, hic error licet ab omnibus aliis doctoribus sub simplici falsitate reprobatur, tamen à sancto Thoma acrius impugnatur, vbi ipsum tanquam hęresim condemnat, dicens quod hic error ex radice infidelitatis procedit, & quia infidelitas in Christiano hęresis dicitur, ideo tales vt hæretici merito supecti sunt. De qua tamen materia etiam in p̃. q. tactum est, licet ibi non taliter sit declaratum. Nam si quis alia dicta doctoris sancti in aliis locis considerat, rationes inuenit, quare asserit talem errorem extra radicem infidelitatis procedere. Nam in quæstionibus de malo vbi tractat de dæmonibus, & in quęst. prima, an dęmones habeãt corpora naturaliter sibi vnita.

Inter

Inter alia quæ ſbi recitantur, mentio de illis, qui ſingulos effectus ad virtutes cœleſtium corporum, quibus & ſub-eſſe dicebant occultas cauſas effectum inferiorum dicens. Conſiderandum eſt ꝙ Peripatetici Ariſtotelis ſectatores, nō poſuerunt dęmones eſſe, ſed ea quæ attribuuntur dęmonibus, dicebant prouenire ex virtute cœleſtium corporum & aliarū naturalium rerū. Vnde Auguſtinus dicit. 10. de ciuitate Dei. Porphirium viſum fuiſſe ꝙ herbis, & lapidibus, & animantibus, ac ſonis certis ac vocibus, ac figurationibus atꝙ figmentis quibuſdam, etiam obſeruatis in cœli cōuerſione, motibus ſyderū, fabricari in terra ab hominibus poteſtates ſyderū idoneas, variis effectibus exequendas. Ex quibus apparet error, ꝙ oīa reducebāt in cauſas occultas ſyderū, & dæmones tantūmodo fabricarētur ex opinione hoīm. Sed ꝙ hæc poſitio ſit falſa manifeſte probat S. Thomas, ex hoc ibidem, ꝙ reperiuntur aliquæ operationes dæmonū, quæ nullo modo poſſunt ex aliqua naturali cauſa procedere, puta ꝙ aliquis obſeſſus à dæmone loquatur linguam ignotam, & multa alia inueniuntur opera dæmonū, tam in arrepticiis q̄ nigromanticis artib⁹, quæ nullo modo poſſunt niſi ex aliquo intellectu procedere ad minus bona ſecundum naturam, licet mala ſecundum voluntatem. Et ideo coacti fuerunt propter inconuenientia tacta alij philoſophi ponere dæmones eſſe, licet poſt invarios errores inciderunt, aliis putantibus animas hominū à corporibus exeuntibus dæmones fieri. Vnde & multi aruſpices pueros occiderunt, vt animas eorū ſuos cooperatores haberent, & plures alij errores recitantur. Vnde pātet ꝙ nō immerito doctor ſanctus dicit talē opinionē ex radice infidelitatis procedere. Si cui placet, legat Auguſt. in 8. & 9. de ci. Dei. ſuper varios errores infidelium, circa naturam dæmonū, quare etiam cōmunis ratio oīm doctorum, quæ in prefata diſtinctione allegatur contra huiuſmodi errantes, ſcilicet, quo maleficiū aliquid eſſe negantes, magnæ eſt efficaciæ in ſententia, licet breuis ſit

in verbis, vbi dicunt ꝙ qui maleficium nihil esse in mun-
do asserunt, contrariantur oim doctorum sententiis, & sa
ctæ scripturæ, declarantes dæmones esse, & dæmones ha-
bere potestatẽ supra corpora, & supra imaginationes ho-
minu, Deo permittente, vnde & per eos malefici mira ope
rari possunt circa creaturas. Vnde & merito ipsorũ dęmo
num instrumẽta, & ad quorũ instantiam dæmones inter-
dum ad creaturarũ nocumenta operantur, malefici dicun-
tur. Et quidem ꝙ per reprobationem huius primi erroris
& doctoribus non fit mentio de matrimonialiter coniun-
ctis, tamen per reprobationem secundi erroris hoc patet.
Dicunt em̃ ꝙ aliorum error erat ꝙ licet maleficium esset
& abundaret in mundo, etiam contra carnalem copulam,
tamen quia nullum tale maleficium potest censeri perpe-
tuum, ideo nunquam dirimeret matrimoniũ iam contra-
ctum. Ecce ꝙ mentio fit de matrimonialiter coniunctis.
Improbando autem hunc errorem, licet declarare hoc nõ
deseruiat ad propositum, tamen propter eos qui copiam
librorum nõ habent. Notandum ꝙ improbant per hoc, ꝙ
talia asserere dicunt esse contra experimentũ, & contra iu
ra antiqua & nouа. Vnde dant talem catholici doctores
distinctionem, ꝙ impotentia ex maleficio procreata, aut
est temporalis, aut perpetua Si temporalis, tunc non im-
pedit. Tunc aũt præsumitur esse temporalis, quando infra
spacium trium annorũ cohabitantes & quantũ possunt
operam dantes, siue per ecclesiastica sacramenta, siue per
alia remedia sanari possunt. Si vero non sanentur aliquo
remedio, ex tunc presumitur esse perpetua, & tũc aut pro
cedit matrimonij contractionem & cõsummationem, &
sic impedit matrimoniũ contrahere, dum & dirimit iam
contractum, aut sequitur matrimonij contractionem, sed
nõ consummationem: & sic etiam vt dicunt aliqui diri-
mit matrimonium iam contractũ, dicitur em̃ 34. q. 1. c. 1.
quod coniugium confirmatur officio, scilicet, carnis, vt di
cit glo. aut sequitur matrimoniũ consummatum, & tunc

vincu-

vinculum matrimoniale non dirimit, plura ibi notantur extra de frigidis, &c. per Hostien. & Gofre. & doctores etiam theologos vbi supra. Ad argumenta. Ad primum satis patet ex his quæ dicta sunt. Nam primo ꝙ Dei opera possunt destrui per opera diaboli si maleficium posset inter coniugatos contingere, non valet instantia, immo oppositum patet, cū nihil possit diabolus nisi Deo permittente. Item quia non per violentiam destruit vti tyrann⁹, sed per quandam artem extrinsecam vt supra patuit. Ad secundum patuit supra quare potius Deus permittit super hunc actum venereum quàm super alios actus. Potest etiam super alios, quādo Deus permittit. Vnde non valet quod perimat mūdum. Ad tertiū similiter patet ex dictis.

¶ Quæstio nona. An maleficę præstigiosa illusione operantur circa membra virilia quasi illa omnino sint à corporibus euulsa.

TErtio, eadem veritas declaratur per diabolicas operationes, circa membrū virile cui⁹ rei veritas vt magis eluceſcat quæritur. An maleficę valeant mẽbra virilia virtute dæmonum veré & realiter vel solūmodo prę-tigiosa apparitione auferre: & arguitur ꝙ veré & realiter per argumentū à fortiori. Maiora possunt dæmones vt homines occidere vel localiter transferre, vt supra patuit de Iob, & Thobiæ. 7. viris occisis, ergo etiã possunt mẽbra hominis veré & realiter auferre. Præterea glosa super illud p̄s, Immissiones per angelos malos. De⁹ punit per malos angelos, sicut populū Israëliticum sæpe puniuit varijs languoribus, veré & realiter corporib⁹ immissis: ergo & huiusmodi infirmitates circa membrū tale immittere potest. Si dicatur ꝙ potest diuina permissione, tunc sic in præcedẽtibus dictū est ꝙ Deus amplius permittit vim generatiuam maleficiari, propter primā corruptionem peccati: quæ per actum generantẽ in nos deuenit: ergo etiam amplus permittit super membrū illius potentię

generatiuę, vt ipsum totaliter auferat. Pręterea maior fuit conuersio vxoris Loth in statuam salis. Gen. 19. quam auferre membrū virile: sed illa fuit vera & realis & non apparens conuersio: quia adhuc visibiliter vt dicitur, supest illa statua. Et factum fuit per malum angelum vt coacti à bonis qui prius cæcitate eos percusserāt, vt ostium domus inuenire non possent. sicut etiā aliæ punitiones Sodomitarum, quia & glosa ibidem asserit ipsam etiam illo vitio infectam: ergo & ista facere possunt. Præterea quicunq; potest inducere formā naturalē, potest & illā auferre. Sed dæmones formas naturales pluries induxerunt: vt patet de magis Pharaonis, qui virtute dæmonū ranas & serpentes fecerunt. Item Augusti. in lib. 83. q. dicit q̄ omnia quę visibiliter fiunt etiam per inferiores potestatis aëris. Hæc non absurdi fieri posse creduntur: sed hoc possunt facere homines, vt aliqua arte vel incisione membrū auferatur: ergo & dæmones ista facere inuisibiliter q̄ alij visibiliter possunt, sed contra Augusti. 18. de ciu. dei. Non est credendum etiam hominis corpus dęmonū arte vel potestate in bestiali liniamenta posse conuerti, ergo etiam à simili non potest auferre hoc q̄ ad veritatem corporis humani deseruit. Item. 3. de tri. dicit. Non est putandū istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiā sed soli Deo. Responsio. Nulli dubium quin malefice quædam mira operātur circa membra virilia: vt ex visis & auditis plurimorū, immo & ex ipsa publica fama cōstat, de hoc q̄ per sensum visus aut tactus veritas illius membri cognoscebatur, q̄ qualiter fieri potest. Dicendum q̄ licet dupliciter fieri possit, scilicet, verè & realiter vt argumenta prima tetigerunt, & præstigiosa operatione: ea tamen quæ à maleficis fiunt, circa huiusmodi nō fiunt, nisi præstigiosa illusione: quæ tamen illusio non habet locum in imaginatione patientis: quia imaginato eius potest verè & realiter æstimare aliquā rem non esse præsentem: licet per nullam operationē sensus exteriors, scilicet, visum

ſum aut tactum percipit eſſe præſentem. Vnde poteſt dici vera ablatio mẽbri ex parte imaginationis patientis: licet non ex parte rei ꝙ qualiter fit ſunt plura notanda. Primo duo modi quibus iſta fieri poſſunt. Non mirum ꝙ diabolus ſenſus humanos exteriores decipere poteſt, q interiores de quibus ſupra tactum eſt, illudere poteſt formas reſeruatas educendo ad principalia ſua ſenſitiua: decipit aũt eos in ſua naturali operatione, vt ꝙ viſibile eſt fit illi inuiſibile: tangibile, intangibile; audibile, inaudibile: & ſic de alijs. Hæc aũt veritas iſta nihil ponit ex parte rei quod omnia fiunt ex immutatione organorum deſtruentiũ, ad viſum, auditum &c. vt ſunt oculi & manus quibus immutatis iam fallitur ſenſus iudicium. Poſſumus iſta ex naturalibus quibuſdam demonſtrare: nam ſicut vinũ dulce propter infectionẽ linguæ in febricitante videtur amarũ: vnde guſtus decipitur non ex parte rei ſed ex parte humorum. Ita & ibi nulla deceptio ex parte rei quin ibi ſit virga adhærens, ſed deceptio ex parte organi ſenſus. Iterum ſicut ſupra dictum eſt de vi generatiua illam impediendo per impoſitionẽ alicuius alterius corporis eiuſdem coloris & apparentiæ: ita & aliquod corpus planũ figuratũ colore carneo interponere poſſunt inter vſum aut tactũ oculorum & manũ, & inter ipſum verum corpus patientis, ita ꝙ ſuo iudicio nihil valeat videre & ſentire niſi corpus planum, & nullo membro interruptum. Videantur dicta ſancti Thomæ in. 2. diſt. 8. arti. 5. de præſtigioſis illuſionibus, & ſimiliter ſecunda ſecundæ. q. 91. & in quæſtionibus de malo: frequenter allegans illud Auguſtin. in lib. 83. q. ſerpit hoc malum dęmonis per oẽs additus ſenſuales dat ſe figuris: accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis: odoribus ſe ſubiicit, infundit ſe ſaporibus. Præterea alludit ratio: ꝙ non ſolum per interpoſitionẽ alicuius corporis plani non membrato talis illuſio præſtigioſa in videnti & tangente fiat: immo & per modum quo certi ſpiritus ſeu ſpecies reſeruati educũtur ad ſua principia ſenſitiua in-

ua interiora .ſ. ad imaginationē & fantaſiam, vnde cōtingit aliquid imaginari: ac ſi primo elicia tur ex ſenſu interiori. Nam vt in præcedenti quæſtione tactum eſt. Dæmones virtute propria poſſunt localiter corpora mutare, ex tranſmutatione aūt ſpirituū & humorū : etiam ſecundum naturæ operationē contingunt, aliqua ſecundū imaginationē vel ſenſum videri naturaliter dico, quia & Philoſophus in de ſom. & vigil. aſſignans cauſam apparitionis ſomniorū dicit : ꝙ cum animal dormierit deſcendente plurimo ſanguine ad principiū ſenſitiuū, ſimul deſcendūt motus ſiue impreſſiones relictæ ex ſenſibiliū motionibus: quæ in ſpiritibus ſenſibilibus conſeruantur. Termini fuerunt ſuperius declarati, ita ꝙ tunc aliqua appareant : ac ſi tunc primo á rebus exterioribus ſenſus immutarentur. Et quia hoc natura facere poteſt, á fortiori diabolus formas ſeu ſpecies corporis plani, & non membro virili organiſato educere poteſt ad vim fantaſticam, & imaginatiuā: vt inde ſenſus iudicent, ac ſi in rerū veritate ita eſſet. Per hunc etiam modum vt patebit inferius homines vidētur animalia : cum tamen non ſint in rerum veritate.

SEcundo notandi ſunt alij modi faciliores ad intelligendum & prædicandum. Nam quia pręſtigium nihil aliud eſt ſecundum Iſidod. 8. Ethimo. ca. 9. quàm ſenſuum quædam deluſio & præſertim oculorum. Vnde & dicitur á præſtringo, quia aciem oculorum pręſtringit, ita vt res videantur aliter eſſe q̄ ſint . Et vt Alexander de Ales dicit, parte 2. Pręſtigium propriè ſumptū, eſt illuſio dæmonis quæ nō habet cauſam ex parte mutationis rei, ſed ſolummodo ex parte cognoſcentis qui deluditur, ſiue quantum ad interiores ſenſus, ſiue quātum ad exteriores. Vnde in genere loquendo etiam de humana præſtigioſa arte dicamus. Tribus modis poteſt fieri. Vna abſq; dæmonibus, & illa potius dicitur deluſio, quia artificialiter fit agitatione hoīm oſtendentium vel occultantium aliquas res, ſicut fit in tractionib. per ioculatores, vel per mimos.

Alius

Alius modus fit etiam ſine virtute dęmonum, vtpote naturaliter virtute corporum naturalium, vel etiam mineralium, quæ qui habent, poſſunt ſecundum quandam virtutem huiuſmodi rebus inditam rem oſtendere, vel facere apparere nō ſicut eſt. Vnde Tho. prima par. q. 114. ar. 4. & ſecundum alios plures, quædam herba ſuccenſa ſeu accenſa, fumigans, facit trabes apparere ſerpentes. Tertius modus deluſionis eſt, qui fit per dæmones, Deo tamen permittente. Habent enim dæmones ex natura vt patuit, quādam poteſtatem ſuper qualdā res inferiores, quas poſſunt exercere circa illas, quando Deus ſinit, vt tunc etiam res appareant aliter q̄ ſint. Pro quo notandū tertio, q̄ dęmon poteſt quinq̄ modis illudere aliquem, q̄ iudicat rem aliter q̄ eſt. Primo artificiali traiectione vt dictum eſt, quia quicquid homo ſcit, per artem ipſe melius ſcire poteſt. Secundo modo naturali applicatione alicuius rei, prout dictum eſt, per interpoſitionem alicuius corporis, vt alterū occultetur, vel etiam ex fantaſijs hominum illas perturbando. Tertio modo, vt quando in aſſumpto corpore oſtēdit ſe eſſe aliquam rem quæ nō eſt ſicut Grego. in primo dialog. narrat, de moniali quæ comedit lactucam, quæ tamen vt ipſe dæmon faſſus fuerat, non lactuca, ſed dæmon in lactucæ ſpecie, aut in iſta lactuca erat, vel etiam cōtigit Anthonio, in maſſa auri, quā in deſerto repperit, vel etiā quando hominē verum tegit, & facit vt brutum animal videatur, prout iam dicetur. Quarto modo, vt quādo turbat organū viſus, vt videatur res nubiloſa quæ eſt clara, vel econuerſo, vt vetula videatur iuuencula. Nam & poſt fletum apparet aliter lumen q̄ antē. Quinto modo, vt in imaginatiuam potentiam operando, & tranſmutationē ſpecierū ſenſibilium, per cōmotionem humorū, vt ſupra tactum eſt, faciendo, vt tunc quaſi recentes & nouæ apparitiones in ipſis potentiis ſenſitiuis cauſentur. Et ſic trib⁹ vltimis modis, dęmon illudere poteſt, preſtigioſa arte ſenſus hominis, & etiam ſecundo modo. Vnde nulla diffi-

cultas quin membrū virile occultare præstigiosa arte velit. Euidens iudicium siue experimentum, quod nobis in officio inquisitionis existentibus reuelatum fuit, infra ponetur, vbi de his & aliis factis plura recitantur in secunda parte tractatus.

¶ Quomodo maleficium á defectu naturalí potest díscerni.

INcidentalis quæstio, cum certis alijs difficultatibus, quod sequitur. Petro ablatum est membrū. ignorat aūt an per maleficiū, seu alias diuina permissione, per dæmonis potentiam sit ablatum? sunt ne modi cognoscendi & discernēdi inter ista? Respon deri potest ꝙ sic. Primo quod tales quibus accidūt vt plurimum sunt adulteri: seu alias fornicarij. Vnde dum amasijs non ad nutum seruiunt: seu eas relinquere volunt alijs adhærendo: tunc in vindictam talia procurant: aut alias potentiá illius membri amputant. Secundo, cognoscitur per hoc ꝙ non est durabile, Nam si non sit ex maleficio tūc non est durabile sed quandoq; redibit. Sed hic iterum suboritur dubitatio, an hoc sit ex natura maleficij ꝙ non sit durabile. Respondetur ꝙ potest esse perpetuum & durare vsq; ad mortem: sicut etiam de impedimento maleficiali in matrimonio. Iudicāt canonistæ & theologi quod reperitur temporale perpetuū. Nam dicit Gotfre. in summa. Maleficium non potest solui semper per illum q fecit, vel quia est mortuus: vel quia nescit delere ipsum: vel quia maleficiū est perditū. Vnde à simili dicere possumus, ꝙ maleficiū Petro illatum erit perpetuū: vel quia illa maleficia quę fecit non potest eum sanare. Sunt enim malefice in triplici genere. Nam quædam sanant & lædunt, quædā ledunt sed sanari nequeūt. Quædam tantummodo sanare videntur, id est, lesiones amouere, vt inferius patebit. Sic enim nobis contigit. Nam duæ malefice mutuo rixantes, dum vna alteri improperaret, vna dixit: Non sum tam

pessima

pessima sicut tu ; quia quos lædo sanare scio. Vel etiã durabit vbi ante eius sanationẽ malefica discederet, vel locũ mutãdo : vel ab hac vita discedẽdo. Nam & sanctus Tho. dicit : Maleficium quodlibet ita potest esse perpetuũ quod non potest habere humanũ remediũ : quia & si habet remedium non est tamen hoc homini notum, vel licitum : licet Deus possit præstare remediũ per sanctum angelum dæmonẽ : licet non maleficã cogendo. Veruntamen summum remediũ contra maleficiũ est pœnitentiæ sacramentum : extra de frigid. Nam & infirmitas corporalis sæpe prouenit ex peccato, extra de pœni. cum infirmitas qualiter etiam maleficia sint auferenda : patebit in tertia parte tractatus, & in secunda parte, capitulo. 6. tres aliæ differentiæ tanguntur.

¶ Solutiones argumentorum.

PAtet ad primum quod nulli dubiũ quin sicut Deo permittente occidere possunt homines : ita vt membrũ illud seu alia auferre possunt verè & realiter. Sed tunc dæmones non operãtur per maleficas : de quibus iam mentio habetur. Et per hæc etiam ad secundum patet solutio. Sed ad illud ℔ quia Deus ampliꝰ permittit vim generatiuam maleficiare propter & c. ergo etiam permittitur vt illud membrũ verè & realiter auferatur. Non valet vt semper hoc fiat. Quia non esset per modum maleficij huiꝰ fieri : nec etiã malefice hoc affectãt, dum talia operantur : quod non habeant potestatẽ restituendi membrũ quando volunt & sciunt. Ex quo patet ℔ non vere sed præstigiosa arte auferetur. Ad tertium de conuersione vxoris Loth dicimus, vera fuit & non præstigiosa arte : nunc aũt loquimur de arte præstigiosa. Ad quartum ℔ dæmones possunt inducere aliquas formas substantiales, ergo etiam auferre. Dicitur quantũ ad magos Pharaonis ℔ fecerunt veros serpentes, & possunt dæmones circa aliquas imperfectas creaturas adminiculo alicuius alterius

alterſus agentis aliquos effectus producere, quæ non poſſunt circa homines, de quibus Deo magis eſt cura, iuxta illud: Nunquid Deo cura eſt de bobus. Poſſunt tamen ſemper vt dictum eſt, Deo permittente, hominibus etiam nocere verè & realiter, aut etiam pręſtigioſa arte, & per hæc etiam patet ſolutio ad vltimum argumentum.

¶ Quęſtio decima, An maleficæ operantur circa hoies, in beſtiales formas pręſtigioſa arte illos tranſmutando.

QVARTO ipſa veritas declaratur, vbi etiã homines transformant in beſtias, quod qualiter fiat arguitur ꝙ nõ ſit poſsibile hoc fieri. 26. q. 5. Epi. ex Concilio Acquirenſi. Quiſqs credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut deterius immutari aut transformari in aliam ſpeciem, vel in aliam ſimilitudinem, niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quẽ omnia facta ſunt, procul dubio infidelis eſt, & pagano deterior, & vtamur argumentis S. Thomæ in 2. ſent. di. 8. An dęmones poſsint imprimere in ſenſus corporales, pręſtigiis deludendo. Vbi primo arguitur ꝙ non. Nam illa forma beſtiæ quæ videtur, oportet ꝙ ſit alicubi, ſed non poteſt eſſe tantũ in ſenſu, quia ſenſus non habet aliquã ſpeciem, niſi â rebus acceptam, & ibi nõ eſt vera beſtia, per auctoritatem can. allegatam, nec iterum poteſt eſſe in re quę videtur, ſicut quod mulier videtur beſtia, quæ duæ formæ ſubſtantiales nõ poſſunt eſſe in eodem ſimul & ſemel, ergo cum illa forma beſtiæ quæ videtur nullibi poſsit eſſe, ideo nulla præſtigioſa illuſio in oculo videntis fieri poteſt, cum viſio per aliquam formã neceſſariò habeat terminari. Præterea ſi dicatur ꝙ forma illa ſit in aëre circunſtante, hoc nõ poteſt eſſe, tum quia aër nõ eſt ſuſceptiuus alicuius formæ ſeu figuræ, tum etiam quia nõ ſemper vnus & idem aër circa illam perſonã propter flexibilitatem manere poteſt, pręcipuè quando mouetur, tum etiam quia ſic videretur ab omnibus talis tranſformatio, quod tamen non fit, quia dęmones nõ videntur

ad

ad minus sanctorum virorum visiones decipere. Præterea sensus visiuus, seu potentia visiua, est potẽtia passiua, sed omne passiuũ mouetur ab actiuo sibi propottionato, actiuum aũt proportionatum sensui est duplex. Vnum quasi originans actum, scilicet, obiectum. Aliud aũt quasi deferens sicut medium, sed forma illa quæ videtur non potest esse obiectum sensus, neq; etiam medium quasi deferens. De primo, scilicet, quod nõ potest esse obiectũ, quia â nulla re sumi potest, vt in prẽcedenti argumento tactum est, cum non sit in sensu â re accepta, nec in ipsa re, nec etiam in ipso aẽre, quasi in medio differente, vt prius tactum est in tertio argumento. Prẽterea si dæmon mouet vim cognitiuam interiorem, aut hoc facit se obiiciendo virtuti cogitiuæ, aut hoc facit immutando ipsam, non aũt hoc facit se ei obiiciendo, quia oporteret q̃ vel assumeret corp', & sic non posset interius ingredi ad organum imaginationis cum duo corpora nõ sint similiter in eodem loco, neq; in assumendo fantasma, quod etiam esse non potest, quia fantasma non est sine quantitate. Similiter etiam non potest hoc facere immutando, quia aut immutaret alterando, quod videtur non posse facere, quia omnis alteratio fit per qualitates actiuas, quibus dæmones carent, aut immutaret transmutando siue localiter mouendo, quod videtur esse inconueniens duabus rationib'. Primo quidem quia transmutatio organi non posset fieri sine sensu doloris. Secundo, quia secundum hoc dæmon nõ ostenderet huiusmodi nisi nota, cum tamen August. dicit quod ostendit huiusmodi formas & notas & ignotas. Ergo videtur q̃ dæmones nullo modo possunt imaginationẽ vel sensum hominis decipere. Sed contra August. 18. de ci. dei dicit: q̃ transmutationes hominũ in animalia bruta, quæ dicũtur arte dæmonum, factæ nõ fuerunt secundum veritatem, sed solum secundum apparentiam. Hoc aũt fieri non posset si dæmones humanos sensus transmutare nõ possent. Præterea alludit & auctoritas August. in lib. 83. q. quæ etiam

prius

prius allegata fuit, ſerpit hoc malum dæmonis per omnes additus ſenſuales, &c. Reſponſio; ſi lector voluerit ſuper modum tranſmutandi inſpicere, inueniet in ſecunda par. operis. c. 6. varios modos. Ad preſens tantummodo ſcholaſticè procedendo, dicamus trium doctorum ſententias concordantes in eo quod diabolus poteſt fantaſiam hominis decipere, vt homo verus animal videatur, inter quas etiã vltima ſubtilior cæteris quæ S. Tho. eſt. & prima eſt dñi Anthonini. 1. par. ſum. ti. 5. c. §. 5. declarantis quod diabolus fantaſiam hominis ad decipiendũ quandoq; operatur, & præcipue circa illuſionem ſenſuum, & declarat naturali ratione canonis auctoritate & experimentorũ multiplicitate. Primum ſic. Corpora naturaliter ſubduntur & obediũt naturæ angelicę quantũ ad motum localem. Angeli aũt mali etiam ſi amiſerunt gratiam, non tamen virtutem naturalem, vt ſæpius ſupra tactum eſt. Cum autem potentia fantaſtica ſiue imaginatiua ſit corporalis, id eſt, affixa organo corporeo, naturaliter ſubditur etiam malis vt poſſint eam tranſmutare cauſando varias fantaſias ex deſcenſione humorum, & ſpirituum, ad principium ſenſitiuum procurata ab eis. Hæc ille, & ſubdit. Patet & ex hoc canone 26. q. 5. epiſt. Illud non eſt mittendum, quod quædã fceleratæ mulieres poſt Sathan retroconuerſæ, dęmonũ illuſionibus & fantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur cum Diana horis nocturnis dea paganorũ, vel cũ Herodiade, & cum innumera mulierũ multitudine equitare, ſuper quaſdã beſtias, & multa terrarum ſpacia, intẽpeſte noctis ſilentio pertranſire & infra. Quapropter ſacerdotes prędicare debent populo Dei, vt nouerint omnino hæc falſa eſſe, & non â diuino, ſed â maligno ſpiritu talia fantaſmata mentibus fidelium interrogari, ſiquidem ipſe Sathanas transformat ſe in diuerſarũ perſonarũ ſpecies atq; ſimilitudines, & mentem quam captiuam tenet in ſomnis deludendo per deuia quæq; deducit. Et quidem intellectus huiús canonís in prima quæſtione tactus eſt,

quō ad quatuor quæ prędicanda sunt. Sed quod non vā
leant etiam vehi vbi hoc affectant, & nō impediuntur di-
uina virtute, sic non esset verus intellectus, quia lepissimē
homines inuiti & nō malefici, per multa terrarum spacia
corporaliter transferantur. Sed quia vtroqꝫ modo potest
fieri, sequitur in præfata sum. & in c. nec mirum ca. q. Au
gustinus narrat quod in libris gentilium legitur de qua-
dam maga dicta Circes, quæ socios Vlyxis mutauerat in
bestias, quod magicis pręstigiis potius fingebatur, q̄ in re-
rum veritate cōpleretur alterādo fantasias hominū, patet
hoc etiā per plura exempla. Legitur em̄ in vita patrum ꝙ
quædā iuuencula quia assentire noluit cuidam iuueni de
turpitudine eam sollicitanti, ipse iuuenis turbatus ex hoc
ꝙ quodam Iudæo procurauit maleficium fieri contra illā,
quo peracto mulier conuersa est in equam, quæ conuersio
non fuit secundū rei veritatem, sed secundū ludificationē
dęmonis immutātis fantasiā & sensum ipsius mulieris, &
aspicientium eam, vt videretur equa, quæ erat vera mu-
lier. Vnde ducta ad beatum Macharium, non potuit dia-
bolus ita operari quod illuderet sensus eius, sicut aliorū,
propter suam sanctitatem, nam sibi videbatur mulier ve-
ra, non equa, cuius tandem oratione liberata est ab illa il-
lusione, dicens hoc sibi accidisse, quia non vacabat diui-
nis, nec frequentabat sacramenta vt dicebat, ideo diabo-
lus potestatem habuerat super eam etsi alias esset honesta
Potest igitur diabolus per cōmotionem interiorum spiri-
tuum & humorū, operari ad immutādum actū & poten-
tiam nutritiuē, sensitiuē & appetitiuē, & cuiuscunqꝫ po-
tentiæ corporalis organo vtentis, secundum B. Tho. 1. par.
q. 91. Sicut credi potest fuisse gestum super Symonem ma
gum, in incantationibus suis, quæ de eo narrantur. Sed
nihil horum potest diabolus facere, nisi DEO permitten-
te, qui cum angelis suis bonis frequenter reprimit mali-
ciam eius, decipere nos, & nocere quærentis. Vnde dicit
August. loquens de maleficis. Hi sunt qui permissu DEI

elementa

elementa concutiunt, hominū mentes perturbant minus confidentiū in Deo. 26.q.5. nec mirū. Horum etiā operatione per maleficam artem fit, quando vt vir nō possit videre vxorē, & econuerso, & hoc per immutationē fantasiæ, repręsentando ei talem, vt rem odibilem & horribilē. Ipse etiam diabolus vigilantibus & dormientibus suggerit repręsentationes turpium fantasiæ ad decipiendū & inducendum ad malum. Verum quia peccatū non consistit in imaginatione, sed in voluntate, ideo ex huiusmodi fantasijs per diabolum suggestis, & alterationibus variis homo nō peccat, nisi voluntate propria peccato assentiat. Secunda sententia ad idem modernorū doctorū declarantes primo quid sit prestigiū, & quot modis dęmon potest huiusmodi illusiones causare. Hic nota ꝙ Antho. allegat ea quę in prece q 9. tacta sunt, vnde nō est opus ea renouare. Tertia sententia est S. Tho. & est respōsum super argumentum quo quęritur vbi sit illa forma bestiæ quæ videtur. Aut in sensu, aut in re, aut in aēre circūstante, & est talis, ꝙ illa forma bestię quæ videtur, nō est nisi in sensu primo interiori, & per fortem imaginationē resultat in sensum exteriorē quodāmodo, & ꝙ ibi fit, potest per dęmonis operationem cōringere dupliciter. Vno mō vt species animaliū dicamus quę sunt in thesauro imaginationis reseruatæ fluant operatione dęmonū ad organa sensuum interiorum, sic etiā in somno contingit, prout supra declaratū est, & ideo quando illæ species contingunt organa sensus exterioris, puta visus viderentur ac si essent res presentes, extra & actu sentirentur. Alius modus potest esse ex immutatione organorum interiorum, quibus mutatis fallitur sensus iudicium, sicut patet in eo qui habet gustū corruptum, cui omnia dulcia videntur amara, & parū differt ꝙ primo. Hoc aūt facere possunt etiam homines, virtute quarundam rerū naturalium, sicut ad vaporationem cuiusdam fumi trabes domus videntur serpentes, & multa experimenta huius inueniuntur, vt supra tactum est.

¶Solutio

¶ Solutiones argumentorum.

AD argumenta, patet ad primum, quod textus ille ſæpe allegatur, & male intelligitur. Nam quò ad hoc quod loquitur de transformatione in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem, declaratum eſt qualiter hoc fieri poteſt preſtigioſa arte. Sed quo ad hoc quod dicit, ꝙ non poſsit fieri aliqua creatura virtute dæmonis, ſi capitur fieri pro creari, manifeſtum eſt ꝙ non: ſi vero capitur fieri pro naturali productione, ſic certum eſt ꝙ non poſſunt facere aliquas creaturas imperfectas, quod qualiter ſit, declarat S. Thomas vbi ſupra. Nam dicit quod oẽs tranſmutationes corporalium rerum, quæ poſſunt fieri per aliquas virtutes naturales ad quas pertinent ſemina quæ in elementis huius mundi inueniuntur, puta in terra, vel aquis, ſicut relinquunt ſua ſemina ſerpentes & ranæ, & his ſimilia poſſunt fieri per operationes dæmonum, huiuſmodi fœminibus adhibitis, ſicut cum aliqua res tranſmutatur in ſerpentes, vel ranas, quæ per putrefactionem generari poſſunt. Ille vero tranſmutationes corporaliũ rerum, quæ nõ poſſunt virtute naturæ fieri, nullo modo operatione dęmonũ ſecundũ rei veritatem perfici poſſunt, ſicut quod corpus humanũ mutetur in corpus beſtiæ, aut quod corpus mortui reuiuiſcat, quod ſi fieri videatur, apparentia eſt preſtigioſa, aut diabolus in aſſumpto corpore ſe agitat coram hominibus, fortificantur iſta. Nam Albertus in lib. de animalibus vbi quærit. An dæmones ſeu etiam dicamus malefici, poſsint facere verè animalia. Reſpondit quod ſic, Deo permittẽte, & hoc quo ad imperfecta animalia, ſed nõ poſſunt in inſtanti ſicut Deus facere, ſed motu quodam, licet ſubito ſicut patet de maleficis. Exo. 7. ſuper iſta. Vocauit Pharao ſapientes. dicit: Dęmones diſcurrunt per mundũ, & colligunt diuerſa ſemina, & eorũ adaptione poſſunt producere diuerſæ ſpecies. Et glo. ibidem ſic dicit: Dum per incantationem dæmonũ malefici aliquid efficere conantur,

discurrunt per mundum, & semina subito eorum de quibus hoc agitant afferunt, & sic ex illis permittente DEO, nouas species producunt. Hæc etiã superius tacta sunt. At vbi si difficultas suboriretur, An talia facta dęmonum essent opera miraculosa dicenda. Responsio patuit ex præcedentibus q; etiam dęmones aliqua vera miracula facere possunt, ad quæ virtus naturę particularis se extendere potest. Et licet talia sint vera, non tamen ad veri cognitionẽ ab eo fiunt, secundũ quẽ sensum opera antichristi possunt dici signa mendacia, quia ad seductionem hominũ fiunt. Patet & solutio ad aliud argumentum, de subiecto formę dicamus bestiæ formę quæ videtur nõ est in aëre, nec in ipsa re vt patuit, sed in ipso sensu, prout ex sententia sancti Tho. vt superius declaratum est. Ad illud quod omne passiuum mouetur ab actiuo sibi proportionato conceditur. Et quando subinfertur quod forma illa quæ videtur non potest esse obiectum originans actum, seu eliciens, eo quod à nulla resumatur. Dicitur q; imo à re quia à specie sensibili in imaginatione reseruata quã educere potest. & imaginationi seu etiam sensitiuæ potentię offerre potest, vt dictum est supra. Ad vltimum dicendum q; dęmon nõ immutat potentiã sensitiuam & imaginatiuam se ei obijciendo, vt ostensum est, sed eam transmutando non quidem alterando, nisi quantum ad motum localem, quia nõ potest de se imprimere nouas species vt dictum est, immutat aũt transmutando .i. localiter mouendo, & hoc iterũ facit non substantiã organi diuidendo, vt sic consequetur sensus doloris, sed mouendo spiritus & humores, quod autem vlterius obiicitur, quod sequeretur quod secundum hoc dęmon non possit aliquid noui homini demonstrare secundum imaginatiuam visionem. Dicendum est quod nouum aliquod potest intelligi dupliciter. Vno modo totaliter nouum, & secundum se, & secundũ sua principia, & secundum hoc dęmon nõ potest aliquid nouũ homini secundũ visionem imaginariã demõstrare, non enim potest facere

facere ꝙ cęcus natus imaginetur colores, vel ꝙ surdus nā tus imaginetur sonos. Alio modo dicitur aliquid nouum, secundū speciem totius, puta si dicamus esse nouū in imaginatione, ꝙ aliquis imaginetur montes aureos quos nunquā vidit, quia tamen vidit & aurū, & montem potest naturali motu imaginari, fantasmata autem montis, & hoc modo potest dęmon aliquid noui imaginationi offerre.

¶ Quid de lupis interdum homines & pueros, ex cunabulis rapientes & comedentes sentiendum sit, an etiam præstigiosa arte per maleficas.

INCIDENTALIS quęstio de lupis interdum homines & pueros ė domibus rapientes & comedentes, & cum magna astutia discurrentes, ita vt neꝙ aliqua arte aut potentia lędi aut capi valeant. Dicēdum est ꝙ hoc interdum habet naturalem causam, interdū vero prędstigiosam artem, dum per maleficas contingunt. De primo Albertus in de animalib. dicit: ꝙ ex quinꝙ causis prouenire potest. Aliquādo propter famis argumentū, sicut & cerui aliquā do & aliæ bestię hominib⁹ appropinquāt. Aliquando propter ferocitatem viriū, & hoc in regionibus frigidis, & etiam quādo habent catulos. Sed quia de his nihil ad propositū dicimus, ꝙ dæmonū illusione fiunt, quando Deus propter peccata punit aliquē populum. Iuxta illud Leu. 26 Si non feceritis mandata mea, mittam in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra. & Deut. 32. Dentes bestiarum immittam in eos cum furore, &c. Per quem autem modum. An sint veri lupi, vel dęmones in formis sic apparentibus: dicitur quòd sunt veri lupi, sed obsidentur à dæmonibus, vel agitantur duplici modo. Vno modo absque maleficorum operatione, sicut quadraginta duobus pueris contigit, à duobus vrsis de silua exeuntibus, quos iugulauerunt, propter irrisionem factam Helizęo prophetę, dicendo: ascende calue, &c. Et de leone qui prophetam Dei iussum non implentem occidit. 3. Regum 13.

Et hiſtoria de Epiſcopo Viennenſi, qui letanias minores inſtituerat ante aſcenſionem Domini, eo quod lupi ciuitatem intrantes homines vorauerunt publicè. Alio modo etiam maleficorum illuſione. Sicut Guil. vbi ſupra narrat de quodam viro, qui ſe conuerti putabat in lupum, certis temporibus quibus in antris latitabat. Illuc enim certo tempore iuit, & ſibi interim cum fixus maneret, videbatur quod lupus ipſe factus, circumiret pueros deuorando, & cum illud realiter ſolum dæmon quendam lupum poſſidens faceret, putabat falſo ſe ſomnians circumire, & ſic tam diu dementatus fuit, quouſque inuentus eſt iacere in ſilua raptus. Delectatur in his dęmon, vt paganorum errorem qui homines & vetulas in beſtias mutari credebāt inducat. Vnde diſcernitur quod ex ſingulari Dei promiſſione, & dæmonum opere talia eueniunt, & non ex naturali aliquo defectu: quando nulla arte, aut potentia lædi aut capi poſſunt. ſicut etiam Vincen. in ſpecu. hiſto. lib. 6. c. 40. narrat. In Gallia, inquit, ante Chriſti incarnationē, & ante bellum Punicum, lupus vigilię, vagina gladium abſtulit.

¶ Quęſtio nona, ꝙ obſtetrices maleficæ cōceptus in vtero diuerſis modis interimunt, aborſum procurant, & vbi hoc non faciunt, dæmonibus natos infantes offerunt.

QVINTO, ſexto & ſeptimo, inſimul veritas ſupra dicta probatur per quatuor horrēdos actus, quos circa infantes in vtero & ex vtero matris exercent, quę cum per mulieres dæmones exercere habent, & nō per viros, ideo potius mulieres quàm viros ſibi aſſociare ille inſatiabilis homicida ſatagit, & ſunt huiuſmodi opera. Nam canoniſtæ plus quàm theologi de maleficiali impedimento tractantes vbi ſupra. Dicunt quod maleficium fit, non ſolum ne quis actum carnalem exercere valeat, de quo ſupra dictum eſt, ſed etiam fit, ne mulier concipiat, vel ſi concipit, quod tunc aborſum faciat. Et additur tertius modus cum

quarto,

quarto,quod vbi aborſum nō procurant,quod tunc infan tem conſumunt,vel dęmoni offerunt. De primis duobus modis nō eſt dubium, cū per naturalia homo abſq; dęmo num auxilio,vt per herbas, vel alia impedimenta procu- rare poſſet quod mulier nō poſſet generare,vel concipere, vt ſupra tactum eſt. Sed de aliis duobus quod etiā à male ficis procurantur diſſerendū eſt, nec opus eſt argumēta de ducere vbi euidentiſsima iudicia & experimenta hæc red dunt credibilius. Et de primo quod certæ maleficæ cōtra humanæ naturę inclinationē, imo aduerſus oīm beſtiarū conditiones,lupina duntaxat ſpecies excepta,infantes de- uorare & comedere ſolēt.Eſt inquiſitor Cumanus de quo ſupra mentio habita eſt,qui hęc nobis retulit, quod ea de cauſa ab incolis comitatus burbię vocatus ad inquiſitio- nem faciendam,eo videlicet,quod quidā cum puerū ex cu nis amiſiſſet,& explorando conuentionē mulierū noctur no tempore vidiſſet, & perpendiſſet infantem occidi, & liquore ebibito deuorare.Ideo vt prius tactū eſt,vnico an no,qui & fuit annus proximè elapſus 40. & vnam male- ficam igni tradidit , certis aliis ad dñm Archiducem Au- ſtrię Sigiſmundū fugam capitiēbus, adſunt pro confirma tione huius ſcripta quædā Ioan.Nyder in ſuo formicario, cuiusvtiq; & eorū quæ ſcripſit recens memoria ſupereſt. vnde nō incredibilia ſicut apparent,exiſtunt,ſed ex hoc ꝙ maiora damna in his oībus obſtetrices maleficę procurāt, prout maleficę pœnitētes nobis & aliis ſępius retulerunt, dicentes.¶ Nemo fidei catholicę amplius nocet,q̄ obſtetri ces,vbi ēm pueros nō interimunt, tunc quaſi aliquid actu ræ foris extra cameram infantes deferunt , & ſurſum in aëre eleuantes,dęmonibus offerunt. Modus aūt in huiuſ- modi flagitiis qui obſeruatur,in ſecunda iam parte pate- bit,& cap. 7. quā & aggredi neceſſe eſt prius vnicā dūta- xat deciſione queſtionis de ꝓmiſſione diuina prę miſſa. Di ctū eſt ēm à principio,tria neceſſario ad maleficialē effectū concurrere,dęmonē cū malefica & diuinā permiſſionem.

DEinde considerandum est de ipsa permissione diuina, circa quam quatuor quæruntur. Primo an necessarium sit ipsam permissionem ad maleficialem effectum concurrere. Secundo quod DEVS iuste permittit creaturam ex natura peccabilem, etiam actum maleficialem & alia horrenda flagitia perpetrare, aliis duabus permissionibus prę̃suppositis. Tertio quod maleficorum flagitia, cuncta mala quæ Deus fieri permittit, excedunt. Quarto qualiter hæc materia sit populo publicanda.

CIrca tertium principale huius primæ partis tangens diuinam permissionem quæritur. An diuinam permissionem in his operibus maleficorum cõmendare ita sit catholicum quod eius oppositum, scilicet, redarguere illam omnino sit hęreticum. Et arguitur ꝙ non sit hęreticum assere quod Deus tantam potestatem non permittat diabolo in huiusmodi maleficiis, refutare enim illa quæ in cõtumeliam creatoris possunt cedere, est catholicum & non hęreticum. Sed asserere quod diabolo non permittatur talis potestas nocendi hominibus est catholicum, probatur, quia oppositum asserere videtur cedere in contumeliã creatoris. Nam sequitur ꝙ non omnia sint subiecta diuinę prouidentię, eo ꝙ omnis sapiens prouisor excludit defectum & malum, quantum potest ab his quorũ curã gerit. Cum autem ea quæ per maleficia fiunt, si à Deo permittuntur, ab eo non excluduntur, & si ab eo non excluduntur, non erit sapiens prouisor ipse Deus, & sic nõ subsunt oĩa suæ prouidentiæ, quod quia falsum est, ideo hoc falsum, ꝙ Deus permittat. Prę̃terea ille aliquid permittit fieri quod posset impedire, si vellet, aut quod nõ potest impedire etiã si vellet, sed neutrum illorum Deo potest conuenire. Nam primũ, quia talis iudicatur inuidus, non secundũ quia talis iudicatur impotens. Tunc quę̃ritur Incidentaliter, hoc maleficium Petro accidit, & Deus potuit impedire, & nõ fecit, ergo Deus est inuidus, seu nõ habet

bet curā de omnibus. Si vero nō potuit impedire etiam si vellet, tunc nō est omnipotens, quæ oīa sicut inconueniēs est asserere, scilicet, Deum nō habere curam oīm, &c. ergo & hoc quod maleficia ex Dei permissione cōtingunt. Præterea quicunq; permittitur sibi & est dñs actuum suorum nō subest permissioni aut prouidētię alicuius gubernātis, sed hoīes sub ipsis dimittūtur à Deo, secundū illud Eccle. 25. Deus ab initio constituit hoīem & reliquit eum in manu consilij sui, specialiter etiam mali in suis operibus reliquuntur secundum illud. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum. Igitur non omnia mala diuinæ permissioni subduntur. Præterea Augustinus dicit in Ench. sicut etiam philosophus in nono metha. Melius est quædam nescire quàm scire vt vilia, sed omne quod est melius est DEO attribuendum. Ergo DEVS non impedit se de illis vilissimis maleficorum operibus vt illa permittat vel non. Ad idem Apostolus secunda Corinthiorum 9. Non est DEO cura de bobus, & eadem ratione de aliis irrationalibus creaturis, vnde quādo maleficiatur vel non, non est DEO cura, nec etiam eius permissioni quæ ex eius prouidentia procedit, subduntur. Prēterea quæ ex necessitate contingunt, prouidam permissionem non requirunt sicut nec prouidētia. Patet hoc per philo. in 6. eth. Prudentia est recta ratio contingentiū, de quibus est consilium & electio, sed plures effectus maleficiales ex necessitate cōtingunt, puta quando ex aliqua causa & influentia corporū cœlestiū accidūt infirmitates, vel aliqua alia quæ nos iudicamus maleficia, vnde nō semper subduntur diuinæ permissioni. Prēterea, si permissione diuina homines maleficiantur tunc quęritur. Cur potius super vnum q̄ super alium. Si dicatur q̄ propter peccata quæ magis abundant in vno q̄ in altero, hoc videtur esse falsum, quia tunc maiores peccatores amplius maleficarentur, cuius contrarium dum apparet eo quod minus in mūdo sicut puniuntur, Iuxta illud: Bene est omnibus qui præuaricantur, it.

etiam maleficiantur. Patet denicꝫ ex eo quod innocentes pueri & alij iusti amplius maleficiuntur. Sed contra, Deꝰ permittit, licet non velit malum fieri, & hoc propter perfectionem vniuersi. Diony. 3. cap. de diui. nomi. Erit malū ad omnes, id est perfectionem vniuersi conferens. Et Augustinus in Ench. Ex omnibus bonis & malis consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo. Inquantum etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum, & in loco suo positum eminentius cōmendat bona, & illa magis placeāt & laudabiliora sint dum comparantur malis. Item S. Thomas improbat opinionem illorum quod licet Deus nō velit mala, quia neqꝫ creatura aliqua appetit malum, siue appetitu naturali, siue animali, siue intellectuali, quæ est voluntas cuius obiectum est bonum, vult tamen mala esse, vel fieri, hoc dicit esse falsum, quia Deus neqꝫ vult mala fieri, neqꝫ vult mala nō fieri, sed vult permittere mala fieri & hoc est bonum propter perfectionem vniuersi. Quare aūt sit erroneum dicere: Deus vult mala esse, vel fieri, propter bonum vniuersi dicit. Quia nihil est iudicandum bonum, nisi secundum id quod competit ei per se, & nō per accidens: sicut virtuosus iudicatur bonus in intellectuali creatura & nō animali. Malum aūt non ordinatur ad bonum per se, sed per accidens, quia prꝫter intentionem eorū qui malū operantur, resultat bonum sicut prꝫter intentionem maleficorum, aut prꝫter intentionem tyrannorū fuit quod ex eorum persecutione clarescceret patientia martyrum. Responsio. Quꝫstio quanta vtilior ad prædicādum, tanto etiam difficilior ad intelligendum existit. Est enim inter argumenta hoc principium, non tam laicorū, quām & quorundam sāpientum. Maleficia tam horrenda, vt superius tacta sunt, non permittit adeo causas diuinæ permissionis huius ignorantes, ex qua etiam ignorātia, quia maleficæ non supprimuntur per vltionem debitam, iam totam Christianitatem depopulare videntur: vt ergo ad vtrāque viam, iuxta theologorum sententiam, docto, &

indocto

Indocto satisfiat, per discussiones duarum difficultatum, est respondendum & primo. Quod mundus diuinæ prouidentiæ ita subiacet quod ipse immediate omnibus prouidet. Secundo, quod vniuersitatem malorum quæ fiunt siue in malis culpæ, siue pœnę, siue damni, ex duabus primis permissionibus, circa casum angelorũ, & primorũ parentum, iuste permittit. Vnde & patebit quod in his diffidere pertinaciter, hęresim sapit, cum erroribus infidelium talis se implicat. Quo ad primum, notandũ quod præsupposito illo, quod prouidentia Deo conueniat, iuxta illud Sap. 14. Tu aũt pater, gubernas oĩa prouidentia, oportet etiam asserere quod oĩa sunt ita subiecta suæ prouidẽtiæ, quod etiam omnibus immediate prouideat, quod vt pateat ostendamus primo per reprobationem cuiusdam cõtrarij erroris. Nam super illud Iob. 22. Nubes latibulum eius, & circa cardines cœli perambulat, nec nostra considerat. Quidam opinati fuerunt iuxta doctrinam S. Thomę 1. parte. q. 22. Ponere tantũmodo incorruptibilia subiacere diuinę prouidentię, prout sunt substãtiæ separatæ, & corpora cœlestia cum speciebus rerũ inferiorũ, quæ etiã sunt incorruptibilia. Indiuiduavero specierũ, quia sunt corruptibilia dicebant nõ subiacere. Vnde sic diuinæ prouidentiæ dicebant subiacere oĩa inferiora quæ in mundo agunt̃ur in vniuersali tantũ, & nõ in particulari seu singulari. Sed quia hoc aliis videbatur inconueniens, vt de homine nõ esset amplior Deo cura q̃ de aliis animalibus, ideo rabbi Moses volens medium tenere dixit cõcordando cũ primis. Corruptibilia oĩa sicut sunt indiuidua rerũ omnino non subiacere diuinæ gubernationi, sed tantũmodo vniuersalia & alia quæ tacta sunt, hominem vero ab illa generalitate corruptibiliũ excepit, hoc propter splendorem intellectus quo participant cũ substantiis separatis, & sic secundum istam opinionem quicquid hominibus accideret in maleficiis, esset ex permissione Dei, non aũt quicqd animalibus, aut aliis terræ frugib⁹ eueniret. Et hęc opinio

licet sit veritati propinquior quàm illa quæ omnino prō uidentiam Dei de rebus mundi negabat, asserens mundū casu esse factū, sicut fuerunt Democritus, & Epicuri, tamē etiam nō caret magna falsitate, eo ꝙ necesse est dicere oīa diuinæ prouidentiæ subiacere, non in vniuersali tantum, sed etiam in particulari, vt non solum maleficio hominū, sed & iumentorum, & terrę frugum, ex diuina & prouida permissione euéniunt, quod sic patet. Ad tantum se extendit prouidentia & ordinantia rerum in finem quantū ipsa causalitas se extendit, sicut à simili in rebus alicuius domino subiectis, quæ intantū subiacēt eius prouidentiæ inquantum sibi exístunt subiectæ. Cum aūt causalitas Dei quæ est primū agens extendit se ad omnia entia nō solum quantū ad principia speciei, sed etiam quantum ad principia indiuidualia, & non solum incorruptibilium. Ideo sicut omnia habent esse à Deo, ita omnia sunt prouisa ab eo, íd est, ad aliquem finem ordinata. Et hoc tangit Apostolus ad Rom. 13. Quæ à Deo sunt ordinata, sunt, quasi dícat: Sicut omnia à Deo sunt, ita etiā omnia ab ipso ordinata sunt, & per consequens prouidentiæ eius subiectæ, quia prouidentia Dei nihíl aliud noscitur quàm ratio, id est, causa ordinis rerum in finem. Omnia ergo inquātum participant de esse, intantum etiam subduntur diuinę prouidentiæ. Item Deus oīa cognoscit, non solum in vniuersali seu vniuersalia, imo & in particulari seu particularia. Et cum Dei cognitio comparatur ad res creatas, sicut cognitio artis ad artificiata. Ideo sicut oīa artificiata subduntur ordine & prouidentiæ artis, ita omnia subduntur ordini & prouidentiæ Dei. Sed quia per hoc non satisfit vt intelligatur ꝙ Deus iustè permittat mala fieri, & maleficia in mundo, licet intelligamus hoc quod ipse sit prouisor omnia gubernans, quod quia conceditur, ideo etiam deberet omne malum ab his quorum curā gerit excludere. Inter homines ēm videmus ita fieri, ꝙ sapiēs prouisor excludit defectū, & malum quantū potest ab his quorū curā

gerit,

gerit, ideo ad intelligendū iſta, cur non oīa mala Deus excludit. Notādum ꝙ aliud eſt loqui de prouiſore particulari, & aliud de prouiſore vuiuerſali. Prouiſor em̄ particularis neceſſe habet malū excludere quantū poteſt, quia nō poteſt ex malo elicere bonum. Deus aūt cùm ſit vniuerſalis prouiſor totius mundi, & poteſt ex particularibus malis plurima bona elicere, ſicut ex perſecutione tyrannorū, patientiam martyrū, & ex operibus maleficorū purgationem ſeu probationem fidei iuſtoū, vt patebit. Ideo nō habet Deus oīa mala impedire, ne multa bona deeſſe contingat vniuerſo. Vnde Auguſt. in Ench. Adeo miſericors eſt omnipotens Deus ꝙ nō ſineret aliquod malum eſſe in operibus ſuis, niſi adeo eſſet omnipotēs & bonus, vnde bene faceret etiam de malo. Et huius exemplū etiam habemus in actionibus rerum naturaliū. Nam corruptiones & defectus qui accidunt in rebus naturalibus, licet ſint contra intentionem naturæ particularis illius videlicet, cui talis corruptio cōtingit, vt ꝙ fur ſuſpendatur, vel ꝙ animalia in cibū hominis occidantur, ſunt tamen de intentione naturę vniuerſalis, vt videlicet conſeruātur hoīes in vita & in bonis, vt & ſic bonum vniuerſi conſeruetur, vt enim ſpecies rerum conſeruantur, oportet vt corruptio vnius ſit conſeruatio alterius. Occiſiones enim animalium conſeruant vitam leonum.

¶ Declaratur ſuper permiſſionem diuinā, ꝙ Deus nō potuit conferre creaturę, vt ex natura eſſet impeccabilis.

QVO ad ſecundum, ꝙ vniuerſitatem malorū ſiue in culpis, ſiue in pœnis iuſtè Deus permittat, & præſertim iam refrigeſcēte & mundo ad occaſum declināte, declaratur ex duabus propoſitionibus neceſſario præſuppo-nendum. Quarum prima, quod DEVS non poteſt facere ſiue melius vt cum timore DEI loquamur, non eſt poſsibile, vt natura creata, vt eſt homo vel angelus haberet hoc ꝙ ex conditione ſuæ naturę peccare non poſſet.

Secunda

Secunda quod Deus ſuſte permiſit hominem peccare, vel tentari, quibus ſtantibus cum ad diuinã prouidentiã pertineret, vt vna quęq; creatura in ſua natura relinquetur dicere oportet quod ex pręmiſsis impoſsibile eſt quod Deus non permittat maleficia fieri virtute dęmonum. Et primũ quidem quod nõ fuit poſsibile creaturę cõmunicare quod peccare nõ poſſet ex conditione naturæ, oſtenditur â doctore ſancto in 2. diſt. 23. ar. 1. quia ſi hoc fuiſſet cõmunicabile alicui creaturæ Deus vtiq; cõmunicaſſet, eo quod oẽs aliæ cõmunicabiles bonitates & perfectiones creaturarum ſunt cõmunicatæ ſaltem in genere, vt vnio perſonalis duarum naturarũ in Chriſto, maternitatis & virginitatis in Maria, vnio gratuita in viatoribus, vnio beatifica in electis, & ſic de aliis. Cur ergo nõ legimus hoc alicui creaturæ cõmunicatum, quia nec homini nec angelo, iuxta illud. Et in angelis ſuis prauitatem, certum eſt quia homini â Deo nõ poteſt cõmunicari hoc quod ex natura ſit impeccabilis, licet hoc per gratiam inueniant. Secundo ad idem, quod ſi eſſet cõmunicabile, & nõ cõmunicaretur de vniuerſo nõ eſſet perfectum, cuius perfectio in hoc conſiſtit, vt omnes bonitates creaturarum cõmunicabiles in genere ſint cõmunicare. Nec valet argumentũ, quod Deus cùm ſit ſumme potens, & aliàs ad ſuã ſimilitudinem homines & angelos creauit, quod etiã hoc auferre potuerit ꝙ creatura ex conditione ſuæ naturæ haberet quod peccare nõ poſſet. Vel etiam quod faceret vt habitus ille gratiæ qui confirmationem in bono cauſat, eſſet pars eſſentialis naturę angeli vel hominis, vt ſic ſecũdum naturalem ſuũ principium, & naturalem conditionẽ haberet confirmationem in bono, vt peccare non poſſet. Nam primum argumentum nõ concludit, quia licet Deus ſit ſumme potẽs ſicut & ſumme bonus, nõ tamen hoc conferre poteſt, non ex imperfectione ſuę potentię, ſed ex imperfectione creaturæ, quæ imperfectio conſideratur primo ꝙ hoc recipere nõ poteſt, nec potuit homo vel angelus. Ratio, quia cũ

ſit

ſit creatura eſſe ſuũ dependet ꝺ creatore, ſicut cauſatum ꝺ cauſa ſui eſſe, & creare eſt aliquid ex nihilo facere, ideo ſi ſibi relinquitur deficit, conſeruatur aũt quandiu cauſę influentiã recipit. Exemplũ ſi vis de candela quæ tamdiu lucet quãdiu habet ceram. Quo ſtante notũ eſt ꝙ Deus creauit hominẽ, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Eccle. 17. Et ſimiliter angelum à principio creationis. Et hoc factũ eſt per liberũ arbitrium, cuius ſicut propriũ eſt facere, vel obmittere, ita propriũ eſt â ſuo caſu recedere, & quia non recedere. Et hoc eſt poſſe peccare, poſſe ex libertate arbitrij à Deo recedere, ideo non potuit hoc homo vel angelus recipere, nec ei potuit à Deo cõmunicari, vt ex natura haberet libertatem arbitrij, & etiam ex natura haberet non poſſe peccare, alia imperfectio ex qua hoc non potuit homini vel angelo cõmunicari eſt, quia implicat contradictionẽ, quæ quia in ſe nõ ſunt factibília, dicimus Deus nõ poteſt illa facere. Sed potius dicendum ꝙ creaturę nõ poſſunt iſta recipere, vt videlicet aliquid ſit viuum & mortuum ſimul & ſemel. Ita etiam implicat vt aliquis habeat liberũ arbitrium ex quo poſsit cauſæ ſuæ inhærere, & ꝙ poſsit nõ peccare, quia ſi nõ poteſt peccare, nõ poteſt cauſæ ſuę inhęrere cũ peccatum ſit ſpreto incõmutabili bono rebus mutabilibus inhęrere. Spernere aũt, vel nõ ſpernere, eſt ex libertate arbitrij. Secundum etiam argumentũ non valet, quia ſi gratia confirmationis vteretur creaturæ in naturã, ita quod ex principiis eſſentialib⁹ haberet nõ poſſe peccare, tunc nõ haberet ex aliquo dono accidentali, & gratia nõ poſſe deficere & peccare, ſed haberet hoc per naturam, & tunc eſſet Deus, quod eſſet abſurdum. Hanc ſolutionem tangit S. Thomas, vbi ſupra in ſolutione vltimi argumenti, cũ dicit: quod quandocunq; alicui creaturę cõuenit aliquod accidens, quod ex influentia ſuperioris tantummodo ineſt, non poteſt inferior natura illud accidens per ſe habere niſi efficeretur naturę ſuperioris, ſicut ſi aër illuminatur in actu per iguem nõ poteſt eſſe, ꝙ ſit de natura

tura sua lucidius in actu nisi fiat ignis. Dico ergo quod cùm confirmatio insit creaturæ rationali solum per gratiam, quæ est quoddam spirituale lumen, & similitudo increati luminis, non potest esse ꝙ aliqua creatura ex natura sua confirmationem habeat vel gratiam, nisi efficeretur diuinæ naturæ per esse dicamus eiusdem naturæ, quod est omnino impossibile. Concludamus ꝙ non posse peccare per naturam, Deo tantũmodo conuenit, eo ꝙ sicut abesse deficere non potest cùm dat omnibus esse, ita nec à rectitudine bonitatis deficere cum hoc ei conueniat per conditionem suæ naturæ. Omnibus autem aliis qui hoc habent vt peccare non possint confertur ex hoc quod confirmantur per gratiam in bono, ex quo filij Dei efficiuntur, & quodammodo diuinæ naturæ consortes.

¶ Declaratur quæstio super duas permissiones diuinas quas DEVS iustè permisit, videlicet, diabolum auctorẽ omnis mali peccare simul: & primos parentes cadere, ex quibus maleficorum opera iustè permittuntur, & est tredecima in ordine primæ partis.

SECVNDA quęstio simul & propositio quod DEVS iustè permisit quasdam creaturas angelicas quas aliter concedere nõ potuit, nisi ꝙ peccare possent, etiam actu peccare. Et quasdam simili modo creatas per gratiam præseruare, & hoc absq; prævia tentatione. Hominem vero iustè permittit & tentare, & peccare, quæ omnia sic declarantur. Nam ad prouidentiã diuinam pertinet, vt vnumquodq; in sua natura relinquatur, & in suis naturalibus operibus nõ omnino impediatur, quia vt Diony. dicit: 4. cap. de di. no. Prouidentia nõ est corruptiua naturę, sed saluatiua, quo stante cum manifestum sit ꝙ sicut bonũ gentis diuinius est q̃ bonum vni⁹. 1. Ethi. Ita & bonum vniuersi excedit bonum particulare cuiuscunq; naturæ creati in particulari. Ideo etiam attendere oportet ꝙ si peccatum omnino impediretur, per hoc

multi

multi gradus tollerentur perfectionis, tolleretur eiſm natura illa quæ poteſt peccare, & nō peccare, ꝙ ſi dicatur, th habuiſſet homo ex cōditione naturæ, vt prius tactum eſt. Reſpōdetur ſi nullum peccatū ſuiſſet ſubſecutum in actu, ſed ſtatim cōfirmatio, tūc ſemper lateret quid gratiæ debe retur in bonis erga Deū, & qd poteſtas peccandi potuiſſet, & plura alia, quibus Abbatis vtiꝙ vniuerſi multū detra heretur. Decuit etiā vt nullo ſuggerente ab extra peccaret ſed occaſionem peccandi ex ſeipſo ſuſciperet, quod & fe cit, vbi Deo æqualis eſſe voluit, quod eſt intelligendū non ſimpliciter & directe, nec indirecte, ſed ſolum ſecundum quid, & hoc declaratur propter auctoritatē. Eſaiæ 14. In cœlo aſcendā, & ſimilis ero altiſsimo, nō enim ſimpliciter & directe, quia ſic habuiſſet intellectū ligatū & erroneū, appetendo aliquid quod ſibi erat impoſsibile. Cognouit enim ſe eſſe creaturam, & à Deo creatum, & ideo æqua lem fieri creatori, cognouit hoc ſibi eſſe impoſsibile. Nec etiam indirectè, quia cum totum bonum angeli & creatu ræ eſt in hoc, quod Deo ſubeſt, ſicut tota claritas aëris eſt in hoc, quod ſubiicitur radiis Solis, ideo hoc ab angelo nō potuit appeti, quia appetiiſſet contra bonum naturæ, ſed appetiit Dei æqualitatem non abſolute, ſed ſecundū quid hoc ſic eſt, cum DEVS habet per naturam ſuam duo, beatitudinem, & bonitatem, & aliud & quod ab ipſo om nis creaturæ beatitudo, & bonitas transfunditur. Videns angelus dignitatem naturæ ſuæ, qua creaturis cunctis præeminebat, voluit & appetiit, à ſe in omnia inferiora beatitudinem & bonitatem deriuari, & hoc per ſua natu ralia, ita quod ipſe primo illa ex natura haberet, & ſic a liæ creaturæ, ex nobilitate ſuæ naturæ acciperent. Et quia etiam illa appetiit à DEO, & ſub Deo volens eſſe, dum modo iſta haberet, & ideo nec etiam quantū ad modū ha bendi Deo ęquiparari voluit, ſed tantūmodo ſecundū qd. Nota inſuper ꝙ quia ſuū deſideriū attentauit vt ad actum perduceret, ideo ſubito ſuum deſiderium aliis expoſuit.

Et quia

Et quia ſubito etiam fuit aliorum angelorum viſio deſiderij,& conſenſus peruerſus ſui deſiderij. Ideo peccatum primi angeli aliorum peccata exceſsit & pręceſsit quantitate culpę,& cauſalitate,non tamen duratione,ita quod illud Apocal. 12. Draco de cœlo cadens, traxit tertiã partem ſtellarũ. Et in figura Leuiathan habetur.Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, & rex ſecundũ philoſophũ 5. metha. dicitur principium inquantum mouet per ſuã voluntatem & imperium ſibi ſubiectos.Ideo & ſuũ peccatum aliorum occaſio peccandi fuit , ita quod ipſe primus à nullo extrinſeco tentatus,alios extrinſecè tentauit. Et quidem quod dictum eſt , quod inſtannea operatio in omnibus illis fuit, exemplificatur hoc ex ſenſibilibus. Nã ſimul tempore ſunt illuminatio aëris, viſio coloris, & diſcretio rei viſæ. Hæc ad longum poſui, vt conſiderando tam ſtupendam permiſsionem diuinam ſuper nobiliſsimas creaturas, propter vnum duntaxat peccatum ambitionis,quomodo non particulares permiſsiones ſuper maleficorum opera,propter maiora peccata quantum ad aliquas circunſtantias admittet? Nam maleficorum peccata in variis circunſtantiis peccatum angeli, & primorũ parentum excedunt, vt iam in ſecunda quæſtione patebit. Sed & hoc quod prouidentia Dei iuſte permiſit primum hominẽ tentari & peccare,ex his quæ dicta ſunt de tranſgreſſoribus angelis ſatis patere poteſt. Sicut enim ad eundem finem homo & angelus creati fuerunt,& in libertate arbitrij relicti. Ideo vt beatitudinis præmium non abſque merito perciperent , ideo ſicut angelus à caſu non fuit preſeruatus, vt poteſtas peccandi ex vno, & poteſtas gratiæ confirmationis ex altero ad decorem vniuerſi pateſceret , ita & circa hominem ſeruari oportuit . Vnde & ſanctus THOMAS in ſecunda diſtinctione vigeſima tertia. articulõ 2 . Illud ex quo DEVS apparet laudabilis non debet penitus impediri , ſed in peccato etiam Deꝰ apparet laudabilis, cum p miſericordiã parcit,& per

iuſticiam

fusticiam punit, vnde non debuit peccatum impedire. tantummodo breuiter & recapitulando ad propositū redeamus: dicamus ꝙ iusta Dei prouidentia homo in his permissus est multis rationibus. Prima, vt ostēdatur Dei potentia, qui solus inuertibilis est: omnis aūt creatura mutabilis. Secunda, autem ratio vt declaretur Dei sapientia, quæ ex malo scit elicere bonū, ꝙ non potuit fieri nisi Deus creaturā peccare permisisset. Tertia, vt manifestetur Dei clementia in qua Christus per mortē suam hoiem perditū liberauit. Quarta, vt ostendatur Dei iusticia, quæ nō solum reddit bonis præmia, sed & malis supplicia. Quinta, vt homo non sit peioris conditionis quam aliæ creaturæ, quas oēs sic Deus administrat, vt eas agere propriis motibus sinat. Vnde & hominē proprio arbitrio relinquere debuit. Sexta, est laus humana: laus enim viri iusti, ꝙ potuit & non est transgressus. Septima, est decor vniuersi, quia sicut triplex malum culpæ pœnæ, & damni inuenitur: ita ex opposito triplex bonum, scilicet, honestum bonum, delectabile, & vtile decoratur. Nam culpa decoratur honestas, per pœnā delectabilitas, per damnū, summa vtilitas. Et per hæc patet responsio ad argumenta.

¶ Solutiones argumentorum.

AM ad primum vbi dicitur asserere quod diabolo permittatur potestas nocendi hominibus sit hæreticū, Oppositum potius patet quia sicut asserere ꝙ Deus non permittat hoiem ex libertate arbitrij peccare, quando vult est hæreticum. Ita asserete ꝙ Deus peccatum dimittat inultum: hoc aūt fit per potestatem nocendi hominibus in vindictam malorum, & decorem vniuersi. Iuxta illud Augustī. in lib. soliloquiorum. Iusti sti Domine & ita est vt nunquam dedecus culpæ sit sine decore vindictæ. Probatio demq; argumenti non valet de sapiēte prouisore, qui excludit defectum & malum quantum potest, quia aliud est de Deo qui habet curā par-

ticulare & de ꝓuisore vniuersali. Nam prius ex malo nõ
potest elicere bonũ, sicut vniuersalis prouisor facit: vt per
præcedentia patuit. Ad secundũ patuit: ꝙ tam potẽtia ꝙ
bonitas & iusticia diuina patescũt in hoc ꝙ mala permit-
tit, vnde quando dicitur: Aut Deus potest mala impedire
aut non. Dicitur ꝙ potest impedire, sed non debuit ratio-
nibus prætactis. Neꝙ valet instantia si dicatur: ergo vult
mala fieri cum potest impedire & non vult: quia vt in ar-
gumentis pro veritate tactũ est. Deus non potest velle ma
la, neꝙ vult mala fieri, neꝙ vult malũ non fieri: sed vult
permittere malum fieri: & hoc propter perfectionẽ vni-
uersi. Ad tertiũ August. & Philoso. loquuntur de cogni-
tione humana, cui melius est nõ cognoscere mala & vilia
duplici de causa. Primo, quia per ea impeditur interdum a
consideratione malorũ, & hoc contigit: quia non possu-
mus simul multa intelligere. Etiam & ea de causa ꝙ co-
gitatio malorũ peruertit interdũ voluntatẽ in malũ. Hæc
aũt in Deo locum non habent, qui intelligit omnia ope-
ra hominũ & maleficorũ, absq; aliquo defectu. Ad quar-
tum, apostolus curam Dei a bobus remouit: vt ostendat
ꝙ quia creatura rationalis habet per liberũ arbitrium do-
minium sui actus vt dictum est. Ideo vt ei imputetur ali-
quid ad culpam, vel ad meritum, & reddatur ei iuxta hoc
pœna vel premium, habet Deus specialem de eo prouiden
tiam, secundũ quæ irrationabilia non prouidentur. Velle
autem asserere, quod in diuidua irrationabilium creatu-
rarum ex illa authoritate non pertinerent ad diuinã pro-
uidentiam, esset hæreticum: quia esset asserere ꝙ non oĩa
subiecta essent diuinæ prouidentiæ cõtra scripturæ sacræ
cõmendationẽ, super diuinã sapientiã, quæ attingit a fine
vsq; ad finem fortiter, & disponit oĩa suauiter: & esset
error rabbi Moses, vt in argumentis pro veritate patuit.
Ad quintum, quia homo non est institutor naturæ, sed v-
titur naturalibus operibus artis & virtutis ad suũ vsum.
Ideo prouidentia humana non se extendit ad necessaria,

quæ

quæ ex natura proueniunt: vt quod cras Sol oriatur. Ad quæ tamen se extendit prouidentia Dei, eo quod ipse est actor naturæ. Vnde & defectus naturales, etiam si ex cursu rerum naturalium prouenirent, adhuc diuinæ prouidentiæ subiacerent: quare & Democritus, & alij philosophi naturales errauerunt, attribuentes soli necessitate materiæ, quicquid inferioribus accideret. Ad vltimũ licet omnis pœna infligitur á Deo propter peccata: non tamen semper maioribus peccatoribus maleficia infligũtur. vel quia diabolus non vult vt illos affligat & tentat, quos iusto titulo possidere se cernit, vel ideo vt nó ad L eũ accelerant. Iuxta illud. Multiplicatæ sunt infirmitates postea acceleraverunt &c. Et quod omnis pœna infligitur á Deo, propter peccata, patet ex sequẽtibus, quia iuxta Hieron. Quicquid patimur peccatis nostris meremur.

¶ Declaratur quod peccata maleficorum grauiora sunt peccatis malorum angelorum & primorum parentum. Vnde sicut innocentes puniuntur ex culpis parentum. ita etiam plures innoxij damnificantur, & maleficiũtur propter peccata maleficorum.

¶ Quæstio decimaquarta, & est tota materia prædicabilis.

SED super enormitatem criminũ quæritur, an maleficorũ flagitia cuncta mala quę Deꝰ fieri sinit, & vsq; in præsens á principio mũdi fieri permisit; tam in culpis quam in pœnis & damnis excedunt. Et videtur q; non præcipué quo ad culpã. Nam peccatũ quod quis committit q; faciliter vitare potuisset, excedit peccatum, q; aliter committit: q; ita facíliter vitare nó potuit. Patet per Augustinũ in de ciui. Dei. Magna est in peccando iniquitas, vbi est tanta in non peccando facilitas. Sed Adam & plures qui ex aliquo statu perfectionis, seu etiã gratiæ peccauerunt. Facilius propter assistentiam gratiæ, peccata vitare potuissent: præsertim Adam qui in gratia

creatus fuerat quam plures maleficę qui huiusmodi dona non perceperunt. ergo illorum peccata omnia maleficorũ flagitia excedunt. Præterea quo ad pœnam maiori culpæ maior pœna debetur, sed peccatũ Adæ grauissimè punitũ fuit, in hoc quod vt patet in oẽs posteros eius pœna cum culpa ostenditur in transfusione originalis peccati, ergo eius peccatum grauius est omnibus alijs peccatis. Præterea quo ad damnum. Nam iuxta August. Ex hoc aliquid est malum: quia adimit bonũ, ergo vbi plus de bono aimittitur, ibi maior culpa præcessit, sed peccatũ primi parentis maius damnũ tam in naturalibus quam in gratuitis intulit, vbi nos innocentia & immortalitate priuauit, quod nullum aliorũ sequentium peccata intulit, ergo &c. Sed econtra. id quod plures rationes mali includit magis est malum, sed peccata maleficarum sunt huiusmodi. Nam omnia mala in bonis naturę & fortunę procurare possunt Deo permittente, vt ex bulla Papæ deducitur. Præterea Adam peccauit solũmodo faciendo illud quod est vtroqꝫ modo malum, quia prohibitum. & quod non erat malũ secundum se. scilicet, malefici, & alij peccatores peccant faciendo illud quod est vtroqꝫ, modo malum & secundũ se. & prohibitum, vt homicidia & alia multa prohibita. vnde eorum peccata grauiora sunt alijs peccatis. Præterea peccatum quod est ex certa malicia est grauius peccato qꝫ est per ignorantiam, sed maleficæ ex magna malicia contemnũt fidẽ & sacramẽta fidei, prout plures confessę sunt. Responsio, quod mala quæ à modernis maleficis perpetrãtur cuncta alia mala quæ Deus vnquam fieri permisit secundum quod in titulo quæstionis tangitur excedunt: & hoc quo ad peccata quæ contingunt in peruersitate morũ. licet secus sit de peccatis quæ opponuntur alijs virtutibus theologicis, potest ostendi triplici via. Primo, in generali comparando eorum opera indifferenter ad quæcunqꝫ flagitia mundi. Secundo, in speciali comparando ad species superstitionis ex quocunqꝫ pacto cum dæmonibus inito.

Tertio,

Tertio, comparando illa ad peccata malorum angelorum aut etiam primorũ parentum. Primum sic. Nam cum triplex sit malum, videlicet, culpæ, pœnæ, damni: eo quod triplex sit bonum cui illa opponuntur .s. honestum, delectabile, & vtile. Et culpæ opponitur honestum. Pœnæ delectabile. Damno vtile. Quia culpa maleficarum excedit cuncta alia peccata, sic apparet. Nam iuxta doctrinã sancti Tho. in. 2. di. 22. ar. 2. Licet in peccato multa possint considerari ex quibus peccati grauitas vel etiam leuitas trahi potest. Vnde & contingit quod idem peccatũ quod secundum vnum eorũ est grauius, secundum aliud leuius inueniatur: prout dicere possumus. In fornicatione iuuenis peccat, senex insanit. Tamen illa simpliciter grauiora sunt quæ plures & potentiores habent, non dico circunstantias solum, sed in specie & quantitate peccati essentiali peccati grauitatẽ. Et sic dicere possumus quod licet peccatum Adæ, quantum ad aliquas circunstantias grauius sit omnibus aliis peccatis, quantum ad hoc quod minori tentatione pulsatus cecidit, quia videlicet tantum ab intrinseco. Et etiam quia facilius resistere potuisset propter originalem iusticiam in qua creatus erat. Tamen quãtum ad speciem & quantitatẽ peccati & etiam quantum ad alias circunstantias quæ peccatũ magis aggrauant, sicut multa grauiora peccata sunt secuta, ita & inter illa oĩa maleficorum excedunt, quod etiam clarius ex duobus deducitur. Nam sicut vnum peccatũ dicitur maius altero, vel causalitate, vt peccatum luciferi. vel generalitate, vt peccatum Adæ. vel deformitate, vt peccatum Iudæ. Vel difficultate remittendi, vt peccatum in spiritum sanctum. Vel periculo, vt peccatũ ignorantiæ. Vel inseparabilitate, vt peccatum cupiditatis. Vel pronitate, vt peccatum carnis. Vel diuinæ maiestatis offensione, vt peccatum idololatriæ & infidelitatis. Vel expugnandi difficultate, vt superbia. Vel mentis cæcitate, vt ira. Ita & post peccatũ Luciferi omnia alia peccata maleficorum opera excedunt, tam in deformi

tate crucifixum abnegãtes, quàm & pronitate ſpurcitias carnis cum dęmonibus exercentes. Ac mentis cæcitate in omne nocumentum tam animarum quàm corporum hominum & iumentorum, toto malignitatis ſpiritu debachantes, prout ex ſupra dictis patuit. Quod etiam ſecundum Iſidorum nomen oſtendit. Dicuntur enim maleficí ob facinorum magnitudinem, &c. vt ſupra patuit. Deducítur & exiſto. Nam duo ſunt in peccato, auerſio, & conuerſio, iuxta illud Auguſt. Peccatum eſt, ſpreto incommutabili bono, rebus mutabilibus inhærere. Et ipſa etiam auerſio à Deo ſit tanquam formale, ſicut ipſa conuerſio tanquam materiale. Ideo tanto aliquod peccatum eſt grauius, quanto magis homo per ipſum à Deo ſeparatur. Et quia per infidelitatem homo maxime à Deo elongatur, ideo & maius omnibus peccatis maleficíj infidelitatis exiſtit. Et hoc declaratur per nomen hæreſis, quod eſt etiam apoſtaſia à fide ſimul, & quod tota earum vita peccatum eſt. De primo, nam cum peccatum infidelitatis cõſiſtit in renitendo fideí. Et hoc poteſt dupliciter fieri, vel quia renititur fidei nondum ſuſceptæ, aut ſuſceptæ. Si primo modo tunc eſt infidelitas paganorum ſeu gentilium. Si ſecundo modo tunc iterum dupliciter, quia aut renititur Chriſtianæ fidei ſuſceptæ in figura, aut in ipſa manifeſtatione veritatís. Primo modo eſt infidelítas Iudęorum. Secundo modo infidelítas hæreticorum. Vnde patet quod hæreſis maleficarum inter tres ſpecies infidelitatis grauiſsima exiſtit, quod etiam ratione & auctoritate cõprobatur. Nam 2. Petri 2. dicitur: Melius erat illís viam veritatis non cognoſcere, quàm poſt cognitã, retrorſum conuerti. Ratio. Nam ſicut grauius peccat qui non implet quod promiſit, quàm ille qui non implet hoc quod nunquam promiſit. Ideo infidelitas hæreticorum qui profitentur fidem Euangelíj, & tamen ei renituntur corrumpentes ipſam, grauíꝰ peccant quàm Iudæi & pagani. Et iterum: Iudæi grauius peccant q̃ paganí, quia ſuſceperunt fidei Chriſtianę figurã

in veteri

In veteri lege, quam male interpretantes corrũpunt, quod pagani non faciunt, ideo etiam eorum infidelitas est grauius peccatum, quàm infidelitas gentilium, qui nunquam fidem euangelij susceperũt. De secundo quod & apostatę nuncupantur. Nam secundũ Thomam secunda secundę. q. 12. Apostasia importat quãdam retrocessionem á Deo, & religione, quæ fit per diuersos modos quibus homo coniungitur Deo, vel per fidem, vel per subiectam ad obediendum voluntatem, vel per religionem & clericatum. Secundum quod dicit etiam Raymundus & Hostien. quod apostasia est temerarius á fidei statu vel obedientiæ, vel religionis excessus. Et cum remoto priori, remouetur posterius, sed non econuerso. Ideo & prima alias duas excedit, scilicet, apostasia à fide, pręcedit á religione, de qua 48. dist. quantumlibet. & 16. q. 1. legi non debet. Tamen secundum Raymun. non iudicatur apostata seu fugitiuus, etiam si ad longinquiora diu euagetur, nisi postquam sic viuit, quod animum redeundi se deposuisse ostendit. ff. de de re milí. l. desertorem. Et hoc fieret si vxorem duceret, vel simile tale. Similiter & apostasiam inobedientiæ, vbi quis sponte contemnit pręcepta ecclesiæ, & prælatorum, de qua 3. q. 4. alieni. Qui etiam infamis efficitur, repellitur à testimonio, & debet excommunicarí. 11. q. 3. Sí aũt. Vnde & apostasia de qua loquímur, super apostasiam maleficarũ dicitur apostasia perfidei, quæ & tanto grauior, quanto & cum inímico fidei rationis salutis per pactũ expressum peragitur. Hoc eñ habent facere maleficę, & hoc ínimicus ille exegit in toto vel ín parte. Repertæ sunt enim per nos inquisitores, quæ omnes fidei articulos abnegauerant, quasdam vero certos in numero, semper tñ confessionem verã & sacramentalem habeant abnegare. Vnde & Iuliani apostatę perfidia nõ videtur tanta fuisse, licet in aliis aduersus ecclesiam maiora exercuisset, de qua & secundo q. 7. non potest. Si quis vero incidẽtaliter quęreret. Quid si mente & corde fidem tenerent, quorum

ſcrutator ſolum Deus eſt, & non quæcunq; angelica creatura, vt ſuprà patuit. facerent tamen reuerentiam & obedientiam diabolo per actus exteriores. Dicẽdum videtur q; cum apoſtaſia perfidei dupliciter poteſt fieri, per actus infidelitatis exteriores abſq; expreſſo pacto cum dæmone ínito, ſicut qui in terris infidẽliũ Mahumeticam vitam aſſumeret, aut in terris chriſtianorũ cũ expreſſo pacto &c. Primi vbi mente retinent fidẽ, actum tamen exteriori negant; licet non ſint apoſtatæ nec hæretici, tamen mortaliter peccant. Sic enim Solomon dijs ſuarum vxorum reuerentiam exhibuit. Nec enim aliquis excuſatur ſi ex metu hoc faceret, quia ſecundum Auguſt. Sanctius eſt mori fame quam veſci idolaticis. aliqui habent. Satius. 33. q. 3. Satius. Malefici aũt quantũcunq; fidem retinent corde, & abnegant ore apoſtate tamen iudicantur eo q; fœdus cum morte: & pactum cum inferno pepigerunt. Vnde & ſanctus Tho. ín. 2. di. 4. ar. vl. Loquens de ſimilibus operibus magícis. Et qui quocunq; modo auxilíũ petunt à dæmonibus dicít: In omnibus eſt apoſtaſia à fide propter pactum ínitum cum dæmone, vel verbotenus ſi ínuocatio interſit vel facto aliquo, etiam ſi ſacrificia deſint: nõ enim poteſt homo duobus dominis ſeruire. Ad idem Albertus vbi ſuprà diſt. 8. vbi quæritur. Vtrum magicis & mathematicis intẽdere ſit peccatũ & apoſtaſia à fide. Ita reſpondit. In talibus eſt ſemper apoſtaſia verbi vel operis. Si enim ínuocationes fiant: tunc apertum pactum ínitur cum dæmone, & tunc eſt aperta apoſtaſia verborum. Si aũt non fit niſi opere ſimplici: tunc eſt apoſtaſia operis. Et quia in his omnibus ſemper eſt fidei contumelia: quia expectatur à demone q; expectandum eſt à Deo: ideo ſemp apoſtaſia ſudicatur. Ecce quam clare duplicem apoſtaſiam ponunt tertiam ſubintelligẽtes, ſcilicet, cordis quæ ſi deſit: tamen maleficæ verbis operibus apoſtatrices ſudicantur. Pœnis ergo vt patebit & hęreticorum & apoſtatarum ſubiacere debent. Et eſt tertia críminis enormitas præ cunctis alijs

hæreſ

hæresibus in eis. Nam si iuxta Augusti. omnis infidelium vita peccatū est. 28. q. 1. §. 2. & est glosa super illud. Romanorum. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. Quid iudicandū est de tota vita. i. de omnibus alijs operibus maleficarū : quæ tamen non ad complacentiā dæmonū fiant: sicut ieiunare, ecclesias frequentare, cōmunicare, & sic de alijs. In omnibus enim peccant mortaliter : quod sic declaratur. Tanta est enim labes huius peccati, q̄ facultatem resurgendi licet non ex toto amputant, eo q̄ peccatum non corrumpit totum bonū naturæ, & lumen naturalæ in eis remaneat. Tamen propter prēstitū homagium nisi ab illo absoluantur, omnia eorū opera etiam de genere bonorum, sunt potius de genere malorū : quod in alijs infidelibus non cernitur. Nam secundum Thomam secunda secundæ. q. 10. An omnis actio infidelis sit peccatū ? dicit quod quamuis opera infideliū : quæ sunt de genere bonorum: vt ieiunia, eleemosynæ & huiusmodi non sint eis meritoria propter infidelitatem : quæ est grauissimū peccatorum, tamen quia peccatum non corrumpit totū bonū naturæ, sed remanet in eis lumen naturale. Ideo nō omnis actus eorū est mortale peccatū, sed actus procedens ex ipsa infidelitate: vel relatus ad ipsam: etiā si sit de genere bonorū, puta Sarracenus ieiunat, vt seruet legem Mahumeti de ieiunio mandantem. Iudæus seruat suas festiuitates, & huiusmodi in his est mortale. Et sic intelligitur illud August. supra allegatum. Omnis infidelium vita peccatum est.

¶ Quod maleficæ grauissimas merentur pœnas vltra omnes flagitiosos mundi.

QUoniq̄ flagitia cuncta aliorum peccata excedunt, quantum ad demeritum pœne declaratur. Primo quo ad pœnam hæreticis infligendam. Secundo, quo ad pœnam apostatis inferendam. Nam hæretici quadruplici pœna puniuntur secundum Raymun. s. excommunicatione: depositione rerum : ablatione & corporali morte. De quibus

omnibus lector inueniet super primum de senten. excom. Nouerit. & super secundū. 24. q. 1. Qui contra pacem, & tertium dist. 8. quo iure. 23. q. 7. c. 1. & sequen. super 4. e. ti. f. de hæreticis. Excommunicamus 1. & 2. immo & grauissimas incurrunt pœnas. Credentes receptores, fautores & defensores. Nam vltra pœnam excōmunicationis illis infictam, hæretici cum fautoribus & defensoribus suis, & receptatoribus, & ipsorum filij, vsq; ad secundam generationem per lineam paternam, per lineam vero maternam, vsq; ad primum gradum, ad nullum beneficium, vel officium ecclesiasticum admittuntur, vt e. ti. quicunq;. & c. statutum. lib. 6. Sed super tertiam pœnam, si hæretici habent filios catholicos, priuantur paterna hereditate in detestationem criminis, & super quartam pœnam si post deprehensionem erroris continuo non velit reuerti, & hæresim abiurare, subito debet comburi, si laicus est. Falsarij enim pecuniæ statim morti traduntur, quanto magis falsarij Fidei. Si vero clericus post solennem degradationem relinquitur curiæ seculari occidendus. Si autem reuertatur ad fidem, detrudi debent in perpetuum carcerem de hereticis. Excōmunicamus primo & secundo, & hoc de rigore iuris. Mitius tamen agitur cum eis post abiurationē, quam ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris facere debēt, prout in tertia parte operis patebit, vbi de variis modis sententiandi tales tractatur, quis etiam dicatur deprehensus & conuictus, seu etiam relapsus. His aūt modis mulctare maleficas non videtur sufficere, cum non sint simplices hæreticæ, sed apostatæ, & vltra hoc quodā ipsa apostasia non hominibus propter metum, aut carnis oblectamenta fidem abnegant, vt supra tactum est. Sed ipsis dęmonibus vltra abnegationem, etiam homagium, corpora, & animas offerendo pręstant. Ex quibus satis probabile videtur, q; quantuncunq; pœniteant, & ad fidem reuertantur, non debent sicut alij hęretici carceribus perpetuis mācipati, sed vltimo suplicio punīri, & hoc etiam propter

damna

damna temporalia hominibus & iumentis variis modis illata, leges imperant, vt patet C. de maleficis. l. nullus. l. nemo, & l. culpa. Et est similis culpa prohibita discere & docere. Et loquuntur leges super sortilegos, quanto magis super maleficos, vbi dicunt quod pœna illorum est bonorum suppl:catio & decapitatio. Et quis tali arte mulierē ad luxuriam prouocauerit, vel econuerso bestiis exponitur, vt dicitur ibidem. l. multi. Et de his in prima quęstione tactum est.

¶ Quæstione decimaquinta declaratur, q̄ propter peccata maleficarū innoxij sæpe maleficantur, etiam interdum propter peccata propria.

SED hoc quod diuina permissione plures innoxij damnificantur & puniuntur, in præmissis nocumentis, propter aliena peccata maleficarū, & non propter culpas proprias. Nec alicui hoc videatur inconueniens, dicit sanctus Thomas, secunda secundæ. q. cap. 8. Hoc fieri iustè à DEO, loquendo de vita præsentis vitæ tripliciratione. ¶ Primo quidem quod vnus homo est res alterius, & sicut quis punitur in rebus, ita & in pœnam alterius aliquis puniri potest. Nam filij secundum corpus, sunt quædam res patris, & serui & animalia, res dominorum, & sic filij puniuntur quandoque pro parentibus, sicut filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit quàm citius, & animalia Amalechitarum iussa sunt interfici, quamuis & in huiusmodi sit ratio mystica, vt habetur 1. q. 4. §. paruulos. ¶ Secundo, quia peccatum vnius derivatur in alterum, & hoc dupliciter. Per imitationem, sicut filij imitantur peccata parentum, & serui & subditi peccata dominorū, vt audacius peccent, vt fit in rebus male acquisitis, in quibus filij succedunt, serui in latrociniis & querelis iniustis. Vnde sæpius interficiuntur, & subditi

prælato-

prælatorū audacius peccāt: dum eos peccare cernunt, etiā si eadē peccata nō cōmittunt, vnde & iuste punitūtur. Deriuatur etiā peccatū vnius in alterū per modū meriti: vt subditorū in malū prælatum. i. ꝙ pctā subditorū merētur peccatorē prælatū, secundū illud Iob. Regnare facit hypocritā propter peccata populi. Deriuatur etiam peccatū: & consequēter pœna per aliquē consensum vel dissimulationē. Hoc est qñ superiores peccata nō redarguūt, tūc sępissime boni cum malis puniuntur: vt dicit Augustī. in primo de ciu. Dei. Exemplum vbi inter nos inquisitores vnus reperit quoddā oppidū mortalitate hoīm quasi destitutū: & vbi fama volabat ꝙ quędam mulier sepulta, lintheamē in quo sepulta erat successiue deglutiret, & ꝙ pestis cessare non posset: nisi ex integro lintheamen deglutiendo ad ventrem cōsumpsisset. Habito consilio desuper Scultetus cum præfecto ciuitatis sepulchrum effodientes, inuenerūt quasi dimidietatem lintheaminis per os & collum vsq; in ventrem immissam & consumptā. Quo viso motus Scultetus gladium extraxit, & caput amputando extra foueā proiecit. ficq; subito pestis cessauit. Ex quibus vtiq; diuina permissione peccata illius vetulę supinnoxios propter dissimulationē præcedentium punita fuerunt. Nam præhabita inquisitione repertū fuit, ipsam lōgo tempore vitę sue sortilegam & magam fuisse. Exemplum de punitione Dauid in enumeratione populi per pestem. ¶ Tertio fit diuina permissione, vt humanæ societatis vnio cōmendetur, ex qua vnus homo debet pro alio sollicitus esse vt nō peccet: & ad detestationem peccati, dum, scilicet, pœna vnius redundat in oēs: quasi oēs sint vnum corpus. Exemplum de peccato Achor. Iosue. 7. Possumus adhuc addere duos modos: prout puniuntur mali interdum per bonos, interdum etiam per alios malos. Nam vt Gratia. dicit. 23. q. 5. §. vl. Aliquando Deus punit malos per legitimā potestatem gerentes ex mandato suo: & hoc dupliciter. Interdum cum merito punientiū: sicut puniuit peccata Cha

manæ-

ranæorum per populum suum. Interdum absq; merito punientium : sed etiam in ipsorum pœnam, sicut tribum Beniamin puniuit & deleuit vsq; ad paucos. Aliquando punit etiam per populos suos, iussu seu permissione excitatos. non tamen intendentes Deo obsequi : sed suæ satisfacere cupiditati. & ideo cum sui damnatione : sicut iam punit populum suum per Turcos : & sæpius ante per alienigenas etiam in veteri lege. ¶ Sed nota quod quacunq; de causa quis puniatur, si nõ sustinet patienter pœnas : tũc sunt flagella, non ad satisfactionem : sed ad vindictã tantum. i. punitionẽ. Iuxta illud. Deutero. 32. Ignis. s. pœnę temporalis succensus est in furore meo .i. in punitione : quia alias non est in Deo furor : & ardebit vsq; ad inferni nouissima. i. vindicta ; hic incipiet & ardebit vsq; ad extremã damnationem. vt exponit Augusti. Et habetur de pœni. di. 4. §. authoritas. Sed si patienter ferantur ipsa flagella : & sint patientes in statu gratiæ, habẽt locũ satisfactionis ; vt dicit Tho. in. 4. Etiam si quis puniretur à iudice propter maleficium commissum : vel etiam malefica, & hoc secundum plus & minus : secundum deuotionem patientis : & qualitatẽ criminis. Mors aũt naturalis cum sit vltimum terribilium, nõ tamen est satisfactoria : quia per naturam inoleuit in pœnam originalis peccati. Licet secundũ Scotum etiam voluntariè, & cum deuotione expectata, & Deo oblata in sua amaritudine, possit fieri aliquo modo satisfactoria. Mors tamen violenta, siue quis eam meruit : siue non, semper est satisfactoria. si patienter sustineatur & in gtatia. Et hæc quidẽ quo ad pœnas propter aliorum peccata inflictas. Propter propria aũt etiam Deus flagellat in vita præsenti, & specialiter circa maleficia inferenda. Nam Thobiæ. 7. Super illos qui libidini deseruiunt, diabolus accipit potestatem : quod etiam ex præcedentibus patuit declarando, maleficia circa membra & potentias generatiue potẽtiæ, quæ Deus amplius permisit maleficiari. Attamen ad prædicandum populo notandum :

dum :ꝙ præmissis punitionibus non obstantibus: secuñ dum quas Deus pro culpis alienis, siue proprijs punit. hãc regulã iuris pro fundamento teneat: & populo proponit, quæ dicit. Sine culpa nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. extra de reg. iur. & hæc regula locum habet in iudicio poli ,i. Dei. & in iudicio fori .i. in foro humano siue seculari, siue ecclesiastico. Declara de iudicio poli. Nã cum Deus duplici pœna spirituali, & temporali punit. In prima inuenitur ꝙ nunq̃ sine culpa. In secunda inuenitur ꝙ interdũ bene sine culpa: sed nõ sine causa. De prima spirituali pœna, quæ cũ est triplex .s. subtractio gratiæ, vnde sequitur obduratio in præstitis :non fit sine culpa propria. Secunda pœna damni .i. priuationis gloriæ,hoc etiã nunquam infligitur sine culpa propria : vt in adultis. vel contracta vt in paruulis in originali decedentibus. Tertia pœna sensus .i. cruciatio ignis infernalis, etiã patet. Vnde quod dicitur Exodi. 20. Ego dñs zelotes visitans peccata parentũ in filios vsq̃ in tertiam & quartã generationem, intelligitur de imitatoribus paternorũ scelerum,vt exponit Gratianus. 1. q. 4. ſ. quibus. vbi etiam dat alias expositiones. De secunda aũt pœna temporali punit Deus.

¶ Primo propter culpam alterius, vt supra tactum est: triplici ratione,vel etiam sine culpa aliena & propria: sed non sine causa. vel etiam ex culpa propria, & non aliena. quod si vis scire causas propter quas Deus punit,& tamen absq̃ culpa aliena & propria. videas quinq̃ modos quos ponit magister in 4. dist. 15. c. 2. Et recipe tres primas causas. Reliquas duas accipe pro culpis proprijs. Nam dicit quinq̃ de causis Deus hominem flagellat en vita presenti, siue pœnas infert. Primo vt Deus glorificetur. Et hoc fit quando miraculose remouetur pœna siue flagellũ. Exemplũ de cæco nato. Ioan. 9. de Lazaro resuscitato. Ioan. 11. Secundo si primum desit ;immittitur tamen vt meritum cumuletur per exercitium patientiæ. Ac etiam vt virtus latens intus, alijs manifestetur. Exemplum in Iob. 1. &

Thobiæ.

Thobiæ. 2. Tertio, vt virtus conseruetur per humiliatio-
nem flagellorū. Exemplū in Paulo q̄ de se dicit. 2. Cor. 12.
Ne magnitudo reuelationū extollat me: datus est mihi sti-
mulus carnis meæ, angelus sathanæ. qui stimulus secundū
Remi, fuit hæc infirmitas corporalis. Hæ sunt causæ fine
culpa. Quarto, vt ęterna dāmatio hoc inchoetur: vt scilicet
aliqualiter ostendatur, quid in inferno patietur. Exemplū
in Herode. Acto. 12. & in Antiocho. 2. Macha. 9. Quin-
to, vt homo purificetur, vel per expulsionē culpę: scilicet,
ex flagellis conteritur. Exemplū de Maria sorore Aaron.
Numeri. 12. lepra infecta, & Israëlitis prostratis in deserto,
secundū Hiero. 13. q. 4. quid ergo. Vel ad satisfactionem
pœnæ. Exemplū in Dauid: qui post remissionē adulterij
cōmissi, quo ad culpā in pœnā fuit expulsus de regno: vt
patet. in. 2. Regū. ꝙ notat Grego. de peñ. dist. 1. si pecca
tum Dauid. Posset etiam dici oēm pœnam quam patimur
procedere ex culpa nostra: saltim originali cum qua na-
scimur, quia ipsum est causa omniū causalitatū. ar. dist. 5.
a deus. Sed & tertia pœna, quæ & damni loquendo de
illa quo ad æternā damnationē, quam in futuro sustine-
bunt: nemo ambigat quin super oēs damnatos in pœnis
subsensibilibus cruciabūtur. Sicut enī gratiæ visio in pa-
tria: ita mortali culpæ pœna in inferno succedit. Et sicut
grad⁹ beatitudinis in patria cōmensurantur iuxta gradus
charitatis, & gratiæ in via, ita & mensura suppliciorū in
inferno, iuxta mensuram criminum in via. Hoc est, quod
Deut. 25. dicitur. Pro mensura peccati, erit & plagarū mo-
dus. Et sic hoc in aliis peccatis omnibus, tamen in speciali
maleficis hoc conuenit quod ad Heb. 10. tangitur. Quātò
magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium DEI
conculcauit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit,
in quo sanctificatus est. Hęc sunt propria maleficarū,
fidem abnegantium, & per diuinissimum sacra-
mentum, plurima maleficia, vt iam in se-
cunda parte patebit, exercentium.

¶ Sexta

¶ Sextadecima, declaratur in speciali veritas præmissa: comparando opera maleficarum ad alias superstitionis species.

PRæmissa denicꝫ veritas, quo ad enormitatem criminum in maleficijs probatur per comparationē, ad alia opera magorū & diuinatorū. Nam cū quatuordecim sint species circa opera superstigiosa ex triplici genere diuinationum. Quorum primum fit per manifestam dæmonum inuocationem. Secundum per tacitam solam considerationē dispositionis, vel motus alicuius rei: vt syderum, dierum, horarum & huiusmodi. Tertium, per considerationem alicuius actus humani ad inquirendum aliquid occultū quæ sortium nomen habēt. Et species primi generis diuinationis: quæ fit per expressam dæmonū inuocationem: sint præstigium: diuinatio somniorum. Nigromātia. Diuinatio phitonica. Geomantia. Idromantia. Aeromantia. Piromantia, & ariolorum cultus. Tho. secūda secundę. q. 95. & 26. q. 4. igitur. &. q. 5. nec mirū. Species denicꝫ secundi generis Genethlitici, Auruspices, Augurus, Omen, Seruantibus, Cheiromantia, & Spatulamantia. Species etiā tertij generis variātur secundū oīa illa quæ sortiū nomen habent, ad inquirendū aliquid occultum, scilicet, per considerationē punctorum. festucarum figurarum in plumbo liquefactarū. Et de his Tho. vbi supra. &. 26. q. 2. &. q. 4. per totum. Tamen hæc omnia crimina maleficarū flagitia excedunt, quod de præstantioribus speciebus deducitur. Vnde & de minoribus nō difficultatur. Nam in prima specie vbi aliquid præstigiosis quibusdam apparitionibus sensus humanos decipiunt: vt res corporalis aliter sentiatur per sensum visus: aut tactus: vt in præcedentibus tactum est de modo præstringendi. Malefice his non contente circa membra generatiue potentiæ: illa interdum præstigiosa apparitione auferendo, licet non in rerum veritate, etiam ipsam genera-

tiuam potentiã pluries auferunt: ne mulier concipere aut vir actum exercere valeat. etiã remanente membro absq; præstigiosa illusione, post conceptum etiam aborsum procurant, sæpe procurant cum innumeris aliis malis, in diuersis etiam formis bestiarum apparent, vt in superioribꝰ patuit. In secunda denique specie quæ & nigromantia dicitur, & fit per mortuorum apparitionem, vel locutionẽ cum vt dicitur tertio libro ethimo. Nigros græce, mors dicitur latine, mantia vero diuinatio. Faciunt aũt talia per sanguinem hominis, aut alicuius animalis, super quibusdã characteribus, scientes dęmonẽ sanguinem amare, id est, eiꝰ effusionem, & peccata. Vnde fit vt vbi mortuos ab inferis se vocare putant, ad respondendum ad interrogata, dæmones in eorũ similitudinibus apparentes, talia exercent. Et huiusmodi artis erat illa magna & phitonissa, de qua 1. Regum. 28. quæ ad instantiam Saulis Samuelem suscitauit. Nec ex hoc putat quis talia esse licita, quod Scriptura cõmemorat animam iusti prophetæ ab inferis vocatã, Sauli euentum futuri belli, etiam per mulierem phitonissam apparuisse. Quia vt August. dicit ad Simplicianum. Non est absurdum credere aliqua dispẽsatione permissum fuisse, vt non dominante arte magica, vel potentia, sed dispensatione occulta, quæ phitonissam & Saulem latebat, se iusti spiritus ostenderet regibus aspectibus, diuina cum sententia percussurus. Vel non vere spiritus Samuelis a sua requie est excitatus, sed aliquod fantasma, & illusio dęmonum imaginaria diaboli machinationibus est facta, quam appellat Samuelem scriptura, sicut imagines solent suarum rerum nominibus appellari. Hæc ex responsione cuiusdam argumenti, super quæstionem. An diuinatio quæ fit inuocatione dæmonum, sit illicita. 2. secund. q. 95. ar. 4. Ad secundum. Sed si lectori placet, videat responsionem super vltimum argumentum quæstionis. An gradus prophetiæ sint in beatis in eadem summa. q. 174. Inspiciat etiam dictum Augustini 26, quæst. 5. Nec mirum.

Sed hæc parum ad maleficarum opera quæ nullam in se retinent ſpeciem pietatis, vt intuenti eorum opera patet ſanguinem innocentem fundere nõ ceſſantes, occulta quoque diabolicis inſtructionibus manifeſtantes, nec viuis aut mortuis parcunt, vbi animas cum corporibus interimunt. In tertia denicꝫ ſpecie, quæ & ſomniorum diuinatio dicitur, dupliciter obſeruatur. Primò, quando quis vtitur ſomniis, vt valeat aliquod occultum inueſtigare ex reuelatione malorum ſpirituum, cum quibus habentur pacta expreſſa, quando ſcilicet ad hoc inuocantur. Secundo vero quando quis vtitur ſomniis ad cognoſcendum futura, ſecundum quod ſomnia procedunt ex reuelatione diuina, vel ex cauſa naturali intrinſeca, vel extrinſeca, quantum poteſt ſe extendere talis virtus, non erit illicita diuinatio. Hæc Thomas vbi ſupra. Pro cuius intelligentia, vt prædicatores nucleum ad minus habeant, notandum ad primum de angelis, quod cum angelus ſit limitatæ virtutis, efficacius reuelare poteſt aliquid futurorum animę diſpoſitæ quàm indiſpoſitæ. Diſpoſitio autem ſit poſt ſedationem motuum exteriorum & interiorum, vt quando ſilentes ſunt noctes, & ſedati ſunt motus fumoſitatum, & hoc ſit circa auroram, quando digeſtio eſt completa, & hoc dico de nobis peccatoribus ſimilibus, quibus angeli ex diuina pietate ad perſequutionem officij aliqua reuelant, aut tempore ſtudij in aurora intellectum de occultis ſcripturarum informare. Preſidet enim angelus bonus intellectui, ſicut Deus voluntati, & corpora cœleſtia noſtris corporibus aliis, aut perfectioribus quibuſcunꝫ poteſt & quacunꝫ hora reuelare vigilando, & dormiendo, quãuis & iuxta philoſophum, in de ſomno, & vigilia. ſunt magis aptæ recipere reuelationes vt dictũ eſt, vno tempore, quàm altero, prout cæteri magici facere conſueuerunt.
Ad ſecundum nota, quod ex naturali ſollicitudine naturę de regimine corporis contingit quod quædam futura habent cauſam naturalem in homine ſomniãte, & tunc illa

ſomnia

somnia seu visiones, sunt tantummodo signa, & non causæ, sicut ex parte angeli dictum est, & hoc accidentium futurorum in homine, vt sanitatis, vel ęgritudinis, vel periculi, &c. Et hæc est sententia Aristotelis, vbi supra, quia natura repræsentat in somnis animæ, aliquas dispositiones quæ sunt in corde, ex quibus postea contingit infirmitas, vel aliud, vt si quis somniat de occupationibus igneis, signum est quod in eo prædomidatur colera, si de aëris, vt de volatu, & huiusmodi, signum est sanguinis, si aquę, vel alterius liquoris aquei, signum est flegmatis, si de terreis, signum est melancoliæ. Et ideo per somnia quandoq; iuuantur medici ad cognoscendum dispositiones corporis, vt etiam dicit philosophus in eodem libro. Sed hæc iterū leuia sunt, per comparationem ad somnia à maleficis superstitiosè obseruata. Nam si corporaliter vt supra tactū est, nolunt transferre, sed tantum imaginariè cernere quæ à consodalibus maleficis perpetrantur, reponere se habent ad sinistrum latus, in nomine sui, diabolo & omnium dæmoniorum. Vnde fit vt ei singula imaginaria visione repręsentatur à simili. Si aliqua occulta scire pro se vel aliis hominibus volunt à dæmonibus, per somnia destruuntur non per tacita, sed per expressa cum eis pacta inita. Nec iterū per quodcunque pactum, quocunque modo per aliquod sacrificium alicuius animalis, seu sacrilegæ deprecationis, aut cultus etiam latriæ exhibitionis, sed seipsas in anima, & corpore dæmonibus offerentes, fidem penitus sacrilego ore abnegando. Nec his cōtentæ, etiam proprios aut alienos infantes, dęmonibus offerunt, aut interimunt, de quibus supra habitum est. In quarta denique specie quę per phitones à phiton Apollinę, iuxta Isidorum, qui auctor diuinandi dicitur fuisse exercetur, nō per somnia, aut per mortuorum allocutionem, sed per viuos, vt in arreptitiis, qui sic arrepti à dęmonibus, vel voluntariè, aut inuoluntariè, ad prædicandum tantummodo futura, & nō ad alia flagitia perpetrāda agitantur, qualis fuit illa puella de

qua Actorum 16. Clamando post apostolos, q̃ essent veri serui Dei. Vnde indignatus Paulus imperauit spiritui exi re ab ea. Patet quod modica sit comparatio per respectum ad maleficas & eorum opera, quæ vtiq; sic ob magnitudinem facinorum, & enormitatem criminum, iuxta Isid. vt supra habitum est nuncupantur, vnde causa breuitatis de aliis minoribus speciebus diuinationum hæc probare non expedit, vbi maiores excedere noscuntur. Nam vbi prædicatori placet appliccare alias species potest, vt Geomantiam, quæ fit circa corpus terrestre, vt in ferro vel lapide polito. Idromantiam, quæ fit in aqua vel crystallo. Aremantiam, quæ fit in aëre. Piromãtiam quæ fit in igne. Ariolorum quæ fit in visceribus animalium immolatorum in aris dęmonum. Licet hæ omnes per expressam dęmonum inuocationem fiant, nulla tamen est comparatio ad maleficia maleficarum, cum ad nullum nocumentum hominum, iumentorum, & terræ frugũ tendunt directe, sed ad futurorum præcognitionem. De aliis etiam speciebus diuinationum quæ cum tacita inuocatione & etiam per tacitum, vt sic pactum erga dęmones practicantur, vt sunt genealitici, seu astrologi, sic dicti propter natalium considerationes. Auruspices qui dies & horas obseruant. Augures qui gestus & garritus auium, & omen qui verba hominum obseruant. Et chyromantici qui ex lineamentis manuum aut spatulis animalium diuinant. Si cui placet inspiciat prędceptorem Nider, circa secundum præceptum, & plura inueniet, quomodo sint licita, & quomodo non. Maleficarum vero opera nunquã sunt licita.

¶ Decimaseptima est declaratiua, quaterdecimæ grauitatẽ criminis, ad peccata quęcunq; dęmonũ cõparando.

SED & tanta est earum facinorum magnitudo q̃ etiam malorum angelorũ peccata & ruinã excedunt. Et si in culpis, quomodo nõ etiam in infernalibus supplicijs. Et hoc quidem ad culpas demonstrare, nam est difficile variis rationibus,

hibus. Primo nam licet eius peccatum sit irremisibile, hoc tamen non est propter magnitudinem criminis, habendo respectum ad eorum naturalia, & præcipue secundū opinionem illorum, qui dicunt eos tantum in naturalibus & nunquā in gratuitis fuisse creatos. Et quia bonum gratiæ excedit bonum naturæ, ideo illorum peccata qui à statu gratiæ cadunt, prout maleficę fidem susceptā in baptismo abnegantes existunt, eorum vtique peccata excedunt. Si vero dicamus eos in gratia fuisse creatos, licet nō confirmatos, sic etiam maleficę, licet non creatę in gratia, tamen à gratia sponte ceciderunt, sicut & ille volens peccauit.
Secundo demonstratur, nam licet eius peccatum sit irremissibile variis de causis aliis, puta secundū August. quia nullo suggerente peccauit, ideo nullo reparante redire debet. Vel secundum Damasce. contra Dei formā intellectu peccauit, & cognitio quanto est nobilior, tanto peior est error. Seruus enim sciens volūtatem domini sui, &c. Vel iterum secundum eundem Damascenū, quia nō est susceptibilis pœnitentiæ, ideo nec venię, & hoc ex natura sua, quæ quia spiritualis, tantummodo est vertibilis, eo quod se totam conuertit, quod in homine non fit, vbi caro semper repugnat spiritui. Vel iterum quia ex celso loco peccauit, vt in cœlo, homo autem in terra. His tamen nō obstantibus eius culpa in multis aliis minoratur comparatiue ad maleficarum flagitia. Primo in hoc quod ille iuxta Anselmum, in quadam oratione, nulla præcedente delicti vindicta superbiens peccauit. Maleficæ vero post tantas pœnas sæpe multis aliis maleficis inflictas, immo & post pœnas quas percipiunt in ecclesia, diabolo occasione suæ ruinæ inflictas, omnia hæc contemnunt, & non ad minima peccata mortalia, vt cęteri peccatores, qui ex infirmitate aut malicia absq; habitu malicię peccant, sed ex profunda cordis malicia ad horrenda flagitia properant. Secundo quia licet triplex sit status mali angeli, innocentiæ, culpæ, & miseriæ seu pœnæ. Ipse tamen sic ab innocentiæ

semel tantum cecidit, & quod ad illam nunquam restitutus fuit. Peccator autem ad innocentiam per baptismum restitutus iterum ab illo cadens multum profundatur. Et super omnes ipsæ maleficæ, vt earū flagitia demonstrant. Tertio illæ contra creatorem, nos autem & super omnes ipsæ maleficæ contra creatorem & redemptorem, &c. Quarto ille dereliquit, Deum permittẽtem videlicet eum peccare, & non ex pietate eum prosequentem, nos autem super omnes ipsæ maleficę, peccatis elongamur, Deo permittente, & ex pietate nos continuo prosequente, & beneficiis plurimis nos pręueniente. Quinto ille præstat in malicia Deo reprobante, & suã gratiam non apponenti, nos miseri currimus in illam maliciam, Deo continuè reuocante. Sexto ille manet obduratus ad punientem, nos obdurati ad blandientem. Et si ambo contra Deum, tamẽ ille contra se requirentem, nos contra pro nobis morientem, quem vt præmisimus, super omnes maleficæ dehonestantes offendunt.

¶ Solutiones argumentorum etiam declarant veritatem, per comparationem.

AD argumenta. Ad primum patet responsio per ea quæ in principio corporis quæstionis tacta sunt. Vnde videlicet aliquod peccatum debet censeri grauius altero, & quomodo peccata maleficarum grauiora cunctis, quò ad culpam existunt. Et aliud quo ad pœnam. Dicẽdum quod sicut culpa Adæ, ita & eius pœna dupliciter consideratur. vel quò ad personam, vel quò ad naturam toram, videlicet posteritatem ex eo sequuturam. Primo modo, sicut maiora peccata fuerunt post eum perpetrata, quia videlicet ipse solummodo peccauit, faciendo illud quod erat malũ, non secundum se, sed quia prohibitum. Fornicationes vero, adulteria, & homicidia, vtroque modo mala sunt, scilicet, secundum se, & quia prohibita, ideo etiam grauior pœna eis debetur. Secũdo vero modo, licet maxima pœna

ptimum

primū peccatum ſequuta eſt, hoc tamen eſt per indirectū, inquantū videlicet per eum tota poſteritas originali peccato fuit infecta, eo quòd ipſe primus parens omnium, pro quibus omnibus ſolus filius Dei ſatisfacere potuit potentia ordinata. Pro ſuo autē perſonali mediante, diuina gratia pœnituit, & ſaluatus poſt ſolutionem factā per Chriſtum, incomparabiliter aūt peccata maleficarū excedunt, in grauitate, non contentæ de ſuis perſonalibus peccatis, & perditionibus, cum etiam innumeras alias poſt ſe continuè trahunt. Ad tertium dicendum ex prehabitis ꝙ hoc fuit per accidens in peccato Adæ, quod maiorē lęſionē intulit, Et hoc videlicet ꝙ naturam integram inuenit, & ꝙ corruptā neceſſario non voluntariè transfundere habuit, vnde nō ſequitur ꝙ ſuum peccatū ſimpliciter grauius cæteris fuit. Tum etiā quia hæc idem etiā ſequentia peccata feciſſent, ſi talem naturam inueniſſent, ſicut & ſecundum mortale peccatū non grauat gratiam, eo ꝙ illam nō inuenit, priuaret aūt ſi illam inueniret. Hæc eſt ſolutio S. Tho. in. 2. diſt. 21. ar. 2. in ſolutione ſecundi argumenti, quā ſolutionem ſi quis ad plenum vult intelligere, habet conſiderare ꝙ Adam originalem iuſticiā ſi prętitiſſet, nō tranſfudiſſet in poſteros, prout Anſel. opinabatur, quia etiam aliquis poſt eum peccare potuiſſet, videbātur dicta D. di. 20. An pueri mox nati, fuiſſent in gratia confirmati. Item quoli. 101. An ijdem qui nunc ſaluantur homines, ſaluati fuiſſent, ſi Adam non peccaſſet.

Sequitur modus prędicādi contra 5. argumēta laicorū, quibus probare vidētur ſparſim, ꝙ Deus nō ꝑmittat tantā poteſtatē diabolo & maleficis, circa hmōi maleficia inferēda.

SIT denique prædicator prouidus ſuper certa argumenta laicorum, vel etiam peritorum quorundam, qui intātum maleficas eſſe negant, ꝙ licet malicią & potētiam dęmonis ad inferendū ex ſuo deſiderio huōi mala, concedāt diuinā th permiſſionē ſibi cōdeſcendentē negāt, nec

volunt ꝙ Deus tanta fieri permittat, & licet modum arguendi nó habeant, & in tenebris ficut cęci palpitant, iam vnum, iam alterũ medium tangendo, opus tamen eſt eorum aſſertores ad quinq; argumenta reducere. Ex quibus vtique omnes eorum cauillationes producere poſſunt, & primo quod DEVS non permittat diabolo ſub tanta poteſtate ſæuire in homines.

VTRVM ad maleficialem effectum à dęmone per maleficam procurandum, ſemper habet concurrere diuinam permiſsionem. Et arguitur quinque argumentis ꝙ Deus non permitrit, vnde etiam maleficiũ nihil eſt in mundo. Et primum ſumitur in parte Dei. Secundum ex parte diaboli. Tertiũ ex parte maleficæ. Quartum ex parte morbi. Quintum ex parte prædicatorũ, & iudicium qui talia contra eas prędicant, & iudicant vtiq;, nunquã ſecuri eſſent. Primo ſic: Deus punire poteſt hominẽ propter peccata, & punit gladio, fame, & mortalitate. Item diuerſis aliis infirmitatibus variis & innumeris, quibus humana conditio ſubiacet, vnde quia opus ei non eſt adiungere alias punitiones, ideo non permittit. Secundo ſic. Ex parte diaboli ſi vera eſſent quæ prędicantur, quod videlicet vim generatiuam impedire poſſunt, vt videlicet mulier non concipiat, vel ſi concipiat, ꝙ aborſum faciat, vel ſi non aborſum, ꝙ etiam poſt natos interficiunt, vtique ſic perimere poſſent totum mundum, & iterũ poſſet dici ꝙ opera diaboli eſſent fortiora operibus Dei, ſcilicet ſacramento matrimonij quodeſt opus Dei. Tertio ex parte hominis, nam videmus ſi maleficium debet eſſe aliquid in mundo, tunc aliqui homines plus aliis maleficiuntur. De quo ſi quęritur, vtique dicitur hoc eſſe propter punitionem peccatorum, ſed hoc eſt falſum, ergo & illud ꝙ maleficia ſint in mundo. Falſitas aũt probatur ex eo, quia tunc maiores peccatores amplius punirentur, hoc eſt falſum, cum minus puniãtur ꝙ alij interdum iuſti, quod etiã cernitur in pueris innocentibus, qui aſſerũtur maleficiari.

Quarto

Quarto, potest addi & aliud argumentum ex parte Dei, hoc ꝙ quis impedire posset, & non impedit, sed fieri permittit, vtique iudicatur ex sua voluntate processisse. Sed Deus cum sit summe bonus, non potest velle malum, ergo nō potest permittere vt fiat malum quod ipse impedire potest. Item ex parte morbi defectus & infirmitates quæ dicuntur maleficiales, similes etiam sunt defectibus & infirmitatibus naturalibus, id est, qui ex naturæ defectu procedunt, quod enim aliquis claudicat, excęcatur, vel rationem perdit, vel etiam moritur, ex defectu naturæ contingere possunt, vnde non possunt securè maleficis ascribi.
Vltimo ex parte iudicum & prædicatorum qui cum talia aduersus maleficas predicant & practicant, vtiꝙ propter ingens odium â maleficis contra eos conceptū, nunquam essent securi, sed contra argumenta sumātur ex quæstione prima, super tertium principale primæ partis tractatus, & proponantur illa quę sunt magis ad populum, quō videlicet permittit mala fieri, licet nō velit malum fieri, permittit aūt propter admirabilem perfectionē vniuersi, quę considerātur in hoc, ꝙ bona cōmendantur eminentius & magis placent, & sunt laudabiliora, dum cōparantur malis, habentur ibi auctoritates. Item profunda Dei diuinæ sapientiæ, iusticiæ & bonitatis relucent, quæ aliās essent occulta, & breuiter pro decisione quæstionis possunt colligi ex his quę ibi tanguntur varia documenta pro informatione populi, videlicet, ꝙ Deus iustè duos casus permisit, scilicet angelorum, & primorū parentum, qui cum sint maiores oībus aliis casibus, nō mirum si alij minores permittantur. Qualiter aūt sunt maiores, quo ad causalitatē, nō quo ad alias circunstantias, secundū quas peccata maleficarum, vt in.q. tangitur, & malorū angelorū, & primorum parentū peccata exceduut, & quare Deus iustè permisit illos primos casus, tangitur 2.q. ex quibus plura colligere & dilatare potest ad suū placitum. Sed ad respondendum super argumenta. Nam ad primū cum dicitur: Deus

 suffi-

sufficienter punit per naturales infirmitates mortales gladio, & fame. Respondetur ex tribus. Primo quia Deus nõ limitauit suã virtutem ad naturalem profectũ, aut etiam ad influentias corporũ cœlestiũ, vt videlicet præter illa agere non possit, ideo & prçter illa sæpissimè egit in punitione peccaminum, mortalitates & alia inferendo præter omnem influentiam corporum, sicut in punitione peccati superbiæ in Dauid, super mortalitatem inflictam populo, propter populi numerationẽ, & c. Secundo hoc vtiq; congruit diuinæ sapientiæ, quæ cũ rebus omnibus sic administrat, vt eas propriis manibus agere sinat. Ideo sicut nõ cõuenit maliciam dæmonis omnino impedire, sed potius decet ipsam permittere, vt agat quantũ ad bonũ vniuersi spectare potest, licet continuo etiam refrenatur per bonos angelos, vt non tantũ noceat, quantũ nocere vellet. Ita etiã non conuenit maliciam humanam refrenare super ea, ad quæ ex libertate arbitrij potest, vt est fidem abnegare, & seipsum dæmoni reuouere, quę vtique facere in potestate sunt voluntatis humanæ. Ex quibus etiã duobus cũ Deus maximè offenditur, iuste permittit ea quæ à malefica desiderantur, & propter quæ fidem abnegauit, & ad quæ diaboli potentia se extendit, vt est hominibus, iumentis, & terræ frugibus posse nocere. Tertio Deus iustè permittit illa mala fieri, per quæ diabolus etiam per indirectum maxime torquetur, & summam recipit displicẽtiam, sed per illa mala quæ a maleficis virtute dęmonum fiunt, per indirectum, diabolus maximè torquetur, dum contra suã voluntatem Deus omnibus malis ad gloriã sui nominis, ad fidei cõmendationem, ad electorum purgationem, & cumulum meritorũ vtitur. Certum est enim q̃ inter oẽs displicentias quas diabolus ex superbia, quæ semper cõtra Deum exigit, iuxta illud: Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper, hæc præcipuè est, qua sibi displicet, quòd Deus oia sua machinamẽta in sui gloriam, & c. conuertit. Iustè ergo Deus cuncta permittit. Ad secundum superius

respon-

responsum est,& debet respondere ad duo quæ includuntur in argumento,scilicet, ꝙ non dicitur diabolus fortior Deo,nec eius factura, imo cernitur quod minimæ virtutis existit, cum nihil possit nisi permissione diuina, vnde eius virtus potest dici minima, comparando ad diuinam permissionē, licet sit maxima cōparando ad virtutes corporales quas naturaliter excedit,iuxta illud sępe allegatū: Non est potestas super terram , quæ ei valeat comparari. Iob.41. Alterum ad quod respondendū. Cur videlicet Deꝰ potius super vim generatiuam permittit maleficia fieri,q̄ super alios actus humanos . De quibus etiam supra tactū est in materia de permissione diuina,subtitulo,quomodo maleficę vim generatiuam,& actum venereum impedire possunt , est enim hoc propter fœditatem illius actus. Et quia originale peccatum inflictum ex culpa primorū parentum,per illum actum transfunditur & exemplificatur etiā de serpente,qui primū instrumentū diaboli fuit,&c. Ad tertium dicendum , ꝙ sicut intentio & appetitus diaboli maior est ad tentandum bonos q̄ malos,licet ex parte tentati, magis tentat malos q̄ bonos, id est, quòd amplior habilitas est in malis,ad recipiendū tentationem dæmonis,quàm sit in bonis. Ita etiam plus affectat lędere bonos q̄ malos,licet maiorem habilitatem lędendi inueniret in malis quàm in bonis,& huius est ratio,quia secundum Grego.quantò crebrius quis diabolo se subiicit, tantò intollerabiliorem sibi facit , vt ei reluctari non possit. Sed cum mali crebius se subiiciant diabolo,eis sit tentatio magis intollerabilis, & frequentior, cum non habeant scutum fidei formatæ,quo se tueantur. De quo scuto Apost. Ephe. 6. In oībus sumentibus scutum fidei, in quo positū oīa tela nequissimi ignea extinguere. Sed ex alia parte magis & acrius impugnat bonos quàm malos. Et ratio,quia cum iam possideat malos, non autem bonos, ideo magis conatur per tribulationem trahere ad sui dominiū iustos, quos nō habebat, quàm peccatores possessos, sicut aliquis

princeps

princeps terrenus magis insurgit cõtra illum, qui plus auſert de iure ſuo, vel qui plus nocet regno, quàm contra illos qui non ſibi contrariantur. Ad quartum quod DEVS permittit mala fieri, non vult tamen mala fieri vltra præmiſſa quæ tacta ſunt, prędicator declarare poteſt per quinque ſigna voluntatis diuinæ, quæ ſunt, prędceptum, prohibitio, concilium, operatio, & permiſsio, vide S. Thomam præcipuè in prima parte, quia ibi planius declarat. q. 19. ar. 12. Nam licet vna ſit volũtas in Deo quæ eſt ipſe Deus, ſicut & vna eius eſſentia, tamen per reſpectũ ad eius opera iudicatur & ſignificatur nobis eius voluntas multipliciter, ſecundum quod Petrus dicit: Magna opera Dñi exquiſita in oẽs voluntates eius. Vnde voluntas in Deo diſtinguitur nõ ex parte rei, ſed ex parte ſuorũ effectuum, ita vt voluntas propriè dicta, dicatur voluntas beneplaciti. Voluntas metaphoricè dicta, dicatur voluntas ſigni, inquantũ videlicet per ſigna & metaphora iudicatur nobis Deum hoc velle. A ſimili. Sicut paterfamiliâs vnã habens in ſe voluntatem, demonſtrat illam quinque modis, ſcilicet per ſe, & per alium. Per ſe dupliciter, directe, & indirecte. Directe, cum aliquid operatur, & tunc eſt operatio. Indirecte aũt quando non impedit operantem, ſicut & in 4. phyſi. dicitur. Remouens & prohibens, eſt mouens per accidens, & quantum ad hoc dicitur ſignũ permiſsio. Per alium aũt declarat ſe paterfamilias aliquid velle tripliciter. Vel inquantum ordinat aliquem ad aliquid faciendũ neceſſario, & prohibendo contrariũ, & ſic ſunt prędceptio in prędceptis, & prohibitio in affirmatiuis & negatiuis prędceptis. Vel inquantũ ordinat aliquẽ perſuaſiuè ad aliqua conciliatiuè, & hoc pertinet ad conſilium, & ſicut voluntas humana manifeſtatur per hęc quinq; ſic & ipſius Dei. Quod em̃ prędceptum prohibitio & cõſilium dicatur voluntas Dei, patet per illud Matthæi 6. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. id eſt, vt in terra impleamus eius prędcepta, vitemus prohibita, & impleamus pro poſſe conſilia.

alia. Et similiter quod permissio & operatio dicatur Dei voluntas. Patet per Augu. qui dicit in Ench. Nihil fit nisi omnipotens Deus fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel faciendo. Ad propositū, cùm dicitur illud, quod quis impedire posset, & non impedit, iudicatur ex sua voluntate processisse, verum est. Sed cum infertur: Deus est summe bonus, ergo non potest velle mala fieri, verum est, voluntate beneplaciti, & per quatuor signa huius voluntatis, quia non potest operari mala, nec percipere mala, nec vt non prohibeat mala, & persuadeat bona supererogationis, potest aūt velle permittere mala fieri. Ad aliud quomodo cernūtur infirmitates ab inuicem, vt vna sit maleficialis, altera naturalis? puta ex defectu naturæ. Respondetur quod variis modis. Primo medicorum iudicio. 26. q. 5. Non licet. & q. 2. ca. Illud. vbi verba August. ex secundo de doctrina Christ. Ad hoc genus superstitionis, pertinent oēs ligaturæ & remedia quæ medicorū disciplina condēnat, in quibuscunq; rebus suspendendis atque ligandis. A simili, vbi medici ex circunstantiis, videlicet, ætate, complexione sana, & subito quasi in ictu oculi immutata, & q̄ nō ex defectu sanguinis, stomachi, aut labe, infirmitas acciderit. Iudicant illam nō ex defectu naturæ, sed ab extrinseco accidisse. Et ab extrinseco, vbi nō ex venenosa infectione, quia sic sanguis & stomachus malis humoribus esset repletus, tunc ex sufficienti diuisione iudicant effectum esse maleficialem. Item secundo cum eis existit incurabilis, vt nullis medicaminibus æger potest releuari, imo potius cernunt ipsum aggrauari. Tertio, quia sic subito interdum accidit q̄ iudicium infirmi super hoc contingit. Res gesta vni ex nobis innotuit. Nam quidā de optimatibus ciuitatis Spirensis, nimis ceruicosæ voluntatis, vxorem habuit intantum, vt cum ipse libens in omnibus cōplacere studeret, tamen in cunctis ferè suis affectionibus ei recalcitrabat, & verbis contumeliosis semper ipsum molestare satagebat. Accidit inde vt domum ingressus, quadam die cū muliet

solito

solito more contra se briganti verbis opprobriosis, & ire locum dare, & domo exire volebat, ipsa ostium per quod exire habebat, cursu veloci anticipando obseruauit, & vociferando contestabatur, quod nisi eam verberaret, nulla probitas aut honestas sibi inesset. Ad quæ verba grauia, ille manum non animo lędendi extendit, & ipsam expansis digitis super spatulam, leuiter tangendo, subito ad terram collisus, omnem sensum perdidit, & per plures septimanas in lecto decunbens, grauissima infirmitate detentꝰ fuit, qua in re videri potest illam infirmitatem non ex naturali defectu, sed per maleficium mulieris sibi accidisse. Plura imo quasi innumera consimilia acta sunt, & multis innotuerunt. Sunt quidam qui per certam practicam experientiam rei capiunt per hunc modum. Nam plumbum liquefactum super infirmum tenent, & in scutellam plenā aquæ infundunt, & si imago aliqua condensata cernitur, tunc infirmitatem ex maleficio accidisse iudicant, & quidam an talis imago opere dęmonum, an naturali virtute erumpat, vbi interrogantur talia practicantes respondere solent, ꝙ virtute Saturni super plunbum, quia alias malus existit, sicut Sol super aurum maleficium sua virtute ostendere solet. Sed quid de his sentiendum sit, an videlicet practica licita sit an non. Circa tertium principale huius tractatus tractabitur, canonistis enim videtur licitum vt vanavanis confundantur, licet theologis omnino contrarium videatur, cum non sint facienda mala, vt eueniāt bona. Ad vltimum vbi diuersa quæruntur. Primo cur maleficæ non ditantur. Secundo cur principibus eis fauentibus ad perniciem omnium inimicorum ipsorum non cooperantur. Tertio cur prædicatoribus & aliis eos persequentibus non nocere valeant. Ad primum dicendum, ꝙ ideo vt plurimum maleficæ nō ditantur, vt iuxta complacentiam dæmonis in contumeliam creatoris quantū possibile est, pro vilissimo precio emantur. Et secundo ne in diuitiis notentur. Ad secūdum cur principibus nō nocent,

causa

causa est manifesta, quia quantum in ipsis est, hoc fit, vt ipsos in amicitia retineant. Et si quæritur cur eorum inimicis non noceant. Respondetur, quia bonus angelus ex altera parte hoc maleficiũ impedit. Iuxta illud Danielis: Princeps Persarum restitit mihi viginti vna diebus. Vide doctorem in secundo sententiarum, an inter bonos angelos sit pugna & qualiter. Ad tertiũ dicitur quod ideo, nec Inquisitoribus, aut aliis officialibus nocere possunt, quia publica iusticia vtuntur. Exempla varia ad hoc possent adduci, sed temporis prolixitas non patitur.

¶ Incipit secunda pars huius operis.

SECVNDA PARS huius operis, quia est de modo procedendi, qui a maleficis pro maleficiis inferẽdis obseruatur. Et per decem & octo capitula distinguũtur, cum duabus duntaxat difficultatibus, quarum vna in principio super remedia præseruatiua, vt videlicet, quis maleficiari non possit: altera in fine super remedia mouentur maleficia, & per quæ maleficiati curari possunt, cum secundum Philosophum in 4. physi. remouens & prohibens coincidũt & sunt causæ per accidens, ideo vt per hæc totale fundamentũ huius horrendæ hęresis habeatur. Circa duo principaliter insistendum erit. Primo circa introitum earum, & professionem sacrilegam. Secundo, circa progressum in modo operandi, & horrendam obseruantiam. Tertio, impedimenta salubria, contra earum maleficia, & remedia præseruatiua. Et quia in morali iam laboramus materia, vnde argumentis variis & delcarationibus, vbique insistere opus non est, cum ea quę per capitula sequenter sint per præcedentes quæstiones sufficienter discussa.

Ideo

Ideo precamur in Deo lectorem, ne demonstrationem in omnibus quęrat, vbi accommodata sufficit probabilitas ea deducendo quæ constant, aut visus vel auditus propria experientia, aut fide dignorum relatibus esse vera. Circa primũ aut duo principaliter tangentur. Primo diuersi modi ipsius dæmonis alliciendi. Secundo, diuersi modi ipsarum hæresim profitendi. Circa secundum vero scilicet per ordinem tangentur, quo ad modum procedendi & curandi. Quia primo de his quæ à maleficis pro se & suis corporibus practicantur. Secundo de his quæ erga alios homines operantur. Tertio de his quæ erga bestias. Et quarto de his quibus terræ frugibus nocent. Quinto de maleficio tantummodo virorum, quibus videlicet maleficiis tantummodo virí, & nõ mulieres insistunt. Sexto de quęstione super maleficia amouenda, & quibus modis curantur maleficiati. Est ergo prima quęstio, per decem & octo capitula distincta, cum totidem modis in suis ritibus variantur & multiplicantur.

VTRVM quis possit per bonos angelos ita beneficiari, ꝙ à maleficis per quoscũcꝫ infra scriptos modos non valeant maleficiari. Et videtur ꝙ non, eo quod per præcedẽtia declaratum est, etiam innoxios & innocentes, & iustos pluries à dęmonibus affligi, vt Iob, & plures pueri innocentes, qui cernuntur maleficiati cum aliis multis iustis, licet non æqualiter vt peccatores, eo quod non in perditionem suarum animarũ quamuis bonis, fortunæ, & corporum affligantur. In contrarium est maleficiarum fassio, quod videlicet non oẽs lædere valeant, sed tantummodo illos quos cernunt ex informatione dæmonũ, diuino auxilio destitutos. Responsio. Tria sunt genera hominum beneficiati à Deo, quibus illud pessimũ genus suis maleficiis nocere non potest. Et primi sunt, qui publicã contra eos iusticiam exercent, aut officio aliquo publico aduersus eos insistũt. Secũdi qui de

titibus

ritibus Ecclesię seruatis & veneratis, vt per aquæ bñdictę asperſionem, per ſalis conſecrati ſumpſionem, per candelabrū in die purificationis, & frondium, in die palmarum conſecratorum, vſum licitum, cum ad hoc talia eccleſia exorcizat: vt vires dæmonis imminuant ſe muniunt: de quibus modis patebit. Tertij ſunt qui per ſanctos angelos varijs & infinitis modis beneficiantur. De primis ratio datur, & per varia acta & geſta cōprobatur; quia enim oīs poteſtas a Deo eſt: & gladium portat. Iuxta apoſtolum: In vindictā malorum & retributionē bonorū, nō mirum ꝙ tunc angelica poteſtate dæmones arcentur, qñ iuſticia in vindictam illius horrendi criminis excercetur. Notant ad idem doctores ꝙ quia poteſtas dæmonis quinq; modis impeditur: in toto vel in parte. Primo per terminū ſuæ poteſtati a Deo impoſitū: ſicut de Iob primo & ſecundo tangitur. Et de illo de quo in fornicario Nider legitur: q iudici faſſus fuerat, ꝙ dum quidam ipſum inuocaſſet: vt inimicū ſuum vita priuaret: aut in corpore læderet: vel ictu fulminis interimeret, cum vocaſſem dæmonem, ait: vt eius auxilio talia perpetrarem? Reſpondit mihi quod neutrum facere poſſet, habet, inquit, fidem bonam, & diligenter ſe ſigno crucis munit, idcirco non in corpore, ſed in vndecima parte fructuum ſuorū in campo, ſi libet ei nocere poſſum. Secundo impeditur per impedimentum exterius adhibitum, vt in aſina Balaam. Num. 22. Tertio per miraculum impoſsibilitatis exterius factum, & ſunt qui ex ſingulari priuilegio beneficiantur. De quo tertium genus hominum, quò maleficiari non poſſunt, iam inferius patebit. Quarto perdet iudicium ſingulariter diſponentis, per obſtaculū boni angeli, vt de Aſmodeo interficiente ſponſos Zarę virginis, non aūt Thobiam. Quinto interdum per cautelam ſuiipſius, quia non vult interdum diabolus lędere, vt peius inde ſequatur, vt cum excōmunicatos vexare poſſet, ſicut & Corinthum quē vexauit excommunicatū. Cor. 5. tamen non facit vt fidem eccleſię in cla-

ulum poteſtate eneruat. Ideo à ſimili etiam dicere poſſumus, quod etiam ſi diuina virtute non arcerentur quando publica iuſticia exercetur, adhuc tamen ſæpe manum ſeu protectionem à maleficis voluntariè retrahunt, quia vel timent earum conuerſionem, vel quia deſiderant & accelerant earum damnationem. Actis denique & geſtis hæc comprobantur. Nam & præfatus doctor refert, quod maleſici verbo & experientia teſtimonium dederunt, quod eo ipſo quo per reipublicæ iuſticiæ officiales capiuntur, ſtatim omnis maleficorum eneruatur poteſtas. Vnde & quidam Iudex Petrus nomine, de quo & ſupra mentio facta eſt, cum quendam maleficum Stadlin nomine per ſuos famulos capere voluiſſet, tantus tremor eorum manibus incuſſus fuit, & naribus tam malus fœtor illapſus, vt ſe ferè deſperarent an maleficum inuadere auderẽt. Quibus dum Iudex imperaſſet: Securè miſerum inuadite, quia publica tactus iuſticia, omnes vires perdet ſuæ nequitiæ. Et ita rei probauit euentus, nam captus incineratus fuit propter plurima ab eo perpetrata maleficia, quę ſparſim hinc inde poſita ſunt & accommodata diuerſis materiis. Sed & plura quæ nobis Inquiſitoribus in officio inquiſitionis laborantibus contigerunt, ſi recitare expediret, vtiq; animum lectoris, in admirationem verterent. Sed quia laus in ore proprio ſordeſcit potius, expedit ſilentio prętерire, quàm notam inanis gloriæ incurrere, illis duntaxat exceptis, quæ adeò in lucem prodierunt, quod cælari non poſſunt. In oppido nempe Rauenſpurk, dum à Conſulibus maleficæ incinerandæ interrogantur, cur nobis Inquiſitoribus aliqua maleficia, ſicut aliis hoĩbus non intuliſſent, Reſponderunt. Licet plureshoc facere attentaſſent, non tamen potuerunt. Et de cauſa inquirentibus, reſpondebãt ſe neſcire, niſi q̃ ſic à demonibus informatę fuiſſent, quoties enim nocturnis & diurnis temporibus nobis infeſti fuerunt enarrare non ſufficimus, iam vt ſymeæ cum iam vt canes, aut caprę ſuis clamoribus & inſultibus nos inquie-

tarent,

tarent, de nocte ad orationes, licet indeuotas surgentibus, extra fenestram loci, quæ tamen in tanta altitudine erat, ꝙ nisi per longissimas scalas quis adire potuisset, ictu validissimo quasi ad caput de directo percutiebat, acus linteo quo caput tegebatur inserentes, sic etiam á nobis surgentibus, reperiebantur quasi illos capiti nostro immittere voluissent. Sed laus altissimo qui sua pietate absq; meritis nostris, nos tanquam publicos iusticię fidei indignos famulos pręseruauit. De secundis vero ratio in se patet. Nam ad hoc exorcizantur ab ecclesia, & omnino sunt efficatissima remedia ad præseruandum se ab insultibus maleficarum. Quod si quæritur per quem modū quis se munire debet, dicendum primo de his quæ absq; allegationibus sacrorum verborum fuerint, & demum de ipsis sacris carminibus. Nam de primis licitum est aqua benedicta etiam quæcunque honesta loca hominum & iumentorum, cum inuocatione sanctissimæ trinitatis, & oratione dominica, in saluationem hoīm & iumentorū aspergere, sic em̄ in exorcismo dicitur: vt vbicunq; aspersa fuerit, careat omni immunditia, liberetur á noxia, nō illic resideat spūs pestilens, &c. Homines enim & iumenta saluat dñs, iuxta prophetam, vnumquod'q; pro modulo suo. Secūdo, sicut primū de necessitate, ita hoc secundum, licet cęreum benedictū accendere est de cōgruitate aspergere, videlicet cum tali cęreo loca inhabitantia. Tertio, herbas consecratas adiungere, vel fumigare cum illis habitabilis in aliquo loco occulto coniungere plurimum expedit. Sic em̄ in ciuitate Spirensi, anno eodem quo hic liber est inchoatus contigit, quod dum quædam deuota mulier cum quadam suspecta malefica verba habuisset, iuxta morem mulierculārū mutuo brigantium rixosa, de nocte ih̄ cum paruulū lactātem cunis imponere voluisset, & mēte reuoluēs ea quæ de die cū suspecta malefica peregisset, timens de periculo pueri, herbas benedictas puero suppositit, aqua similí aspersit, sal exorcizatum ori parum immisit, eum'q;

ſigno crucis muniuit, & cunabulum diligenter alligauit. Et ecce circa medium noctis vagientem puerum audiuit, & dum iuxta morem, puerum cõtrectare, & cunabulum in altum propè lectum positum mouere voluisset, cunabulum quidem mouis, sed puerum contrectare, quia aberrat, nõ potuit, tremens paupercula, & de pueri amissione vehementer dolens, lumine accenso, paruulum vagientẽ sub lectica & in angulo, sine tamen lęsione repperit. Qua in re perpendi potest, quanta insit exorcismus ecclesię aduersus insidias diaboli virtus. Liquet insuper omnipotentis Dei clementia & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem, fortiter disponit etiam istorũ pessimorũ hominum, & dęmonum maleficia suauiter, vt vbi quęrunt fidẽ imminuere & infirmare, eandem in multorum cordibus firment, & radicent validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex huiusmodi malis proueniunt, vbi sic fides roboratur dęmonis malicia, inspicitur Dei misericordia, & potestas manifestatur, homines ad sui custodiam actuantur, & ad remedium Christi passionem, & ceremonias ecclesię accenduntur. Illis etiam diebus Scultetus cuiusdam villę Vvysentall, dum grauissimis doloribus & torsionibus corporis esset maleficiatus, & ꝙ per maleficia sibi cõtigisset, non tam ab aliis maleficis, quantum & per experientiam edoctus fuit, dixit enim ꝙ singulis dominicis diebus se munire cum sumpsione salis, & aquæ benedictæ solebat, & quia vno die propter cuiusdam celebrandas obmiserat nuptrias, eodem etiam die maleficatus fuit. Quid denique de illo in Rauenspurgo, cum à diabolo in forma vnius mulieris, ad carnalem actum sollicitaretur, ille plurimum anxius, dum desistere nollet diabolus, illi pauperi in mente venit, vt sumpsione salis, prout in prædicatione audierat, se munire deberet, vnde cum ad introitum stubę sal benedictũ sumpsisset, mulier toruo vultu cũ inspexit: & quis diabolorũ ipsum de hoc docuisset improperando, subitò disparuit, vbi diabolus per se in effigie maleficæ,

aut

aut cum p̄ſentia corporali maleficæ affuerat,cum v̄trum que facere, Deo permittente, poteſt. Sed & illi tres ſocij per viam ambulantes, duo eorum ictu fulminis percuſſi fuerant,& tertius territus cū voces in aëre clamantes audiſſet,percutiamus & illum,alterovox cum reſpondiſſet non poſſumus,quia hodie Verbum caro factū eſt audiuit, intellexerat quod ea de cauſa,qui miſſam audierat,& fine miſſæ, Euangelium Ioan. In principio erat verbum, &c. audiuiſſet,ideo præſeruatus fuiſſet. ¶ Sed & per ſacra verba corpori alligata, quod miro modo ſunt præſeruatiua, dum modo ſeptem cōditiones in ipſis ſeruentur. De quibus & in vltima quæſtione huius ſecundæ partis mentio fiet, eo ꝙ ibi de remediis ſanatiuis, ſicut hîc de remediis præſeruatiuis tractabitur. Et illa ſacra verba nō ſolum ad p̄ſeruandum, ſed etiam ad curandum maleficiatos tendunt. Plurimum aūt ſunt p̄ſeruatiua locorum,hominū, & iumentorum, verba tituli triumphalis noſtri ſaluatoris,dum ſcilicet per quatuor partes loci,in modum crucis inſcribuntur,Ieſus Nazarenus,Rex Iudęorum. vel etiam iungendo nomen virginis Mariæ, aut euangeliſtarū, aut verba Ioannis, Verbum caro factum eſt. Tertium vero genus quod à maleficis lædi non poteſt,eſt ſingulariſſimum, vtpote præcipua angelica cuſtodia munitum, interius & exterius. Interius,per gratiæ infuſionem,exterius, per cœleſtium virtutum, id eſt, per motores orbium cœleſtium protectionem, & hoc quidem genus in duabus ſpeciebus electorum diuerſificatur,quia vel minuitur contra omnia genera maleficorum,ita quod in nullo lædi poſſunt,vel ꝙ præcipuè circa generatiuā potentiam, ita caſtificentur ab ipſis bonis angelis, ſicut mali ſpiritus quoſdam malos homines vel inflammant circa vnam, vel infrigidant circa aliam,per ſua maleficia. Primum de interiori & exteriori protectione quo ad gratiam,& quo ad influentrias corporum cœleſtium ſic declaratur. Nam licet Deus per ſe gratiā infundat menti noſtrę,ita quod nūlli creaturæ poteſtas ad

talem infusionem se extẽdere potest, iuxta illud: Gratiam & gloriam dabit Dñs, tamen dispositiuẽ, vt tradit S. Thomas, in quodam loco, super tertium senten. quando Deus aliquam notabilem gratiam vult infundere, angelus bon⁹ cooperatur. Et hoc est id quod Dionysius prętendit, 4. ca. de di. nominibus. Hæc est lex diuinitatis immutabiliter stabilita, vt ima á summis per media perficiãtur, ita quod quicquid boni, á fonte totius bonitatis in nos emanat, totum per ministerium bonorum angelorum, habemus exẽpla cum rationibus. Nam licet ad verbi Dei conceptionẽ, in virgine beatissima, per quã Deus homo factus est, sola diuina virtus efficienter affuerit, tamen angelico ministerio mens virginis per salutationem, & per intellectus, consortationem, & informationem multum excitata, & ad bonum prędisposita fuit. Ratione, nam & prędicti doctoris sententia est, ꝙ in homine sunt tria, vt videmus, scilicet voluntas, intellectus, & potentiæ, aliæ interiores & exteriores, affixæ membris & organis corporalibus. In primũ solus Deus agere valet, quia cor regis in manu Dñi, dispositione angelus bonus, inquantum intellectum ad veri, & boni agnitionem amplius illuminat, ita ꝙ in secundũ & Deus & angelus bonus agere possunt illuminando. Et in tertium similiter bonus angelus ad bonum, & malus angelus licet Deo permittente, immissiones malas imprimere potest. Tamen in potestate humanæ voluntatis, est tales immissiones factas acceptare, vel refutare, quas etiam semper homo cum Dei inuocata gratia potest propulsare. De exteriori etiam custodia, quæ per motores orbium á Deo cõmunicatur, est cõmunis traditio, & magis consona tam sacræ paginæ, quàm philosophiæ naturali, ꝙ omnia corpora cœlestia mouentur virtute angelica, & dicuntur motores orbium á Christo, & ab ecclesia virtutes cœlorũ vocantur, & consequenter á cœlestibus influentiis, omnia huius mundi corporalia reguntur, teste Philos. 1. metha. Quare & dicere possumus, cũ Deus singularẽ habet prouidentiam

dentiam de ſuis electis, licet quoſdã malis huius vitæ, ſcilicet pœnalitatibus ſubiicit, quoſdam tñ ita præſeruat, ꝙ in nullo lædi poſſunt. Et hoc donũ recipiunt vel ab angelis bonis ipſis ad cuſtodiã à Deo deputatis, vel ex influentiis cœleſtium corporũ, ſeu à motoribus ipſorum orbium. Inſuper notandum, ꝙ licet aliqui contra oĩa maleficia muniũtur, aliqui vero contra aliqua, & nõ contra oĩa, ſunt tñ aliqui, qui ſingulariter à bonis angelis ſuper vim generatiuam ita caſtificantur, ꝙ nullo modo à malis maleficiari circa illam potentiã poſſunt, ſed de his ſcribere videtur in parte ſuperfluũ, licet in parte foret neceſſariũ, propter hoc ꝙ iſti qui circa potentiam generatiuã maleficiuntur, ideo deſtituuntur angelica cuſtodia, ꝙ vel ſemper ſunt in mortali peccato, vel nimis libidinoſo affectu illis ſpurcitiis inſiſtũt. Vnde etiã in prima parte operis tactũ eſt, Deus amplius permittit potentiã illam maleficiari, nedum propter ei⁹ turpitudinem, quantũ etiam propter hoc ꝙ corruptio primi parentis, ſub originali contagione, in totum genus humanum traducitur. Dicamus tamen pauca, qualiter bonus interdum viros iuſtos & ſanctos beneficiat, & præcipuè circa vim generatiuam, nam ita factum eſt de S. Sereno abbate, de quo refert Caſsianus in collatione patrum collatio, abbatis Sereni prima. Hinc, inquit, pro interna cordis atque animæ caſtitate, nocturnis diurniſq; precibus, ieiuniis quoque atque vigiliis infatigabiliter inſiſtens, cunctos æſtus carnalis concupiſcentiæ, tandem per diuinam gratiam, in ſe extinxiſſe percepit. Deinde, maiori zelo caſtitatis ſuccenſus, præfatis vſus remediis, à D E O Optimo, Maximo petiit, nimirum, vt interioris hominis caſtitas in ſuum corpus redundaret, D E I dono. ¶ Poſtremo autem, veniens ad eum angelus Domini, in viſione nocturna, eiuſq; velut aperientem ventrem, quãdam ignitam carnis ſtrumam, de eius viſceribus euellens, ſuiſq; oĩa vt fuerant locis inteſtina reſtituens. Ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abſciſſa ſunt, & obtinuiſſe te

nouetis hodierna die perpetuã corporis puritatem, iuxta votum, quo popociſti, vt ne ipſe quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atq; lactentibus excitatur vlterius pulſeris. Sic etiam de beato Equitio abbate, dicit beatus Grego. li.lib.dialog. Hunc, inquit, cum iuuentutis ſuæ tempore acri certamen carnis incentiua fatigarent, ipſe ſuæ tentationis anguſtię, ad orationis ſtudium ſolertiorem fecerunt. Cumq; hac in re ab omnipotẽti Deo remediũ continuis precibus quæreret nocte quadam adſiſtente angelo eunuchari ſe vidit, eiuſq; viſione apparuit, quod omnem motũ ex genitalibus membris abſcideret, atq; ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione, ac ſi ſexum non haberet in corpore, ecce quale beneficium caſtificationis, quia virtute fretus, ex Dei omnipotẽtis auxilio, vt viris ante præerat, ita cœpit poſtmodum fœminis præeſſe. Ita in vita patrum eorum, quos S. Heraclides vir religioſiſsimus collegit in libro ſuo, quem Paradiſum nominat, meminit cuiuſdam S. patris, & monachi, quẽ Heliam vocat, hic miſericordia motus, trecentas fœminas in monaſterium collegit, & regere cœpit. Tranſacto autem biennio, iam trigínta annos habens vitę, tentatus à carne in heremũ fugit, vbi biduo ieiunans orans, ait: Dñe Deus, aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Veſpere igitur ſomnus ei irrepſit, & tres angelos ad ſe venire vidit, quibus quęrentibus, cur à monaſterio virginum fugiſſet, nec ille præ verecundia reſpondere auderet, dixerunt angeli: Si liberaberis, num redibis curam fœminarum gerẽdo? Reſpondit ille quod lubens. Tunc illi iuramentum ab eo excipientes, quod exegerant, eũ eunucharunt. Nam vnus manus, alter pedes, tertius nouacula, teſticulos eius viſus eſt abſcindere, non quod ita veré eſſet, ſed quia ita eſſe videbatur, quęrentibusq; an remedium ſentiret, reſpõdit ille ſe plurimũ exoneratum. Vnde quinta die ad lugentes fœminas rediit, & per quadraginta annos quibus ſuperuixit, nec priſtinæ tentationis deinceps ſcintillam ſenſit. Non minus beneficium

cium collatum esse legimus beato Tho. doctoris nostri ordinis, qui à consanguineis propter ingressum dicti ordinis incarceratus, vt per meretricem seduceretur, ad seculū tentatus est, quæ per consanguineos immissa veste & ornatu sumptissimo, cum doctor eam intuitus fuisset, & materialem ignem, concurrit, titionem ignitum arripuit, & suggetricem ignitę libidinis è carcere fugauit, & otationi statim pro castitatis dono prostratus, obdormiuit, vbi duo angeli ei apparuerunt, dicentes: Ecce Dei ex parte cingim⁹ cingulo castitatis, quod nulla possit de cętero impugnatione dissolui, & quod humana virtute meritis non acquirituc, ex parte Dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam, scilicet, tactus cincturæ, & exclamando euigilauit. Deincesq; tanto munere castitatis se dotatū sensit, vt ab eodem tempore omnem abhorreret luxuriam, vt nec sine necessitate fœminis colloqui posset, sed perfecta castitate polleret. Hæc ex formicario Nider. His igitur tribus generibus hominū demptis, nemo securus à maleficis, quin ex decem & octo modis infra scriptis, aut maleficiatur, aut ad maleficium tentatur & incitatur, de quibus per ordinem. Primo est differendum, vt post eo clarius, quibus remediis maleficiati possint releuari discutiatur, & vt eo clarius pateant ipsi decem & octo modi, per totidem capitula deducentur, vt primo circa maleficarum introitū pateant diuersi modi, per quos ipsæ maleficę innoxias iuuenculas in augmētum illius perfidei attrahunt. Secundo, de modo sacrilegæ professionis earum, vbi & quædam declaratio omagij præstandi ipsi diabolo inducitur. Tertio de modo quo localiter transferuntur in corpore, vel in spiritu. Et quarto quomodo se incubis dęmonibus subijciunt. Quinto de modo generali, prout per sacramenta ecclesiæ sua maleficia exercent, & in speciali de modo quo demptis corporibus cœlestibus, quascunq; creaturas, Deo permittente, inficere solent. Sexto, de modo quo vim generatiuam impedire solent. Septimo, super modum, quo

membra virilia auferre pręstigiosa arte solent. Octauo, super modum, quo homines in bestiales formas transmutare solent. Nono, super modum quo dęmones intra capita sine læsione existunt, quando pręstigiosas apparitiones operantur. Decimo, super modum quo dæmones operatione maleficarum, homines interdum substantialiter inhabitant. Vndecimo, quo omne genus infirmitatis inferre solent, & hoc in generali. Duodecimo, de quibusdã infirmitatibus in speciali. Decimotertio, super modũ quo obstetrices maleficæ, maiora damna inferunt, dum infantes aut interimunt, aut dęmonibus execrando offerunt. Decimoquarto, super modum quo iumentis varia nocumenta inferunt. Decimoquinto, super modum quo grandines & tempestates cõcitare, & fulgura fulminare super homines, & iumenta solent. Decimosexto, decimoseptimo, & decimooctauo, super tres modos quo tantum viri, & non mulieres maleficiis sunt intenti. Post hæc, sequetur quæstio super modos tollendi huiusmodi maleficia. Nec æstimat quis funditùs horum noticiam capere, pro eo ꝙ hi varij modi super varia maleficia inferenda recitantnr. Hoc enim & modicum vtile, imo fortasis & nocere posset, neque enim prohibiti libri nigromantiæ hîc inferuntur, cum hoc genus superstitionis, nõ libris aut doctis, sed omnino ab imperitis practicantur, vnum habens fundamentum dum illud non exprimitur, aut practicatur, impossibile sit aliquem maleficiis vt maleficum insistere. Recitantur autem hîc modi in superficie, vt eorum opera non incredibilia videantur, sicut hucusq; in magnam fidei contumeliam, & ipsorum maleficorum augmentum actũ est, ꝙ si aliquis ex prędictis, cum dictũ est aliquos præseruari per influentias corporum cœlestiũ, vt maleficiari nullo modo possint, velit hoc etiam attribuere illis influentiis, dum aliqui maleficiantur, quasi quædã necessitas ibi sit, siue ad prędictum ã maleficiis, siue ad inferendũ ab illis, talis non recte mentem doctorum saperet, variis respectibus.

ſpectibus. Primo, quia enim tria ſunt, quæ à tribus cœleſtibus cauſis dirigi poſſunt, ſcilicet, voluntatis actus, intellectus actus, & corporalia. Et primum, vt ſupra tactum eſt, à ſolo DEO, & immediate dirigitur. Secundum vero ab angelo. Tertium á cœleſti corpore, licet dirigitur, non tamen neceſsitatur. Secundo, quia enim ex dictis manifeſtum eſt, quod electiones & voluntates immediate à DEO diriguntur, iuxta apoſtolum: Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere, pro bona voluntate, & cognitio humana intellectiua, á DEO, mediantibus angelis ordinatur. Ideo etiam corporalia quæcunque, ſiue ſint interiora, vt virtutes & ſcientiæ acquiſitæ per corporales potentias interiores, ſiue ſint exteriora, vt ſanitates & ægritudines, à cœleſtibus corporibus, mediantibus angelis diſpenſantur, quod & Dionyſius tangit, in quarto capite, de diui. nominibus. quod corpora cœleſtia ſunt cauſæ eorum quæ in hoc mundo fiunt, tamen hæc ſunt intelligenda quô ad ſanitates, & ægritudines naturales. Hæ autem ægritudines, cum ſint ſûper naturales, propter dæmonis potentiam, quæ illas DEO permittente infert, ideo non poſſumus dicere, quod ex influentiis corporum cœleſtium contingat quod aliquis maleficiatur, ſicut bene dici poteſt, quod ex influẽtiis corporum cœleſtium eſt, quod aliquis maleficiari non poteſt. Et ſi dicitur quod oppoſita habent fieri circa idem, & ſicut propoſitũ in propoſito, ita oppoſitum in oppoſito. Reſpondetur ꝙ vbi aliquis preſeruatur virtute corporũ cœleſtium ab infirmitatibus his ſuper naturalibus, hoc non fit virtute corporũ cœleſtiũ immediatè, ſed virtute angelica, quę illam influentiam confortare poteſt, vt inimicus ſuis maleficiis nõ poſſit ſuper eam prævalere, & virtus illa angelica poteſt deriuari, vel á motori orbis cœleſtis, vt ſi iam in puncto quis mori deberet, ſuper periodo naturali, DEVS ſua potentia qui ſemper per medias cauſas huiuſmodi operatur, hoc immutare poteſt virtutẽ conſeruatiuã, pro defectiua

naturæ

naturæ immittendo, & eius influentiæ, ita & dicere possumus de eo qui maleficiari posset, quod etiam tali modo à maleficiis præseruatur, vel fit talis preseruatio ab angelo ad custodiendum deputato, quæ etiam precipua est inter omnes custodias. Et quod dicitur Hiere. 22. Scribe virum iustum sterilem, qui in diebus suis non prosperatur. Hoc intelligitur quantum ad electiones voluntatis, in quibus homo vnus prosperatur, alius non, quod etiam contingere potest ex influentiis corporum cœlestium. verbi gratia. Aliquis inclinatur ex impressione corporum cœlestium, ad aliquas electiones vtiles, vt de ingressu religionis vel huius. Et cum ex lumine illuminatur eius intellectus ad eadem agenda, & ex diuina operatione inclinatur eius voluntas ad hoc prosequendum, talis dicitur bene prosperari, vel etiam quando quis inclinatur ad aliquã artem, vel ad aliquid vtile practicandum. Econtra dicetur male fortunatus, quando ex superioribus causis ad contraria eius electio inclinatur. De quibus sententiis & multis aliis loquitur sanctus Thomas, in sum. contra genti. lib. 3. & in plerisq; aliis locis, quomodo differt dicere aliquem esse bene, vel male natum, bene vel male fortunatum, bene vel male gubernatum & custoditum. Quia ex dispositione relicta à corpore cœlesti, dicitur aliquis bene, vel male natus, & sic etiam fortunatus, secundum vero quod ab angelo illuminatur, dicitur bene custoditus, & non male, vbi sequuntur illuminationes. Sed secundum quod à DEO in bonum, & illud prosequitur, dicitur bene gubernatus. Quæ tamen electiones hĩc non habent locum, quia de ipsis nõ intendimus, sicut de præseruatione à maleficiis inferendis. De qua ad præsens sufficiat, aggrediendo earum ceremonialia, quæ ab eis practicantur, & primo quibus modis innoxios ad earum perfidiam alliciunt.

¶ De

¶ De diuersis modis, quibus dęmones attrahunt, & allíciunt innoxios per maleficas ad augmentũ illius perfidię.

¶ Capitulum primum.

SVNT autem tres modi præ cæteris, quibus dæmones per maleficas innoxios subuertunt. Et ex quibus continuè illa perfidia augmẽtatur. Et primus est per tædiũ ex importuna temporalium damnificatione. Nam sicut S. Gregorius dicit: Diabolus frequenter tentat, vt saltem tædium vincat. Intelligas hoc tamen infra vires tentati, vt super diuinã permissionem declara quod DEVS permittit, ne homines ignauia torpeant. In cuius figura Iudicum. 2. Has gentes non deleuit Deus, vt erudiret Israël in eis, & loquitur de finitimis nationibus Chananęorum, Iebusęis & aliis. Etiam Husitæ, & alij hæretici permittuntur, vt delere non valeant. Ita & dæmones per maleficas tantis afficiunt damnis in tẽporibus, vicinos & innoxios, vt quasi coacti, maleficarum suffragia primò habeant implorare, & demùm earum consiliis se submittere, experientia sæpe nos edocuit. Nouimus in dyocœsi Augustiensi hospitem, cui infra annum 44. ęqui succesiuè dum fuissent maleficiati, vxor tędio affecta maleficas consuluit, & iuxta earum consilia vtique nõ salubria, alios quos ex post emerat, quia vector erat, à maleficiis pręderuauit, quantæ denique mulieres in officio inquisitionis nobis existentibus conquestæ fuerũt, quod dum propter damna vaccis, ex priuatione lactis, & aliis iumentis illaris, suspectas maleficas cõsuluissent, etiã remedia oblata percepissent, dum modò aliquid vni spirituí promittere voluissent, & illis inquirentibus, quidnam promittendum foret, respondebant parum hoc esse, dum modò informationibus illius magistri assentirent, super certas obseruantias tempore diuinorum in ecclesia, aut in confessionibus sacerdotibus faciendum, aliqua subticendo assentirent. Vbi notandum, quòd vt supra tactum

est,

est, mille artifex, à minimis & paucis inchoat, vt: quód tempore eleuationis corporis Christi in terram spumant, aut oculos claudant, ꝙ aliqua verba inutilia proferant, sicut & nouimus eam, quæ adhuc supereſt seculari brachio defensa, quando infra missarum solemnia, sacerdos populum salutat, dicẽdo: Dominus vobiscum. Ita semper subiungit, vulgari sermõe: Keer myr die zunge jm arsz vmb. Aut ꝙ in confessione post absolutionem factam etiam similia proferant, aut ꝙ nunquam ex integro confiteantur, prẽcipuè mortalia peccata, sicꝙ ad omnimodam fidei abnegationem, & sacrilegam professionem paulatim perducuntur. Et hic modus, seu etiam quicunꝙ consimilis obseruatur à maleficis, erga honestas matronas vitiis carnalibus minus deditas, magis autem terrenis cõmodis inhiantibus. Sed erga iuuenculas, ambitioni & voluptatibus corporis magis deditas, alium modum obseruant, scilicet, per carnalia desideria, & voluptates corporis. Vbi notandum, ꝙ sicut intentio & appetitus diaboli maior est ad tentandum bonos quàm malos, licet ex parte tentatorum magis tentat malos quàm bonos, id est, ꝙ amplior abilitas reperitur in malis, ad recipiendum tentationem demonis quàm sit in bonis. Ita & diabolus sanctiores quasque virgines & puellas, magis seducere conatur, cui experientia supereſt, & etiam ratio. Nam cũ malos iam possideat, non autem bonos, ideo magis conatur seducere ad sui dominium iustos quos non habet, q̃ possessos malos. Sicut etiam aliquis princeps terrenus magis insurgit contra illum, qui plus aufert de iure suo, quàm contra quosuis alios, qui non sibi contrariantur. Experientia. Nam in oppido Rauenspurgæ, duabus incineratis, prout etiam inferius patebit, vbi de modo quem obseruant, concitando tẽpestates tangetur, vna illa balneatrix inter alia, quæ fassa fuerat, hoc etiam recitauit, se multas à diabolo fuisse perpessas iniurias, ea de causa, quod virginem quandam deuotam, & filiam cuiusdam prædiuitis, quem nominare

non

non opus est, cum & ipsa iam defuncta sit, disponente diuina clementia, ne malicia deprauaret cor eius, seducere deberet, taliter vt ipsam festiuo aliquo die inuitaret, vt ipse dæmon in specie iuuenis, cum ea sua colloquia habere posset. Adderat etiam, quod licet sæpissimè hoc facere attentasset, semper tamen vbi iuuenculam fuisset allocuta, illa signo sanctæ crucis se muniuit. Et hoc vtique ex instinctu sancti angeli, ad effugendum opera diaboli processisse nemo dubitat. Est & alia virgo in diocœsi Argentinensi constituta, quæ & vni ex nostris confessa, asseruit, quod die quadam dominica, dum solitaria in domo paterna incederet, vetula quædam illius oppidi ipsam visitandi gratia accessit, & inter alia scurrilia verba quę prpetulerat, hæc vltimatim subintulit, vt eam si placeret, ad locum vbi iuuenes omnibus hominibus oppidi incogniti morarentur, deduceret. Et dum ait virgo assensum præbuissem, & ipsam subsequuta ad domum venissem, vetula subintulit: Ecce, per gradus ad cameram superiorem ascendimus, vbi iuuenes morantur, sed caueas ne signo crucis te munias, quod dum me facturam asseruissem, illa præcedente, ego per gradus sequendo, occultè me signo crucis muniui. Vnde contigit ꝙ in summitate graduū, & ante camerā pariter constitutæ, illa vetula horribili vultu, & stomachato animo se vertendo, & me aspiciẽdo dixit: En maledicaris signo crucis, cur te signasti? abi hinc, in nomine diaboli recedas, sicꝙ; ad propria redij illæsa. Qua ex re colligitur, quantis versutiis antiquus ille hostis in seductionem animarum debachatur. Præfata denique balneatrix incinerata, per hunc modum asseruit, ab aliqua quadam vetula se seductam, cum tamen eius cō sodalis differenti modo, quia videlicet dęmonem in via in specie humana inuenisset, cum & ipsa intentionis fuisset amasium suum fornicationis causa visitare, & vbi a dæmone incubo cognita fuisset, & interrogata, an eum

agno-

agnoſceret,& ſpſa ſe cum minimé agnoſcere aſſereret. Ille reſpondit: Dęmon ſum, & ſi volueris ad tuũ beneplacitũ ſemper ero paratus, nec in quibuſcunq; neceſsitatibus te deſeram. Ad quæ illa dum annuiſſet, decem & octo annis vſque videlicet ad vltimum vitæ, ſpurcitiis illis diabolicis inſeruiuit, cum fidei tamen omnimoda abnegatione. Et eſt tertius modus alliciendi per viam mœſticiæ,& paupertatis. Nam corruptis iuuenculis, & ſpretis ab amatoribus,quibus ſe nubendi gratia,ad eorum prędmiſſa impudicitiæ compilauerant,vt jam omni fruſtrantur confidentia,& ſe vndiq; infamatas cõſiderant,etiam ad quęcunq; diabolica præſidia ſe conuertunt,aut ratione vindictæ illum maleficiendo,amatorem, ſeu illam, cui ſe coniunxit. aut aliàs omnibus ſpurcitiis ſe ſubmittendo machinãtur. Et ſicut talium iuuẽcularum non eſt numerus, vt heu experientia docet,ita nec numerus maleficarum,ex eis inſurgentium,pauca ex multis referamus. Eſt locus in dyocœſi Brixin. vbi iuuenis ſuper vxorem ſibi maleficiatã, talem caſum depoſuit. Me enim tempore iuuentutis,quandã ait adamãdo,dum ipſa iurgiter inſtaret,vt eam in matrimonio copularem, & ego eam ſpernendo, aliam ex alio dominio duxiſſem in vxorem,volens tamen amicitię gratia ei complacere,ipſam ad nuptias inuitabam. Qua veniẽte, dum aliæ mulieres honeſtæ ſuas propinas,ſeu oblationes præſentarent,illa quæ inuitata fuerat,manum eleuans,cæteris mulieribus quæ circunſtabant audiẽtibus,dixit: Paucos dies ſanos poſt hanc diem habebis. Et ſponſa territa, cum eam nõ cognoſceret,eo vt prędmiſſum eſt,ex alio dominio copulata fuerat, dum interrogaret circunſtantes, quænam eſſet, quæ ei huiuſmodi minas intuliſſet. Aliæ ipſam vagam, & diſſolutam mulierem exiſtere affirmabant,non minus tamen ea quæ prędixit,& eo ordine ſubſequuta fuerunt. Nam poſt paucos dies adeò maleficata fuit, & omnibus membris deſtituta, quod etiam vſq; in præſens, vltra annos decem, in ſuo corpore maleficia cernuntur,

muntur, si ea quæ in vno duntaxat oppido illius diocœsis reperta sunt, inferenda essent, liber integer foret conficiendus, conscripta aũt sunt, & reposita sunt apud eundẽ episcopũ Brixin. & vtique stupenda & inaudita, vt testis idẽ existit. Nec silentio prætereundum putamus rem stupendam & inauditam. Nam Comes quidam præclarus, genere Vvestrauiensis territorij, in confinibus Argentinensis diocœsis iuuenculam simili genere preclaram, duxit vxorem, quam tamen post celebratas nuptias, vsq; ad tertiũ annum, carnaliter cognoscere non poterat, maleficiali impedimento, vt rei probauit euentus præpeditus. Anxius, & quid agere ignorans, & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit vt ad ciuitatem Metensem, ob negociorum quorundã expeditionem applicaret. In qua dum per vicos & plateas, seruis & familia vallatus incederet, quandam mulierem, quæ ante illos annos concubina sua fuerat, obuiam haberet, qua visa, dum super maleficia sibi illata minimè cogitaret, improuise eam blandè ex antiqua amicitia contracta alloquitur, & qualiter se haberet, & valeret inuestigat. At illa cernens Comitis pietatem, viceuersa Comitem de valetudine sui corporis & status, diligenter inuestigauit. Quo respondente quod benè, & prospera cuncta sibi succederent. Illa attonita paululum siluit. Et Comes cernens eam attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu vxoris inuestigando, simile responsum accepit, quod bene in omnibus se haberet. Tunc illa an ne pueros generasset inquisiuit. Et Comes: tres mihi, ait, sunt pueri masculi, quolibet anno vnum genuit. Tunc amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes: rogo te charissima, cur tam diligenter inquiris indica, nec enim dubito quin meæ fœlicitati congratularis. Tunc illa: Verè congratulor, sed maledicatur illa vetula, quæ obtulit se corpus vestrum velle maleficare, vt carnalem actum cum vxore vestra exercere minime haberetis. In cuius signũ, puteus qui est in medio

curiæ veſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem, quæ ea de cauſa ibidem poſita fuit, vt quandiu ibidem contineretur, tamdiu coëundi impotentia vobis adeſſet, ſed ecce omnia vana ſunt, de quibus gaudeo, &c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum exhautiri fecit, ollam repperit, & cuncta cõcremando potentiam illam perditam ſubito recuperauit. Vnde Cometiſſa denuo nobiles quaſq; ad nuptias nouas inuitauit, affirmans ſe iam dominã illius caſtri & dominij, quæ tanto tempore virgo permanſiſſet. Caſtrum & dominiũ, propter honorem Comitis nõ expedit nominatim exprimere, hoc enim ipſum recta non perſuadet, & vt ſubſtantia facti in deteſtationẽ tanti criminis detegatur. Ex quibus patent varij modi à maleficis vſitati, in augmentum ſuæ perfidiæ. Prefata enim mulier, quia ab vxore Comitis expulſa, hoc maleficium Comiti ex alterius maleficæ informatione tulerat, qua de cauſa innumeri effectus maleficiales ſequuntur.

¶ Sequitur de modo ſacrilegæ profeſsionis.

Capitulum I I.

MODVS autem ſacrilegæ profeſsionis, ſuper expreſſum pactum fidelitatis cũ dæmonibus variis exiſtit, vtpote cum & ipſæ maleficæ variis exercitiis circa maleficia inferenda inſiſtunt. Pro cuius intellectu eſt primo aduertendum, quod ſicut in genere triplices apparent maleficæ, vt in prima parte tractatus tactum eſt, ſcilicet lędẽtes, ſed curare non valentes. Curantes & ex aliquo ſingulari pacto cum dæmone inito non lædentes, lædentes & curantes ita & inter lædentes vnum genus exiſtit ſupremum, in quo genere exiſtentes, oĩa alia maleficia quæ aliæ ſparſim exercent perpetrare valent. Vnde profitendi vbi deſcribitur, ſatis declarat de aliis ſpeciebus inferioribꝰ. Sunt aũt hæ quæ cõtra humanę naturę inclinationem, imo oim ferarũ, propriq; ſpeciei infantes vorant, & comedere ſolẽt.

Et

Et hæc eſt ſuprema ſpecies in maleficiis exercendis, ſunt enim quæ ad innumera nocumenta alia tendũt. Hæ enim grandines & auras leſiuas cum fulminibus exagitant, ſterilitatem in hominibus & iumentis procurant. Infantes quos non deuorant, dæmonibus vt ſupra patuit offerunt, aut alias occidunt. Sed hoc circa infantes non renatos fonte baptiſmatis, quos aũt deuorant renati ſunt vt patebit, ſed non niſi Deo permittente. Sciunt & infantes prope aquas ambulantes, in ipſas nullo vidente, in aſpectu parentum proiicere equos ſub inſeſſoribus freneticos facere, de loco ad locum per aëra, vel corporaliter, vel imaginarie tranſmeare, iudicum & præſidentiũ animos ne eis nocere valeant immutare, taciturnitatem ſibi & aliis in tormentis procurare, in ſe capiẽtium manus & animos tremorem magnũ incurrere, occulta aliis manifeſtare, & quędam futura ex dęmonum informatione, qua videlicet aliquã cauſam poſſunt habere naturalem prędicere, vide quęſtionẽ, an dęmones valeant futura pręcognoſcere, in 2. ſen. diſt. 12. abſentia velut pręſentia cõſpicere, ad amorẽ vel odium inordinatũ mentes hoĩm immutare, ictu fulminis nonnunquã quem volunt, ſeu etiam aliquos homines & iumenta interimere, vim generatiuam, aut etiam potentiã coeundi auferre, aborſum procurare, infantes in vtero matris ſolo exteriori tactu interimere, ſolo etiam viſu abſq; tactu, interdũ homines & iumenta maleficiare, & mortẽ inferre, proprios infantes dęmonibus dedicare, & breuiter omnia vt pręmiſſum eſt, peſtifera, quæ aliæ maleficę ſparſim procurare ſciunt, quãdo Dei iuſticia talia fieri permittit. Heu in illo genere ſupremo exiſtentes perpetrare ſciunt, non aũt econuerſo, hoc tamen eſt cõmune omnium, ſpurcitias carnales cum dęmonibus exercere, ideo & ex illorũ modo proficiendi, qui in ſupremo genere exiſtunt, aliarum maleficarum modũ faciliter quis capere poteſt. Fuerunt autẽ tales dudum, ante triginta annos in confinibus Sabaudiæ, verſus dominium Bernenſium, vt recitat Nider in

ſuo formicarſo, nunc aũt in confinibus Lombardiæ, verſus dominium ducis Auſtriæ, vbi & inquiſitor Cumanus vt in præcedente parte tactum eſt, vno anno quadraginta & vnam maleficas incinerari fecit, & fuit annus dñi, &c. 85. qui etiam adhuc continuè inquirendo laborat. Modus aũt profitendi duplex eſt. Vnus ſolennis per ſimile ad votum ſolenne. Alius priuatus, qui ſeorſum dęmoni quacunque hora fieri poteſt. Solennis inter eos fit, vbi maleficę in certam concionem ſtatuto die veniunt, & dæmonem in aſſumpta effigie vident hominis, qui dum ſuper ſeruandã ſibi fidelitatem, cum temporalium proſperitate, & longitudine vitæ hortatur, illæ quæ aſſunt nouitiam ſuſcipiendam ſibi cõmendant. Et dæmon ſi de abneganda fide, & cultu Chriſtianiſsimo, & de extenſa muliere, ſic enim & beatiſsimam virginem Mariam nuncupant, & ſi de ſacramentis nunquã venerandis inuenerit nouitium ſeu diſcipulum voluntarium, tunc dęmon manum extendit, & viceuerſa diſcipulus ſeu nouicia, ſtipulata manu illa ſeruare promittit, & dęmon habitis illis prędmiſsis, ſtatim ſubiungit hæc non ſufficere, & vbi diſcipulus quænam vlterius ſint facienda inquirit. Dæmon omagium petit, quod continet, vt in anima & corpore, ſibi æternaliter pertineat, & pro poſſe alios quoſcunq; vtriuſq; ſexus ſibi aſſociare velit. Adiungit denicq;, vt certa vnguẽta ex oſsibus & membris puerorum, & præcipuè renatorũ fonte baptiſmatis, ſibi conficiant, per quæ cunctas ſuas voluntates explere cum ſua aſsiſtentia poterit. Hunc modum nos Inquiſitores, experientia teſte, percepimus in oppido Briſiaco Baſilienſis dyocœſis, plenam informationem capiendo abvna iuuencula malefica, ſed cõuerſa, cuius & matertera in dyocœſi Argentinenſi incinerata fuerat, quæ etiam addiderat, quod per modum quo eius matertera ipſam primitus ſeducere tentaſſet talis erat. Quadam enim die ſecum per gradus aſcendere habebat, & eius iuſſu cameram intrare, vbi cum vidiſſet quindecim iuuenes in veſtimentis viridi

coloris,

coloris,ad modum quo rutheri incedere solent,matertera sibi dixit: Elige ex his iuuenibus,& eum quem volueris, tibi tradam,& ipse te sibi in sponsam assumet,& cum illa nullum se velle habere asseruisset,grauiter vulnerata tandem acquieuit, modum exprimens præmissum , asseruit etiam quod sępius per longa terrarum spacia, de nocte secum transtata fuerat,etiam ab Argentina vsq; Coloniam. Hæc est illa, cuius occasione in prima quæstione prędmissum est nos velle declarare, an maleficæ vere & corporaliter à dęmonibus transferantur de loco ad locum, & hoc propter verba canonis 26.q.5.episcopi.vbi textꝰ sentit, ꝙ solummodo imaginarie,cum tamen interdum etiam vere & corporaliter transferuntur.Interrogata enim an solum imagínarie & fantastice sic incederēt per dæmones illuśę. Respondit quod vtroque modo , prout etiam veritas se habet,vt inferius dęmon transferendi localiter declarabitur. Asseruit etiam ꝙ maiora damna ab obstetricibus inferuntur, quia vt plurimū infantes, aut habent interimere, aut dæmonibus offerre , ab ipsa etiam matertera asseruit se grauiter fuisse verberatam, eo quod ollam quandā occultatam discooperiendo plurimorū infantium capita reperisset. Et plura alia retulit,prius præstito pro dicenda veritate iuramento,vt decuit eius deniq; verbis super modum profitendi fides indubia , acōmodatur etiam per ea quæ in suo formicario præfatus Ioan. Nider doctor præcipuus,qui etiam nostris temporibꝰ míris clatuit scripturis recitat,& hoc ex relatu Inquisitoris Eduensis dyocœsi, qui etiam in ipsa dyocœsi multos de maleficiis reos inquisierat,& incinerari fecerat,dicit enim,præfato inquisitore mihi referente percepi,quod in Laulanensi ducatu quídam malefici proprios natos infantes coxerant,& comederant. Modus aūt discendi talem attem fuit,vt dixit, ꝙ malefici in certam concionem venerunt , & opere eorum verisimiliter dęmonem,in assumpta imagine viderent hominis,cui discipulus habebat necessario dare fidem de ab-

negando Christianissimo, de eucharistia nunquam ado-
randa, & de calcando super crucem ibi latenter valent.
Sequitur aliud exemplum ab eodem. Fuit insuper fama
cõmunis Petro iudice in Boltigem referente, quod in terra
Bernen. tresdecim infantes deuorati essent à maleficis, quã
obrem etiam publica iusticia satis dure exercerat in tales
paricidas. Cum autem Petrus quæsiuisset à quadam capta
malefica, per quem modum infantes comederent. Illa re-
spondit. Modus iste est, nam infantibus nondum baptiza-
tis, præcipue insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim
quando signo crucis non muniuntur & orationibus. Le-
ctor aduerte, quod ideo non baptizatis prẽcipuè insidian-
tur instinctu diaboli, vt non baptizetur, sequitur hos in
cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis no
stris occidimus, quos postquam putãtur oppressi esse, vel
aliunde mortui: de tumulo clàm furto recepimus, & in
caldari decoquimus, quousq; euulsis ossibus tota caro ef-
ficitur pene potabilis, de solidiore materia vnguentũ fa-
cimus, nostris voluntatibus & artibus, ac transuectioni-
bus accommodis, de liquiori vero humore flasconem vt
vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis pau
cis ceremoniis, statim cõscius efficitur, & magister nostræ
sectæ. Sequitur ad idem modus alius magis distinctus, &
clarus. Nam iuuenis quidam cum vxore malefica captus,
in Bernensi iudicio, seorsum ab eadem, & in distinctã tur
rim repositus, dixit: Si meorum facinorum veniam con-
sequi possem, omnia quæ de maleficiis scio libens patefa-
cerem, mori enim video me oportebit. Cumq; per litterа-
tos circunstantes audisset omnimodam posse consequi ve
niam, si vere pœniteret, tunc lætè se morte obtulit, & mo
dos primæue perfectionis deseruit. Ordo, inquit, talis est,
quo etiam seductus sum. Oportet primo vt dominico die
antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurũ
cum magistris ecclesiam intrroire, & ibidẽ abnegare corã
eis Christum, eius fidem, baptisma, & vniuersalem eccle-
siam.

ſiã. Deinde omagium præſtare magiſterulo, id eſt, pãruo magiſtro, ita enim dęmonẽ & non aliter vocant. Vbi notandum ꝙ iſte modus cum aliis recitatis concordat. Nec obſtet quod dæmon interdum preſens eſt, vbi omagium ſibi præſtatur, interdum vero non. Doloſe enim tunc operatur, cernens diſpoſitionem futuri diſcipuli, quem fortaſſis ab eius præſentia tanquã nouicius retraheretur timoris cauſa, cum tamen aliàs per ſibi notos & familiares facilius æſtimat eum aſſentire. Ideoꝙ eum & tunc magiſterulum vocant, cum abſens eſt, vt minori terrore, ex parua æſtimatione magiſtri concutiatur. Sequitur poſtremo, de vtre bibit ſupra dicto, quo facto, ſtatim ſe interiorib⁹ ſentit imagines noſtræ artis concipere & retinere, ſuper principales ritus huius ſectæ. In hunc modũ ait, ſeductus ſum. Et vxor mea, quam tantæ pertinaciæ eſſe credo, vt potius incendium ſuſtineat, quàm minimã fateri velit veritatem. ſed heu ambo rei ſumus, ſicut dixit iuuenis, ita veritas per omnia reperta eſt, nam pręconfeſſus iuuenis in magna cõtritione mori viſus eſt. Vxor vero teſtibus conuicta, nihil veritatis nec in ipſa tortura fateri voluit, nec in morte, ſed incendio præparato per lictorem, eidem verbis peſſimis maledixit, & ſic incinerata fuit. Ex quibus liquet modus profitendi earum ſolennis. Alius vero modus priuatus ſit diuerſis mediis. Interdum enim viris aut mulieribus, aut aliqua alia corporali ſeu temporali afflictione involutis, dæmon aſtat, interdum viſibiliter, interdum per medias alloquitur perſonas, & ſi ſecundum ſua conſilia agere velint, omnia profutura pollicetur ad nutum, à paruis tamen vt in primo capitulo tactum eſt, inchoando, vt ad maiora paulatim perducat. Varia poſſent adhuc deduci acta & geſta, per nos in inquiſitione reperta, ſed quia difficultatem hæc materia nõ patitur, breuitati ſtudendum eſt cum vlteriori declaratione.

Pro declaratione omagij præstandi aliqua sunt aduertenda.

VErum super hoc quod diabolus omagium recipit, aliqua sunt aduertenda qua videlicet de causa, & quàm differenter hoc faciat, & primo. Nam licet hoc faciat principaliter ad maiorem offensionem diuinæ maiestatis, creaturam ei dicatam sibi vsurpando, & ob maiorem certitudinem futuræ illius damnationis, quã summe affectat. Tamen sæpe repertũ est à nobis tale omagium ad certos accepisse annos simul cum professione. Interdum professionem tantum & omagium ad certos annos detulisse. Et dicamus professionem consistere in fidei totali, aut partiali abnegatione. Totali, vt supra tactum est, cum fides ex integro abnegatur. Partiali, cum ex pacto inito, habet cæremonialia quædam contra statuta Ecclesiæ obseruare, vt dominicis diebus ieiunare, aut sextis feriis carnibus vesci, aut certa crimina in confessione cælare, vel aliquid simile perpetrare. Omagium vero dicamus consistere in corporis & animæ traditione, qua de causa aũt talia practicantur, possumus assignare quatuor causas ex parte demonis. Cùm enim vt supra in prima parte tractatus declaratur, circa secundum principale, an dæmones ad odiũ vel amorem, mẽtes hominum possint immutare patuit, ꝙ intima cordis non possit penetrare, cum hoc soli Deo conueniat. Ex coniecturis tamen in illorum cognitionem deuenit, vt etiam iam inferius patebit. Ideo versutus ille hostis, si considerabit nouiciã in aggressu difficilem, ad consensum tũc blande eam aggreditur, pauca exigens, vt paulatim ad maiora perducat. Secunda causa, nam cum inter abnegantes fidem, diuersitas credenda est, cum quędã ore, sed non corde, quædã ore & corde diabolus experire volens, an corde sicut ore sibi profiteatur, certos annos deputat, vt eo in tempore ex operibus & conuersatione, mentem eius inuestiget. Tertia causa, nam si per tantum temporis spacium,

cogno-

cognoſcet ipſam ad quæcunq; exequenda minus volun-
tariam,& quod iam ore,& non corde,ſibi adhęreat, prę-
ſumitq; diuinā miſericordiam ei propter angeli boni cu-
ſtodiam, quā dęmon in multis experiri poteſt profuturū,
tunc ipſam abiicere, & temporalibus afflictionibus expo-
nere conatur, vt vel ſic ex deſperatione eius lucrū habere
valeat. Huius veritas patet, nam ſi cauſa quæritur, vnde
ſic,quod certæ maleficę,ſub quibuſcunque tormentis etiā
maximis,nec minimā veritatem fateri volunt,vbi tamen
aliæ faciliter ad quæcunque interrogata, ſua crimina fa-
tentur. Item vnde hoc, quod ſibiipſis poſtquā faſſæ ſunt,
vitam auferre ſuſpendio conantur.Reuera enim dici po-
teſt, quod vbi diuina coactio per ſanctū angelum ad hoc
nō concurrit vt malefica cogatur fateri veritatem, & ma
leficium taciturnitatis abſcindere, quod tunc opere dęmo
num fit,quodcunq; euenit, ſiue taciturnitas, ſiue criminū
confeſsio.Primum fit ſuper illas, quas ore & corde nouit
fidem abnegaſſe, & ſimili modo omagium pręſtitiſſe.De
quarum etiam perſeuerant a certus eſt, vbi per oppoſitū
alias relinquet non tuendo, eo quod nouit illas ſibi mini-
me proficuas.Experientia nos ſæpe docuit, cum oēs quas
incinerari fecimus, ex earum confeſsionibus patuit ipſas
fuiſſe inuoluntarias circa maleficia inferenda.Nec hoc ſub
ſpe euadendi dicebant, cum ex plagis & verberibus eis a
dæmonibus illatis, vbi ad eorum nutum non ſeruiebant,
veritas conſtabat, ſæpiſsimè viſæ cum faciebus tumidis,
& liuidis.Et ſimiliter quod poſt confeſsionem criminum
ſub tortura, ſemper ſeipſas vita priuare laqueo ſatagunt,
veritas ex noſtra practica habetur, cum ſemper poſt cri-
minum confeſsionem, cuſtodes deputātur ſingulis horis,
ſuper talia attendentes, vbi etiam ex negligentia interdū
cuſtodum, ad corrigias vel peplas reperiebātur ſuſpenſæ.
inimico vtique vt dictū eſt,hoc procurante,ne per contri-
tionem,aut ſacramentalem confeſsionem veniā conſeque
rentur,Et quas corde allicere nunquā poterat, quo etiam

facilíme gratiam apud Deum inueníſſent. Iam vltimo per temporalem cõfuſionem & horribilem mortem, in deſperationem deducere conatur, quanuis & per Dei gratiã maior vt pie eſt credendum, veniam per verã contritionem, & puram confeſsionem cõſequuta ſit, vbi nõ voluntariè illis ſpurcitiis inhęſerunt. Patent ex his quæ per dyocæſes Argentinenſem, Conſtantienſem, & oppidum Haganoæ, & Rauenſpurg acta ſunt, vix annis tribus euolutis. In primo namq; oppido, vna vili peplo & fragili ſe ſuſpendit. Altera noīe Vvalpurgis, de maleficio taciturnitatis miro modo fuit notata, alias mulierculas informando qualiter talem taciturnitatem per puerũ maſculum, & primogenitum in fornace decoctum procurare deberent. Acta & geſta adhuc præ manibus habentur, & ſimiliter de aliis in ſecundo oppido incineratis ſparſim hinc inde deducẽtur. Et eſt quarta cauſa cur dæmones omagium recipere ſuper certas dicerent, ſuper alias vero minimé, eo videlicet q̃ cũ periodum hominis cognoſcere ſubtiliꝰ quàm aſtronomi poſſunt, facilius eis terminum vitæ vel præfigere, vel terminum naturalem, per cauſalem modo quo dictũ eſt præuenire poteſt. Hæc breuiter peracta & geſta maleficarum declarantur. Primo dęmonis aſtuciã in talibus deducẽdo. Nam quia ſecund. Auguſt. in lib. de na. dęmo. aſsignantur 6. cauſæ vnde etiã probabiliter cõiecturant futura contingentia, non q̃ illa ſcire certitudinaliter valeant. Prima eſt, quia vigent ſubtilitate naturali, quo ad operationẽ intellectus ípſorũ. Vnde & ſine diſcurſu qui neceſſarius eſt in nobis rationis intelligunt. Secũda, quia propter experientiã temporũ, & reuelationũ ſupernorũ ſpirituũ, plura ſcibĩt q̃ nos, vnde ex Iſid. allegatur ſępius à doctorib. triplici acumine ſcire vigẽt dęmones, ſubtilitate naturę, experiẽtia tẽporum, & reuelatione ſupernorũ ſpirituũ. Tertia eſt propter celeritatẽ motus, vñ quæ in Oriente fieri habent, præcedere poſſunt mira celeritate Occidente. Quarta, quia ſicut ſua potentia cũ Deus permittit, poſſunt inducere morbos,

bos, auarũ inficere, & famem inducere, ita possunt & illa prędicere. Quinta, quia p signa possunt subtilꝰ prędicere motem q̃ medicus videndo vriná & pulsum. Nã sicut ille p signa videt aliqua in infirmo quę simplex nó cõsiderat, ita & dęmon ea quę nullus homo videt naturaliter. Sexta quia ex signis quę procedũt ab aĩo hominis cõiecturant ea quæ sunt, vel erũt in anima astutius prudẽti viro. Sciũt enim q instinctus sunt verisimiliter secuturi, & cõsequenter cuiusmodi opera. Septima, quia acta prophetarum & scripta noscũt melius q̃ homines, & ex illis multa futura dependẽt, ideo ex illis multa futura prędicere possunt, etiã tangunt. 26. q. 3. sciendũ. Vnde nó mirũ si periodũ hoĩs scire potest naturalẽ, licet secus sit de termino casuali q fieret per incinerationẽ, quã dęmon finaliter procurat, qñ vt dictũ est ipsas inuoluntarias reperit, timẽs de earũ reditu & cõuersione, cum tñ alias quas nouit volũtarias etiã ad naturalem, vt sic vsq; mortẽ defendit. Demus ex vtraq; parte exẽpla quæ á nobis reperta sunt & acta. Nam in Basilien si dyocœsi villa super Rhenũ situata noĩe Obervuiler, plebanũ cõuersatione honestũ, habuit tñ illius opinionis seu potius erroris, q̃ maleficiũ nihil esset in mundo, sed tã tum in opinione hominũ, qui eiusmodi effectus mulierculis attribuebant, quẽ taliter á suo errore Deus purgare voluit, quod etiam & alia dęmonũ super prędigendũ terminis vitæ maleficis comertia patefierent. Nam dum festiue pontem ob cuiusdam negotij expeditione pertransire vellet, obuiam sibi importunitate quãdam vetulam habuit, cui dum in pontis accessu locũ vt præiret dare noluisset, sed importune incederet, casu vetulam luto intrusit, vnde indignata, in verba contumelioſa prorupit, eiq; dixit: paff, impune non transibis. Sed ille licet verba parum adverteret, de nocte se infra cingulum vbi surgere é lecto volebat, se maleficiatum sensit, ita vt brachiis hominum aliorũ sustentari semper habuit, vbi ecclesiam visitari volebat, sicq; per triennium mansit, sub cura tamẽ domestica

matris

matris carnalis. Quibus expletis, dum vetula illa ægro-
taret, quam etiam per verba cõtumelioſa quibus minata
fuerat ſemper ſuſpectã de maleficio ſibi illato habuerat,
accidit tamen vt pro confeſsionis audientia, infirmata ad
eum mitteret. Et ſacerdos licet importune diceret, confi-
teatur diabolo, ſuo magiſtro, ad inſtantiam tamen matris
per duos villanos ſuſtentatus inter brachia, domum ac-
ceſsit, & ad caput lecti in qua malefica iacebat ſedendo.
Duo illi villani ab extra auſcultare volebant prope fene-
ſtram, ſic enim ſtuba in plano erat ſituata, an maleficium
illatum plebano confiteretur, vnde contigit, vt licet infra
confeſsionem mentionem nullam de maleficio illato fe-
ciſſet, ipſa tamen cõfeſsione peracta, dixit: Scis ne tu paff,
quis te maleficauit? Et dum blande ille reſpõderet ſe neſci-
re, illa ſubintulit: Tu habes me ſuſpectam, & bene. Scias
me tibi intuliſſe tali de cauſa, vt ſupra tactum eſt, & dum
ille pro ſua liberatione inſtaret, dixit: Ecce tempus ſtatu-
tum aduenit, & mori habeo, ſed ita diſponã vt paucis die-
bus euolutis, poſt mortem meam ſanaberis, ita & euenit.
Nam illa iuxta ſtatutum à dæmone terminium obiit, &
infra 30. dies quadam nocte, ſacerdos ex integro ſe ſanum
repperit. Nomen ſacerdotis dicitur Paff helim, iam in dyo
cœſi Argentinen. Simile in dyocœſi Baſilien. villa Buchel
prope oppidum Geuvylle contigit. Mulier quędam capta
& tandem incinerata, ſex annis incubum dæmonem ha-
buerat, etiam in lateri viri dormientis in lecto. Et hoc ter
in ſeptimana, ſabbatis, quintis & tertiis feriis, aut aliis no
ctibus ſacratioribus. Tale autem omagium præſtiterat
diabolo, vt poſt ſeptimum annum, in corpore & anima,
perpetuo ſibi dedicata eſſet. Piè tamen diſpenſauit Deus.
Nam in ſecta capta, & igni adiudicata, vere & integre cõ
feſſa, veniã creditur à Deo percepiſſe. Plurimum enim
voluntaria ad mortem extitit, aſſerens ꝙ & ſi libe
rari poſſet, mortem th̃ amplius præeligeret,
dummodo poteſtatẽ dæmonis euaderet.

¶ De

¶De modo quo localiter transferuntur de loco ad locū.

¶ Capitulum III.

NVnc aũt aggrediẽdum eſt de earum ceremoniis, & quibus in ſuis operibus procedunt modis. Et primo de his quæ ergaſe & proprias perſonas operãtur. Et quiæ transferri de loco ad locum corporaliter, eſt de præcipuis earum actionibus carnalibus, etiam ſpurcitiis cum incubis demonibus inſiſtere. De ſingulis aliqua deducemus, & primo de earum corporali tranſuectione. Vbi notandum eſt, quod hæc tranſuectio patitur difficultatem, vt ſæpius tactum eſt, ex vnoduntaxat proceſſu ſcripturæ, puta 26.q.5. epiſcopi. vbi dicitur ex conſilio acquirendi. Illud non eſt admittendum, quod quædam ſceleratæ mulieres poſt ſathan retro conuerſæ, demonum illuſionibus, & fantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur cum Diana horis nocturnis deapaganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare ſuper quaſdã beſtias, & multa terrarum ſpacia intempeſtę noctis ſilentio perttranſire, eiq; tanquã Dñæ in omnibus obedire, &c. Quapropter ſacerdotes Dei prędicare debent populo, vt nouerint omnino hæc eſſe falſa, & non à diuino, ſed maligno ſpũ talia fantaſmata mentibus fidelium irrogari, ſi quidem ipſe ſathanas transformat ſe in diuerſarum perſonarũ ſpecies atq; ſimilitudines. Et mentem quã captiuam tenet, in ſomnis deludendo, per deuia quæq; deducit, &c. Et ad hoc prædicantur interdum à quibuſdam exempla publicè de S. Germano, & de quodã alio, qui filiam ſuam ſuper hoc obſeruauit, quaſi omnino hæc ſint impoſsibilia fieri. Et indiſcrete applicantur ad maleficas & eorum opera, tanquam vt & ſingula eorũ facta in lęſionibus hominũ, iumentorũ terræ frugũ, non ſint eis applicanda, eo q; ſicut fantaſtice in tranſuectionibus, ita & circa creaturarũ lęſiones illudũtur, quę quidẽ opinio cũ in prima quęſtione tanquam

hæretica

hęretica sit reprobata, vt Poëtæ contra diuinã permissiõ
nem, super diaboli potentiam quę ad maiora vt sic se ex-
tendere potest, militans similiter, & contra sacra scriptu-
ræ intentionẽ, & ad ecclesiæ sanctæ intollerabile damnũ,
vbi iam multis annis impune ex hac pestifera opinione
permanserunt seculari brachio puniendo facultatem am
putando. Vnde & in immensum sic creuerunt, vt iam nõ
sit possibile eas eradicare. Ideo diligens lector ea quæ sibi
posita sunt in destructionem illius opinionis considera-
bit, & ad prę sens qualiter transferantur, & quibus modis
hoc sit possibile aduertet, cum respõsionibus super exem-
pla quæ ab eis in medium deducuntur. Quod igitur cor-
poraliter possint transferri, variis modis ostenditur. Et
primo ex aliis magorũ operationibus. Nam si nõ possent
transferre hoc esset, vel quia Deus non permitteret, aut ꝙ
diabolus hoc facere non posset, eo ꝙ creaturę repugnaret,
non primum quia vbi maiora vtiꝙ & minora Dei per-
missione fieri possunt, sed maiora tam in pueris quàm in
hominibus sępissime facta sunt, vtpote iustis & in gratia
constitutis patet. Nam vbi quęrunt an cãptiones puerorũ
opere dęmonum fieri possunt, & an dęmon localiter pos-
sit transferre aliquęm hominũ de loco ad locum etiã inui
tum. Ad primum respondent ꝙ sic, nam & Guilhelmus
Parisiensis in vltima parte de vniuerso dicit: Campsiones
puerorũ fieri possunt, ita ꝙ Deo permittente dæmon vicẽ
infantis gerere potest, vel etiam translationem facere. Ta
les etiam pueri semper sunt miseri eiulantes. Et licet qua-
tuor aut quinꝙ matres vix sufficerẽt ad lactandum, nunq̃
tamẽ impinguantur, sed vltra modum ponderosi existũt.
Mulieribus tamen propter nimium terrorem quem con-
cipere possent, nec affirmanda sunt, nec neganda, instruen
da sunt vt literatorũ iudicia quęrãt. Permittit enim Deus
propter peccata parentũ, cum interdum viri impręgnatis
vxoribus maledicunt. Vellem, inquiunt, vt diabolũ por-
tares, vel similia. Et similiter impatientes mulieres sæpe

similia

similia proferunt. De aliis etiam hominibus interdum iustis, exempla plurima reperiuntur. Nam Vincentius in speculo hist. lib. 26. c. 43. ex recitatione Petri Damiani refert de puero quinquennij cuiusdam nobilissimi viri, qui puer pro tunc monachus factus, à monasterio nocte illatus est pristino clauso, vbi mane repertus, & interrogatus, dixit se per quosdam ad magnum cõuiuium delatum, & vt comederet iussum. Et post per superiora pristino immissum. Quid denique de his magis qui vsitato vocabulo à nobis nigromantici vocantur, nuncupantur, & per aëra sæpe à dæmonibus ad longinqua terrarum spacia quandoque vehuntur. Qui etiam aliis interdum hoc idem suadentes eos secum super caballum, qui vtique nõ verus equus sed dæmon in tali forma existit, vehunt, & vt loquuntur, nec vt signo crucis se muniant hortantur. Et licet duo simus hunc tractatũ scribentes, vnus tamen ex nostris sæpissime tales vidit & repperit. Nam scholaris quidã pro tunc, nunc vero sacerdos Frisyngen. dyocœsis, adhuc superesse creditur, qui & referre solitus est, semel se corporaliter à dæmone fuisse per aëra subuectum, & ad remotas partes illatum. Superest sacerdos alius id oberdorff, oppido prope Lantzhuram, qui pro tunc consodalis illius existens, oculis propriis illam subuectionem vidit. Et qualiter extensis brachiis, in altum clamando, & non eiulando translatus fuit. Causa aũt vt idem retulit, hæc erat. Nam conuenientibus quadã die multis scholaribus, in potagiis ceruisiæ, omnes in hoc consenserant, vt ille qui ceruisiam afferret, nil exponere haberet, & sic vnus ex sociis dũ pro ceruisia apportanda exire volebat, ostium aperiendo, nebulam densam ante ostium intuitus fuit, vnde territus rediit, & quod potum adferre nollet causam aperiendo, eis insinuauit. Tunc idem qui illarus fuerat, indignatus dixit: Et si diabolus adesset, potum apportabo. Et sic exiens, aliis omnibus tunc videntibus, per aëra subuectus fuit.

Verum

Verum quidem quod non ſolum vigílantibus, ſed dormi entíbus talia accidere poſſint, fateri neceſſe eſt, vt víderi cet dormiendo per aéra localiter & corporaliter tranſferantur. Patet & de quibuſdam, qui ſuper regulas domorũ & ædificia altiſſima ſomniando incedunt. Nec quicquam eis obſtare poteſt ad eorũ tranſitũ, tam in altum quam in profundum. Et ſi proprijs nominibus ab alijs circumſtantibus vocantur, ſtatim ad terram quaſi colligi ruunt. Hæc vtiq; operę dæmonũ fieri pluries arbitrantur, & nõ abſq; ratione. Nam cum dæmones ſint in multiplici differẽtia, Aliqui de inferiori choro angelorũ, qui etiam exiguis pœnis vltra pœnam damni quam æternaliter patientur, tanq; pro paruis delictis cruciantur, qui etiam neminẽ poſſunt lędere ſaltim grauiter: ſed ſolum principaliter ioculationes exercere. Vbi etiam alij incubi ſunt vel ſuccubi puniẽtes nocturno tempore homines, vel peccato luxurię coinquinantes eos. Non mirum ſi etiam his trufis inſiſtunt. Poteſt deduci veritas ex dictis Caſſiani, colla. 1. vbi dicit tot eſſe immundos ſpíritus, quot in hominibus ſtudia, nõ dubie comprobatur. Nam nonnullos eorum quos etiam paganos vulgus appellat, nos vero trollen, & abundant in regno Norveye, aut ſchretel. Ita ſeductores & ioculatores eſſe manifeſtum eſt, vt certa quæq; loca vias iugiter obſidentes. Nequaq; tormentis prætereũtes lædere poſſunt deriſu tantummodo & illuſione contenti fatigare eos potius ſtudeant, quam nocere. Quoſdam vero ſolummodo innociuis incubationibus hominũ pernoctare. Alios ita eſſe furori ac truculentiæ deditos, vt non ſint contenti illorum tantummodo corpora quos ſuppleuerint atroci dilatione vexare, ſed etiam irruere ſupereminus tranſeũtes, atq; affligere illos ſæuiſſima cæde feſtinent. Vult dicere quod non tantum obſident: immo etiam horribiliter cruciant, quales illi in Euangelio. Mathæi. 8. deſcribuntur. Ex quibus concludere poſſumus, primum q̃ non eſt dicendum maleficas non tranſferri localiter, eo quod Deus non permit-

permittat. Si enim ſuper iuſtos & innocentes : aut etiam ſuper magos permittit, quomodo non ſuper illas ex toto ſe diabolo deuouentes. Et vt cum timore loquamur. Non ne diabolus ſaluatorem noſtrū ſuſtulit, & duxit & ſtatuit hinc inde: vt Euangeliū teſtatur. Nec etiam ſecundum ſuffragatur aduerſarijs quaſi diabolus hoc facere non poſſit: cui vt in ſupradictis patuit, tanta ineſt virtus naturalis omnia corporalia excedens, quod nulla ei virtus terranea ei comparari poteſt. Iuxta illud. Non eſt poteſtas ſup terram &c. immo ipſi lucifero tanta naturalis ineſt poteſtas ſeu virtus: qua maior etiam inter angelos bonos in cœlo non exiſtit. Sicut enim omnes angelos in naturalibus excelſit, & naturalia per caſum non ſunt imminuta: ſed tantummodo gratuita, ideo adhuc in eo remanent, licet obfuſcata & ligata. Vnde gloſa ibidem ſuper illud : Non eſt poteſtas ſuper terram &c. Et ſi oīa ſuperat, meritis tamen ſanctorū ſubiacet. Nec valet ſi quis duo obijceret. Primo, quod anima hominis poſſet reſiſtere, & quod textus videtur ſentire de vno in ſingulari : ſcilicet, lucifero, cum in ſingulari loquatur. Et quia hic fuit qui CHRISTVM in deſerto tentauit. Et primum hoīem ſeduxit, iam autem relīgatus ſit, & alij angeli nō ſint tantæ virtutis, cum ipſe omnes excedat. Ideo alij mali homines transferre localiter per aëra non poſſunt. Non valent inſtantiæ. Primo dicamus de angelis. Nam minimus angelus oēm humanam virtutē incomparabiliter excedit. Rationes ſumuntur ex pluribus. Primo, quia virtus ſpiritualis fortior virtuti corporali, ſicut virtus angeli, aut etiam animæ ſuperior, quam virtus corporalis. Secundo, quò ad animam. Quia cum omnis forma corporalis eſt forma indiuidua per materiam, & determinata per hęc, & nunc prout iam anima noſtra exiſtit, formę aūt immateriales ſunt abſolutæ & intelligibiles. Vnde etiam poteſtatem habent abſolutam & vniuerſaliorem. Ideo anima coniuncta non poteſt ita ſubito transferre corpus ſuum localiter, nec in altum ele-

uare. Bene autem faceret cum esset separata Deo permittente, quæ omnia á fortiori potest spiritus omnino immaterialis, prout est angelus tam bonus quàm malus, sic etiã angelus bonus transtulit Abachuc in momento á Iudæa in Caldęam, & ex hac ratione etiam cõcluditur, quod illi qui de nocte in somnis per alta ædificia vehuntur, non feruntur á propriis animabus, nec ex influentiis corporum cœlestium, sed ab aliqua excellentiori virtute, vt supra patuit. Tertio ꝙ sicut natura corporalis nata est moueri immediatè á natura spirituali secundum locum, tum quia motus localis est primus motuum 8. physico. tum etiam quia perfectior est inter omnes motus corporeos, vt ibidẽ probat philosophus ea ratione, quia mobile secundum locum nõ est in potentia ad aliquid extrinsecum, inquantũ huius, sed solum ad aliquid extrinsecum, vnde etiam non tam á doctoribus sanctis q̃ & philosophis concluditur, ꝙ suprema corpora, supple cœlestia, mouentur á substantiis spiritualibus, & separatis bonis, & secundum naturã & voluntatem, tum etiam quia videmus quod anima primo & principaliter mouet corpus, motu locali. Ideo dicere oportet ꝙ ratio corporis humani nec quantum ad ipsum corpus, nec quantum ad ipsam animam obstare potest, quin vtrunq; moueri possit subito, Deo permittente, de loco ad locum á spirituali substantia, bona secundum voluntatem & naturã, quando boni & in gratia constituti transferuntur, aut bona secũdum naturam, non aũt secundum voluntatem, quando mali transferuntur. Si cui placet videre S. Thomam, in prima parte. q. 90. per tres ibidem articulos, aut etiam q. de malo. seu etiam in 2. senten. dist. 7. de potestate dęmonũ super effectus corporales. Modus aũt transferendi talis est. Nam vt ex præcedentibus patuit, vnguentum ex membris puerorum, præcipuè interemptorum, ab eis ante baptismum cõficere habent ad dæmonis instructionem sedile aliquod, aut lignum inungere, quo facto, statim in aera feruntur, & hoc siue de die, siue

siue de nocte, visibiliter, seu etiam si id volunt, inuisibiliter, secundum quod dæmon & obstaculum alicuius corporis, alterum corpus occultare potest, vt in prima parte tractatus de præstigiosa apparitione opere dæmonum patuit. Verùm licet dæmon per tale vnguentum vt plurimum huiusmodi practicat in finem, vt baptismi gratia infantes priuat & saluatione, tamen & absq; his pluries efficere visus est, vbi per animalia quæ vtique non animalia vera, sed dæmones sub formis illis existentes, ipsas transuexerunt, aut etiam aliquô sine exteriori adminiculo, solummodo dæmonis virtute visibiliter operante, interdum transferuntur. Res gesta de visibili & diurna transuectione. In oppido Vvalshoir super flumen Rheni, Constantiensis dyocœsis, malefica quædam oppidanis cum esset plurimum odiosa, & ad quasdam celebrandas nuptias non fuisset inuitata, cùm tamen penè omnes oppidani illis interessent, ipsa indignata, vindicare se æstimans, dæmonem aduocat, & iuæ tristitiæ causam aperuit, vt grandinem excitare vellet, & cunctos de chorea dispergere petiit, quo annuente, ipsam subleuauit, & per aëra ad montem prope oppidum, videntibus certis pastoribus transuexit, & vt postmodum fassa fuerat, aqua sibi deesset ad fundendam in foueam, quem modum vt patebit, vbi grandines excitant, obseruant, ipsa in foueam quam paruam fecerat, vrinam loco aquæ immisit, & cum digito, more suo, astante dæmone mouit, & dæmon subito illum humorem sursum eleuans, grandinem vehementem in lapidibus super chorisantes tantummodo & oppidanos immisit. Vnde ipsis dispersis, & de causa illius mutuo conferentibus, malefica oppidum postea ingreditur, vnde suspitio magis aggrauatur. At vero cum pastores ea quæ viderant recitassent, suspitio vehemens in violentam creuit. Vnde capta, & fassa quod ea de causa, nimirum quia inuitata non fuerat, talia perpetrasset,

ob multis etiam alijs maleficijs ab ea perpetratis, incinerata fuit. Et quia publica fama de huiuſmodi tranſuectionibus etiam apud vulgares cõtinue volat, non expedit plura ad hoc probandum de his hîc inſerere. Tantummodo hæc ſufficiant aduerſus illos, qui huiuſmodi corporales tranſuectiones aut omnino negant, aut ꝙ ſolummodo imaginarie & fantaſtice fiant affirmare conantur, qui vtiq; in ſuo errore ſi relinquerẽtur parum eſſet, immo nec aduertendum: dummodo in fidei contumeliã ſponſorum error non vergeret. Attento aũt ꝙ illo errore non cõtenti, etiã alios inſerere & publicare in maleficarũ augmentationẽ, & fidei detrimentũ nõ verentur, dum afferunt ꝙ oĩa maleficia quæ eis iuſte tanquã inſtrumentis dæmonũ vere & realiter imputantur eis, tantũmodo imaginarie & illuſorie, tanquã innoxijs eſſe imputanda, ſicuti & ipſa tranſuectio fantaſtica. Vnde & pluries impune in magnã creatoris contumeliã & grauiſſimũ iam ipſorum augmẽtum remanſerunt. Nec argumenta etiam à principio eis adducta ſuffragari poſſunt. Nam primum cum allegant capitulum epiſcopi. 26. q. 5. vbi afferitur ꝙ tantum fantaſtice & imaginarie tranſferantur, quis tam inſipiens qui velit concludere ꝙ non poſsint etiam corporaliter transferre. Sicut enim ex fine illius capituli vbi ponitur, ꝙ qui credit poſſe hoĩem in melius vel in deterius tranſmutari, aut in aliam ſpeciẽ transformari, infideli & pagano deterior ſit cenſendus, quis poſſit concludere ꝙ non poſſint homines in beſtias præſtigioſa illuſione transformari: aut etiã de ſanitate in infirmitates tanquã meliori in deterius tranſmutari. Iam talis qui ſic in cortice verborũ canonis laboraret, vtiq; contra mentẽ oĩm doctorum ſanctorũ: immo & contra ſcripturæ ſacræ proceſſum ſentiret. Ex quibus multipliciter oppoſitũ apparet, vt ex ſupradictis in pleriſq; locis circa primã partẽ tractatus deductũ eſt. Oportet ergo ad nucleũ verborũ attendere. Iuxta ꝙ in prima quæſtione primæ partis tractatus tactum eſt. Et hoc circa ſolutionem

lutionem ſecundi erroris, inter tres qui ibi reprobantur, ꝙ quatuor iniunguntur prędicatoribus populo ad prædican dum, transferuntur enim & corporaliter, & fantaſtice. Iuxta ꝙ ex earū proprijs confeſſionibus patet, non tam illarū quæ incineratæ fuerunt, quàm etiã aliarū quæ ad fidẽ & pœnitentiã redierunt. Inter quas & illa in oppido Briſiaco interrogata à nobis, an ne fantaſtice & illuſorie aut corporaliter poſſent transferri. Reſpõdit ꝙ vtroꝙ modo. Si enim caſu aliquo nollent corporaliter transferri: ſcire tamen vellent oĩa quæ in concione illa ab earū conſodalibus agerentur: tunc talis ab eis ſeruaretur modus, vt illa in noĩe omniũ diabolorũ ad latus ſiniſtrũ ſe reponeret ad cubitum. extunc quaſi vapor quidã glaucus ex eius ore procederet. Vnde ſingula quæ ibi agerẽtur perlucide conſideraret: ſi vero corporaliter transferri vellet, modũ ſupradictũ ſeruare neceſſe eſſet. Prætetea in caſu quo canon ille nudè abſqꝫ omni declaratione intelligendus eſſet, quis tam ſtolidus: vt propterea oĩa eorũ maleficia & nocumẽta eſſe fantaſtica & imaginaria affirmaret, cum ad ſenſum oĩbus appareat contrariũ? eo præcipue ꝙ plures ſint ſuperſtitionũ ſpecies: vtpote quatuordecim. Inter quas maleficarum ſpecies, ſupremũ in maleficijs & nocumentis continet gradũ, & ſpecies phytonum, ad quam reduci poſſunt qui fantaſtice vehuntur minime gradũ. Demum nec exempla ex legenda ſancti Germani, aut aliorũ quorumcũꝫ eis ſuffragantur. Vtiꝙ quia poſſibile erat dæmonibus, vt ſe ipſos ad latera viri dormientis, tempore intermedio quo ſcrutiniũ de vxoribus fiebat applicarẽt quaſi viris condormirent: ꝙ tamen factũ fuiſſe propter honorem ſancti non aſſeritur, caſus tamen ponitur vt non credatur eſſe impoſſibile: oppoſitũ illius ꝙ in legenda ponitur. A ſimili reſponderi poteſt ad quaſcunꝫ alias obiectiones: quia ſicut inueniuntur quod quædam tantummodo imaginarie, ita etiam reperiuntur in ſcriptis doctorum, plures fuiſſe corporaliter tranſlatas. Si cui placet Thomam brabantinum

In libro ſuo de apibus inſpicere, mira inueniet tam de imaginaria, quàm etiam corporali hominum tranſuectione.
¶ Sequitur de modo quo ſe incubis dęmonibus obiiciũt.

Capitulum IIII.

SED quantũ ad modum quo maleficæ dæmonibus incubis ſe ſubiiciunt, ſex vidēda. Aliqua ex parte dæmonis & corporis ab eo aſſumpti, ex quo elemento ſit illud formatũ. Secundo, ex parte actus, an ſemper cum infuſione ſeminis ab altero recepto. Tertio, ex parte temporis & loci, an potius vno quàm altero tempore ſe exerceat. Quarto an viſibiliter ſe agitat ex parte mulieris, & an tantummodo illæ quæ ex huiuſmodi ſpurcitiis procreantur à dęmonibus frequentantur. Quinto, an illæ quę ab oſtetricibus tempore partus dęmonibus inferuntur. Sexto, an remiſior vel intentior ſit in talibus ipſa venerea delectatio, & primo ſuper aſſumpti corporis materia & qualitate. Dicendum ꝙ aëreum corpus aſſumit, & quod aliquo modo eſt terreſtre, inquantũ habet terræ proprietatem per conſiderationem, quod ſic declaratur. Nam quia aër in ſe non eſt figurabilis niſi ſecundum figurationẽ corporis alterius in quo includitur, vnde etiam minime ſuis terminis terminatur, ſed tantũmodo alienis, & vna pars aëris alteri continuatur. Ideo ſimpliciter vt ſic nõ poteſt corpus aereum aſſumere. Attento autem quod aer eſt maxime tranſmutabilis & vertibilis, in quodcunqꝫ, cuius ſignum eſt, quod quidã nitentes corpus à dæmone aſſumptum ſcindere gladio, vel profodere, id efficere nõ valuerũt, quia partes aeris diuiſi ſtatim continuantur de nouo. Ideo patet quod in ſe aer bene competens materia, ſed quia nõ poteſt figurari niſi aliquid aliud terreſtre ſibi adiungatur. Ideo oportet ꝙ aer ille ſit aliquo modo inſpiſſatus, & ad proprietatem terræ accedens, ſeruata tamen aeris veritate, & hanc condenſationem facere poſſunt dęmones, & animæ ſeparatæ per vapores groſſos

ex

ex terra eleuatos, & per eorū motum localem eos congregando & figurando, in quibus manent tanquam motores tantum, & non vt infamatores, vitam illi corpori formaliter influentes, quia sic fluit ab anima in corpus coniunctum. Sunt autem in suis sic assumptis & figuratis corporibus, sicut nauta in naui quem ventus mouit, vnde quando quæritur, quale sit corpus quantum ad materiam à dæmone assumptū. Dicendum ꝙ de eo aliud est loqui quantū ad principiū assumptionis, & aliud quantū ad terminum quia quo ad principium sic est aer, quantū ad terminū est aer inspissatus ad proprietatem terræ accedens. Hæc aūt oīa possunt dęmones, Deo permittente, ex natura, cum natura spiritualis sit superior naturæ corporali. Vnde & necesse habet sibi obedire, quo ad motū localem, nō aūt quo ad formarū naturalium, tam accidentalium q̄ & substantialium susceptionem, nisi in aliquibus paruis creaturis, & hoc amminiculo alicuius alterius agentis, vt supra tactum est. Per motum aūt localem nulla forma ponitur in re mota, vnde sic ad nutum mouere possunt cum aliis circunstantiis. Ex quibus tamen si quis incidentaliter quæreret, quid sentiendum vbi angelus bonus vel malus aliqua opera vitæ exerceret per corpora vera naturalia, & non aërea, sicut in asina Balaam, per quam angelus loquebatur & vbi dęmones in obsessis corporibus agitantur. Dicendum ꝙ illa corpora non dicuntur esse assumpta, licet tantū occupata. Inspiciantur dicta doctoris in 2. distinctio. 8. An angeli corpora assumant. Sed maneamus in proposito. Dæmones in assumptis corporibus, cum maleficis loquuntur, vident, audiunt, comedunt & generant, quomodo hæc sunt intelligenda, & hæc est secunda pars huius primæ difficultatis. Dicendum ad primum, quod ad veram locutionē tria requirūtur, scilicet, pulmo cū retractione aëris, quę non solū propter vocē, sed propter refrigeriū est cordis, vnde & muti habēt attractionē necessariā. Secūdo requiritur ꝙ formetur ex percussione corporis in aëre,

ſicut cũm quis ligno percutit in aëre, vel campana ſonum facit magnũ vel paruum: quia materia in ſe ſonorabilis, & percutitur cum ſonabili inſtrumento, redditur ſonus ſecundũ quantitatẽ corporis & recipitur in aëre, & multiplicatur vſq; ad aures audientis: qui ſi eſt remote poſt ſpaciũ, vt videtur præuenire habet. Tertio requiritur vox & dici poteſt quod ſonus in corporibus inanimatis dicitur vox in animatis corporibus & ibi eſt lingua quæ aërẽ reſpiratũ & iterum emiſſum percutit in inſtrumento & vaſe fuſo à Deo & viuo naturaliter: quod non eſt campana. Ideo quia ibi ſonus, hîc vox dicitur. Et hoc tertiũ poteſt exemplificari per ſecundũ, vt patet: & hæc ideo poſui, vt prædicatores habeãt modũ tradendi populo. Quarto requiritur, vt ille qui vocem format, conceptum mentis, vult alteri per vocem exprimere: & vt ipſe intelligat, ideo illam vocem organizat .i. diſtinguit ſucceſſiue in ore per linguam: dentes percutiendo, & per labia claudendo & aperiendo, percuſſum aërem in ore, ad aërem extrinſecum emittendo: vt ſic multiplicando ſucceſſiue vſq; ad aures audientis: qui tunc intelligit conceptum mentis. Ad propoſitum. Dæmones carent pulmone & lingua: quam tamen artificiatam oſtendere poſſunt: iuxta corporis conditionem, ſicut & dentes & labia, vnde non vere & proprie loqui poſſunt. Sed quia intelligunt, & intellectũ mentis vbi exprimere volunt, tunc non per voces: ſed per ſonos qui habent quandam ſimilitudinẽ vocum, aërem non reſpiratum & attractum, vt in hominibus, ſed incluſum in corpore aſſumpto percutiunt, & ad aërem extrinſecum articulatim emittunt vſq; ad aures audientis, & ꝙ abſq; aëre attracto & nõ reſpirato poſſit fieri vocis ſimilitudo, patet per cætera animalia non reſpirantia: quæ dicuntur vocare, & certa alia inſtrumenta vt dicit philoſo. in. 2. de anima. Alec enim dum capitur extra aquam ſubito vocẽ emittit & moritur, poſſunt hæc applicari: & ea quæ ſequuntur vſq; ad vim generatiuam: excluſiue tamen ad

bonos

bonos angelos. Si quis velit vlterius ſpeculari de locutione dæmonũ in obſeſſis corporibus. Ibi enim vtuntur corporalibus inſtrumentis veri corporis obſeſſu, quia illis illabuntur ſic intelligendo infra terminos corporalis quantitatis: & non infra terminos eſſentiæ, neq; corporis, neq; animæ. Da differentiam inter ſubſtantiam & quantitatẽ, ſeu accidens: ſed de his nihil ad propoſitũ. Si cui aũt placet inſpiciat ſanctum Tho. in. 2. ſenten. di. 8. arti. 5. Conſequenter aũt qualiter vident & audiunt dicendũ. q; quia duplex eſt viſio, Spiritualis & Corporalis. Et prima in infinitum excedit alteram, tum quia penetrat, tum quia per diſtantiã non impeditur iuxta luminis facultatẽ quod ſibi deſeruit. Ideo dicendum: quod nullo modo videt angelus, ſiue bon⁹, ſiue malus per oculos corporis aſſumpti, nec aliquid corporale ſibi deſeruit, ſicut tamen in locutione deſeruit ſibi aër, & percuſsio aëris ad ſonum procurandum, & vlterius ad multiplicandũ vſq; ad aures audiẽtis, Vnde oculi eorũ ſunt oculi depicti. Libenter aũt ſub his ſimilitudinibus hominibus ſe offerunt, vt eis eorũ proprietates quas naturaliter habẽt, & loqui ſpiritualiter per huiuſmodi opera manifeſtent. Ideo enim & patribus ſancti angeli ſæpe apparuerũt ex DEI ordinatione & eius permiſſione. Malis hominibus ſeſe manifeſtant, vt homines eorum proprietates cognoſcentes illis ſe aſſocient: hĩc in culpis, & alibi in pœnis. Vnde Dionyſius cœleſtis hierarchiæ in fine dicit. Ex oĩbus partibus humani corporis docet angelus ſuas proprietates conſiderare. Concludendo, quod corporalis viſio, cum ſit operatio corporis viuentis per organũ corporale, quibus dæmones in ſe carent, ideo in aſſumptis corporibus ſicut ſimilitudines membrorum habent: ita & ſimilitudines operationum. Et ſimiliter dicere poſſumus de eius auditu, qui multũ nobilior corporali: eo q; conceptum mentis & animæ locutionem ſubtiliùs cognoſcere poteſt quam homo, audiendo conceptum mentis per verba corporalia expreſſum. Vide S. Tho. in. 2

ſenten.diſt.8. Si enim in vultu hominis legitur ſecreta eiꝰ voluntas, & ex motu cordis & qualitate pulſus, à medicis paſsiones animę cognoſcũtur, à fortiori per dæmones. Sed quo ad comeſtionem dicamus quod completa ratio comeſtionis quatuor debet. Diuiſionem cibi in ore, & traiectionem in corpus, virtus corporis potentis digerere, & quartum cõuertere neceſſariũ nutrimentum, & ſuperfluũ eiicere. Angeli quicunq; prima duo in aſſumptis corporibus comedendo faciunt, tertium & quartum nõ poſſunt, ſed loco virtutis digeſtiuæ & eiectiuæ, adeſt ei virtus alia quæ cibis diſſoluitur ſubito in præiacentem materiam. In Chriſto etiam fuit vera comeſtio in omnibus, quia habuit virtutem nutritiuam & conuerſiuam, non aũt conuertendo in ſuum corpus, quia illæ virtutes fuerunt glorificatæ, ſicut & corpus vnde etiam reſoluebatur cibus in corpore ſubito, ſicut qui aquam in ignem proiiceret.

¶ Quomodo modernis temporibus maleficæ actus carnales cum incubis dæmonibus exercent, & qualiter ex his multiplicantur.

SED quò ad actus carnales de quibus principaliter intenditur, quos etiam cum maleficis tanquam incubi, in aſſumptis corporibus exercent, nulla ſubeſt difficultas ex præmiſsis, niſi fortaſsis quis dubitaret, An preſentes maleficæ huiuſmodi ſpurcitiis intenderent, & an originẽ maleficę ex his ſpurcitiis ſumpſerunt. Ad has duas dubitationes reſpondendo, dicamus ad primam quicquid de præcedentibus maleficis ante annos incarnationis dominicæ, mille & quadringentos, vel circiter actum ſit. An videlicet his ſpurcitiis inſeruiebant ſicut ab illo tempore modernæ maleficæ hoc ignoratur, eo quod nuſquam hoc quod experientia ſam edocuit, hiſtoria diſſeruit. Maleficos enim ſemper fuiſſe, & ex eorum prauis operibus plurima nocumenta hominibus, iumentis, &

tis, & terræ frugibus eueniſſe, ſicut & incubos & ſuccubos dæmones, nemo qui hiſtorias peragrat dubitare poteſt, cum traditiones canonum & ſacrorum doctorum plurima, â multis centenis annorum de ipſis in poſterum reliquerunt & tradiderũt, licet in hoc ſit differentia quod incubi dæmones in retroactis temporibus infeſti fuerunt mulierculis contra ipſarum voluntatem, prout Nider in ſuo formicario, & in libro de vniuerſali bono, ſiue de apibus, Thomas brabantinus plurima recitant. Huic autem poſitioni, qua aſſeritur præſentes maleficas huiuſmodi ſpurcitiis diabolicis eſſe infectas, non noſtra ſententia, intantum adhæret, quantum ipſarum maleficarum experta teſtimonia, quæ cuncta illa reddiderunt credibilia, nõ iam vt hactenus inuitis animis, ſed ſponte pro voluntate reſœtediſsima miſerabili ſeruituti ſe ſubiiciẽtes. Quotquot enim â nobis ſeculari brachio ad puniendum relictæ fuerunt in variis dyocœſibus, præcipuè in Conſtantienſi, & in oppido Rauenſpurg multis annis his inhæſerunt ſpurcitiis certis ſub vigeſimo, aliis ſub duodecimo, aut ſub trigeſimo anno, & ſemper cũ fidei abnegatione, in toto vel in parte, teſtes ſunt ibidem omnes incolæ. Demptis enim ſecrete pœnitentibus & ad fidẽ reuerſis, non minus quâm quadraginta & octo in quinque annis igni traditæ fuerunt, nec tamen illis accommodata fides, quantum ſponte reuerſis ad pœnitentiam, credulitas adhibita fuit omnibus in hoc concordantibus, quod huiuſmodi ſpurcitiis in augmentum huius perfidiæ habent inſiſtere. De quibus etiam ſigillatim in ſecunda parte operis, vbi eorum particularia opera deſcribentur tractabitur, obmittendo ea, quæ & ſocius noſter, inquiſitor Cumanus in comitatu Burbiæ peregit, qui & in ſpacio vnius anni, qui fuit Milleſimus quadringenteſimus octuageſimus quintus, quadraginta & vnam maleficas conburi fecit. Et omnibus publicè aſſerentibus, vt dictum eſt, illis ſpurcitiis diabolicis inhæſiſſe. Conſtat ergo oĩa aut viſus vel auditus

propria

propria experientia, aut fide dignorum relatibus. Quo ad secundum, vbi difficultatur, an ipsi malefici ex his spurcitijs originem sumpserunt. Dicamus secundum Augustinū, hoc vtiq; verū esse. oēs superstitiosas artes ex pestifera societate hoīm & dæmonū originem sumpsisse. Sic enim dicit libro 1. de doctri. christiana, & habetur. 26. q. 2. illud quod est. Omnes artes huiusmodi vel nugatorię vel noxię superstitionis ex quadam pestifera societate hoīm, & dæmonū: quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitùs sunt repudiande. Illo attento, manifestum est quod sicut diuersæ sunt species superstitionis, seu magicæ artis, ita & diuersæ sunt eorum societates. & sicut species maleficorū inter quatuordecim illius artis species pessima existit, quia non per pactum tacitum: sed expressum vltra hoc quod cultum latrię per fidei abnegationem ipsis dæmonibus habent exhibere. Ideo & pessimā cum ipsis conuersando retinent societatem. Iuxta mulierum: quæ semper vanis delectantur, conditiones. Attento insuper iuxta doct. S. Tho. in. 2. senten. dist. 4. ar. 4. In solutione vnius argumenti vbi quærit. An geniti ex huiusmodi dæmonibus modis peractis sint maioris virtutis q̄ alij homines? Respondit hoc verum esse: non solum ex textu scripturæ Genesis. 6. Isti sunt potentes â seculo &c. Sed etiam ea ratione quod dæmones possunt scire virtutem seminis decisi. Primo ex dispositione eius à quo decisum est. Secundo mulierem proportionatam ad seminis illius susceptionem. Tertio constellationem iuuantem ad effectum corporalem. Et quartū addere possumus etiam ex suis verbis. s. ipsius geniti complexionē optimam ad effectus illi proportionatos, ex quibus omnibus sic cōcurrentibus concluditur, ꝙ tales sic geniti sunt fortes & magni corpore. Ideo ad propositum cum quæritur. An malefici ex his spurcitijs originē sumpserunt, dicamus: Originem sumpserunt vtiq; ex pestifera mutua societate: vt ex primo notabili patuit. Multiplicationē vero non sumpsisse

pſiſſe ex illis ſpurcitiis nemo negare poteſt ex ſecundo nō tabili,cum non delectationis,ſed corruptionis cauſa illius dęmones intendunt. Erit ergo talis ordo quod ſuccubus dęmon ab homine ſcelerato ſemen decidat, qui ſi eſt proprius illi homini deputatus, & noluerit ſe incubū facere, ad maleficam tradit illud ſemen dæmoni mulieri ſeu maleficæ deputatus, & ille ſub certa conſtellatione ſibi deſeruiente, vt talis genitus vel genita, fortis viribus ad peragenda maleficia perſiſtit ſe incubum maleficæ faciet. Nec obſtat quod illi de quibus textus loquitur non fuerint malefici, ſed tantummodo gigantes,& viri famoſi & potentes,qualvt ſuperius dictum eſt,maleficia non fuerunt perpetrata tempore legis naturæ,& hoc propter recentē memoriam creationis mundi. Vnde idolatria locum habere non potuit,iam autem malicia hominum excreſcente diabolus maiorem ad ſeminandum hoc genus perfidiæ repetit oportunitatem. Sed neque illi termini in bonum virtutis intelligi poſſunt, vbi illi aſſeruntur fuiſſe viri famoſi dicebantur.

¶ An ſemper cum deciſione ſeminis incubus dęmon maleficam aggreditur.

AD illud etiam vbi quæritur. An ſemper cum infuſione ſeminis,&c. Reſpondetur cū mille nocendi habeat modos & artes, vtpote qui a principio ruinæ ſuæ conatur eccleſiæ vnitatem reſcindere, & humanum genus omnibus modis auertere. 16. q. 2. Ideo de iſtis regula infallibilis nō poteſt dari,ſed probabilis diſtinctio, videlicet, ꝙ aut maleſica annoſa eſt, & ſterilis,aut nō. Si ſic tunc vtiq; abſq; ſeminis deciſione, cum ad nihilum valeret, & dæmon in ſuis operibus etiam quantum poteſt ſuperfluitatem ſubterfugit,ſicut & natura maleficam aggreditur: vel etiam ſi ſterilis non ſit, tamen delectationis cauſa ex parte maleficę cauſandæ ipſam aggreditur. Si vero ad impregnationem diſpoſita, tunc ſi comodē ſemen a viro deciſum habere

habere potest cum illo ipsam aggredere ob infectionē pro lis non differt. Verùm si quis quęreret an semen emissum per nocturnā pollutionem ita colligere posset sicut decissum per actū carnalē. Ad hoc probabilis potest dari ratio, quod non licet aliis videri patet oppositum. Nā attento ꝙ dęmones vt pręmissum est, virtutem seminis generatiuā attendunt, & talis vis in semine per actū carnalē amplius effunditur & conseruatur, scinditur semen per pollutionē nocturnā emissam tantummodo ex superfluo humore & nō cum tanta vi generatiua descinditur. Ideo cū eo se minus exercere ad generationem prolis creditur, nisi fortassis vim illā adesse semini intelligeret. Sed & hoc omnino negare non possumus, ꝙ malefica maritata, & per maritū impręgnata, etiam per cōmixtionem alterius seminis incubus dæmon conceptum inficere potest.

¶ An potius vno tempore ꝙ altero, & similiter de loco.

D illud, an obseruat tempora & loca. Dicendum quòd vltra obseruantiam temporum, quo ad cōstellationes quas obseruat, quando ad prolis infectionem operatur. Obseruat etiā certa tempora quando non infectionis, sed venereę voluptatis causa, ex parte maleficæ exercendæ agitatur, & sunt sacratiora totius anni tempora, vt natalis Christi, Paschatis, & Pentecosten solennitatibus, & aliis festiuis diebus, & hoc faciunt triplici ex causa. Primò, vt sic malefici non solum perfidi per apostasiam à fide, verùm etiam sacrilegij vitiū incurrunt, in quibus ipsi dęmones vt ipse creator amplius offendatur & grauius, in propriis animabus maleficæ condemnentur. Secunda causa, quod cum Deus sic grauius offenditur eis maiorem potestatem sæuiendi in homines & puniendi illos, siue in rebus, siue in corporibus, etiam innoxios relinquant. Quod enim dicitur, filius non portabit iniquitatem patris, &c. intelligitur quò ad æternam punitionem: temporali autem sępissimè innoxij propter

aliorū

aliorũ facinora afflictione puniuntur, vnde & alibi Deus clamat: Ego Deus fortis & zelotes visitans peccata parentum, in tertiam & quartam generationem. Talis punitio patuit in filiis Zodomitarum submersis, propter parentũ scelera. Tertia causa vt maiori oportunitate plures ruere faciant, præsertim iuuenculas, quæ festiuis diebus ocio & curiositatibus dum amplius insistunt, eo facilius à maleficis vetulis seducantur, prout in terra natiuitatis vnius ex his inquisitoribus cum duo simus hoc opus colligentes, contigit. Nam iuuencula quædam & virgo deuota sollicitata festiua die ab vna vetula, vt secũ per gradus ad cameram ascenderet, eo ꝙ certi iuuenes pulcherrimi ibidem essent inclusi, & dum illa annueret, ascendentibus simul, vetula præcedente, iniunxit iuuenculæ, ne se signo crucis muniret. Et licet illa annuisset, occultè tamẽ signo illo muniuit, qua ex re contigit, vt dum ascendisset, & virgo neminem conspexisset, eo ꝙ dæmones ibidem existentes suã præsentiã in assumptis corporibus illi virgini nequiebant ostendere. Vetula maledicendo virgini dixit: Vadas in nomine oĩm diabolorum, cur te signasti? Hæc ex confessione pura illius virginis collegi. Potest & addi quarta causa vt sic facilius homines seducant, qui, dum si considerãt quod talia à Deo sacratioribus temporibus fieri permittuntur, non æstiment illa tam grauia, esse, sicut si illis temporibus requirent facere: de loco vero amplius in locis certis se exercent, dicendum ꝙ ex verbis factis ꝙ maleficarũ cõstat, ꝙ spurcitias illas omnino in locis sacris exercere non possunt. Qua in re perpenditur efficacia angelicæ custodiæ, ob reuerentiam illius loci, & quod amplius est, asserunt, se nunquã habere pacem, nisi tempore diuinorũ, cum præsentes fuerint in ecclesia, & ideo citius & tardius ingrediuntur & egrediũtur, licet alia pessima certa cerimonialia habẽt, ad instructionẽ dæmonũ obseruate. s. tẽpore eleuationis in terrã spuere, seu cogitationes nephãdissimas per verba, aut sine verbis proponere, vt vtinam esses in tali, vel tali loco, prout iam in secunda parte tangetur.

¶ An visibiliter sicut ex parte maleficæ, ita etiã quo' ad circunstantes se mutuo agitant.

AD illud, an visibiliter vel inuisibiliter huiusmodi spurcitias agant mutuo, dicendũ quantum experientia nos edocuit, ꝙ licet semper visibiliter ex parte maleficæ dęmõ incubus operetur, ita quod non est necessarium inuisibiliter propter fœderatũ pactũ & expressum ei appropinquare. Tamen quo' ad circũstantes sępius ipse maleficæ supinæ iacentes in agris seu syluis visæ sunt, & denudatæ supra vmbilicum. Et iuxta dispositionem illius spurcitiæ coaptatis membris, tibiis & cruribus se agitantes dęmonibus incubis inuisibiliter ibidem quo' ad circunstantes cooperantibus, licet in fine actus vapor nigerrimus in longitudine hominis sursum a' malefica in aëre eleuabatur, sed hoc rarissime'. Et qua de causa nouit ille mille artifex, vt iuuencularum circunstantiam, vel aliorum hominum mentes valeat aut allicere, aut immutare, de quibus gestis & qualiter in plerisq; locis, tam in oppido Rauenspurg quàm etiam in dominio nobilium de Roppelsteyn, & certis aliis terris talia sunt peracta, in secunda parte patebit. Sed & hoc contigisse certum est, ꝙ maritis visibiliter interdum cernentibus incubos dæmones, quos tamen non dæmones, sed viros putabant cũ eorum vxoribus talia peragere, dũ arma arriperent, & transfodere volebat, subito dęmon disparuit, se inuisibilem faciendo, vnde & mulieribus manus & brachia obiicientibus, licet interdum læsi fuissent, ipsos tamen viros obiurgantes an ne oculos haberent, aut si a' dæmonibus obsessi forent deridebant.

¶ Quod non solum dæmones incubi mulieres ex eorum spurcitiis procreatis, aut eis obstetricibus oblatas infestant, sed quascunque indifferenter, cum maiori vel minori venerea delectatione.

Finali-

EINALITER vero cõcludendo, dici po-
test ipsos dęmones incubos non tantũ mu-
lieribus ex eorum spurcitiis progenitis, aut
eis ab ostetricibus oblatis fore infestos, sed
toto conatu in quascunque sanctiores vir-
gines illius terræ, aut oppidi, per ipsas ma-
leficas seductrices aut copulatrices anhelare. Hoc enim ex
periẽtia rerũ magistra edocuit, vbi in oppido Rauẽspurg
certæ conbustæ ante finalem sententiã. Hinc simile asseue
runt, quod eis ab earum magistris iniunctũ fuisset, omni
conatu debere in subuersionem sanctarum virginum, &
viduarum laborare. Et de venerea delectatione an maior
sit vel minor cum incubis dæmonibus in corpore assum-
ptis quam cæteris paribus cum viris in corpore vero di-
cendum. Videtur quod licet naturalis ordo hoc minus ex-
cusat, quin maior sit vbi simile suo simili alludit: tamen
mille ille artifex, vbi debira actiua debitis passiuis licet
non in natura, tamen sub qualitatibus in calore vel tem-
peramento aliquo coniungit, vtique non minorem exci-
tare videtur concupiscentiam, sed de his in sequentibus
latius, quò ad conditionem sexus fœminei declarabitur.

¶ De modo generali quo per sacramẽta ecclesię sua ma-
leficia maleficæ exercent. Et de modo quo vim genera-tiu-
am impedire solent, seu etiam alios defectus super quas-
cunque creaturas, demptis corporibus cœlestibus.

¶ Capitulum V.

NAM aũt qualiter alias creaturas in vtroque
sexu & terræ fruges inficiunt, plures sunt su
per modos agendi aduertẽda. Et primo qua-
liter homines, demum qualiter bestias. Ter-
tio, qualiter terræ fruges. Ex parte hominis,
primo qualiter vim generatiuam, seu etiam actum vene-
reum ne mulier concipere, aut vir actum exercere valeat
maleficiis impediunt. Secundo qualiter actus ille impedi-
tur respectu vnius mulieris interdum & non alterius.

Tertio qualiter membra virilia auferuntur, quasi omnino sint à corporibus euulsa. Quarto quomodo si aliquid præmissorum contingeret potentia dęmonis inferente per se: non per maleficam posset discerni. Quinto, quomodo maleficæ homines vtriusq; sexus in bestias præstigiosa arte transmutant. Sexto, quomodo obstetrices maleficæ conceptibus in vtero matris diuersis modis interimũt, & vbi hoc non faciunt, dæmonibus infantes offerunt, & ne hæc quasi incredibilia putarentur, ideo in prima parte operis per quæstiones & argumentorum solutiones sunt decisa. Ad quas si opus sit, dubius lector pro inuestigãda veritate recurrere potest. Ad prędens tantũmodo acta & gesta per nos reperta, siue etiam ab aliis conscripta in detestationẽ tanti criminis sunt deducẽda ad priores quæstiones, si fortassis alicui difficiles ad intelligendum forent. Ex his quæ in hac secunda parte traduntur fidem capiat, & ab errore resiliat, quo nullam maleficam esse, aut nullum maleficiũ posse fieri in mũdo æstimauit. Vnde primo notandum, q̃ cum sex modis lædere possunt absque modis quibus alias creaturas lędunt. Et vnus sit, quo amorem malum ingerũt viro alicui ad mulierem, vel mulieri ad virum. Alius est, quo odium vel inuidiam in aliquo seminare procurant. Tertius in his qui maleficiati dicũtur, ne vi generatiua vti valeant ad fœminã, vel viceuersa fœmellæ ad virum, vel etiam aliis modis aborsum procurãdo, vt supra tactũ est. Quartus cum in membro aliquo hominem ægrotare faciunt. Quintus cum vita priuant. Sextus cum vsum rationis auferunt. Et fateri cum hoc oportet quod in omni genere rerum, demptis corporibus cœlestibus veros defectus & veras infirmitates ex virtute naturali inferre possunt, & hoc ex potenti virtute naturali & spirituali, qua corporali quacunq; eminent virtute. Nulla etiam infirmitas cum altera concordat, seu etiam defectus naturalis vbi infirmitas desit ideo diuersis mediis vtiq; ad diuersas infirmitates & defectus procedunt. De quibus aliqua quantũ necessi-

neceſsitas poſtulat in medium producamus, prius tamen ſi animus lectoris maneat ſuſpenſus, cur ſupra corpora cœleſtia aliquã immutationẽ facere nõ poſſunt, dicemus triplicem eſſe cauſam. Prima, quia ſuper eas etiã quo ad locũ pœnalem exiſtũt, qui locus eſt aër caliginoſus, & hoc propter ipſorum officium eis deputatus, vide ſupra in prima parte tractatus in quæſt. 2. vbi dicitur de incubis & ſuccubis dæmonibus. Secunda cauſa quia corpora cœleſtia mouentur à bonis angelis, vide in pleriſque locis de motoribus orbium, præcipuè S. Thomam in prima parte q. 90. in quo cõcordant philoſophi cum theologis. Tertia cauſa propter vniuerſale regimen & commune bonũ vniuerſi, cui detraheretur in generali ſi malis permitteretur ſpiritibus in illa corpora cœleſtia aliquas immutationes cauſare Vnde & illæ imutationes miraculoſæ factæ in veteri aut in nouo teſtamento, à Deo per eorũ motores ſeu angelos bonos factæ ſunt, vt in ſtatione Solis ſub Ioſue, retrogradatione ſub Ezechia, obſcuratione innaturali in paſſione Chriſti. In omnibus aũt ex poſt elementis & elementatis ſua maleficia Deo permittẽte, & per ſe abſq; maleficis & cũ maleficis exercere poſſunt, & de facto exercere nõ ceſſant, vt patebit. Secũdo notandũ q; in oĩbus modis maleficandi vt plurimũ ſemper maleficas informant, vt inſtrumenta ſuæ maleficæ per ſacramenta ſeu ſacramentalia eccleſiæ, vel per quæcunq; diuina ſeu Deo cõſecrata efficiãt, vt quando imaginem ceream ſub palla altaris ad tempus ponit, vel per chriſma ſacrum filum trahunt, vel ex quibuſcunq; rebus conſecratis. Et hoc quidẽ triplici ratione: ſicut etiam q; ſanctioríbꝰ anni tẽporibus, & prẽcipue circa aduentũ dñi, & feſta natalia ſua maleficia exercere ſolent. Primo vt nõ ſolum hoĩes per talia perfidi fiant, ſed etiam ſacrilegi, diuina quantum in eis eſt contaminando, & ſic plus Deũ creatorẽ ſuũ offendãt intimius, animas proprias condemnẽt, & plures in peccata ruere faciant. Secundo vt Deus ſic grauiter per homines offenſus, dæmoni maiorem

poteſtatem in homines ſæuiendi relinquit. Sic etiam Gregorius dicit, quod malis interdum iuxta eorum deſideria & petitiones concedit, iratusq; aliis denegat propitius. Tertio vt ſic ſub ſpecie boni apparentis pluries ſimplices facilius decipiat, quando per tacta diuinis rebus putant aliquid numinis à Deo obtinuiſſe, vbi ſolum peccata maiora ſunt commiſſa. Poteſt & addi quarta ratio ſuper ſacratiora tempora & principium anni. Nam quia feſta plus franguntur peccatis mortalibus quàm mechanicis operibus, iuxta Auguſt. in lib. decem cordis. Superſtitio autem & maleficia de maximis ſeruilibus operibus dæmonis eſt contra diuinam reuerentiam. Ideovt dictum eſt, homines profunditus cadere facit, & creator amplius offenditur. Et ſuper principium anni dicere poſſumus, iuxta Iſidorū lib. 8. ethi. cap. 2. quod ſicut Ianus â quo Ianuarius menſis dictus eſt, qui & in die circunciſionis incipit, idolum fuit diuerſis faciebus confictum, vna tanquam eſſet finis anni præcedentis, & alia tanquam eſſet principium futuri, & imminentis anni eſſet protector, & fortunatus auctor, in eius reuerentiam, ſed potius dæmonis, in idolo faciebant pagani varias commotiones luxurioſas & ſtrenuas, & iocula ſibi mutuo tradiderunt, choreas varias duxerunt, mẽſas præparauerunt, de quibus mentio fit per beatum Auguſtinum, in multis locis, & feré per totum recitantur 26. q. variis. Et ſicut iam mali Chriſtiani has corruptelas imitantur, licet quo ad laſciuiam ſint tranſlata ab eis ad tempora carniſpriuij quando cum laruis &, ludis & aliis ſuperſtitionibus diſcurrunt. Ita & nunc maleficæ his perſuaſionibus à dæmonibus, in ipſorum cõplacentiam circa principiũ anni quo ad diuinũ officiũ & cultũm, vt feſtum Andreæ & feſta natalia Chriſti exiſtũt, ſua maleficia exercent. Et quidem iam in ſpeciali qualiter per ſacramenta. Primo demum qualiter per ſacramentalia talia exercent aliqua nouiter facta, & à nobis per inquiſitionem reperta referamus, oppidũ quod nominare nõ expedit, quia ordo charita-

charitatis & rationis imperat & ſuadet, vbi malefica cor
pus dominicum ſumpſit, & declinans ſubito vt deteſtabi
lis modus eſt mulierum, peplum ori adhibuit, & in panni
culum dominicum corpus extrahendo inuoluit, & in ol-
lam in qua bufo erat, ſic & diabolo informata proiecit, &
ſub terra in ſtabulum prope horreum domus ſuæ occulta
uit, cum aliis plurimis rebus adiunctis, ex quibus ſua ma-
leficia exercere habuiſſet, ſed aſsiſtente diuina pietate tan
tum facinus detectum ad lucem peruenit. Nam ſequente
die mercenario quodã cauſa ſui laboris, prope ſtabulum
iter faciente, vocem quaſi cuiuſdam infantis eiulantis au-
diuit, & quanto propius acceſsit, vſq; dum ad pauimentũ
ſub quo olla abſcondita erat peruenisſet, tanto clarius au-
diuit, & æſtimans infantem aliquem à muliere ſubtumu-
latum, ſcultetum ſeu præſidentem acceſsit, & rem geſtam
ſua æſtimatione à paricida perpetratam narrauit, qui citò
miſsis ſeruitoribus ita eſſe vt ille narrauerat, repertũ eſt.
Exhumare autem puerum nolebat, ſed potius vt cuſtodes
à remotis poſitis, ſi qua mulier accederet ſano vſi conſilio
attendere haberẽt. Nec enim dominicũ corpus ibi abſcon-
ditum eſſe nouerat, vnde & contigit vt eadem malefica
locum accederet, & ſub pallio aliis occulte cernentibus
ollam abſcondit. Vnde capta & quęſtionibus expoſita fa
cinus detexit, aſſerens dominicum corpus cum bufone
ruiſſe in olla abſconditum, ex his pulueribus ſua ad libitũ
nocumenta hominibus ſeu aliis creaturis inferre poſſet.
Inſuper aduertendum ꝙ hanc obſeruant maleficæ com-
municantes conſuetudinem, vt ſi abſque nota efficere va-
leant dominicũ corpus ſub lingua & non ſupra recipiant
rationibus his vt æſtimari poteſt, vt abnegationis fidei
remedium nunquam percipere velint, nec per confeſsio-
nem, nec per ſacramenti eucharistiæ perceptionem. Secun
do, vt eo facilius ex ore dominicum corpus accipiatur pro
earum vt dictũ eſt vſibus applicandum in maiorem crea-
toris offenſam. Quare & omnium eccleſiæ rectoribus &

ſuper ventrē ambabus manibus tetigit,& ſubito puerū ſe doloroſe mouentē perſenſit. Vnde territa vbi ad propria rediit,& rem geſtā obſtetrici narraſſet.Heu inquiens iam puerum perdidiſtis exclamauit: & vt prædixit in partu cōtigit. Nam nec aborſum integrum, ſed paulatim fruſtra iam capitis iamq; pedum & manuū peperit. Magna vtiq; ex diuina permiſsione caſtigatio in pœnam eius,videlicet mariti qui tales maleficas punire, & iniurias creatoris vlciſci deberet.Fuit & in oppido Merſpurg Conſtantienſis dioceſis quidam iuuenis intantū maleficiatus,quod nullum actum carnalem cum aliqua dempta vna exercere poterat. Multis etiam audientibus retulit,quod ſæpiſsime dum eam declinare & alias terras inhabitare, & fugā capere volebat.Adhuc interdum nocturno tempore aſſurgere, & feſtine curſu velociſsimo,iam per terrā: iam per aërem quaſi volando redire volebat.

¶ De modo quo membra virilia auferre ſolent.

Capitulum VII.

SED & hoc quod membra virilia auferre ſolent, non quidem in rerum veritate corpora humana illis ſpoliando, ſed præſtigioſa arte occultādo, vt ſupra in quæſtione deſuper tacta declaratum eſt,aliqua geſta in mediū producamus. In oppido nanq; Rauenſpurg iuuenis quidam iuuenculæ adhæſit, quam relinquere volēs membrum virile perdidit, præſtigioſa vtiq; arte: vt nihil videre aut tangere præter planum corpus poſſet.Anxius inde cellare quoddam adijt, vt vinum emeret, & paululum reſidens mulieri: cui alteri ſuperueniente cauſam triſticiæ ſuæ aperiendo ſingula enarrauit: & ita eſſe corpore demonſtrabat. Aſtuta illa an ne aliquam ſuſpectam haberet inquiſiuit. Et ille vtiq; : talem ipſam denominādo, & rem geſtā narrando manifeſtauit. Et illa. Expedit vt per violentiā aliquam vbi beniuolētia tibi nō ſuffragatur,pro acquirenda ſanitate ipſam inducas, At iuuenis in crepuſculo noctis viam

viam quam transire malefica solebat obseruauit, & ipsam reperiens dum pro sanitate corporis sibi reddenda supplicaret. Et illa se innoxiam, nec quicquam scire assereret, ipsam inuadendo manutergium quoddam ad collum fortiter comprimendo strinxit, dixit: Nisi mihi sanitatem restitues, è manibus meis peribis. Vnde illa quia clamare nō poterat, & iam facies tumefacta nigrescebat. Sine, inquit, me liberam & te sanabo. Et iuuenis dum nodum & strictura laxasset, malefica manu ipsum inter femora seu coxas tetigit, dicens: iam habes quod desideras. Et iuuenis vt postmodum referebat notabiliter persensérat antequā visu aut tactu seipsum certificasset membrū sibi ex tactu duntaxat maleficæ fuisse restitutum. Simile. Venerandus quidam pater honestate vitæ & scientia præclarus in ordine, é conuentu Spirensi referre solebat. Quadam, inquit die, dum confessionis audientię instarem, iuuenis quidam accessit, & inter verba confessionis membrum virile lamentabiliter se perdidisse asseruit. Admirans ego pater, & verbis suis faciliter credere nolens, eo quod leuis corde qui facilè credit, à sapiente iudicatur. Experientia didici per vísum, nihil cernendo, dum iuuenis locum vestes detegendo demonstrasset, vnde in me sano ꝙ consilio vsus, an ne aliquam haberet suspectam, quæ ei tale maleficium intulisset, inquisiui, & iuuenis: vnam se habere suspectam sed absentem, & in Vvormatia residentem asseruit. Tunc ego: hęc tibi iniungo, quanto citius ipsam accedas, & promissionibus ac blandis verbis pro posse ipsam emollire studeas, quod & fecit. Nam post paucos dies reuersus est, gratias mihi referens, se sanum & cuncta recuperasse asseruit, & sic verbis credidi, experientia tamen visus certificatus denuo. Sunt tamen & hîc aliqua notanda ad intelligendum clarius quæ supra de eadem materia tacta sunt. Primo ꝙ nullo modo credendum est talia membra euelli, aut segregari à corporibus, sed arte præstigiosa per dæmonem, vt nec videri aut tangi valeant, occultari. Et hoc

auctoritate & ratione, licet supra tactū sit, vbi Alexander de Ales parte secunda dicit. Prestigium proprie sumptum est illa illusio dęmonis quæ nō habet causam ex parte mutationis rei, sed solummodo ex parte cognoscentis, qui deluditur, siue quantum ad interiores sensus, siue quantū ad exteriores. Super hæc tamen verba notandum q̄ hīc illuduntur duo sensus exteriores, scilicet, visus & tactus, & non interiores, vt sunt sensus, cōmunis phantasia, imaginatiua, extimatiua & memoria, licet S. Thomas tantummodo ponat quatuor, vt supra tactū est, eo q̄ phantasiam & imaginatiuam ponit vnam, & bene, pauca enim differentia est inter imaginari & phantasiari. Tho. in 1. par. q. 79. Et hi sensus immutantur, & non exteriores solum, quando nihil occultatur vel manifestatur vel vigilando, vel dormiendo. Vigilando, vt dū res aliter videtur quàm in se sit, vt cum quis videt aliquem equum cum assessore deuorantem, aut in bestiam esse hominem transformatū, aut seipsum bestiam esse, & cū bestiis debere incedere æstimantem, tunc enim sensus exteriores deluduntur & occupantur per interiores, quia virtute dæmonum species sensibiles dudum reseruare in thesauro specierum sensibiliū vt est memoria, non illa intellectiua in qua species intelligibiles conseruantur, sed memoria quæ est conseruatrix specierum sensibilium, quæ etiam est in posteriori parte capitis, educuntur virtute dæmonū, Deo interdū permittente, ad sensum cōmunem imaginatiuā, & tam fortiter imprimuntur, q̄ sicut necesse habet imaginare equum vel bestiam per impetuosum actū, quo dæmon educit de memoria speciem equi vel bestiæ, ita necesse habet æstimare se videre per oculos exteriores tātum talem bestiā, quæ in re ab extra nō est bestia, sed per impetuosam demonis operationē, mediātibus illis speciebus sic videtur. Nec mirum videatur q̄ dęmones possunt cū & natura hoc facere potest etiā defectuosa, vt patet in freneticis, melancolicis, maniacis, & ebriis aliquibus qui nō possunt discernere. Et fre-

netici

nefici putant se mira vidisse, & videre bestias & alia hor renda, cū tamen nihil in rerum veritate, vide supra in quę stione. An maleficæ mentes hoīm ad amotē vel odiū pos= sunt immutare, vbi plura notātur. Est demum & ratio in se clara. Nam cū dæmon habeat quandā potestatem super quasdā res inferiores, excipiendo tantummō animā. Ideo potest & circa istas res aliquas immutatiões facere quādo Deus sinit vt res appareāt aliter q̄ sint. Et hoc vt dixi aut turbādo aut illudendo organū visus, vt res clara videatur nubilosa, sicut etiā post fletū, ꝓpter humores collectos lu men aliter apparet q̄ ante, vel operādo in imaginatiuā po tentiā per transmutationē specierū sensibiliū vt dictū est, vel humores varios mouēdo, vt appareāt ignea vel aquę a quæ sunt terrestria vel sicca, vt quidā faciunt ꝙ oēs in ha= bitatione aliqua habent se vestimētis exuere & denudare putantes se in aquis natare. Vlterius aūt super modū præ= fatū quęritur, An hmōi illusiones indifferenter bonis & malis accidere possunt, sicut vt inferi⁹ patebit, corporales aliæ infirmitates etiā in gratia existentib. inferri à malefi= cis possunt. Super quo inhęrendo verbis Cassiani col. 2. abbatis Sireni, dicendū est ꝙ non, vnde oēs isti qui sic illu= duntur prę̄sumuntur in peccatis mortalibus esse, dicit em̄ ex verbis Anthonij patet dęmonem nullatenus posse men tem cuiuscunq; vel corpus inuadere, nec habere facultatē aliquam in cuiuslibet animam penitùs irruendi, nisi eam primo destitueret oībus cogitationib. sanctis ac spirituali cōtemplatione vacuā nudam'q; reddiderit. Cōcordat cū eo ꝙ philo. 1. de cons. ad Boëtiū tangit. Talia tibi cōtuleram⁹ arma quę nisi prior abiecisses inuicta te firmitate tueren= tur. Vnde Cassia. ibidē refert de duobus maleficis paganis q̄ differentes in malicia successiue ꝑ sua maleficia dęmones miserūt ad cellā B. Anthonij, vt eū tentationib. exinde fu= garent odio viri S. infecti, eo ꝙ multitudo populi ad eum quotidie cōfluebat. Qui dęmones licet amarissimis cogi= tationū stimulis eū pullarūt, illos th̄ repulit signo crucis

fronti

fronti & pectori impresso, & orationum incubationibus insistendo. Ita dicere possumus ꝙ omnes qui sic à dæmonibus ludificantur absque aliis infirmitatibus corporalibus, vtique diuina gratia inhabitante carent. Vnde & illud Thobiæ 6. Qui libidini deseruiunt, in eos diabolus accipit potestatem. Concordat & illud quod supra circa primam partem tractatus in quæstione. An maleficæ operantur circa homines in bestiales formas illos transmutando tactum est, vbi iuuencula conuersa fuit in equam sua æstimatione, & oim eam aspicentium, dempto S. Machario, cuius sensus diabolus illudere non poterat, ad quem ducta pro sanitate, cum iam verā mulierem & non equam aspiceret, & è conuerso omnes alij acclamarent ꝙ equa eis videretur. Ipse sanctus suis orationibus eam & alios à tali illusione liberauit, asserens hoc ei accidisse quia diuinis nō vacasset, nec sacramenta vt dicebat, scilicet, confessionis & eucharistiæ vt decebat, frequentasset. Vnde iuuenis qui eam de turpitudine sollicitauerat, licet renuisset ex honestate, tamen Iudeus maleficus quem iuuenis ea de causa vt iuuenculam maleficiaret accesserat, virtute dęmonis eam in equam conuerterat. Summariè concludamus quod in bonis fortunæ, sicut sunt res extetiores, vt bona temporalia, fama & sanitas corporis, licet boni per dæmones & sua membra lædi possint in eorum meritum & probationem, sicut de beato Iob patuit, qui in talibus per dæmonē læsus fuit. Tamen eius inuitis, sicut in nullum peccatū per maleficia trahi possunt aut violentari, licet ab intra & in carne ab extra valeant tentari. Item etiam nec huiusmodi illusiones phantasticas actiuè & passiuè inferre possunt. Actiuè, vt eorum sensus haberent dęmones illudere, sicut aliorum in charitate non existentium. Passiuè, vt eis eorū membra pręstigiosa illusione haberent auferre, hæc enim duo beato Iob nunquam diabolus inferre potuisset, præsertim passiuum nocumentum, super actum venereum, qui tantæ continentiæ erat, vt dicere posset: Pepigi fœ-

dus

dus cum oculis meis, ne quidem cogitarem de virgine?
A fortiori de muliere aliena, cum tamen super peccatores dæmon magnam noſcitur (ex verbis Euangelij Luce. 11. Cum fortis armatus cuſtodit atriũ ſuum, in pace ſunt oĩa quæ poſsidet) habere potentiã. Verum ex his ſi quis quæreret circa illuſiones membris virilis, quod licet illam illuſionem non poſſet: dæmon exiſtenti in gratia inferre paſſiue. An ne poſſet actiue vt .ſ. exiſtẽs in gratia illuderetur in ſuo viſu, quia videret membrũ annexum: cum tamen ille qui ſibi exiſtimaret ablatum, non videret annexum: nec etiam alij circunſtantes, quod ſi cõceditur videtur eſſe contra prædicta. Poteſt dici quod quia non tanta vis exiſtit in damno actiuo ſicut paſsiuo, capiendo actiuum non qui actiue intulit: ſed qui damnum ab extra videt: vt de ſe patet. Ideo exiſtens in gratia licet poſſet videre damnũ alterius: & in illo dæmon ſenſus eius illuderet. Non tamen poſſet ſibiipſi tale damnum inferre paſsiue: vt ſcilicet ſuo membro priuaretur cum libidini nõ deſeruit, ſicut per oppoſitũ, vt angelus dixit Thobiæ. Qui libidini vacant dæmonium accipit poteſtatem. Quid deniq; ſentiendũ ſuper eas maleficas q̃ huiuſmodi membra in copioſo interdum numero: vt viginti vel triginta mẽbra inſimul ad nidum auium: vel ad aliquod ſcrinium includunt, vbi & quaſi ad viuentia membra ſe mouent: vel auenam vel pabulum conſumenda, prout à multis viſa ſunt & cõmunis fama refert. Dicendum quod diabolica operatione & illuſione cuncta exercentur, ſic enim ſenſus videntium illuduntur modis ſupra tactis. Retulit enim quidam quod dum membrum perdidiſſet: & quendam maleficam cauſæ recuperandæ ſuæ ſanitatis acceſsiſſet. Illa vt quendam arborem aſcẽderet infirmo iniunxit: & vt de nido in quo plurima erant membra, ſi quid vellet accipere poſſet indulſit. Et cum ille magnum quoddam accipere attentaſſet non ait malefica illud accipias: & quia vni ex plebanis attineret ſubiunxit; hæc omnia vtiq; præſtigioſa illuſione fieri

ne fieri ꝑ dæmonibus modis supra tactis organū visus per transmutationem specierum sensibilium in imaginatiuā potentiam turbando. Nec enim oportet asserere ꝙ dæmones sint in assumptis sic membris ostendentes quemadmodum solent in assumptis corporibus ex aëre maleficis, & interdum hominibus apparere, & cum eis conuersari. Ratio est, quia faciliori modo, videlicet per motum interiorē localem specierum sensibilium ex conseruatoria seu memoratiua potentia ad imaginatiuā ista facere possunt. Et si quis dicere vellet quod etiā simili modo facere possent, vbi in assumptis corpotibus asseruntur maleficis aut aliis hominibus conuersari, vt videlicet tales apparitiones facerent per transmutationem specierū sensibilium in imaginatiuam potentiam, vt homines dum putarent dæmones in assumptis corporibus esse prẽsentes, tunc non essent nisi tales specierum sensibilium in interioribus potentiis immutationes. Dicendum quod si nil altius dæmon ostendere vellet, nisi tantummodo humana effigie præsentationem, tunc vtiq; opus non esset ei in assumpto corpore apparere, cum sufficienter per præfatam transmutationem hoc efficere posset. Non autem quia altiora habet exercere, puta loqui conuesci, & aliis spurcitiis intendere. Ideo & ipsum prẽsentem esse oportet ab extra visui realiter in assumpto corpore se obiiciendo, quia virtus angeli ibi est vbi operatur secundū docto. In quæstione vero qua quæritur. Quid si dæmon per se absq; malefica membrū virile alicui auferret, an aliqua sit differentia inter vnam ablationem & alteram. Dici potest vltra illa quæ tanguntur in prima parte tractatus in quæstione, an maleficæ membra virilia possint auferre, ꝙ vbi dæmon per se membrū auferret, tunc verè & realiter auferret, & verè & realiter restitueret quandocunq; restituere haberet. In secundo sicut non absq; læsione, ita non absq; dolore auferret. Tertio ꝙ nunquam nisi coactus per bonū angelum hoc faceret, eo ꝙ materiā sui lucri amputare haberet, nouit em̄ plura male-

ficia

ficia ſuper illum actū exercere q̄ ſuper alios humanos act⁹ ſicut em̄ Deus plus p̄mittit illū actū maleficiare q̄ alios humanos act⁹, vt ſupra tactū eſt, quæ ſingula locū nō habent vbi p̄ maleficas, Deo p̄mittente operatur. Et ſi dubitatur an dęmon plus affectat hoīes & creaturas p̄ ſeipſum lędere q̄ per maleficas, dici poteſt q̄ nulla eſt cōparatio. In infinitum em̄ plus affectat p̄ maleficas lędere. Tum quia maiorem infert Deo contumeliā, creaturā ſibi dicatam vſurpando. Secundo, quia cū Deus amplius offenditur, ampliꝰ ſibi nocendi hominibus poteſtas permittitur. Tertio propter ſui lucrum, quod in perditionem ſtatuit animarum.

¶ De modo quo hoīes in beſtiales formas transformāt.

Capitulum VIII.

SED & hoc quod maleficæ homines in beſtiales formas virtute dęmonum, qua talia principaliter operatur transformant. Licet in prima par. operis, quæſt. an talia maleficæ valeant efficere, ſatis ſit daclaratum, quia tamē aliquibus illa quæſtio ſub ſuis argumentis & ſolutionibus nimis poſſet eſſe obſcura, p̄ręſertim cū acta & geſta ſuper hæc non ſunt deducta. Modus etiam quo ſeipſas ſic transformant nō eſt expreſſus, ideo p̄ręſens addenda eſt declaratio per ſolutiones plurimorū dubiorū. Et primo q̄ canon ille 26. q. 5. Epiſcopi. non eſt ſic nudè intelligendus circa hanc materiā, prout plures etiam docti, ſed vtinā bene docti decipiūtur, & qui publicè in eorū ſermonibus aſſerere nō verētur, huiuſmodi trāſmutationes p̄ręſtigioſas nullo modo etiā virtute dæmonū poſſe fieri. Et hoc vtiq̄ in magnum fidei detrimentū, vt ſępe tactū eſt, & maleficarū cōfortationē, quæ & multū de talibus cōgaudent ſermonib. Contingit aūt hoc hmōi prædicatorib⁹, eo q̄ in cortice & nō in medulla verborum canonis laborant, vt ſupra tactū eſt. Cum em̄ dicit: Quiſquis credit poſſe fieri aliquā creaturā, aut in melius aut in deterius tranſmutari, aut tranſformari in aliam ſpeciem vel in aliā ſimilitudinem niſi ab

ipſo

ſpſo creatore qui omnia fecit, procul dubio infidelis eſt. Hîc pius lector attendat ad duo principalia. Primo ſuper verbum fieri. Secundo ſuper verba, in aliam ſimilitudinẽ conuerti. Super primum ſit reſolutus ꝙ fieri capitur dupliciter, videlicet, pro creari, & pro naturali productione alicuius rei. Primo modo ſoli Deo conuenit, vt notũ eſt, qui ſua infinita potentia aliquid ex nihilo creare poteſt. Secundo modo diſtinguendum eſt de creaturis, quia aut ſunt creaturæ perfectæ, vt homo, aſinus, &c. aut ſunt imperfectæ, vt ſerpentes, ranæ, mures, &c. quę ideo dicuntur imperfectę, quia ex putrefactione generari etiam poſſunt, licet enim ſemper de primis loquitur canon, non de ſecundis quod poteſt patere, eo quod Albertus in lib. de animalib⁹ vbi quęrit, an dæmones poſsint facere vera animalia. Et reſpondit quod ſic, ſed hoc quò ad imperfecta animalia, etiam cum ea differentia quod non inſtanti ſicut Deus operatur, ſed motu quodã licet ſubito, ſicut patet de maleficis Exo. 7. ſi placet vide aliqua quæ in notata quæſtione tangũtur, circa primam partem operis, & in ſolutione primi argumenti. Super ſecundum vbi tangitur quod nõ poſſunt aliquam creaturam tranſmutare. Dicas quod eſt duplex tranſmutatio, ſubſtantialis & accidentalis, & hęc accidentalis iterum duplex, quia per formam naturalem & inhęrentem rei quæ videtur, vel per formã non inhærentem rei quæ videtur, ſed inhærentem organis & potentiis ipſius vidẽtis. De primis loquitur canon, & præcipue de formali ſeu quidditatiua tranſmutatione, prout vna ſubſtantia in aliam tranſmutatur, cuiuſmodi ſolus Deus qui talium quidditatum creator exiſtit, facere poteſt, loquitur etiam & de ſecũda, licet illam dęmon efficere poſſit, inquantum per infirmitates diuina permiſsione immiſſas, aliqua forma accidentali corpori inducitur, vt vbi leproſa facies appareret, vel huius ſimile, ſed quia propriè de his non loquimur, ſed de pręſtigioſa apparitione ſecundum quã videntur res tranſmutari in alias ſimilitudines.

Dicimus

Dicimus quod has transmutationes allegat. ca. excludere non potest, quod authoritate, ratione, & experientia insimul, ex his quæ supra certa experimenta quæ Augustin. lib. 18. cap. 17. de ciuita. Dei, refert deducuntur, & per varias quæstiones illa etiam declarando, nam inter alias præstigiosas transformationes refert quod famosissima maga Circes murauerit socios Vlyxis in bestias. Et ꝙ quædã stabulariæ mulieres cõuertissent hospites suos in iumenta onera portantia. Refert etiã socios Diomedis in aues conuersos: & ꝙ postea longo tempore circa templum Diomedis volassent. Et quod præstantius narrasset de patre suo veraciter, quod ipse pater dixisset se caballum fuisse, & annona cum alijs animalib⁹ baiulasse. De primo nanꝙ quod socijs Vlyxis fuissent in bestias mutati, ibi vtiꝙ sola apparentia fuit, & oculorum deceptio: ita quod forma illa bestialis educta fuit de conseruatorio, seu memoria specierum ad ipsam vim imaginatiuã, vnde & visio imaginaria causabatur: & consequenter ex forti impressione in potentias alias: & organa videns æstimabat se bestiam videre modo quo supra in præcedenti ca. tactum est: sed quomodo ista fieri possunt virtute dæmonis sine læsione infra patebit. De secundo vero vbi hospites in iumenta onera portantia à stabularijs conuertebantur, & similiter hoc quod Præstantij pater se æquũ fuisse & bladum portasse narratur. Notandum, quod ibi tres fuerunt deceptiones. Prima, quod illi homines præstigiosa arte videbantur conuersi in iumenta, quæ conuersio facta fuit modo supra tacto. Secunda, quod illa onera vbi excedebant vires portantiũ dæmones inuisibiliter illa attulerũt. Tertia, quod illi qui alijs videbantur transmurati in species, sibi ipsis etiam videbantur se in bestias cõuersos: sicut Nabuchodonosor contigit, vbi septem tempora super eum fuerunt immutata, vt fœnum quasi bos comederet. De illo autem quod socij Diomedis fuissent in aues conuersi: & circa templũ volasse. Dicendum, quod ille Diomedes quia

in exitu Græcorum circa obsidionem ciuitatis Troie fuerat vbi ad propria redire volebat, in mari cum socijs submersus fuit: Ideo cum suggestione cuiusdam idoli templū sibi quasi inter deos annumeratus esset cōstructum fuerat, dæmones in confirmationem erroris longo tempore tanquam aues loco eorū volabant: quare & aliud genus superstitionis à prædictis prestigijs ibi fuit, quia videlicet nō per reductionē specierū sensibiliū ad vim imaginatiuam: sed in assumptis corporibus tanquam aues volantes se oculis aspicientium ingerebant, ꝙ si quæritur. An etiā prædicto modo per reductionē specierum sensibiliū aspicientes illudere potuissent, vt dæmones non in assumptis corporibus ex aëre tanquā volantes aues se ingessissent. Dicendum ꝙ sic. Nam & opinio quorundam fuit, vt recitat S. Tho. in. 2. sent. dist. 8. ar. 2. quod angeli quicunꝙ siue boni siue mali nunquam assumerēt corpora, sed ꝙ omnia quæ de eorum apparitionibus leguntur in scripturis facta fuerint in præstigijs, vel secūdum visionē imaginariā. In quibus verbis notatur à doctore sancto differentia inter præstigium & imaginariā visionē. Quia præstigium potest habere rem ab extra corporali visui se obiicientē. Licet aliter videatur quam sit. Imaginaria aūt visio non hoc necessario requirit, vt videlicet res ab extra obijciatur, sed potest fieri absꝙ illa exteriori obiectione: tantūmodo per illas interiores species sensibiles vbi ad vim imaginariam reducuntur. Vnde illorum opinionem sequēdo socij Diomedis non fuerunt representati per dæmones in assumptis corporibus & similitudinibus auiū, sed tantūmodo fantastica & imaginaria visione per illarū videlicet specierū sensibilium reductionē &c. vt supra. Sed quia doctor sanctus opinionē illā vt errorē, & non vt opinionē simplicē reprobat, licet non vt hæresim forte vt pie creditur: cum etiam tales apparitiones imaginarie interdum à bonis, & à malis angelis fuerint absꝙ corporibus assumptis visitate, Ideo vt ibidē dicit: cum sancti cōmuniter dicūt angelos

gelos etiam corporali visione apparuisse: & talis apparitio fit in assumptis corporibus. Textus etiã scripturę sacrę super tales corporales apparitiones plus concordat, quam super imaginarias aut præstigiosas. Ideo ex his ad præsens dicere possumus etiã super quascunq; visiones consimiles illis de socijs Diomedis, ꝙ licet illi socij imaginaria visione vidientiũ potuissent opere dęmonum videri modo quo dictũ est, tamen potius præsumitur: ꝙ per dæmones in assumptis corporibus ex elemento aëris, tanquam aues volantes fuerint visi: aut ꝙ aliæ aues naturales à dæmonibus agitare illos repræsentauerint.

¶ Qualiter dæmones intra corpora & capita existunt sine lęsione, qñ pręstigiosas operãtur transmutationes.

Capitulum. IX.

QVOD si vlterius super modũ præstigiose transmutationis quæritur. An intra corpora & capita tunc existant, & an tales sint tanquã obsessi à dæmonibus æstimandi, & qualiter fierí possit: vt absq; læsione potentiarum & viriũ interiorũ possint species ab vna potentia interiori ad aliam deducere. Et vtrum tale opus debeat censeri miraculosum factũ aut non. Ad primũ oportet distinguere de præstigiosa illusione, eo ꝙ vt dictum est. Illa illusio fit enim interdum super sensus exteriores: interdũ super interiores vsq; ad sensum exteriorem. Prima ergo licet possit fieri absq; hoc ꝙ dæmones intrent potẽtias exteriores illas occupando: sed tantum exterius deludendo, vt ibi corpus aliquod occultare vellet, per interpositionẽ alicuius alterius corporis, vel alio quocũq; modo. Aut vbi per se corpus assumeret, & se visui obiiceret. Secũda tamen nõ potest fieri nisi ipsũ caput & potẽtias principaliter occupet. Et hoc ostẽditur authoritate & ratione. Nec obstare potest, ꝙ duo spũs creati nõ possunt esse in vno & eodẽ loco, & aĩa sit in quælibet parte tẽporis. Est aũt authoritas sup hoc Damasceni.

Angelus ibi est vbi operatur. Ratio sancti Tho. 2, sen. dis. 7. ar. 5. Omnes angeli boni & mali ex virtute naturali q̄ præstantior vtiq; est, quacunq; corporali habent potestatem transmutandi corpora nostra. Patet hoc nedum propter præstantiam & nobilitatem naturæ. Sed & ideo q; tota machina mundi & creatura corporalis administratur per angelos. Greg. 4. dialo. In hunc mundum visibilem nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest: tamen oia corporalia reguntur per angelos, sicut & motores orbium asseruntur, non solū à doctoribus sanctis: sed etiam à philosophis omnib⁹. Patet, & ex eo quod omnia corpora humana mouētur ab animabus, sicut omnia alia per corpora cœlestia & per ipsorū motores. Si cui placet videat S. Tho. in 1. parte. q. 90. ar. 1. Ex quo concluditur quod quia dæmones vbi operantur ibi sunt, Ideo quando fantasias & interiores potentias perturbant, tunc etiā ibi existunt. Item licet illabi animæ illi sit tantum possibile qui eam creauit: tamen dæmones etiā illabi possunt Deo permittente corporibus nostris. Et quia pro tunc possunt impressiones facere in potētias interiores affixas organis corporalibus. Ideo & per illas impressiones sicut immutantur organa, ita immutātur operationes potentiarum, modo quo dictum est, quod educere possunt species reseruatas in vna, potentias affixa organa sicut ex memoria q̄ est in vltima parte capitis, educit speciem equi localiter mouendo illud fantasma vsq; ad mediam partem capitis, vbi est cellula virtutis imaginatiuæ, & demū consequenter vsq; ad sensum communē, cuius residentia est in anteriori parte capitis. Et omnia subito sic immutare & perturbare possunt: vt forme tales necessario æstimentur. Ac si exteriori visui obiicerētur. Exemplum patuit ex naturali defectu in freneticis & alijs maniacis. Quod si quæritur, quomodo hoc absq; dolore capitis efficere possit facilis est responsio. Primo, quia enim organa nō diuidit, nec immutat quæ ad ipsorū subiectum: sed tantummodo spe-

cies

cies mouet. Item ſecundo, quia non alterat immittendo aliquam qualitatẽ actiuam: vnde neceſſario paſsio ſequatur, cum & ipſe in ſe dæmon omni qualitate corporali creat: ideo ſine alio talia operari poteſt. Item tertio, quia vt dictum eſt tantummodo facit tranſmutationes per motum localẽ, ab vno organo ad aliud & non per alios motus, ex quibus alterationes læſiuæ interdum cauſantur. Illud ergo ꝙ difficultatem facit quod quia duo ſpiritus nõ poſſunt eſſe in eodem loco puta diffinitiue: & anima etiã exiſtit in capite, quomodo tunc dæmones ibidem exiſtere poſſunt. Dicendum: quod reſidentia animæ aſsignatur centro cordis, in quo vitam influendo omnibus membris cõmunicat. Et exemplum datur de aranea in medio telæ, quæ ſentit tactum ex omni parte. Tamen quia dictum Auguſtini in libro de ſpiritu & anima, quod eſt tota in toto: & tota in qualibet parte corporis. Ideo dato quod ſit in capite adhuc dæmon ibi operari poteſt: quia alia eſt eius operatio ab operatione animæ, cum operatio animæ in corpore eſt: vt informat & vitam influat, vnde eſt ibi ſicut forma in materia, non ſicut in loco. Dæmon aũt ſicut in tali parte corporis, & tali loco immutando & operando circa ſpecies ſenſibiles, vnde quia nulla confuſio operationum eſt inter eos. Ideo vtrunqꝫ ſimul in eadem parte corporis eſſe poſſunt. Ad illud. An tales ſint tanquam obſeſsi & arreptici, id eſt, à dæmonibus arrepti æſtimandi: quia ſpecialem hoc vult habere declarationem. An videlicet hoc poſſibile ſit, vt opere maleficorum aliquis vt obſeſſus à dæmone. i. quod dæmon eũ poſsideat vere & corporaliter. Ideo de tali materia ſpecialis tractabitur modꝰ in capitulo ſequẽti: habet enim & hoc ſpecialem difficultatem. An operibus maleficorum id fieri valeat. Ad illud tantummodo. An temporalia opera maleficorum & dæmonum ſint ad modum miraculorum operum cenſenda: ita quod debeant opera miraculoſa æſtimari. Dicendum, quod ſic inquantum fiunt præter ordinem naturæ creatæ

nobis notę per virtutem creaturæ nobis ignotæ, licet non sint propriæ miracula sicut illa quæ fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ : qualia sunt miracula Dei & sanctorũ. Vide quæ in prima parte operis sub quinta quæstione & reprobatione tertij erroris, tacta sunt vltra quæ addenda sunt, hęc propter eos qui huiusmodi opera impugnare possent quasi non debeant censeri opera miraculosa : sed simpliciter opera diabolica, eo ꝙ cum miracula sint data in confirmationẽ fidei non debent cõcedi fidei aduersatio. Tum etiã quia signa antichristi dicũtur ab apostolo signa mendacia. Sed dicendum ad primũ ꝙ miracula facere est donum gratiæ gratis datæ. Vnde sicut per malos possunt fieri hoĩes, ita & per malos spiritus in his videlicet ad quę eorum virtus extendere se potest. Vnde etiã discernuntur miracula per bonos facta ab illis, quæ per malos fiunt ad minus tripliciter. Primo ex efficacia virtutis operantis, quia signa facta per bonos diuina virtute fiunt, in illis etiã ad quę virtus actiuę naturę se nullo modo extendit : sicut suscitare mortuos & huiusmodi : quæ dæmones secundũ veritatẽ facere nõ possunt : sed in præstigijs tantũ: vt Symon magus de mortuo cuius caput agitabat, quæ diu durare nõ possunt. Secundo, ex vtilitate signorũ, quia signa per bonos facta sunt de rebus vtilibus, vt in curationibus infirmitatũ : & huiusmodi. Signa aũt per maleficas facta sunt de rebus nociuis vel vanis sicut ꝙ volant in aëre, vel reddant membra hoĩm stupida & hm̃oi. Et hanc differentiã assignat beatus Petrus in itinerario Clementis. Tertia, differentia est quantũ ad fidẽ, quia signa bonorũ ordinãtur ad ædificationẽ fidei & bonorum morum. Sed signa malorũ sunt in manifestũ nocumentum fidei & honestatis. Etiam quantum ad modũ operandi differũt, quia boni operantur mirabilia per inuocationem diuini nominis, pie & reuerenter. Sed malefici & mali quibusdã deliramẽtis, & dæmonũ inuocationibus. Aliud etiã non obstat, quod videlicet apostolus opera diaboli & antichristi nominat

signa

signa mendacia, quia tunc illa mirabilia quæ fient ab eo di uina permissione sunt vera: & etiã falsa diuersis respectibus. Vera in illis quæ fiunt virtute dæmonis, ad quæ eius virtus se extendere potest. Falsa, quando facier ea ad quæ sua virtus se non potest extendere, vt suscitare mortuos: illuminare cæcos: quia in primo vbi facere attentabit, aut intrabit corpus defuncti, aut illud amouebit, & loco illi⁹ ipse in assumpto corpore ex aëre se præsentabit, & sic in secundo præstigiosa arte visum aufert: aut infirmitates alias, & subito sanabit à lesione cessando, non qualitates interiores rectificando: sicut in legenda Barto. ponitur. Possunt etiam omnia mirabilia opera antichristi & maleficarũ dici signa mendacia, inquantum solummodo ad decipiendũ fiunt iam: & tunc operabitur antichristus. Hæc Thomas dist. 8. de virtute dæmonum in operando. Posset etiam hîc adduci differentia miraculorum quæ ponitur in compendio theologicę veritatis, & inter mirum & miraculum: quia cum miraculũ proprie quatuor requirat. s. ꝙ sit à Deo, & quod sit præter existentiam naturæ, contra cuius ordinem fit. & tertio ꝙ sit euidens. & quarto quod ad fidei corroborationem: quia ergo in operibus malefi-catum primũ & vltimum ad minus deficiunt, ideo mira opera, non aũt miracula dici possunt. Ea etiam ratione: quia & si aliquo modo miracula dici possunt, quia tamen quædam sunt supra naturam, quædam contra naturam, quædam pręter naturam. Et supra naturã sunt illa in quibus non est simile in natura: nec in eius potentia, vt virginem parere. Contra naturam, vt quæ fiunt vsu contrario naturæ, terminãtur autem ad conforme naturæ, vt cæci illuminatio. Et præter naturam vt quæ fiunt ordini simili naturæ, vt in mutatione virgarum in serpentes: quod natura facere potuisset per longam putrefactionem propter rationes seminales: sic etiam opera magorum dicentur mirabilia. Rem gestam narrare expedit, & paululum eius declarationi insistere. Est oppidum in dioces

Argentinenſi, cuius nomen occultare ordo charitatis & honeſtatis poſtulat. In quo laborator quadam die dum lignа ad comburendum duntaxat in domo ſecaret. Catus quidem non paruę quantitatis ipſum moleſtare ei importunè ſe obiiciendo niſus eſt : quem abiendo ecce alius maioris quãtitatis ſimul cum priori acrius ipſum aggrediuntur : quos iterum vbi repellere volebat ecce tres pariter : & iam verſus vultum ſaliendo, iamq; inter tibias morſibus lacerando ipſum aggrediũtur. Perterritus inde, & vt retulit maiori anxietate nunquam perplexus ſigno crucis ſe muniendo : & opus prætermittendo per inciſa ligna catos infeſtos : & modo ad faciem : modo ad guttur, denuo ſaltantes iam vnam ad caput : iam alteram ad pedes : aut ſuper dorſum percutiendo vix abegit. Et ecce poſt horæ ſpacium dum iterum ſuo opere inſiſteret : duo famuli oppidi conſulum tanquam malefactorem ipſum capientes : ad præſentiam Baliui ſeu iudicis ducere volebant, q iudex à longe ipſum aſpiciens : nec audientiam ſibi præſtare volens : imperat vt ad profundum cuiuſdam turris ſeu carceris vbi plectendi includebantur ad mortem proijceretur. Eiulans ille, & cur talia pateretur : cum in nullo crimine ſe conſcium agnoſceret, per triduum cuſtodibus carceris quæruloſe lamentabatur. Et hi quidẽ quanto pro audientia ſibi præſtanda amplius inſtaret. Tanto acrius iudex ita ſæuiebat verbis cõtumelioſis, aſſerens qualiter & quomodo tantus maleficaror adhuc reatum ſuum non agnoſceret, aut quomodo ſe innocentem proclamaret : cum euidentia facti eius flagitiæ horrenda demonſtrarent. Et cum hi nil proficerent, tamen ſuaſu aliorum conſulum iudex inductus audientiam ſibi præſtare habuit. Eductus itaq; de carcere, cum ante iudicẽ ſtaret, & iudex ipſum intueri renueret pauper genibus aliorum circunſedentium : prouolut⁹ petijt vt cauſa ſuæ calamitatis ſibi aperiretur, ſicq; iudex hæc verba prorupit. Tu ſceleſtiſsimus hoĩm quomodo tua flagitia non recognoſcis? Ecce tali die & tali

hora

hora tres matronas, præcipuas huius ciuitatis vulneraſti, vt in lectis decũbentes: nec ſurgere aut mouere ſe valeãt. Refocillatus pauper, & de die & hora ac de euentu rei apud ſe ruminans, dixit. En diebus vitæ meæ mulierem nunquam percuſsi aut verberaui: & quod tali die & hora ſectioni lignorum inſteti, teſtiũ legitima productione probabo. Sed & veſtri familiares ſequẽti hora huic operi me inſiſtentem comparuerunt. Tunc iterum furibundus iudex. Ecce ait quomodo ſcelera ſua palliare nititur. Mulieres verbera deplangunt: demonſtrant, & ꝙ eas percuſſerit publice teſtantur. Tunc pauper amplius ſuper euentum rei ruminans. Illa inquit hora creaturas me percuſsiſſe recolo: non autem mulieres. Attoniti circunſedentes, & vt cuiuſmodi creaturas percuſſerit reſerari cupiunt. Tunc ille rem geſtam & prout ſupra tactum eſt: omnibus ſtupentibus recitauit. Et intelligẽtes opus dęmonis fuiſſe, pauperem ſolutum & illeſum abire: & ꝙ negocium nulli reuelaret prȩcipiunt. Sed nec à fidei zelatoribus qui & interfuerant euentus occultari potuit, ſuper quem modum aliqua differendo. An ne dæmones in aſſumptis ſic effigijs abſque præſentia maleficarum apparuerunt: aut earum corporalis præſentia prȩſtigioſo artificio in beſtiales illas formas tranſmutata fuerit. Reſpõdendo concludere oportet, quod licet vtrunq; virtute dęmonũ fieri poſsit: ipſum tamen ſecundum factũ fuiſſe amplius præſumitur. Nam motũ localẽ vbi dæmones in effigijs catorũ laboratorem inuaſerunt: etiam laboratoris ictus & verbera catis illata mulieribus in domo reſidentibus ſubito, & per aërem inferre potuiſſe: & hoc propter pactũ mutuo dudum initũ nemo dubitat. Sic enim & læſionẽ vel puncturam, quam inferre volunt: ſciunt alicui imagini depicto vel fuſo: vbi aliquem maleficiare volunt, quod non illi imagini ſed illum quem præſentare habet iuxta puncturas ſuper imagines factas lædunt, varia ſuper hunc modum geſta deduci poſſent. Nec valet inſtantia ſi quis obiiceret illas mulieres

 ſic

sic læsas fortasis fuisse innocentes eo, quod & per exem-
pla tacta lęsiones etiã innocentibus posse cõtingere patet.
Dum aliquis ignoranter per imaginem artificialem â ma-
lefica læditur instantia nõ valet, quia aliud est â dæmone
per maleficam lædi, & aliud per ipsum dæmonẽ absq; ma
lefica, quia dæmon per se in effigie animalis tunc verbera
susçipit quando alteri sibi per pactum coniuncto infert. Et
quando cum eius consensu ad talem apparitionem sub ta-
li forma & modo se ingessit. Vnde sic tantũmodo noxios
& sibi per pactũ coniunctos nocere potest: & nullo mo-
do innocentes. Per maleficas aũt vbi dæmones lędere quæ
runt tunc etiam innocentes permissione diuina in vltionẽ
tanti criminis sæpe affligunt: verum ꝙ etiam dæmones
per se interdum Deo permittente, & innocentes lædũt &
dudum. Iob sanctissimum leserunt, sed vbi non fuerunt,
nec vsus fuit diabolus huiusmodi pręstigiosis apparitioni
bus, prout in tali facto & per tale fantasma cati quod ani-
mal perfidorũ est appropriatũ signum: sicut canis prædi-
catorũ in scripturis. Vnde semper mutuo sibi insidiantur.
Et ordo prædicatorum sub figura catuli latrãtis in primo
fundatore aduersus hæreses præmonstratus fuit. Præsumi
tur aũt ꝙ per secundum modum maleficæ ille tres labora-
torem inuaserunt: tum ꝙ primus modus non tantum eis
placuisset, tum quia secundus earũ curiositati magis con-
gruit. In quo etiam talis ordo circa tria seruatus fuit. Pri-
mo, quo ad dæmonum instantiã sollicitãte super hoc fue-
runt, & nõ dæmones ad instantiã maleficarum. Sic enim
sæpissime ex earum fassionibus repertum est â nobis ꝙ
ad instantiam dæmonũ eas continuè ad mala perpetrandæ
infestantes: plura habent facere. Et verisimile ꝙ de se non
cogitassent pauperẽ molestare. Causa aũt quare dæmones
ad hoc sollicitabãt, sine dubio extitit: ꝙ quia bene noscũt
vbi crimina manifesta impunita remanent, amplius Deus
offenditur, fides catholica dehonestatur, & ipsarũ nume-
rus amplius augmẽtatur. Secundo, habito earũ consensu

dæmo-

dæmones earū corpora localiter transtulerūt, ea facilitate, qua & spiritualis virtus prestātior corporali existit. Tertio, ꝙ prestigiosa apparitione modo quo supra tactū est, in formas illas bestiales cōuerse ipsum laboratorē inuadere habuerunt: nec defense à verberibus, sicut vtiꝙ ea facilitate qua translatę fuerant, eas defendere potuissent: sed verberari & verberatorē manifestari permiserunt, sciētes illa flagitia per effœminatos viros nullū zelū fidei habentes, remanere ob causas prætactas impunita. Alludit ꝙ legitur de quodā sancto viro, ꝙ dum semel prædicantē diabolū in forma sacerdotis deuoti in ecclesia repperisset: & per spm̄ ipsum dæmonē agnouisset esse: verba sua obseruauit: & an bene vel male populū informaret attēdebat. Et dum ipsum irreprehensibilē, & potius criminū obiurgatorem perpendisset: finito sermone accersito dum causam super his quæreret respondit. Ecce veritatē dico, sciēs ꝙ dum auditores sint verbi & nō factores: amplius Deus offenditur, & lucrum meum augmentatur.

¶ De modo quo dæmones per maleficarū operationes homines interdum substantialiter inhabitant.

Capitulum. X.

QVIA in præcedenti capitulo tactum est, qualiter dæmones etiā capita hoīm aut alias partes corporis occupare & intrare, & species interiores de loco ad locum mouere possunt. Dubitare quis posset. An ne ex toto hoīes ad instantiam maleficarū obsidere possent. Et de diuersis modis obsidendi absꝙ maleficarū instantia. Vnde pro harum declaratione tria sunt declaranda. Primo, de diuersis modis possidendi. Secundo, quod ad instantiā maleficarū diuina permissione dęmones interdum omnibus illis modis possident. Tertio, acta & gesta super hęc sunt deducenda. Quo ad primum, secluso illi generali modo quo diabolus hominem cum quolibet peccato mortali inhabitat. De quo modo sanctus Thomas quoꝰ. 3. quæst. 3. sub dubio.

An

An diabolus ſemper ſubſtantialiter inhabitat hoiem quan docunq; peccat mortaliter, Cauſa dubitationis eius ſit: ꝙ cum ſpirituſſanctus ſemper inhabitat homine cum gratia iuxta illud. 1. ad Corinth. 3. Templum Dei eſtis: & ſpiritus Dei habitat in vobis: & gratiæ opponitur culpa, & oppoſita habent fieri circa idem. Vbi etiam declarat quod quia inhabitare hominem poteſt intelligi dupliciter. Vel quantum ad animam, vel quantum ad corpus, & primo modo cum non eſt diabolo poſſibile inhabitare animam: eo quod ſolus Deus menti illabitur. Nec iterum diabolus ita eſt cauſa culpæ, ſicut ſpiritus ſanctus efficit in anima per ſe operando. Ideo ſimilitudo non valet. Quantū vero ad corpus dicere poſſumus, quod dupliciter diabolus poteſt inhabitare hoiem: ſicut etiā dupliciter hoies pariuntur, vel in peccato, vel in gratia exiſtentes. Primo modo, dicere oportet ꝙ quia ex quolibet peccato mortali homo ſeruituti diaboli addicitur: inquantū diabolus interdum exterius ſuggeſsit peccatum, vel quantum ad ſenſum, vel quantum ad imaginationem. Ideo dicitur inhabitare affectum hominis cum ad quemlibet motum tentationis mouetur, ſicut nauis in mari ſine gubernatione. Poteſt etiam diabolus hominem ſubſtantialiter inhabitare, ſicut patet in arreptijs: & quia hoc magis pertinet ad rationem pœnę quam culpæ, vt patebit. Et pœnę corporales non ſemper conſequūtur culpam, ſed quandoq; peccatibus: & nō peccantibus inferuntur. Ideo & in gratia & extra gratiam, exiſtentes ſecundum altitudinem incomprehenſibiliū iudiciorum Dei inhabitare ſubſtantialiter poſſunt: & hic modus poſsidendi, licet non ſit noſtræ ſpeculationis, ponitur tamen ne alicui impoſsibile videatur: ꝙ etiam Dei permiſsione hoies a dæmonibus ad inſtantiam maleficarū ſubſtantialiter interdum inhabitant. Poſſumus ergo dicere ꝙ ſicut quinq; modis, dæmones per ſe abſq; maleficis homines lædere & poſsidere poſſunt: ita & omnibus illis modis ad inſtantiam maleficarum, cum extunc ſicut amplius

plius Deus offenditur, ita & maior ſæuiendi in homines per maleficas dæmoni permittitur facultas, & modi perfunctorie recitando, hi ſunt dempto eo ꝙ vexant aliquando in bonis fortunæ exterioribus, quod aliquando etiam aliquos in proprijs lædunt tantummodo corporibus, aliquando in corporibus ſimul & in potentijs interioribus. Aliquando ſolum tentant intus & extra. Alios vſu rationis ad tempus priuant, Alios velut beſtias irrationales reddunt. De ſingulis dicamus. Sed prius quinq; cauſas propter quas Deus permittit homines poſsideri premittam⁹: quia habent ordinem ſeruare, materia poſtulat. Nam aliquando quis poſsidetur pro maiori ſuo merito. Aliquando pro alieno leui delicto: aliquando pro ſuo veniali peccato, aliquando pro graui peccato alieno, aliquando pro magno facinore proprio. Et his omnibus de cauſis nullū dubium quin & Deus ad inſtantiam maleficarum per dæmones etiam ſimilia fieri interdum permittat: & ſingula ex ſcripturis, & non per noua geſta tantum probare expedit: cum ſemper noua per antiqua roborãtur. Nam de primo patet in dialogo. Seueri, beati Martini chariſsimi diſcipuli. vbi fertur quendam patrẽ ſanctiſsimæ vitæ tanto dotatum in gratia expellendi dæmones: vt hi nedum verbis proprijs fugurentur, ſed etiam eiuſdem patris epiſtolis & cilicio, & cum coram mundo pater eſſet celeberrimus ſe tentari ſenſit vana gloria, cui vicio licet viriliter reſiſteret, tamen vt humiliaretur amplius totis precordiis Deum precabatur, quatenus quinque menſibus à dæmone poſsideretur, quod & factum eſt, nam eum ſtatim poſſeſſum vinculari oportebat, & omnia applicare ſibi dæmoniacis communia. Finito autem quinto menſe, prorſus & ab omni vana gloria, & à dęmone liberatus eſt. Sed ꝙ hac de cauſa quis per maleficiū alterius poſſet à dæmone poſſideri: ſicut factum fuiſſe non legitur. Ita nec ad præſens affirmatur, licet vt præmiſſum eſt incomprehẽſibilia ſint Dei iudicia. De ſecundo autẽ, quod ex alieno leui delicto

aliquis

aliquis posſidetur. ponit exemplum beatus Gregorius de beato Eleutherio abbate viro ſimpliciſsimo, qui cum prope monaſterium virginum pernoctaret: & ignoranti ordinauerunt ad ſuam cellam poni paruulum puerum, qui omni nocte vexabatur à dæmone. Sed eadem nocte dæmone liberatus eſt ad patris præſentiam. Hic cum rem didiciſſet geſtam, & puer iam poſitus eſſet in monaſterio ſancti viri. & tranſactis multis diebus paulo immoderate lætus de liberatione pueri: ait ad confratres ſuos. Diabolus ſibi cum illis ſororibus iocabatur. Sed vbi ad ſeruos Dei venit, puerum hunc accedere non præſumpſit. Et ecce ſtatim diabolus puerum vexare cœpit. Et per lachrymas & ieiunia ſancti viri, & confratrum difficulter: ſed eodem die liberatus fuit. Et quidam vbi ex alieno & leui delicto, quis innocens poſſidetur. Non mirum ſi propter veniale proprium, aut propter graue alienum peccatum, aut etiã propter proprium facinus. aliqui etiam ad maleficarum inſtantiam, per dæmones poſſidentur. Nam & de proprio veniali peccato patet per Caſſianum colla. abba. ſereni prima: dicentẽ de Moſe. Moſes inquit in heremo cum ſingularis & incõparabilis vir eſſet, ob reprehenſionem vnius ſermonis, quem cõtra abbatem Macharium diſputans, paulo durius protulit quandã ſcilicet, opinionẽ præuentus dico confeſtim traditus eſt dæmoni: vt humanas egeſtiones ori ſuo ab eo ſuppletus ingeret. Quod flagellum purgationis gratia dñs intuliſſe videtur: ne. ſ. in eo vel momentanei delicti macula reſideret: patuit ex miraculoſa curatione. Nam cõtinuo abbate Machario in oratione ſubmiſſa, citius nequam ſpiritus ab eo fugatus abceſsit. Simile videtur huic ꝙ Gregorius primo dialo. refert de moniali: quæ lactucam comedit, non prius ſigno crucis ſe muniens: & per beatum Equitium patrem liberata. De quarto etiam: videlicet pro alieno graui peccato aliquem poſsideri, ibidem refert beatus Gregorius de beato Fortunato epiſcopo, qui dum diabolum ab obſeſſo

homine

homine propulisset fero: idem dæmon in specie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit. O virũ sanctum Fortunatum episcopum. Ecce de hospitio me peregrinũ proiecit: nec vbi quiescam inuenio. Tunc quidam cum vxore sua & filio sedens peregrinum inuitauit suum ad hospitium: & quærendo causam expulsionis est gauisus super derogatione sancti virí, quam á peregrino ficté audiuit. Exinde autem diabolus puerum inuasit & prunis iniecit, ac animam eius excussit. Sicq; pater miser primum quem recepisset hospitio intellexit. Et de quinta causa proprij facinoris & magni communiter: tam in sacra scriptura, quam in sanctorum passionalibus legimus. Nam & sic. 1. Regum. 15. Saul inobediens Deo possessus est. Quæ omnia vt diximus tacta sunt, ne impossibile cuiquam videatur: ne ob facinorum maleficarum, vt aliqui etiam ad earum instantiam possideantur. Super quo vt diuersos modos possidendi intelligere valeamus: quo ad secũdam rem gestam in medium producamus. Tempore siquidem Pij papæ secundi ante iniunctum inquisitionis officium vni é duobus inquisitoribus talis accidit casus. Bohemus quidam de Dachono oppido filium vnicum & sacerdotẽ secularem ob liberationis gratiam: quia obsessus erat. Romam vsq; perduxit. A casu autem dum ego vnus ex inquisitoribus hospitium refectionis gratia intrassem contigit: vt tanquam commensalis idem sacerdos cum patre ad tabulam pariter mecum consederent. Conuenientes autem & mutuo vt moris forensium est conferentes. Idem pater pluries suspirans. Et quod prosperum iter compleuisset à Deo omnipotenti optabat: cui ex intimis compatiendo, quęnam sui itineris & causa tristitiæ esset, inquirere cœpi. Tunc ille filio audiente, qui & mihi collateralis in mensa erat respondit. Heu filium habeo à dæmone obsessum, quem ob liberationis gratiam, magnis laboribus & impensis hucusq; perduxi. Et ego: Vbinam filius esset dum inquireret: quod mihi collateralis esset indicauit.

Atterritus

Atterritus ego p̄aululum & diligenter ipſum intuens, ꝙ cum tanta modeſtia cibum ſumeret, & ad quæꝙ interogata pie reſponderet. Hæſitare animo cœpi quod obſeſſus non eſſet, ſed infirmitatis cauſa ſibi aliquid accidiſſe obieci: tunc filius rem geſtam per ſe narrans, & qualiter quantoꝙ t̄epore obſeſſus fuiſſet indicauit. Mulier inquit quædam malefica hanc mihi infirmitatem contulit, briganti enim contra eam ratione cuiuſdam diſciplinæ, circa regimen curiæ, cum eam durius increpaſſem, quia ceruicoſæ voluntatis erat dixit: ꝙ poſt paucos dies haberem intendere his quæ mihi contingerent. Sed & dęmon in me habitans hoc idem refert, quod maleficium ſub quadam arbore poſitum ſitâ malefica: ꝙ niſi amoueatur non potero liberari, ſed nec arborem vult indicare. At ego nec minimam ſuis dictis fidē adhibuiſſem, niſi experientia me protinus edocuiſſet. Nam interrogatus â me de interuallo tēporis, vt præter conſuetū modum obſeſſorum tantæ ſuæ rationis eſſet capacitatis. Reſpondit: vſu rationis tantūmodo priuor, qꝛando diuinis aut vacare aut ſacra loca viſitare voluero: præcipue autem dæmon ex ſuis verbis per me prolatis dixit. Quod ſicut maiorem diſplicentiam hactenus in ſermonibus ad populum ſibi feciſſet, ita vt nullo modo me prædicare ſineret, gratioſus enim ex relatu patris prædicator extitit, & omnibus amabilis. At ego inquiſitor cum de ſingulis certificari volebam, per quinde nam & vltra ad varia ſanctorum limina ipſum deducere decreui. Præcipue aūt ad eccleſiam ſanctæ praxedis virginis, vbi pars ſtatuæ marmoreæ cui in ſua flagellatione ſaluator noſter alligatus fuerat, & ad locum in quo Petrus apoſtolus crucifixus fuerat, in quibus locis horribiles eiulatus dum exorcizabatur emittebat, iam aſſerens ſe velle exire, poſt paululum vero minime. Et vt præmiſſum eſt in omnibus moribus manſit ſacerdos compoſitus, & ſine omni nota, niſi dum exorciſmi incipiebantur: & illis finitis dum ſtola de collo amouebatur, ex tunc iterū nec minimum

animum irrationabilem, aut inhonestum motum demonstrabant. Hoc dempto dum ecclesiam aliquam pertransiendo genua pro salutatione virginis gloriosæ flectebat, tunc diabolus eius linguam in longum extra os suũ emittebat, & interrogatus, an non ab illo se posset continere. Respondit, hoc facere minimè valeo, sic enim vtitur omnibus membris & organis, collo, lingua, pulmone, ad loquẽdum vel eiulandum dum ei placet. Quod audio quidem verba quæ sic per me & ex membris meis loquitur, sed resistere omnino non valeo, & quando deuotius orationi aliqua insistere affectarem, tanto acrius me impugnat linguam emittendo. Et quoniam columna in ecclesia sancti Petri in templo Solomonis circunferrata existit, per cuius virtutem plures licet à dęmonibus obsessi, liberantur, eo quod & Christus prædicando in templo illi se appodiasset, hic tamen occulto Dei iudicio liberari non potuit. Alium modum pro sua liberatione sibi disponendo, licet enim per integrum diem & noctem circa columnam inclusus mãsisset, tamẽ sequenti die post varios exorcismos super eum plectos dum circunstaret populus & magnus fieret concursus. Et interrogatus in qua parte columnæ se Christus expodiasset, tunc dentibus mordendo columnam, locum demonstrabat eiulans. Hîc stetit, hîc stetit. vltimatim tamen dixit· Nolo exire. Et cum interrogaretur qua de causa, respondit, propter lumbardos. Et interrogatus denuo, cur propter lumbardos egredi nollet, tunc respondit in Italica lingua, cum tamen infirmus sacerdos illud idioma ignoraret, dicens: Omnes faciunt sic, & sic nominãdo pessimum vicium luxuriæ. At sacerdos post hoc me interrogando dixit: Pater quid sibi volunt hæc verba Italica quæ ex ore meo protuli. Cui cum indicasset respondit: Verba quędam audiui, sed intelligere non potui. Et quia vt rei probauit euentus, hoc dæmonium erat de genere illo, de quo Saluator in euangelio. Hoc genus dęmoniorũ non eiicitur nisi in oratione & ieiunio. Ideo quidã

venerabilis episcopus per Turcos, vt fertur, a sede expulsus, pie illi compatiens, per totum quadragesimale tempus in pane & aqua, ieiuniis & orationibus, & exorcismis quotidie insistens, ipsum per Dei gratiam tandem liberauit, & ad propria cum gaudio remisit. Super quo licet sine miraculo nullus in hac vita possit sufficienter disserere, quibus & quot modis dæmon homines possideat, vel etiam lædat. Possumus tamen dicere quod quinque modis, dempto eo quod in rebus fortunæ exterioribus aliquando tamen lædunt. Nam aliqui in propriis tantūmodo vexantur corporibus: aliqui in corpore simul, & in potentiis interioribus, aliqui in potentiis tantummodo interioribus, aliqui castigatione eorum ad tempus tantummodo vsu rationis priuantur: aliqui vero velut bestiæ irrationabiles redduntur. Præfatum sacerdotem quarto modo possessum fuisse declaratur. Nam nec in rebus fortunæ, nec in proprio vexatus corpore fuit, prout contigit beato Iob, vbi Deus dæmonem licentiasse manifestē Scriptura super hoc tradit, dicens ad sathan: Ecce, vniuersa quę habet, in manu tua sunt, tantum in ea ne extendas manum tuam, & hoc in res exteriores. In corpus vero postmodum ait: Ecce in manu tua est, verumtamen animā eius serua, id est, vitam eius ne auferas. Potest etiam dici quod tertio modo, scilicet, in potentiis animæ interioribus simul & corpore vexatus fuit, cum dicebat vt Iob 12. habetur. Ad Dñm si dicitur, consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in statu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties, dęmone scilicet procurante, secundum Lyram, & secundum Thomam. Terrebis me per somnia, quæ. s. dormienti apparēt, & per visiones quæ. s. apparent vigilanti ab vsu exteriorum sensuum alienato, solent enim fantasmata informata diurnis cogitationibus esse in terrorem dormientiū. Et hæc reprobantur in eo ex infirmitate corporis. Vnde si cōsolatione vndiq; secluſa, nil remedij videbatur Iob euadendi tot angustias

gustias nisi per mortem, horrore inquit cōcutiēs. Quibus modis & maleficæ hoīes lędere per dęmones nemo dubitat, prout in sequentibus patebit qualiter per grandines in rebus fortunę, & in corpora animaliū & hoim lęsiones inferunt. Et tertius etiā modus lędendi est in corpore, & in interiorib. potentiis, absq; priuatione vsu rationis. Patet ex earū operationibus, vbi vt supra tactū est, adeo mentes hoīm ad illicitas affectiones incēdunt, q; necessario etiā nocturno tēpore ad amasias per longa terrarū spacia currere habent, fisco carnalis amoris nimis illaqueati. Potest adduci & illud q; in Hessia oppido Marburch cōtigisse dicitur de quodā obsesso etiā sacerdote, dum in exorcismis dęmō interrogaretur quanto tēpore sacerdotē inhabitasset. Respondisse fertur septem annis. Et cū exorcista obiiceret: cū vix per tres menses eū vexasti, reliquo tēpore vbi eras? Respondit. In corpore suo me occultabā. Et ille: In qua parte corporis vbi inquirebat, respondit, vt plurimū in capite. Et denuo, vbi nam fuisset quando diuina celebrasset & sacramentū sumpsisset requisitus, dixit: Sub lingua eius me occultaui. Et ille miser: qua temeritate ad præsentiā creatoris tui nō aufugisti? Tunc dęmon: Nunquid sub ponte se nequā occultare potest, donec desuper vir sanctus pertransibit, dummō gressus nō fixerit, diuina tamen cooperante gratia liberatus fuit, siue verū siue fictitiū protulerit, cum mēdax sit, & pater eius. Quartus mod⁹ applicatur ad prędictū possessum Romę liberatū sub hac declaratione, q; dæmō possit illabi corpori, licet nō animę, cū hoc soli Deo sit possibile, illa etiā corporis, non tñ infra terminos essentiæ corporis, hoc inquā, declarat terminos essentiæ corporis, hoc inquā declarādo, habetur modus quo dęmones substātialiter interdū hoīes inhabitāt, & ad tēpus tantū vsu rationis priuāt. Et quidē hoc sic declaratur. Nā dicere possumus q; corp⁹ habet terminos duplicis rationis. s. quātitatis, & essentię. Vnde q̄n angelus quicūq; bonus vel malus operatur infra terminos corporalis quātitatis, & sic illabitur

corpori,operando circa potentias quantitatiuas,sic etiam boni angeli etiam imaginarias in bonis visiones operantur. Nunquã autem dicuntur illabi essentiæ corporis,quia non possunt illabi vt pars, neque sicut virtus. Non sicut pars,quia alia & alia est essentia vtrobique, non sicut virtus quasi dans esse, quia suum esse habet per creationem a Deo, vnde & ipse solus habet intrinsecam essentiæ operationem & conseruationem quandiu placitum fuerit suæ pietati conseruando. Vnde concluditur,quod aliæ omnes perfectiones seu defectus loquendo de bonis, quo ad perfectiones,scilicet de malis,quo ad defectus quãdo operantur,si operantur circa corpus & partes eius,vt circa caput illabuntur tali corpori super terminos videlicet quantitatis & quantitatiuas potentias. Si vero circa animam tunc iterumvterque extrinsece operatur,sed modis diuersis. Et dicũtur operari circa animam, fantasmata illa seu species intellectui repręsentando,& non solum ad iudicium sensus cõmunis & sensuum exteriorum. Ex quibus operationibus sequũtur tentationes à malis angelis, & affectiones & cogitationes malæ per indirectum operando versus intellectum. A bonis autem angelis sequuntur illustrationes fantasmatũ ad cognoscendum reuelando ab eis, vnde & talis diuersitas est,ꝙ boni angeli etiam directe possunt imprimere in intellectum fantasmata illustrando. Mali autem neꝙ illustrare dicuntur fantasmata sed prius obfuscare. Item nec directe imprime possunt,sed tantummõ inderecte, inquãtum intelligentem necesse est fantasmata speculari. Per hęc tamen etiam angelus bonus non dicitur illabi animæ,licet eã illuminet. Sicut nec dicitur superior angelus illabi in inferiorem, licet eum illuminet, sed tantummodo extrinsecè operatur & cooperatur modo quo dictum est, vnde multo minus malus illabi potest, & per hunc modum dæmon sacerdoti corpus in tribus occupauit. Primo ꝙ sicut illabi suo corpori potuit infra,videlicet terminos corporalis quantitatis,ita caput suum occupauit

pauit substantialiter illud inhabitando. Secundo quod ista anima eius extrinsecè operari potuit, obfuscando intellectum vt rationis vsum perderet. Ita etiam potuit vt sine intermissione vel etiã interpellanti eum quo ad amissionem rationis vexaret. Licet etiam dici potest quod ex dono Dei hoc habuerit sacerdos, vt nõ sine intermissione à dęmone vexaretur. Tertio quod licet omnibus membris & organis ad loquendum & voces ad formandum priuaretur, semper tamen ad verba licet non ad sententiam verborum aduertentiam habuit, qui modus obsidendi plurimum ab aliis obsidendi modis differt, cum cõmuniter obsessi legũtur sine intermissione à dęmonibus affligi, vt patet in euangelio tam de lunatico cuius pater dixerat ad Iesum: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur. Mat. 17. quàm etiam de muliere illa quam sathanas alligauerat 18. annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum aspicere. Luc. 13. Quibus etiam modis indubié dęmones diuina permissione ad instantiam maleficatum vexare possunt.

¶ De modo quo omne genus infirmitatis inferre possunt, & hoc in generali de grauioribus.

SED & hoc quod non sit aliqua infirmitas corporalis quæ à maleficis Deo permittente, inferri non possit, etiam si ad lepram, vel epilentiam se extendere habeat. Probari potest per hoc ꝙ per doctores nullũ genus infirmitatis excipitur. Nam diligenter ea quæ superius tacta sunt, tam de virtute dæmonum quàm ad maliciã maleficarum considerantur, nullam patitur hoc difficultatem. Nam & Nider tam in suo præceptorio quàm etiam formicario, vbi quærit. An malefici possint veraciter suis maleficiis hoïes lædere, & est quæstio absq; exceptione alicuius infirmitatis, etiam quantũcunque incurabilis. Et vbi respondit quod sic, quærit consequenter quibus modis, & quibus rebus. Et quo ad pri-

mum respondit vt supra ex prima quæstione primæ par. tractatus patuit. Probatur etiam per Isidorū describētem maleficarū operationes. 8. ethi. cap. 9. Malefici dicūtur ob facinorū magnitudinem, hi enim elementa concutiunt. s. opere dæmonum ad tempestates concitandas, mentes hominū turbant, modis videlicet supra tactis, vsum rationis vel oīno impediendo, aut grauiter obfuscando, subdit: & absq; vllo veneni haustu, violentia tantū carminis aīas interimunt, vitā videlicet auferendo. Probatur etiam per S. Tho. in 2. sen. circa dis. 7. & 8. Et in 4. dist. 34. Et cōmuniter per oēs theologos ibidem scribētes q; malefici oībus modis possunt procurare lęsiones in hominib. & eorum rebus cooperante dęmone, in quibus dæmō potest solū lædere vel decipere videlicet in rebus, fama, corpore, vsus rationis & in vita, vult dicere q; in illis in quibus dæmō per se absq; malefica possit lædere, possit etiam cū malefica, imo ampliori facilitate propter maiorē diuinæ maiestatis offensionē vt supra tactū est. De rebus nanq; patet. Iob. 1. & 2. vt supra patuit. De fama patet in legēda B. Hieronymi vt refert Io. an. in hieroniniano q; diabolus se transformauit in formam S. Siluani episcopi in Nazareth amatoris Hieronymi. Qui dęmon primo fœminā nobilem nocte in lecto procare & prouocare cœpit ad luxuriam verbis, & deinde factis sollicitauit ad malum, quæ cum clamaret, dæmon sub specie sancti episcopi sub lecto fœminę se ascondit, vbi requisitus & inuentus per luxuriosa verba se mentitus est esse episcopum Siluanum. In crastinum ergo sanctus vir disparente diabolo diffamatus est grauissime, quæ diffamia tandem circa sepulchrum S. Hiero. faciente diabolo in obsesso corpore purgat⁹ est. De corpore patet in B. Iob, qui percussus fuit à dæmone vlcere pessimo quod exponitur de lepra. Refert etiam Sigisbertus & Vincen. in spe. histo. lib. 25. c. 37. q; tempore Ludouici secundi Imperatoris, in parrochia Maguntina quidam dæmon primo sæpe lapides iecit, & quasi malleo ad domos

percussit.

percussit. Et deinde publicè loquendo, furta prodendo, & discordias seminando plures inquietauit, deinde omnes contra vnum irritauit, cuius hospitium vbicunq; manebat incendit. Et ob illius peccata omnes pati affirmauit. Vnde tandem agros pro hospitio habere potuit, propter quod cum presbyteri letanias celebrarent, multos iactib⁹ lapidum dęmon vsque ad cruentationem læsit, aliquando quieuit, aliquando sæuit, & per triennium ista continuauit, quousq; omnia ædificia ibi incendio consumpta sunt. Item de nocumento vsu rationis, & vexatione interiorũ sensuum, probatur ex possessis & arepticiis per euangelicas etiam historias. Item de morte & quod de vita etiam quosdam priuat. Patet Thobiæ 6. de septem viris Zaræ virginis occisis, qui propter luxuriosum affectum & effrenem appetitum in virginem Zaram eiusdem non erant digni matrimonio. Quare concluditur, ꝙ sicut per se, ita & amplius per maleficas in omnibus nihil dempto hominibus nocere possunt, verum vbi quæritur, an huiusmodi lęsiones sint potius dęmonibus aut maleficis imputandæ. Respondetur ꝙ sicut propria & immediata actione dæmones operãtur, infirmitates immittẽdo, ita & ipsis principaliter sunt imputandæ, sed quia in contemptũ & offensam creatoris simul & in perditionem animarũ quærunt huiusmodi per maleficas exercere, sciẽtes ꝙ per talem modũ, sicut Deus amplius irritatur, ita & amplius permittit eis potestatem sæuiendi, & quia de facto innumera maleficia perpetrãtur quę nõ permitterẽtur diabolo inferre hominibus, super se solũ affectaret hoĩes lędere, quia tñ permittũtur, iusto & occulto Dei iudicio ꝓ maleficas propter earũ perfidiã & catholicę fidei abnegationẽ. Vñ & eis iusto iudicio talia imputãtur secũdario quantũcunq; diabol⁹ sit actor pricipalis. Scoba ergo quã mulier intingeret aquę vt pluat, & sursum in aërem aquã spergẽdo, licet in se non causat pluuiã, nec posset mulier inde reprehẽdi, quia tñ ex pacto cum dęmone inito vbi iam vt malefica talia facit,

licet dæmon sit qui pluuiam causat, ipsa tamen immerito inculpatur eo quod mala fide & opere diabolo seruit, eius obsequiis se tradendo. Sic etiam quando imaginem cereã vel simile ad maleficandum aliquem maleficus facit, vel quando maleficio alicuius in aqua vel plumbo imago apparet quicquid molestiæ infertur tali imagini, cũ tale experitur fieri in imaginario, id est, homini maleficiato, puta punctura vel alia læsura quacunq;. Licet læsio realiter inferatur imagini per maleficam vel alium hominem, & inuisibiliter dæmon maleficiatum hominem eodem modo lędit, merito tamen maleficæ imputãtur, quia sine ea Deus nunquam lęsionem inferre diabolo permitteret, nec diabolus per se lædere ipsum attentasset. Sed quia dictum est de fama in qua dæmones per se hoĩes lædere possunt, absque maleficarum cooperatione posset in dubiũ verti.

An etiam dæmones per se possent honestas mulieres infamare, vt tanquam maleficæ reputarentur, cum in earum effigie ad maleficandum aliquem apparerent, vnde contingeret talem innocenter infamari. Respondeo, aliqua sunt prætermittenda. Primo, quia dictum est dæmonem nihil posse efficere absque diuina permissione, vt in prima parte operis, circa vltimam quæstionem patuit, etiam tactũ est, quod non est tanta permissio super iustos, & in charitate existentes, sicut super peccatores, in quos vtique sicut maiorem habent potestatem, iuxta illud: Cum fortis armatus custodit, &c. Ita vtique plura permittuntur à Deo in eorum afflictionem quàm super iustos. Demum licet iustos in rebus exterioribus, vt fama & sanitate corporis lædere possunt, Deo permittente, quia tamen sciunt hoc eis cedere in augmentum meritorium, ideo minus eos lædere affectant. Ex quibus dici potest, quod in hac difficultate respectus potest haberi ad diuersa. Primò ad diuinam permissionem. Secundo, ad hominem qui censetur honestus, cum tales non semper sunt in charitate existentes, sicut sunt sub honestate reputati. Tertio, ad facinus in quo

innocens

innocens debet infamari, quod illud ex sua radice cunctæ flagitia mundi excedit. Ideo dicendum, licet ex diuina permissione quicq; innocens siue in gratia constitutus, siue nõ lædi possit in rebus fortunæ & fama, habendo tamen respectum ad ipsum facinus & grauitatem criminis, cũ maleficí sic nuncupãtur ob facinorum magnitudinem, iuxta Isidorum sæpe allegatum dici potest q̃ hoc vt aliquis innocens prædicto modo à dæmone infametur, fieri non est bene possibile iterum multis respectibus. Primo quia cũ infamare in vitiis quæ absque peccato expresso vel tacito inito cum dęmone perpetrãtur, vt sunt furta, latrocinia, & actus carnales. Aliud fit ab infamia super vitia quæ nullo modo possunt homini imputari, aut ab eo perpetrari nisi super pactum expressum cum dæmone inito, qualia sunt opera maleficarum, quæ nisi virtute dęmonum à maleficis perpetrantur, vt vbi homines, iumenta, aut terræ fruges maleficiantur, vnde & eis aliter imputari non possunt. Ideo licet dæmon possit hominem de aliis vitiis infamare, de tali tamen vicio infamare q̃ sine eo nõ potest, perpetrari non videtur bene possibile. Præterea hucusq; nunquam actum est nec repertum, vt aliquis innocens sit per dæmonem taliter infamatus, & sic propter talem infamiam morti fuisset adiudicatus, imò vbi tantummodo infamia laborat talis nulla pœna punitur, nisi quod canonica purgatio sibi indicitur, vt in tertia parte operis circa secundum modum sententiandi maleficas patebit, & licet sibi contineatur quod in casu dum in purgatione deficeret pro reo esset habendus, adhuc tamen adiuratio sibi indicereretur anteqnam vlterius super pœnam relapsis debitã procederetur. Sed quia circa contingentia laboramus quę actu nunquam fuerunt perpetrata, nulli dubium quin & in posterum diuina permissio fieri non permittat. Præterea & à fortiori propter angelicam custodiam quæ non permittit insontes in aliis criminibus minoribus infamari, vt in latrociniis & hniusmodi minus permittet, immo

fortius ſuæ cuſtodiæ deputatum ab infamia talium flagitiorum præſeruabit. Nec valet ſi quis acta per ſanctũ Germanum obiiceret, quando dæmones in aſſumptis corporibus, & ad menſam cõſedentibus alias mulieres viris ſuis condormientibus, repræſentabant hoſpitem, illudentes quaſi illę mulieres in propriis corporibus ſemper edentes & bibentes aduentarent, de qua etiam ſupra mentio habita eſt, quia nec ibi illæ mulieres excuſantur quaſi innocentes omnino, ſed quod talia mulieribus ſæpe accidũt, quod iuxta ca. 26. q. 5. epiſcopi notatur. Vbi reprehenduntur tales ꝙ dum in imaginaria ſolummodo illuſione transferantur, putant ſe veraciter & corporaliter transferri, licet vt ſupra tactũ eſt, etiam interdum corporaliter à dæmonibus vehuntur. Sed quod corporales infirmitates alias omnes nulla dempta, diuina permiſsione inferre poſſunt. De illo eſt præſens ſpeculatio. Concludendo ex prænotatis, quod ſic cum nulla fiat à doctoribus exceptio, cui & rationem aſſentire oportet, cum alias dæmones ſua naturali virtute cuncta corporalia excedunt, vt ſæpe tactũ eſt, acta denicꝙ & geſta per nos reperta hæc affirmant. Nam licet maior difficultas fortaſsis circa lepram aut epilentiã oriri poſsit, an videlicet talia inferre poſſent, eo quod huiuſmodi tantummodo ex diuturnis præuiis interiorum, diſpoſitionibus & defectibus ſolẽt oriri, nihilominus per maleficia interdum eſſe illata repertum eſt. Nam in dyoceſi Baſilienſi in confinibus partium Lotharingiæ & Elſatiæ, cum quidam honeſtus laborator quędam verba dura contra rixoſam quandam mulierem protuliſſet, illa indignata, minas adiecit, quod & in breui ſe de eo vindicare vellet. Et ille licet minas paruipendiſſet, eadem tamen nocte ſibi puſtulam collo acreuiſſe ſenſit, fricando tamẽ paululum & tangens, totam faciem inflatam & tumefactam cum collo perſenſit, intantum vt horribilis ſpecie lepræ etiam per totum appareret corpus, qui non diſtulit, ſed quanto citius amicis & conſulibus accerſitus rem geſtam

ſuper

ſuper comminatoria verba mulieris narrauit,& quod ſic mori ea fide & ſuſpitione vellet,quod illa ſibi arte magica eadem malefica inculiſſet. Quid plura? mulier capitur, quæſtionibus exponitur, & crimen fatetur. At Iudex de modo & cauſa diligentius inquirens, reſpondit.Cum me verbis opprobrioſis homo ille aggreſſus fuiſſet, ego ira ſuccenſa cum ad domum veniſſem, malignus ſpiritus cauſam triſtitiæ meæ inquirere cœpit, cui cum ſingula enarraſſem, & vt me vindicare poſſem idē inſinuādo inſtarē. Ille inquiſiuit dicens: Quid ergo vis vt ei faciam? At ego reſpondi: Vellem vt inflatam faciem ſemper retineret,& ſic ille abſceſsit, & illam infirmitatem vltra quàm petij homini intulit: ego enim ꝙ tali lepra eum percuteret minime ſperaſſem,vnde & incinerata fuit.In diocœſi denicꝙ Conſtantienſi,inter Briſiacum & Freyburg,leproſa quædam mulier multis referre ſolet niſi debitum vniuerſę carnis iam ab annis duobus perſoluerit, quod ſimili de cauſa controuerſiæ quæ inter ipſam & quandam aliam mulierem mota fuiſſet,cum de nocte domum egreſſa ante oſtiū quid operis agere tentaſſet,vētus quidam calidus à domo alterius mulieris,quæ ex oppoſito domus ſuæ fuerat,eius faciem repente inſufflauit, vnde & ſubito in lepram quā geſtabat ſe incidiſſe aſſeruit.In diocœſi denique eadem & territorio nigræ ſiluæ, malefica dum per lictorem ſuper ſtruem lignorum pro incendio ſibi parato,à terra eleuaretur,dixit: Dabo tibi mercedem,& ſic inſufflando in eius vultum, ſtatim lepra horribili per totum corpus percuſſus,paucis ex poſt ſuperuixit diebus. Horrenda eius facinora breuitatis cauſa obmittuntur, ſicut & alia quaſi innumera, ſuper hæc recitari poſſent, epilentiam namꝙ ſeu caducum morbū certis infligiſſe per oua cum mortuorū corporibus ſubtumulata, præcipue ex earum ſecta ex inhumatis, cum aliis earum cæremoniis quæ recitanda non ſunt,vbi in potu vel cibo,alicui præbuerunt, ſępius à nobis repertum eſt.

¶ Super

¶ Super modum quo alias consimiles infirmitates in speciali hominibus inferre solent.

Capitulum XII.

ALIAS denique infirmitates inflexisse, vt cæcitatem, vel acutissimos dolores & rosiones in corporibus hominum quis enumerare potest? Tamen ex his quæ oculis nostris perspeximus, & quæ vni ex inquisitoribus innotuerunt, aliqua in medium producamus. Eo in tempore quo in oppido Ysbruck inquisitio super maleficas fieret, hic inter alios deductus fuit casus. Nam honesta quędam persona, & vni ex familiaribus archiducis matrimonio copulata in præsentia notarij, &c. secundam formã iuris deposuit, & cum tempore suę virginitatis cuidam ex ciuibus famularetur, accidit vt vxor illius graui dolore capitis langueret. Pro cuius curatione cum quædam mulier accessisset, & suis carminibus & certis praxis mitigare dolorem haberet. Ego eius practicam vbi diligenter obseruabam, perspexiq; quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in olla aliam ascendisset cum aliis cæremoniis quæ recitare opus non est, considerans; quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: Nescio quid agitis, vos non facitis nisi superstitiosa, & hoc propter commodum vestrum. Tunc malefica statim subiũxit: An sit superstitiosa vel non, tertia die tu senties quid rei probauit euentus. Nã tertia die mane me sedente, & fusum apprehendente tantus dolor subito corpus meum inuasit. Primo in interioribus, vt non esset pars corporis in qua non punctiones horribiles sentirem. Secundo non aliter mihi videbatur, nisi quod continuè igniti carbones capiti meo superfundarentur. Tertio in cute corporis, à vertice vsq; ad plantas pedum, non fuisset spacium ad punctum acus, vbi nõ fuisset pustula alba sanie repleta. Sicq; in his doloribus ciulando, &

do, & tantummodo mortem optando vsq; ad diem quā tum prestiti. Tandem maritus dominæ meæ vt stabulum quoddam intrarem mihi iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus. Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostium stabuli. At ego: Video. Tunc ille: Quantum potes remoue, quia forte melius habebis. Tunc ego quantum potui vno brachio me ad ostium tenente, cum altero peciā apprehendi. Aperias inquit dominus, & considera diligenter ibi reposita. Tunc vbi peciam solui, plura ibidem inclusa repperi, precipue autem grana quædam alba, ad modum quo pustulæ ineran[illegible]orpori meo, semina quoque & legumina, quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum, & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta, dum inquirerem à domino quidnā agendum foret, vt in ignem cuncta proiicerem iniunxit. Proieci: Et ecce subito non post horæ spaciū aut quartale, sed in momento, vt in ignem res illæ fuerant proiectæ, omnem sanitatem pristinam recuperaui. Et quia plura contra vxorem illius cui famulabatur fuerunt deposita per quæ suspecta non tam leuiter quam & vehementer fuit habita, & precipue propter magnam familiaritatem cum maleficis habitam. Vnde presumitur quod conscia de maleficio reposito, hoc viro indicauit, & deinceps modo premisso publicatum, sanitatem ancilla recuperauit. Insuper aliud maleficium cuiusdam personę etiam muliebri illatum in eodem oppido referre in detestationem tanti criminis expedit. Mulier quædā maritata, & honesta accessit, & iuxta furis formam vt supra deposuit. Retro domum, inquit, habeo viridarium, est & ille ortus cōtiguus vicinæ meæ, vnde cum quadam die transitum fieri ex orto vicinæ ad viridarium meum, non absq; damno perspexissem, stans in ostio viridarij, & apud meipsam conquęrendo & quęrulando tam de transitu quam & de damno, vicina subito superuenit, & an suspectam haberem, inquisiuit. At ego

territa

territa propter malam eius famam, nil aliud nisi hæc verba protuli. Gressus in germinibus damna demonstrāt. Tūc illa indignata quia ab eius fortasis beneplacitum meę litigiosis verbis cum ea implicare nolebam. Abscessit cum murmure. Et verba quæ protulit licet audirem tamen intelligere non potui. Post paucos vero dies ingens infirmitas mihi accidit cum doloribus ventris & acutissimis torsionibus a latere sinistro versus dextrū, & viceversa quasi duo gladij aut cultri essent pectori infixi. Et sic die noctuq; clamoribus oēs vicinos alios inquietaui. Et confluentibus hincinde pro consolatione: accidit vt lutifigulus prætaxatam vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amasiam simul modo visitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens, post verba consolatoria abcessit. Sequenti tamen die festine redijt, & inter alia consolatoria subiunxit. Experimentum capiam an ex maleficio hæc vobis infirmitas acciderit: q; si sic repertū fuerit sanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liquefacto & me in lecto decumbente plumbum in scutellā aqua plenam supra corpus meum appodiando infudit, & vbi quædam imago & figuræ diuersarum rerum ex plumbo congelato apparuissent. Ecce inquit ex maleficio hæc vobis contigit infirmitas. Et super limen ostii domus vna pars instrumentorū maleficij continetur. Accedamus ergo & illis amotis melius sentietis. Sicq; maritus meus cum eo pariter ad tollendum maleficiū accedunt. Et lutifigulus limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueam quę apparuerat mitteret: & quæcunq; inueniret extraheret. Quod & fecit. Nam primo imaginē quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndiq; perforatā habentis duos acus ex aduerso per latera, admodū quo ipsa punctiones a sinistro latere vsq; ad dextrū, & econuerso persenserat extraxit. Demum petias panniculorum diuersas plurimas res. tam in granis quam in seminibus, & ossibus continentes, sicq; illis in ignem proiectis ego quidem conualui,

sed

sed non ex toto. Nam licet torture & punctiones cessassent, appetitusq; comedendi redijt ex integro: tamen pristinę sanitati vsq; in præsens minime sum restituta. Vnde hoc quod pristina sanitas non rediret. Respondit: Sunt & alia instrumenta alibi abscondita, quæ inuenire nõ valeo. Et qualiter tunc prima instrumẽta reposita agnouisset dum inquirerem. Respondit: Ex amore quo amicus amico reuelare solet, hæc cognoui, vnde dum adulteram procabat, & mihi viciaam agnoui. Ideo argumentum super eã cœpi suspitionis, hæc ægrota recitabat. Sed quid si singula, quæ in illo duntaxat oppido reperta sunt: dum recitare vellem liber vtiq; foret conficiendus, quanti cẽ cæci, claudi, aridi, & diuersis irretiti infirmitatibus, iuxta formam iuris ex vehementi suspitione super maleficas eis huiusmodi infirmitates, in genere vel in specie prædicentes, & quod talia in breui sentire haberent, vel ad dies vitæ: vel ad mortem statim percipiendam. Et quod secundum eorum auisamenta cuncta accidissent, vel ad specificatam infirmitatem: vel ad mortem aliorum, quia enim terra illa vasallis & armigeris abundat: & ocia dant vitia, vbi interdum mulieres procabant: dum illas procatas abiicere & alias honestas matrimonio sibi copulare dispposuerunt: raro sine vindicta super maleficium inferendum, aut viro, aut vxori dum se spretas cernebant. thorus coniugalis perseuerabat, non aũt viris tantum quantũ mulieribus: eo vt pie æstimari potest illis interemptis, aut arefactis priores amasias procare haberent. Nam & cocus quidam archiducis, dum iuuenculam honestam & alienigenam duxisset: malefica eius amasia in publica via aliis honestis personis audientibus iuuenculę maleficium & mortem prædixit extensa manu dicens: Non diu de tuo marito gaudebis. Statimq; sequenti die lecto decubuit, & post paucos dies debitum vniuersæ carnis persoluit in extremis contestando. En sic morior quod illa

suis

ſuis maleficiis, Deo permittente, me interimit, & vtique pro meliori Deo ſibi alias nuptias in cœlo diſponente. Sic denicq; per maleficia miles quidam, vt publica fama teſtatur interemptus fuit, ſic & alij plures, quos recitare obmitto. Inter quos & domicellus quidam dum ad nutum amaſiæ ſecum pernoctare nolebat, & per famulum ſuum quod ea nocte ſecum certis negotiis præpeditus pernoctare nõ poſſet ei indicaſſet. Illa indignata famulo iniunxit: Dicas domicello non diu me vexabit, ſicq; & ſequenti die infirmatus, poſt paucos dies ſepultus. Sunt & tales maleficæ quæ iudices ſolo aſpectu & oculorum intuitu maleficare ſciunt, quod etiam nullam moleſtiam eis inferre publice ſe iactantes, ſed vt quibuſcunque pro criminalibus cauſis detentis, & grauiſsimis tormentis pro dicenda veritate expoſitis, taciturnitatem inferre ſciunt, quod nunquam eorum facinora detegere poterunt. Sunt & quæ imaginem crucifixi flagellis & cultris impingẽdo ob maleficia perpetranda cũ turpiſsimis verbis, cõtra glorioſiſſimæ virginis Mariæ puritatem, & noſtri ſaluatoris ex eiꝰ intemerato vtero natiuitatem dehoneſtauerunt verba illa, & ſingulos actus recitare non expedit, cum nimis ſint priorum aurium offenſiua, in ſcriptis tamen redacta & repoſita ſunt, prout baptizata quædam Iudea & alias iuuenculas induxerat, quorum vna Vvalburgis nomine eodem anno in extremis poſita, dum à circunſtantibus ad cõfeſsionem peccaminum hortaretur, exclamauit: Corpus & animam tradidi diabolo, nec ſpes mihi adeſt veniæ, & ſic defuncta. Singula hæc non ad ignominiam, ſed ad laudem & gloriam illuſtriſsimi Archiducis conſcripta ſunt, cum re vera vti catholicus princeps & præcipuus zelator in exterminium earum cum aſsiſtentia reuerendiſsimi ordinarij Brixien. non mediocriter laborauit. Recitata aũt potius in deteſtationem & odium tanti criminis, vt quæ iniurias hominũ vlciſci non deſiſtunt, quomodo iniurias creatoris & fidei contumelias, etiam nõ habendo ad tem-

poralia

poralia damna reſpectum ſufferre poſſunt, omnium enim eorum hoc præcipuum fundamentum fidei videlicet abnegatio exiſtit.

¶ Super modum quo obſtetrices maleficę maiora damna inferunt, dum infantes aut interimunt, aut dęmonibus execrando offerunt.

Capitulum XIII.

AEC prætereundū eſt de nocumentis à maleficis obſtetrícib⁹ pueris illatis. Et primo, quomodo interimūt. Secundo, quomodo dęmonibus offerendo execrant. In diocœſi namq; Argentinenſi & oppido Zabernio mulier quędam honeſta, ac beatíſsimæ virgini Mariæ plurimum deuota, hunc caſum referre ſibi accidiſſe ſingulis, eius hoſpitium quod publice tenet nigrā habens aquílam pro interſigno frequentantibus commemorāt. A víro inquit legitimo, ſed iam defuncto impręgnata, vbi dies pariendi appropinquarēt, mulier quædam obſtetrix, vt ipſam ad obſtetricandū puerum acceptaret, importune inſtabat. At ego conſcia de eius infamia, licet aliam mihi aſſumere decreuiſſem, verbis tamen pacificis quaſi ſuis annuere vellem petitionibus me ſimulabam. Adueniente autem tempore partus, cum aliam obſtetricē conduxiſſem, illa prior indígnata quadam nocte camerā meam euolutis vix octo diebus, cum duabus aliis mulieribus ingreditur, & lecto appropinquantes in quo iacebam, cum maritum meum qui in altera dormiebat camera vocare voluiſſem, ſingulis mēbris & lingua ita remāſi víribus deſtituta, quod dempto víſu cum auditu, nec pedicam mouere potuiſſem. In medio ergo illarum duarū ſtans malefica, hæc verba protulit: Ecce, hæc peſsima mulierum quia in obſtetricem me recipere noluit, impune nō tranſibit. Et cum aliæ duę à latere ſtantes, pro ea ſupplicarent, dicentes: tamen nunquam alicui ex noſtris nocuit. Malefica ſubiunxit: Hanc mihi quia diſplicentiam fecit,

ſuis inteſtinis aliqua immittere volo. Sic tamen quod infra dimidium annum nullos propter vos dolores ſentiet, ſed illo euoluto ſatis cruciabitur. Acceſsit ergo & ventrẽ cum manu tetigit, mihiq; videbatur quaſi inteſtinis extra ctis, certas res quas tamen videre non potui intromitteret. Illis ergo abeuntibus, cum vires ad clamandum recuperaſſem, maritum quantocius vocaui, & rem geſtam denudaui. Cum autem ille cauſam puerperio aſsignare vellet, dicens: Vos puerperæ plurimis illuſionibus & fantaſijs laboratis, nec quoquo modo dictis meis fidem adhibere volebat, adiunxi: Ecce ſpacium pro anno dimidio mihi donauit, quo elapſo, ſi nulli cruciatus ſuperuenient, dictis tuis fidem adhibebo. Conſimilia denique verba filio clerico, qui & pro tunc archidiaconus ruralis erat protulit, cum & ipſe viſitationis gratia illo die eam frequentaſſet. Quid plura? ſex menſibus ad punctum euolutis internorum viſcerum tortura ſubito ipſam tam dire inuaſit vt nec diebus nec noctibus, ꝛ clamoribus omnes inquietando abſtinere potuiſſet. Et quia vt præmiſſum eſt, deuotiſsima virgini & reginæ miſericordiæ extitit, in pane & aqua, ſingulis ſabbatinis diebus ieiunando, ideo & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immũdicia é corpore prorupit. Et aduocans maritum cum filio, dixit: Sunt ne res iſtæ fantaſticæ? Nonne dixi poſt dimidij anni ſpacium veritas cognoſcetur? Aut quis vidit vnquam ſpinas oſſa ſimul, etiam ligna me comediſſe? Erant enim ſpinæ roſarum, in longitudine vnius palmæ, cum aliis variis innumero rebus immiſſæ. Inſuper vt in prima parte operis, ex illius famulæ reductæ ad præſentiam in Briſiaco confeſsione patuit maiora damna fidei circa hãc hæreſim maleficarum ab obſtetricibus inferuntur, quod etiam quarundam confeſsio quæ poſtmodum incineratæ fuerunt, luce clarius demonſtrauit. Nam in diocœſi Baſilienſi, & oppido Danni quædam incinerata faſſa fuerat,

vltra

vltra quadraginta pueros necasse per modum talem, vt quando ex vtero egrediebantur, acum capitibus eorũ per verticem vsq; in cerebrum infixit. Altera denique in diocœsi Argentinensi, pueros absq; numero puta quia de numero non constabat se interemisse fassa fuerat, taliter autem deprehensa. Nam vbi ex vno oppido in aliud, causa obstetricandi mulierem quandam vocata fuisset, officio suo cõpleto, dum ad propria redire volebat, vbi portam oppidi exiuit, casu brachium pueri recenter nati ex linteo quo prȩcincta erat, cui & inuolutum brachium fuerat, ad terram cecidit, quo viso ab his quæ infra portam sedebãt, dum illa præterisset, leuatam é terra, vt putabant, peciam carnis cautius intuebantur, & cum non peciam carnis, sed brachium pueri per articulos membrorum agnouissent, consilio cũ præsidentibus habito, & inuento quod infans ante baptismum decesserat, brachioq; careret, malefica capitur, quæstionibus exponitur, & crimen detegitur, sicq; vt prædictũ est, absq; eius numero, se infantes interemisse cognouit. Qua autem de causa vtique præsumendum q̃ ad instãtiam malignorum spirituum etiam eis interdum inuitis, talia facere coguntur. Nouit enim diabolus quod ab introitu regni cœlestis propter pœnam damni, aut originale peccatum tales pueri sequestrantur. Vnde etiam diutius finale iudicium protrahitur, sub quo æternis cruciatibus deputabuntur, cum eo tardius numerus electorũ completur, quo completo mundus consumabitur. Et vt in præmissis tactum est, suasu dæmoniorũ ex huiusmodi membris vnguenta earum vsibus accommoda conficere habent. Sed & hoc horrendum facinus silentio prȩtereundum in detestationem tanti criminis non est. Nam vbi infantes nõ interimunt, tamen illos dæmonibus execrando per hunc modum offerunt. Nato enim infante, obstetrix vbi puerpera malefica per se non existit, tunc quasi quid operis pro infantis refocillatione actura, ipsum extra cameram deportat, & sursum eleuans principi dæmoniorũ,

ſcilicet, lucifero & omnibus dęmonibus immolãt, & hoc in loco coquinæ ſuper ignem. Et vt quidam retulit, cum perpendiſſet vxorem ſuam tempore partus quod præter conſuetum modum puerperarũ nullam ad ſe ingredi mulierem permittebat, niſi duntaxat filiam propriam, quæ obſtetricandi officium gerebat, cauſam huiuſcemodi experiri volẽs, latẽter ſe illo in tẽpore in domo occultabat. Vnde & ordinem ſacrilegij, & diabolicæ immolationis, modo prędicto perpendit, cum eo ꝙ vt ſibi videbatur per appẽdiculi inſtrumentũ in quo ollę ſuſpenduntur, infans non fultus humano auxilio, ſed dæmonis, ſurſum veheba tur, vnde mente conſternatus, cum & horrenda verba per dæmonum inuocationem, & alios ritus nephandiſsimos perſenſiſſet, ſubito vt infans baptizaretur acrius inſtetit, & cum ad aliam villam, in qua parrochialis erat eccleſia deferendus eſſet, & per pontem ſuper flumen quoddam pertranſire haberent, ille euaginato gladio ſuper filiam quæ infantem gerebat irruit, dicens, aliis duobus ſibi adiunctis audientibus: Nolo vt infantem per pontem defe-ras, quía aut per ſe pontẽ gradietur, aut tu in flumine ſubmergeris. Qua perterrita cum aliis quæ aderant mulieribus, & an ne compos eſſet rationis inquirentes, (res enim geſta cunctas alias latebat, demptis duobus viris ſibi coniunctis. Tunc ille: Peſsima mulierum arte tua magica pendiculũ infantem feciſti, fac & iam vt nullo deferente pontem pertranſeat, aut in flumine te ſubmergã. Sicq; coacta, puerum ſuper pontem poſuit, & arte ſua dæmonem inuocans, ſubito ex altera parte pontis infans cernitur. Baptizato ergo puero, & ad propria rediens, cum iam per teſtes filiam de maleficio conuincere poterat, prout primum facinus oblationis minime probare potuiſſet, eo quod ipſe vnicus illi ſacrilego ritui interfuiſſet, apud iudicem poſt tempus purgationis, filiam cum matre accuſantur, & pariter incinerantur, & facinus de ſacrilega oblatione, quod per obſtetrices fieri ſolet, detegitur. Sed hĩc dubiũ oritur.

Quid

Quid ne operis aut efficatiæ talis ſacrilega oblatio in huiuſmodi pueris efficere valeat. Ad quod dici poteſt quod ſicut triplici ex cauſa dæmones efficiunt, ita & ad tria nephandiſsima hæc eis deſeruiunt. Nam primo ex ſuperbia eorum quæ quia ſemper aſcendit, iuxta illud: Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper, querunt quantum poſſunt diuinis rebus & cæremoniis ſe conformare, vt ſic ſub ſpecie boni apparentis facilius decipiant. Sic enim & virgines, pueros, mares, vel fœminas expetũt, à magis vbi in ſpeculis vel vnguibus maleficorum furta ſublata, vel alia occulta habent manifeſtare, licet per corruptos idem oſtendere valerent, ſed tamen vt fingat ſe falſe caſtitatem amare, quam tamen odit cum caſtiſsimam virginem ſum me odit, eo quod caput eius contriuit. Gen. 3. Vnde ſic animas maleficorum & eius credentium per infidelitatis vicium, ſub ſpecie virtutis decipiunt. Tertio vt ipſa perfidia maleficarum amplius in ſui augmentum creſcat, dum à cunabulis ſibi dicatas maleficas ſeruant. Ex his efficit hæc ſacrilega oblatio tria in puero. Primo, quod ſicut exterior oblatio fit in rebus ſenſibilibus Deo, puta in vino, pane, terræ frugibus, & hoc in ſignum debitæ ſubiectionis & honoris, iuxta illud Eccleſiaſt. 25. Non apparebis in conſpectu domini Dei tui vacuus, quæ etiam res aliis poſtmodum prophanis vſibus nullo modo applicari debẽt, nec poſſunt. Vnde & 10. q. 1. Damaſ. papa. diſ. Oblationes quæ intra eccleſiam offerũtur ſacerdotibus tantummodo pertinere, ſic tamen vt non ſolum eas in ſuos vſus conuertat vt fideliter diſpenſent partim ad ea quæ ad cultũ diuinum pertinet, & partim etiam in vſus pauperum conuertat. Ita & talem puerum diabolo in ſignum ſubiectionis & honoris oblatũ, diuinis vſibus applicari dignæ & fructuoſę ſubiectionis cauſa pro ſe quam pro aliis quomodo eſt poſsibile hoc à catholicis fieri? Quis enim dicere poteſt materna ſcelera ſeu aliena peccata quo ad punitionem nõ redundare in filios, fortaſsis ille qui dictum propheticum

attendit. Filius nō portabit iniquitatem patris. Sed quod de illo passu. Exo. 20. Ego Dominus zelotes visitans peccata patrum in filios, vsq; in tertiam & quartam generationem. Est enim hæc vtriusq; sententia, vt prima intelligatur de pœna spirituali in iudicio poli siue Dei, & nō in iudicio fori. Et est pœna quæ principaliter tangit animā, siue sit pœna damni, vt priuatio gloriæ, siue pœna sensus, id est, cruciationis ignis infernalis. His enim pœnis nunquam punitur aliquis sine culpa propria, vel contracta, quantum ad originale, vel commisso quantum ad actuale peccatum. Secunda vero auctoritas, quia intelligitur de imitatoribus paternorū scelerum, vt Gratianus exponit, 1. q. 4. §. quibus. Vbi etiam dat alias expositiones, ideo aliis pœnis quibuscunq; in iudicio Dei punitur quis non solum pro culpa sua commissa, vel committenda, vt scilicet euitetur, sed etiam pro culpa alterius. Nec valet si dicatur, quod tunc punitur sine causa & sine culpa, quæ debet esse causa pœnę, quia iuxta regulam iuris, sine culpa, nisi subsit causa non aliquis puniendus, vnde & dicere possumus quod semper supereſt causa etiam iustissima, licet nobis ignota. 24. q. 4. Augustinus & si super actionem facti profunditatem iudiciorum Dei penetrare non possumus, veruntamen verum scimus esse quod dixit, & iustum esse quod fecit. Est tamen distinctio in pueris oblatis, eo quod loquendo de innocentibus qui non per matres maleficas, sed per obstetrices dęmonibus offeruntur, & rapiuntur occulte, vt dictum est supra ab amplexibus & vtero honestę matris, quod tales innocentes non adeo deseruntur, vt imitatores efficiantur tantorum scelerum, sed imitatores paternarum virtutum, hoc pie credendum est. Secundum quod efficit hæc, sacrilega oblatio est, quod sicut in oblatione qua homo seipsum Deo offert in sacrificium recognoscit Deum suū principium & finem, quod quidem sacrificiū dignius est omnibus sacrificiis aliis exteriorib. ab eo impēsis, iuxta illud: Sacrificiū Deo spūs contri. &c.

Et hoc quò ad principium creationis & finem glorificationis, ita & ipsa malefica puerum offerens diabolo, eius animam & corpus tanquam suo principio & fini damnationis æternæ cõmendat, vnde & non nisi miraculose à solutione tanti debiti liberari poterit. Solet quædam historia immo & plures recitari, de pueris ex materno vtero dæmonibus improuise, & ex aliqua passione & commotione mentis à matribus oblatis, & qualiter cum maxima difficultate in adulta ætate à dæmonum iurisdictione quã diuina permissione sibi vsurpant liberari poterũt, de quibus liber exemplorum beatissimæ virginis Mariæ refertus noscitur, specialiter & de illo qui per summum pontificem dum liberari â vexationibus dæmonum non poterat, missus tandem ad quendam virum sanctũ in Orientalibus partibus degẽtem, cum magna adhuc difficultate per interceſsionem ipsius glorioſissimæ virginis, ab illa iurisdictione ereptus fuit. Vnde si in vltionem vnius improuisæ non dico obationis, sed exhibitionis, vbi mater ex indignatione duntaxat super copulã carnalem viro exhibendam cum dixisset maritus, spero inde fructum prouenturum, & illa replicans: Sit fructus ille diabolo datus, tanta seueritas diuinæ punitionis patuit, quanta creditur sæuire vbi tanta diuinæ maiestatis cernitur offensa. Tertium quod hæc sacrilega oblatio efficit, est habitualis inclinatio ad huiusmodi maleficia hominibus, iumentis, & terræ frugibus inferenda. Huius ratio assignare potest ex his quæ secundum Tho. in 2. q. 108. super punitionem temporalem, qua aliqui propter alienas culpas puniũtur deducuntur. Dicitur enim ℣ quia filij sunt secundũ corpus, res quædã patris, & serui & animalia, res dñorum. Et cũ aliquis sit puniendus in rebus suis oĩbus, ideo & filij pluries pro parẽtibus. Et differt hæc ratio ab illa quæ supra tacta fuit de peccatis patrum, quia Deus visitat in filios vsq; in tertiam & quartam generationem, quia vt ibi tactum est hoc intelligitur de imitatoribus paternorum scelerum.

Hæc autem ratio concludit de punitione filiorum pro parentibus, vbi nō imitantur paterna scelera in actu per mala opera, sed tantum in habitu, sic enim & filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit quàm citius, & animalia Amalechitarū iussa sunt interfici, quanuis & huiusmodi sit ratio mystica, vt habetur 1. parte q. 4. §. paruulos. Ex quibus omnibus non inconuenienter dicitur ꝙ huiusmodi pueri semper ad maleficia perpetranda vsq; in finē vitę inclinantur. Sicut enim Deus suam oblationem sanctificat, vt sanctorum gesta demonstrant, vbi parentes sobolē ex eis procreadam Deo dicassent, vtique & diabolus suā oblationem inficere nō cessat ex veteri & nouo testamento quasi innumera possent gesta deduci. Sic enim plures patriarchæ & prophetæ, vt Isaac, Samuel, Samson. Sic etiam Alexius, Nicolaus, & alij innumeri, gratiis plurimis ad sanctitatem vitæ fuerunt prouenti. Experientia denique demonstrat semper filias maleficarum cum consimilibus, tanquam imitatrices maternorum scelerum esse diffamatas, immo & totam quasi progeniem esse infectā. Et huius quidem & omnium præcedentium ratio, quia superstitem semper habent relinquere, & in augmentum illius perfidiæ summis conatibus ex pacto cum dæmone inito tendere. Vnde enim contingere posset ꝙ sæpissime repertum est puellas impuberas, vt octo vel decem annorum tempestates & grandines cōcitasse, nisi ex tali pacto sub tali oblatione sacrilega diabolo per matrem maleficā infantem execrasse, nec enim per se pueri talia ex fidei abnegatione, prout adultæ maleficæ à principio facere habent, efficere possent, cum nec alicuius fidei articuli fortassis noticiam habent, é quibus gestis aliqua in medium producamus. In partibus enim Sueuiæ, dum quidam villanus segetes in campis cum filia paruula, vix octo annorum cōspicere decreuisset, & propter siccitatem terræ pluuiam apud se ruminans, & conferēs optasset, dicens: Heu quando veniet pluuia? Puella audiens verba patris, ex simplicitate

simplicitate animi dixit: Pater, si pluuiam desideras, faciã quod cito veniet. At pater: Vnde hæc tibi, noscis ne pluuiam procurare? Respondit puella vtique & nedum pluuiam, sed & grandines, & tempestates concitare scio. Et pater: Quisnam te docuit? Respondit mater mea, verùm quod mihi inhibuit ne alicui indicarem. Tunc iterum pater: Et quomodo te docuit? Respondit, me misit vni magistro, quem omni hora ad quæcunq; petita habere possum. At pater: Vidisti ne illum? Respõdit, vidi interdũ viros introeuntes & exeuntes ad matrem, & cum interrogasset quidnam essent, respondit. Sunt nostri magistri quibus etiam te tradidi & commisi, magni fautores & diuites. Territus pater, an ne illa hora grãdinem excitare posset, inquisiuit. Et puella: Vtique si modicũ aquæ habuero faciam. Tunc pater puellam per manum ad torrentem deduxit. Fac, inquit, sed tantummodo super agrum nostrũ. Tunc puella manum in aquam misit, & in nomine sui magistri, iuxta doctrinam matris mouit. Et ecce tantũmodo pluuia agrum illum perfudit, quod cernens pater, fac, inquit, & grãdinem, sed tantummodo super vnum ex agris nostris. Quod cum iterum puella feciſſet, pater de experientia certificatus, vxorem apud Iudicem accusauit, quæ capta & conuicta, incinerata fuit, & filia denuo baptizata & Deo dicata, amplius illa efficere non potuit.

¶ Sequitur super modum quo iumentis maleficæ varia nocumenta inferunt.

Capitulum XIIII.

VTIQVE à fortiori cum apostolus dicat Nunquid Deo cura est de bobus, volens p hoc innuere, quod licet omnia subsint diuinæ prouidentię, tam homines quàm iumenta, vtrosque iuxta modulum suũ seruans, vt Psal. ait: Filij tamen hominũ sub regimine & protectione alarum amplius gubernantur. Si inquam, homines diuina permissione, per maleficos

affliguntur innocentes, iusti, & peccatores, parentes denique in filiis, quæ res sunt pertinentes ad eos. Cum etiam iumenta, terræ fruges, similiter de rebus hominum existunt, vtique & super illos varia nocumenta posse à maleficis inferri nemo dubitare diuina permissione concurrente præsumat. Sic enim Iob à diabolo percussus, cuncta iumenta perdidit. Sic denique nec minima reperitur villula, vbi mulieres mutuo vaccas inficere, lacte eas priuare, & sæpissime interimere non cessant. A minimo autem nocumento inchoando, quod de priuatione lactis æstimari potest, si de modo quo id efficere valeant quæritur. Responderi potest quod quia secundum Albertum 3. de animalib. Lac de natura sit menstrui in quolibet animali, sicut etiam fluxus alius in fœmina vbi non restringitur talis fluxus aliqua infirmitate, vel ex conditione naturæ, vel ex accidentali infirmitate, tunc restringitur aut aufertur interdum maleficiali opere. Ex cõditione autem naturali lac restringitur post conceptum fœtum. Ex infirmitate vero accidentali, sicut pluries ex comestione alicuius herbæ, quæ ex natura lac restringere habet, & vaccam alterare, ex maleficio autem talia procurant variis modis. Quædam enim nocturnis temporibus & sacratioribus, vtique ex inductione diaboli, ob maiorem offensam diuinæ maiestatis, in quocunque angulo domus suæ se collocant, vrceum inter crura habentes, & dum cultrũ vel aliquod instrumentum in parietem aut columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt, tunc suũ diabolum qui semper eis ad omnia cooperatur inuocant, & quod de tali vacca, ex tali domo, quæ sanior & quæ magis in lacte abundat, mulgere affectat proponit, tunc subito diabolus ex mammillis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica residet, & quasi de illo instrumento fluat reponit. Hæc quidem populo prędicando nemo propterea ex eis informatur, quia quantũcunq; quis dæmonẽ inuocare, & per nudã inuocationem hæc se posse efficere æstima-

æſtimaret, ſeipſum deciperet, quia caret fundamẽto illius perfidiæ, quia ſcilicet omagiũ non præſtitit, & fidem non abnegauit. Hęc ideo poſui, cum plures hæc & alia quæ poſita ſunt, æſtimant populo nõ eſſe proponenda propter periculum informationis, cum ſit impoſsibile aliquẽ per prędicatorem poſſe informari ratione tacta. Potius aũt ſunt in deteſtationem tanti criminis, & vt iudices in vltionem tanti ſceleris, ſcilicet, fidei abnegationis, amplius inardeſcant ſunt prædicanda, licet non ſemper, plus etiam ponderant ſeculares huiuſmodi temporalia damna cũ magis terrenis implicantur affectionibus quàm ſpiritualibus, vnde & cum eis talia poſſe fieri affirmantur in punitionem ipſorum amplius ſeruiunt, ſed tamen aſtutiã diaboli quis explicare poteſt? Nouit illos in quadam ſocietate conſtitutos, qui dum tempore Maij butirum maicum comedere affectarent, eis in itinere exiſtentibus, & in prato circa torrentem cõſedentibus, vnus ex eis quo pacto cum dęmone per antea ſiue tacito ſiue expreſſo inito dicit: Ego optimũ butirũ maicũ procurabo. Et ſtatim depoſitis veſtimẽtis & & torrentẽ intrãs nõ ſtando ſed ſedendo cõtra aquę fluxũ dorſum vertebat, & cęteris cõſpicientibus ipſe dum certa verba protuliſſet, & aquã manibus poſt tergũ mouiſſet, poſt paululũ butirũ formatũ ad modũ quo villanę tẽpore Maij vendere in foro ſolent, in magna quãtitate apportauit, & aliis guſtantibus optimũ fuiſſe butirũ affirmarunt. Qua ex re colligitur, primo hunc de ſua practica fuiſſe certum, vel quia mere maleficiis per expreſſum pactũ cũ dæmone initum, vel quia per tacitum pactum nouit ſibi diabolum ad vota affuturum. Siquidem primum tunc non indiget diſcuſsione, quando verus maleficus fuerit. Si aũt ſecundum, tunc vſus ſuffragio diaboli fuit, eo ꝙ ſibi oblatus & execrat⁹ à matre, vel obſtetrice fuerit. Quod ſi quis obiiceret diabolum fortaſſe apportaſſe butirum ſine aliquo pacto tacito vel expreſſo, ac etiam abſque oblatione aliqua. Reſpondetur ꝙ nunquam aliquis vtitur ſuffragio

diaboli

diaboli in consimilibus operibus sine eius inuocatione, quia ipso facto, cum quis dæmonis auxilium petit, contra fidem vt apostata agit, iuxta determinationem doctoris in 2. senten. di. 8. super difficultatem. Vtrum auxilio dæmonum vti sit apostata à fide. Nam cum aliis doctoribus Albertus magnus licet concordat, tamen magis expresse dicit quod semper in talibus est apostasia verbi vel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, fumigationes, & adorationes fiant, tunc apertum pactum initur cum dæmone absq; hoc, videlicet quod aliquis corpus & animã cum fidei abnegatione, in toto vel in parte tradat, quia p̃ hoc quod ipsum inuocat, iam committit apostasiam verborum apertam, si autem non fit inuocatio verborũ, sed solummodo fit opere simplici, quia scilicet tale opus facit quod non nisi dæmonum auxilio effectum sortire potest. Tunc siue faciat illud inchoando in nomine diaboli, siue per alia verba ignota, siue absq; omni verbo. Illa tamen intentione vt dictum est, tunc subdit Albertus, est apostasia operis, quia illud opus expectatur à dęmone. Cum aũt expectare aliquid à dæmone, vel aliquid percipere per ipsum, semper est fidei contumelia, & ideo apostasia. Vnde & hoc concluditur, quod quocunque modo præfatus magus hoc procurauit, vti quia per pactum tacitum vel expressum procurauit. Et verisimiliter si absque pacto expresso quod tunc vt maleficæ facere solent per tacitum & occultum pactum, vel ex se, vel à matre, aut obstetrice initum talia effecit. Et dico ex se, quia tantummodo opus exercuit, effectum a diabolo expectans. Secundum quod colligitur ex illa vel consimili practica, est q̃a diabolus nouas rerum species condere non potest. Ideo vbi tam subito naturale butirum ex aqua prorupit, hoc virtute dæmonum, nõ aquam in lac mutando, sed vel butirum alibi ex loco reposito accepit, & illi ad manus tradidit, vel ex lacte naturali hoc ex naturali vacca recipiendo, & subito vt sic coagulando in naturam butiri, quia quod ars mu-

lierum

lierum per ſpacium temporis efficit butirum formando, hoc ipſe in breuiſsimo tempore efficere nouit, & tunc ſibi obtulit. Ad idem reducitur mod⁹ quo aliqui ſuperſtitioſi vinum aut talia neceſſaria non habentes, noctur nis temporibus tantummodo flaſconem aut aliud vaſculum recipiunt, & dum per vicum aliquem incedunt, ſubito vas vino impletum reportant. Tunc enim diabolus vinum naturale ex aliquo vaſe recipiendo illi flaſconem impleuit. Super modum autem quo animalia & iumenta malefici interimunt, dicere oportet quod ſicut homines, ita & iumenta vel tactu & viſu, vel viſu tantum, vel vbi ſubter limen oſtij ipſius ſtabuli, vel vbi ſolent adaquari, maleficium aliquod ſeu inſtrumentum maleficij reponunt. Sic enim & iſtæ in Rauenſpurg incineratæ. De quibus vt infra patebit ſemper ad inſtantiam dęmonum vbi meliores equi, aut pinguiora iumenta erant, maleficiare habebant. Et dum interrogatæ fuiſſent per quem modum talia efficerent, reſpondit vna nomine Agnes, quod ſubter limen oſtij ipſius ſtabuli certas res occultarent. Et interrogata cuiuſmodi res, reſpondit. Diuerſarum ſpecierum animalium oſſa. Et vlterius: In cuius nomine hoc facerent interrogata, reſpondit. In nomine diaboli & omnium aliorum dæmoniorum. Sed & altera nomine Anna, quæ dum vni ex ciuibus ſucceſsiue vigintitres equos maleficiaſſet, quia vector erat. Vltimatim dum viceſimum quartum emiſſet, & ad iam extremã paupertatem deueniſſet, vector ſtans in oſtio ſtabuli, dixit ad maleficã quæ in oſtio domus ſuæ ſtabat. Ecce iam emi equum, promitto Deo & ſuæ matri, ſi equus ille moritur, quod ego manibus meis propriis te interficiam, ſicq; territa malefica, equum ſibi intactum reliquit. Dum autem capta & interrogata fuiſſet per quem modum talia effeciſſet, reſpondit ſenil aliud niſi foueam feciſſe, qua facta diabolus certas res impoſuiſſet ſibi innotas, qua ex re colligitur, quod tantummodo aut manum, vel viſum apponere habent, & hoc vt quoquo modo ma

lefica

lefica cooperetur, alias enim diabolo sæuiendi in creatu-
ras facultas non permitteretur, vbi malefica non concur-
reret vt prius tactum est, & hoc contigit propter maiorẽ
offensam diuinæ maiestatis. Sępissime etiam à pastoribus
visa sunt, quod certa animalia in campis dum tres aut qua-
tuor saltus in aërem fecissent, subito in terram collapso in
terierunt. Et hoc vtique dæmonum ad instantiam malefi-
carum virtute, in diocœsi Argentinensi inter oppidũ Fiess-
sen & montem ferrerium, quidam prædiues asseruit sibi
& aliis vltra quadraginta iumenta in bobus & vaccis, in
alpibus fuisse maleficiata, & hoc infra anni spacium, non
peste aut aliqua infirmitate precedente. Et pro intersigno
dixit, quod peste aut alia casuali infirmitate moriũtur nõ
subito, sed paulatim, & successiue deficiunt. Illud autem
maleficium subito abstulit omnem vigorem, ita quod ab
omnibus iudicabantur illa maleficiis fuisse interempta.
Verùm talem annotaui numerum, æstimo tamen ꝙ am-
pliorem expressit, hoc tamen verissimum quod in parti-
bus, & præcipue in alpibus plurima nocumenta asseru-
tur maleficiari, quod genus etiam maleficij vndique diffu
sum noscitur. Aliqua similia infra in capitulo de remediis
adhibendis contra maleficia iumentorum discutientur.

¶ Super modum quo grandines & tempestates concita-
re ac etiã fulgura super hoĩes & iumenta fulminare solẽt.

Capitulum XV.

ENIQVE ꝙ dæmones & sui discipuli
talia maleficia in fulminibus, grandinibus
& tempestatibus concitare possint, & hoc
accepta potestate à Deo, quò ad dæmones
seu eius permissione, quò ad ipsius discipu
los sacra scriptura Iob. 1. & 2. testatur, vbi
accepta potestate à Deo statim dæmon procurauit, vt Sa-
bei quinquaginta iuga boum, & quingentas asinas auser-
rent, & deinde ignis de cœlo descendens septẽ milia came-
lorum consumeret, tandem etiam septem filij, & tres filiæ

per

per vehementem ventum, & lapſum domus occuberent, & ſemper pueri, id eſt, famuli multi, vno qui nuntiaret dempto, interierunt, vtiq; vlcere peſsimo ſancti viri corpus percuteretur, & vxor & tres amici eius vt ipſum vexarent grauiter procurauit, vbi & S. Tho. in poſtilla ſua ſuper Iob, ita loquitur: Neceſſe eſt cõfiteri q; Deo permittente, dęmones poſſunt perturbationẽ aëris inducere, ventos concitare, & facere vt ignis de cœlo cadat, quanuis ẽm natura corporalis nõ obediat ad nutum angelis, neq; bonis neq; malis ad ſuſceptionem formarũ, ſed ſoli Deo creatori, tamen ad motũ localẽ naturæ corporalis nata eſt ſpirituali naturæ obedire, cuius iudiciũ in homine apparet, nam ad ſolum imperium voluntatis quæ ſubiectiue eſt in anima, mouentur membra, vt opus à voluntate diſpoſitũ proſequantur, quęcunq; igitur ſolo motu locali fieri poſſunt, hæc per naturalem virtutẽ, non ſolum boni, ſed etiã mali facere poſſunt, niſi diuinitùs prohibeãtur. Venti aũt & pluuiæ, & alia huiuſmodi aëris perturbationes, ſolo motu vaporum reſolutorũ ex terra & aqua fieri poſſunt, vnde ad huiuſmodi procreanda, naturalis virtus dęmonis ſufficit. hæc. Tho. Mala enim quæ noſtris exigentibus in mundo fiunt, Deus velut per ſuos tortores iuſtè per dęmones ſolet infligere, vnde & glo. ſuper illud Pſal. 104. Vocauit famẽ ſuper terrã & omne firmamentũ panis cõtriuit, dicit ſic: Hæc mala permittit Deus p angelos malos qui talibus prępoſiti ſunt. Vocat ergo famẽ. i. angelum fame prępoſitũ. Poſſent & illa quæ ſupra notata ſunt circa quęſtionem, an ſemper malefici circa maleficia inferẽda habẽt cõcurrere cũ dęmonibus, vbi de triplici nocumẽto, & quõ interdũ dęmones ſine maleficis mala nocumẽta inferũt, cum maleficis aũt dęmones pl⁹ affectãt hoĩbus nocere, q; eo cũ Deus amplius p hoc irritatur, inde eis maior facultas puniẽdi & affligendi cõceditur. Deſeruiũt & illa quæ doctores ſuper 2. ſen. diſt. 6. An locus ſit conuenienter deputatus malis angelis in aẽre caliginoſo mouẽt, quia cũ tria cõſiderantur

rantur in dæmonibus, natura, officium & culpa. Sicut natu
ræ correſponderet cœlum empyrreum culpæ vero infe
rius, ita eorum officio cum tortores ſint & miniſtri, vt ſu
pra tactum eſt, in punirionem malorum, & exercitium
bonorum competit aër caliginoſus, ne videlicet nimis nos
infeſtarent ſi in mundo inferiori circa nos habitarent, vn
de & in aëre & circa ſperam ignis actiua paſsiuis coniun
gere ſciũt, vbi à Deo permittũtur, & ignẽ de cœlo cadere,
ſeu fulgura fulmina reprocurãt. Natratur in formicario
de quodam capto per Iudicem, dum interrogaretur quo
modo grandines & tempeſtates concitandas procederent,
& an facile hoc eis foret procurare, reſpondit. Faciliter
grandines procuramus, ſed ad libitum lædere non vale
mus, nota cuſtodiam bonorum angelorum, vnde addidit:
Eos tantummodo lædere poſſumus qui Dei deſtituti ſunt
auxilio, & qui ſigno crucis ſe muniunt, illos lædere non
poſſumus, eſt autem hic noſter modus. Primo verbis cer
tis in campis, principem omnium dæmoniorum implo
ramus, vt de ſuis mittat aliquem, qui à nobis deſignatum
percutiat. Deinde venię certo dæmone eidem in biuio pul
lum nigrum immolamus, eundem in alto proiiciendo in
aëre quo à dęmone ſumpto, obedit, & ſtatim auiam con
citat, attamen non ſemper in loca deſtinata à nobis, ſed
iuxta Dei viuentis permiſsionem, grandines & fulmina
proiicit. Narratur etiam ibidem de quodam actore ſeu
hæreſiarcha, maleficorum ſtatus dictus, qui in Bernenſiũ
territorio & locis adiacentibus cõſtitutus, publicè de hoc
gloriari audebat, quod quandocunq; vellet, ipſe ſe in oĩm
ęmulorum oculis velut murem facere veller, & dilabi ma
nibus inimicorum ſuorum lętalium, & ita etiam capita
lium ſuorum inimicorum manibus ſæpius euaſiſſe. Diui
na tamen iuſticia cum terminum ſuæ malicię facere vo
luit, per hoſtes ſuos in ſtupa quadam prope feneſtram quã
dam ſedere, dum cautè explorabatur à ſibi inſidiantibus,
gladiis & haſtis inopinatè transfixus, ob ſua facinora mi
ſerabiliter

ſerabiliter obiit, ſuperſtiten tamen diſcipulū, qui in hoſpo vocabatur reliquit, qui & ſupra dictū Stadlio, de quo in capitulo ſexto mentio fit, magiſtrum fecit. Sciuerunt hi duo quando eis placuit, tertiā partem fimi feni vel frumenti, aut cuiuſcunque rei de vicino agro, nemine vidente, ad proprium agrum deferre, grandines viuaciſſimas & auras læſiuas cum fulminibus procurare, in aſpectum parentum infantes prope aquam ambulantes in ipſam nullo vidente proiicere ſterilitatem, in hominibus & iumentis efficere occulta, aliis manifeſtare in rebus & corporibus modis quibuſcunque lædere, ictu fulminis nonnunquam quē vellent interimere, & multa alia peſtifera procurare, vbi & quādo Dei iuſticia hæc fieri permiſit. Ad ea tamen quæ per nos reperta ſunt expedit concurrere. In diocœſi namq; Conſtantienſi, ab oppido Rauenſpurg ob viginti octo miliaria teutonicalia verſus Saltzburgam, grando ſeuiſſimus excitatus, cunctas fruges, ſegetes & vinetas adeò in latitudine vnius miliaris contriuerat, quod tertius annus vix iudicabatur frugeferus in vinetis. Vnde res geſta cum per notarium inquiſitionis innotuiſſet, & quod propter clamorem populi inquiſitione opus eſſet, dum certi per maleficia immo omnes pene oppidanæ talia cōtigiſſe iudicarent. Quare cōſulibus ad id cōſentientibus per quindenam iuxta iuris formam, ſuper hæreſim duntaxat maleficarum à nobis inquiritur, non ad duas duntaxat perſonas præ aliis, quæ tamen in paruo numero non erant diffamatas peruenitur, nomen vnius Agnetis balneatricis, alterius Anna de mindelheim, quibus captis, & ſeorſum ad diſtinctos carceres poſitis, ignorante pēnitus vna de altera, ſequenti mane balneatrix quæſtionibus leuiſſimis à rectore ſeu ciuium magiſtro fidei zelatore Gelte cognominato, & ab aliis ex conſulibus ſibi adiunctis, in præſentia notarij exponitur, & licet maleficium taciturnitatis indubie penes ſe habuiſſet, de quo & ſemper iudicibus timendum eſt, eo quod in primo aggreſſu, nō iam muliebri, ſed

virili animo se innoxiam affirmabat, diuina tamen fauen te clementia, ne tantum facinus impune transiret, subito liberè & à vinculis absolutè, licet in loco torturæ, & cuncta flagitia ab ea perpetrata detexit. Nam à notario inquisitionis interrogata super articulos & depositione testiū, circa nocumenta hominibus & iumentis illata, ex quibus iam violenter reddebatur tanquam malefica suspecta, cū nemo testis de fidei abnegatione ac carnali spurcitia cum dæmone incubo aduersus eam deposuisset, eo ꝙ illa secretissima, attamen vbi post nocumenta animalibus & hominibus illata vti rea respondisset, cætera omnia de fidei abnegatione, & spurcitiis diabolicis cum incubo dęmone peractis, interrogata publicè fatebatur, asserens se vltra decem & octo annos illi incubo cum omnimoda fidei abnegatione succubuisse, quibus expletis, vbi super grandinem præfatam, an ne aliquid de illo sciret inquireretur. Respō dit quod sic. Et interrogata quō & qualiter, Respondit: In domo eram & hora meridiei, dæmon me accersiuit, & vt super campum seu planiciem Kuppel (sic enim nominatur) paululum aquæ mecum deferendo, me transferre iniunxit, & dum interrogassem quidnam operis in aqua explere vellet, pluuiam se velle causare respōdit, portam ergo ciuitatis exiens, ipsum dæmonem sub arbore stantem repperi. Interrogata autem à Iudice sub qua arbore. Respondit. Sub illa ex opposito illius turris, ipsam denotando, & interrogata quid sub arbore egisset, respondit: Dæmon vt foueam paruam foderem, & illi aquam infundere iniunxit. Et interrogata an ne pariter consedissent, respondit, me sedente ipse dæmon stabat. Interrogata demum quibusne verbis aut modis aquam mouisset, respondit, digito quidem moui, sed in nomine ipsius diaboli, & omnium aliorum dæmoniorum. Et rursum Iudex, quid actum fuisset de aqua. Respondit, disparuit, & sursum in aëre diabolus duxit. Et demum an ne aliquam haberet sociam interrogata, respondit ex opposito sub tali arbore, aliam

aliã captam maleficã, Annã videlicet mindelheim nomi-
nando, consodalem habui, quid autem egerit ignoro. Et
finaliter interrogata balneatrix de interuallo temporis
ab aquæ assumptione vsq; ad grandinẽ, respondit: Tanta
dilatio fuit, quousq; ad domum peruenissem, sed & hoc
mirabile, cum sequenti die altera quęstionibus leuissimis
expositа primo fuisset, vtpote digito vix à terra eleuata,
post liberè soluta, præfata omnia non discrepando in mi-
nimo, nec quò ad locum, prout altera fassa fuerat, quia vi-
delicet sub tali arbore, & alteram sub alia: nec quo ad tem
pus, quia hora meridiei, nec quo ad modum, quia per mo-
tionem aquæ in foueam immissæ, in nomine diaboli &
oĩm dęmoniorum, nec quo ad interuallum temporis, quia
dum eius diabolus aquam accepisset, in sublime eleuando
regressa ad domum, superuenisse grandinem affirmabat,
singula detexit, sicq; tertia die incineratur, & balneatrix
contrita & confessa, plurimum se Deo commendauit, asse
rens se libẽti animo mori, vt dæmonis iniurias posset eua
dere, crucem in manibus tenendo & amplexando, quam
tamen altera spernebat, quæ etiam vltra viginti annos in
cubum dæmonem cum omnimoda fidei abnegatione ha-
buerat, primam in multis maleficiis, hominibus, iumẽtis,
& terræ frugibus illatis excedens, vti processus ad consu-
latum repositus demonstrat. Sufficiant ista, cum reuera
quasi innumera circa huiusmodi maleficia illata recitari
possent. Sed & de ictu fulminis, ꝙ sæpissimè aut homines
solum, aut cũ bestiis, aut cũ dęmonibus & horreis cõsum
pserint, licet occultiorem & magis ambiguã videatur ha-
bere causam, eo ꝙ alia diuina permissione sæpe contingãt
absq; maleficarũ videlicet cooperatione, tamen vbi spon
te ex earum fassionibus talia eas fecisse seu procurasse re-
pertum est, super quæ etiam varia acta & gesta præter ea
quæ supra tacta sunt deduci possent, ratio etiã suffragatur
cũ ea facilitate qua grandines, sic & fulmina procurare pos
sunt, in mari etiã tẽpestates, ideo oĩs ambiguitas tollitur.

¶ Super tres modos quo viri & non mulieres reperiuntur maleficiis infecti per tria capitula, & primo de sagittariis maleficis.

ULTIMVM ad præsens genus maleficij, quo viri inficiuntur in tribus speciebus. Notandum est primo de grauitate criminis, quo ad maleficos sagittarios in septẽ horrẽdis maleficiis, nam primo sacratiori die dominicę passionis, sexta videlicet feria Parasceuen, vt fertur, infra missarum solẽnia, habent sacratissimam crucifixi imaginem tela quasi ad metam sagittando, O quanta crudelitas & iniuria Saluatoris? Secundo, licet sub dubio vertitur, an aliã apostasiam verbo, vltra illam apostasiá operis habent cũ dæmonibus inire, tamen quocunque modo fiat, maior contumelia non potest à Christiano irrogari fidei, cum certum sit quod si infidelis consimilia perpetraret, nullius forent efficaciæ, in nullo etiam tanto complacere aduersario opere potest. Vnde miseri talis fidei catholicæ veritatem & efficaciam potius perpendere deberent, qua etiam de causa Deus huiusmodi flagitia iustè permittit. Tertio quod tres aut quatuor iactus totidem tela habet infigere, & ex consequenti tot secundum eundem numerũ homines qualibet die poterit interimere. Quarto, quod sic de pręmissis certificantur à dæmonibus, quod tamen corporali visu illum occidendum prius habent conspicere, & cordis voluntatem vbi ex integro illum ad interimendum flectũt, talis quocunque loco inclusus, se tueri non poterit, quin tela emissa feratur, & per diabolum ei infigatur. Quinto, quod sub tali certitudine sagittam emittere valent, vt in casum quo denarium à capite per sagittam deponere, absque capitis læsione voluerint, hoc ipsum efficere valeãt, simili modo & per bombardam quantumcunq; magnam. Sexto quod super hæc efficienda, homagium tale cum corporis & animę perditione diabolo pręstare habẽt, super quibus aliqua

gesta

gesta in mediũ producamus. Nam princeps quidam Reni barbatus cognominatus, eo quod barbam nutriebat, cum ante annos sexaginta adiunctis sibi terris Imperialibus, quoddam castrum Lendenbrunen, propter rapinas quas castrenses inde faciebant obsidendo circunuallasset, habuit in suo comitatu quendam huiusmodi maleficum, Punket nomine, qui intantum castrenses molestabat, quod vno dempto, omnes successiuè sagittis interimit, talemq; modum seruauit, vt eum quem intuitus fuisset, quocunque se diuertisset, per emissam sagittam letaliter vulneraret, & occideret, talesq; tractus quolibet die tres duntaxat, in sua potestate habebat, eo videlicet quod tres sagittas imagini Saluatoris infixerat, cur autem diabolus ternarium numerum præ aliis eligit, æstimari potest quod in abnegatione sanctissimæ trinitatis hoc efficiat, illis autẽ tribus emissis tractibus, non nisi in sortem vt cęteri sagittas emitebat. Accidit demum vt cum quidam ex castrensibus deridẽdo ad ipsum clamasset: Punker nonne circulum in porta pendentem illæsum permittes, & respondente illo ab extra nocturno tempore, non: sed ipsum die captionis castri auferam, hoc idem quod prædixit adimpleuit, nam omnib⁹ vt præmissum est, dempto vno interemptis, castrum capitur, & ipse circulum domui suæ in Rorbac Vvormatien. diocœsis appendit, & sic appensum in hodiernum diem cernitur, qui etiam post á rusticis quibus plurimum molestus erat, quodam sero cum fossoriis eorum instrumẽtis occiditur, & in peccatis suis moritur. Fertur denique de ipso quod quidam de optimatibus dum artis suæ experientiam certam capere voluisset, eidem proprium filium paruulum ad metam posuit, & pro signo super byrretum pueri denarium, sibiq; mãdauit vt denarium sine byrreto per sagittam amoueret, cum autem maleficus id se factutum, sed cum difficultate assereret, libentius abstinere, ne per diabolum seduceretur in sui interitum, verbis tamen principis inductus, sagittam vnũ collari suo circa collum

ſmmiſit,& alterum baliſtæ ſupponens denarium byrreto pueri ſine omni nocumento excuſsit, quo viſo , dum ille maleficum interrogaſſet,cur ſagittam collari impoſuiſſet reſpondit: Si deceptus per diabolum puerum occidiſſem, cum me mori neceſſe fuiſſet,ſubito cum ſagitta alteravos transfixiſſem , vt vel ſic mortem meam vindicaſſem. Et quidem licet diuina permiſſa mala huiuſmodi in probationem & caſtigationem fidelium fieri ſinit , ex aduerſo tamen in confortatiotem & gloriam fidei potiora miracula clementia Saluatoris operatur.Nam in diocœſi Conſtantienſi,prope caſtrum hohemzorn,ac monaſteriũ monalium,eccleſia quędam iam de nouo cernitur conſtructa, in qua huiuſmodi imago Saluatoris cum ſagitta infixa, ac cruore effuſo cernitur, cuius miraculi veritas tali ordine patuit. Miſer enim quidam dum iuxta ordinem prænotatum,ſuper tres aut quatuor tractus baliſtæ ad interiorum aliorum à diabolo certificare cuperet ,in biuio quodam imaginem crucifixi ſagitta petit, & modo quo vſq; in præſens cernitur,transfixit, & dum cruor miraculoſus erumperet, miſer immobiliter diuina virtute greſſu percuſſus figitur, & vbi à prætereunte quodam, cur ibi fixus maneret interrogaretur , miſer caput agitabat, brachiisq; ac manibus quibus baliſtam tenebat, ac toto corpore tremens,nil reſpondere poterat,& alter hinc inde circunſpiciens,dum imaginem crucifixi intuetur, & ſagittam cum cruore effuſo ſpeculatur, Peſsime,inquit, nequam imaginem Domini noſtri transfixiſti,& alios conuocans, attendite inquit , ne fugam capiat , dum tamen vt præmiſſum eſt,ſe de loco mouere non poterat , ad caſtrum concurrit, & rem geſtam narrauit,qui concite deſcendunt, & miſerum in eodem loco perſiſtentem reperiunt , & inquirentibus de caſu, dum crimen faſſus fuiſſet , ex contactu publicæ iuſticiæ de loco mouetur,& dignam pro commiſsis vltionem per miſerabilem mortem recepit.Sed heu quod cogitatu horribili exiſtit , nec his humana peruerſitas terretur,

terretur, vt à similibus flagittiis se contineat. Nam in cu-
riis optimatum vndique vt fertur, tales sustentantur de
suis flagitiis publice in contemptum fidei, & grauem of-
fensionem diuinæ maiestatis, & contumeliam nostri re-
demptoris gloriari, & se iactari de talibus permittuntur,
vnde & tales vtique & receptatores, defensores & fau-
tores, nedum hæreticorum, sed apostatarum à fide iudi-
candi sunt, & pœnis plectendi subscriptis, & hoc est septi-
mum. Nam primo ipso iure excommunicati sunt, & fa-
uentes clerici, ab omni officio, & beneficio deponuntur,
& priuantur, nec ad illa restituuntur absque speciali apo
stolicæ sedis indulto. Item prefati receptatores postquam
fuerint publicati, si in excommunicatione steterint per
annum animo pertinaci, velut hæretici sunt condemnan-
di, quæ singula sic probantur. Nam in can. vt inquisitionis
parag. prohibemus. lib. 6. tangitur de non impediendo
directe vel indirecte processum, iudicium diocæsanorum,
& inquisitorum in causis fidei, vbi tangitur predicta pœ-
na infligenda post annum, nam dicitur primo: Prohibe-
mus districtius potestatibus, dominis temporalibus, &
rectoribus, eorundem Officialibus &c. si cui placet capi-
tulum perlegat. Denique quod & ipsi malefici cum eo-
rum receptatoribus, sint ipso iure excommunicati, patet
de ipsis hæreticis maleficis in cap. ad abolendam, in prin.
& in can. excommunicamus, primo & presertim & bre-
uius in cap. excommunicamus 2. de hæresi, vbi sic dicitur:
Excõmunicamus & anathematizamus vniuersos hæreti
cos, catharos, paterinos. & infra alios quibuscunq; noibus
censeantur, & c. Et nota super quibuscunq; noibus de cre-
dentibus aũt & receptoribus, & ceteris supra dictis habe-
tur in ca. excõmunicam⁹. 1. parag. credentes, vbi sic dicitur
Credentes preterea receptatores, defensores & fautores ta
lium excõmunicationi decernimus subiacere, & c. & in c.
excõ. 2. tanguntur plures pœnæ quas incurrunt infra an-
nũ, cum ipsis cleticis, vbi sic dicitur: Receptatores fauto-

res & defenſores, excommunicationi decernimus ſubiacere, vt poſtquam quilibet talium fuerit excõmunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit infra annum, ex tũc ipſo iure ſit infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittantur, ſint etiam inteſtabiles, vt nec teſtandi liberam habeant facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſsionem accedant, nullus præterea ipſi ſuper quocunq; negotio reſpondere cogatur. Quod ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam proferantur, ſi fuerit aduocatus, nullatenus eius patrocinium admittatur, ſi tabellio, inſtrumenta confecta nullius ſint momenti, ſed cum auctore damnato damnentur, & in ſimilibus idem præcipimus obſeruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, vt in quo grauior eſt culpa, maior exerceatur vindicta. Si qui tales aut poſtquã ab eccleſia fuerint denotati euitare contempſerint, excommunicationis ſententiavſque ad ſatisfactionem idoneam procellantur. Sane clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta nec eos Chriſtianæ pręſument tradere ſepulturæ, nec eleëmoſynas aut oblationes eorum recipiãt, alioquin ſuo priuentur officio, ad quod nequaquam reſtituantur abſque indulto ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Sunt denique & aliæ pœnæ quamplures, ſuper prædictos, etiamſi nõ perſiſtant per annum omnino percinaci, ſuper eorum videlicet filios & nepotes, quo ab epiſcopo & inquiſitori poſſunt priuari, ſeu priuatos denunciari dignitatibus perſonatibus, & omnibus honoribus ac beneficiis eccleſiaſticis, & officiis publicis quibuſcunque, iuxta canon vt commiſs. §. priuandi de hære. lib. 6. Intelligitur tamen ſi impœnitentes extiterint, vt in ca. ſtatutum Fœlicis eo. lib. & ti. Item q; etiam ipſorum filij vſq; ad ſecũdam generationem, ſunt priuati omni beneficio eccleſiaſtico, & officiis publicis, vt in ca. quæcunq; §. hæretici. eo. lib. Intelligendũ tamen qui per

paternam

paternam & non per maternam lineam descenderent,& etiam de impœnitẽtibus,vt in alle.c.statutum.Item quod illis,supple credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum sit appellationis & proclamationis beneficium interdictum, patet in ca. vt inquisitionis eo lib. vbi tamẽ archidiaconus super ca.eo. intelligit vt postquã per sententiam esse tales sunt declarati,tunc non possunt, ante autem sententiam,si in aliquibus aggrauãtur, seu indebite fatigantur,appellare possunt,plura alia possent deduci,sed ista sufficiant.Pro ampliori tamen præmissorum intelligentia, aliqua sunt discutienda.Primo quid si princeps vel secularis potestas iuxta prænotata gesta ad deuastationem alicuius castri iusto bello aliquem huiusmodi maleficum secum recipiat,& eius assistentia tyrannidem malorũ compescat, nunquid totus exercitus vt fautores, & receptatores talium sunt iudicandi,& prædictis pœnis mulctandi?Respondendum videtur ꝙ quia propter multitudinem rigor iusticiæ est temperandus, di. 40. constituetur.Ideo licet principalis & eius assessores,& consiliarij talia fouentes, omnino sint ipso iure pœnis præfatis innodati, vbi moniti ab eorum ordinariis nõ destiterint, cũ iam vt receptatores, fautores iudicantur,vnde & ipsis pœnis subiiciuntnr,reliquus tamen exercitus cum absque eorum consilio & fauore talia fiant,immo pro defensione reipublicæ sua corpora exponere sunt parati, licet fortasis in factis maleficis complacentiam habeant,tamen censuram illam excõmunicationis euadunt, licet reatum illũ in eorũ confessione agnoscere habeantur,debita cautione accepta super omnimoda huiusmodi detestatione in perpetuum à confessori absolui, & quantum in ipsis est ab eorum finibus huiusmodi maleficos expellere.Si vero quæritur,à quibus possint presidentes vbi resipiscant absolui, an ab eorum ordinariis, aut inquisitorlbus. Respondetur vtique absolui possunt & ab ordinariis ac aliis inquisitoribus si resipiscant,habere in ca.vt officium in prin.de hæ

resi lib. 6. vbi sic dicitur: vt officium & infra, contra hæreticos, credentes receptatores, fautores, & defensores eorũ, nec non contra infamatos de hęresi vel suspectos, secundũ sanctiones canonicas, hominum metu, diuino timore post posito procedatis, si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatẽ, iuxta formã ecclesiasticæ absolutionis beneficium impendatis. Si denique instatur quando dicetur princeps vel aliꝰ recipiscere, respondetur quando maleficium propter iniuriam creatori illatam præueniendum tradit, vnde & vt ipsum à dominio tantummodo expellat, non est maleficii, seu hæretici manifestè deprehensi in hęretica prauitate vt supra patebit pœna debita, & vt de præteritis doleat, & tales nunquã de cætero fouere, vti catholicum decet principem, firmiter in animo suo statuat. Quod si quæritur cui tradendus & quo ordine puniẽdus, & an vt manifeste deprehensus in hæresi sit iudicandus. Ad primum specialis tangetur difficultas in principio tertiæ partis, an videlicet eorum punitio tantummodo ad Iudicem secularem & non ecclesiasticum pertineat, manifestum est enim per ca. vt inquisitionis. §. prohibemus, lib. 6. quod potestatibus & dominis temporalibus interdicitur, ne de crimine hæresis quoquo modo iudicent absque episcoporum seu inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, sed quia ratio quæ ibi assignatur circa maleficos non videtur habere locum, quia dicitur ibi quod ideo non debent iudicare, eo quod crimen hæresis est mere ecclesiasticum, maleficorum autem crimen nõ videtur mere ecclesiasticum, sed etiam ciuile, propter damna temporalia, quicquid autem sit vt infra patebit, licet Iudicis ecclesiastici sit cognoscere & iudicare, tamen Iudicis secularis est exequi & punire, vt patet extra de hære. ca. ad abolendum, & ca. vrgentis, & ca. excommunicamus vtrique. Vnde & Iudex secularis si tradet talem Ordinario ad iudicandum, habet tamen per se eundem punire, postquam ab episcopo sibi

traditus

traditur aut relinquitur, vel etiam ex consensu episcopi se cularis Iudex vtrunque facere potest, scilicet, iudicare & punire. Nec valet si dicatur q̃ tales malefici non sunt hæretici sed potius apostatæ, quia cum vtrunque contingat circa fidem, tamen sicut hæreticus circa illam tantũmodo dubitat, & hoc in toto vel in parte, ita & apostatæ malefici ratio etiam per se dictat, cũ enim grauius est corrumpere fidem, per quam est anima vitaq; falsare pecuniã per quam vitæ corporali subuenitur. Vnde si falsarij pecuniæ, vel alij malefactores, statim per seculares potestates iusti morti traduntur, multo magis tales hęretici & apostatæ statim quod conuincuntur possunt iuste occidi. Vnde & per hæc est responsio ad secundum, quo scilicet ordine, & à quo Iudice sit puniẽdus, sed clarius de illo tractabitur in tertia parte operis circa modos sententiandi qualiter deprehensus manifeste in hęresi sit sententiandus, circa 8. & 12. modum, & super dubium, quid si pœniteret, an adhuc esset occidendus. Reuera em̃ si hæreticus simplex relapsus quantumcunque pœniteat, est occidendus in ca. ad abolendam allegato, & hoc rationabiliter secundum Thomam, cum per hoc prouidetur bono communi, quia si hæretici reuersi sæpe recipientur, vt in vita conseruarẽtur, & aliis temporalibus bonis, posset hoc esse in præiudicium salutis aliorum, tum quia si relaberetur alios inficeret, tum etiam quia sinc pœna euaderent, alij securius in hęresim relaberentur, ex relapsu etiam ipsorum præsumitur de inconstantia eorum circa fidem, & ideo iuste occidendus. Quare & hîc dicere oportet, quod si propter suspitionem solam inconstantiæ dictus ecclesiasticus Iudex relapsum habet tradere curiæ seculari ad occidendum, à fortiori igitur si non velit tradere apostatam aut maleficam quamcunque curiæ seculari propter pœnitentiam, & eius conuersionem, tamen relinquere habet talem & non impedire, cũ Iudex secularis propter damna temporalia ipsorum, maleficum vult occidere secundũ leges, licet

ecclesia-

ecclesiasticus Iudex prius habeat pœnitentem maleficum absoluere ab excommunicatione quam propter hæresim maleficarum incurrit cum & hæreticus sit excommunicatus iuxta ca. excommunicamus 1. & 2. ad gremium ecclesiæ recipere, vt spiritus saluus fiat, vt dicitur 11. q. 3. audi. Aliæ rationes assignantur inferius circa quæstionem primam tertię partis, sufficiant ista ad prȩsens, tantummodo aduertant animarum rectores, quàm dura & districta exigetur ab eis ratio â tremẽdo Iudice, cum reuera iudicium durissimum iis qui præsunt, ac vbi tales in iniuriam creatoris viuere permittunt. Sequitur de duobus aliis maleficorũ generibus, nam ad idem genus maleficij reducuntur & illi qui per incãtationes & carmina sacrilega arma quȩcunque incantare sciunt, vt eis nullo modo nocere valeãt, vnde nec etiam vulnerari possunt, hi enim diuersificãtur. Nam aliqui sunt qui cũ prædictis sagittariis maleficis concordant, in eo quod etiam circa imaginem crucifixi & cõtumelia ei illata, talia adiscunt, gratia exempli, qui vult vt nõ valeat lædi in capite aliquo ferro aut ictu, habet caput imaginis auferre, qui circa collum, auferat collum qui circa brachium auferat, seu comminuat brachium & sic continenter. Interdum supra cingulum, aut infra interdum ex toto cõminuunt, & in huius signum vix inter decem imagines in biuio aut in campis repositas vna integra reperitur. Aliqui vero sunt qui certa brachia secum deferunt, aliqui verbis interdum sacris, aut etiam ignotis talia procurant, inter quæ hæc æstimatur diuersitas. Nam primi licet in contumeliam fidei circa dehonestationem imaginis Saluatoris cum præfatis maleficis sagittariis concordant, vnde & veri apostatę reputandi & iudicandi, vbi fuerint deprehensi, alio tamen respectu sagittariorum, nec etiam in malum proximi manifestum, prout in tuitionem proprij corporis supra cingulum vel infra, aut etiã totius corporis seruire videntur, ideo tanquam hæretici pœnitentes & non relapsi, vbi sunt malefici conuicti & pœniteant,

sunt

sunt iudicandi, & iuxta octauum modum pœnitentiandi cum adiuratione & inclusione, vt in tertia parte operis tangetur. Pro secundis vero qui per carmina arma incantare nituntur, & super illa nudis plantis incedere, & similia exercere. Incantatores enim dicuntur iuxta Isidorum 8. ethi. qui artem aliquam verbis peragunt, distinguendū, quia interdum incātationes fiunt per verba sacra, aut per carmina scripta super infirmos, & hæ quidem incantationes licite fieri possunt septem cōditionibus seruatis, vt inferius patebit circa modos curandi maleficiatos infirmos Incantationes autem quæ fiunt super arma per aliqua verba, aut vbi talia carmina scripta deferuntur, hoc iudicium attendendum quod sibi sunt nomina incognita. Item caracteres & signaturæ aliæ præter signaculum crucis, tunc talia sunt omnino refutanda, & attendendi sunt homines pie à talium crudelitate, quod si desistere nollent, tunc tanquam leuiter suspecti sunt iudicandi, de quibus in secundo modo sententiandi inferius patebit, non enim tunc carent scrupulo hæreticæ prauitatis, immo quia talia omnino opere & auxilio dæmonū habent fieri, cuius vt supra patuit, qui auxilio vtitur, apostata à fide iudicatur, licet etiā propter ignorantiam & emendationis gratiam, minus q̄ cum sagittariis maleficis sit agendum. Et quia plurimum commune cernitur apud clientes & mercatores secum deferre huiusmodi carmina & benedictiones, quæ incantationis speciem habere videntur, expedit omnino siue in foro pœnitentię per confessorem, siue in foro contentioso per ecclesiasticum iudicem huiusmodi eliminare cum tacitum pactum propter verba ignota, & caracteres signati cum dęmone initur, & dęmon occulte se ingerit, & optata procurant, vt tandem ad peiora alliciat, vnde vbi in foro contentioso talis debet adiurare iuxta secūdum modum sententiandi, vbi in foro conscientiæ confessor debet carmina inspicere, & si nolit omnino proiicere, debet tamen nomina ignota & caracteres delere, reliqua vero, vt euan

gelica

gelica verba, & signacula crucis permittere. Super quibus omnibus & præcipue super maleficos sagittarios notandum, quia supra tactum est, an vt manifeste deprehensi in hęretica prauitate iudicādi sint, de qua materia etiā prius tactum est in prima quęstione primæ partis. Et quidem ꝙ sic patet ibidem, nam vt dicit Bernardus in glo. ordinaria in ca. abolendam. §. præsenti. & verbi deprehensi. tribus modis de iure, quis pro manifeste deprehenso in hæretica prauitate habetur, puta facti euidentia, vt in simplici hæresi quando publicè prædicant hæresim. ff. de riru nup. palam. §. vlti. vel legitima probatione per testes, vel ex sua confessione. Et eiusdem Bern. glo. in ca. excōmunicamus, 2. super verba deprehensi publice, ita quod notorium sic illis esset quia condemnati sunt. Ad idem videtur facere super ca. super quibusdam extra de veris signis, prout patuit in prima quęst. primæ partis huius operis. Ex quibus patet quod malefici sagittarij similiter & alia arma incantantes, pro manifeste deprehēsis in hæretica prauitate per aliquod pactum expressum cum dæmone initum propter manifesta ipsorum opera, quæ non nisi diabolica virtute fieri possunt habendi sunt. Patet & secundo, quia eorum fautores, receptatores, defensores, vt manifeste tales pro talibus habendi sunt, & pœnis præscriptis manifeste subiacere, ita quod non iam sub dubio, aut tanquam suspecti receptatores leui aut graui, vel violenta suspitione iudicandi, prout plures alij existere possunt, vnde & semper grauissime cōtra fidem delinquunt, & semper mala morte à Deo percutiuntur. Nam vt fertur quidam princeps cū consimiles foueret maleficos, & cum his quandam ciuitatem in certis negotiis indebite aggrauaret, dum hoc sibi à quodam familiari obiiceretur, ille omni timore Dei postposito, respondit: Det Deus quod in hoc loco moriar, si iniuste à me illi aggrauentur, ad quæ verba subito diuina vltio subsecuta, subitanea morte expirauit, reuera in vindictā non tam iniustæ aggrauationis, quantū & fautoriæ hæresis.

hæresis. Patet & tertio quod prælati quicunque & rectores, vbi huiusmodi flagitiis & eorum auctoribus & fautoribus, iuxta omnem possibilitatem nō resistunt, etiam tanquam manifesti fautores, & quod præscriptis pœnis manifeste subiacere debeant iudicantur.

¶ Sequitur secundum principale huius secundæ partis, super modos tollendi & curandi maleficia præmittendo difficultatem.

VTRVM licitū sit maleficia per alia maleficia, vel per aliqua illicita tollere. Et arguitur quod non, quia vti auxilio dęmonum non est licitum, vt supra patuit in 2. senten. dist. octaua à doctoribus communiter determinatur, quia videlicet est apostasia à fide, & quidem quod sine auxilio dæmonum non possit dissolui. Probatur, quia aut dissoluitur humano artificio, aut diabolica aut diuina pontentia. Non primum, quia inferior potestas non potest infringere superiorem, cum nihil agat vltra suam virtutem, non etiam diuina, quia hoc esset opus miraculosum, & cum illa DEVS ad suum nutum operatur, & non ad instantiam hominum, sic & Christus matri petenti, miraculum de subuentione necessitatis vini, vt doctores exponunt, quod hoc miraculum conuersionis desiderabat Christus. Respondit: Quid mihi & tibi mulier, scilicet commune, in opere miraculoso? Apparet etiam quod rarissime liberantur quantūcunq; diuinū auxiliū, & suffragia sanctorū implorant, ergo nō nisi auxilio dæmonū liberari possunt, quod tamen nō est licitum quærere. Præterea hoc quod cōmuniter tolleratur, invsu practicatur, licet sit illicitum, sed hoc communiter practicatur quod tales maleficiati currunt ad mulierculas superstitiosas, à quibus

sæpissime

ſæpiſſime liberantur,& nō per ſacerdotes aut exorciſtas, ergo practica oſtendit quod auxilio dæmonum maleficia tolluntur,cuius tamen auxilium quærere cum ſit illicitū, etiam non eſt licitum maleficia tollere, ſed potienter ſuſferre. Præterea ſecundum Thomam & Bonauenturam,in 4.diſt.34. de impedimento maleficiali,maleficium eſt ita perpetuum, quod non poteſt habere humanum remediū, quia ſi haberet remedium,non eſt homini notumvel licitum,in quibus verbis dant intelligere,quod ſit quaſi infirmitas incurabilis,& perpetuè inhærens,vnde ſubdunt licet Deus præſtare poſsit remedium dæmonem cogendo, & dæmon deſiſtendo ille curaretur,tamen curatio nō erit humana, ergo niſi Deus diſſoluerit, per ſe non eſt licitum eius diſſolutiodem quocunq; modo quærere. Præterea in eadem diſt. & q. dicunt quod etiam per aliud maleficium adhibere remedium eſt illicitum , vnde dicunt & ſi poſſet per aliud maleficium adhiberi remedium,nihilominus reputaretur perpetuum,licet amoueretur maleficium, quia nullo modo eſt licitum per maleficiū inuocare dæmonis auxilium. Præterea exorciſmi eccleſiæ non valent ad reprimendū dæmones ſemper,quò ad omnes moleſtias corporales,hoc Dei iudicio exigente,ſemper tamen valent cō tra illas dæmonum infeſtationes, contra quas principaliter ſunt inſtitutæ , ſicut contra obſeſſos , vel circa pueros exorciſandos. Ptæterea non oportet quod ſi propter peccatum diabolo ſit poteſtas in aliquem data,ceſſante peccato ceſſat poteſtas,quia interdum ceſſante culpa,remanent peccata , ex quibus verbis videntur præfati duo doctores ſentire,quod non ſit licitum maleficia tollere,ſed permittere illa, ſicut permittuntur aliæ infirmitates incurabiles, & cōmittere illa tantummodo domino Deo,qui illa tollere poteſt ad ſuum placitum. In cōtrarium eſt,quod ſicut Deus & natura non abundant in ſuperfluis, ita non deficiunt in neceſſariis , quare & neceſſario fidelibus contra huiuſmodi inſultus dæmonum ſunt data non ſolum remedia

media preſeruatiua, de quibus in principio huius ſecundæ partis tactum eſt, verum etiam remedia curatiua cũ aliás non ſufficienter fidelibus á Deo prouiſum eſſet, & opera diaboli viderentur fortiora operibus Dei. Præterea gloſa ſuper illud Iob 61. Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. dicit omnia humana ſuperat, & ſi meritis ſanctorum ſubiacet; vnde & meritis ſanctorũ virorum in hac vita ſubiacent. Preterea Auguſtinus de moribus eccleſiæ, non eſt angelus cum inhæremus Deo mente noſtra potentior, nam ſi poteſtas virtus eſt in hoc toto mundo, ſublimior eſt mens Deo inherens, vnde ex talibus diſſolui poſſunt opera diaboli. Reſponſio. Hæ ſunt duæ ſolennes opiniones ſibi inuicem vt videtur contrariantes. Sunt enim quidam theologi & canoniſtæ inuicem concordantes, quod licitum eſt maleficia tollere etiam per opera ſuperſtitioſa & vana. Et huius opinionis ſunt Scotus Hoſtien. & Goffre. & cõmuniter omnes canoniſtę. Aliorum theologorum opinio & præcipue antiquorum, & quorundam modernorum, vt Thomæ, Bonauenturæ, Alberti, Petri de palude, & aliorum multorum, quod nullo modo ſint facienda mala vt eueniant bona, & quod potius homo mori debet quàm in talia conſentire, vt ſcilicet per opera ſuperſtitioſa & vana liberaretur, ſed quia vnica diſtinctione poterunt eorũ dicta concordari, videndæ ſunt prius eorum ſententiæ, nã Scotus in ſuo 4. diſt. 34. de impedimento maleficiali ſiue de frigidis & maleficiatis, reputat fatuitatem aſſerere, q; etiã per vana & ſuperſtitioſa non debeant maleficia tolli, dicit enim nec in hoc eſt infidelitas aliqua, quia deſtruens nõ aſſentit operibus diaboli, ſed credit eum poſſe & velle fatigare, dum durat tale ſignum, quia ex pacto nõ aſsiſtit ad hoc niſi dum illud durat. Et ſic deſtructu illius ſigni, nõ ponent finem tali vexationi, vnde & dicit quod eſt meritorium opera diaboli delere, & quia loquitur de ſignis, ponamus exemplum. Sunt quædam mulieres quæ tali ſigno notant maleficas, vt ſi vacca vbertate lactis ex maleficio

priuatur, tunc vrceū lactis ſuper ignē appendunt, & certis verbis ſuperſtitioſis inſiſtendo, vrceum cū baculo percutiunt, & licet flaſculū mulier percutiat, tamen omnia verbera diabolus ad dorſum maleficæ defert, per quæ ſic diabolus cum malefica fatigatur, facit tamen illa diabolus vt percutientem catholicam ad peiora alliceat, vnde periculoſum non exiſtit, alias non videretur opinio tanti docto ris habere difficultatem, poſſunt & alia exempla adduci. Hoſtienſis ad idem in ſumma copioſa de frigidis & maleſi. & ti. de impotentia commune in glo. ſuper ca. literæ §. mulierem autem. dicit quod in hoc defectu recurrendū eſt ad remedia medicorum. Et licet quædam remedia contra hæc ſcripta vana ſeu ſuperſtitioſa videantur, tamen cuilibet auctori in ſua arte credendum eſt, ſed & ſatis tolerare poteſt eccleſia retundere vana vanis. Hubertinus denique in ſuo quarto præfata diſtinctione iis vtitur verbis: Poſſunt maleficia aut per orariones, aut per artem per quam facta ſunt deſtrui. Ad idem Goffre, in ſumma ſuo eo. ti. ¶ Maleficium non poteſt ſolui ſemper per illum qui fecit, vel quia eſt mortuus, vel quia neſcit delere ipſum, vel quia maleficium eſt perditum, ſi autem ſciretur, licite poſſet ſoluere, & loquitur contra illos qui dicebant quod per maleficia non poſſet copulæ carnali præſtari impedimentum, eo quod nullum tale eſſet perpetuum, vnde non dirimeret matrimonium iam cōtractum. Prēterea illi qui fuerunt moti aſſerere quod nullum maleficium ſit perpetuum, mouebantur his rationibus, quia putabant omne maleficium poſſe moueri, vel per aliud maleficiū, vel per exorciſmos eccleſiæ, qui ſunt ordinati ad reprimendum vim dæmonum, vel per veram pœnitentiam, cum diabolus nō habeat poteſtatem niſi ſuper peccatores. Vnde quo ad primū concordabant cum opinione aliorū ꝙ adminus per ſuperſtitioſa poſsint tolli. Contrarię autem opinionis eſt ſanctus Thomas in ſuo, 4. præfata diſt. ſic inquientis: quod ſi maleficiū non poſsit reuocari niſi per aliquid illicitum,

citum, vt per dæmonis auxilium, vel huius, & si sciretur posse sic reuocari, nihilomin⁹ perpetuum iudicatur, quia remedium non est licitum. Ad idem Bonauentura, Petrus, Albertus, & communiter omnes theologi, vbi cum breuiter tangunt dęmonis auxilium tacite vel expresse intuo candum, videntur sentire quod per nil aliud nisi per licitos exorcismos, vel per veram pœnitentiam vt in can. Si per sortiarias allegatur, tangitur remoueri debeant, moti vt apparet rationibus in principio quæstionis annotatis. Et quia tantos doctores in eorum dictis quantum possibile est expedit concordare, & hoc vnica distinctione fieri potest. Ideo notandum, quod maleficium aut tollitur per alium maleficum simul, & per aliud maleficium aut tollitur, non quidem per maleficum, sed per maleficiales ritus & illicitos, & hoc iterum dupliciter, quia vel per illicitos & vanos ritus insimul, vel per vanos & non illicitos. Primū remediū est omnino illicitū tam ex parte auctoris q̄ & ipsius remedij, sed tamen quia fit dupliciter, quia aut cū nocumēto illius qui maleficiū intulit, aut sine nocumēto, fit tamen per maleficiales ritus & illicitos, tūc cōprehenditur sub secundo modo videlicet vbi maleficiū tollitur, nō per maleficium alium, sed per maleficiales rit⁹ & illicitos, tunc iterū illicitum iudicatur, licet non tm̄ sicut primū. Vnde summariè dicere possumus q̄ per tria & tribus modis remedium redditur illicitum, quando. s. tollitur per maleficū alium, & p̄ maleficia alia, videlicet virtute dęmonis alicuius. Secūdo, quando nō per maleficū sed honestam personā tollitur, sic tm̄ q̄ superstitiosis remediis maleficiū quod vni p̄sonæ aufertur, alteri infertur, & hoc iterū illicitum. Tertio quando aufertur sine eo quod alteri infertur, vtitur tamen dæmonū inuocatione expressa vel tacita, tūc iterū illicitum, & secundū hos m̄odos dicitur a theologis q̄ potius mors sit prę̄eligenda, q̄ in talia consentire. Aliis vero duobus modis vltimis tollere maleficium potest esse vel licitum, vel nō vanum, secundū canonistas,

& quod tollerari possunt, vbi remedia ecclesiæ prius attentassent, vt sunt exorcismi ecclesiæ, suffragia sanctorum implorata, aut vera pœnitẽtia nihil effecisset, & vt clarior habeatur intellectus de singulis, sunt aliqua gesta & acta per nos reperta recitanda. Romam tempore Nicolai Papę episcopus quidam ex Alemaniæ partibus certa expeditu-rus negotia aduenerat, cuius nomen occultare ordo charitatis postulat, licet iam vniuersæ carnis debitum persoluerit. Hic quandam iuuenculam adamando, & ipsam ad suam diocœsim destinare, cum duobus famulis ac rebus aliis, & clenodiis dispositis, iuuencula auiditate fœminea, super clenodia quæ præcioſa erant decepta, modum excogitare cœpit, vt ea in itinere existente, episcopus maleficiis interiret, iamq; in sua habebat clenodia possessione, & ecce sequenti nocte episcopus subito infirmabatur, & ne fortassis veneno intoxicatus esset, à medicis percunctatur, & à famulis dolenter dubitatur, tam ingens enim calor inerat pectori, vt non nisi gargarismis per aquã frigidam continuè haberet refocillari. Tertia igitur die cum iam nulla spes vitæ haberetur, vetula quædam ingressum ad episcopum instanter petiit, & quod causa suæ sanitatis adueniſſet, aperuit. Ingressa igitur episcopum alloquitur, & sanitatem promittit, dummodo suis acquiescere suasionibus velit. Episcopus vero quidnã foret, cui acquiesce re pro recuperanda sanitate quàm summè affectabat, vbi inquirit, vetula respondit: Ecce hæc infirmitas maleficio vobis accidit, & non nisi per aliud maleficium liberari poteritis, vt videlicet ipsa malefica quæ vobis intulit, moriatur, & eadem vestra infirmitate inficiatur. Stupefactus episcopus & quod alio modo liberari non posset vbi persensit, nil tamen temerevolens agere, Papam consulere per supplicationem decreuit. At Pontifex cum eum tenerrimè diligebat, & quod non nisi per mortem maleficæ liberari posset, cum didicisset, annuit, vt inter duo mala minus permitteretur, & super hoc supplicationem signauit, vnde

denuo

denuo vetula accersita, & tam ipse quam summus pontifex in mortem maleficæ consentirent, dummodo pristinę sanitati restitueretur differuit, sicq; quod vetula abscessit, & quod sequenti nocte liberaretur promisit, & ecce circa medium noctis, vbi se sanum & ab omni infirmitate libe ratum persensisset, nuntio misso quidnam de iuuencula fo ret, perscrutatur, & ecce aderat quæ ipsam circa mediam noctem in latere matris dormientem infirmatam fuisse subito affirmabat, qua in re dabatur intelligi quod eadem hora & momenti infirmitas episcopum relinquendo, ma leficam iuuẽculam per aliam maleficam vetulam inuasit, & sic spiritus malignus à lęsione episcopi cessando, ipsum sanitati per accidens restituere videbatur, cum tamen pro prie sanitatem non immittebat, quã tamen occupare Deo permittente poterat, & propter pactum cum malefica al tera initum, quæ fortunæ alterius inuidebat, ipse dæmon magistram iuuenculam inficere habebat, & bene æstima ri potest illa duo maleficia non per vnum dæmonem dua bus personis, sed à duobus dæmonibus duabus maleficis seruientibus, fuisse inflicta, nec in isto dæmones sibiinui cem contrariantur, cum semper in perditionem animarũ quàm summè & concorditer affectant, singula operantur. Episcopus denique cum pietatis causa ipsam visitare pro poneret, cameram ingrediens horribilibus maledictioni bus susceptus fuit, exclamando. Tu cum tua quæ te talia docuit, & te liberauit, maledicamini in æternũ, & episco pus emolire eius animum ad pœnitentiam, & quod oẽm offensam ei remisisset vbi tentabat, illa vultum auertendo clamabat: Exeas maledicte, hîc nulla spes veniæ, sed ani mam meam omnibus dæmonibus commendo, & misera biliter interiit, & episcopus cũ gaudio ad propria remea uit. Vbi etiam notandum, quod quia priuilegium vnius nõ facit legem communem, ideo dispensatio Papæ in hoc casu non arguit omnibus sic licere. Ad idem refert Nider in suo formicario, dicit enim: Modus tollendi maleficium

genus insidiæ serpit per omnes diocœses, & heu totū mundum infeciſſe videtur, ſed quia ipſa diocœsis amplius elaborata fuit, & quidam Hengſt nomine repertus qui maiorem concurſum & quotidianum à maleficiatis pauperculis habere cernitur, quẽ etiam concurſum ſic oculis noſtris perſpeximus in villa quadam Eningen, ꝙ ſine dubio ad quæcunque loca beatiſsimæ virginis, ſiue Aquiſgrani, ſiue ad heremitas tantus pauperum concurſus nõ exiſtit, ſic ad eundem ſuperſtitioſum hominem, nam hyemali & frigidiſsimo tempore dum pro abundãtia niuium omnis via regia & publica obſtruitur, adhuc à circuniacentibus terris ad duo vel tria miliaria, cum magnis hominum fatigationibus frequentatur, quibuſdam remedia percipientibus, aliis vero minimè, vt reor quod nõ æque omnia maleficia diſſolui propter varia vt ſupra tactũ eſt obſtacula poſſunt, & hi quidem ſub expreſſa dæmonum inuocatione maleficia diſſoluentes quo ad ſecundum remedium illicitum, non tamen ſicut primum. Tertium vero remedium quod quibuſdam cæremoniis ſuperſtitioſis practicatur, nõ tamen in nocumentum alicuius perſonæ aut per manifeſtos maleficos agitatur, experientia teſte, per hunc modum. In ciuitate Spirenſi mercator quidam forenſis hunc caſum ſibi accidiſſe propoſuit. In partibus inquit, Sueuiæ, in caſtro quodam nobilium me degente, quadam die, dum peracto prandio, aſſociatus duobus domicellis, ſolatij cauſa ſuper pratum incederem, quædam mulier obuiando dum à remotis adhuc incederet, & à duobus domicellis agnita fuiſſet, vnus eorum ad me hæc verba protulit, munias te ſigno crucis, & ſimiliter ad idem alius ab alio latere hortabatur. At ego cauſam huius timoris inquirens, reſponderunt: En peior malefica totius prouincię iam nobis obuiam dat, ipſa enim ſolo viſu maleficare homines nouit. Tunc ego ſtomachando & nunquam tales timuiſſe me iactitabam, ecce vix verba compleui, & me grauiter in pede ſiniſtro leſum perſenſi, ita vt ſine graui

dolore

dolore de loco figere pedem non potui aut gressum, vnde & alij concito è castro per nuntium mihi equum destinan dum ad illud reducunt, doloribus aũt per triduum augmẽ tatis. Prefatæ incolæ intelligentes maleficio me infectum, quendam rusticum ad spacium vnius miliaris accedunt, & casum proponunt, quem nouerant per artem quandã maleficia tollere, qui cõcito veniens, & pedem prospiciẽs, si, inquit, ex vobis contigit, aut naturale defectu, experimentum capiam, & siquidem ex maleficio accidit, cũ Dei adiutorio curabo, sin aut ẽ remediis naturalibus opus erit insistere. At ego: Si absque superstitione & cum Dei adiutorio curari potero, libens acceptabo, quoniã cum dæmone nihil cõmune habere volo, nec eius adiutorio affecto, ad idem & ipse villanus respondit, se non velle nisi licita remedia, & cum Dei adiutorio adhibere & curare, dummodo experientia didicisset hoc per maleficium mihi contigisse, ad quæ duo assensi, ille plumbum vt supra de alia malefica tactum est, liquefactum in cocleari ferro supra pedem tenuit, & in scutella aqua plenam fudit, & subito diuersarum rerum species proruperunt, ac si spinæ vel pili, aut ossa & similia fuissent intromissa. Iam, inquit, video quod infirmitas hæc nõ ex naturali defectu, sed maleficio vobis contigit. At ego quomodo talia ex plumbo liquefacto scire posset dum inquiretem. Ecce, inquit, septẽ sunt metalla ex septem planetis, & quia Saturnus dominatur plumbo, eius proprietas est, vt si plumbum super maleficium aliquod fusum fuerit, per suum influxum maleficiũ demõstrabit, & bene inquit actum est, vt cito remedium adhibeatur, quod tot diebus vos visitare habeo, quot sub maleficio stet istis, & interrogãti quot dies elapsi fuissent, iam triduo fassus sum, vnde & ipse singulis diebus per triduum me visitando, & pedem inspiciendo solum & tangendo, & cuncta verba penes se ruminando, integræ sanitati fugato maleficio me restituit. Hic certe modus actorem non monstrat maleficũ, sicut modum superstitiosum,

in eo enim quod Dei adiutorio & non opere diaboli sanitatem promisit,& hoc quod Saturni influxum super plũbum tanquam ex eius dominio causatum allegauit, irreprehensibilis extitit, & potius commendandus fuit. Sed qua virtute maleficiũ fugatur, & species rerum in plumbo causauit, sibi dubio relinquitur, nam cum maleficium nulla virtute naturali possit amoueri , licet mitigari valeat,vt inferius de obsessorum remediis patebit, potius videtur quod per aliquod pactum , ad minus tacitum , cum demone initum hoc practicauerit, & dicitur hoc pactum tacitum,quando ad minus auctor tacite in assistentiã diaboli consentit, per quem modum innumera superstitiosa opera practicantur, licet differenter quo ad diuinã offensam , cum in vno opere maior sit creatoris offensa quàm in altero. In eo enim quod de sanitate procuranda certus fuit,& in eo quod tot diebus quot sub infirmitate extiterat,ipsum visitare habuit , nec aliquibus medicaminibus naturalibus vsus fuit,& tamen iuxta præmissa ægrotum sanitati restituit, non tam suspectus , quàm vt manifeste deprehensus , ad minus licet non super expressum initum cum demone pactum , tamen iudicatur , & tanquam pro conuicto haberi, & pœnis ad minus in secundo modo sententiandi infra contentis, sed puniri debet cum adiuratione solenni , nisi leges quæ in contrarium sentire videntur ipsum sustentarent, in quo casu quid orpinarium sit faciendum in solutione argumentorum patebit postea. Quartum vero remedium tollerandum,& de quo canonistę ad minus intendunt cum certis theologis,dicitur vanum tantum & præcisa puta quia solum superstitiosum , & non sub aliquo pacto expresso,vel tacito,ex intentione & proposito practicantis operatum, & dico ad minus quia fortassis si velint etiam tertium remedium huic quarto adiungere,potius videtur nobis eorũ assertioni cedere q̃ cõtentionibns deseruire, & hoc quidem remedium vanũ superius exemplificatũ de mulieribus quæ vrceolum super ignem

ſignem poſitū percutiunt in finē vt erat malefica quæ vacā
cam verberante lactis priuauit verberetur, licet fortaſsis
talia in noīe diaboli facere habebant, aut fortaſsis ſine eius
expreſsione. Ad idē poſſunt & alia earū geſta adduci, nam
interdum vbi vaccas huiuſmodi leſas ad paſcua emittere
volunt, explorare etiā ipſam maleficā, nituntur tunc bra-
cam viri vel aliud immundū ſuper caput aut dorſum vac
cæ, & hoc potius feſtiuis diebus & ſacratiorib. ipſam vac
cam cū baculo fortaſsis iterū ſub tali, vt ſupra expreſsio-
ne percutiendo expellunt, & tunc vacca recto tramite ad
domum maleficæ properat, & cornua in eius oſtiū vibrat
cum magno eiulatu, continue puiſando, & hæc vtiq; dia-
bolus in vacca operatur tam diu quo per alia maleficio ſe
debatur. Reuera & ſecundum prefatos doctores talia ſint
tolleranda, non tamen meritoria, vt quidam aſſerere co-
nantur exiſtunt, cum enim iuxta apoſtolum omnia quæ
in verbo aut opere facimus, in nomine Dñi noſtri IESV
Chriſti facere præcipimur, licet ibi nō ſit expreſſa dæmo-
nis inuocatio, & tñ eius nominis expreſsio, & iterū licet
ibi nō ſit intentio per actum aliquod tacitū vel expreſſum
talia facere, quia fortaſsis dicet volo hoc facere, ſiue diabo
lus intromittat ſe ſiue non, ipſa temeritas qua diuinum ti
morem poſtponit, Deum offendit, vnde & diabolo pote-
ſtatem talia faciendi permittit, inducendi ergo tales ſunt
ad pœnitentiā, & hortandi vt potius deſiſtant, & ad reme
dia infra ſcripta, vt ſuperius etiā in parte tacta, p vſum vi
delicet aquę bñdictæ & ſalis exorcizatæ, &c. recurrāt. Si-
mili mō iudicādum de illis quibus dum aliquod iumentū
maleficio interemitur, & explorare maleficū aut etiam ſi
naturali defectu vel maleficio ſit interemptum, vbi nitun
tur ad loca vbi cadauera beſtiarum excorticantur prope-
rant, & inteſtina cadauerís ſuper terram trahēdo vſq; ad
domum deferunt, non autem intro domum per oſtium ſu
per, ſed ſub limine domus ad coquinam trahunt, & igne
facto ſuper cratem inteſtina ponunt, & tunc vt ex relatu

talia

talia practicatum sæpissime informati sumus sicut intestinæ calefiunt & ardent, ita intestinæ maleficę calore & doloribus crucientur aduertunt, ergo illi exploratores vt ostium domus optime sit obstrusum, eo quod præ doloribus malefica ad introitum habebit carbonem de igne aufert, & tunc omnis cruciatus effugatur, repertum denique sæpius nouimus vbi introitum habere non poterant, ex tunc densissimis tenebris domum intus & extra vallabāt, cum cōmotione tam horribili & strepitu, vt ex ruina domus omnes se tandem interimere putarent, nisi ostiū aperiretur. Ad idem etiam certa experimenta reducuntur, nam certi volentes multitudine mulierum in ecclesia existentium experiri maleficas, quæ etiam sine eorum consensu ecclesiam diuinis peractis exire non valeant, tali experimento insistunt. Nam die dominica sotularia iuuenū sungia seu pinguedine porci, vt moris est pro restauratione fieri perungunt, & sic vbi ecclesiam intrant, tandiu maleficæ exire ecclesiam non poterunt, quoad vsq; exploratores aut exeunt, aut illis licentiam sub expressione vt supra exeundi concedant. Simile fit etiam per certa verba, quæ annotare non expedit, ne quis per diabolum seducatur. Nam nec iudices aut præsidentes his infallibilem fidē aut opinionem acōmodare debent, nisi talis persona aliàs plurimum esset diffamata, cum sub tali prętextu ille mille artifex etiā innoxias infamare posset. Vnde potius auertendi sunt homines à talibus experimentis, & salutares pœnitentiæ iniungendæ, licet interdum tollerantur. Per hoc patet responsio ad argumenta quæ concludunt maleficia non esse tollenda, quia primis duobus duobus modis omnino illicitum est tollere tertium remedium secundū leges, & si tolleratur tamen non paruam super ecclesiastícus Iudex debet habere aduertentiam. Nam quod leges videntur tollerare patet. C. de maleficis. l. eorum, vbi sic habetur. Alij autem qui faciunt id ne labores hominum ventorum grandinisq; lapidatione sternuntur, non pœna, sed

sed pręmio digni sunt. Et Antonius in summa de legibus in quibus ius canonicum & ciuile discrepant, hoc idem allegat, ex quo videtur quod concedunt leges pro conseruatione frugum & iumentorum, & in omnem euentum posse certos homines talia practicantes non solum tollerare sed & præmiare. Erit ergo ecclesiastici Iudicis eis aduertere, si tantummodo iuxta mentem legis contra grandines & aëris temperiem modis congruis vt inferius patebit, aut etiam quibusdam superstitiosis procedit, & tūc dum inde nullum sequitur fidei scandalum etiam tollerare, sed reuera hoc non erit iuxta tertium sed quartum modum & quintum, de quo consequenter tractandum erit, de ecclesiasticis & licitis remediis, inserendo interdum de de superstitiosis ad quartū modum pertinentibus, & hoc per capitula sequentia.

¶ Remedium ecclesiasticum contra incubos & succubos dæmones.

Capitulum I.

QVIA vero in præcedentibus capitulis primæ quæstionis super modos maleficandi homines, iumenta & terræ fruges tacta sunt, ante omnia ea quæ ipsæ maleficæ erga proprias personas practicant, qualiter videlicet innoxias iuuenculas in augmentum suæ perfidiæ alliciunt, qualis etiam modus sit profitendi earum, & omagij pręstandi, qualiter etiam infantes proprios aut alienos dęmonibus offerunt, & quomodo localiter transferantur. Hæc inquam & similia remediare quia non est possibile, nisi vt per suos Iudices de medio tollantur, aut ad minus in exemplum oīm futurorum puniantur, ideo de huiusmodi remediis nō ad præsens, sed in vltima parte operis, vbi viginti modi procedendi & sententiandi contra & super maleficarum personas deducentur tractabitur. Ad præsens tantum super temedia cōtra earū maleficiales effectus tendere oportet, &

& primo qualiter homines maleficiati remediantur, de-
mum qualiter bestiæ, & vltimo qualiter fruges terræ con
seruantur. De hominibus vero maleficiatis quo ad incu-
bos dęmones vel succubos, quia sunt in triplici genere, sed
earum quæ se voluntariè demonibus incubis subiiciunt,
vt sunt maleficæ, quia de succubis quo ad viros nō ita vo-
luntarie practicatio repetitur, cum ex naturali vigore ra-
tionis quo viri mulieribus pręeminent, talia plus adhor-
rent est & eorum qui à maleficis cum incubis aut succubis
contra eorum voluntatem inuoluuntur, & est tertiū ge-
nus ad hoc pręcipue virginū quarundam quæ contra earū
omnino voluntatem ab incubis dęmonibus molestantur,
de quibus etiam sæpe præsumitur quod à maleficis sic ma
leficiantur, puta quia dęmones ad instantiam maleficarū
sicut sæpissime alias infirmitates immittere solent, ita &
incubos illis personis se facere habent, vt vel sic eos ad suā
perfidiam allicere valeant, demus exempla. Est in ciuitate
Confluentiæ pauper quidam sic maleficiatus, quod in præ
sentia vxoris omnem actum venereū prout viri cum mu
lieribus agere solēt, etiam repetitis viribus per se exercet,
nec ab illis ad instantiam & eiulatum mulieris auerti po-
test, quia vno aut tribus actibus expletis verba replicat,
volumus iterum de nouo inchoare, cum tamen nulla per-
sona corporali visu cernatur ei succumbere, fitq; vt post
diutinas huiusmodi vexationes pauper ille collisus in ter
ram omnibus viribus destituitur, & dum post aliquarum
virium recuperationem interrogatur quomodo & qua-
liter ista sibi contingant, & an ne personam succumbantē
habuerit. Respondere solet se nihil videre, sed ita mente
captiuatum vt omnino abstinere non valeat, & quidem
super hoc maleficium mulier quædā plurimum habetur
suspecta quod ei intulerit, eo quod illi pauperi minata fue
rit per verba contumelioſa, quod ipsum propter displicen
tiam sibi factam expedire vellet, sed leges & executores
iusticiæ nō adsunt qui saltem super diffamiam & grauem
suspitio-

ſuſpitionem, in vindictam tanti criminis procederent, putantes neminem debere condemnari, niſi qui confeſsione proptia, aut trium teſtium productione legitima conuincatur, quaſi indicia facti, aut euidentia ſuper graues aut violentas ſuſpitiones, nullas mereantur pœnas, de quibus tamen modis ſententiandi inferius vt præmiſſum eſt patebit. De ſecundo vero genere quo puellæ ab incubis dæmonibus moleſtantur, etiam noſtris temporibus, referre nimis longum foret, cum hiſtoriæ certæ de ſimilibus exiſtunt refertæ. Sed cum quanta difficultate talia remediare poſsint patere poteſt ex iis quæ Tho. brabantinus circa finem operis ſui de apibus, dequadam in hunc modū refert: Vidi inquit, & ex confeſsione audiui virginem quandam in religioſo habitu quæ primo dixit ſe nunquam in concubitum cōſenſiſſe, per hoc tamen dat intelligere ſe cogniam fuiſſe, at ego nō credens artaui eam rationibus & duris cōminationibus, ſub periculo animæ ſuæ tandem cum lacrymis confeſſa eſt, ſe prius corruptam mente quàm corpore, & cum poſtea doleret quaſi ad mortem, confiteretur omni die cum lachrymis, non potuit tamen ingenio, ſtudio, vel arte ab incubo dæmone liberari, nec ſigno crucis, nec aqua benedicta, quæ tamen ſpecialiter ad fugandos dęmones ordinantur, nec etiam ſacramento CHRISTI corporis, ipſis quoque angelis terrifico, donec poſt plures annos oratione & ieiunio piæ Lucardis fugaretur. Et eſt credibile (ſaluo meliori iudicio) quod poſtquam de peccato ſuo dolens confitebatur, potius eis concubitus dæmonis pœna culpæ quàm culpa fuit. Hæc etiam cum in vigilia Pentecoſten quærularetur apud Criſtinam in valle Duciſſæ brabantiæ, monialem deuotam quæ mihi hoc retulit, quod non auderet communicare propter dęmonis importunam vexationem, compatiens dixit ei Criſtina: Vade quieſce ſecura, communicatura cras DOMINICO corpori, in me enim recipiam pœnam tuam.

Recedens

Recedens illa gaudens dormit in pace; ad orationem de nocte, surgit mane cũ omni tranquilitate sacramẽ ta susci pit. Cristina autem susceptam in se pœnã non ponderans, vespere quieti se dans, audit in stratu suo quasi procellam commouentem se, & inquietius agitantem, nec suspicans demonem, arrepto colo fugare nititur quicquid esset, decumbit iterum, sed pauida vexata surrexit, & hoc pluries tandem sensit, & vidit euersis fere straminibus quod demonis nequitia vexaretur. Dimisso ergo lecto noctem ducit insomnem, & orare volens dæmonis cruciabatur insultu, & vt dixit, nunquam talia passa fuerat. Vnde prædictæ mulieri mane: Renuntio, inquit, renũtio pœnę tuæ, vix sine vitæ discrimine violentiam tentatoris pessimi euasi. Qua ex re perpenditur difficile esse huiusmodi remediare siue maleficio siue absque eo contingat. Sunt tamen adhuc aliqua per quæ fortassis ipsi dæmones fugantur, de quibus & Nider in suo formicario. Licet enim vt ibi fertur quinque modis valeant puellæ & viri liberari, videlicet per sacramentalem confessionem, & sanctam exercitationem in crucis consignatione, vel angelica salutatione, tertio per exorcismorum applicationem, quarto per certi loci mutationem, & per cautam sanctorum excõmunicationem, & ex prędmissis patuit quod prima duo moniali non profuerunt, non tamen propterea obmittenda sunt, quod enim vni est remedium non propter hoc sequitur quod & alteri, ita econuerso. Nam & incubos sępe per orationem dominicã, aut aquæ aspersionem, vel etiã per angelicam salutationem fuisse repulsos historiæ tradunt. Refert enim Cęsarius in dialogo suo, quod sacerdos quidam postquam se suspenderat eius concubina monasterium intrauit, & per incubum ad luxuriã procata est, quem tamen per crucis consignationem repulit, & per aquæ benedictæ aspersionem, licet statim postea rediit. Quando autem angelicam salutationem dicebat, longe velut sagitta disparuit & recessit, sed interdum rediit, licet

licet prope ea accedere non auderet. Item de tertio, videlicet per ſacramentalem confeſsionẽ, patet per eundem Cæſarium, qui dicit quod concubina antedicta cum iam confeſſa eſſet pure, in toto derelicta eſt ab incubo. Refert idẽ quod quidam vir in Leodio paſſus incubum, confeſsione ſacramentali finita totaliter liberatus eſt. Ponit inſuper exemplum de quadam incluſa, quã incubus nec oratione, nec confeſsione, nec propter aliud ſpirituale exercitium reliquit quin eius lectum aſcenderet, ſed cum ad informationem cuiuſdam viri religioſi diceret benedicite, ſtatim eam dæmon reliquit. De quarto videlicet loci mutatione dicit: qui prius quod filia cuiuſdam ſacerdotis ſtuprata p incubum, & facta ex dolore frenetica, trans Rhenum q̃ elongata, ab incubo dimiſſa eſt, ſed pater eius quia à loco filiam diſpoſuerat, à dæmone percuſſus eſt adeo vt moreretur in triduo. Fit & mentio de quadam quæ per incubum crebro in lecto vexata proprio, cõſotiam deuotam petiit, vt loco vexatę iaceret, quod cum feciſſet, tota nocte quaſdã inquietudines grauiſsimas ſenſit, & prior tunc quieta fuit. Notatur etiam à Guilhelmo quod incubi plus vexare vidẽtur mulieres & puellas pulchros crines habẽtes, ideo quia aut curæ aut ornatui crinium incubunt huiuſmodi, aut quia per crines viros inflammare cupiunt vel conſueuerunt, aut quia in eis inaniter gloriãtur, aut quia diuina bonitas hoc permittit, vt terreãtur mulieres viros inflammare per ea quæ etiam dæmones inflãmari viros volunt. De quinto, de excommunicatione quæ fortaſsis aliquando eadem eſt exorçizationi patet in legenda ſancti Bernardi. In Aquitania ſiquidem mulier ab incubo ſex annis incredibi abuſu libidinis vexata, audiuit ſibi incubũ ne ad virum ſanctum quiventurus erat, appropinquaret minantem. Nihil, inquit, tibi proficiet, ſed eo recedente tuus crudeliſsimus ero perſequutor, qui hactenus tuus amator extiti. Quæ cum virum ſanctum Bernardum inuocaret, reſpondit: Tolle meũ baculum, & lecto tuo infige, & faciat

malignus quod poteſt. Hoc cum feciſſet, dęmon cameram fœminæ non eſt auſus intrare, ſed foris minabatur atrociſſime, ſe eam velle perſequi, Bernardo recedente. Quo per fœminam audito, conuocat populum beatus Bern. omnes iubet accenſas candelas geſtare in manibus, & dęmonem cum vniuerſo qui aderat cœtu excõmunicauit, ac ne ad illam vel aliam deinceps acceſſum habeat interdixit, & ita illa plena liberata eſt. Verum hĩc notandũ quod poteſtas clauium conceſſa Petro & ſuis ſucceſſoribus, quia ſonat ſuper terrã, & tantũ pro viatoribus hæc iuriſdictionis poteſtas ſit, in remedium eccleſię conceſſa, mirum videtur, ꝙ & aëreæ poteſtates hac iuriſdictione valeant arceri. Sed dici poteſt ꝙ quia perſonę quæ à dęmonibus moleſtantur ſunt ſub iuriſdictione Papæ & clauium, non mirum ſi per indirectum huiuſmodi poteſtates vigore clauium arceantur, ſicut etiam indirecta animas poteſtate clauium à pœnis purgatorij ignis abſoluere poteſt, non obſtante ꝙ poteſtas illa ſonat ſuper terrã, & animæ ſunt ſub terra. De poteſtate etiam clauiũ conceſſa capiti eccleſię. ſ. vicario Chriſti, non eſt tutum diſputare, cum notum ſit quod tanta poteſtas ſit à Chriſto eccleſiæ & eius vicario cõceſſa, quanta puro homini concedi à Deo potuit, & hoc in vtilitatem eccleſiæ. Piè etiam ęſtimari poteſt ꝙ ſi ægritudines à maleficis virtute dæmonũ inflictæ excõmunicarentur cũ ipſis maleficis auctoribus, & dęmonibus, non adeò in ipſos infirmos ſæuirent, & ꝙ citius liberarentur adhibitis ſuper hoc & aliis exorciſmis licitis. In partibus deniq; Athiſis vulgaris eſt narratio ſimul & aliis in locis, ꝙ dum diuinæ permiſsione locuſtæ volantes cum ingenti multitudine, vinetas, frontes, ſegetes, & cuncta virentia eradicarent, huiuſmodi excõmunicatione & maledictione fugatæ, & ſubito interẽptæ fuerunt. Quod ſi ſancti viri quis aſcribere velit, & nõ virtuti clauium, ſit in nomine dñi, vnum pro certo habemus, ꝙ nec virtus miraculorũ, nec poteſtas clauium gratiã gratũ facientem de neceſsitate præſupponũt

cum

cum vtrunq; ex gratia gratis data procedat. Est & iterū notandum, quod vbi nullum prædictorum remediorum iuuat, quod tunc ad exorcismos licitos fit recurrēdum, de quibus inferius patebit, quia etsi hi ad fugādum dęmonis nequitiam non sufficient, tunc reuera talis vexatio dæmonis est pœna pro peccatis satisfactoria, si prout oportet sustineatur in charitate, sicut & alia mala huiusmodi quæ nos sic pręmunt, vt ad Deum ire compellant. Verum etiā aduertendum quod interdum aliquæ in veritate per incubum non vexantur, sed tantummodo ita se vexari putāt, & hoc quod mulieribus præcipue & non viris, cum aliās sint timidæ, & mirabilium formatum in imaginatione susceptiuæ. Vnde & Guilhelmus sæpe allegatus: Multæ, inquit, de apparitionibus fantasticis, ex morbo melancolico in multis fiunt & in mulieribus maxime sicut apparet de visionibus & reuelationibus. Et causa in hoc est, vt norunt medici ipsa, nam muliebrium animarum eo q; lōge facilioris & leuioris impressionis sunt, quàm animæ viriles, & subdit ibidem: Scio me vidisse mulierem quæ credebat se agnosci ab intus à diabolo, & talia incredibilia se sentire dicebat. Nunquam etiam impregnatę sibi videntur mulieres ab incubis, & intumescunt vehementer ventres earum, & cum partus tempus aduenerit, sola emissione multæ ventositatis detumescunt. ¶ Nam de ouis formicarum in potu sumptis, incredibilem ventositatem & tumultum in ventre generant hominis. Similiter de granis catapuciæ, & de granis arboris quæ dicitur nigra pinus, consimilia in ventre fiunt, facillimum est autem dæmoni simília & maiora in ventribus hominum procurare. Hæc addita sunt, vt non facillime quis mulierculis fidem adhibeat, sed illis duntaxat super quibus experimenta fidem fecerunt, vt de illis qui didicerunt in propriis lectis, vel alio modo condormientibus per experientiam talia vera esse.

¶Remedia pro illis qui circa vim generati-uam maleficiuntur.

Capitulum I I.

ICET mulieres in maiori numero sint maleficæ quàm viri, vt in prima parte operis ostensum est, ramẽ viri plus maleficiuntur, & huius ratio est, quia cum Deus plus permittit super actum venereum, per quẽ primum peccatum diffunditur, quam super alios actus humanos, sicut & per serpentes quę magis incantationibus deseruiunt quam alia animalia, eo quod diaboli primum instrumentum, & cum actus ille venereus plus & faciliori modo potest maleficiari in viro q̃ in muliere ideo, & quidem patet quod tactum est, nam cum quinque modis dæmon in generatiuam potentiam potest agere, & illi modi citius procurantur in viris. Remedia adhibenda super vnumquenq; modum iuxta possibilitatem sunt deducenda, & ille qui vitiatus est in tali potentia, attendat sub quo modo suũ maleficium contineatur. Sunt autem quinque modi iuxta Petrum de Palude in suo 4. dist. 34. in processu huius maleficij. Nam dęmon ex hoc quod est spiritus, habet potestatem super creaturam corporalem, Deo permittente, & ex conditione naturæ suæ, præcipue ad motum localem, vt illum prohibeat, vel vt promoueat. Vnde per hanc potestatem possunt corpora viri & mulieris impedire ne sibi appropinquant, & hoc directe vel indirecte. Directe quando vnum elongaret ab altero, vel non fineret ad alterum appropinquare. Indirecte, quando aliquod impedimentũ procuraret, vel quando se interponeret in corpore assumpto, sicut cuidam iueni pagano acciderat, qui idolum desponsauerat, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere, vt supra patuit. Secũdo modo vbi hominem inflammaret erga vnam, & refrigeraret erga aliã, & hoc posset occulte procurare per applicationem

cationem quarundam herbarum aut aliarum rerum quas optime nouit ad hoc validas. Tertio modo vbi æstimationem viri aut mulieris turbaret, qua redderet vnam personam alteri exosam, quia vt supra patuit in prima parte operis, potest in imaginationē imprimere. Quarto modo reprimendo vigorem membri qui ad fructificationem necessario requiritur, sicut & motum localem cuiuscunque organi reprimere potest. Quinto prohibendo missionem spirituum ad membra in quibus est virtus motiua, quasi intercludēdo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab illis viis recedat, vel ne excidatur, vel emittatur. Quod si quis dicat, nescio sub quo modo maleficiū mihi illatum contineatur, vnum scio quod generatiua potentia erga vxorem meam careo. Responderi potest si potens est ad alias mulieres, nō autem ad propriam, tunc sub secundo modo, quia de primo modo certificaretur succubum dæmonem, id est, quod per dæmones incubos & succubos deluderetur. Item si vxorem non habet exosam, & tamen non potest ipsam agnoscere sed bene alias, tunc ite rum manet sub secundo modo, si autem habet exosam & non potest agnoscere, tunc sub secundo & tertio modo cō tinetur. Item si non habet exosam, vellet autem cognoscere, sed nō habet vigorem membri, tunc sub quarto modo. Si vero habet vigorem membri, sed nō habet excisionem seminis, tunc sub quinto modo. Modus ergo curandi patebit, vbi declaratur si æqualiter in charitate & extra charitatem existētes his maleficiati valeant, & quidem quod non, dempto quarto modo, qui tamen rarissimè, accidere enim potest qui in gratia & charitate existit, sic declaratur, tamen lectori præsupponitur quod loquimur de actu coniugali inter matrimonialiter cōiunctos, quia aliàs implicaretur, cum omnis actus venereus extra matrimoniū, est peccatum mortale, & nō nisi ab his qui extra charitatem existunt, exercetur. Nam cum asserere oporteat ex totius scripturæ sacrę traditione, quod dęmones magis per-

 mittuntur

mittuntur à Deo ſęuire in peccatores quàm in iuſtos, licet legatur ipſum iuſtiſsimum Iob fuiſſe percuſſum, hoc tamẽ non fuit ſingulariter ſuper potentiam generatiuã, nec etiã directe, ideo dicere oportet quod quibuſcunq; talia maleficia inter matrimonialiter coniunctos contingunt, ſignũ eſt quod vel ambæ perſonæ, vel altera, extra charitatem exiſtat, & quidem fundamentum huius ex ſcripturis deducitur autoritate & ratione, nam angelus dixit Thobię: In illos qui libidini vacant, accipit dæmonium poteſtatẽ, effectus demonſtrauit, vbi ſeptem viros virginis Saræ occiderat. Item Caſsianus colla. patrum diffinit beatus Anthonius, nullatenus poſſe dæmonem mentem cuiuſq; vel corpus inuadere, niſi eam prius deſtituerit omnibus cogitationibus ſanctis, ac ſpirituali contemplatione vacuam nudamq; reddiderit, hæc verba vtique applicari poſſunt ſuper maleficium corporis vniuerſaliter ſuper totum corpus, cum Iob tali maleficio percuſſus, non tamen nudus diuina gratia fuit, ſed particulariter quando videlicet particulare maleficium ratione alicuius peccati accidit corpori, & hoc quidem nõ poteſt eſſe niſi peccatum incontinentiæ, ratio. Nam vt dictum eſt propter fœditatem illius actus, & quia per ipſum primũ peccatũ diffunditur, Deus plus permittit ſuper ipſum q̃ ſuper alios humanos actus, ergo & inter matrimonialiter coniunctos, vbi diuino auxilio propter peccatum deſtituuntur, amplius circa illam vim generatiuam maleficiari à Deo permittuntur, quod ſi quæritur cuiuſmodi ſint illa peccata, dici poteſt quod peccata incontinentię quæ inter cognatos cũ varia ſint, iuxta illud Hierony. & habetur in textu: Adulter eſt in propriã amator ardentior, ſimul & huiuſmodi amatores: amplius in prædictis maleficiuntur. Remedia ergo eccleſiaſtica ſunt duplicia, vnum in foro contentioſo, alterum in foro conſcientiæ practicantur. Primum ſi in iudicio allegatur impotentia ex maleficio illata, tunc diſtinguendum eſt, quia talis impotẽtia aut eſt tẽporalis, aut eſt perpetua.

Si

Si temporalis, non impedit, tunc autem præſumitur eſſe temporalis, quando infra ſpacium trium annorũ cohabitantes, & quantũ poſſunt operã dantes, ſiue per eccleſiaſtica ſacramenta, ſiue per alia remedia ſanari poſſunt. Si vero non ſanentur aliquo remedio, ex tunc præſumitur eſſe perpetua. Item aut præcedit matrimonij contractionem & conſummationem, & ſic impedit contrahendum, & dirimit iam contractum, & ſequitur matrimonij cõtractionem, ſed non conſummationem, & eſt communis modus maleficiandi viros qñ ſpernunt amaſias, tunc enim quia ſperabant ſe matrimonialiter copulari & defraudantur, inferunt maleficia viris, & ne aliis commiſceri valeant, in tali enim caſu vt dicũt aliqui dirimit matrimonium iam contractum, niſi ſub cõtinentia cohabitare velint, vt Maria & Ioſeph, & habent pro ſe can. dicitur enim 23.q.1.cp coniugiũ cõfirmatur officio, ſ. carnis, vt dicit glo. & parũ poſt dicitur: Ante q̃ confirmetur impoſsibilitas officij ſoluit vinculũ cõiugij. Aut ſequitur matrimoniũ cõfirmatũ, & tunc vinculũ matrimoniale nõ dirimit, plura alia à doctoribus notãtur, ſed quia nõ præciſe ſunt preſentis ſpeculationis, notãtur aũt in variis ſcriptis doctorũ, vbi de maleficiali impedimento tractant; ideo hoc eſt ſuperſedendũ tantummõ ſi quis difficultaret quõ actus ille poſsit impediri reſpectu illius mulieris, & nõ reſpectu alterius. Reſpõdit Bon. hoc eſt, vel quia ſortilegus ad hoc reſpectu perſonæ determinatę diabolũ inuitauit, vel quia Deus reſpectu perſonę cuiuſlibet impedire nõ permittit Occultũ iudiciũ Dei hîc latet, vt invxore Thobię, qualiter aũt diabol⁹ hoc facere poſsit, patet ex præmiſsis, dicit tñ hîc Bona. cp impedir gñeratiuã, nõ impedimẽto intrinſeco lędendo organũ, ſed intrinſeco impediẽdo vſum, & eſt impedimentũ artificiale & nõ naturale, & ita poteſt impedire ad vnã, & non ad alias, vel tollẽdo exercitationẽ cõcupiſcentię ad illã vel aliã, & hoc p virtutẽ propriã, vel p herbã, vel p lapidẽ, vel p aliquã creaturã occultã, & ſatis cõcordat cũ dictis Petri.

Remedium vero ecclesiasticū in foro conscientiæ traditur 33.q.8. Si per sortiarias vbi sic dicitur: Si per sortiarias atque maleficas artes nonnunquam occulto iusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus sequitur: Hortandi sunt quibus ista eueniunt, vt corde contrito, & spiritu humiliato, Deo & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis, & largioribus eleëmosynis & orationibus atque ieiuniis Domino satisfiant. In quibus verbis notatur ꝙ tantummodo propter peccata & extra charitatē existentibus talia contingunt, sequitur & per exorcismos ac cætera ecclesiasticæ medicinę munimina ministri ecclesiæ tales quantum annuerit dominus qui Abimelech & domū eius Abræ orationibus sanauit, sanare procurent. Vnde summariè dicere possumus, quod quinque sunt remedia quæ talibus sic maleficiatis licitè applicari possunt, videlicet sanctorum aliquorum limina, peregrinatio, & ibidē peccatorum suorum cum contritione vera cōfessio, signi crucis & orationis deuotę multiplicatio, per verba sobria licita exorcizatio, quæ qualiter fieri debet inferius patebit. Et cauta maleficij oblatio facit ad hoc quod supra de Comite tactum est, qui cum per triennium sibi matrimonialiter copulatā virginem, cognoscere non potuisset.

¶ Remedia contra maleficiatos super amore vel odium inordinatum.

Capitulum III.

SICVT maleficium in potentia generatiua ita & philocaptio, & odium, in voluntate causantur, expedit primo de eius causa, & tandem quātum possibile est de eius remediis transcurrere. Philocaptio igitur seu amor inordinatus vnius sexus ad alterum, triplici ex causa otiri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum, aliquādo ex tentatione dæmonum, solum aliquando ex maleficio nigromanticorum, & maleficarum,

simul

simul & dæmonũ. De primo dicitur Iacob.1. Vnusquisq; tentatur á concupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatũ vero cum consumatũ fuerit generat mortem. Sic Sichem cum vidisset Dinam exeuntem ad vídendum mulieres regionis illius, adamauit eam & rapuit, & dormiuit cũ ea, & conglutinata est anima eius cum ea. Et Gen.34. secundum glo. Infirmæ animæ sic accidit, quando postpositis propriis, aliena negocia curat, seducitur consuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis. De secundo q̃ oriatur ex tentatione dæmonum príncipaliter. Sic Aman sororem Thamat speciosissimam adamauerat, & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. 2. Reg.14. non enim in toto tam corruptus esse potuit mente, vt in tantum facinus stupri prosiliret, si non grauiter á diabolo tentatus fuisset. De hoc etiam genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tentationem & carnalis amoris sibi in heremis subtraxisse, quosdam tamen vltra quàm credi potest, amore mulierũ tentabantur aliquoties, vnde & 2. Cor. 12. apostolus dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ, qui me colaphiset. vbi glo. tentando per libidinem datus est mihi stimulus. aiunt quidam tentatio autem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendę virtutis, hoc intelligitur de tentatione quæ ab hoste nõ á carne, qua peccatum est veniale etiam si ei non consentiatur, de his varia exempla leguntur in variis locis. De tertio q̃ amor hereos proueniat ex maleficiis dęmonum & maleficarum, posśibilitas huius maleficij supra in quæstionib. primæ partis, an dæmones per maleficas mentes hominũ ad amorem vel odium immutare, & incitare valeant, ad longum deducitur, per varia etiam gesta, & acta á nobis reperta comprobatur, immo inter omnia maleficia nimiũ propter sui generalitatem reputatur. Quod si quæritur: Petrus philocaptus amore talis, &c. nescitur an primo,

ſecundo aut tertio modo. Reſpondetur odium inter con-
iugatos cum crimine adulterij: & ſi operatione dæmo-
num fieri poſsit: vbi tamen fiſco carnalis concupiſcentiæ
amoris quis adeo inuoluitur & ſuccenditur, vt nulla con-
fuſione verbis, plagis, aut factis, ad deſiſtendum cogi va-
lebat. Item vbi quis ſæpe pulchriorem dimittit vxorem
& turpiſsimę adhæret. Item vbi nocturno tempore nec
quieſcere valent, ſed ita dementantur: vt per deuia quæq;
incedere habeant. Oprimates, prælati, & alij diuites ſæ-
piſsime his miſerijs inuoluuntur. Et quidem hoc tempus
muliebre de quo Hildegardus vt Vin. in ſpe. hiſto. refert,
prædixit quod non tandiu durabit, quantum hucuſq; præ
ſtitit: cum iam mundus plenus ſit adulterij, præcipue in
optimatibus; & quid opus ſcribere de remedijs qui reme
dia abhorrent: tamen vt pio lectori ſatisfiat aliqua bre-
uiter tangamus. Super philocaptionem ſine maleficio.
Auicenna ſeptem remedia ponit, quando videlicet perſo-
nam egrotare facit, ſed parum iſta noſtræ ſpeculationi ni-
ſi quantum myſtice animæ languenti deſeruiunt. dicit ẽm
lib. 3. quod ex variatione pulſus & ad nominationem
amati cum ibi radix egrotationis habetur: tunc ſi lex ſu-
ſtinet fiet copula per matrimonium, quia ſic ſanãtur cum
obeditur naturæ. Aut fiat applicatio medicinalium: de
quibus ibidem tractat & docet. Aut vt egrotus amorem
ſuum de dilecto per licita remedia ad aliud diligendum
cõuertat, quod priori præeligere debet, & ita fugere præ-
ſentiam quia ſic diſtrahitur animus. Aut etiã ſi corrigibi-
lis eſt tribuletur hortetur ꝙ opus amoris eſt maxima mi-
ſeria, vel dirigãtur ad ipſum, qui quantũ cum veritate &
Deo poſſunt vituperent corpus & diſpoſitionẽ dilecti, &
mores cũ transfiguratione facierũ turpi ſeu diffformi. Vel
ſaltim vltimo vt occupentur in rebus arduis & diſtracti-
uis officijs. Reuera ſicut animalis homo ꝑ huiuſmodi re-
media ſanatur, ad ſpiritualẽ ſingula capiendo interiorem
hoiem reformãt, obediatur legi mẽtis potius ḡ naturę con
uertit

uertit amorem ſuum ad certas delicias recordetur, q̄ momētaneum ſit q̄ delectat, & æternum quod cruciat, quærat delicias in illa vita vbi ſic inchoantur quod nunquam finiuntur, cuius qui amator eſſe noluerit, & iſtam perdet, & illam modo inueniet, & æternis ignibus deputabitur, ecce tria damna irrecuperabilia ex amore hereos proueni-entia. Super philocaptionem vero ex maleficio remedia in præcedenti capitulo tacta, non inconuenienter & hic applicari poſſunt, precipuè aũt exorcizatio per ſacra verba quam ſibiipſi facere taliter maleficatus poteſt. Quotidie angelum ſanctum ſibi ad cuſtodiam a Deo deputatũ inuocet, puta confeſsione ſanctorum limina, precipuè aũt beatiſsimæ virginis frequentet, & ſine dubio liberabitur. Sed quàm vituperabile vt barbati homines donis naturalibus & virtutum armis abiectis, ſeipſos tueri renuunt, cum puellulæ ſæpiſsimè inuicta infirmitate huiuſmodi maleficia his armis propulerunt, in quorum commendationem vnum è multis in mediũ producamus. Fuit in tali villa quadã prope Lindaruã Conſtan. diocœſis, virgo adulta, facie pulchra, & elegantior moribus, in huius aſpectu captus quidam vir leuis moribus clericus, inferre ſolo nomine vtinã non ſacerdos, qui vulnus ſuæ mentis vltra cælare non valens, venit ad laboratorium dictæ virginis, & honeſtis verbis ſe rete dæmonis exhibens, primo tandem ad amorem ſui virginem auſus eſt verbis duntaxat prouocare animo, quod illa diuino inſtinctu percipiẽs, intacta mente & corpore reſpondit viriliter. Dñe cũ verbis talibus domum meã nolite frequẽtare, alioquin repulſam ſuſtinebitis, verecundia mediãte. Cui ille: Etſi me diligere modo renuis verbis dulcibus monita, non poſt modicum coacta operibus me amabis, tibi promitto. Erat vir ille ſuſpectus incantator, & de maleficio. Sed verba hæc virgo pro vento habuit, nec ſcintillam amoris carnalis ad virum in ſe ſenſit pro tunc, ſed euoluto non multo tempore, imaginationes amoroſas de viro illo prædicto

cœpit

cœpit habere, quod illa percipiens diuinitus inſpirata, ad matrem miſericordiæ coufugit, & pro auxilio à filio impetrando deuotiſsimè implorauit, & ſtatim honeſtam ſocietatem requirens, peregrinari cœpit ad locum heremitarum, ſic enim nominatur eccleſia in honorem ipſius genitricis miraculoſe conſecrata in præfata díocœſi. In qua ſacramentaliter confeſſa, ne in ea aliquid inuenire poſſet maliguus ſpiritus, & ad ipſam mattẽ pietatibus precibus fuſis, protinus omnis ceſſauit hoſtis machinatio, ita vt eam poſtmodum nunquam tangeret. Superſunt tamen adhuc & barbati viri à maleficis mulierculis importune ſuper huiuſmodi ſollicitati, quaſi nequaquam à philocaptione earum ſe continere poſſent, qui tamen viriliter reſiſtentes quantum ſe vltro pulſare illecebris imaginationibus ſentirent, tantum etiam per præſidia præmiſſa cuncta machinamenta diaboli ſuperent. Et vere ſpeculum huius pugnę quidam iuuenis prædiues in oppido Ysbruck, qui quantũ à maleficis pulſatus fuit, nec calamo exarari quis poſſet, ſemper virilem animum gerens, per præfata remedia intactus euaſit, quare & merito concluditur præfata remedia contra huiuſmodi morbum eſſe certiſsima, ita quod certiſsime ita liberantur quicunqꝫ his armis vtuntur, & ꝙ de amore inordinato, hoc & de odio inordinato, cum oppoſitorum eadem ſit diſciplina, intelligendum eſt, licet æqualis in modo maleficandi cum ſit differentia, etiam aliud remedium illa perſona quæ odio habetur requirere debet, ipſe enim qui odio habet & in corde defert, non de facile ſi adulter eſt, ad amorem vxoris etiam per quaſcunque peregrinationes flectitur. Et quia relatu maleficarum compertum eſt quod per ſerpentes huiuſmodi maleficia ad odium procurantur, eo quod dum primum inſtrumentum erat diaboli, & in ſui maledictionem recipit inimicitiam inter ipſam & mulierem, ideo & tales inimicitias ex ipſis procurare ſatagunt, ponendo pellem aut caput ſerpentis, ſub limine oſtij camerę aut domus, vnde & omnes

anguli

anguli domus sunt perquirendi & innouãdi, quò ad inhabitationes quantum possibile est, vel alienas inhabitare domos. Et quidem cum dictum sit quod seipsos maleficiati exorcizare valeant, intelligitur quod verba sacra, benedictiones & carmina, secum deferre in collo poterunt, siquidem legereaut seipsos benedicere nescirent, quę tamen qualiter facienda sint in sequentibus patebit.

¶Remedia super eos quib⁹ virilia mẽbra pręstigiosa arte auferũtur, & vbi interdũ in bestiales formas hoies transmutantur.

Capitulum IIII.

SVPER eos qui præstigiosa arte illudun-tur, & se virili membro carere, aut in bestiales formas transmutatos esse putant, quibus remediis subleuari valeant, ex præmissis satis euidenter elicitur. Nam cum tales omnino diuina grã destituuntur, quod principium in maleficiatis existit fundamentum, nõ possibile vt ferro manente in vulnere, emplastrum curatiuũ apponatur, expedit ergo vt per veram confessionem Deo ante omnia reconcilietur. Demum quia vt supra in secunda parte operis, in capitulo septimo tactum est, talia membra nunquam in veritate euelli, aut segregari à corporib⁹, sed tantummodo præstigiosa arte occultari ad sensus, tactus & visus, patuit etiam quod huiusmodi illusiones in gratia constitutis non ita faciliter nec actiue nec passiue contingunt, vt videlicet eis membra auferantur, aut quod in eorum visiua potentia quasi aliis sint ablata deludantur, ideo & remedium in eodem capitulo exprimitur cũ ipso morbo, vt videlicet quantũ possibile sit, cum ipsa maleficia amice se componant. Super eos denique qui in bestiales formas se transmutatos esse putant, sciẽdum quod hoc genus maleficij, non ita in occidentalibus sicut orientalibus regnis practicatur, intellige quo ad secundas personas, licet quo ad proprias maleficarum personas, hoc sæpius apud nos visum fuerit, ipsas videlicet maleficas in

effigiis

effigijs animalium oculis intuentium se obiecisse, vt supra capitulo octauo deductum, quare & remedia quæ in tertia parte operis deducẽtur, super exterminiũ videlicet maleficarum per seculare brachiũ forent applicanda. Et quidam quomodo orientales huiusmodi illusiones remediare solẽt: sic deducitur. Nam ex militalibus fratribus ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, in Rhodis veridica relatione plura de his percepimus. Præcipue autem quod in ciuitate Salamina regni Cypri talis casus accidit. Nam cum ibi portus sit maris, & nauis quædam onusta mercimoniis applicando peregrinis nauim exeuntibus: vt quisq; victualibus se muniret, iuuenis quidam ex eis robustus domum cuiusdam mulieris extra ciuitatem supra littus maris situatam accessit, & an oua haberet ad vendendum â muliere scisscitabatur. At mulier cernens iuuenem robustum forensem & alienum â patria, vnde minor de eo suspitio apud intraneos super eius perditionem oriri possit, expecta inquit paululum: & iuxta optata singula recipies, & dum morã faceret clausa & in interiori parte domus iuuenis ab extra, vt eum quam totius expediret ne nauem eum negligere cõtingeret clamare cœpit, tunc mulier aliqua oua attulit iuueni tradidit: & in casu quo nauem neglexisse & ad eam rediret, sibi iniunxit. Veloci igitur cursu ad nauẽ quæ in littore maris erat properauit: & ante ingressum eo quod nec dum alij socij omnes cõuenerant oua comedere & seipsum reficere studuit. Et ecce post horam mutus effectus, & quasi mente destitutus: vt post ipse referre solitus erat, de seipso admirans quidnam sibi accidisset conijcere non poterat: volens ergo nauim intrare ab immorãtibus baculis verberatus repellitur, cum &is acclamantibus: ecce ecce quidnam in asino: maledicatis bestia, non & tu nauim intrabis? Repulsus sic iuuenis & verba illorum qui ipsum asinum affirmabant, intelligens apud se ruminabat, & quod maleficio mulieris infectus esset cogitare cœpit: præcipue in eo quod nullum

verbum

verbum formare poterat, cum tamen ipse omnes intelligebat, & dum rursum nauim ascendere tentaret grauioribus cælus verberibus, ipsum amaro corde remanere: & recessum nauis conspicere opus erat. Huc illucq; discurrens cum omnes ipsum asinum æstimabant, necesse erat ut tanquam bestia ab omnibus tractaretur: compulsus igitur ad domum mulieris redijt, cui ad placitum pro conseruatione vitæ suæ vltra triennium seruiuit: nil operis faciens manibus, nisi necessaria domus in lignis & bladis apportans: etiam quæ exportanda erant tanquam iumentum deportabat, hoc consolationis relicto: vt licet ab omnibus alijs vt iumentum reputaretur, ab ipsis tamen maleficis coniunctim vel diuisim morantibus vt verus homo humanitus conuersando in incessu statu & habitu agnoscebatur. Quod si quæritur, quomodo onera sibi tanquam iumento imponebantur. Dicendum quod sicut narrat Augustinus de mulieribus stabularijs quę hospites conuertebant in iumenta onera portantia lib. 18. cap. 17. de ciuitate Dei, & de patre Præstãtij qui se caballum seu equum fuisse & annonam cum alijs animalibus baiulasse narrauit: vtique ex illis actis de præsenti iudicamus: ita quod triplex deceptio præstigiosa arte fiebat. Prima quo ad homines iuuenem non vt hominem, sed vt asinum intuentes, quod qualiter dæmones faciliter procurare possunt supra. 8. cap. patuit. Secundo, quod illa onera non fuerunt illusoria, sed vbi vires iuuenis excedebant dæmon inuisibiliter deferebat. Tertio, quod sibiipsi dum inter alios conuersabatur: iuuenis etiam iumentum videbatur in imagine duntaxat & potentia: quæ sunt affixe organis corporalibus, non autem in ratione: quæ non adeo erat ligata, quin se hominem sciebat, sed arte magica delusum vt tanquam bestia æstimaretur, sicut & de NABVCHODONOSOR ibidem exemplificatur.

Triennio igitur sic elapso in quarto, scilicet, dum quo-

dam

dam die ante meridiem ciuitatem præfatam intrasset, & mulier â longe sequeretur, contigit quandam ecclesiam in qua diuina celebrantur, iuuenem sic maleficiatũ præterire audiens, nolam campanæ cum more latinorum & nõ græcorũ, in illo regno diuina peraguntur pro eleuatione corporis Christi ad ecclesiam se conuertit, & intrare dũ propter verbera & expulsionem non auderet, à foris genua & crura posteriora in terram fixit, & anteriores pedes, id est manus, simul iunctas eleuans, ex capite asinino vt putabatur, sacramentum in eleuatione intuetur. Quod prodigium dum certi ianuenses mercatores conspexissent, mirantes asinum sequuntur, & inter se de miro opere conferentes, ecce malefica cum baculo asinũ insequitur, & quia vt præmissum est, huiusmodi maleficia illis in partibus plurimum practicantur, ad instantiam mercatorum per Iudicem asinus cum malefica capitur, interrogata & quæstionibus exposita, crimen fatetur, & vt ad domum redire valeat, iuuenem restituere suæ formæ promisit, dimissa igitur ad domum regressa, iuuenis ad pristinam formam reducitur, & ipsa denuo capta, debitam vltionem pro cõmissis suscepit, & iuuenis ad propria cũ gaudio remeauit.

¶Remedia contra obsessos ex maleficio.

Capitulum V.

QVOD INTERDVM ex maleficio dæmones quosdam homines substantialiter inhabitant, supra cap. 9. satis patuit quibus etiam de causis, quia non solum pro grauibus criminibus propriis, imo interdum pro proprio suo maiori merito, aliquando pro alieno leui delicto aliquando pro suo veniali peccato, aliquando pro graui alieno peccato, & aliquando pro alieno facinore proprio, pro quibus etiam diuerse diuersimode possidentur, quidã plus, alij minus, vt etiam Nider in suo formicario recitat, non mirum si maleficio, seu ad instantiam maleficæ dæmon Deo permittente, hominẽ substantialiter modo quo

ibi

ſbi declaratur quod videlicet per ſubſtãtiam ſit intelligen dum inhabitet. Quibus aũt remedijs libetari poſſunt, ꝙ videlicet per exorciſmos eccleſiæ: & cum hoc vera con- tritione, vel etiam confeſsione, vbi pro mortali quis eſſet obſeſſus, patuit ex ibidem deductis: & ex illius ſacerdotis Bohemi liberatione, ſed ꝙ vltra hæc duo remedia etiam tria alia valeãt ſuffragari, videlicet euchariſtię ſacra com- munio, ſanctorum locorũ applicatio: vel bonorũ oratio, & excõmunicationis abſolutio, præfati doctoris diſcurſu, quem etiã deducere expedit, cum oẽs neceſſariorũ tracta- tuum habent. Nam de ipſa ſacra communione Caſsianus colla. abba. prima loquitur in hæc verba communionem ſacroſanctã nequitię ſpiritibus, traditam à ſenioribus no- ſtris, nunquã meminimus interdictam: quinimmo etiam ſi poſsibile eſſet eis quotidie impartiri, eam etiam debere cenſebant: quæ ad purgationem ac tutelam corporis ani- mæq; peruenire credẽda eſt, & quæ ab hoĩe percepta eum qui in membris eius inſidet ſpiritũ, ſeu in ipſis latitare co- natur quodam exurens fugat incendio: hoc namq; modo curatum, abbatem andronicum nuper aſpeximus: inſul- tabit offenſo, cum eum à cœleſti medicina viderit ſegrega tum: tanto enim durius & frequentius attentabit affli ge- re, quanto eum à ſpiritali remedio ſenſerit longius abdi- catum: Hæc Caſsianus. Et iterum de eiſdem ibidem dicit: Duo hic credere immobiliter oportet. Primo, ꝙ ſine Dei permiſſu nullus ab eis ſpiritibus omnino tentatur. Secun do, quod omnia quæ nobis à Deo inferuntur, ſiue triſtia ad præſens, ſiue læta videãtur: velut à piiſſimo patre cle- mentiſſimoq; medico pro noſtris vtilitatibus irrogantur. Et idcirco eos velut pedagogos traditos humiliari, vt de- ſcendẽtes ab hoc mundo vel purgationes ad vitam aliam transferantur, vel pœnali vigore plectantur, qui ſecundũ apoſtolũ traditi ſunt in præſenti ſathanæ, in interitũ car- nis, vt ſpũs ſalui fiant in die dñi noſtri IESV CHRI- STI. Sed hic oritur dubitatio cum Apoſtolus dicat: pro

bet seipsum homo, & sic de pane illo edat: quō possunt obsessi non habentes vsum rationis cōmunicare. Respondit sanctus Tho. de hoc in. 3. parte. q. 80. sic distinguendum de oībus amentibus. Aliqui inquit dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. Vno modo quia habēt debilem vsum rationis, sicut dicitur nōn vidēs qui male videt. Et quia tales possunt aliquam deuotionem concipere huius sacramenti, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui nō habere vsum rationis, quia sic a natiuitate permanserunt, & sic talibus non est hoc sacramentū adhibendum: quia in eis nullo modo præcessit huius sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc si prius quando erant suæ mentis compotes: apparuit in eis huius sacramenti deuotio debet eis in articulo mortis hoc sacramentū exhiberi: nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde legitur ex Cōcilio Carthaginēsi, & habetur. 26. q. 6. Is qui in infirmitate pœnitentiā petit, si casu dum ad eum inuitatus sacerdos venit oppressus infirmitate innotuit, vel in frenesim conuersus fueri, tdent testimoniū qui eum audierunt. Et si continuo creditur moriturus. Reconcilietur per manus impositionē, & infundatur ori eius eucharistia. De baptizatis qui corporaliter ab immundis spiritibus vexātur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. hęc Tho. Addit tamen in. 4. dist. 9. quod demoniacis non est deneganda cōmunio, nisi certum sit pro aliquo crimine à diabolo torqueri. cui sic Petrus de palude addit in hoc casu pro excōmunicandis sunt habendi, qui traditi sunt sathanæ. Ex quibus liquet ꝙ si aliqui sunt possessi à dæmone, etiam propter sua crimina: habentes tamen lucida interualla, & rationis vsum postea conteruntur de peccatis suis, vel debite confitentur tales cum sint absoluti coram Deo: nullatenus sunt à cōmunione diuinissimi sacramenti eucharistiæ sequestrandi. De sanctorum applicatione, vel deuota oratione, quomodo per hæc obsessi etiam potenter

tenter liberantur legendæ sanctorum referte sunt. Merita enim sanctorũ, martyrum, confessorum, virginum, exigunt vt hi spiritus nequam sanctorum in patria existentium, oratione & intercessione vincantur. quos sancti in via vicerunt. Similiter viatorũ deuotę orationes liberationem obsessorũ obtinuisse sæpe leguntur. Vnde ad hoc hortatur Cassia. vt sup. Si inquit haberemus hanc sententiã, immo fidem quã superius comprehendi, & vt omnia per dñm fieri pro vtilitate animarũ & dispensari vniuersa, non solum nequaquã despiciemus eos: sed etiã pro eis tanquã pro membris nostris incessanter orabimus: eisq; totis visceribus ac pleno compatiemur affectu. De vltimo modo absoluendi aliquẽ ab excõmunicatione. Sciendum quod nec iste cõmunis est, nec forte licitus, nisi habenti authoritatẽ & specialẽ reuelationẽ, vel probabilitatẽ quod possessus quis sit propter excõmunicationẽ ecclesiæ, sicut Apostolus. 1. ad Corinth. 5. excommunicatũ à se & ad plebem Corinthum fornicariũ tradidit sathanæ in interitũ carnis, vt spiritus saluus fieret in die dñi nostri IESV CHRISTI .i. vt glo. dicit vsq; ad illuminationẽ gratiæ, contritionis, vel ad iudicium. Et pseudo doctores qui fidem perdiderant, videlicet Himeneum & Alexandrum tradidit sathanę, vt discerẽt nõ blasphemare. 1. ad Timoth. 1. Tantæ enim potestatis erat Apostolus, dicit glo. tantamq; gratiam habebat vt recedentes à fide solo verbo traderet diabolo. Vnde sanctus Tho. in. 4. di. 18. vbi magister tres effectus excõmunicationis tradit: eosdem sic declarat idem doctor. Ex hoc ipso inquit ꝙ aliquis suffragijs ecclesiæ priuatur triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragijs cõsequitur. Valet enim ad augmentum gratię eis qui habent, vel ad merendum ei qui non habet. Et quantũ ad hoc magister dicit ꝙ gratia subtrahitur per excõmunicationem, valet etiam ad custodiã virtutis, & quantũ ad hoc dicit ꝙ protectio subtrahitur, non quod omnino à DEI prouidentia excludantur: sed ab illa quæ

filios ecclesiæ specialiori modo custodit, valent etiam ad defendendum ab hoste, quantũ ad hoc dicit quod diabolo maior potestas sæuiendi in ipsum datur, & corporaliter & spiritualiter. Vnde in primitiua ecclesia quando oportebat per signa hoïes ad fidem inuitare, sicut spiritus sanctus visibili signo manifestatur, ita excõmunicatus corporali vexationi à diabolo innotescebat. Nec est inconueniens si ille qui non est desperatus hosti datur, quia nõ datur ei quasi damnandus: sed quasi corrigẽdus: cum in potestate ecclesiæ sit ex eius manu ipsum eripere cum voluerit. Hec Thom̃. Vbi tamen exorcista ad cautelam obsessum absoluat, non videtur incõueniens. Sed subdit Nider quod cauendum est valde exorciste, ne de suis viribus faciliter præsumat. Aut iocum & ludum serioso Dei operi intermisceat. Aut superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adiiciat. Alioquin pœnam vix euadet vt declaratur per exẽpla. Nam de primo refert beatus Grego. 1. dialogo de quadam, quæ contra conscientiam suam à marito petente & obtinẽti debiti redditionem in vigilia dedicationis ecclesiæ sancti Sebastiani: & quia contra conscientiam ecclesię processioni se immiscuit, possessa est & publice furiebat. Quo viso sacerdos eiusdem ecclesiæ, de altari syndonẽ tulit: eamq; cooperuit, sed & hunc sacerdotem repente diabolus simul inuasit. Et quia vltra vires voluit quicquam præsumere, cõpulsus est in sua vexatione cognoscere quis esset. Hæc Greg. De secundo, vt nullus de officio exorcistatus sanctum ordinem concernens iocum faciat. Refert Nider se vidisse in conuentu Colonienſi, fratrem verbis satis iocosum, sed in gratia expelli dæmones famosum. Hic cum in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obsesso corpore artaret. Iam dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater ait in ioco. In cloacam meam vadas. Exijt igitur dæmon nocte, cum frater ventrem purgare vellet, dæmon eum tam dire torsit prope cloacam, vt vitam cum difficultate salua-

saluaret. Sed & hoc præcipue cauendum vt obsessi etiam per maleficas ad præsidia maleficarum non ducantur, vnde & de præfata fœmina Greg. infert. Cum inquit propinqui eam carnaliter amantes, atq; amando persequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tradisset: & per eas ad fluuium ducta & in aquam mersa multis incantationibus agitata fuisset. dum vnus dæmon expelli debuit legio subintrauit, & eorum distinctis vocibus iam clamare cœpit: vnde consanguinei tandem confitentes & de hoc dolentes eam præsentarunt sancto episcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus & ieiunijs, eum ex integro sanauit. Sed quia dictum est debere exorcistas cauere, ne superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adiiciant. Dubitare exorcista posset. An certas herbas & petras etiam non benedictas adhibere posset? Responsio. Si benedicte sunt herbæ, tanto melius, si vero non vt herba quædam: quæ alias nominatur fuga dæmonis, vel etiã naturas lapidum, si quis adhibeat nõ erit superstitiosum: dummodo credat quod non directe de sui natura dæmones compellant, quia tunc incideret in errorem, quod simili modo alijs herbis aut verbis possent cogi, vt errore nigromanticorum fatetur putantes se efficere per naturales & inditas talium virtutes. Vnde sanctus Thom̃. in. 4. dist. 7. ar. vl. Non est inquit credendum aliquibus virtutibus corporalibus dæmones subiacere, & ideo non coguntur inuocationibus & factis quibusdam maleficis: nisi inquantum per hoc fœdus cum eis initur secũdum quod dicitur Esaiæ. 18. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Et illud Iob. 40. An extrahere poteris Leuiathan hamo: & sequentia verba sic finaliter exponit super Iob dicens: Si quis recte considerat omnia præmissa videntur pertinere ad præsumptionem nigromanticorum confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum iaire, ac eos sibi inijcere, vel qualitercunque constringere. Ostenso ergo quod homo non potest sua

virtute diabolum ſuperare, concludit dicens. Pone ſuper eum manum tuam, ſubaudi ſi potes : ſuperatur tamen virtute diuina, vnde ſubdit memẽto belli, quo ſcilicet, ego pugno contra eum, & poteſt dici quod ponitur præſens pro futuro, ſcilicet, pugnabo in cruce : vbi capietur Leuiathan per hamum, ſcilicet, per diuinitatem occultatam ſub eſca humanitatis æſtimans ſaluatorem purum hominem. Vnde etiã poſtea. 41. dicitur. Non eſt poteſtas ſuper terrã quæ ei poteſt comparari, per hoc inquit ſignatur quod nulla virtus corporalis, poteſt adæquari poteſtati dæmonis, quæ eſt poteſtas purè ſpiritualis. Hæc de Tho. Sed quia indirecte à dæmone obſeſſus, poteſt virtute melodiæ, vt Saul per cytharam Dauid, vel herbæ vel corporalis rei alterius ſibi à naturali proprietate in exiſtenti reuelari. Ideo applicari poſſunt quod quidem poſſe fieri authoritatibus & rationibus deducitur. Nam. 26. q. 7. dæmoniũ ſuſtinenti dicitur, licet petras vel herbas habere ſine incantatione, & ſunt Hieronymi verba. Item magiſter in hiſto. tractans illud Thobiæ. Cordis particulam, ſcilicet, de piſce quam cœpiſti, ſi ſuper carbones ponas, fumus eius exterret omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à muliere : ita & vltra non accedat ad eos dicit : Nec ſuper hoc mirari debemus, cum fumus cuiuſdam arboris aduſtæ eandem vim habere videatur, quamuis etiã ſpiritualem in ſe contineat ſenſum, ſcilicet, de futuro ſpiritualis orationis. Ad idem Albert. ſuper Lucam. 9. & Nicolaus de lyra. 1. Regum. 16. imo & Paulus burdegalenſi, ſuper. 1. Regum 16. hanc concluſionem tenet, quod non ſolum concedendum videtur, quod per aliqua ſenſibilia poſſunt afflicti à dæmonibus releuari : ſed etiam per ſenſibilia aliqua poſsint totaliter liberari, ſed hoc intellige quando non atrociter affliguntur : & probat per rationem. Nam cum dæmones non poſsint materiam corporalem ſecundum ſuam voluntatem tranſmutare, ſed debita actiua debitis paſsiuis coniungendo : vt Nicolaus

dicit,

dicit. Eadem ratione per aliquam rem sensibilem potest dispositio causare in corpore humano, per quam fiet aptū ad suscipiendum actionem dæmonis. verbi gratia, nam mania est maxime dispositiua ad alienationem mentis secundum medicos: & per consequens ad suscipiendum afflictionem dæmoniacam, quæ quidam dæmoniaca passio vbi penitus curatur, penitus afflictio dæmonis actiua recedente passiua in possesso recederet. Item posset dici de iecore piscis. Item de melodia Dauid ratione cuius licet primo refocillaretur Saul & leuius haberet, tamen totaliter expulsus fuit per illam vt dicit litera. Recedebat ab eo spiritus malignus. Nec consonum est literæ dicere: quod hoc fiebat ex merito Dauid, seu per orationes eius, quia non est verisimile quod hoc scriptura taceret, cum esset in laude eius notabiliter dictum. Hæc de Paulo præfato, licet non posuerimus supra. in. q. 5. primæ partis: quod quia præfigurabatur virtus crucis per expansionem venarum corporis CHRISTI: ideo liberabatur Saul: & plura ibi etiam continentur, quæ præsenti speculationi seruire possunt tantum concludamus, quod rerum sensibilium applicatio in exorcismis licitis non est superstitiosum: iam aũt nõ expedit de ipsis exorcismis aliqua disserere.

* * * *

¶Remedia per licitos exorciſmos eccleſiæ, contra quaſcunque infirmitates á maleficis illatas, & de modo exorcizandi maleficiatos.

Capitulum VI.

QVIA vt in ſuperioribus tactum eſt, maleficæ omne genus infirmitatis corporalis inferre poſſunt, quare & ſub generali regula concludere oportet, quod quicquid remedij inverbis, vel operibus, aliis infirmitatibus ſupra notatis applicari poteſt, hoc eſſet quibuſcunque aliis infirmitatib. præcedentibus non expreſsis, vt vbi epilentia aut lepra eſſet inflicta conuenire poteſt, & quia inter remedia verborum exorciſmi liciti computantur, de ipſo etiã ſæpe mentio tanquam de quodam generali remedio habita eſt, tria principaliter de ipſo practicanda ſunt. Primo an nõ habẽs exorciſtatus ordinem, vt ſcilicet laicus, vel ſecularis perſona valeat licitè dęmones, aut eius maleficia exorcizare, vbi tres aliæ annectuntur, qualiter videlicet ſunt liciti, & de ſeptem conditionibus quæ requiruntur ad carmina & benedictiones, vt quis valeat ſecum talia proferre, & tertio qualiter moribus ſit exorcizandus, & dæmon coniurandus. Secundum principale quid agendũ vbi gratia ſanitatis per exorciſmos non obtinetur, & tertio quo ad remedia non iam verborũ, ſed operum, cũ ſolutionibus certorum argumentorũ. Ad primum eſt doctoris Tho. in 4. diſtin. 23. ſenten. In ordine inquit exorciſtatus, & in aliis minoribus ordinibus omnibus cum cõferuntur, recipitur poteſtas vt quis hoc vel illud ex officio facere poſsit, puta exorcizare, & idem á non habentibus ordinem licitè fieri poteſt, quanuis illi hoc non habeant ex officio, ſicut in domo non conſecrata poteſt dici Miſſa, quanuis conſecratio eccleſiæ ad hoc ordinetur, vt in ea miſſa dicatur, ſed hoc tunc magis pertinet ad gratiã gratis datam quãm ad gratiam ſacramenti. Ex quibus verbis dici poteſt, q̃ licet ad libera-

liberationem maleficiati, bonum est concurrere exorcistã habens potestatem exorcizandi morbos maleficiales, tamen etiam interdum deuotæ personæ absq; exorcismis, vel cum ipsis fugare possunt huiusmodi morbos. Narratur de quadam virgine paupercula, & ideo plurimum deuota, cuius dum amicus in pede maximè per maleficium læsus fuerat, quod iudicio medicorum patuit, eo etiam q; nullis medicaminibus sanari poterat, contigit vt virgo infirmum visitaret, qui & statim ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret. Annuit illa, & silenter tantummodo orationem dominicam, & apostolorum simbolum cũ geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tunc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remedium futurorum, quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: vos debili fide diuinis & approbatis exercitiis ecclesiæ nõ in inhæretis, & carmina ac remedia prohibita crebro vestris infirmitatibus applicatis, idcirco raro in corpore curamini, quia semper in anima lædimini. Sed si in orationum & signorum licitorum efficatiã speraretis, facillime sępe curamini, nihil enim vobis applicui nisi dominicã orationem, & apostolorum simbolum, & iam sanatus estis. Gratia huius exempli quæritur, an non aliæ benedictiones & carminationes, seu etiam coniurationes, per exorcismos habeant efficatiam, cũ hîc videantur reprobari. Respondetur quod hæc virgo non reprobauit nisi illicita carmina, cum illicitis coniurationibus & exorcismis. Pro cuius intellectu considerare oportet vnde huiusmodi habuerunt originem, & quomodo ad abusum deuenerunt, nam principium horum fuit sanctissimũ, sed sicut omnia dæmonis instinctu deprauantur, mediantib⁹ dæmonibus & malis hominibus, ita & diuina nomina. Apostoli enim & sancti viri secundum illud Marc. vltio. In nomine meo dæmonia eiicient, infirmos visitarunt, & orationes super eos per sacra verba fuderunt, deinde successu temporis sacerdotes deuotè similia rite peregerunt,

propter quod deuotissime orationes & sancti exorcismi reperiuntur in antiquis hodie ecclesijs ad omnia quæ homines facere aut pati poterant per deuotos viros applicati, olim sine omni superstitione, sicut etiam hodie literati & sacrę theologiæ doctores reperiuntur, qui infirmos visitantes similia verba ægrotis applicant: & non solum dæmoniacis. Sed heu superstitiosi homines à se multa vana & illicita ad instar horum inuenerunt, quibus hodie vtuntur circa infirmos & iumenta nec clerus amplius ex sua desidia: licitis vtitur verbis visitando infirmos propter quod Guil. dictus durãdi glosator Raymundi dicit: quod talia præfata sacerdos religiosus aut discretus, etiam laicus vir siue mulier excellentis vitæ, probatæ discretionis facere potest: fusa oratione licita super infirmum non super pomum aut super cingulum aut similia: sed super infirmantes: iuxta illud euangelistæ, super ægros manus imponent &c. nec sunt huiusmodi personæ prohibendæ à talibus nisi forte timeatur, quod ad exemplum illorum indiscreti & superstitiosi alij carminationis sibi vsurpent abusum tuentes se exemplo illorum: hi ergo superstitiosi carminatores reprehenduntur à prædicta virgine & dixit illos habere debilem fidem, immo malam qui tales consulerunt. Iterum aut gratia huius declarationis quæritur, quibus verbis carmina & benedictiones censentur licite vel superstitiose: & de modo quo debent applicari, & an dæmon sit coniurandus & morbus exorcisandus. Ad primum, quod quia hoc dicitur licitum in cultu christianæ religionis, quod non est superstitiosum, & superstitiosum dicitur, vt notatur ex glos. super illo ad Col. 2. quæ sunt rationem habentia in superstitione, quod super modum religionis seruatur: vnde ibi dicitur superstitio est religio supra modum seruata, id est, religio modis vel circunstantijs malis & defectuosis practicata. Etiam superstitiosum est quicquid traditione humana nomen religionis vsurpat absq; superioris authoritate: vt hymnos iungere

ad

ad missas defunctorum præfationem inrumpere symbolum in missa cantandum abbreuiare, aut in organis & non in choro decantare missa respondentem non habere, & his similia. Sed ad propositum nostrum modo quando sit aliquod opus & virtute religionis christianæ, vt vbi quisquis vellet infirmo subuenire per aliquam orationem & benedictionem per verba sacra, de qua materia nunc intendimus, talis habet considerare septem conditiones : quæ si reperiuntur talis benedictio censetur licita, ac si fiat per modum adiurationis, per virtutem diuini nominis, per virtutem operum CHRISTI, quæ ex sua natiuitate, passione, pręciosa morte. &c. innotuerũt, per quæ etiam diabolus victus & eiectus fuit, dicentur ille benedictiones, carmina: & exorcismi liciti. & hi qui practicant possunt dici exorcistæ : aut incantatores licitis Iuxta Isido. 8. ethi. Incantatores dicuntur qui artem aliquam verbis peragunt, & prima conditio considerandа : vt ex doctrina sancti Tho. 2. 2. q. 93. elicitur: vt verba non contineant aliquid quod pertineat ad inuocationem dæmonum expressam vel tacitam. quid sit expressa, patet quid sit tacita, hoc considerатur ex intentione & opere. Intentione, vt vbi operans non curat siue ȧ DEO, siue ȧ diabolo habeat in suo opere intentum: dummodo finem optatum consequatur opere, vt vbi opus quod facit non habet aliquam proprietatem ex natura producendum talem effectum, de qua non solum medici & astrologi : immo & theologi habent iudicare, per quem modum nigromantici faciunt imagines, annulos, & lapides artificiales: qui vtiq; nullam habent naturalem inclinationem ad ad effectus quos ipsi expectant sæpissime, vnde & in eorum operibus diabolus se habet immiscere. Secundo, considerandum est ne benedictiones seu carmina contineant aliqua noĩa ignota, quia secundũ Chrysost. talia metuẽda sunt, ne in eis aliquid superstitionis lateat. Tertio, ne materia verborum aliquid falsitatis contineat, quia sic eius

effectus

effectus non posset expectari á Deo, cum ipse non sit testis falsitatis, sic quædam vetulæ in suis carminibus vtuntur, rigmatizando beata virgo Iordanem transiuit, &c. sanctus Stephanus ei obuiauit, eam interrogauit, & multas alias facultates. Quarto, ne ibi contineantur vana, & cara ceteres inscripti prẽter signum crucis, vnde breuia quæ portantur á soldatis reprehenduntur. Quinto, ne spes habeatur in modo scribendi aut legendi, aut in quacunque huiusmodi vanitate quæ ad diuinam reuerentiam non pertineat, quia aliás omnino iudicabitur superstitiosum. Sexto, vt in allegatione prolatione diuinorum verborum, vel scripturæ sacrę respectus solum habeatur ad ipsa sacra verba, & ad intellectum eorum, & ad Dei reuerẽtiam, seu ad virtutem diuinã, á qua expectatur effectus, vel ad sanctorum reliquias, á quibus etiam prẽfata expectantur secundario, licet á Deo principaliter. Septimo, vt committatur effectus qui expectatur diuini voluntati qui scit vtrum sanitas vel tribulatio plus profit inuocanti vel minus, vel an obsit, & hanc conditionem ponit Tho. in 1. secun. in materia de gratia, & dist. 15. in 4. Vnde concludamus, quod si nulla dictarum conditionum opus infecerit, illud erit licitum, probat Thomas super illud Marci vltio. Signa eos qui crediderunt: & post: In noĩe meo dæmonia eiicient, &c. serpentes tollent. Ex quo elicit quod prædictis seruatis conditionibus, per diuina verba licitum est asserere serpentes. Item probat præmissa vlterius, non minoris sanctitatis sunt verba Dei, q̃ sanctorum reliquiæ, dicente August. Non est minus verbum Dei quàm corpus Christi, sed secundum omnes, licet reliquias sanctorũ secum reuerenter portare, ergo qualitercunque nomen Dei inuocemus rite per orationem dominicam, per salutationem angelicam, per eius natiuitatem, passionem, quinque vulnera, p septem verba quæ protulit in cruce, per titulum triumphalem, per tres clauos, & aliorum armorũ militiæ Christi, cõtra diabolum & eius opera, omnino erunt licita, &

spes

ſpes poteſt haberi in eius committendo effectum diuinæ voluntati. Et hoc quod dictum eſt de coartatione ſerpentum, idem intellige de aliis animalibus, quando ſolus reſpectus habetur ad ſacra verba, & ad diuinam virtutem, de ipſis tamen caute eſt agendum, de incātationibus, quia vt dicit doctor: Tales incantatores ſæpe habent illicitas obſeruantias, & per dæmones ſortiuntur effectum, præcipuè in ſerpentibus, quia ſerpens fuit primum dæmonis inſtrumentum ad hominem decipiendum. Nam in ciuitate Saltzburgenſi quidam incantator erat, hic quadam die ad ſpectaculum aliorum, cunctos ſerpentes ad quandam foueam incantare voluit, & interimere ex ſpacio vt fertur, vnius miliaris congregatis, ergo vndique ſerpentibus dū ipſe ſupra foueam itaret, nouiſsime quidam ingens & horribilis ſerpens, foueam intrare difficultabat, & ſæpe quaſi ipſum abſcedere permitteret, & liber ſerpere quo vellet, motibus innuebat. Sed cum ille ab incantatione eius deſiſtere nolebat, aliis omnibus in fouea interemptis, quia ſtatim ibi moriebātur, & neceſſe erat, vt & ille horribilis intraret, ſtans ſerpens ex oppoſito incantatoris, ſuper foueā ſaltum fecit, & in ipſum incantatorem irruit, & ventrem eius vt cingulum ſtringens, ipſum incantatorem ſecum in foueam traxit, & interimit. Qua ex re perpenditur, non niſi pro vtilitate ad fugandum videlicet ab hominū inhabitationibus, talia ſunt virtute diuina practicanda, & cū Dei timore & reuerentia. Quo ad ſecundū videlicet quomodo ſunt huiuſmodi exorciſmi vel carmina deferenda, & ad collum ſuſpendenda, vel in veſtimentis inſuenda.

Videtur quod talia ſint illicita, nam Auguſt. 2. de doctrina Chriſtiana. Ad ſuperſtitionem pertinent mille magicarum artium, & ligaturæ, & remedia quæ medicorū quoque diſciplina cōdemnat, ſiue in pręcantationibus, ſiue in quibuſdam notis quas caracteres vocant, ſiue in quibuſdā rebus ſuſpendendis atq; inſignandis. Item Chryſoſt. ſuper Matthęum, Quidam aliquam partem euangelij ſcriptam

circa

circa collum portant, sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab oĩbus? cui ergo in auribus Euangelia posita nihil prosunt, quõ enim possunt circa collũ suspensa seruare? Deinde vbi est virtus Euãgelij in figuris literatũ, an in intellectu sensuum, si in figuris bene circa collum suspendis, si in intellectu, ergo melius in corda posita prosunt, quam circa collum sulpẽsa. Sed hic est responsio doctorum, præcipue sancti Thomæ vbi supra. ar. 4. vbi quærit an suspendere diuina verba ad collum sit illicitum, quod in omnibus incantationibus vel scripturis suspensis: duo cauenda videntur. Primo quidem quid sit quod scribitur, vtrum sit ad inuocationes dæmonum pertinens, manifeste tunc non solum superstitiosum immo illicitum, & apostasia à fide iudicatur: vt supra tactum fuit sæpe. Similiter etiam cauendum ne contineat ignota nomina &c. accipe conditiones supra positas, & tunc sicut licitum est huiusmodi super infirmos ore proferre: ita licitum est illa secum deferre. Præfati autem doctores respectum habent & damnant: cum quis ad figuras & literas scriptas maiorem haberet aduertentiam & respectum, quam ad intellectum verbotum. Et si dicatur, quod laicus non intelligens verba non potest habere respectum ad intellectum eorum respondetur, habeat respectum ad virtutem diuinam, & illam committat diuinæ voluntati: vt faciat quicquid placitum fuerit suæ pietati. Quo ad tertium, an simul dæmon sit coniurandus & moribus exorcisandus vel econuerso: aut vnũ sine altero. Responsio. Hic plura sunt aduertenda. Primo, an dæmon semper sit quando maleficiatus affligitur. Secundo, cuiusmodi res possunt exorcisari aut adiurari. Tertio, de modo exorcisandi. Ad primum, cum iuxta Damas. dæmon ibi est vbi operatur, videtur quod maleficatio semper præsens sit cum eum affligat. Item in legenda beati Bartholomæi tunc videtur sanare dæmon, quando cessat à læsione. Responsio, quod dæmon præsens sit

maleficiato & afflicto hoc potest intelligi dupliciter, vel quo ad suum esse vel quo ad suum effectum. Primo modo præsens est in principio dum maleficium intromittit. Secundo modo per se non dicitur præsens in suo effectu: sicut etiam cum doctores quærunt, an diabolus cum qualibet culpa mortali hoiem substantialiter inhabitat: dicunt q̃ non per se: sed per suũ effectũ, sicut dñs inhabitare dicitur seruũ, quantũ ad suũ dñium: aliud tamen de obsessis. Quo ad secundũ, cuiusmodi res possunt exorcisari. Notandum est super doctores Tho. in. 4. dist. 6. sententiã vbi dicit: quod quia propter peccatum hoĩs diabolus accipit potestatem in hoiem, & in oĩa quæ in vsum hoĩs veniunt in ipsius nocumentũ. Et cum etiã nulla conuenientia est CHRISTI ad Belial. Ideo quandocũq; aliquid sanctificandũ est ad cultũ diuinũ prius exorcisatur, vt liberatũ à potestate diaboli, qua illud in nocumentũ hoĩs assumere poterat Deo consecretur. Et hoc patet in bñdictione aquę & consecratione templi, & in omnibus huiusmodi. Vnde cum prima satisfactio qua homo DEO consecratur, sit in baptismo, oportet q̃ etiam homo prius exorcisetur quam baptisetur, multo fortiori ratione quam aliæ res: quia in ipso hoĩe est causa quare diabolus potestatẽ accipit, in alia quę sunt propter hoiem .s. peccatũ originale, vel actuale, & hæc significant ea quæ in exorcismo dicuntur: vt cum dicitur: recede ab eo sathana & huius, & similiter ea quæ ibi fiunt. Ad propositũ ergo cum quæritur, an morbus sit exorcisandus & dæmon adiurãdus, & quid illorũ primo. Respõdetur morbus nõ exorcisatur, sed ipse homo morbatus & maleficiatus sicut in puero non exorcisatur infectio fomitis, sed puer infectus. Item sicut prius puer exorcizatur, & post diabolus adiuratur vt recedat, ita maleficiatus prius exorcizatur, & post diabolo & eius facturæ imperat vt recedat. Itẽ sicut sal & aqua exorcisantur, ita maleficiatio oĩa quę in ipsius vsum cõuerti possunt, vt cibaria & potagia exorcisare & bñdicere plurimũ expedit.

Item

Item licet ritus exorciſmi tenet in baptizãdis, vt fiat exuf flatio verſus occidentalem partem & abrenunciatio. Secundo manuum ad cœlum erectio, cũ ſacra fidei confeſsione Chriſtianę religionis, & tertio ordo, benedictio, & manꝰ impoſitio, & quarto denudatio, & oleo ſancto vnctio, ex poſt baptiſmum, communio, & candidiore veſtis induitio, tamen nõ eſt neceſſe vt hæc circa maleficiatũ exorcizandum fiat, ſed quod primo pure & debite ſit cõfeſſus, candelam accenſam ſi poteſt teneat, & ſacram cõmunionem recipiat, & loco veſtis candidæ, candela benedicta in longitudine corporis Chriſti, aut ligni crucis nudo corpore circumligatus maneat. Dici ergo poteſt: Exorcizo te Petrum, aut Barbaram infirmã, ſed ſacroſancte baptiſmate renatam, per Deum viuum, per Deum verum, per Deũ ſanctum, per Deum qui te ſuo pręcioſo ſanguine redemit, vt fias homo exorcizatus, vt effugiat atque diſcedat à te omnis fantaſia & nequitia diabolicæ fraudis, omniſq; ſpíritus immundus, adíuratus per eum qui venturus eſt iudícare viuos & mortuos, & ſeculum per ignem, Amen. Oremus: DEVS miſericordíæ, Deus clemens, qui ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, quod dilígis corrípis, pie ad emendationem coerces, te inuocamus Domine, vt famulo qui in corpore patitur membrorum debilitatẽ, gratiam tuam conferre digneris, vt quícquid terrena fragilitate corruptum, quicquid diabolica fraude violatum eſt, vnitati corporis eccleſiæ membrum redemptionis annecte, miſerere Domine gemituum, miſerere lacrymarum eius, & non habentem fiduciam niſi in miſericordia tua, ad tuæ ſacramentum reconciliationis admitte, per Chriſtum dominum noſtrum, Amen. Ergo maledicte diabole recognoſce ſententriam tuam, da honorem Deo vero & viuo, da honorem Domino Ieſu Chriſto, vt recedas ab hoc famulo cum tua factura quem dominus noſter Ieſus Chriſtus ſuo præcioſo ſanguine redemit. Deum ſecundo & tertio iterũ exorcizet, vt ſupra cũ orationibus. Oremus.

Deus

Deus qui facturæ tuæ semper pie dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, & famulo tuo ex aduersa valetudine corporis laborãtem, placatus respice & visita, & salutari tuo, & cœlestis gratiæ, præsta ei medicinam per Christum dominum nostrum, Amen Ergo maledicte diabole, &c. vt supra. Pro tertio exorcismo oratio. Deus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxilij tui super infirmum nostrum ostende virtutem, vt ope misericordiæ tuæ adiutus, vel adiuta, ecclesiæ tuæ sanctæ incolumis repræsentari mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen. Et semper aspergat cum aqua benedicta. Et nota quod hic modus præscribitur, non quod omnino ita fieri debeat, aut quod alij exorcismi non sint maioris efficatiæ, sed vt modus exorcizandi & adiurandi habeatur. In antiquis enim historiis, & ecclesiarum libris interdum deuotiores & efficatiores exorcismi reperiuntur, sed quia in omnibus Dei reuerentia sit præponenda, agat secundum hoc vnusquisq; quantum expediens fuerit, concluſiue ex præmissis concludendo propter simplices, sit modus iste exorcizandi maleficiatum, vt primo puram faciat confessionem. Iuxta ca. alle. sæpe. si per sortiarias. Demum fiat diligens inquisitio per singulos angulos, & in lectisterniis culcitris, & sub limine ostij, si fortasis instrumenta maleficij cautè possent inueniri, inuenta etiam statim sunt ad ignem proiicienda, expediret etiam vt cuncta renouarentur in lectisterniis & indumentis, habitationem etiam & domum mutaret. In casu vero quo nihil inuentum fuerit, tunc exorcizandus si potest ecclesiam intrabit mane, & quanto dies sanctiores, vt festa beatæ virginis, aut vigiliæ existunt, tanto melius sacerdos etiam confessus, & in bono statu, amplius proficiet, teneat itaque exorcizandus candelam in manu benedictam, melius quo poterit sedendo, aut genua flectendo, & qui assunt deuotas orationes pro eius liberatione fundant, & incipiat lætaniam inchoando: Adiutorium nostrum in nomine dñi,

& habeat respondentem, aspergat ipsum aqua benedicta, & stola circundabit collum, & subinferat psalmum, Deus in adiutorium, & prosequitur letaniam, vt maioris est super infirmos dicendo ad ad inuocationem sanctorum, ora pro eo, vel orate, & propitius esto, libera eum domine, singula prosequendo vsq; ad finem vbi orationes sunt dicendæ, tunc loco orationum incipiat exorcismum, & continuabit modo præscripto, vel alio meliori, vt sibi videbitur. Possent etiam huiusmodi exorcismi continuari ad minus ter in septimana, vt sic multiplicatis intercessionibus gratia, obtineatur sanitas. Verùm post oia cõmunicandus est eucharistiæ sacramento, licet quidam ante exorcismũ hoc faciendum putant, & in confessione attendat confessor, si aliquo vinculo excõmunicationis esset inundatus, vel si vnquam temere innodatus absolutionem â suo Iudice non recepisset, tunc enim licet ad cautelam eũ absoluat, tamen reddita sospitate â suo Iudice qui eũ ligauerat quærat. Attendendum q; vbi exorcista nõ habet ordinem exorcistatus, tunc procedere potest per orationes, & si legere nouit scripturas, legat euãgelia quatuor prima euangelistarum, item euangeliũ: Missus est angelus, & passionem Dñi, quæ oia magnam habent virtutem ad expulsionem operũ diaboli. Item euangelium S. Ioan. In principio erat Verbum scribatur, & ad collum infirmi suspendatur, & sic gratia sanitatis â Deo expectetur. Verum si quis quereret de differentia inter aquæ benedictæ asperſionem, & exorcismа, cum vtrunq; in effectu contra dæmonis molestiam ordinatur. Respondit S. Thomas vt supra dist. 6. Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur cõtra impugnationem diaboli, quæ est ab exteriori, sed exorcismus contra impugnationem diaboli quæ est ab interiori, vnde illi contra quos dantur dicuntur energumini, ab en, quod est intra, & geron, labor, quasi intus laborantes. In maleficiato ergo exorcizando vtrunq; adhibetur, cũ vtrobiq; molestẽtur. Verùm

quò

quo' ad ſecundum principale,quid agendumvbi gratia ſanitatis per exorciſmos non obtinetur? Reſponſio. Licet ſex ex cauſis hoc fieri poſsit, eſt tamen vna ſeptima ſuper quam iudicium noſtrum ſuſpenditur. Nam quod aliquis non liberatur,aut hoc eſt propter paruitatem fidei circunſtantium, aut ipſum ægrotum offerentium, aut propter peccata maleficium ſuſtinentium, aut propter accommoda remedia adhibere negligentium,aut propter exorciſtæ aliquod in fide vicium, aut propter reuerentiam virtutū in alio exiſtentium,propter purgationemvel meritū maleficium patientium.De primis quatuor docet euangelica virtus. Matthæi 17. & Marc. 9. In patris vnicè filij ſui lunatici, & diſcipulorum CHRISTI præſentia. Primo enim aſſerens vt turba fide carebat,vnde pater cum lacrymis orauit:CredoDomine,adiuua incredulitatem meam. Et ad turbam IESVS ait: O generatio incredula & peruerſa,quouſque ero vobiſcum? De ſecundo, videlicet de ſuſtinente dæmonem,IESVS increpabat eum.ſ.filium, quia B. Hierony. ibi dicit, propter peccata ſua à dæmone fuerat oppreſſus.De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet,quia non fuerunt pręſentes boni & perfecti viri. Vnde Chryſoſt. ibi dicit: Columnæ fidei, videlicet, Petrus, Iacobus, & Ioannes non aderant, ſicut in transfiguratione CHRISTI præſentes erant,nec oratio & ieiunium aderant,ſine quibus Chriſtus ait:hoc genus dęmoniorū nō eiicitur. Vnde Orige. ibi dicit: Si aliquādo oporſtuerit circa orationem aliquid patientiū remanere,nō admiremur,neq; interrogamus,neq; loquamur, quaſi audiēti ſpiritu immundo, ſed abigamus ieiuniis & orationib. noſtros ſpūs malignos,& gloſa dicit:Hoc genus dęmonij, id eſt,iſta carnalium voluptatum mutabilitas,ad quem.ſ. ſpiritus ille inclinabat,non vincitur,niſi ſpiritus orationē confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. De quarto exorciſtæ vicio,præſertim ſcilicet in fide. Patet ibidem de CHRISTI diſcipulis præſentibus. Vnde poſtea ſecreto

discipuli quærentes causam suæ impotentiæ. Respondit, propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis si habueritis fidem sicut granũ sinapis, dicetis monti huic tollere, &c. Vbi Hylarius: Crediderunt quidem apostoli, sed nondum erant perfecti in fide, nam Domino in monte morante cum aliis tribus, & illis cum turba residentibus, quidam tepor eorum fidem relaxauerat. De quinto patet in vita patrum, vbi legimus aliquando obsessos non liberatos per S. Antonium, sed per discipulũ eius Paulum fuisse liberatos. De sexto patuit supra, quia non semper cũ quis liberatur â culpa liberatur à pœnis, sed remanet interdum pœna in vindictam & satisfactionem præcedentis delicti, & adhuc aliud remedium, de quo fertur quod plures fuerint liberati, videlicet, quod maleficiati de nouo fuerint baptizati, licet sub conditione super quo vt præmisi nil determinare debemus. Verissimum tamen existit ꝙ cum debite quis ante baptismum non fuit exorcizatus, vtique diuina permissione diabolus semper maiorem recipit in talem potestatem, patet ex præmissis nec ambiguum est, quia plures negligentiæ, siue â sacerdotibus nõ bene dispositis, vbi iam quartum impedimentum prænotatum tangitur, videlicet exorcistæ vicium committunt, siue à vetulis quę tempore necessitatis debitum modum baptizandi non seruant. Nec tamen asserere volo quin sacramenta â malis conferri possint, & quod imo quãtumcunq; malus baptizat & conficit, dummodo debite sub debita forma, verborum materia in intentione baptizat, ordinatus & conficere intendat, sic à simili in exorcizando rite procedat, & nõ suffusus aut violentus, vnde & sine actuali vel habituali intentione, & vtinam non cespitando, & verba necessaria obmittendo, huiusmodi sacris officiis se immisceatur. Reuera sicut ad conficiendum quatuor essentialia deseruiunt, scilicet, materia, forma, intentio, ordo, modis tamen prætactis, & vbi vnum deruerit, nec conficere poterit, ita circa exorcismos suo modo asserere oportet.

Nec

Nec obiectio valet, quod sine exorcismis in primitiua ecclesia baptizabantur, aut etiam quod nunc caracterem baptismalem sine eo valeat baptizatus recipere, quia sic Gregorius in vanũ exorcismos instituisset, & ecclesia in suis cæremoniis potius erraret. Quare nec ausus sum omnino reprehendere qui maleficiatos sub conditione vellent rebaptizare, & neglecta fortassis recuperare. Fertur etiam de illis qui nocturno tempore in somnis per alta ædificia sine læsione solent incedere, quod vtique opus esse malignι spiritus tales sic deferentes plures asserunt, hi cum rebaptizantur melius habere noscuntur, & mirum ꝙ vbi nominibus propriis annuuntur, subito ad terram corruunt, ac si fortassis illud nomen non debite in baptismo fuerit impositum. Expedit lectorem esse attentum super sex illa impedimenta, licet enim super energuminos aut possessos, & non super maleficiatos sonant, tamen quia æqua virtus vtrobique requiritur diuina, imo dici potest quod maioris sit difficultatis maleficiatum curare, quàm energuminum aut possessum, ideo illa impedimenta si ibi possunt habere locũ, & à fortiori super maleficiatos, quod tali ratione probatur. Nam vt supra patuit ca. 10. aliqui possidentur interdum pro nullo proprio delicto, sed proleui alieno, & variis aliis de causis. In maleficio aũt quando adulti maleficiuntur, vt plurimum eis contigit, quia in animæ necationem grauissimè à dæmone ab intus possidentur. Vnde duplex labor circa maleficiatos, vbi simplex circa possessos ab extra requiritur de hac grauissima possessione. Cassia, colla. abba. Sereni, dicit: Illi sunt veri miseri ac miserabiles iudicandi, qui cum se vniuersis criminibus flagitiisq; contaminant, nõ solum nullum in eis veri similiter signum diabolicæ suppletionis ostenditur, sed nec aliqua quidem operibus eorum cõdigna tentatio, nec vllum flagellum correptionis infertur, non enim merentur celerem temporis istius expeditamq; medicinam, quorum duritia & impœnitens cor, pœnã vitæ præsentis exce-

dens,thesaurizant sibiipsis iram & indignationem, in die iræ & reuelationis iusti iudicij,in quo vermis eorum non extinguetur.Et iterum idem Cassianus comparando corporalem possessionem ad animū per peccatū, paulo ante dicit: Multo grauius, inquit, constat illos vehementiusq; vexari,qui cū corporaliter ab ipsis affligi minimevideantur,animo tamen pernicioſius possidentur,eorum scilicet viciis & voluptatibus inuoluti,secundum apostoli nanq; sententiam,à quo quis superatur,eius seruus efficitur, nisi quod in hoc isti desperatius ægrotant,& cum sint eorum mancipia,nec impugnari se ab illis, nec dominatum eorū ferre cognoscunt.Ex quibus elicitur,quod à fortiori maleficiati in corpore, non tamen possessi à dæmone ab extra, sed ab intra, quò ad animæ necationem, grauius propter plura impedimenta sanantur. Quo ad tertium principale, scilicet quò ad remedia, notandum q̄ quia opera illa sunt duplicia.Licita omnino & non suspecta, aut suspecta, & nō omnino licita,& de primis supra tactū est immediatè. c.5. circa finem, vbi dubitatio ponitur super herbas, aut petras,vt maleficia repellant, quomodo hoc licitum sit. De secundis vero remediis quæ videntur esse suspecta, nō tamen omnino licita, nunc tractandū, aduertere oportet ea quæ in secundo principali huius secundæ partis operis, tacta sunt, de quatuor remediis quorum tria censentur illicita,quartum aūt non omnino licitum,sed vanū, de quo & canonistæ loquuntur,q̄ licitum est vana vanis contundere. Sed quia nos inquisitores huius opinionis sumus cū sanctis doctorib⁹,quod in casu quo remedia per sacra verba & exorcismos licitos non sufficiunt, & hoc propter impedimenta superius tacta,in numero sex aut septem,q̄ tunc tales maleficiati hortandi sunt ad patientiam æquanimiter, ad tollerandum mala præsentis vitæ in suorum criminum purgationem,& non vlterius quęrere quocūq; modo superstitiosa & vana remedia. Ideo si quis præmissis licitis exorcismis non contentus, ad huiusmodi

vana

vna ad minus remedia, de quibus supra tactum est, se transferre voluerit, sciat hoc nō nostra voluntate aut admissione fieri, sed quod polita & enucleata fuerūt ibidem talia remedia factum fuit, vt tantorum doctorum vt Scoti & Hostiensis, &c. ex parte vna, & aliorum theologorum ex parte altera, dicta quocunque modo concordarentur. Fatemur ergo cum sancto Augustino in quodam sermone contra sortilegos & diuinatores, & intitulatur sermo de auguriis, vbi dicit: Fratres, nostis me frequentius supplicasse, vt consuetudines paganorum & maleficorum minime seruare debere tis, sed hoc proficit apud alios parum. Et quia si vobis non dixero, pro me & pro vobis redditurus sum in die Iudicij rationem, & vobiscū mihi necesse erit æterna supplicia sustinere. Ergo apud Deum me absoluo, dum iterum atque iterum admoneo & contestor, vt nullus ex vobis diuinos aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut causa, aut infirmitate interroget, quia quicunque fecerit hoc malum, statim peribit in eo baptismi sacramentum, & continuò sacrilegus & paganus efficitur, & nisi pœnitentia subuenerit, statim inæternum peribit. Et postea subdit: Nullus dies exeundi & redeundi obseruat, fecit enim DEVS omnia bonavalde, & qui vnum diem & alterum statuit, sed quoties necessitas vrget faciendi aliquid, aut exeundi, signate vos in nomine CHRISTI, & symbolū, vel ORATIONEM DOMINICAM fideliter dicentes, securi in DEI adiutorio agatis. His autem quidam superstitiosi, & filij nimirū huius seculi, non contenti, errores erroribus accumulare volentes, vltra intellectum & intentionem Scoti, & canonistarum, his argumentis se defendere conantur. Quia enim res naturales habent quasdam virtutes occultas, quarum ratio ab homine assignari non potest, sicut & adamas trahit ferrum. Et multa alia, quæ Augustinus 21. de ciuitate Dei enumerat, ideo inquirere de huiusmodi rebus pro sanitate inquirenda, vbi exorcismi

& naturales medicinæ deficiunt, non erit illicitum, licet videatur vanum, hoc autem fieret, vbi quis per imagines non nigromanticas, ſed aſtrologicas, vel per anulos & huius ſanitatem in ſe vel in alio procurare vellet. Item arguunt, ſicut corpora naturalia ſubduntur corporibus cœleſtibus, ita etiam corpora artificialia, puta imagines ſortiuntur quaſdam virtutes occultas, ſpeciem conſequentes, ex impreſsione corporum cœleſtium, ergo etiam corpora artificialia, puta imagines, ſortiuntur aliquam virtutem occultam, à corporibus cœleſtibus ad aliquos effectus cauſandos, ergo vti eis & aliis huius non eſt illicitum. Præterea dæmones poſſunt multipliciter corpora tranſmutare, vt Auguſt. 3. de trini. dicit, & patet in maleficiatis, ergo licet vti etiam eorum virtute ad tollendum illa, ſed reuera in oppoſitum ſunt dicta omnium ſanctorum doctorũ, vt ſatis & ſparſim hinc inde patuit. Vnde ad primum dicitur, quod ſi res naturales ſimpliciter adhibentur ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur habere naturalem virtutem non eſt illicitum. Si vero adiungãtur vel caracteres aliqui, vel aliqua quęcunq; ignota, & vanæ obſeruationes, quę manifeſtum eſt naturalem non habere ſuper hoc efficatiam, erit ſuperſtitioſum & illicitum, vnde S. Thomas in 2. q. 96. ar. 2. in pede quæſtionis tractans hãc materiam, dicit: quòd in ijs quæ fiunt ad aliquos effectus corporales inducendos, vtpote ſanitatem, vel aliquid huius, conſiderandum eſt vtrum videantur naturaliter poſſe tales effectus cauſare, & quia licet cauſas naturales adhibere ad ſuos effectus, ideo non eſt illicitum. Si autem videantur non poſſe naturaliter tales effectus cauſare, conſequens eſt quod non adhibentur ad hos effectus cauſandos tanquam cauſæ, ſed ſolum quaſi ſigna, & ſic pertinent ad pacta ſignificationum cum dæmonibus inita, vnde Auguſtinus 21. de ci. Dei. alliciuntur dæmones per creaturas, quas non ipſi ſed Deus condidit delectabilibus, pro ſua diuerſitate diuerſis, non vt animalia cibis, ſed vt ſpũs, ſignis

per

pervaria genera lapidum, herbarum, lignorum, animaliū, carminum, rituum. Ad secundum dicit idem doctor, virtutes naturales corporum naturalium consequuntur, eorum formas substantiales quas sortiuntur ex impressione corporum cœlestium, & ideo ex eorundem impressione sortiuntur quasdam virtutes actiuas. Sed corporum artificialium formæ procedunt ex conceptione artificis, & cū nihil aliud sint quàm compositio, ordo, & figura, vt dicitur 1. Physi. non possunt habere naturalem virtutem ad agendum, & inde est quod ex impressione cœlestium corporum, nullam virtutem sortiuntur, inquantū sunt artificialia, sed solum secundum materiam naturalem, falsum est ergo quod Porphirio videbatur, vt August. dicit: 10. de ci. Dei. herbis, lapidibus, & animantibus, & sonis certis, quibusdā etiam vocibus & figurationibus, ac figmentis quibusdam etiam obseruatis in cœli auersione, motibꝰ syderum fabricari in terra ab hominibus potestates idoneas variis effectibus syderum exequendas, quasi effectus magicarum artium ex virtute cœlestium corporum prouenirent. Sed sicut Augustinus ibi subdit, totum hoc ad dæmones pertinet ludifactores animarum sibi subditarū. Vnde etiam imagines quas astronomicas vocant, ex operatione dæmonum habent, cuius signum est, eis inscribi quosdam caracteres, quæ naturaliter nihil operantur, non enim est figura principium actionis naturalis, sed in hoc distant astronomicę imagines à nigromanticis, quod in nigromanticis fiunt expresse inuocationes, vnde & ad expressa pacta cum dęmonibus inita pertinent. Astronomicæ ad tacita pacta propter figurarū & caracterum signa. Ad tertium non est huiusmodi potestas super dæmones commissa, vt eis licite vti possit ad quodcunqꝫ voluerit, sed est ei contra dæmones bellum indictū, vnde nullo modo licet homini dæmonū auxilio vti per pacta tacita vel expressa. Hæc Thomas. Ad propositum, quia dicit nullo modo, nec etiam quibuscunque vanis, quibus videlicet se

dæmon quocunq; modo posſit immiſcere. Si tamen ſunt adeo vana, vt & fragilitas humana pro recuperanda ſanitate illa aggreditur, doleat de prę teritis, caueat de futuris, orat vt ſibi debitum dimittatur, & in tentationem non amplius inducatur, inquit Auguſtinus in fine regulæ.

¶ Remedia cõtra grandines, & ſuper iumenta maleficiata.

Capitulũ VII.

QVALITER denique iumenta maleficiata poſsint remediari, ſimiliter & tempeſtates aëris. Notanda ſunt primo quædam remedia illícita, quæ â quibuſdam practicantur. Nam quibuſdam verbis aut factis ſuperſtitioſis, vt qui vermes in digitis aut membris, per quædam verba & carmina illicita curant, de quibus carminibus qualiter cognoſcuntur vt ſint licita vel non, in præcedenti capite tactum eſt. Alij ſunt qui ſuper iumenta maleficiata nõ aquã benedictam ſpergũt, ſed ori infundunt. Primum remediũ verborum eſſe illicitum vltra præmiſſa Guilielmus ſæpe allegatus ſic demonſtrat. Si enim verbis ineſſet virtus & dicamus verbis, vt verbis, tunc ex quinq; modis eſſet vn⁹, vel ex parte materiæ, id eſt, aêris, aut ex parte formæ, hoc eſt, ſoni, aut ex modo ſignificandi, aut ex parte omnium ſimul, nam primum, quia aër non interficit niſi ſit venenoſus, ſonus etiam non, quia excellens obiectum corrumpit potẽtiam, nec tertium, quia tunc hoc nomen diabolus vel mors inferius illa nocerent ſemper, & ſanitas bonitas ſemper prodeſſent, item nec omnia ſimul, quia totum aggregarum ex partibus inualidis, etiam totum eſt inualidum. Nec valet ſi obiicitur, Deus contulit vim verbis, ſicut herbis, & lapidibus, quia ſi quæ virtutes inſunt quibuſdam verbis, aut ſacramentalibus, aut aliis benedictionibus & carminibus licitis, has habent in ſe non vt verba, ſed ex inſtitutione & ordinatione diuina, & ex pacto Dei, ſicut ſi Dominus diceret: quicunque hoc fecerit, faciam ei hanc

gratiam,

gratiam, & sic verba in sacramentis efficiunt, quod signat, quanuis secundum alios etiam habent virtutem intrinsecā, sed prima opinio quia iam deseruit, ideo amplectitur. De aliis autem verbis & carminibus, patet ex præmissis ꝙ vt verba sunt verba composita, vel prolata, aut figurata, nihil efficiunt, sed inuocatio nominis diuini & obsecratio quæ est per sacra, quædam protestatio cōmittendū effectū diuinæ voluntati prosunt. Remedia etiam operū quæ illicita videntur, vt supra tactum est. Et etiam vbi in partibus Sueuię plurimum practicatur, ꝙ prima die Maij ante ortum Solis, mulieres villanæ exeunt, & ex siluis vel arboribus, deferunt ramos, de salicibus aut alios frondes, & ad modum circuli plectentes, in introitu stabuli suspendunt, asserentes ꝙ per intregrum annū iumenta cuncta illæsa á maleficis remanent & præseruantur, hoc quidem remedium secundū opinionem illorum qui dicunt vana vanis contondere posse, non esset illicitum, sicut nec etiā qui per carmina ignota morbos expellerent. Sed sine offensione procedēdo dicamus, ꝙ si prima die vel secunda, mulier vel quicunque egrediatur, non habens respectum ad Solis occasum vel ortum, colligit herbas, frondes aut ramos, cum oratione dominica, aut symbolo fidei, suspendit illa super ostium stabuli, bona fide, cōmittens effectū custodię diuinę voluntati, nō erit irreprehensibilis, vt supra in p̄ce. c. ex verbis Hiero. & habetur 26. q. vltīo. licet herbas & petras habere etiā sustinenti dæmonium sine incātatione. Ad idē sunt qui in travinetas aut segetes, signū crucis, frondes, aut flores b̄ndictos in die palmarū continent, erigunt, & asserunt ꝙ vndique frugibus per grandines læsis, segetes in eorum campis illæsi remanserunt. De quibus iuxta distinctionē tactā discernēdum videtur. Ad idem, sunt quę pro conseruatione lactis, ne videlicet vaccæ per maleficia priuentur, integrū liquorem lactis quem die sabbati colligunt, pauperibus gratis pro Deo distribuūt, & per huiusmodi eleëmosynam, asserunt vaccas etiam sub vberrate ampliori

ampliori lactis à maleficiis præscrutari. In quo opere nihil superstitiosum iudicatur, dummodo pietatis causam quam pauperibus exhibent, etiam diuinam pietatem implorare pro conseruatione iumẽtorum taliter proponũt, vt tamen affectum custodiæ diuinæ prouidentiæ, pro suo beneplacito relinquunt. Præterea Nider in suo præceptorio præcepto primo c. dicit: quod etiam per carmina scripta & verba sacra licet iumenta sicut homines infirmos benedicere, & per ea quæ incantationis speciem habere videtur, dummodo sentem præmissæ conditiones seruãtur, dicit enim quod à deuotis personis & virginibus experiẽtiam habuerit, quod adhibito signo crucis super voccam, & dominica oratione cũ salutatione angelica trinies, vel circiter, cessat opus dæmonis, etsi est per maleficium, & in suo Formicario constat quod malefici de ritibus ecclesiæ veneratis & seruatis sua maleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ asperſionem, per salis consecrati sumpsionem, per candelarum in die purificationis & palmarum, in die palmarum consecratarum vsum licitum, & similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcizat, vt vires dęmonis imminuant. Præterea quia maleficæ quando volunt iumentũ priuare liquore lactis, solent ex illa domo in qua iumentum moratur, modicum lactis vel butiri, ex illo iumento coagulatum petere, vt sic cõsequenter valeant per suam artem iumentum maleficiare, ideo sint cautæ mulieres, à quibus suspectę huiusmodi petunt, ne eis in minimo mutent aut donent. Præterea sunt certæ mulieres quæ dũ sentiunt quod in coangulando butirum nihil proficiunt, sicut in vasis oblongis ad hoc aptis laborare solent, tunc si subito ex suspectę maleficæ domo modicum butiri habere possunt, tria frustra seu bolos ex illo butiro faciunt, & sub sanctissimæ trinitatis inuocatione, patris & filij, & spiritus sancti, illa frustra in vasculum proiiciunt, & sic omne maleficium fugatur, vbi iterum incidit, vanum vanis cõtondere tantummodo ex eo quod butirum à maleficæ

fica ſuſpecta habet mutare, quod ſi abſq; hoc ſub inuoca-
tione ſanctiſsimæ trinitatis orationem dominicam adiun
gendo, etiam ſi de proprio butiro, ſiue alieno ſi proprium
non haberet tres pecias immitteret, effectum diuinæ vo-
luntati committens, irreprehenſibilis maneret, licet com-
mendanda nō eſſet propter tres videlicet pecias butiri im-
miſſas, commendanda autem ſi per aſperſionem aquæ be-
nedictę, ſalis exorcizati immiſsionem, cum oratione vt ſu
pra maleficiū fugaret. Præterea quia ſæpe omnia iumenta
maleficiis interficiuntur, aduertere debent quibus talia ac
cidunt, & ſub limine oſtij ſtabuli, aut præſepe, vel vbi ade
quantur terra amoueatur, & alia terra cū aſperſione aquę
benedictæ ad illa loca reponatur, quia ſæpe maleficę faſſæ
ſunt maleficij aliqua inſtrumenta ad illa loca occultaſſe,
faſſæ quod ad inſtantiam dęmonum tantummodo foueā
facere habebant, dæmon autem maleficiū repoſuiſſe, quod
quidem maleficium res viliſsima erat, vt lapis, lignū, vel
mus aut ſerpens aliquis, conſtat enim quod diabolus ma-
leficia operatur per ſe, nec in illis rebus indiget conſenſu,
aut & perditionē maleficæ quærit, vnde & ipſam aliquo
modo cooperari cogit. Contra grandines vero & tempe-
ſtates vltra ea quæ ſupra de ſigno crucis erecto hoc reme-
dium practicatur, lapilli enim tres ex grandine in ignem,
ſub inuocatione ſanctiſsimæ trinitatis, ſubliciuntur ora-
tio dominica, cum angelica ſalutatione bis aut ter adiun-
gitur euāgelium Ioannis, In principio erat Verbum, cum
ſigno crucis vndique contra tempeſtatem, ante & retro,
& ex omni parte terræ ſubinfertur. Et tunc cum in fine re
plicat trinies Verbum caro factum eſt, & trinies ex poſt
dixerit per euangelica dicta, fugiat tempeſtas iſta, ſubito
ſiquidem tempeſtas ex maleficio fuit procurata ceſſabit.
Hæc veriſsima experimenta nec ſuſpecta iudicantur, hoc
ipſum enim quod lapilli in ignem proiiciuntur, ſi abſque
inuocatione diuini nominis fieret, ſuperſtitioſum cenſe-
retur. Quod ſi dicatur, nunquid ſine illis lapillis ſedari

poſsit

posſit tempeſtas: Reſpondetur, vtique per alia ſacra verba. Proiiciens autem intendit diabolum moleſtare, dum eius facturam per inuocationem ſanctiſsimæ trinitatis deſtruere conatur. Ad ignem potius quàm ad aquam proiicit, quia citius dum reſoluuntur, eo etiam citius eius factura deſtruitur, effectum tamen cuſtodiæ diuinæ voluntati committit. Eſt ad hoc quod malefica quædam à Iudice interrogata an per aliquem modum tempeſtates à maleficis concitatæ ſedari poſſent. Reſpondit, poſſunt, per hoc, videlicet: Adiuro vos grandines, & ventos, per quinq; vulnera Chriſti, & per tres clauos, qui eius manus & pedes perforarunt, & per quatuor euãgeliſtas ſanctos, Matthęũ, Marcum, Lucam & Ioannem, vt in aquã reſoluti deſcendatis. Fatentur etiam multæ, licet quædam ſponte, quædã in torturis & difficulter, quod quinque ſunt, per quæ mulcum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in perſonam hominis fiant, aliquando ne in ſuis amicis, & ſunt, fidem integram, vel DEI pręcepta ſeruantibus, ſe ſigno crucis & orationibus munientibus. Ritus & cæremonias eccleſiæ colentibus, publicam iuſticiã bene exequentibus, & Chriſti paſsionem verbo vel mẽte ruminantibus. Vnde & Nider vbi ſupra ea de cauſa vniuerſaliter vel communiter in eccleſia campanæ contra auram pulſantur, tum vt tanquam tubas Deo conſecratas dęmones recedant à ſuis maleficiis, tum etiã vt populus excitatus Deum contra tempeſtates inuocet, & eandem ob cauſam cum altaris ſacramento & ſacris verbis, ad auram ſedandam proceditur communiter, ex antiquiſsima conſuetudine eccleſiarum, in Gallia, & in Germania. Sed quia hic modus circa deportationem ſacramenti ad auram ſedandam, videtur multis quoddam ſuperſtitioſum, non intelligentes regulas per quas agnoſcitur aliquid ſuperſtitioſum vel non. Ideo conſiderandum eſt, quod quinque dantur regulæ ſeu cõſiderationes, per quas quilibet agnoſcere poteſt, an opus Deo exhibitum ſit ſuperſtitioſum, id eſt,

ſupra

ſupra modum Chriſtianæ religionis obſeruatum; vel ſit ad debitum cultum & honorem Deo exhibendum, tam in cordis quam corporis actibus, ex vera virtute religionis progrediens, iſta enim eliciuntur ex gloſa ſuper illud apoſtoli ad Collo. 2. quæ ſunt rationem habẽtia ſapientiæ in ſuperſtitione quæ dicit: Superſtitio eſt religio ſupra modum ſeruata, vt etiam ſupra tactũ eſt. Prima eſt, quod in omnibus operibus noſtris cum gloria Dei debeat eſſe principalis finis noſter, iuxta illud: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid faciatis, omnia in gloriam Dei facite, ideo in omni opere ad religionem pertinens Chriſtiana attendatur, an opus ſit ad gloriam Dei, & homo in opere det principaliter gloriam DEO, ita quod per ipſum opus & mens hominis Deo ſubiiciatur. Et quidem licet propter hanc regulam cæremonialia, vel etiam iudicialia veteris Teſtamenti, iam in nouo non exercentur, cum ſciamus illa ſub figura, hæc autem in veritate iam eſſe propalata, tamen deportatio ſacramenti vel reliquiarum, ad aurã ſedandam, non videntur contra hanc regulam militare. Item cum ſecũda regula ſit, quod attendatur an opus quod fit ſit ad exercitium vel refrenatiuum concupiſcentiæ, vel abſtinentiæ corporalis, modo tamen virtuti debitę, hoc eſt, ſecundum ritum eccleſiæ, vel ſecundum moralem doctrinã, quia apoſtolus dicit, Rom. 12. Rationabile ſit obſequium veſtrum, & propter hanc ſecundam regulam, fatue faciunt vouentes non pectinare caput ſabbato, vel ieiunare die dominico tãquam meliori die, & ſimilia, non videtur iterum quod deportatis ſacramentis, &c. ſit ſuperſtitioſum. Item cum tertia regula ſit, quod attendatur an opus ſit ſecũdum ſtatutum vniuerſalis eccleſiæ, vel ſecundum ſacræ ſcripturæ teſtimonium, vel ſaltem ſecundum particularem eccleſiæ ritum, aut de conſuetudine generali, quæ ſecundum Auguſtinum pro lege habenda eſt. Vnde & beatus Gregorius ſcribit Anglicorum epiſcopo, conquærenti quod ſunt diuerſæ eccleſiæ conſuetudines in

miſſarum

missarum celebratione. Respondit Gregorius, vt siue in Romana, siue in Galliarum, siue in quacunq; ecclesia aliquid inueneristi quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, diuersæ enim consuetudines ecclesiæ in cultu diuino, in nullo veritati repugnant, & ideo seruandæ, & eas præterire illicitum est. Ideo vt in principio tactum est, antiquissimæ consuetudines ecclesiarũ Galliæ, & quarundam Germaniæ, cum decreuerint eucharistiam ad auram deportare, nõ poterit hoc esse illicitum, verùm quod non in patulo, sed in sacrario abscondito & incluso. Item cum quarta regula sit quod inspiciatur q̃ opus quod fit, habeat naturalem proprietatem ad effectum qui expectatur, alias enim si hoc non habet, censetur superstitiosum, ex qua consideratione caracteres ignoti, & nomina suspecta, etiam imagines astronomicæ & nigromanticæ refutantur omnia tanquam suspecta, ideo & ex hac consideratione non possumus dicere quod deportatio reliquiarũ, aut eucharistiæ, contra diabolicas infestationes, sit superstitiosum, imo religiosissimum, cum ibi tota salus nostra contra aduersarium contineatur. Item cum quinta regula sit, vt attendatur quod opus quod fit non præbeat occasionem scandali vel ruinæ, quia tunc licet non esset superstitiosum, tamen propter scandalum esset dimittendum, vel differendum, vel occulte sine scandalo faciendum, ideo si deportatio talis sine scandalo fieri potest, vel saltẽ occulte tunc non est obmittendum. Ex ista enim regula sæpe obmittuntur benedictiones per verba deuota, siue super infirmos, siue vt ad collum alligentur, & hæc à secularibus obmittuntur, dico quod saltem non publice fiunt, vbi occasione ruinæ in aliis simplicibus præstare possent.

Hæc sufficiant quò ad remedia contra grandines, per verba & opera licita.

*

¶ Remedia quædam occulta, contra quasdam occultas dæmonum infestationes.

Capitu-

Capitulum VIII.

SED iam iterum ſuſpenditur iudicium adſcribendum remedia contra quædam terræ frugum nocumenta, quæ per vermes interdum & cinifes, per turmas ad longiſſima terrarum ſpacia in aëre volantes, ita vt ſuperficiem terræ cooperire videantur, radicitus cuncta virentia, tam in vinetis quàm ſegetibus, & graminibus conſummatis immittuntur. Item remedia cõtra pueros opere dæmonum cambitos. Ad primum tamẽ dicendum iuxta S. Thomam, 2.2.q.90. vbi petit: An liceat adiurare irrationalem creaturam. Reſpondit quod ſic, per modum tamen compulſionis, quæ referri tunc debet ad diabolum, qui in nocumentum noſtrum vtitur irrationabilibus creaturis, & talis eſt modus adiurandis in eccleſiæ exorciſmis, per quos dęmonum poteſtas excluditur ab irrationabilibus creaturis. Si enim intentio referetur quõ ad irrationalem creaturam, quõ ad ſe quæ nihil intelligit, vana eſſet, ex quo datur intelligi, quod per exorciſmos licitos, & adiurationes, poſſunt depelli, diuina tamen aſſiſtente clementia, taliter vt prius populo ieiunia, proceſſiones, & alię deuotiones iniungantur, propter adulteria eñ & multiplicationem criminum, huiuſmodi mala immittuntur, vnde & ad confeſsiones homines inducendi ſunt. In nonnullis etiam prouinciis excommunicationes fulminantur, ſed tunc vim adiurationis ſuper dæmones fortiuntur. Eſt & alia horribilis Dei permiſsio ſuper homines, vbi interdum mulieribus ſubtractis propriis filiis, & pueris alieni â dæmonibus ſupponuntur, & hi quidem pueri vulgariter campſores, in almanico, & vechſelkind nuncupati ſunt in triplici differentia. Nam aliqui ſunt ſemper macilenti eiulantes, cum tamen quatuor mulieres nulla vbertate lactis vnum lactare ſufficerent. Aliqui vero ſunt incuborum dæmonũ opere producti, quorum tamen filij non ſunt, ſed propriè illius hominis & viri cuius ſemen

receperunt, vt succubi, vel in somnis viros polluentes, hos enim interdū pueros diuina permissione supponunt, substractis propriis filiis. Est & tertium genus vbi interdum dæmones in speciem paruulorum apparentes, nutricibus se coniungunt. Cōmune in omnibus tribus quod multum ponderosi macilentes nō crescunt, & nulla vbertate lactis, vt præmissum est, lactantur, & sępius dicuntur euanuisse. Quare autem diuina pietas talia permittit, dici potest ꝙ ex duplici causa. Primo, quia parentes pueros nimis diligunt, vnde propter eorum vtilitatem talia permittuntur. Secundo, quia præsumendum est ꝙ huiusmodi mulieres quibus talia accidunt, vt plurimum sunt superstitiosæ, & in multis aliis â dæmonibus seducuntur, vnde & Dñs verus zelotes, secundum rectum zelum, qui est vehemens amor in propriam sponsam, ex quo alium non solum accedere non patitur, sed nec signa adulterij vel suspitionis, vt maritus zelosus super animam quam præcioso sanguine emit & per fidem desponsauit, sustinere potest in tactu, colloquio, appropinquatione, quocunq; modo cum inimico diabolo & aduersario salutis, & si signa adulterij maritus zelosus non patitur, quantum tunc turbatur quando adulterium cōmittit? vnde non mirum si propríj subtrahuntur filij, & adulterini supponuntur. Et quidem vt fortius ista imprimantur, & quantum Deus animam zelatur & non vult nec signa suspitionem causantia pati. Patet ex antiqua lege, vbi vt populum suū funditus elongaret ab idolatria, prohibuit non solum idolatriam, sed multa alia quæ occasionem possent præbere ad idolatriam, & quæ etiam in se nō videntur habere vtilitatem, quam tamen in suo mystico sensu mirabiliter retinent, vnde nō solum dixit Exo. 22. Maleficos non patieris viuere super terrā, sed & hoc adiunxit: non habitet in terra tua, ne forte peccare te faciat, sicut copulatrix occiditur, & peruagari inter homines non permittitur. Nota zelum Dei, Deuteron. 22. DEVS præcepit: Nidum cum ouis, aut pullis desuper cubantem

bantem matrem, non deberent simul seruare, sed matrem permittere auolare, quia hoc gentiles ad sterilitatem vertebant. Zelotes DOMINVS in suo populo noluit tale signum adulterij pati, sic iam vetulę inuentionem denarij, signum magni fortunij, & per oppositum vbi thesaurum somniarent iudicant. Item præcepit omnia vasa cooperiri, & vasculum non habens operculum immundum censeri. Error erat vt venientibus de nocte dæmonibus, aut vt vetulæ dicunt, die seligen, sed sunt maleficæ, vel dæmones in earum effigiis debent omnia consumere, vt post abundantius tribuant. Colorant quidam, & dicunt schret tellunt contra determinationem doctorum, quòd præter homines & angelos, non sunt aliæ creaturæ rationales, vnde non sunt nisi dæmones. Item Leuit. decimonono: Ne in rotundum attondetis comam, ne radetis barbam, illi enim faciebant idolatriè in venerationem idolorum. Item Deut. vicesimosecundo: vt viri non induerentur vestibus mulierum, nec econuerso quod illæ in veneratione deæ Veneris, & alij in venerationem Martis, & deæ priapis. Item ea de causa iussit destrui aras idolorum, & Ezechias destruxit serpentem æreum quando populus ei voluit offerre, dicens: cuprum est. Et ea de causa inhibuit somnia non obseruari & auguria, & præcepit vt vir aut mulier, in quo phytonicus spiritus esset, occideretur, sicut iam sunt vvarsägerin nuncupati, quę omnia quia suspitionem generant, ad adulterium spirituale, ideo vt dictū est, ex zelo quem DEVS habet ad animas sibi desponsatas, sicut sponsus ad sponsam inhibuit. Sic etiam & nos prædicatores aduertere debemus, quod nullum sacrificium DEO magis acceptum, quàm zelus animarum, vt Hieronymus super Ezechielem testatur. Vnde & consequenter in tertia parte operis, de exterminio maleficarum, quò ad vltima remedia tractandum erit, hoc ipsum enim vltimum Ecclesiæ refugium, ad quod etiam ex diuino obligatur, vt dictum est præcepto. Maleficos ne pa-

tiaris viuere super terram, vbi & remedia contra maleficos sagittarios includuntur, cum & hoc ipsum genus nisi per seculare brachium poterit exterminari. Remedium dum quis intuitu cõmodi temporalis, se ex toto dæmoni deuouit, sicut experientia sæpe docuit, per verã confessionem licet à diaboli potestate liberãtur, tamen diu & post grauissime molestati, & præcipue nocturnis temporibus fuerunt, & hoc in eorum pœnam DEVS permisit, signũ autem quod liberati erant, ex illo agnoscebatur, quia pecuniam in bursis aut capsulis, post confessionem deficiebat, super quæ plurima gesta deduci possent, sed brevitatis causa obmittuntur.

¶ Sequitur tertia pars totius operis super modos exterminandi, vel ad minus puniendi per debitam iusticiã in foro ecclesiastico & ciuili, & habebit quæstiones 35. generalis tamen & introductoria præmittitur.

III. PARS.

VTRVM maleficæ & earum fautores, receptatores & defensores, ita subiiciuntur iudicio ecclesiastico diocesanorum, & ciuili, quod ab earum inquisitione valeant hęreticæ prauitatis inquisitores esse exonerati, & arguitur quod sic. Nam in ca. accusatus. §. sane. lib. 6. dicitur: Sane cum negotiũ fidei quod summe priuiligiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri pestis inquisitores hæreticæ à sede apostolica deputati, de diuinationib⁹ aut sortilegiis, nisi hęresim saperent, manifeste intromittere se non deberent, nec punire talia exercentes, sed relinquere suis iudicibus puniendos. Nec videtur obstare quod hæresis maleficarũ hîc non exprimitur, tum quia eisdem pœnis in foro

conscientiæ

conſcientiæ puniuntur,de conſe. diſt. 2. pro dilectione. Si diuinatorum & maleficorum peccatum occultum ſit, interponítur pœnitentia quadraginta dierum , ſi notorium eucharíſtiæ denegatur , & quorum in eadem pœna etiam ídem iudicium decernitur, tum etiam quia eadem vtrobí que videtur eſſe culpa , cum ſicut ſortilegi iudicium ſortiunt,ita maleficæ nocumenta creaturarum à dæmonibus expectant & exigunt vtrobique,quod à ſolo Deo quęrendum eſt , à creaturis illicitè requirentes , vnde vtrobique peccatum idolatriæ, ad quem ſenſum Eſaiæ 21. notatur ℣ rex Babylonis ſtetit in biuio in capíte duarum viarum cõ miſcens ſagittas,interrogauit idola. Præterea ſi dicatur,℣ ca. reſtringít diuinatores & ſortilegos ſuper crímen hæreſis,in quo ſubeſſe debent íudicio inquiſitorum,cum dicit: niſi hæreſim ſaperent manifeſte, ita quod ad minus diuinatorés & ſortilegi hæreticales ſint eís ſubiecti.Contra, quía tunc eſſent dandi díuinatores artificiales , de quibus nullibi in ſcripturis fit mentio . Præterea ſi maleficæ ſunt inquiſitorum iudicio ſubiectæ , hoc erit propter crimen hæreſis, ſed quia facta maleficarũ ſine hæreſi poſſunt fieri, probatur . Nam ſicut conculcare Chriſti corpus in luto, quod valde horrendum eſſet peccatum , poteſt fierí ſine errore in intellectu , & per conſequens etiam ſine hæreſi, quia ſtat firmiter aliquem credere ibi eſſe corpus,proiicere tamen in lutum ad complacendum dęmoní,ex aliquo pacto,ideovt optatum finem puta theſauri inuentionem, vel ſimile obtineret , ita & facta maleficarum ſine errore fidei, licet non abſq; grandi peccato fierí poſſunt, vnde in illo caſu vtique iudicium inquiſitorum ſubterfugiunt,& ſuis iudicibus relinquuntur. Præterea ſicut Salomon diis ſuarum vxorum reuerentiam exhibuit propter complacentiam, nec tamen propterea apoſtaſiam perfidiæ incurrebat,quía mente fidelis & veram fidem ſemper retinuit, ita & maleficæ propter reuerentiam quam exhibent diabolo,propter pactum ínitum, mente fidem retinentes, nõ

sunt propterea hæreticæ nuncupandæ. Præterea si dicatur quod omnes maleficæ fidem habent abnegare, vnde & hæreticæ iudicandæ. Contra, quia in casu quo etiam mente & corde abnegarent, adhuc non hæreticæ, sed apostatæ nuncupantur, & cum sit differentia inter hæreticum & apostatam, & hæretici inquisitorum iudicio subiiciũtur, vtique maleficæ eorum iudicium subterfugere habent. Præterea 26. quæst. 5. dicitur: Episcopi eorumq; ministri, omnibus modis elaborare studeant, vt pernicioſam & à Zabulo inuentam sortilegam & magicam artem, ex parochiis suis penitus eradicare studeant, & si aliquem virũ aut mulierem huius sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant, vnde cum cadicat suis iudicibus relinquant, & quia loquitur in plurali, tam de ecclesiastico quàm ciuili iure, ideo ad minus per ca. allegatum subduntur diocœsanorum iudicio. Quod si diocœsani etiam seipsos exonerare vellent, prout inquisitores præfatis iam tactis argumentis rationabiliter facere videntur, vellentq; maleficarum punitionem ad temporales iudices retorquere. His argumentis probabiliter hoc facere possent, habetur in ca. vt inquisitionis. §. prohibemus quoque districtius prefatis dominis temporalibus & rectoribus, ipsorumq; officialibus, ne ipsi de hoc crimine cum sit meré ecclesiasticum quoquo modo cognoscãt, vel iudicent, & loquitur de crimine hæresis, sequitur ergo quod vbi crimen non est mere ecclesiasticum, sicut est crimen in huiusmodi maleficis, qui propter damna temporalia quæ ab eis inferuntur à ciuili & non ab ecclesiastico, debẽnt puniri. Præterea. C. de Iudæis. l. vl. in fine dicitur: Cernat preterea bona sua proscripta, & mos sanguinis pœna destinandus, qui fidem CHRISTI repugnabat peruersa doctrina, ꝙ si dicatur ꝙ lex loquitur de Iudæis conuersis, & post redeuntibus ad ritũ Iudæorũ, instantia non valet, imo argumentũ amplius per hoc fortificatur, eo ꝙ cum tales propter apostasiã à fide, Iudex ciuilis habet punire,

nire,ergo etiam maleficas fidem abnegantes,cũ abnegatio fidei in toto vel in parte,sit fundamentũ maleficarũ. Præterea licet in solutione dicatur, q̃ pro eodem apostasia & hæresis sit capienda, adhuc tñ ecclesiasticus Iudex non se habet de eis intromittere, sed ciuilis,nam occasione quæstiones hęresum nullus debet populum cõmouere.Sed prę ses debet per se prouidere. In autenti de manda. princi.id est,de mandatis principũ.colla.3.§.neq̃ occasione. vbi dicitur: neque occasione religionum hæresum'q̃ quęstiones permittas alicui prouinciam commouere, aut aliter quadam præceptione iniungi prouinciã cui præsides, sed ipse prouidebis cõpetenti vtilitate fiscalibus, & quæ alia sunt perscrutari, & non permittere aliquid fieri citra nostras præceptiones occasione religionũ. Patet ex his q̃ de expugnante fidem nullus debet se intromittere, nisi præses.
Præterea si cognitio iudicum,& punitio talium maleficarum non spectaret totaliter ad ciuilem Iudicem, quo modo leges de his tribus se intromittere possent. Nam.C. de maleficis. l. nemo. l. culpa. l. nullus omnes illos quos vulgus maleficos vocat,capitali pœna subiicit, & e.l.misliti. bestiis obiicere decernit, qui magica arte vitæ innocentum insidiantur. Item quod quæstionibus & tormentis ad interrogandum subiici debeant, & quod nullus fidelium sub pœna exilij,& etiam amissione omnium bonorum, cum eis participat, cum multis aliis pœnis annexis,quæ eligenti illas leges occurrunt. Econtrario vero & pro veritate, legum doctores talium maleficarum punitionem in ecclesiasticum Iudicem possunt retorquere, vt simul copulatiue habeant cognoscere & iudicare, & hoc sic probatur. In crimine canonico pręses cum metropolitano habet discernere, & non metropolitanus per se, sed adiuncto pręside, patet in auten. de manda. prin. §. Si vero canonicum sit quod quęritur, vna cum metropolitano prouincię hoc disponere & decernere prouidebis, siue alij quidam dubitant, glo. id est, in fide, quo casu

ſolus cognoſcet, ſiue alij quidam gloſa. tunc epiſcopus cum præſide .ſ. cognoſcet & cauſæ Deo dare amabilem & decibilem terminum, qui & decentur orthodoxam cuſtodiat fidem & identitatẽ procuret fiſcalibus, & noſtros ſubiectos ſeruet inuiolatos, glo .i. eos non corrumpat in fide. Præterea princeps ſecularis licet puniat pœna ſanguinis non tamen per hoc iuditium eccleſiæ excludit, cuius eſt cognoſcere & diffinire: immo neceſſario præſupponit. vt patet. C. de ſumma tri. & fi. ca. 51. in fine, & extra de hære. c. ad abolendam. &. c. vergentis. &. c. excommunicamus. 1. & 2. immo eadem pœna eſt & ſecundum leges, & ſecundum caſi. vt patet. C. de hære. l. Manicheos. & l. Arriani. vnde & ad eos pertinet: præcipue inſimul, & non diuiſim talium punitio. Præterea ſicut leges decernunt clericos à proprijs iudicibus emẽdari, & nõ à temporalibus ſeu ſeculatibus, eo quod crimen eccleſiaſticum in eis cenſetur, ita & maleficarum crimen: cum ſit partim ciuile & partim eccleſiaſticum, propter damna temporalia & fidem quam violant. Ideo ad vtriuſq; partis iudices pertinet ad cognoſcendum, iudicandum & puniendũ, & fortificatur ratio in auten. vt cleri. apud proprios iudices. ſ. ſi vero. colla. 6. vbi dicitur. Si vero eccleſiaſticũ ſit delictum egens caſtigatione eccleſiaſtica & mulcta, DEO amabilis epiſcopus hoc diſcernit nihil communicantibus clariſsimis prouinciæ iudicibus. Neq; enim voluimus talia negotia omnino ſcire ciuiles iudices, cum oporteat talia eccleſiaſticæ examinari & emendari animas delinquentiũ, per eccleſiaſticã mulctam, ſecundum ſacras & diuinas regulas, quas & noſtræ ſequi nõ dedignantur leges. Hæc ibi. Vnde & per oppoſitũ crimen mixtum ab vtriuſq; eſt puniendũ. Reſponſio, cum principalis intẽtio noſtra in hoc opere ſit ab inquiſitione maleficarũ, quantũ cum Deo fieri poſsit, nos inquiſitores partium ſuperioris alemanię exonerare ſuis iudicibus ad puniendũ relinquendo, & hoc ꝓpter negotij arduitatẽ, dũ tñ identitate fidei

& ſaluti

& saluti aiarum nō eo minus prouideretur, quare & præsens opus aggressi sum⁹ ipsis iudicib⁹ modos cognoscēdi, diffiniēdi, & sententiandi relinquēdo. Ideo ad ostendendū ꝙ episcopi cōtra maleficas in multis ꝓcedere possint, etiā seclusis inquisitoribus, licet ipsi episcopi sine temporali & ciuili iudicio, vbi punitio transit in vindictam sanguinis, non ita procedere valeant, expedit certas opiniones aliorum inquisitorum, in diuersis regnis Hispaniæ, in mediū deducere, & illas salua eorum semper reuerentia, cum sub ordine vno prædicatorū militamus infringere, vt eo clarior in singulis habeatur intellectus. Est itaq; eorum opinio, quod omnes malefici, sortilegi, diuinatores, nigromātici, & breuiter sub quocunque genere diuinationum existant, & qui fidem sacram semel susceperunt, & professi sunt, iudicio inquisitorum subiaceant, taliter vt in tribus quæ notantur in capitulo, multorum quærela, in principio de hære. in clementi. nec inquisitor sine episcopo, nec episcopus sine inquisitore procedere habeat. Licet in quinque aliis vnus sine altero procedere valeat, si cui placet capitulum legat & inueniet, vnum autem è tribus est sententia diffinitiua, ad quam vnus sine altero non debet procedere, & hoc vbi præfati hæretici sunt habendi. Addunt insuper blasphemos, & quocunque modo dæmones inuocantes, & excommunicatos, qui in excōmunicatione steterint per annum animo cōtumaci, in causa fidei, vel etiā in nō causa fidei, sub certis casibus & plura alia includūt, per quæ auctoritas ordinariorum nimis eneruatur, & nobis inquisitoribus ampliora onera imponuntur, minus secure coram tremendo iudice, qui vtique districtam à nobis super commissi officij exiget rationem, & quia eorū opinio non infringitur, nisi eorum fundamentum sit annulatum, ideo notandum, quod principale fundamentum per glosatores canonum, & præcipuè super ca. accusatus, & ꝯ. Sane, & super verba, hæresim sapiant, manifeste accipitur, fundāt insuper se super dicta theologorū, Thomę,

Alberti, Bonauenturę, in 2. senten. dist. 7. Ex his specialiter aliqua expedit recitare. Nam vbi ca. dicit, vt in augmento primo deductum est, quod inquisitores hæreticæ prauitatis, de sortilegiis & diuinationibus se non debeant intromittere, nisi hęresim sapiant, manifeste dicunt quod sortilegi vel diuinatores, sunt duplices, scilicet artificiales, & hæreticales, & primi dicuntur meri diuinatores, quia videlicet mere ex atte agunt, de quibus etiam loquitur canon ex tenore, extra de sortilegiis, vbi dicit quod Vdalricus presbyter cum quodam infami, hoc est diuinatore, dicit glosa ad secretum locum perrexit, non ea intentione vt dæmonem inuocaret, quasi dicat: quia hoc fuisset hæreticum, sed vt cum inspectione astrolabij furtum quoddam inueniret, quasi dicat: quod est mera diuinatio, vel sortilegium. Secundi vero hęreticales dicuntur diuinatores, qui in eorum arte dæmonibus aliquem honorem latrię vel dulię impendunt, qui diuinando futura prædicere conantur, vel aliquid simile quod hęresim sapiat, manifeste exercent, & tales iudicio inquisitorum, sicut & alij hęretici subiacent. Et quod hæc sit mens canonis, probant per canonistas glosantes verbum saperent. Nam Io. an. super allegatum canonem, accusatus, & verbum saperent: dicit ita saperent, sicut est circa aras idolorum nepharias preces emittere, sacrificia offerre, dęmones consulere, eorumq; responsa suscipere, vel associant sibi propter sortes exercendas hęreticos, vel faciunt prędicta cum sanguine, vel cum corpore CHRISTI, vel in sortibus, vt possint habere responsa, puerum rebaptizant, vel his similia. Ad eundem sensum allegant Archi. super eodem c. & §. Sane, & super eodem verba saperent. Item allegãt Ioannem, modo Raymundum, Guilhelmum de monte Laudu. Item probant per determinationem Ecclesiæ, ex Concilio Acquirensi. 26. quęst. 5. episcopi. vbi huiusmodi mulieres superstitiosę infideles nominantur, cum dicitur: vtinam hæ solæ in sua perfidia perissent, & perfidia in

Christiano

Christiano dicitur hæresis, vnde & inquisitorum hæretícorum iudicio sunt subiecti. Probatur insuper per theologos, primò per sanctum Thomam, in 2. senten. distin. 7. vbi quęrit: vtrum vti auxilio dæmonis sit peccatum, vbi inter alia hæc verba dicit super illud Esaiæ octauo. Nunquid nõ populus à D E O suo requiret visionem? In oibus in quibus complementum operis ex virtute dęmonis expectatur, est apostasia à fide, propter pactum initum cum dæmone, vel verbotenus si inuocatio intersit, vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint. Ad idem allegant Albertum in eodem suo scripto & distin. item Petrum de Tharentasia, item Petrum de Bonauentura, nouiter canonizato, qui tamen non Petrus nominatur, cum fuerit verum nomen suum, item Alexandrum de Ales, & Guidonem ordinis carmelitarum, qui omnes dicunt quod dæmones inuocantes, sunt apostatę, & per consequens hæretici, vnde inquisitorum hęreticorum iudicio subiecti. Sed quod præfati inquisitores per hæc & per quæcunque ab eis allegata, non possunt sufficienter probare, quin etiam præfati sortilegi, & cętera. iudicio ordinariorum, seu episcoporum, seclusis inquisitoribus possunt subiacere, & quod inquisitores à talium diuinatorum, nigromãticorum, seu etiam maleficorum, se possunt exonerare, non quod illi inquisitores male faciunt inquirendo super tales, vbi episcopi non inquirunt, in quo casu potius inquisitores illi sunt commendandi, sic probatur. Inquisitores nõ habent se intromittere nisi super crimen hęresis, & cum hoc oportet quod illud crimen sit manifestum. Patet per frequenter allegatum canonem, accusatus, & .§. Sane. Quo stante, tunc iterum arguitur, cùm quis aliqua cõmittit que absq; vicio hęresis commirtere potest, quantumcunque illa sint grauia & enormia, adhuc nõ est vt hęreticus iudicandus, licet sit puniendus, ex quo sequitur quod vbi quis non est iudicandus vt hæreticus, sed vt malefactor puniendus, inquisitor non se debet intromittere, sed debet talem

iuxta

fuxta tenorem canonis ſuis iudicibus ad puniendum relin quere. Quo iterum ſtante, ſequitur quod omnia inducta per gloſatores canoniſtas & theologos, vt dæmones.in uocare,eis ſacrificare,&c. vt ſupra tactum eſt, niſi ex vi cio hæreſis proceſſerint, inquiſitores ſe non debent intro mittere,ſed ſuis iudicibus vt ſupra relinquere. Quo iterũ ſtante cum præfata ſæpiſsime ſine vicio hæreſis fieri poſ ſunt, in quo caſu talia facientes non ſunt vt hæretici ha bendi,aut condemnandi, ſubſcriptis probatur auctorita tibus & rationibus, nam ad hoc quod aliquis ſit propriè hæreticus,quinque requiruntur. Primum eſt, vt ſit error in ratione. Secundum eſt,quod error ille ſit circa ea quæ ſunt fidei,vel contra veritatem determinationis eccleſiæ, in iis quæ pertinent ad fidem, vel bonos mores, & neceſ ſario ad conſequutionem vitæ æternæ.Tertium eſt,quod error talis ſit in illo qui catholicam fidem profeſſus eſt, a liàs enim eſſet Iudæus vel paganus,non hæreticus. Quar tum eſt,quod talis error in eo qui fidem ſuſcepit,ſit taliter quod aliquam veritatem de Chriſto confiteatur,pertinen tem ad diuinitatem vel humanitatem,aliàs ſi totũ diſcre deret,eſſet apoſtata. Quintum eſt, vt talem errorem per tinaci voluntate & obſtinata eligat,& ſequatur: & quod de hæreſi & hæretico ſit ſumpto.ca.alle.accuſatus.& ver bum ſaperent intelligatur, gloſam tamen canoniſtarũ nõ reprobando, ſed ſaluando ſic probatur. Nam quod primũ requiratur ſcilicet error in intellectu,hoc notum eſt omni bus per communem regulam. Duo requiruntur, vt quis dicatur hæreticus,vnum materiale,ſcilicet,error in ratio ne,alterum formale,ſcilicet,pertinacia in voluntate.Patet & per Auguſt. Hereticus eſt, qui nouas & falſas opinio nes aut gignit,aut ſequitur. Ratio etiã adeſt, quia hæreſis eſt ſpecies infidelitatis, & infidelitas eſt in intellectu ſub iectiue, ſicut & fides ſibi contraria & oppoſita habent fieri circa idem. Quo ſtante factum vel opus quodcunq; ſine errore non facit hereticum,vt puta ſi quis fornicatur,

aut

aut mœchatur, licet agat contra veritatem qui dicit: Non mœchaberis, ex hoc non est hæreticus, nisi credat vel opinetur fornicari esse licitum. Et ratio est, quia quandocunque alia duo necessario requiruntur ad constitutionem alicuius, deficiente altero illorum, impossibile est illud esse, quia dato opposito quod sine illo possit esse, iam non necessario requireretur ad constitutionẽ illius, sicut quia ad constitutionem domus, necessario requiritur fundamentum, paries, tectum, ideo altero deficiente, non habetur domus. Sic ergo quia ad hæresim constituendam requiritur error in intellectu necessariò, nullum factum absolute sine errore in intellectu facit hæreticum. Et propter hoc nos inquisitores Germaniæ dicimus cum B. Anthonio, in 2. par. sum. suæ, hanc materiam pertractantis, q baptizare imagines, adorare dęmones, eis thurificare, conculcare corpus Christi in luto, & omnia huiusmodi, quæ sunt valde horrenda peccata, nisi fit error in intellectu, non faciunt hominem hæreticum, & ideo si quis faceret ista, vtputa baptizaret imaginem, non male sentiens de sacramento baptismi, nec de eius effectu, nec credens istum baptismum esse aliquid, nec habere effectũ ex vi sua, sed fecit hoc propter aliquem finem, facilius assequendum à dæmone, cui quærit propter hoc complacere, ita quod aliquo pacto implicito, vel expresso illud agat, vt dæmon sibi vel alicui faciat quod petit, secundum quod caracteribus & figuris secundum artes magicas, ab hominibus dæmones pacto expresso, vel tacito inuocantur, ad desideria eorum explenda, dummodo non petant à dæmone quod fit supra facultatem eius, nec quantum ad potentiam, nec quantum ad cognitionem, sic scilicet, quod non male sentiat de potestate, aut cognitione dæmonis, sicut essent illi, qui crederent quod dæmon possit necessitate liberum arbitrium hominis, vel illi qui crederent, quod dęmon omnino ex tali pacto, & in omnem euentum, quantumcunq; à Deo nõ permissus, posset facere quod petunt, vel qui crederent, quod

posset

posset scire alteram partem futuri contingentis, vel effectum aliquem facere, qui est proprius soli Deo, tales enim non est dubium quod haberent errorem in intellectu, & male de potestate dæmonis sentirent, & per consequens suppositis aliis conditionibus quæ requiruntur ad hæresim, essent hæretici, & ordinariorum simul & inquisitorum iudicio subiecti. Sed si ex causis prædictis facerent, nō male sentientes de baptismo, & aliis prædictis, prout communiter fit, eo quod ipso facto malefici, & nigromantici, cum sciunt ipsum diabolum esse inimicum fidei, & aduersarium salutis, iam coguntur in eorum cordibus sentire magnam vim esse in fide, & quod nulli falsitati subiacere potest cui pater mendacij non præesse noscitur. Ideo licet talia facientes peccarent grauissime, non tamen essent hęretici, & ratio est, quia non male sentiunt de sacramento, licet eo male & sacrilegè vtantur, vnde sunt magis sortilegi quàm hæretici, & de numero illorum de quibus allega. accusatus. prætendit non subiacere iudicio inquisitorum, cum non manifeste sapiant hæresim, imo vix occulte & quasi nullo modo. Et eodem modo de adorantibus dęmonem & sacrificantibus ei, quia si hoc faciunt credentes diuinitatem esse in dęmonibus, vel credentes quod cultus latriæ sit ei exhibendus, vel quod omnino ex exhibitione talis cultus, assequantur quod requirunt à diabolo, non obstante DEI prohibitione, seu etiam permissione, tales essent hæretici. Sed si ista faciunt non ita sentientes de dęmone, sed vt aliquo pacto cum dęmone facilius per ista exequantur ab ipso quod intendunt, tales non sunt hęretici ex natura rei, licet grauissime peccent. Et quidem pro maiori declaratione sunt aliquæ obiectiones mouendæ. Nam obstare videtur, quod secundum iura symoniacus non est hęreticus, vt 1. q. 1. quisquis per pecuniam, & tamen non habent errorem in intellectu, nam symoniacus non est hęreticus proprie, sed large propter quandam similitudinem, quia ex quo vendit vel emit sacra, ita agit,

ac ſi æſtimaret donum gratię pecunia poſſe poſsideri, ſecundum Thomam. Sed non hoc ęſtimando ſicut communiter accidit, non eſt hęreticus, quia hoc non credit, ſed bene verum eſſet ſi hoc crederet, ſcilicet, donum gratię poſſe pecunia poſsideri. Item obſtare videtur quod dicitur de hęreti. quicunque. & alle. ca. accuſatus, quod adorans hęreticum, eſt hęreticus. Sed grauius peccat qui adorat dęmonem, quàm qui adorat hęreticum, ergo, &c. Item qui iudicandus eſt vt hęreticus, videtur eſſe hęreticus, nam eccleſia non poteſt iudicare niſi de iis quę patent, occultorum enim cognitor eſt DEVS & Iudex, diſt. 33. erubeſcant. Sed ea quę ſunt in intellectu non poſſunt patere niſi ex factis intrinſecis, viſis vel probatis, ergo talis faciens talia, eſt iudicandus hęreticus. Pręterea, impoſsibile videtur quod aliquis faciens talia, ſcilicet, conculcando corpus CHRISTI, & huiuſmodi, licet male ſentiat de corpore Chriſti, probatur hoc, quia impoſsibile eſt maliciam eſſe in voluntate, quin ſit error in intellectu, cum & ſecundum philoſophum omnis malus eſt ignorans ſeu errans, cum ergo talia facientes habeant maliciam in voluntate, ergo habent errorem in intellectu. Reſpondetur ad iſta, & primo ſuper primum & tertium, quia coincidũt. Duplex eſt iudicium .ſ. Dei, qui videt interiorem hoĩm, qui non poſſunt iudicare de interioribus, niſi per exteriora, vt argumentum fatetur tertium, mõ ille qui iudicatur vt hęreticus, iudício Dei eſt vere hęreticus, ex natura rei. Deus enĩ nullum iudicat hęreticum, niſi habentem errorem fidei in intellectu. Sed ille qui iudicatur hęreticus iudicio hominũ nõ oportet ꝙ ſit hęreticus ex natura rei, ſed ꝙ fecerit tale factũ, per quod apparet ipſum male ſentire de fide, & per conſequens iuris præſumpſione hæreticus reputatur. Et ſi quęratur, an eccleſia habet ſtatim iudicare tales, qui ſic adorant dęmones, vel baptizant imagines, hæreticos? Reſponſiones notã. Primo quod ad diſcernendum iſtud magis pertinet ad canoniſtas ſcilicet, quàm theologos.

Cano-

Canoniſtæ dicent iuris præſumpſione hæreticus reputa-
tur, & vt hæreticus eſt puniendus. Theologus dicet pri-
mò iudicio ſub correctione ſedis apoſtolicæ, non quantũ
eſt ex natura rei quicquid ſit iuris præſumpſione. Et ra-
tio poteſt eſſe iſta, quia quandocunque aliquis effectus de
pendere poteſt, ex duplici cauſa, nunquam ex natura rei,
ex illo effectu poteſt iudicare præciſe altera cauſa. Cum
igitur iſte effectus, qui eſt adorare dæmonem vel eius au-
xilium, ad maleficandum poſtulare, imaginem baptizan-
do, vel infantem viuum offerẽdo, vel occidendo, ad aliud
huius poſſunt procedere ex duplici cauſa, ſcilicet, vel cre-
dendo dæmonem eſſe adorandum, & ſibi ſacrificandum,
& imagines capere ſacramentales effectus, vel quia aliquo
pacto tacto cum dæmone, facio vt facilius obtineã quod
volo à dæmone, in iis quæ non ſunt ſupra facultatem ſuã,
vt ſupra tactum eſt, non debeo ſtatim iudicare ex tali effe
ctu præciſe alterã cauſam, ſcilicet, quod hoc faciat, vt ma-
le ſentiens de fide. Vnde quando conſtat de huiuſmodi ef-
fectu, vlterius inquirendum eſt de cauſa, & ſi ex errore &
peruerſitate fidei hoc fecerit, iudicandus eſt hæreticus, &
iudicio inquiſitorum cum ordinariis ſubiacebit. Sed ſi ex
alia cauſa, iudicandus vt ſortilegus & viliſsimus pecca-
tor. Alia reſponſio ad noſtrum propoſitum, quicquid ſit
ex omnibus dictis & allegatis, conſtat quod omnes diui-
natores & malefici, qui iudicantur hæretici iuris preſum-
ſione, & non ex natura rei, ordinatorum iudicio, & non
inquiſitorum ſubiacent, nec præfati inquiſitores aliorum
regnorum, per allegationes canonum & gloſatorum, ſe
tueri poſſunt, eo quod tales dæmonibus ſacrificantibus &
adorantibus, iudicant hæreticos, iuris præſumptionem,
& non ex natura rei. Textus autem dicit quod debeant
ſapere hæreſim manifeſte, id eſt, ſapere intrinſece, & ex
natura rei, & ſufficiet nobis inquiſitoribus de hæreticis ex
natura rei infectis ſe intromittere, alios ſuis iudicibus re-
linquendo. Et quia dictum eſt quod inquirendum eſt de
cauſa,

causa, vtrum ex errore fidei hoc fecerit vel non: vtiq; hoc facile erit. Nam sicut habitus fidei cognoscitur per actum fidei, qui est credere & confiteri quæ sunt fidei & habitus castitatis per caste viuere: ita ecclesia potest iudicare aliquem hæreticum, inquirendo si habet actum discernendi de aliquo articulo fidei. Sic etiam & malefica quæ fidem in toto vel in parte abnegauit, vel corpus CHRISTI viliſsime tractauit omagium præstitit, vtrum huiusmodi ad complacendū dæmoni tantum fecerit, immo si in toto abnegauit, etiam corde iam iudicabitur, vt apostata, & deficiet quarta conditio, quæ habet concurrere ad hoc, vt quis proprie dicatur hæreticus. Quod si huic determinationi obiicitur bulla & cōmissio nobis ab Innocentio octauo facta: vt maleficę iudicio inquisitorū subiiciuntur. Respondetur, per illa non excluditur, quin & dyocesani etiam vsq; ad sententiam diffinitiuā contra eos procedere possint, per illa antiqua iura vt dictum est: cum hæc bulla potius in partem sollicitudinis nobis inquisitoribus tradita sit, quam & opere quantum possumus cum Dei adiutorio exhibemus. Vnde & primum argumentum nō suffragatur inquisitoribus illis, sed potius contrarium concludit, cum tales symoniaci tantummodo iuris præsumptione censentur hæretici, de quibus ordinarij per se iudicare possunt, irrequisitis inquisitoribus, immo nec inquisitores de symoniacis varijs se intromittere habent, & pari ratione de alijs qui tantum iuris præsumptione hæretici iudicantur. Nam contra episcopos sciſmaticos procedere non possunt, & prælatos alios superiores: vt patet in capitulo inquisitionis, de hære. lib. 6. vbi sic dicitur. Inquisitores hæreticæ prauitatis ab apostolica sede seu a lijs quibuslibet deputatis de huiusmodi crimine inquirere contra eos vt nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos nisi in literis commissionis sedis apostolicę, q̄ hoc possint contineatur expresse. Si tamen inquisitores ipſi episcopos vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inue

herint, circa crimen hęreseos commisisse, aut eos de huiusmodi diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur sedi apostolice nunciare. Ad secundū similiter patet ex præhabitis responsio. Nam adorans hæreticum est, tunc hæreticus si adoret ipsum credens esse adorandum seu honorandum, propter suam doctrinam & opinionem. Si autem honorat ipsum propter aliquid temporale, sine aliquo errore fidei in intellectu, nō est proprie hæreticus, sed iuris fictione vel præsumptione seu similitudinarie, quia agit sicut male sentiret de fide, sicut ille quem adorat, vnde nec inquisitorum iudicio subiacebit. Ad tertium patet ex præmissis, quia licet indicatur ab ecclesia vt hæreticus, propter facta extrinseca, visa, & probata, non tamen sequitur quod semper sit hæreticus ex natura rei, sed iuris pręsumptione sic reputatur, vñ & in illo casu inquisitorū iudicium subterfugit, quia nō sapit hæresim manifestum. Ad quartū, dicendū ꝙ falsum præsupponit, quia non est possibile ꝙ aliquis conculcet corpus Christi, absq; hoc ꝙ male sentiat, vel peruersitatem fidei habeat, de corpore Christi, quia potest hoc facere sciens se peccare, & credēs firmiter ibi esse corpus Christi. Facit tamen hoc vt placeat dæmoni, & facilius obtineat ꝙ vult ab eo. Et licet oīs malus erret, nō tamen errore intellect⁹, q est hæresis, seu errās, male sentiēs de his quæ sunt fidei, sed de his quæ sunt virtutis alicuius, contrariū in vitijs operatur. Et tantum de primo principali ꝙ ad hæresim ꝓprie sumptū requiritur, & secundū ꝙ iudicio inquisitorū debet hęreticus subiacere. Nec obstat si dicatur, tamen etiam contra diffamatos aut suspectos leuiter, vehementer de hæresi: & qui non videntur sapere hæresim manifeste inquisitor potest procedere. Respondetur, inquirere potest & procedere super tales, inquantum sunt suspecti, aut diffamati de hęresi proprie dicta de qua etiam nunc loquimur vt sępe tactum est, quæ habet errorem in intellectu, & alia quatuor sequentia annexa quorum secundum est vt talis error sit circa ea

quæ

quæ sunt fidei, vel contra veritatem determinationis ecclesię in his quę pertinent ad fidem & bonos mores, & necessaria ad consecutionem vitæ æternæ. Si enim error sit de his quæ non pertinent ad fidem, puta quod credat quis solem non maiorem terra, & huiusmodi non est periculosus error. Error autem contra sacram scripturam, contra articulos fidei, contra determinationem ecclesię, vt supra tactum est hæresis. ar. 24. q. 1. hæc est fides. Item quia determinatio dubiorum circa fidem pertinet, principaliter ad ecclesiam, & præcipue ad pontificem summũ Christi vicarium. Petri successorem, vt expresse dicitur: 24. q. 1. quotiens. Et contra determinationem ecclesię, nullus doctor vel sctũs suã sententiã defendit. vt dicit Tho. 2. 2. Nec Hieron. nec Augu. nec alius. Sicut ergo asserens pernaciter contra fidem est hæreticus, ita & contra determinationem ecclesię, in his quę pertinent ad fidem, & necessaria ad salutem pertinaciter asserens est hęreticus. Ipsa enim ecclesia nunquam errasse in fide probatur, vt dicit: 24. q. 1. a recta, & alijs. c. Signanter autem dicitur: quia asserens contra determinationem ecclesię non simpliciter, sed in his duntaxat quę pertinent ad fidem & salutem, est hęreticus. Nam in alijs contrarium sentiens, non est hęreticus, sicut quod ius non potest separari ab vsu, in rebus vsu consumptilibus, ꝙ declarauit & determinauit Ioan. 22. in extraua. ad conditorem. Vbi dicit: contradicentes huic sententię esse contumaces & rebelles ecclesię, non hæreticos. Tertium, quod requiritur est quod error sit in illo qui catholicam veritatem est professus. Si quis enim nunquam esset professus fidem Christianam, non esset proprie hæreticus, sed simpliciter infidelis, vt Iudæus & Gentilis qui foris sunt. Vnde Augusti. de ciui. Dei. Videns diabolus genus humanum à cultura idolorũ & dęmonum liberari hęreticos nouit, qui sub vocabulo Christiano, doctrinæ resisterent Christianæ. Oportet ergo ꝙ error sit in illo

qui in baptiſmo ſuſcepit fidem Chriſtianam, ad hoc vt ſit hæreticus. Quartum quod requiritur eſt, quod talis error ſit in eo qui fidem ſuſcepit taliter, quod aliquam veritatē de Chriſto confiteatur pertinentem ad diuinitatem vel humanitatem. Si enim nullam veritatem penitus confiteretur, magis proprie apoſtata quàm hæreticus cenſeretur. Sic Iulianus apoſtata, & diſtinguitur vnum ab altero, licet aliquando vnum ſumatur pro alio. Sub hac conditione reperiuntur certi, qui interdum egeſtate & moleſtijs varijs afflicti, corpus & animam tradunt diabolo, & fidē abnegant, dummodo in eorum neceſsitatibus & ad poſſidendum diuitias & honores, diabolus eis aſsiſtat. Nouimus certos nos inquiſitores, & poſt aliquos pœnitentes, qui vtiq; abſq; errore fidei intellectu, quia tantummodo propter commoda temporalia talia commiſerunt, vnde nec hæretici proprie, nec iterum apoſtate ex corde. Et Iulianus, licet magis apoſtatæ cenſentur. Ex corde vero apoſtatę, ſi nolunt reſilire, vt hæretici impœnitentes, tradentur curiæ ſeculari. Si autem velint, recipiuntur, prout hæretici pœnitentes. Iuxta. c. ad abolendam. §. præſenti. de hęreti. lib. 6. Concordat Raymūdus. ti. de apoſtolica. reuertentes, vbi dicit. Quod reuertentes ab apoſtaſię perfidia cum fuerint hæretici tanquam reuertentes ab hæreſi ſunt recipiendi, & hîc ſumitur vnum pro alio, vt prius tactum eſt, & ſubdit: Illi vero qui metu mortis fidem abnegant, hoc tu accipe, qui propter cōmodum temporale diabolo fidem abnegant, & erroribus non credunt: licet iure hæretici non ſint, nota hic quod nō ſunt proprie hæretici. Subdit poſtquam non habent in mente errorem. Iudicio eccleſiæ quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici habendi ſunt, nota hoc iuris fictione, & ſi reuertantur vt pœnitentes hæretici recipiendi ſunt. Non enim metus mortis eſt metus cadens in conſtantem virum ad fidem CHRISTI abnegandam, ſic & tu accipe propter cōmoda temporalia, vnde concludit, ſanctius

eſt

est mori quam abnegare vel vesci idolaticis, vt dicit August. & recitatur. 22. q. 4. Simile iudicium de maleficis fidem abnegantibus esset, vt ibi resilire vellent reciperentur, vt pœnitentes absq; hoc quod curię seculari relinquerentur, omnibus tamen modis ad gremium ecclesiæ recipiuntur, vbi petunt, & curię seculari si non traduntur relinquũtur, & hoc propter damna temporalia illata prout in modis sententiandi patebit, & omnia præfatus ordinarius exequitur, ita quod etiam inquisitor suas vices illi cõmittere potest, in hoc duntaxat casu apostasiæ, secus est in alijs casibus sortilegorum. Quintum quod requiritur ad hoc vt quis proprie sit hæceticus, vt talem errorem firmata voluntate & obstinata eligat & pertinaciter sequatur opiniones. Vnde secundum Hieronymum hæresis ab electione est dicta. Et ideo secundum August. non q falsas opiniones gignit vel sequitur, sed qui pertinaciter defendit hæreticus est censendus. Vnde si quis non pertinaci malicia sentiret aliquid contra fidem, sed ignorantia paratus corrigi, si quis sentit falsum ostenderetur sibi esse contra fidem vel sacram scripturam vel determinationem ecclesiæ. 24. q. 3. dixit apostolus. Et ideo ipse Augustinus dicebat. Errare potero, hæreticus non ero: quia scilicet paratus corrigi, cum sibi fuerit ostensus error, & constat quod quotidie inter doctores circa diuina sunt varie opiniones, & aliquando contradictoriæ, ita quod necesse est alteram esse falsam: & tamen nulla earum reputatur falsa, donec per ecclesiam fuerit determinata articulo. 24. q. 3. qui in ecclesia. Ex quibus omnibus concluditur, quod probare maleficos subiacere iudicio inquisitorũ, vel etiã alios quocunq; modo dæmones inuocantes per dicta canonistarum super alle. verbum saperent in ca. accusatus. comprehensum non sufficienter probatur, cum tales ab eis hæretici iudicantur quædam iuris fictione, nec etiam per dicta theologorum, cum & ipsi tales nominant apostatas verbo, vel opere, non autem corde, & mente, de quo errore

verbum ſaperent prætendit. Et licet iudicantur vt hæretici, nõ tamen propter hoc ſequitur, quod epiſcopus ſine inquiſitore non poſsit ſententia diffinitiua contra eos procedere, aut carceri ad pœnã deputare, aut tormentis exponere. Immo in caſu quo hæc deciſio nõ videatur ſufficere ad hoc, vt nos inquiſitores ſimus à maleficarũ inquiſitione exonerati, nolumus tamen hoc via iuris exigere, cum vices noſtras in his duntaxat ſuper ſententiam ferendã ipſis dioceſanis cõmittere poſſumus. Hoc enim habetur in ca. multorum. in prin. de hæreti. in Clemen. Vbi ſic dicitur: Multorum quærela & infra. vt negotium inquiſitionis huiuſmodi proſperetur fœlicius, quo deinceps eiuſdem labis indago ſolertius, diligentius, & cautius peragetur, ipſum tam per dioceſanos epiſcopos, quàm per inquiſitores à ſede apoſtolica deputatos, omni carnali odio vel timore, aut cuiuſmodi cõmodi temporalis affectione ſemotis decernimus exerceri, ſic quod quilibet de prædictis ſine alio citare & arreſtare, ſeu capere tutæ cuſtodiæ, mancipare ponendo in compedibus & manicis ferreis, ſi ei viſum fuerit, ſuper quibus faciendum ipſius conſcientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiuſmodi negotio, ſecundum DEVM & iuſticiam viderit expedire, duro tñ tradere carceri qui potius ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos. Epiſcopus ſine inquiſitore, aut inquiſitor ſine dioceſano aut eius, vt epiſcopali ſede vacante capituli ſuper hoc delegato, ſi ſui adinuicem copiam habere valeant, infra octo dierum ſpacio, poſtquam inuicem ſe inquiſiuerunt non valebit, & ſi ſecus præſumptum fuerit nullum ſit, & irritum ipſo iure, poſt ſequitur ad noſtrum propoſitum. Verum ſi hoc epiſcopus vel eius ſeu capituli ſede vacante delegato cum inquiſitore, aut inquiſitor cum altero, eorundem propter præmiſſa nequeant aut noluerint perſonaliter cõuenire, poteſt epiſcopus vel eius ſeu capituli ſede vacante

delega-

delegatus inquisitori, & inquisitor epō vel eius delegato, seu sede vacante ille qui ad hoc fuerit per capitulum deputatus, super illis cōmittere vices suas, vel suas significare per literas consiliū & consensum. Ex quo patet, ꝙ licet in quinq; casibus, vnus sine altero, in tribus vero minime procedere possit, quia tamen vnus alteri vices suas cōmittere potest, præsertim quo ad sententiā ferendam, ideo & nos hoc per præsentes facere decreuimus, alijs inquisitoribus in suis limitibus remanētibus. Ad argumēta ergo respōdendo patet ex præmissis, ad sex prima argumenta pro inquisitoribus militantia decisio, ꝙ eorū inquisitioni malefici & sortilegi non videntur subiici. Ad alia aūt argumenta pro diocesanis, in casu quo & ipsi a maleficarum inquisitione se exonerare vellent, & ciuili iudicio relinquere. Patet ꝙ non possunt hoc eadē facilitate quo inquisitores facere, quia in crimine hæresis iuxta ca. ad abolendam. & ca. vergentis. & ca. excōmunicamus vtrunque. extra de hære. Iudicis ecclesiastici est cognoscere & iudicare, & iudicis secularis exequi & punire, vbi sententia transit in vindictā sanguinis, secus vbi ad alias pœnas pœnitentiales. Videtur etiam ꝙ in hæresi maleficarū, licet nō in aliis hæresibus etiam ipsi diocesani suas vices ad cognoscēdum & iudicandū in foro ciuili cōmittere valeat, tum vt in argumentis tangitur, hoc crimen maleficarū non est mere ecclesiasticū, imo potius ciuile propter damna quæ inferuntur temporalia, tum etiā quia leges speciales in punitionē maleficorū, quo ad oēm viā punitionis editæ cernūtur. Videtur deniq; ꝙ hæc via plurimū in exterminiū maleficarū deseruiret, & in maximū reuelamen ordinario cū corā tremēdo iudice super districtū examen ꝙ exigetur cum teste, scriptura iudiciū durissimū iis q̄ pręsunt imminet, & secundū hanc differentiā procedemus, videlicet ꝙ iudex secularis cognoscere & iudicare potest, vsq; ad sententiā diffinitiuā ad pœnitentiā quam ab ordinariis recipiet, secus super sanguinem quam per se ferre potest.

ET ergo iudices tam in foro ecclesiastico, quàm ciuili modos cognoscendi iudicandi, & sententiãdi, semper in promptu habere valeant, consequenter circa tria principaliter procedendum erit. Primo quis modus inchoandi processum fidei. Secundo, quis modus continuandi. Tertio, quis modus terminandi & sententiandi in hac materia maleficarum. Circa primum quinq; difficultates. Primo, quis inter tres modos procedendi, qui in iure tanguntur sit magis competens. Secundo, de numero testiũ. Tertio, an possint compelli ad iurandum. Quarto, de conditione testium. Quinto, an inimici capitales ad testificandum admittuntur. Secunda pars continet quæstiones vndecim. Prima qualiter testes sunt examinandi, & quod semper quinq; personæ debent esse præsentes. Item qualiter malæficę sunt interrogãdæ generaliter & particulariter, & erit sexta in ordine li. quia cum numerus mutatur eo vt lector facilius reperiet materiam optatam. Secunda, varia dubia declarat super responsiones negatiuas, & quando sit incarceranda, & quando pro manifeste deprehensa in hæresi maleficarum. Tertia de modo capiendi maleficas. Quarta, de duobus quę post captionem facienda sunt iudici, & an deponentium nomina sint ei manifestanda, & defensiones cum deputatione aduocati sint concedendę. Sexta, quid faciet aduocatus cum sibi testium nomina non publicantur, & vbi inimicitiam capitalem allegat coram indice. Septima, qualiter iudex inimicitiã capitalem inuestigare habet. Octaua, de his quæ iudex habet aduertere antequam delatam tormentis exponat. Nona, de modo sentẽtiandi ad quæstiones & tormenta. Decima, super tormenta continuanda, & qualiter sint tormentandę, & de cautelis & signis contra maleficium taciturnitatis. Vndecima, super finales interrogationes & cautelas à iudice obseruandas. Tertia pars continet primo quæstiones tres, quas iudex debet aduertere, & ex quibus omnis sententia diffinitiua debet procedere. Prima, an su-

pcr

per examen candentis ferri posſit ſententiari. Secunda, de modo quo omnis ſententia eſt ferenda. Tertia, ex quibus ſuſpitionibus poteſt iudicare, & qualiter ſuper vnam quanqꝫ ſuſpitionem debet ſententiare. Demum ſuper vltimam partem de viginti modis ſententiandi, quarum tredecim ſunt communes ſuper omnem hæreſim, reliqui ſpecialiter ſuper hæreſim maleficarum, & quia locis ſuis patebunt, cauſa breuitatis h c non aſsignantur.

Quæſtio prima ſuper modum inchoandi proceſſum.

QVAERITVR ergo primo, quis ſit modus competens ad inchoãdum proceſſum fidei contra maleficas. Reſpõdetur. Cum inter tres modos qui tanguntur. extra de accuſa. denun, & inquiſitio. & primus eſt, quando aliquis accuſat aliquem de crimine hæreſis, vel fautoria coram iudice, offerendo illud ſe probaturum, & inſcribit ſe ad pœnam talionis, niſi probet. Et ſecundus modus quando aliquis denunciet aliquem, ita tamen quod non offert ſe probaturum, nec vult facere partem: ſed dicit quod denunciat zelo fidei, vel ratione ſententiæ excõmunicationis latæ per ordinarium vel eius vicarium, aut ratione pœnæ temporalis, quam ſecularis iudex contra non denunciantes. Et tertius modus per inquiſitionem, hoc eſt, quando non eſt aliquis accuſator vel denunciator, ſed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco quod ſint maleficæ, & tunc iudex habet, non ad inſtantiam partis, ſed etiam ex officio procedere. Ideo aduertendum quod primum modum procedendi iudex non libenter admittat. Tum quia non eſt in cauſa fidei vſitatus, nec etiam in cauſa maleficarum, quæ ſua maleficia occulte exercent. Tum etiam quia eſt accuſanti multum periculoſus propter pœnam talionis: qua plectteretur vbi in probatione deficeret. Tum etiam quia eſt multum litigioſus. Incipiat proceſſum per citationem generalem, affigendo illam ad valua eccleſiæ parrochialis

vel prætorij per modum qui sequitur. Cum nos vicarius talis ordinarij, aut iudex talis domini totis nostris affectibus inhiantes: ac ex omnibus nostris præcordijs affectantes populum Christianum nobis cõmissum in vnitate, & serenitate catholicę fidei confoueri, ac ab omni peste prauitatis hæretice visceraliter elongari. Idcirco nos iudex præfatus cui ex iuncto officio hęc incumbunt, ad gloriam & honorem recolendi nominis IESV CHRISTI, & ad exaltationem sanctę fidei orthodoxe, atq; ad depressionem hęretice prauitatis, præcipue in maleficis vniuersis, & singulis cuiuscunq; conditionis status. Hic nota. Si ecclesiasticus iudex inquirit addat ordinis religionis, aut dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius ciuitatis, aut circa illam, aut oppidi ad duo miliaria, ad quorũ notitiam peruenerint, hæc mandata ecclesiasticus iudex adiungat. Authoritate qua fungimur in hac parte, in virtute sanctę obedientię, ac sub pœna excõmunicationis præcipimus & mandamus, ac mandando requirimus, & monemus quatinus infra duodecim dies proxime computandos. Hic secularis iudex modo suo mandabit, & pœnis eius consuetis, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino peremptis. Ac trina monitione canonica assignamus nobis reuelant, si quis scit, vidit, vel audiuit aliquam esse personam hæreticam & maleficam, diffamatam, vel suspectam, & in speciali talia practicantẽ, quę in nocumentum hominũ, iumentorum, aut terrę frugum, & damnum reipublice celare valeant, quod si nostris antefatis monitis & mandatis non paruerit, cum effectu pręmissa infra taxatum terminum non reuelando sciat se Iudex ecclesiasticus addat excommunicationis mucrone percussum. Secularis iudex addat pœnas temporales. Quam excommunicationis sententiam in omnes & singulos taliter, vt prędicitur contumaces præfata nostra monitione canonica præeunte, & eorũ obe-

obedientia requirente, nunc vt rex, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis. Absolutionem harum sententiarum nobis tantummodo reseruandum. Concludit Iudex secularis modo suo. Datum &c. Nota insuper super secundum modum, quod cum vt dictum est secundus modus procedendi, & processum fidei incipiendi est per modum denunciationis, vbi denuncians non offert se probaturum, nec vult facere partem, sed dicit quod denunciat ratione sententiæ excommunicationis late, vel zelo fidei, & propter bonum reipublicę, ideo secularis Iudex hoc debet in sua citatione generali, aut præmissa monitione specificare, quod nemo æstimet se pœnalem fieri, etiam si in probatione defecerit, quia offert se non vt accusans, sed vt denuncians. Et tunc quia plures comparebunt ad denunciandum Iudici, notare debet Iudex vt procedat modo qui sequitur. Primo haberet notarium & duas honestas personas, siue sint clerici, siue laici, vel si notarius nō posset haberi, tunc loco notarij sint duo viri idonei. Hoc enim tangitur in. c. vt offitiū. §. verum. lib. 6. vbi dicitur. Verum quia in causa graui crimine cum multa oporteat cautela procedi, vt in reos sine vllo proferatur errore dure ac digne seueritas vltionis. Volumus & mandamus vt in examinatione testium quos recipi super hoc crimine prædicto, ipsumq; contingentibus oportuerit adhibeatis duas religiosas & discretas personas. Hic Archidi. in glo. possunt intelligi personæ honestæ, siue sint clerici, siue laici. Sequitur, in quarum præsentia per publicam si commode habere potestis personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorum depositiones testium describantur. Nota ergo quod his personis adhibitis mandet denuncianti Iudex quod det in scriptis, vel saltem dicat verbo. Et tunc notarius seu Iudex incipiat processum per modum qui sequitur.

¶ In

℣ In nomine domini amen. Anno ā natiuitate dñi. &c. tali die, talis mensis, in præsentia mei notarij, & testium infra scriptorū, talis de tali loco, & talis diocesis, vt supra comparuit personaliter in tali loco coram honorabili iudice, & obtulit eidem cedulam tenoris sequētis, inseratur tota. Si autem non per cedulam, sed verbo ponatur sic. Comparuit &c. & denunciauit eidem quod talis de tali loco, diocesis talis asseruit & dixit quod sciret hoc, vel ꝙ fecerit talia nocumenta sibi vel alijs personis. Quo facto incontinenti faciet iurare ipsum denunciantē modo consueto, vel ad quatuor DEI Euangelia, vel super crucem, erectis digitis tribus, & duobus depressis in testimonium sanctę trinitatis & damnationem animę & corporis, de dicenda veritate super denunciatis, & prestito iuramento, interrogabit eum. Vnde scit esse vera quę denunciauit, & si vidit vel audiuit. Si dicat se vidisse aliqua: vtputa quia ibi repertus tali hora tempestatis, vel quia tetigit iumentum, vel quia intrauit stabulum. Interrogabit iudex vbi eum vidit, & quando, & quotiens, & per quem modum, & qui erant pręsentes. Si dicat quod non vidit, sed quod audiuit. Interrogabit eum ā quibus audiuit, & vbi, & quando, & quotiens, & quibus pręsentibus audiuit, formando articulos de quolibet prędictorum singulariter & diuisim, & notarius seu scriptor ponat totum in actis seu in processum immediate post prędictam denunciationem continuando sic. Qua quidem denunciatione vt præmittitur facta ipse inquisitor incontinenti fecit intrare ad quatuor DEI euangelia &c. vt supra ipsum denunciantem de dicenda veritate super denūciatis, & interrogauit eundem, vnde & quomodo ea quæ denūciauerat nouerat vel suspitionem habeat esse vera. Respondit, quia vidit, vel audiuit, interrogauit vbi vidit, vel vbi audiuit, & dixit: quod tali die, talis mensis, talis anni, in tali loco. Interrogauit quotiens vidit vel audiuit &c. & formentur articuli, vt dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter

cialiter interrogatur, qui sciunt cum eo in tali causa, & qui possunt scire. Quibus omnibus sic peractis vltimo interrogabitur, si denunciat mala voluntate, odio, vel rancore, vel omittat aliquid fauore & amore; vel alias denunciat rogatus vel subordinatus. Et postremo iniungetur ei virtute iuramẽti præstiti tenere secretum, quicquid ibi dixit, vel per iudicem sibi dictum fuit, & ponetur totum in processu & in actis, & in omnibus expletis ponatur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco, tali die, talis mensis, & tali anno, in præsentia mei notarij vel scriptoris, adiuncto mihi tali in vigorem officij tabellionatus: & talium testium ad hoc vocatorum & rogatorum.

TErtius modus processum incipiendi, qui etiam est communis & vsitatus modus, & cum hoc secretus esset vbi nullus accusator vel denunciator se offeret, sed fama laboraret in aliqua ciuitate vel loco, de aliqua malefica, & etiam tali & propter famam iudex absq; citatione generali de qua supra, seu monitione ex officio procedere vellet, eo quod talis clamor frequens perueniret ad aures eius, tunc iterum inchoare potest processum, in præsentia personarum, vt supra. In nomine dñi amen. Anno â natiuitate domini, tali die, mense tali, seu mensibus talibus. Ad aures talis officialis aut iudicis talis loci peruenit, pluries fama publica referente ac clamosa insinuationi producent, quod talis de tali loco dixit vel fecit talia ad maleficia pertinẽtia, contra fidem ac communem vtilitatem reipublicę, & ponatur totum prout fama laborat & paulo infra: Acta sunt hæc die tali, mensis talis, de anno tali, in præsentia testium talium vocatorum & rogatorum, & mei notarii talis authoritate seu scriptoris vigore tali. Sed antequam secunda pars inchoetur, videlicet qualiter huiusmodi processus est continuandus, præmittenda sunt aliqua super testes examinandos quot in numero esse debeant, & cuius conditionis.

¶ Quæstio

¶ Quæstio secunda de numero testium.

QVIA dictum est in secundo modo de dictis testium, qualiter inscribi debeant, scire numerum & conditionem illorum opus est. Quæritur vtrum Iudex duorum testium legitimorum non singularium, possit licite aliquem de hæresi maleficarum condemnare vel plures, quam duo necessario requirantur, & dicuntur testes singulares quando in dictis sunt partiales, concordant tamen in substantia seu effectu rei, vt si diceret: maleficiauit mihi vaccam alter puerum concordarent in maleficio. Hic autem quæritur, vbi testes non sunt partiales, sed omnino concordant. Et respondetur, quod quamuis videantur sufficere duo testes de iure rigore, quia regula est, ꝙ in ore duorum vel trium stat omne verbum, tamen de iuris equitate nō videntur in hoc crimine duo sufficere, tum propter criminis immanitatē. In criminibus enī probationes debent esse luce clariores .ff. de probationibus, si autem. Et hæresis præcipue talis inter maiora crimina enumeratur. Et si dicatur quod in hoc crimine sufficiunt leuiores probationes, quia leui argumento quis detegitur. C. de hære. lib. 2. Leui argumēto recedendo â iudicio catholicæ religionis & tramite hæreticum se facit. Respondetur verum est ad præsumendum, non autem ad condemnandum, tum ptopter iuris ordinis in hoc crimine detruncationem. In hoc enim ordo iudicarius in fauorem fidei detruncatur, quia nec delatus videt testes iurare, nec etiam sibi publicantur, vt posset eis graue periculum imminere, vt in ca. statuta. de hære. lib. 6. propter quod delatus non posset diuinare, sed tenetur ipse Iudex per se & ex officio de testium inimicitia perquirere, quia excluduntur vt infra patebit; & etiam si deposuerunt confusæ de causa conscientiæ eos iterum interrogare, quod potest facere extra de testi. per tuas. & .ff. de quæstionibus repeti. nam quan

to magis

to magis via defendendi delato subtrahitur, tanto magis incumbit Iudici sollicitudo diligentius inquirendi. Vbi ergo inuenirentur duo testes concordes & legitimi contra quenquam, nec ex hoc vellem eum de tanto crimine condemnare, sed purgationem si esset diffamatus indicere, vel propter vehementem suspitionem, quæ oritur ex dictis duorum testium facere eum abiurare, vel quæstionare, seu sententiam differre: non enim videtur tutum ad vocem duorum testium hominem bonæ famæ, de tanto crimine condemnare, secus si fuerit malæ famæ. De hoc Archi. plenius in ca. vt officium. §. verum. in prin. de hære. lib. 6. super verbo testi. & in ca. fidei. In fine glosæ illius capituli. Et Io. an. ibidem. In ca. etiam excommunicamus itaq; extra de hære. §. addicimus, dicitur quod faciat episcopus iurare tres, vel plures boni testimonij viros de dicenda veritate si sciuerint in parrochia tales hæreticos ibi esse.

Didem quod si quæritur. Vtrum Iudex per testes singulares solum vel saltem cum infamia posset iuste de tali hæresi aliquem condemnare? Respondetur, quod non, nec per testes singulares solum, nec etiam cum infamia, extra de testi. cum literis, præsertim tum in criminibus probationes debent esse luce clariores, vt supra patuit. & in hoc crimine nemo fit ex præsumptione damnandus, extra de præsumpt. literas, ergo tali indicitur, purgatio ratione infamie & abiuratio ratione suspitionis vehementis, quæ consurgit ex dictis testium, tamen vbi testes sunt singulares concordant tamen in substantia facti, & euidentia facti concurrunt, tunc iudicis conscientia sibi oneratur, ex indirectorio habetur quæstio quotiens possint testes examinari.

¶ Quæstio

¶ Quæstio tertia.

QVOD si quæritur. Vtrum iudex testes possit compellere ad iurandum de dicēda eidem in causa fidei seu maleficarum veritate. Et etiam pluries eos examinare. Respondetur ꝙ sic, præsertim ecclesiasticus iudex, vt supra patuit in ca. vt officium. §. verum. Et quod testes cogendi sunt in causis ecclesiasticis, veritatem deponere medio iuramento, extra de testi. cogen. ca. peruenit. aliàs testimonium non valebit. Et extra de hære. c. excommunicamus itaq; §. adijcimus. dicitur quod archiepiscopus vel episcopus parrochiam in qua fama fuerit, hæreticos habitare circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam si expedire videbitur, totam vicinìam iurare compellat, & sequitur infra. Si qui vero ex his iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur. Quod autem pluries possit examinari. Item dicit archi. in. c. vt officium. §. verum, super ver. testium, vbi dicitur sic. Inquisitor hic autē iudex debet esse sollicitus, vt si testes confusè deposuerunt, & de causa scientię minus plene requisiti fuerūt, quod iterato cum eis inquirat. Nam hoc de iure fieri possunt, extta de testi. cogendis, vt supra tactum est .ff. de quæstionibus repeti.

¶ Quæstio quarta de conditionibus testium.

QVAESTIO super conditiones testiū. Nota quod excommunicati, Item participes & socij criminis, Item infames & criminosi serui contra dominos admittūtur ad agendum, & testificandum in causa fidei quacunq;. Item sicut hæreticus contra hęreticum, ad testificādum admittitur, ita maleficus contra maleficum, in defectum tamen aliarum probationum, & semper contra, & nō pro, vxor etiam & filij, & familiares, contra & non pro, ar. per ca. filij de hære. lib. 6. & hoc ideo quia eorum testimoniū est

magis

magis efficax ad probãdum. De primis patet in ca. in fidei debere ibidem. In fidei fauorem concedimus vt in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati, & particeps vel socij criminis ad testimonium admittantur, in defectu aliarum probationum contra hæreticos credentes receptatores, fautores & defensores eorum, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium aut personarũ, tam deponentium, quàm eorum contra quos agitur & deponitur, qualitate aut aliis circunstantiis sic testificantes, non falsa dicere præsumant. De periuris quando præsumitur quod deponunt zelo fidei, patet in ca. accusatus. §. licet vbi supra. vbi dicitur: Licet vero periuri & post pœnitentiam repellantur, si tamen hi qui coram & infra, si ex manifestis iudiciis apparuerit tales nõ animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ, dictum suũ vellẽt corrigere, ac modo qui prius tacuerant reuelare in fauorem fidei, nisi aliud obstiterit, stare debet tam contra se quàm reliquos, attestationibus eorundem. Et quod infami & criminosi & serui, contra dños admittuntur. Archi. in ca. alle. accusatus. in. §. licet super verbo exceptum dicit ita: Tanta est labes criminis hæresis, quod ad eius actionem etiam serui aduersus dominos suos, & quilibet criminosus etiam infames, aduersus quemlibet admittuntur, vt 2. q. 7. §. huic opponitur.

¶ Quæstio quinta, an inimici capitales ad testificandum admittuntur.

SI vero quæritur, vtrum Iudex inimicos capitales alicuius delati, possit in tali casu ad testificandum seu agendum admittere contra illum, respondemus quod non, vnde Archi. vbi supra: Non tamen intelligas quod in hoc crimine inimicus capitalis admittitur ad actionem. 3. quæst. 5. ca. 2. & de symo. licet heli. in fine, de hoc etiam satis notat Hostiensis in sum. de accu. §. quis possit, sed dicuntur inimici capitales. Nota ℣ quia solum ratione inimicitiæ

quis repellitur, & non quæcunq; repellit, sed capitalis intelligitur quia mors inter eos est de facto illata, vel fuit intentata, seu ea quæ sunt ad mortem inductiua, aut quia vel vulnera grauia & letalia sunt sequuta, & similia quæ ad peruersitatem & malignitatem agentis contra passum iudicant manifestè, propter quod præsumitur q; sicut intentauit contra istum mortem temporalem per illum modum, scilicet vulnerando, intentaret etiam per istum crimen hęresis imponendo, & sicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre famam, quare tales inimici capitales à testimonio legitimè expelluntur. Aliæ vero inimicitiæ præsertim graues, & prout etiam faciliter mulieres ad inimicitias cõmouentur, & si non repellunt totaliter tamen dictum eorum dubitant aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum aliis adminiculis & aliorum testium dictis possunt plenam facere probationem, præsertim vbi Iudex delatum interrogat. An ne putet se habere inimicum quod tale crimen ad mortem sibi ex inimicitia imponere auderet, si dicet: ita interrogabit, quæ illa sit persona, & tunc Iudex aduertet si illam personam de qua suspitio est, q; ex inimicitia deposuerit, denotauit. Ita tali enim casu vbi Iudex etiam de causa inimicitiæ per alios honestos informatur, & alia adminicula non occurrunt, & aliorum testium dicta, poterit securè talem testem repellere. Si vero delata persona dicet: nõ spero aliquem talem habere inimicum, licet interdum brigas cum mulieribus habuerim. vel si dicet: habeo inimicum, & non expresit debite, sed quendam alium qui fortasis non deposuit, tunc dicta talis testis etiam si alij dicerent quod causa inimicitiæ deposuisset, Iudex tamen non debet repellere, sed ad plenam probationem cum aliis adminiculis conseruare. Reperiuntur quamplures minus prouidi & circunspecti, qui huiusmodi depositiones mulierũ refutare & annihilare quærunt, dicentes illis standum nõ esse, eo q; sæpissime cum rixosæ sint, ex inuidia deponere solent.

solent. Hi qui ignorant astutias & cautelas Iudicum loquuntur & iudicant vt cæci de coloribus, de quibus astutiis in x i. & x i i. quæstione patebit.

¶ Secunda pars qualiter processus est continuandus, quæstio. 6. Et qualiter testes sunt examinandi in præsentia quatuor aliarum personarum, & qualiter delata est interroganda dupliciter.

AM nunc sexto quæritur. Qualiter processus huiusmodi aduersus maleficas in causa fidei sit continuandus. Considerandum est primo, quod quia in causa fidei proceditur summarie simpliciter, & de plano absq; aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura, vt patet ca. statuta. lib. 6. qualiter etiã ista verba intelligantur, patet extra de ver. sig. ca. sæpe contingit, quod causas committimus & in eorum aliquibus simpliciter, & de plano ac sine strepitu & figura iudicij procedi mandamus, de quorum significatione verborum multis contenditur, & qualiter procedi debeat dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi, quantum est nobis possibile decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt iudex cui taliter causam cõmittimus necessario libellum non exigat, litis contestationem nõ postulet, tempore feriarũ ob necessitates hoĩm indultarũ â iure procedere valeat, amputet dilationẽ materiã litis quantũ poterit faciat breuiorẽ, exceptiones, appellationes, & dilationes frustratorias repellẽdo partiũ aduocatorũ & procuratorũ cõtentiones & iurgia, testiũq; superfluã multitudinẽ refrenãdo, nõ sic tñ Iudex litẽ obruat, quin probationes necessarie admittẽtur, citationẽ vero ac protestationẽ iuramẽti de calumnia, siue de dicenda veritate, ne veritas occultetur, per cõmissionẽ huius intelligimus non excludi hæc ibi. Et quia processus vt visum est supra, est simpliciter incipiendus, quia vel propter instantiam accusatoris, vel propter zelum denuntiatoris,

vel propter clamorem fame laborantis, & proceſſus qui ſit ad inſtãtiam partis accuſantis, Iudex in hac materia nõ debet acceptare, cum maleficarum facta opere dæmonum occultãtur, nec accuſator per euidẽtiam facti ſicut in aliis criminalibus procedere & ſe defendere poteſt, immo conſulere debeat accuſatori quod amoueat verbum accuſationis, & ponat denuntiationis, & hoc propter accuſatoris graue periculum, ideo ſuper ſecundum modum qui & vſi ratus, & ſimiliter ſuper tertium, in quibus proceditur, & non ad inſtantiam partis. Notandum quod quia dictũ eſt in præcedentibus, quod Iudex ſpecialiter debet interrogare denunciantem, qui ſciunt cum eo in tali cauſa & qui poſſunt ſcire. Ideo Iudex faciet citari illos teſtes quos denuntians intimauit, & qui magis videntur ſcire in facto, & ſcriptor continuabit proceſſum ſcribendo ſic: Poſt quę attendes ipſe Iudex denuntiata ſibi hæreticalia ante dicta fore ex ſui natura eſſe talia & tam grauia quæ nõ poſſunt nec debent cõuenientibus oculis tollerari, cum cædant in opprobrium diuinæ maieſtatis, & tam fidei catholicæ q̃ reipublicæ detrimentum deſcendit ad ſe informandum, & ad teſtes examinandum, per modum qui ſequitur.

¶ Interrogatoria ſuper teſtes.

TALIS teſtis, de tali loco, citatus, iuratus, & interrogatus, ſi cognoſcit talem, exprimendo nomen delati, & dixit quod ſic. ¶ Item interrogatus de cauſa cognitionis, & dixit ꝙ pro eo ꝙ vidit & locutus eſt ſibi pluries, vel ſic vel aliãs, quia fuerũt ſocij, & exprimentur cauſæ cognitionis. ¶ Item interrogatus de cognitionis tempore, & dicit quod ſunt decem anni vel tot. ¶ Item interrogatus de fama illius, & præſertim ad ea quæ ſunt fidei, & dixit quod quo ad moralia eſt homo bonæ famæ vel malæ, quantum autem ad ea quæ ſunt fidei, dixit quod eſt fama in tali loco quod practicat aliqua contra fidem, vt maleficus. ¶ Item interrogatus quid eſt fama, & dixit. ¶ Item interrogatus ſi vidit vel audiuit,

talem

talem talia facientem,& dixit. ¶Item interrogatus vbi audiuit dici supra dicta,& dixit quod in tali loco. ¶Item interrogatus in quorum præsentia, & dixit quod in illorum. ¶Item interrogatus si ex sua consanguinitate aliqui propter maleficia fuissent dudum incinerati, vel suspecti habiti,& dixit. ¶Item interrogatus an cum suspectis maleficis habuit familiaritatem, & dixit. ¶Item interrogatus de modo & causa quod dicta fuerunt, & dixit ꝙ ea de causa & tali modo. ¶Item interrogatus si videtur sibi quod talis dixit seu fecerit trufatorie, seu recitatorie, seu aïo indeliberato,vel potius assertiue, & aïo deliberato, & dixit ꝙ fecerit supra dicta iocose & trufatorie, seu recitatiue,& nõ aïo sic credendi vel assertiue. ¶Item interrogatus de causa credẽtiæ huius, & dixit ꝙ credit pro eo sic,quia ille ꝙ dicebat ridendo dixit. Et de istis est multum diligenter inquirendum, quia nonnunquam dicunt aliqui recitando aliorum verba, vel trufando, vel conferendo,vt alios alliciant vel incitent, licet etiam interdum asserendo vel affirmando. ¶Item interrogatus si hæc deponit odio vel rancore, seu dimittit se amore vel fauore, & dicit quod, &c. Et sequitur iniunctum est sibi tenere secretum. Acta sunt hæc in tali loco,die tali,& in præsentia talium testium,vocatorum & rogatorum, & mei notarij seu scriptores. Vbi semper aduertendum quod in tali examine,ad minus personæ quinque debent præsentes esse,scilicet Iudex inquirens, testis vel denuntians, respondens, vel ipse delatus postea comparens, tertius est notarius seu scriptor,vbi deest notarius, & tunc adiungat sibi alium honestum,qui duo supplebunt vices notarij, vt supra tactum est, & hoc apostolica auctoritate, qua tunc in illo actu funguntur,vt supra in.c. vt officium de hære.lib. 6. & duo honesti viri tanquam testes eorum quæ deponũtur. ¶Item aduertendum quod testis citatus debet etiã esse iuratus, id est, vt præstet iuramentum modo quo supra de dicenda veritate,aliâs falsé inscriberetur cítatus &

ſuratus. Conſimiliter examinentur alij teſtes, quibus exa-
minatis, ſi Iudex videat factū eſſe probatum plene, vel ſi
non plene, tamen eſſe maxima índicia, & ſuſpitiones ve-
hementes, & nota ꝙ loquimur non de leui ſuſpitione quę
ex leuibus coniecturis oritur, ſed ꝙ multum diffamata eſt
ſuper maleficia puerorū, iumentorum, &c. Tunc Iudex ſi
timet de fuga delati, vel delatæ, faciat eum capi, ſi aūt non
timet de fuga, faciat eum citari, & ſiue capiatur ſiue non,
prius faciat Iudex eius domum improuiſe ſcrutari, & cun
cta ſcrinia aperiri, & in angulis, pixides & oīa inſtrumen
ta tolli quæ reperiuntur, & ſic conſtituto, Iudex collectis
his de quibus eſt delatus, & his de quibus eſt per teſtes con
uictus vel habitus ſuſpectus, formet interrogatoria ſuper
illis, ac inquirat habito ſecum notario, &c. vt ſupra præ-
ſtito prius corporali iuramento ad quatuor Dei euange-
lia, de dicenda veritate tam de ſe quàm de aliis, & hoc per
modum qui ſequitur conſcribantur etiam ſingula.

¶ Interrogatoria generalia ſuper maleficam, aut
maleficum, & eſt primus actus.

TALIS de tali loco, delatus, iuratus ſuper quatuor
DE Ieuangelia corporaliter tacta, tam de ſe quàm
de aliis dicere veritatem, & inde interrogatus, vñ
eſt, ſeu vnde originem traxit. Et perpendit quod tali loco
talis diocœſis. ¶ Item interrogatus qui ſunt eius paren-
tes, ſi ſunt viui vel mortui. Et reſpondit quod viui in tali
loco, vel mortui in tali loco. ¶ Item interrogatus vtrum
naturali morte vel incinerati, & dixit quod tali. Vbi nota
quod hoc fit quia vt plurimum, vt in ſecunda parte ope-
ris patuit, maleficæ proprios infantes dæmonibus offe-
runt, aut eos inſtituunt, & cōmuniter tota progenies exi-
ſtit infecta, & vbi deponentes affirmaſſent, & ipſa negat,
& iam eſſet ſuſpecta. ¶ Item interrogatus vbi fuit nu-
tritus, & vt in pluribus conuerſatus, & dixit quod in tali
loco, vel tali, & ſi videat quod mutauit locum proprium,
quia forte mater nō fuit ſuſpecta, nec aliquis ex parentela,

&

& tamen conuerſatus in alieno, & præſertim in locis in quibus conſueuerunt maleficæ vigeré, interrogabitur ſic. ¶ Item interrogatus quare mutauit ſuæ natiuitatis locū, & ſe transſtulit ad cōmorandum in tali loco, vel talibus, & dixit quod ex tali cauſa. ¶ Item interrogatus ſi in dictis locis vel alibi, audiuit loqui de materia maleficarum, puta quod tempeſtates concitare, vel iumenta maleficiare, & vaccas liquore lactis priuare, &c. de tali materia de qua eſt delata, & ſi dicit quod ſic interrogetis. ¶ Item interrogatus quid audiuit loqui, & ſcribantur ſingula quæ dicet. Si autem negat & dicit ſe nihil audiuiſſe, tunc ſic. ¶ Item interrogatus ſi credit maleficas eſſe, & quod talia poſsint fieri quæ referuntur, vt tempeſtates concitare, iumenta inficere & homines, & dixit. Et nota quod maleficę vt plurimum negant prima fronte, vnde ſuſpitio oritur magis quàm ſi reſponderent ſi ſint aut non ſint, committo ſuperioribus, vnde ſi negant tunc interrogentur. ¶ Item interrogatus, quid ergo vbi conburuntur, tunc innocenter condemnantur, & dixit.

¶ Interrogatoria particularia ſuper eoſdem.

ADVERTAT Iudex quod nō procraſtinet ſub ſequentes interrogationes, ſed indelate proponat ¶ Item interrogetur cur communis populus eam timeret, & dixit. ¶ Item interrogetur an ſciret ſe eſſe diffamatam, & quod odio haberetur, & dixit. ¶ Item interrogetur cur illi perſonæ obiecit dicendo: tu non tranſibis impune, & dixit. ¶ Item interrogetur quid mali ſibi feciſſet illa perſona, ꝙ talia verba in eius damnū protuliſſet, & dixit. Et nota ꝙ hæc interrogatio eſt neceſſaria, vt deueniatur ad fundamentū inimicitiæ, quia in fine delata allegabit inimicitiā, ſed vbi non eſt capitalis, ſed modo muliebri concitata, nō impedit. Hoc em̄ eſt maleficarū propriū, concitare aduerſus ſe, vel verbis inutilibus aut factis

puta petit sibi præstari aliquid, aut infert ei damnum aliquod in orto & similia, ad hoc vt occasionem recipiant, & se manifestant in verbo vel in opere, quam manifestationem habent facere ad instantiam dæmonum, vt sic peccata aggrauentur Iudicum, dum manent impunita. Nota enim quod talia faciunt non in aliorum presentia, vt si deponens vellet testes producere non haberet. Nota etiam quod incitantur â dæmonibus, vt â multis maleficis & post incineratis, experti sumus, ita quod contra ipsarū voluntatem, habent incitare & maleficiare. ¶ Item interrogatus quomodo effectus potuit consequi super minas, vt puer aut iumentum tam cito maleficaretur, & dixit. ¶ Item interrogatus iterum, & quare dixisti ꝙ nunquam deberet habere sanum diem, & ita factum est, & dixit. ¶ Item si omnia negat, interrogetur de aliis maleficiis aliis testibus illatis, puta in iumentis, vel pueris. ¶ Item interrogata cur visa fuerit in cãpis, vel in stabulo, cum iumentis tangendo, prout interdum solent facere, & dixit. ¶ Item interrogata cur tetigit puerum, & ꝙ postea malè habuit, & dixit. ¶ Item interrogata quid egit in campis, tempore tempestatis, & sic de multis aliis. ¶ Item vnde quod cum habeat vnam vaccam aut duas, quod plus abũdat in lacte quàm vicinæ habentes quatuor aut sex. ¶ Item manet in statu adulterij aut concubina, licet non seruiant ad propositum, tamen suspitionem generant amplius quàm super probas & honestas delatas. Et nota ꝙ sæpius super articulos contra eam delatos interroganda est, vtrum maneat in eodem proposito aut non. ¶ Qua confessione peracta & scripta, siue ad partem negatiuam, siue affirmatiuã, siue sub ambiguo, scribatur post ea: Acta sunt hæc in tali loco, & c. vt supra.

¶ Quęstio septima, in qua varia dubia declarãtur super pręmissa interrogatoria & responsiones negatiuas, an delata sit incarcerãda, & quãdo pro manifestè deprehensa in hęresi maleficarum sit habenda, & est actus secundus.

QVAE-

QVAERITVR primò, quid agendum, si vt plurimum contingit, persona delata omnia negat. Respondetur Iudex habet circa tria attendere, scilicet super infamiam, super indicia facti, & super dicta testium, si videlicet omnia insimul concurrunt, aut si non omnia insimul, vt plurimum etiam contingit, eo quod maleficæ statim propter fore facta in aliqua villa aut ciuitate infamantur, indicia etiã facti sunt præ oculis, puta in pueris maleficiatis, aut in iumẽtis quæ sæpius inficiuntur, aut lacte priuantur, numerus etiam testium est in scriptis, qui licet sint singulares, puta quia vnꝰ deposuit quod puerum sibi maleficauerit, alius vero iumentum, tertius vero super infamiam, & sic de aliis. Tamen in substantia facti concordant, puta in maleficiis, & quod vt malefica sit suspecta & isti testent, licet non sufficiant ad condemnandum absq; infamia, vel etiam cum infamia, vt supra tactum est quæst. 3. tamen cum iudiciis facti posset ex his tribus insimul reputari, non vt suspecta, vehementer aut violenter, de quibus suspitionibus inferius declarabitur, sed reputari vt manifeste deprehensa in hæresi maleficarum, vbi videlicet testes idonei, id est, non ex inimicitia, & sufficientes in numero, puta sex, octo, vel decem iurati concurrerent, & consequenter deberet pœnis in capitulo ad abolendam. §. presenti de hære. subiacere, & ca. excõmunicamus 2. & hoc siue crimen sit fassa, siue non, & hæc sic probantur. Non quod dictum est, quod vbi omnia tria præfata concurrunt, tunc pro manifeste deprehensa in hæresi debet reputari, non est intelligendum q̃ necessario omnia tria incurrere, sed probatur sic per argumentum â fortiori, nam vnumquodq; per se inter illa duo, quæ sunt iudicium facti, & testium productio legitima, potest reddere aliquem, vt pro deprehenso in hæretica prauitate habeatur, quantô magis vbi ambæ probationes

mes pariter concurrunt? nam Iuriſtæ vbi quærunt quot modis de Iure aliquis habetur pro manifeſte deprehenſo in hæretica prauitate. Reſpondetur quod tribus, vt notat Bernardus in gloſa ordinaria, in capitulo ad ab abolendã. §. præſenti. & verbo deprehenſi, extra de hæte. & tactum eſt ſupra in quæſtione prima, in principio operis, ſcilicet, facti euidentia, puta quia publice prædicauit hæreſim, hîc autem ponimus indicium facti propter publicas minas, quas intulit, dicendo: nunquam annos, dies, habilis, vel ſimile, & effectus fuit ſubſequutus, ſequitur vel legitima probatione per teſtes, vel tertio ex propria confeſsione, vnde ſi vnumquodq; illorum per ſe facit & reddit aliquẽ tanquam manifeſte ſuſpectum, quanto magis inſimul iungendo infamiam, & indicia facti, cum teſtium depoſitione, licet ibi dicatur euidens factum, & hoc inditium facti, & hoc eſt quia diabolus non manifeſte operatur, ſed occulte, damna autem & inſtrumenta maleficij quæ reperiuntur, dant indicium facti, vnde vbi euidens factum in alia hæreſi ſolum ſufficeret, hic adiungimus tria. De ſecundo vero quod talis deprehẽſus, licet negaret, tamen iuxta illa capitula eſſet puniendus, ſic probatur. Nam deprehenſus facti euidentia, vel per teſtes, aut fatur crimen vel non: Si fatetur & eſt pœnitens, tradendus eſt brachio ſeculari, vltimo ſupplicio feriendus, iuxta capitulum ad abolendam, vt ſupra, eſt carceri perpetuo detrudendus, iuxta capitulum excommunicamus ſecundo. Si aũt nõ fatetur, ſed ſtat in negatiua, eſt vt impœnitens, tradendus poteſtati curiæ ſecularis animaduerſione debita puniendus, vt notat Hoſtienſis in ſummo titulo de hæreticis, qualiter deprehendantur. Sic ergo cõcluditur, quod ſi Iudex iſto modo procederet ſuper interrogatoria & teſtium depoſitiones, cum vt dictum eſt in cauſis fidei ſummarie ſimpliciter, & de plano procedi poteſt, & ipſam delatam carceri deputaret, ad tempus vel ad annos plures, ſi forte poſt annum ſqualoribus carceris depreſſa, crimina fateretur, nõ iniuſtè

ſed

sed iuste procederet. Attamen ne videatur sententiam præcipitare, immo secundum omnem æquitatem procedere, quæritur quid consequenter agendum sit.

¶ Quæstio octaua, & præcedenti annexa, an sit incarceranda, & de modo capiendi, & est actus tertius Iudicis.

AN vero super negatiuas responsiones malefica sit carceri ad custodiam mancipanda, vbi præfata tria concurrunt, scilicet fama, indicia facti, & productiones testium, aut sub cautione fideiussorum dimittenda vt denuo citata respondeat. Responderi potest ex tribus opinionibus. Primo enim aliquorum sententia est, quod carceribus sit mancipanda, & nullo modo sub cautione dimittenda, & hi innituntur rationi tactæ in præcedenti quæstione, quia videlicet habetur pro manifeste deprehensa, vbi illa tria cõcurrunt. Alij vero quod ante incarcerationem potest cautioni fideiussorum relinqui, ita quod si fugam caperet, quod tunc pro conuicta haberetur, licet post incarcerationẽ super negatiuas responsiones non sit cautioni, vel manulente relinquenda, quãdo videlicet illa tria concurrunt supra notata, eo quod tunc nõ posset sententiari & plecti ad mortem, & hîc innititur consuetudini. Tertij sunt qui dicunt quod non sit danda infallibilis regula, sed Iudici sit relinquendum, vt secundũ dicta testium & infamiam personæ, & si inditia facti concurrunt, tanto grauius discernatur per modum patriæ seruando & consuetudinem, concludentes quod si nõ posset habere fideiussores notabiles, & fortasis suspecta de fuga, quod tunc carceri mancipetur, & hæc tertia videtur rationabiliot, sic tamen quod debitus seruetur modus qui stat in tribus. Primo vt domus eius quantum possibile est perillustretur, sub & supra in omnibus angulis, fossis, & scriniis, & siquidem famosa maleficia existit, tũc absq; dubio, nisi prius sint sub ea occulta varia instrumenta reperiuntur, sicut supra tactum est. Secundo, vt si habet ancillam,

cillam,aut conſodales,quod & ille vel illa ſeorſum includuntur,etiam ſi non ſint delatæ,preſumitur eas non latere ſecreta aliqua illius delatæ. Tertio quod in capiendo ſi in domo propria capitur, quod non detur ei ſpacium intrandi cameram, eo quod tunc ſolent certa maleficia accipere, & ſecum deferre pro taciturnitate procuranda. Ratione cuius incidit dubium,an modus cãpiẽdi maleficas, qui ab aliquibus obſeruatur vti à famulis,ſubito à terra eleuatur & in ſporta ſiue in ſpatulis, ne terram vltra tangat deferatur,ſit licitus.Reſponderi poteſt ex canoniſtarum & quorundam theologorum ſententia,quod licitum ſit hoc triplici reſpectu. Primo,quia vt in quæſt. introductoria huius tertiæ partis patuit plurimorum ſententia, immo talium doctorum quorum dicta reprobare nemo audet, vt Hoſtien. Goffre. & quod licitum eſt vana vanis contondere. Experientia denique, immo & maleficarum faſsiones demonſtrant quod ſæpius per talem modum captæ, taciturnitatis maleficium amiſerunt, immo quamplures incinerandæ petentes vt ſaltem pede vno terram tangere permitterentur,dum eis fuiſſet denegatũ,& in fine ſciſcitatum cur tamen terram tangere optaſſent, reſponſum ꝙ ſi tetigiſſent,ſeipſas liberaſſent, multis aliis ſalmonibus interemptis.Alia cauſa, nam hoc ipſum manifeſtum exiſtit vt in ſecunda parte operis patuit,quod in publica iuſticia omnes vires maleficij franguntur quò ad præterita, ſed quò ad futura niſi de nouo ei à diabolo ſuccurratur in maleficio taciturnitatis,omnia crimina fatetur. Dicamus ergo iuxta apoſtolum: Quæcunque verbo vel opere agimus, omnia in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI fiant,ſiquidem innocens fueris, hæc captio non tibi nocebit. Tertio reſpectu, quia ſi ſecundum doctores licitũ eſt per vana opera maleficia tollere, quia in hoc concordant omnes,licet diſcrepant in illo,quod illa vana non debeant eſſe illicita,vnde dictum Hoſtienſis,vbi dicit,quod licitum ſit vana vanis cõtundere,gloſatur ab aliis,nota ꝙ

dicit

dicit vanis, non autem illicitis, à fortiori illicitum est maleficia impedire, ad quod impedimẽtum hic respectus habetur, & non ad aliquid illicitum exercendum. Notet insuper Iudex quod est duplex incarceratio, vnam ad pœnã vbi criminosi ponuntur, altera ad custodiam tantum, & hæc in præfatorio fit, & hæ duæ custodiæ notantur in ca. multorum quærela, vt supra. vnde ad minus ad custodiã est incarceranda. Si autem leuia essent pro quibus esset accusata, ita quod non esset infamata, ne essent inditia facti in pueris & iumẽtis, tunc remittatur ad domum, sed quia familiaritatem habuit forte cum maleficis, & nouit eorũ secreta, det fideiussores, quos si habere non potest, iuramẽtis & pœnis astricta, domum non exeat nisi vocata, ancillæ autem & domesticæ de quibus supra, ad custodiam & non ad pœnam detineantur.

¶ Quęstio nona, quid agendum post captionem, & an deponentiũ nomina sint ei manifestanda, & est actus quartus.

DVO autem post captionem fiunt, sed quid primum inter illa Iudice relinquitur, scilicet, defensionum concessio, & in loco torturę, non tamen propter torturam examinatio. Primum non datur nisi petierit. Secundum non fit nisi prius ancillæ seu consodales si habuit, in domo examinentur. Procedamus tamen ordine posito. Si delata dicat se innocentem, & quod falsè sit delata, & quod libenter velit tales accusatores inspicere, & eos audire, tunc signum est quod petit defensiones. Sed an Iudex teneatur ei deponentes manifestare, & ad conspectum eius præsentare. Hĩc aduertat Iudex quod nullum illorum tenetur facere, nec nomina manifestare, nec ad conspectum præsentare, nisi deponentes per se, & sponte ad hoc se offerunt, vt videlicet eorum aspectibus pręsententur, & ea quæ deposuerunt eis in faciem obiicere, ꝙ autem non tenetur Iudex & hoc propter periculum

deponen-

deponentium probatur, nam licet diuersi summi pontifices diuersa senserunt, nullus tamen vnquã sensit ꝙ Iudex teneretur in tali causa delata, nomina deponentium manifestare, nec etiam accusatorum, licet hîc non procedimus per modum accusationis, sed potius aliqui senserũt quod in nullo casu liceret, aliqui vero quod in aliquo. Tandem autem Bonifacius VIII. statuit, vt patet in ca. statuta. §. inhibemus. lib. 6. vbi sic dicitur: Inhibemus tamen quod si accusatoribus vel testibus in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus propter potentiam personarum, cõtra quas inquiritur, videat episcopus & inquisitor. Nota tu pro inquisitore & episcopo Iudicem quemcunq; cõtra maleficas procedentem ex consensu episcopi & inquisitoris, quare idem est vices suas cõmittere possunt, vt in quæstione introductoria patuit, vnde & talis Iudex quicunque etiam secularis procedit apostolica auctoritate, & non solum imperatoria sequitur graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem eorundem, ipsorum nomina non publicent, &c. Et sequitur infra, cessante vero periculo supra dicto, accusatorum vel testium nomina prout in aliis fit iudiciis publicentur. Attendat etiam circunspectus Iudex de potentia personarum, quia illa est triplex, scilicet, potentia generis, & familiæ, potentia pecuniæ, & potẽtia maliciæ, quæ magis timenda est quàm aliæ duæ, quod ex illa testibus grauia pericula possent imminere, si eis contra quos deposuerunt eorum nomina publicarentur, & ratio est, maius enim est periculum nomina testium publicare alicui delato pauperi habenti mali complices, rebelles & homicidas, qui nihil habent nisi personã perdere, quàm generoso vel diuiti, abundanti in temporalibus, quod autem sit graue periculum, & quale, declarat Ioan. super prędicto verbo periculũ, dicens ita periculum, quia timetur mors vel detruncatio ipsorũ, vel filiorũ, vel parẽtum suorũ, vel deuastatio substantiæ, vel his similia. Aduertat insuper Iudex ꝙ cum apostolica auctoritate ex

benepla-

beneplacito ordinarij in his procedit, ꝙ ad illud secretū. s. de non reuelando testificantium noīa, tam ipse quām oēs alij assertores qui depositioni testiū interfuerunt, aut in futurum circa sententiā ferendā interesse poterunt, tenentur sub pœna excōmunicationis quā contra eos si oppositū fecerint, episcopꝰ fulminare poterit, & ita nec reuelēt à principio processus, ad minus implicite fulminabit. Vnde in alle. ca. statuta §. & vt eorundem ita dicitur: Et vt eorundem accusatorū & testiū periculis efficacius occurratur, & cautius inquisitionis negocio procedatur, præsentis cōstitutionis autoritate permittimus ꝙ episcopus & inquisitores, tu intellige sicut supra possint indicere illis quibꝰ vt præmissum est, processum hmōi applicabunt, & in eos arcana cōsilij seu processus sibi sub secreto ab eisdē episcopo & inquisitoribus patefacta præter ipsorū licentiā aliis patefacerent excōmunicationis sententiam, quā ex secreti violatione ipso facto incurrāt, si eis videbitur promulgare. Notandū vlterius ꝙ sicut pœna annexa est, vbi noīa testiū indebitē publicarētur, ita pœna est annexa vbi indebitē occultarentur. s. illis quibus merito sunt manifestanda, scilicet peritis, & assessoribus, de quorū consilio est ad sententiā procedendū, vel vbi nō publicarent vbi sine periculo testiū publicari possent, vt in di. ca. statu. circa fidem sequitur. Cęterum in omnibus pręcipimus tam episcopos q̄ inquisitores purā & prouidā intentionem habere, ne accusatorū vel testiū noīa supprimēdo, vbi est securitas periculum esse dicāt, nec in eorū discrimine securitatē asserāt vbi tale periculū immineret, super hoc cōscientias eorū onerā tes, vbi Archi. ita dicitur: O tu quicunq; Iudex in tali casu bene aduerte verba ista, nā nō dicit leue periculū si graue, noli igitur reū priuare iuris ordine, sine magna causa, q̄m hoc fieri nō potest sine offensione Dei. Et notandū lectori, ꝙ quia oīa pręcedētia & etiā sequētia vsq; quo ꝓueniatur ad modos sentētiandi absq; pœna sanguinis in quibus ecclesiasticus Iudex iudicare habet, fieri possunt cū consensu

diocesa-

diocœsanorum per secularem Iudicem, ideo nō impediat lectorem si in ca. allegatur Iudex ecclesiasticus & non secularis, qui modos sententiandi super sanguinem capiet ex modis sentētiandi & pœnitentionandi ordinariorum.

¶ Quæstio decima, qualiter sunt defensiones concedendæ cum deputatione aduocati, & est actus quintus.

SI igitur defensiones petit, quomodo concedi possunt, vbi nomina testium omnino occultantur? Dicēdum quod defensio stat in tribus. Primo vt ei aduocatus deputetur. Secundo, illi aduocato nomina testiū non publicentur, nec ad secretum etiam tenendum sub præstito iuramento, sed informetur de singulis contentis in processu. Tertio delati causa quantum potest in meliorem partem interpretetur, scilicet, ne tamen scandalo fidei, & damno iusticiæ vt patebit, & procurator pari forma cui processus totius copia suppressis tamē testium & deponentium nominibus, & idem aduocatus esset procuratorio nomine procedere poterit. Quò ad primum, notatur quod aduocatus non deputatur ad beneplacitum delati, puta quia vellet haberevnum ad suū placitum, de illo omnino caueat Iudex non concedere hominem litigiosum, maliuolum, qui faciliter pecuniis possit corrumpi, (prout sæpe tales inueniuntur,) sed concedat sibi virum probum, & de legalitate non suspectum. Et notare debet Iudex quatuor in aduocato, quasi obseruata fuerint ab aduocato, permittat eum aduocare, aliàs habet eum refutare, nā aduocatus primo debet examinare qualitatem causæ, & si viderit eam iustam, tunc si voluerit assumat eam, si vero iniustam, renuat, vt diligenter cauere debet ne causam assumat iniustam & desperatam. Verùm quod si ignoranter ab inimico acceptauit causam, & cum hoc pecuniam, in processu tamen cognouit causam desperatam, tunc sic clientulo suo, id est delato, pro quo causam assumpsit non consuluit, vt cedere salariū receptū tenetur

restituere

restituere secundum Goffre. quod probare videtur per .C. de iudi. rem non nouam. Licet Hostiensis dicat oppositū, scilicet, de salario restituendo, nisi indunrioſe feciſſet. Vnde si neque aduocatus clientulum suū scienter inducat ad defendendum causam iniquam, ad damna & ad expensas tenetur. C. de admi. tu. non tamen est ignotum, secundum qnod obseruare debet, vt seruet in aduocando tria. Primo modestiam, vt non procaciter nec conuincando, nec vociferando proponat. C. e. quoniam. Secundo veritatem, scilicet vt non ementiatur, falsas rationes vel probationes inducendo, nec falsos testes aut iura si peritus esset, nec delationes petat, præsertim in hac causa vbi summarie simpliciter & de plano, vt supra in q. 6. tactum est, & tangitur 3. q. 7. hæc tria. Et tertium quod obseruatur est ex parte salarij, quod moderatur secundum consuetudinem regionis de qua materia tractatur in q. 7. §. arcentur. & §. tria.

Sed ad nostrum propositum redeundo, Iudex ita præscriptas conditiones aduocato proponat, & in fine adiungat ne fautoriam hæresis incurrat, quia tunc excommunicatus esset, iuxta ca. extra. excommunicamus. 1. §. credentes. Nec valet si dicat Iudici quod non defendit errorem, sed personam, quia non debet defendere quouis modo, vt nō procedatur summarie simpliciter & de plano, quod faceret si petere vellet omnino dilationes, vel immiscere appellationes, quæ omnia refutantur, vt ibi in q. vltima recitantur, quia licet errorem non defendat, cum sic damnabilior ipsis maleficis esset, & potius hæresiarca quàm hæreticus maleficus, vt patet 24. quæst. 3. qui illorum. Tum quia indebite defendit iam suspectum de hęresi, tanquam fautorem se facit, & non solum leuiter sed vehementer, secundum defensionem quam fecit, & debet abiurare publice coram episcopo, iuxta ca. accusatus. frequenter allegatum. Hæc ad longum posita sunt, nec patuipendat ista Iudex, quia ex aduocato seu procuratore, vbi falsę procedere nititur, plurima pericula euenire solent, vnde Iudex

debet omnino eum refutare, & procedere secundum acta & probata vbi irreprehensibilis aduocatus fuerit. Verum tamen si Iudex habuerit aduocatū irreprehensibilem pro delato virum zelosum, & iustitiæ amatorem, nomina testium ei indicare poterit, ad secretum tamen tenendū sub præstito iuramento.

¶ Quæstio vndecima, quid faciet aduocatus cum sibi nomina testium non publicantur. Actus sextus.

QVOD si quæritur: Quid ergo aduocatus etiã procuratorio nomine pro delato faciet, vbi nec sibi nec clientulo suo nomina testiũ publicantur, quam tamen publicationem delatus summe affectaret? Responsio. Informationem capiat à Iudice de singulis in processu contentis, & si quidem copiam habere velit, suppressis tamen nominibus testium tradatur sibi, & sic informatus accedat delatum, & singula sibi proponat, & si materia postulat, vtpote quia multum onerosa delato, tum ad patientiã quantum potest hortetur. Et delatus vbi iterum atq; iterũ instat vt sibi testes publicentur, respondere potest ex factis quæ contra te delata sunt, coniecturare testes poteris, nam tali maleficiatus est puer, aut iumentum: aut tali mulieri, seu viro dixisti, eo quod talem rem quam petebas tibi cõprestare nolebant, tu senties quod melius fuisset vt mihi rem accommodasses, post quæ verba talis infirmatus subito, facta tua vt testimonia clamant, quæ plus ponderantur quàm testimonia verborum, vel etiam tu scis te infamatam, & à longo tempore suspectam de multis maleficiis & damnis hominibus illatis, & sic replicando finaliter ad hoc deueniet, q̃ ipsa aut inimicitias allegabit, asserens sibi ex inimicitia obiecta, aut dicet: Fateor me dixisse hæc verba, sed non animo nocendi. Quare aduocatus tũc Iudici & assessoribus, de primo, videlicet de inimicitia habet proponere, & Iudex inquirere. Et si quidem illa capitalis inueniretur, vtpote quia inter maritos, vel consanguineos

guineos fuiſſet mors intentata, vel ſequuta, vel alicuius criminis inculpatio, vt quis foret plectendus per publicã iuſticiam, vel fuerunt vulnera grauia ex controuerſiis & brigis illata, tunc prouidus Iudex cum ſuis aſſeſſoribus diſcutiet, an ex parte delatæ inimicitia aggrauatur, vel ex parte deponẽtis, puta quia maritus aut amici delatæ alios ex parte deponentis iniuſte oppreſſerunt, tunc quidem ſi non aſſunt indicia facti in pueris ſeu iumentis, ſiue hominibus maleficiatis, nec etiam aſſunt alij teſtes, aut etiam ꝙ publica infamia non laborat, tunc præſumitur ꝙ ratione vindictæ contra eam depoſuerit, & eſt delata omnino abſoluenda, & libere dimittenda ſub debita cautione de nõ vindicando, &c. vt moris Iudicum eſt. Sed quæritur, Katharina habet puerum maleficiatum, ſeu ipſa per ſe eſt maleficiata, ſeu in iumẽtis percepit plurima damna, & ſuſpicatur ſuper illam cuius maritus aut cõſanguinei per prius iniuſte ſuum maritum, aut cõſaguineum oppreſſerunt in publico iudicio, vnde cum hîc duplex ſit inimicitia ex parte deponentis, quia inimicatur ratione maleficij illati, & ratione infamiæ iniuſtæ, obiectæ ſuo marito ſubito, aut conſanguineo, eſt ne eius depoſitio repellenda aut non? & quidem ex vna parte videtur quod ſic, quia inimicitia ibi eſt, ex altera quod non, quia profert indicia facti. Reſpondet, quod in caſu quo non adſunt alij deponentes, nec etiã publica laborat infamia contra delatam, tunc non ſtatur eius depoſitioni tantum, ſed repellitur, & delata tamen redditur ſuſpecta, ſi & inquantum morbus eſt maleficioſus, & non ex naturali defectu, & qualiter hoc cognoſcitur inferius patebit, quod canonice eſt purganda. Sed ſi iterum quæritur, an alij deponentes etiam habent ſuper indicia facti primum deponere quæ ipſis aut aliis contigerũt, aut ſolum ſuper infamiam? Reſpondetur quod ſi ſuper alio indicia facti deponunt, bene quidem: ſi autem tantũ ſuper infamiam, & ita in re exiſtit, tunc Iudex licet repulerit deponentem propter inimicitiã, tamen indiciũ facti

quod protulit, & ostendit Iudex ex aliis testibus, quæ su per infamiam deposuerunt capiet pro interſigno ſuper ſu ſpitionem vehementem, ex qua ipſa delata detenta iudi cari poterit à Iudice ſuper triplicem pœnam, ſcilicet, cano nicæ purgationis propter infamiam, iuxta ca. inter ſolli citudines extra. de pur. ca. Item ſub abiuratione propter ſuſpitionem, iuxta ca. accuſatus in prin. & ſecundum va rias ſuſpitiones ad varias abiurationes, vt patebit in quar to modo ſententiandi. Et propter indicia facti ſi crimen fatetur & pœnitet, non relinquitur brachio ſeculari ad pu nitionem ſanguinis, ſed per eccleſiaſticum Iudicem ad per petuos carceres iudicatur, per ſecularem tamen Iudicem non obſtante quod ad perpetuos carceres ſit per eccleſia ſticū Iudicem iudicatus, poteſt tamen ipſum propter dam na temporalia tradere igni. Iuxta. c. ad abolendam. §. præ ſenti. & iuxta ca. excōmunicamus. 2. de hære. quæ omnia patebunt inferius citca ſextum modum ſententiandi. Epi logando. Attendat Iudex primo quod nō ſit facilis ad cre dendum aduocato, vbi pro delato allegat inimicitiam ca pitalem eo quod rariſsime in tali crimine quis deponit ſi ne inimicitia, cum maleficæ ſemper exoſæ omnibus ha beantur. Secundo attendat quod cum quatuor modis ma lefica poteſt conuinci, ſcilicet, per teſtes, per euidentiam facti, per indicia facti, & per confeſsionem propriam, & hoc vel ſuper infamiam tantum, quod tantum fieret hoc per teſtes, vel ſuper ſuſpitionem, tunc pro euidentia facti, aut inditia facti fieret, ex quibus ſuſpitio poteſt iudicari leuis, vel vehemens, vel violenta, & hæc omnia abſq; con feſsione propria, quæ ſibi concurreret, tunc vt dictum eſt procederetur. Tertio applicet præmiſſa ad ſuum propoſi tum ſuper perſonam detentam, ad obuiandùm aduocato, ſed videlicet ſit tantummodo ſuper infamiā delatam, aut quod ibi cōcurrant aliqua inditia, vnde redditur ſuſpecta vehementer vel leuiter, & tunc aduocato ſuper inimici tiam allegatam reſpondere poterit. Et hæc quantum ad

illam

ſſlam partem vbi aduocatus pro delato in ſnimicitiam de ponentium allegauit. Sed vbi allegat ſecundum videlicet: quod illa verba quæ protulit contra deponentem, tu ſenties in breui quæ tibi euenient,aut: tu non habebis plures dies ſanos,aut: veniet in breui quod tu velles mihi talem rem accommodaſſe,aut vendidiſſe,& ſimilia. Tunc aduocatus adiungat: licet malum aliquod fuerit ſubſecutum deponenti,in rebus vel corporibus,nõ tamen propter hoc ſequitur quod illa delata huius mali ſit cauſa tanquã maleſica,eo quod infirmitates variis modis accidere poſſunt. Item allegat quod commune eſt mulierum,verbis huiuſmodi mutuo contendere,&c. Super iſtas allegationes Iudex habet obuiare per hunc modum,ſiquidem infirmitas ex defectu naturę accidit,tunc excuſatio locum habere poterit. Sed quia ex ſignis & experimentis oppoſitum conſtat,vtpote quia nullo remedio naturali curari poterit. Item quia iudicio medicorum iudicatur vt morbus maleficialis,vulgariter,nachtſchaden.Item iudicio fortaſsis incantatricarum aliarum,quæ aſſerunt,ſeu aſſeruerunt,morbum eſſe maleficialẽ. Item quia ſubito ſuperueniet abſq; aliqua præuia debilitatione,cum tamen naturales infirmitates ſucceſsiuè ſolent debilitare. Item quia fortaſsis curata fuit,ideo quia repperit certa inſtrumenta ſub lecto,aut indumentis, ſeu aliis locis, & illis amotis, ſubito ſanitati reſtituta fuit,prout ſæpiſsime contigit,vt ſupra in ſecunda parte operis patuit, vbi de remediis tractatur. Et per hæc ſeu ſimilia Iudex facilime poteſt obuiare , quod talis infirmitas potius ex maleficio quàm naturali defectu contingit, & per minas obiectas ſuſpicatur de tali maleficio.

Sicut à ſimili ſi quis diceret: volo tibi conburere horreum,& effectus ſubſequitur,vtiq; violentam cauſat ſuſpitionem , q̃ ille qui minas protulit, horreum ſuccenderit,licet fortaſsis alius, & non ipſe conbuſſerit.

¶ Sequitur ad idem quæstio duodecima, magis declarans qualiter inimicitia capitalis inuestiganda.

Actus septimus.

ATTENTO quod à testimonio ferendo tantummodo inimici capitales repelluntur, vt supra quinta quæstione tactũ fuit. Inimicitiam autem talem declarare ex iis quæ in capitulo præcedenti tacta sunt, Iudici fortassis nimis obscurum & difficile videatur, attento quod delatus vel eius procurator nollẽt faciliter eius acquiescere decisioni super materiam tactã, quæ dicatur inimicitia capitalis, & quæ non. Ideo exprimendi sunt alij modi, quibus in noticiam talis inimicitiæ Iudex deueniret, vt insontem sic minime damnaret, quod tamen reum per debitam iusticiam puniret. Et hi modi licet sint cautelosi, seu etiam dolosi, tamen Iudex illos practicare potest in bonum fidei & reipublicæ, cum & apostolus dicat: Cum essem astutus dolo eos cæpi, specialiter etiam hi modi practicantur super delatos, non diffamatos publice, seu etiam nõ notatos per aliquod indicium facti, licet etiam Iudex super quoscunq; delatos, vbi inimicitias contra deponentes allegarent, & nomina testium omnino scire vellent. Primus modus est, nam datur delatio, seu aduocato, copia processus, ad partem suã, scilicet, deorsum, & nomina deponẽtium seu deferentium, ad partem aliã, non tamen ea ordine quo deponunt, sed isto modo vt nomen testis qui est primus in copia, sit sextus vel septimus cedula, & qui secundus, sit penultimus, vel vltimus, & sic delatus, quis hoc deponat, vel illud, & quis sit primus vel secundus in sua copia, quo stante, aut dabit omnes inimicos aut non. Si omnes, eo citius deprehendetur delatus de mendacio, vbi causa inimicitiæ per Iudicem scrutabitur, si quosdam vero, tunc facilius causa inimicitiæ inuestigabitur. Secundus modus esset si simili, vbi daretur aduocato processus copia ad partem vnam, & deponentium nomina

mina ad partem aliam, & adiunctis aliis extraneis quæ a libi à maleficis fuerunt perpetrata, & non à deponentibus seu testibus inscriptis deposita, sic delatus non poterit assertiue dicere illum vel istum inimicum capitalem, quia nescit quæ sint ab illis contra eum deposita. Tertius mod⁹ qui & supra tactus capitulo quinto, nam quando delatus examinatur in fine secundi examinis, antequam petit defensiones, & antequam aduocatus sibi deputatur, interrogetur, an reputet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito, falsò imponerent sibi labem hæresis maleficarum. Et tunc forte impræmeditatus ac improuisus, & non visis deponentiũ attestationibus, respondet, quod non reputet se habere tales inimicos, vel si dicit puto me habere, tunc nominat, & illi inscribantur, & causa etiam inimicitiæ, vt postmodum Iudex valeat eo certius inuestigare, postquã copia processus & nomina seorsum fuerint tradita modis quibus supra. Est & quartus modus vt iterum in fine secundi examinis aut confessionis, de qua in sexta quæstione circa secunda interrogatoria antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus qui grauius deposuerunt contra eum, per hunc modum. Cognoscis tu talem, vnum nominando de testibus, qui grauiora deposuit, & tũc dicet quod sic, vel quod non. Si dicit quod non, tunc non poterit ex post dando sibi defensiones & aduocatum, ponere illum capitalem inimicum, cum dixerit medio iuramento prius oppositum, scilicet, non noscere illum. Si autem dicit quod sic, tunc interrogetur, si scit, vel audiuit quod ipsa, vel ipse, egerint aliquid contra fidem Christianam, sicut maleficæ facere solent. Si dicit quod sic, talia enim & talia fecit. Interrogetur quoque si est eius amicus, vel inimicus, statim respondebit quod amicus, & hoc ideo vt eius testimonio stetur, & ex tunc in illa causa non potest dare illum inimicum capitalem per suũ aduocatum, cum medio iuramento quod per antea dixit eum amicum. Si autem

respondeat quod nihil scit de eo, tunc interrogatur an sit eius amicusvel inimicus,& ipse statim respondebit quod amicus, quia allegare inimicum de quo nihil mali nouit, non facit, dicet ergo sum suus amicus, attamen si scirem aliqua,non obmitterem quin illa reuelarem. In tali ergo causa non poterit eum ponere ex post inimicum, vel ad minus allegabit causas inimicitiæ capitalis à principio,& tunc aduocato adhibebitur fides. Quintus mod⁹ est, nam datur delato seu aduocato copia processus,suppressis nominibus deponentium, & vbi aduocatus informabit eũ de singulis, coniecturatur quis vel qui deposuerunt talia contra eum, & frequenter venit in cognitionem, & tunc si dicet talis est inimicus capitalis, & volo probare per testes,tunc Iudex habet considerare concorditer iuxta processum nominauit, & tunc quia dixit velle probare per testes,illos examinabit,& causas inimicitiæ examinabit, secrete conuocato ad hoc bono consilio peritorum vel antiquorum,in quibus latet prudentia,& si ita inuenerit causas inimicitiæ capitalis sufficientes,tunc repellat primo testes,& illi dimittentur si non adsunt alia grauamina aliorum testium. Et hic modus quintus & cõmunis obseruatur, & de facto maleficæ cito ex copia processus eliciunt, qui vel quæ aduersus eam deposuerunt,& quia rarissimè in tali causa inuenitur inimicitia capitalis,quia nisi ea quę ex earum malis operibus oritur.Ideo Iudex de facili se habet per præfatos modos resoluere,attento etiam quod sępe deponentes affectant se personaliter maleficis præsentare,& in faciem obiicere ea quæ per maleficia eis sunt illata. Est & alius & vltimus, ad quem finaliter Iudex recurrere potest, vbi prædicti modi fortassis iudicarentur ab aliquibus dolosi,& per astutiam practicatì, præsertim quatuor primi, ideo omnino ad satisfaciendum & quietandum scrupulosas mentes, & ne Iudici quicquam obiiciatur, aduertat quod postquam per præcedentes modos expertus est non esse aliundè inter delatum & deponentẽ,

capitalem

capitalem inimicitiam, vult tamen hoc idem consilio alio rum assessorum concludere in finem, ne sibi quicquam ob iiciatur, faciat hoc: det delato seu eius aduocato copiã pro cessus, deponentium tamen & deferentium nominibus suppressis, & quia defendendo dicit se habere inimicos ca pitales, & fortassis causas inimicitiarum varias allegat, siue in re ita sint, siue non, congregat tamen tamen Iudex consilium peritorum cuiuscunq; facultatis, si commodè haberi potest, vel ad minus ex prouidis & honestis perso nis quibuscunque, quia ad hoc tenetur iuxta ca. statuta. frequenter allegatum, & illis totum processum integrali ter & perfecte, per notarium seu scriptorem legi faciat, & cum testium seu deponentium nomina publicè exponãt, ita tamen quod ad tenendum secretum sub præstito iura mento oẽs astringat, & de illo an hoc facere velint, prius habet inquirere, quia aliàs omnino non sunt eis nomina illa exponenda. Ex post dicat qualiter per talem & talem modum inquirendo de inimicitia, nullã potuerit perpen dere. Attamen subinferat, si videbitur fiat è duobus vnũ, aut per consilium discernatur, qui sint ex deponentibus re pellendi tanquam inimici capitales, & quomodo eligan tur tres, quatuor, aut quinque, qui amplius nouerint, in villa aut oppido, amicitiam vel inimicitiam delati, & te stium, & qui non sunt præsentes in consilio, & publicen tur illis tantummodo nomina delati & testium, non au tem articuli processus, & stabitur iudicio eorundem, ex primo non poterunt bene testes repellere, attento quod Iu dex suos modos inquirendi practicauit, ex secundo vero totaliter se immunem faciet, & omnem à se sinistram supi tionem excutiet, tenetur etiam hunc vltimum modum seruare, vbi delatus in alieno loco & patria esset captus, & hæc sufficiant ad discernendum super inimicitiam.

¶ Quæstio decimaquarta, super ea quæ ante interro gatoria, in loco carceris & torturæ proponẽda, habet Iudex aduertere, & est actus nonus.

VID denique Iudici agendum sit clarè patet. Si enim vt communis exigit iusticia, ad pœnam sanguinis non iudicatur nisi propria confessione conuincatur, quanuis ex aliis duobus habetur pro manifeste deprehensa hæretica prauitate, scilicet, ex euidẽtia seu indicia facti, & ex testium productione legitima, vt supra quęstione septima tactum fuit, & de tali etiam delata amplius agitur, tunc vtique quæstionib. & tormentis, pro criminum fassione exponetur. Et vt quæstio clara sit ponatur casus qui & pure cõtigit, & ad multorum noticiam peruenit. Quidam honestus dum quandam mulierem pertranseundo, non ei ad nutum in venditione cuiusdam rei venalis complacere voluisset, illa indignata post tergum clamauit: In breui optasses, & annuisses, & est vsitatus sic modus loquendi maleficarũ, vel à simili sensu quando maleficium per auisamenta volunt inferre, tunc ille indignatus & non immerito super eum vultum, post tergum vertit, vt eam quo animo verba protulisset, inspiceret, & ecce subito maleficio percussus, os suum in obliquum horribili deformitate vsque ad aures extenditur, sed retrahere potuit, sed multo tempore in illa deformitate perstitit. Hîc euidens factũ Iudici proponitur, casum ponimus, & an pro manifeste deprehensa in hæresi maleficarum sit habenda, quæritur. Respondere oportet ex verbis Bernardi, in glo. ordinaria, & in ca. ad abolendam, vt supra quæstione notata tangitur, quod sic eo quod tribus modis vt ibi tangitur, quis vt taliter deprehensus iudicatur, & illa etiam tria non copulatiue, id est, ꝙ omnia tria habent insimul concurrere, sed vnumquodꝙ per se, scilicet, euidentia facti, testiũ legitima productio, & propria confessio, reddit maleficam vt manifeste deprehensam reputari. Iudicium autem facti differt ab euidentia, quia cum minus sit q̃ euidentia, th̃ capiatur etiã

ex

ex verbis & operibus maleficorũ, vt in illa quæst. septima tangitur, & iudicatur ex maleficiis nõ ita subito, sed processu temporis illatis, per minas ẽ etiam præcedẽtes, sicq; concludamus q; de similibus maleficis delatis, & quæ sub defensionibus, vt prẽmissum est defecerũt, etiã vel nõ defecerũt, eo q; nõ fuerunt cõcessæ, non cõcessæ aũt, quia nõ fuerunt petitæ, iã nostra quẽstio versatur quid Iudici agendũ & qualiter ad quẽstiones sit procedendũ, pro dicenda veritate in punitionẽ sanguinis. Vbi plura sunt Iudici propter ingentes labores contra maleficiũ taciturnitatis aduertenda, quæ etiam successiue per capitula deducentur. Et primum est, q; ad maleficam quẽstionandam non sit pronus, habeat tamen ad certa signa quæ sequẽtur aduertentiam. Quare autem non debet esse facilis, causa est, quia nisi diuina coactio per sanctum angelum, vt maleficiũ diaboli abscedat, concurrat ita insensibilis in illis doloribus efficitur, vt membratim citius discerperetur, quam aliquid veritatis fateri valeat. Nec propterea obmittendum, tum quia non æqualiter omnes sunt huiusmodi maleficiis irretitæ, tum etiã quia diabolus sponte interdũ non coactus sancto angelo maleficam fateri crimina permittit. Pro cuius intellectu ea quæ supra in secunda parte operis de modo præstandi homagium diabolo, tacta sunt, aduertenda. Sunt namq; quæ sub certis annis prius diabolo militant, vt sex, octo, aut decem annis, antequam sibi homagium præstant, scilicet, in corpore & anima se eis deuouendo, vbi tamen aliæ â principio sibi profitendo, fidei abnegationem, etiam subito homagium præstant. Cum aũt diabolus hoc spacium temporis postulatum acceptat, vtique ea de causa, vt illo intermedio maleficam experiatur, an ore tantum, & non corde fidem abnegando, simili modo etiã homagium sibi prẽstaret. Nam cum diabolus intima cordis non nisi per exteriora, & coniecturaliter cognoscere habet, vt in prima parte operis sub difficultate, an dæmones ad odium vel amorem, mentes hominum immu-

tare

tare possunt, plures etiam reperiantur quæ necessitate all qua aut egestate inductæ per alias maleficas, & sub spe cõ fessionis & euasionis à fide, in toto vel in parte apostatant tales, vtique etiam non coactus à sancto angelo relinquit, vnde & faciliter sua crimina fatentur, cum tamen aliæ quæ sicut ore, immo & corde sibi adhæserunt, pro viribus ab eo defendantur, & indurantur ad taciturnitatis maleficium. Et per hæc patet solutio ad quæstionem, vnde prouenit quod certæ maleficę de facili fatentur, aliæ vero minime, quia vbi diuinitus diabolus non repellitur, adhuc tamen sponte illas relinqui, vt per temporalem confusionem & horribilem mortem, ad desperationem inducat, quos corde allicere nunquam poterat. Patent hæc etiã ex sacramentalibus earum confessionibus, in quibus asserunt se nunquam voluntarie adhæsisse, & plura maleficia coactæ à dæmonibus intulisse. Est & alia differentia quod cernuntur aliquæ post falsionem criminum, sibiipsis mortem intentare, vt laqueo vel suspendio vitam sibiipsis auferant, quod vtique inimicus ille operatur, ne per sacramẽtalem confessionem veniam à Deo consequantur, & hoc præcipue illis quæ non voluntarie sibi adhæserunt, licet & aliis quæ sibi voluntarie adhæserunt post criminũ falsionem intentat, sed tunc cernitur quod diabolus coactè maleficam habuit relinquere. Concludamus quod tantus vel etiam maior præsumitur labor, ad quęstionãdum prodicenda veritate maleficam, quantus ad exorcizandum à dæmone possessum. Ideo Iudex nec voluntarius, nec facilis, ad hæc esse debet, nisi vt dictum est, in punitionem sanguinis. Sed & in causa faciat diligentiam, prout sequitur primo ferendo sententiam.

¶ QVAESTIO decimaquinta, de modo sententiandi delatam ad quęstiones, & quomodo prima die sit quęstionanda, & an possit conseruationem vitæ compromittere.

Actus decimus.

¶ QVID

QVID denique secundo loco Iudex habet aduertere, stat post act⁹ in eo quod refert sententiam suam per modum qui sequitur. ¶ Nos Iudex & assessores attendentes meritis, seu considerantes merita processus facti per nos, contra te talem, talis loci, talis diocœsis, & diligenter omnibus examinatis, inuenimus quod tu es varius in tuis confessionibus, vtpote quia dicis tales minas protulisse, non autem in eo nocendi animo, & tamen nihilominus sunt indicia varia, quæ sunt sufficientia te ad exponendum quæstionibus & tormentis. Quapropter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps autes iudicū non offendas interloquendo, declaramus, indicamus, & sententiamus, die præsenti, & hora tali, te supponendum quæstionibus, & tormentis. Lata fuit hæc sententia, &c. Secundo, stat actus in eo quod & præmissum est, adhuc non sic voluntarius ad quæstionandum, sed carceribus ad pœnam mancipatus, & non iam ad custodiam tantum vt prius, & adhibitis eius amicis, vt pœnas subterfugiat, & quod fortassis morti non tradetur, licet aliàs punietur, vbi veritas fatetur, illis proponat, & ꝙ ad hoc ipsum delatum inducere velint, hortatur. Nam meditatio frequens & carceris calamitas, ac replicata informatio proborum virorum disponunt ad veritatem erudiendam, & à nobis expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt in signum resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciem diaboli, dicebant: exeas maledicte diabole, faciam quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur. Si vero conuenienter delato expectato, & tempore congruenter prorogato, & multipliciter informato. Credat Iudex bona fide ipsum delatum negare veritatem, quæstionent eum moderate, vtpote sine sanguinis effusione, scientes quod quæstiones sunt fallaces, & sæpius vt tactū est inefficaces. Est autem modus incipiendi

talis,

talis, vt dum ministri se disponunt ad quęstionandū, posit expolient eum, vel si est mulier, prius antequam ad carceres pœnosos ducetur, ab aliis mulieribus honestis & bonę famæ expolietur, ea de causa vt si maleficium aliquod insutum esset vestimentis, prout sæpe ex informatione dæmonum practicant, ex membris pueri non baptizati, in finem vt pueri visione beatifica priuentur. Et dum instrumenta disponuntur, Iudex per se & alios bonos viros fidei zelatores, inducant quæstionandum, ad fatendum veritatem libere, & si fateri noluerit, mãdet ministris quod ad cordas ligetur, vel ad alia instrumenta applicetur, & ibi statim obtemperent non læti, sed quasi turbati. Post iterum soluatur ad petitionem aliquorum, & ad partem trahatur, & iterum inducatur, & inducendo informetur, quod non tradetur morti. Vbi quæritur: An hĩc Iudex super delatum infamatum, & per testes, & indicia facti, legitime conuictum, cum nihil desit nisi in ore proprio, crimen fateatur possit licite, & conseruationem vitę compromittere, cum tamen si crimen fatetur, vltimo supplicio punietur. Respondetur à variis varia sentiuntur, nam quidam ita sentiunt, quod si delata est plurimum infamata, & super indicia facti violenter suspecta, & quod ipsa in magnum nocumentum sit, tanquam aliarum maleficarum magistra, etiam tunc securari posset de vita sub his circunstantiis, vt perpetuis carceribus, in pane & aqua adiudicaretur, dummodo alias maleficas sub certis & verisimis signis manifestaret, nec tamen iila præsentia carceris vt ponitur ei manifestanda esset, sed duntaxat securitas vitæ promittenda, & aliquali pœnitentia punienda, per exilium, vel alio modo punienda. Et sine dubio pro maleficis famosis, & præsertim quæ maleficis medicaminibus insistunt, & maleficiatos superstitiosis actibus curant, taliter seruandæ essent, vt aut maleficiatis subueniret, aut maleficas proderent, nec tamen eorum proditioni staretur, eo quod diabolus mendax, nisi pariter & alia

indicia

indicia facti cum testibus occurrerent. Aliis videtur ad idem in casu quo sic carceribus deputata esset ad tempus promissio seruanda, & post spacium temporis incineranda. Tertij sunt, qui dicunt Iudicem secure posse in conseruationem vitæ compromittere, ita tamen quod ex post sententia ferenda se exoneraret, & in suum locum alium substitueret. Inter quos modos primus licet videretur vtilis propter maleficiatorum curationem, tamen quia non est licitum maleficia seu illicita opera tollere, licet vt in quæstione prima, & introductoria huius tertiæ partis patuit plurimum opinio sit, quod licitum sit maleficia per opera vana & superstitiosa tollere. Sed quia in his magis docet Iudices experientia atque vsus, & negociorum varietas, quàm ars alicuius, seu doctrina. Ideo relinquitur hoc Iudicibus. Certum est autem vt experientia pluries docuit, multi faterentur veritatem, nisi quod metu mortis retrahuntur. Quod si nec minis nec talibus promissis fateri voluerit veritatem, tunc ministri sententiã latam exequãtur, & quæstionetur cõsuetis modis, & nõ nouis nec exquisitis, leuiusvel fortius, sed quod crimẽ exigit delinquẽtis, & dũ quęstionatur de certis articulis sup quibus quęstionatur, & hoc sępe & frequẽter á leuioribus incipiendo, quia citius concedet leuia q̃ grauiora. Et dũ hæc fiũt, notarius totũ scribat in processu, & quõ quęstionatur & de quib⁹ interrogatur, & quõ respõdetur. Et nota ꝙ si fatetur per tormẽta, ducatur postea ad aliũ locũ, vt denuo recognoscat, & ꝙ non tantummõ vi tormentorum cognouerit. Quarto stat actus in isto ꝙ si quęstionatus decenter noluerit fateri veritatem, ponantur alia tormentorum genera corã eo, dicẽdo ꝙ oporteat eum sustinete, ni fateatur veritatẽ. Quòd si nec poterit ad terrorem vel etiẽ ad veritatem induci, tunc pro secũda aut tertia die quęstionandũ ad continuandũ tormenta, nõ ad iterandũ, quia iterari nõ debẽt, nisi noua superuenissent indicia, feretur corã eo sentẽtia in modũ qui sequitur. Et nos prędicti Iudex, vt supra.

Assigna-

Assignamus tibi talí,diem talem,ad quæstiones continuandum, vt à tuo ore proprio veritas audiatur, & totum ponatur in processu a notario. Et infra illud tempus assignatum Iudex per se, aut per alios probos viros, inducet eam ad fatendum veritatem, modo præmisso, cum securitate vitæ, si ita videbitur expedire. Aduertat etiam Iudex vt infra illud tempus continue apud eam sint custodes, vt videlicet sola non relinquatur, quia à dæmone frequentabitur, vt sibiipsi mortem inferat, si & quantum diabolus deferere ipsam intendit, aut ad deferendum ipsam diuinitùs arcetur, hoc ipsum enim diabolus melius nosce re potest quàm aliquis scriptis referare.

¶ Quæstio decimaquinta, super tormenta continuanda, & de cautelis & signis, quib⁹ cognoscere potest Iudex maleficam, & quomodo se ab earum maleficiis debet præmunire, & quomodo sunt apprehendendæ, & vbi sua habent maleficia abscondita, cum declarationibus variis, ad obuiandum maleficio taciturnitatis, & est actus vndecimus.

VID autem consequenter restat Iudici super tormenta continuanda. Est aduertendum primo, quod sicut non omnium membrorũ est eadem medicina, sed potius diuersorum & singulorum, sunt diuersę & singulares medicinę, sic nec ad omnes hæreticos, seu de hæresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi & examinandi, quò ad articulos, & seruandos, sed secundum veritatem sectarum, & personarum, varius & diuersus modus examinaudi. Idcirco ipse prudens Iudex & medicus, qui putrida membra, & scabiosas oues resecare, & sequestrare ab innoxiis nititur, iam æstimare potest delatam maleficio taciturnitatis infectam, quam taciturnitatem euellere non potest, vna & infallibili depingi regula, seu modus, immo etiam dare non esset tutum, eo quod cum illum modum consequenter assuetum, ac regulam generalem, dum tenebrarũ

filij

filij præuiderent ipſum tanquam laqueum ſuæ perditiõ nis,facilius euitarent, ſeu etiam præcauerent. Cur & igi tur prudens ac induſtrius Iudex occaſionem & modum Interrogandi accipere,ſiue ex teſtium reſponſis ſeu atteſta tionibus,ſiue ex iis quæ aliàs experientia eum docuit,ſiue ex iis quæ propríj ingenij acumen aperit, ſubſcriptis cau telis vtendo. Nam ſi inueſtigare affectat an maleficio tací turnitatis ſit inuoluta , aduertat an lacrymare coram eo ſtando queat, aut tormentis exponendo, hoc ipſum enim pro certiſsimo ſigno,ex fide dignorum antiqua relatione ac propria experientia docente , adeò repertum eſt , quod etiam ſi ad lacrymandum coniurationibus hortetur , & compellatur,ſi malefica exiſtit,hoc ipſum , ſcilicet, lacry mas emittere non poteſt , dabit quidem flebiles voces, & ex ſputo genas,& oculos linire, ac ſi fleret attentabit, ſu per quo à circunſtantíbus cautè aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lacrymas veras,ſi innoxia fuerit,& cohíbere lacrymas falſas , talis vel conſimilis in ſententia practicari poteſt à Iudice ſeu presbytero,manum ſuper ca put delati ſeu delatæ ponendo . Coniuro te per amaroſas lacrymas, à noſtro Saluatore Domino IESV Chriſto in cruce pro ſalute mundi effuſas,ac per ardentiſsimas lacry mas ipſius glorioſiſsimæ virginis Mariæ,matris eius, ſu per vulnera ipſius, hora veſpertina ſparſas, & per omnes lacrymas,quas hîc in mundo omnes ſancti & electi DEI effuderunt , & à quorum oculis iam omnem lacrymam abſterſit, vt inquantum ſis innoxia, lacrymas effundas, ſi nocens,nullo modo. In nomine Patris & Filíj,& Spiritus ſancti,Amen. Experientia docuit,quantò amplius coniu rabantur,tantò minus flere poterant, cum tamen vehemẽ ter ſe ad fletum ſtimulabant, & genas ſputo humectabãt. Poſsibile tamen vt poſt in abſentia Iudicis,& extra locũ & tempus torturæ,coram cuſtodibus flere valeãt. Quòd ſi cauſa impedimenti fletus in maleficis quæritur , poteſt dici quod quia gratia lacrymarum in pœnitentibus, præ-

clpuis donis aſcribitur, cum cœlum penetrare & inuin-
cibilem vincere, humilis lacryma à Bernardo aſſeritur,
nulli dubium quin & inimico ſalutis plurimum diſplice-
re noſcitur, vnde & ſummis conatibus illas impedire ne-
mo ambigat, vt finalis impœnitentia potius introduca-
tur. Sed quid ſi aſtucia diaboli, Deo permittente, etiã ma-
leficam flere contingeret, cum flere, nere, decipere, etiam
proprium mulierum dicatur. Reſponderi poteſt cum oc-
culta ſint Dei iudicia ſi aliàs non poſsit conuinci per legi-
timos teſtes, ſuper aliqua indicia facti, nec etiam ſuſpecta
eſſet grauiter aut violenter, vtique eſſet abſoluenda, &
pro leui ſuſpitione in qua ſtaret, propter infamiam quam
teſtes depoſuerunt, haberet hæreſim maleficarum abiura-
re, vt in ſecundo modo ſententiandi diſcutietur. Secunda
cautela non ſolum poſt hanc primam obſeruanda, ve-
rumetiam omni tempore ludici & omnibus aſſeſſoribus
aduertenda, quod non permittant ſe ab ea tangi corpora-
liter, præſertim ſuper nudam iuncturam manuum & bra
chiorum, ſed omnino ſecum deferat ſal exorcizatũ in do-
minico, palmam, & herbas benedictas, hæ enim res inſi-
mul cum cera benedicta inuoluta, & in collo deportata,
vt ſupra in ſecunda parte operis de remediis contra male-
ficiales infirmitates & defectus patuit, miram habent effi
caciam præſeruandi, non ſolum ex maleficarum teſtimo-
niis, verumetiam ex vſu & conſuetudine eccleſiæ, quæ in
hunc finem huiuſmodi exorcizat & benedicit, vt patet in
earum exorciſmis, cum dicitur ad effugandam omnem po
teſtatem inimici, &c. Et non videatur extraneum de tactu
iuncturarum ſeu membrorum, quia diuina permiſsione
interdum per auditum verborum ab eis prolatorum ma-
leficiare operum dæmonum poſſunt, præcipuè eo in tem-
pore vbi quæſtionibus exponuntur. Experientia nos edo
cente, nouimus quaſdã in caſtris detentas, quæ nihil aliud
à Caſtellanis inſtantiſsimis precibus flagitabant, niſi vt in
aduentu Iudicis, aut alterius præſidentis, eis concederetur,

vt

vt primũ intuitũ visus in ipsum Iudicem dirigere possent antequam ab eo vel aliis essent visæ, ex quo intuitu etiam sortitæ, ꝙ talis Iudex aut alij sui assessores ita alieni in eorum cordibus fuerunt, ꝙ omnem si quam habuerunt indignationem amiserunt, nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed libere abire permiserunt, qui scit, & expertus est, verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent, non paruipendant Iudices talia auisamenta & remedia, cum vilipensio talium post tanta auisamenta, in æternam eis cedet damnationem, iuxta Saluatoris dictum: Si non veniissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, nunc aũt excusationem nõ habẽt pro peccato. Muniant ergo se prẽmissis ex ecclesię cõstitutione, & si cõmode fieri potest, ipsa à tergo dorsum vertendo ad Iudices & assessores introducatur, & nõ solũ in prẽsenti actu, verũ in omnib⁹ præcedẽtibus & sequentib⁹ signo crucis se muniendo, & viriliter aggrediendo, frangẽtur cũ Dei adiutorio vires antiqui serpentis. Nec quis æstimet superstitiosum, vt à terra introducatur, cũ vt sępe tactum est, canonistæ ad tollendũ & impediendũ maleficia maiora concedunt, & vana vanis cõtundere semper dicũt esse licitum. Tertia cautela in præsenti actu vndecimo obseruanda, vt pili ex omni parte corporis abradãtur, & est eadem ratio, sicut supra de vestimẽtis exuendis, habẽt enim pro maleficio taciturnitatis, aliquas superstitiosas alligaturas quarundam rerũ, siue in vestimentis, siue in pilis corporis, & interdum in locis secretissimis non nominandis. Quod si obiiceretur: nunquid diabolus ad hmõi ligaturis rerũ posset mentem maleficæ indurare, vt crimina non valeat fateri, sicut & alij scelerosi sępius inueniũtur, sub quibuscunq; maximis tormentis, quantumcunq; per indicia facti, aut ꝑ testes sint cõuicti. Respõdetur vtique verũ esse ꝙ absq; rebus quibuscunq; dęmon valeat talem taciturnitatem procurare, illis thi rebus vtitur in animarũ perditionem, ac offensam maiorem diuinæ maiestatis, quod ve

clarius pateat. Malefica quædam in oppido Haganoæ, de qua vt ſupra in ſecunda parte operis tactum eſt, tale maleficium taciturnitatis procurare ſciebat, vt maſculus recenter natus & non baptizatus, & cum hoc primogenitus interemptus, & in fornace aſſatus, & cum aliis rebus quas exprimere non expedit, incineratus & puluerizatus, ſi qua malefica aut flagitioſus, ex iis quicquam ſecum deferret, nullo modo ſua crimina fateri poſſet. Hîc clarũ eſt, quod ſi centum milia pueri adhibeſentur, ex naturali inclinatione nunquam talem effectum taciturnitatis cauſare poſſent, vtitur tamen vt cuiq; intelligenti patet, in animarum perditionem, & diuinæ maieſtatis offenſionem. Sed & hoc quod allegatur quod ſæpe flagitioſi homines & non malefici, talem penes ſe taciturnitatem retinent. Dicẽdum eſt quod talis taciturnitas triplici ex cauſa prouenire poteſt. Primo, ex naturali quodammodo duritia mentis, quia ſicut aliqui ſunt molles corde, aut vecordes, quod ad leuem torturam omnia concederent, etiam quæcunque falſa, ita aliqui ſunt ita duri, quod quantumcunq; vexentur, veritas ab eis non habetur, & præcipuè illi, qui aliàs fuerunt quæſtionati, quorum brachia cito ſicut trahuntur, ita & flectuntur. Secundo, prouenit ex maleficio penes ſe retento, prout dictum eſt, ſiue in veſtimentis, ſiue in pilis corporis. Tertio, quod interdum licet penes ſe non habeant maleficia inſuta, aut alligata, maleficiuntur tamẽ ab aliis maleficis, quantumcunq; remotis, prout malefica quædam Ysbruck ſe iactare ſolebat, quòd vbi ad minus filum in veſtimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere poſſet, quod quantumcunque tormentaretur, etiam vſque ad mortem, nihil fateri poſſet, quare patet reſponſio ad obiectionem. Sed quid in diocœſi Ratisbonenſi caſu cõtigiſſe aſſeritur, quod dum quidam hæretici ex propria confeſsione deuicti, nõ ſolum vt impœnitentes, immo vt defenſores illius perfidiæ, morti fuiſſent adiudicati, accidit vt illi ſi in ignem remanerent, tandem per aliam ſen-

tentiam

tentiam ad submersionem adiucati, nihil proficere potuerunt, stupentibus omnibus, & fidem ipsorum vt iustã defendere dum quidam conabantur, sollicitus pręsul super gregem, triduanum ieiunium indixit, quo deuote expleto cuidam notificatur, quod in certo loco corporis, videlicet sub brachio vno, maleficiũ quoddam inter pellem & carnem insutum haberent, quo reperto & amoto, continuò incendio consumpti fuerunt, licet ab aliis opinatur quod quidam nigromanticus ex demonis consultatione, qui sibi hoc indicauerat, prodidisset, sed quocunque modo factũ fuerit, verisimile est ꝙ diuina virtute dæmon coactus, dum semper ad subuersionem fidei machinatur, hoc manifestauerit. A simili vbi talis Iudici acciderit casus, quid faciendum foret, elicere potest, si videlicet ad diuinum recurrere præsidium, vel ieiuniis & orationibus deuotarũ personarum, hoc genus demoniorum à maleficis expellatur, in casu quo nec per mutationem indumentorum, aut tonsuram pilorum, ad veritatem fatendam sub tortura induci valeant. Et licet in Alemaniæ partibus talis abrasura præsertim circa loca secreta, plurimum censetur inhonesta, qua de causa nec nos inquisitores vsi sumus, sed tonsis capillis, cum calice aut cipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione sanctissimæ trinitatis, ieiuno stomacho trinies in potum ministrãdo, per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus, tamen in aliis regnis inquisitores talem per totũ corpus abrasuram fieri mandãt, vnde & Cumanus inquisitor nobis insinuauit ꝙ anno elapso, qui fuit M. CCCC. XXXV. quadraginta & vnam maleficas incinerari mandasset, oĩbus per totum corpus abrasis, & hoc in districtu & comitatu Burbiæ vulgariter dicitur Vvormszer bad, in confinibus Archiducis Austriæ, versus Mediolanum.

Quòd si quæritur an tempore necessitatis, quo nullis remediis congruis maleficium remoueri vt præmissum est, licitum foret diuinatrices, quæ etiam maleficia curare &

tollere ſolent,pro amotione talis maleficij conſulere. Reſponſio. Quicquid ſit denegatio Ratisbonæ peracto, exhortamur in Domino, vt in nullo caſu quantumcunq; neceſſario pro republica,diuinatrices cõſulantur,& hoc propter magnam offenſam diuinæ maieſtatis, cũ tot alia ſint nobis remedia conceſſa , per quæ omnino aſſequi poterimus,aut in propria petiti forma,aut in æquiualenti, ita ꝙ omnino veritas experietur vel ab eius ore , vt incinerari valeat, vel Deus auferet ipſam de medio , aliam mortem ſuper eam permittendo.Hæc autem nobis remedia proponuntur , & primo faciat homo id quod poteſt ex propria induſtria,& ex propria virium ſuarum exercitatione modis ſupra tactis inſiſtendo pluries,& præſertim certis diebus,vt iam in ſequenti quæſtione patebit.2.Corinth.9. Abundetis in omne opus bonum.Secundo,quod ſi deficit recurſum habeat pro conſilio ad alios homines, qui forte ſibi remedium de quo nunquã cogitauerat impartiretur, eo quod varij ſunt modi ad maleficia tollenda . Tertio ſi prædicta deficiunt,habeat recurſum ad deuotas perſonas, iuxta illud Eccleſiaſt. 37. Cum viſu ſancto aſsiduus eſto, quemcunque agnoueris obſeruantem timorem Dei. Item vt ſancti in patria inuocentur per eos. Quæ ſi omnia deſecerint , recurſum habeat immediate ad Deum Iudex , & omnis populus ieiuniis & orationibus , vt tale maleficiũ ſua pietate amoueatur, ſicut Ioſaphat.2. Paral. 20. Cum ignoramus quid agere debeamus , hoc ſolum habemus reſidui , vt oculos noſtros dirigamus ad te , & ſine dubio DEVS in neceſſariis noſtris non deficiet. Vnde & Aug. & habetur 26.q. 7. nõ obſeruabitis. Qui hos & quaſcũq; diuinationes,aut facta, aut auguria obſeruat,aut attẽdit, aut conſentit obſeruantibus,aut talibus credit, ſcilicet opere proſequendo,aut ad domum earum vadit,aut in domum ſuam propriam introducit, aut interrogat , ſciat ſe fidem Chriſtianam & baptiſmũ præuaricaſſe, & paganũ, & apoſtatam , & Dei inimicum , iram DEI in æternum grauiter

grauiter incurrere, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconciliętur. Non deficiat ergo Iudex semper licitis vtendo iuxta præmissa remediis, & finaliter subscriptis cautelis.

¶ QVAESTIO decimasexta de tempore, & de secundo modo interrogandi, & est actus duodecimus, super finales cautelas à Iudice obseruandas.

SVPER præmissa sunt aliqua aduertenda. Primo quod sacratioribus diebus, & infra missarum solennia sunt interrogandæ, ita vt populus adhortetur ad implorandum diuinum auxilium, in generali nihil specificando, nisi vt contra quascunq; dæmonum infestationes sancti inuocentur. Secundo, ea quæ supra tacta sunt de sale, & aliis rebus benedictis, cum septem verbis quæ Christus protulit in cruce, in cedula cõscriptis insimul colligatis, collo eius alligentur, longitudo CHRISTI super nudum corpus, & extra benedicta circuncingatur, siquidem longitudo ipsa commodè haberi potest, experientia docuit miro modo his rebus ipsas molestare, vixq; retinere, præcipue autem reliquias sanctorum. His sic dispositis, & aqua benedicta in potum porrecta, disponatur iterum ad quæstiones, continuò exhortando vt prius, dum autem à terra eleuatur, & si per talem modum tormentatur, Iudex legat vel legi faciat dicta testium, submissis nominibus, taliter dicendo, ecce per testes conuicta es. Item si testes vellent se facie ad faciem adfrontare, tunc Iudex interrogaret, an fateri vellet, si testes sibi in faciem præsentarentur. Vbi si annueret, tunc inducendi testes essent, & coram ea statuendi, si forte rubore, seu verecundia quicquam criminum fateretur.

Vltimo si videat ipsam non velle detegere flagitia sua, interrogabit eam, an pro sua innocentia inditia candentis ferri vellet subire, & quia illud omnes affectant,

ſcientes quod per dæmones à læſione preſeruantur, vnde etiam quod veré maleficæ exiſtant cognoſcuntur, replica bit Iudex, qua temeritate ſe tãtis periculis ſubmittere poſ- ſit, & omnia conſcribantur, ſed quod illud candentis ferri iudicium non ſit eis concedendum, inferius patebit. Ad- uertat etiam Iudex quod ſextis feriis præcipue, vſq; dum ſit compulſus per expectationẽ noſtri Saluatoris interro- gatæ, ſæpe faſſæ fuerunt. Sed quia ſuper extremum nos procedere oportet, videlicet ſuper omnimodam eius nega tiuam, in qua ſi perſtiterit, Iudex relaxabit eam, & ſequẽ- tibus adhuc vtatur cautelis, educendo eam de carcere pœ- noſo ad alium, pro cuſtodia tamen bene munitum, ita ta- men quod ſibi omnino caueat quod nullo modo tradatur cautionibus, ſeu fideiuſſoribus, nec aliàs manulenta decre- to, quia à talibus manulente datis veritas nunquam habe- retur, imo ſemper peiores efficiuntur, ſed hoc primo pro- curet quod humaniter in cibo & potu tractetur, & inte- rim intrent honeſte, & non ſuſpecti, qui etiãfrequenter de diuerſis in pertinentibus ei colloquantur, & tandem vt cõ fidenter conſultant, quod fateatur veritatem, promitten- do quod Iudex ſibi faciet gratiam, & quod velint eſſe tan quã mediatores, & in finem huius intrabit Iudex, & pro- mittet facere gratiam, ſubintelligendo vel ſibi aut reipu- blicæ in cuius conſeruationem totum quod fit eſt gratio- ſum. Si vero ſibi ad vitam promitteret quæ ſupra quęſtio ne quartadecima, ſuper tres modos tacta ſunt, ſcribantur ſingula à notario, & ſub qua forma verborum, ac inten- tione ſit gratia promiſſa. Et ſiquidem delata ſic gratiam petierit, & facta detexerit, dicantur verba generalia quod amplius fiet ſibi quàm ipſa petierit, in finem vt ampliori confidentia loquatur. Secunda cautela in hoc actu, quod ſi omnino noluerit detegere veritatem, habeat Iudex vt ſupra tactum eſt de eius complicibus, ſine ipſius ſcitu exa minatis, & ſi quid huiuſmodi depoſuiſſent, per quæ con- uinci poſſet, hæc Iudex proponat, & diligenter de ſingulis

Inuestiget, & ad idem si qua instrumenta vel vnguẽta & pixides in domo fuissent reperta, sibi offerentur, & ad quę vsa fuerit, &c. Tertia cautela, si adhuc perseuerat in sua pertinacia, & habet consodales exanimatas quæ cõtra, & non pro ea deposuissent, vel si non habet, procuret alium fide dignum, quem nouit detente non ingratum, sed tanquam amicum & fautorem, qui quodam sero intrat ad maleficam, protrahendo locutiones, & tandem siquidem non est de complicibus, fingat nimis esse tarde pro recessu & remaneat in carcere cum eadem, & de nocte pariter colloquantur, si vero de complicibus, tunc edentes & bibentes, mutuo etiam conferunt de rebus commissis, & tunc sit ordinatum quod stent extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auscultantes & verba colligentes, & si opus fuerit, scriptor sit cum eisdem. Quarta cautela, vt si tunc incipiet dicere veritatem, nullo modo dimidiet Iudex recipere eius confessionem, etiam media nocte, sed cõtinuet quantum potest, & si in die, non curet si proroget prandium vel cœnam, sed instet quoadusq; dixerit veritatem, saltem quo ad principalia, nam per dimidiationes & interruptiones frequentius est repertum quod redeunt ad vomitum, & non aperiunt veritatem quam detegere inceperant, habito consilio deteriori. Et aduertat Iudex q; post confessionem nocumentorũ, hominibus aut iumentis illatorum, inquirat quot annis incubum dæmonem habuerit, & á quanto tempore fidem abnegauerit, quia sicut de iis nunquam fatentur, nisi prius alia fuerint fassæ, ita etiam omnino in fine sunt interrogandæ. Quinta cautela, si prædicta omnia deficerent, tunc si fieri potest ducatur ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodia mancipata, fingat se castellanus ad partes longinquas peregrinaturum, & interim familiares aliqui, vel etiam mulieres honestæ eam visitantes promittant ei quod velint eam omnino dimittere libere abire, dummodo informet eos, vel eas, de certis experimentis. Et aduertat Iudex q; sępissimd

per talem modum fassæ fuerunt & conuictæ. Et nouissi-
me in diocœsi Argentinensi prope oppidum Sletstat, &
castro Kinnigsheim malefica detenta nullis tormentis &
quęstionibus induci poterat,ad fatendum sua crimina,tã-
dem modo supra dicto de castellano seruata, licet præsens
erat in castro,ipsum tamen malefica ęstimabat abesse,tres
familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promi-
serunt, dummodo super certa experimenta eos informa-
ret.Et licet prima fronte renueret,& ꝙ dolose cum ea age
rent proponeret,tandem interrogans de quibus informa-
ri vellent,vnus dixit: super grandinem excitandum, alter
super carnalia facta, tandem vbi super grandinem illum
informare volebat, & scutella aqua plena apportata,ma-
lefica sibi iniunxisset, vt digito paululum aquam moue-
ret, & ipsa certa verba protuliffet, subito ad locum quem
explorator nominauerat, scilicet syluam adiacentem ca-
stro,tanta tempestas & grando repleuit,sicut à multis an-
nis visum non fuerat. In casu tamen quo omnia defice-
rent,vel etiam in casu quo crimina fateretur,quid vlterius
Iudici per sententiam faciendum sit,vt totus processus fi-
niatur, in quo vltima pars huius operis terminatur restat
declarare.

¶ Sequitur tertia pars huius vltimæ partis operis, qua-
liter processus iste fidei sit debito fine per sententiam
diffinitiuam terminandus.

PER DEI gratiam iis expeditis quæ ad cognitio-
nem proprietarum,super hæresim maleficarum de
seruiũt,simul etiam qualiter processus fidei aduer-
sus illam sit initiandus & continuandus,restat nunc discu
tere,qualiter talis processus per debitam sententiam sit cõ
gruo fide terminandus. Vbi primo notandum quod cum
hæresis hæc,vt in principio huius vltimæ partis tactũ est,
præ aliis hæresibus simplicibus hoc habeat, quod non est
pura,sed mixta crimine ecclesiastico & ciuili,vt de se pa-
tet. Ideo de modis sententiandi tractando,primo tractan

dum

tractandum est de quadam sententia, ad quam maleficę solent appellare, de qua secularis iudex per se irrequisito ordinario agit. Secundo, de his in quibus sine ordinario agere non potest. Et sic tertio quomodo ordinarij se exonerare possunt, patebit.

¶ Quæstio decima septima, super purgationem vulgarem, & præcipue super examen candentis ferri, ad quod maleficæ apellant.

N autem malefica vulgari purgatione, de qua 2. q. 4. consuluisse. & cap. monomachiam sit super reatum tentatiuè purganda, & per Iudicem secularē ad hoc astringenda, vel admittenda ad iudiciū candentis ferri si ad hoc appellat, & videtur quod sic. Nam sicut duellum ad conseruationem vitæ propriæ in causa criminali, vel rerum suarum in causa ciuili ordinatur, ita & iudicium candentis ferri, per tactū, vel aquæ bullientis per potum, sed primum licitum est in aliquo casu iuxta sanctum Thomam 2. 2. q. 95. in fine vltimi articuli, vbi dicit quod tunc duellum potest esse licitum, vbi ad communem rationem sortium appropinquat, ergo etiam in aliquo casu iudicium ferri candentis. Item multi principes sanctæ vitæ, & qui bonorum consilio vtebantur, vt sanctus Henricus Imperator erga coniugem virginem Kunigundam, quam de adulterio suspectam habuerat exercuit. Item sicut Iudex qui habet curam communitatis, licite potest minora mala permittere ad vitādum peiora, vt meretrices in ciuitatibus, ne omnia turbentur libidinibus, iuxta Augustinum in libero arbitrio. Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine. Ita per tale iudicium vbi quis ab insultibus & iniuriis alicuius communitatis super causam criminalem aut ciuilem liberari posset. Item quia minus est læsio manuum per candens ferrum quàm vitæ interfectio per duellum, ideo etsi duellum admittitur, vbi consuetudo habetur à fortiori &

examen

examen candentis ferri. Contrarium habetur. 2.q. 5. mo-
nomachiam, vbi dicitur hæc & huiusmodi sectantes Deũ
tentare videntur vbi attendendum esse dicunt doct. quod
quia non solum à malo iuxta apostolum. 1. Thessa. 5. sed
etiam ab habente speciem mali abstinendum est, ideo non
dicitur in illo ca. omnes hæc sectantes tentant Deum, sed
videtur tentare vt intelligatur quod posito casu quod ali-
quis talia exercens intendat alium finẽ forte rectum, quia
tamen apparentia est mala, cauendum est. Respondeo ꝙ
tale iudicium seu examen sit illicitum, præcipue candẽtis
ferri. Deducitur ex duobus, primo quia ordinãtur ad iu-
dicandum occulta, quæ diuino iudicio reseruantur. Secun
do etiam quia huiusmodi iudicium non est authoritate
diuina, aut etiam nocumentis sanctorum patrum sanci-
tum. Vnde in ca. consuluisti. 2. q. 5. quod sanctorum pa-
trum documento sancitum non est superstitiosa adinuen
tione est præsumendũ, & Stephanus papa in eo. ca. spon-
tanea confessione vel testium approbatione delicta con-
cessa sunt vestro regimini iudicari, occulta enim & inco-
gnita illi sunt relinquenda qui solus nouit corda hominũ.
Est tamen differentia inter duellum & ferri candentis exa
men, seu etiam potum bulientis aquæ, quia duella magis
accedunt ad communem rationem sortium, vtpote quia
pugiles sunt penitus pares virtute & arte, quam examen
candentis ferri: quia licet vtrunq; ordinatur ad alicuius
facti occulti inquisitionem, per aliquod factum ab homi-
ne, tamen quia in iudicio candentis ferri aliquis miracu-
losus effectus expectatur quod nõ contingit in duello, vbi
solummodo contingit interfectio vnius vel amborum,
ideo examen illud est omnino illicitum, licet duellum non
sit ita illicitum. Incidentaliter tamen propter principes
& iudices seculares super duellum admittendum est. No-
tandum quod occasione horum verborum sancti Thomę
q hanc di. ponit Nico. de lira in postilla sua super bibliã.
4. Reg. 17. occasione etiã duelli seu conflictus ipsius Dauid

cum

cum Philisteo, vult elicere quod in aliquo casu duellum possit esse licitum, ideo quod hoc non sit de mente docto. Tho. sed potius oppositum probat Paulus burdegalensis contra Nicolaum præfatum, cuius probationem bene aduertere debent principes & iudices seculares. Primo, per hoc quia duellum sicut & examen alterum ordinatur ad iudicandum occulta, quæ diuino iudicio reseruantur, vt supra tactum est, nec potest dici quod institutionem habuerit ex conflicto Dauid, quia sibi reuelatum fuit à domino interiori instinctu, vt tale certamen inire deberet, & quod iniuriam sibi illatam per eum vindicare contra Philisteum volebat, quod ex verbis Dauid elicitur. Ego venio contra te in nomine Dei viuentis, & sic non fuit proprie duellator, sed diuinæ iustitiæ executor. Secundo, ex hoc quod præcipue iudicibus est aduertendum, quia in duello datur potestas, vel saltim cõceditur licentia vtriq; interficiendi se mutuo, & cum alter eorum sit innocens: ideo præstatur authoritas vel saltim licentia interficiendi innocentem, quod cum simpliciter est illicitum, quia contra dictamen iuris naturalis & diuinum præceptum. Ideo omnino illicitum tam ex parte appellantis quam recipientis, quam etiam iudicantis & consulentium, qui omnes homicidæ reputantur. Tertio, ex hoc quia cum duellum sit singularis pugna duorum, vt per victoriã vnius appareat iustitia tanquam per diuiuum iudicium, & alterius in iusticia non obstante, quia tunc Deus tentatur. vñ redditur illicitum ex parte appellantis & recipientis, tamen cum ipsi iudices alijs mediis iustum iudicium aut terminationem litis procurare possent, cum hoc non faciunt sed consulũt, vel omnino permittunt, cum prohibere possent vtiq; ad interfectionem innocentis. Verum quia non est verisimile postillatorẽ Nicolaum hæc latuisse aut ignorasse. Ideo vbi dicit in aliquo casu duellum absq; peccato committi mortali, loquitur ex parte iudicantium aut consulum, vbi non per ipsorum inductionem aut consilium,

sed

ſed per ipſos appellantem & recipientẽ tale examen exercetur ſine alio reſpectu, & quia non eſt noſtræ ſpeculationis his immorari, ſed de ipſis maleficis differere : clare patet q̃ ſi in alijs criminalibus cauſis circa furtũ aut latrocinĩ tale examen inhibetur, quanto magis hic vbi conſtat maleficas cuncta maleficia auxilio dæmonum procurare, ſiue in læſionibus inferendis, ſiue curandis, ſeu tollendis, aut impediendis. Nec mirũ q̃ opere dæmonũ à læſionibus in tali examine præſeruantur maleficæ, cum vt naturales tradunt ſuccus cuiuſdam herbæ, vbi manus inunguntur à combuſtione poſsit preſeruare, & cum ipſum dæmonem virtutes herbarũ minime latent, dato q̃ per interpoſitionem alicuius corporis inter manus deferentis, & ipſum ferrum, læſionem non interciperet, prout inuiſibiliter procurare poteſt, tamen per huiuſmodi naturales rerum proprietates hoc efficere poſſet, vnde minus quã quibuſcunq; aliis malefactoribus ipſis maleficis propter intimam familiaritatẽ, quam cum dæmonibus tenent tali examine ſunt purgandæ, ſed ipſo facto vbi ad hoc appellant, iam vt ſuſpectæ maleficę ſunt habendæ. Deſeruit ad hoc factum, q̃ in Conſtãtienſi dioceſi tribus annis vix iam elapſis contigiſſe fertur. Nam in dominio comitum de Furſtenburg pertinent nigræ ſyluæ, malefica quędam famoſa & plurimum ab incolis diffamata, vbi per comitem ad inſtantiã plurimorũ fuiſſet cõprehenſa, & de plurimis iudicijs ſup varia maleficia delata, tandẽ inter tormenta & quęſtiones interrogaretur, man⁹ oĩm volens euadere ad examen candẽtis ferri appellauit. Iuuenis comes nec multũ in his expertus examen admiſit, & dum candẽs ferrũ per tres duntaxat paſſus deferre adiudicata fuiſſet, per ſex deportauit offerẽs ſe denuo ad ipſum longiori ſpacio deportare. Qua ex re dũ manifeſtũ habuiſſent indicio maleficij iudicare, quia nullus ſanctorũ preſumpſiſſet taliter diuinã aſsiſtentiam tentare, ipſa th̃ abſoluta à vinculis & illeſa vſq; in præſens, non vtiq; in partiũ fidei ſcandalum perſeuerat.

¶ Quæſtio

¶ Quæstio. 18. de ſnia diffinitiua in ſe qualiter eſt ferẽda.

CONSEQVENTER ad tractandum de his in quibus ſecularis Iudex per ſe cognoſcere & ſententiare poteſt dioceſanis, ſi libet manentibus exoneratis, hoc ipſum enim præſupponimus, vt ne dũ noſipſi inquiſitores ſalua fide ex iuſticia ſimus, ab his ſententiandi modis exonerati, verũ & ipſos dioceſanos eadẽ ſinceritate exoneratos affectamus, ipſorũ facultatẽ & iuriſdictionẽ minime amputãdo, qua tamen ſi vti vellent neceſſe foret & nos inquiſitores, iuxta ca. multorum quærela de hære. in cle. pariter concurrere. Attendãt tamen ꝙ quia hoc crimen maleficarũ non eſt mere eccleſiaſticum. Vnde nec poteſtatibus, nec dñis temporalibus ad iudicandum & ſententiandũ, vt in ca. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæ. li. 6. interdictũ. In quibus tamen præfata poteſtas diffinire & cognoſcere ſine dioceſanis nõ poteſt, ſimiliter deducet. Sed primo videndum de ipſa ſententia in ſe, Secundo qualiter ſit ferenda. Tertio quot modis. De primo. Cum ſecundum Auguſt. vt 2. q. 1. c. 1. Nos in quenquam ſententiã ferre non poſſumus, niſi aut conuictum aut ſponte confeſſum. Et ſententia ſit triplex, vt dicit glo. ſummaria in prin. quęſtionis .ſ. Interlocutoria diffinitiue: & pręcepti Ray. exemplificans dicit. Interlocutoria ſententia dicitur, quę non ſuper principali ſed ſuper alijs quęſtionibus pręfertur inter principiũ cauſæ, & finem emergentibus, vt eſt de teſte repellendo, vel de dilatione cauſanda vel non, & huiuſmodi, vel forte dicitur interlocutoria, quia inter partes loquendo profertur ſine ſcripturæ ſolẽnitate. Diffinitiua aũt ſententia dicitur, qñ principalis quęſtio diffinitur .ff. de re iudi. l. 1. Sententia præcepti eſt qñ maior pręcipit minori. De primis duabus noſtra cõſequenter erit ſpeculatio, præcipue ſup ſententiã diffinitiuã. Notandũ ſecũdo, ꝙ licèt in gloſa pręfata dicatur: ꝙ ſi ſentẽtia diffinitiua fuerit lata omiſſo ordine iuris

ipſo

ipso iure nulla est. 2. q. 6. Si quando. §. diffinitiua. Et post dicatur scias quod duplex est ordo Iuris. Vnus, qui est de necessaria substantia iudiciorum, vt fiat litis contestatio, & lites recipiantur, si contra hunc ordinem feratur sententia non tenet. Est alius ordo, qui non est de substantia iudiciorum, vt scilicet sententia non feratur, sub conditione, & vt prius non pronuncietur de possessione quàm de proprietate, si tamen hoc non seruet, tenet sententia 2. q. 6. Anterio. §. biduum. In hac tamen causa, quia est causa fidei, & hęresis crimen, licet mixtum proceditur summarie simpliciter & de plano, vt patet in ca. statu. lib. 6. & qualiter ista verba intelligantur, habes supra. quæst. 6. & vt sibi deducitur, Iudex necessario bellum non exigat, litis cō testationem non postulet, &c. sequitur: Probationes tamen necessarias admittat, similiter recitationem & protestationem iuramenti de calumnia, &c. Vnus & alius modus procedendi, iam per iura noua declaratur. De secunda autem qualiter sit ferenda, nota quod proferri debet â Iudice, & non ab alio, aliàs non valet. Item, in loco publico, & honesto etiam sedendo, vt 3. q. 3. inducię. §. spacium. Et similiter de die, & non in tenebris, & sic de multis quę sibi notantur. Tum quia ibi continentur quod non diebus feriatis, & non inscriptis feratur. Notandum quod quia hîc summarie simpliciter & de plano, vt supra tactum est proceditur, & de verbo signi. ca. Sæpe contingit in clemē. dicitur quod tempore feriarum, ob necessitates hominū indultarum, â iure procedere valeat, & ꝙ Iudex amputet dilationem, ideo si Iudici libet seruare illa poterit, nec scripto proferre tenetur, cum secundum Io. an. Plures sunt casus in quibus sine scripto sententia valet, & inter illos enumeratur consuetudo loci, vel fori. dist. 11. consuetudinis. Episcopus etiam si est Iudex, potest per alium sententiam recitare, ad instar illustrium. Item nota ꝙ licet in actionibus criminalibus exequutio sententiæ non sit differenda, fallit tamen hoc in aliquibus casibus, præcipue quatuor,

sed

sed pro hac materia capiuntur duo. Primo si lata est in muliere pregnante, differtur enim vsque ad tempus partꝰ. ff. de re.iu.l. pregnantis. Item cum quis est confessus crimen, & postea negat, & intellige si confessio prius nō fuit reiterata, modo quo supra tactum fuit, quæstione decimaquinta. De tertio autem quot scilicet modis sit ferenda, quia consequenter vsque in finem operis de his tractabimus, sunt tamen adhuc aliqua prætermittenda, de modis quibus persona delata redditur suspecta, eo quod variæ sententiæ super varias suspitiones sunt ferendæ.

¶ Quæstio decimanona quot modis capitur suspitio pro sententia ferenda.

SVSPECTI de hæresi, vel alio crimine, quot modis & quibus dicendi sunt, & an in tali casu, pro tali crimine ex illis iudicandi, & sentẽtiandi sint, vbi quęritur, respondendum est & per antiqua & noua iura. Nam glo. super canos in quenquam, in præcedenti quæstione allegato, dicit quod quatuor sunt modi conuincendi reum, aut scilicet iure, vt instrumentis & testibus, aut facti euidentia, extra de cohabi. cle. ca. tua. aut iuris interpretatione, vt sæpius citatum esse reum. 3. q. 9. decreuimus. aut violenta suspitione. 32. q. 1. dixit. notant etiam canonistæ quod triplex est suspitio. Prima temeraria, de qua cano: Nullum iudicetis suspitionis arbitrio. 2. q. 1. Secunda probabilis, & hęc purgationem inducit, non autem prima, vt 2. quæstio. 4. presbyter. Tertia est violenta, quæ condemnationẽ inducit, & de hac intelligitur dictum Hieronymi, quod vxor dimitti potest propter fornicationem, aut fornicationis suspitionem. 32. q. 1. dixit. Nota insuper quod secunda quę est probabilis, admittitur ad semiplenam probationem, vt extra de præsum. in multis. Vnde coadiuuat ad probationem, si adsint alia amminicula, vnde nō solum admittitur ad purgationem inducendam. De violenta etiã quæ ad condemnationem sufficit, nota quod est duplex, dum

quædam iuris & de iure, vt cum ius fingit & statuit aliquid super facto, & contra hanc non admittitur probatio extra. de sponsa. nec qui fidem, vbi dicitur quod si quis dederit fidem mulieri de contrahendo matrimonio cum ea, & postea copula sequitur, matrimonium esse præsumitur, & probatio in contrarium non admittitur. Quædam est iuris, sed non de iure, vt vbi ius præsumit, sed non statuit aliquid, vt si vir diu mulieri cohabitauit, præsumitur ab eo cognitam. 27. q. 1. dixit, & contra hanc admittitur probatio. Applicãdo ad propositum nostrum super hæresim maleficarũ & super noua iura, dicimus q̃ in lure trisuspitio seu crimen hæresis habetur, prima est modica, secunda magna, tertia maxima. Prima quæ est modica, in lure vocatur suspitio leuis, ita habetur ca. Accusatus de hære. lib. 6. in principio, vbi dicitur. Si aũt leuis & modica suspitio illa fuit, quanquam ex hoc sit grauiter puniendus, non tamen debet pœna in hæresim relapsorum puniri, & hæc suspitio ideo dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui defensione tollitur, tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis. Vnde dicitur modica à modicis indiciis, & dicitur leuis à leuibus coniecturis, vtpote in simplici hæresi circa fidem, si aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrantes, vel vita vel moribus à cõmuni conuersatione fidelium deuiantes, vt patet ca. excõmunicam⁹ primo extra. de hæresi, circa maleficarum hęresim. Simili modo vbi conuenticula in angariis, aut sacratioribus anni temporibus, in campis aut syluis, siue de die, siue de nocte conuenirent, aut aliquâ seorsum reperirentur, aut non frequentare diuina temporibus consuetis, & modis cõsuetis, aut cum suspectis maleficis familiaritates secretas contrahere, tales enim leuiter ad minus de hæresi habentur suspecti, eo quod talia frequenter facere huiũsmodi hæretici comprobantur, de qua etiam leui suspitione habetur C. de hæresi. lib. 2. in fine, vbi dicitur: Hęreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sententiis debent

succum-

ſuccumbere, qui vel leui argumento & iudicio catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic ſententiæ concordat Hoſtienſis in ſumma, titulo, de præſumptione. §. finali. vbi dicit: Notandum quod quanuis hæretici leui argumento detegantur, ſcilicet, ad hoc quod ſuſpecti habeantur, tamen non debent vt hæretici haberi, & probat per præcedentia. Secunda ſuſpitio quæ eſt magna, in Iure vocatur vehemens, ſiue fortis, de qua iterum in allegato capitulo Accuſatus, in principio. Iterum ſic habetur, accuſatus de hæreſi vel ſuſpectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens ſuſpitio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio & non tenetur copulatiue, ſed expoſitiue, vt notat Ioannes Andreæ ibidem. Vehemens autem idem eſt quod fortis, vt dicit archidiaconus ſuper allegatum canonem, accuſatus, & verbo vehemens, vt dicit Papias & Hugnitio, quod vehemens idem eſt quod fortis ſiue grandis. Allegat etiam Gregorium, primo moralium. Ventus vehemens irruit, vnde dicimus aliquem vehementem habere caſum, cum habet fortem. Hæc ibi. Ergo ſuſpitio magna dicitur vehemens, ſiue fortis, & ſic nominatur, quia non niſi vehementibus & fortibus defenſionibus repellitur, & eſſet quia ex magnis & vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis & indiciis, vtpote in ſimplici hæreſi, ſi aliqui comperiantur qui eos ſciunt hæreticos fore occultant, fauorem impendant, aſſociant, viſitant, munera offerant, recipiant, defendant, & ſimilia exercentes, tales namq; de hæreſi vehemẽter ſuſpecti ſunt, & ſimiliter cognoſcuntur circa hæreſim maleficarum, eo quod ſuſpitio oritur quod participant cum eis in crimine, & præcipue notantur, hîc mulieriſant viri, qui ad amorem vel odium inordinatum, licet non ad alias læſiones hominum tendant, aut iumentorum ſolent maleficare. Similia enim vt præmiſſum eſt, in quacunq; hæreſi exercentes, vehementer ſunt ſuſpecti,

vt patet per alle.c.accusatus,§.illo vero, & per notata ibi dem per archidiaconum. Cum non sit dubium eos talia facere in fauorem hęreticæ prauitatis. Tertia suspitio hæc est maxima,& in Iure vocatur violẽta.ca. cum contumacia,&.c.cum accusatus.lib.6.de hæresi,& per notata per archidiaconum. & Ioan. Andreæ super ca. accusatis, & verbo vehemẽtis,vbi dicunt,dicit vehemens non violenta,supra de præsump.c. litteras. De hac suspitione loquitur canon,dist. 34. quorundam, & hæc præsumptio seu suspitio dicitur violenta, tum quia violenter cogit & artat Iudicẽ ad credendũ,nec tergiuersatione refellitur qualicunq;.Tum quia ex violentibus conuincentibus atq; coercentibus oritur coniecturis. Exempli gratia, in simplici hæresi si aliqui reperiantur qui hęreticos adorauerint, id est,reuerentiam suo amore exhibuerint, consolationẽ vel cõmunionem ab eis acceperint vel similia, quæ ad ritum eorũ pertinent perpetrauerint,tales namq; violenta suspitione de hæresi & hæreticorũ credentia sunt conuicti per ca.filij. & per ca.accusatus de hęresi,lib.6. & per notata p archidiaconum,super ca.quicunq; hęreticos,& verbo credentes,eo.lib.6.cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hęreticæ prauitatis. Super hæresim vero maleficarum ꝑ simili qui perpetrant ea quæ ad ritum maleficarũ pertinent, & talia cũm sint varia,videlicet aliquando per verba solum contumelioſa, dicendo: Tu senties in breui, tibi euenient, vel similia in effectu, & per tactum, solum tangendo hominem,aut bestiam manibus, aut per visum tantum,se manifestando nocturno vel diuturno tempore certis dormientibus,in cubilibus,& hoc vbi homines aut iumenta nituntur maleficiare,licet circa grandines varios alios obseruãt modos,se aliis offerendo cæremoniis, circa flumen aliquod se agitando diuersimode,vt in præcedentibus circa modos maleficia inferendi patuit,tales vtique violenta suspitione super hęresim maleficarum vbi repetiũtur,& fama laborat,sunt cõuicti,præsertim vbi effectꝰ

est

ēst subsecutus in maleficio, siue statim, siue p̄ successum temporis, quia tunc euidens factum cōcurrit, siue indiciū facti, vbi instrumenta maleficij in aliquo loco repositā reperirentur, licet successus temporis non ita aggrauaret ad euidentiam facti, manet tamen suspecta vehementer, & a fortiori amplius circa simplicem hæresim. Et si quæritur: nunquid diabolus absq; visu, aut tactu mulierum maleficiare posset homines seu iumenta? Respondetur vtique, si Deus permittit, sed quia maior Dei permissio, vbi creatura Deo dicata per fidei abnegationem, & aliis horrendis sceleribus cōcurrit, ideo & diabolus amplius talem modū maleficiandi creaturas affectat, immo & dici potest q̄ diabolus etiā si absq; malefica posset, adhuc summe per maleficam talia exercere affectat, variis respectibus, vt in præcedentibus patuit. Epilogando ad nostrū propositum super modos & præsumptionibus iudicandi. Dicendum q̄ super prefatam distinctionē, suspecti de hęresi maleficarū sunt in triplici genere, cum quidam leuiter, quidam vehementer, & quidam violenter. Leuiter sunt suspecti qui talia modica vel leuia peragunt, q̄ ex eis oritur modica vel leuis suspitio contra eos de tali hæresi, & licet vt dictū est vbi quis sic inuenitur suspectus, nō sit hęreticus habēdus, tamē debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui adiuratio. Et quidē q̄ purgatio possit sibi indici, habetur ca. excōmunicamus. 1. in prin. extra. de hæresi, vbi dicitur: Qui aūt inuenti fuerint sola suspitione notabiles, suspitione probabili, hoc est, leui, & quę leuiter apparet, dicit Hostiensis: Sequitur nisi iuxta considerationes suspitionis, qualitatemq; persone, propriam innocentiam congrua purgatione mōstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita q̄ si per annum in excōmunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condēnentur. Hæc ibi. Et nota q̄ indicta sibi purgatione canonica, siue cōsentiat siue non deficiat, siue non est, per omnia iudicandum sicut

de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda. Sed & hoc quod abiuratio possit tali Iudici tanquam leuiter suspecto de hæresi, patet per ca. accusatus, in prin. vbi dicitur: Accusatus de hęresi vel suspectus, contra quẽ de hoc crimine magis & vehemens suspitio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit, in ipsa censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam, hæresis crimen probatum non fuerit cõtra ipsum. Si autẽ modica & leuis fuit suspitio illa quanquam ex hoc sit grauiter puniendus, tamen non debet in hęresim relapsorum pœna puniri. Hæc ibi. Quidam autem cum sint suspecti vehementer, & sunt illi qui talia vehementia & fortia peragunt, quod ex eis oritur vehemẽs & magna suspitio, & tales licet etiam non sint hæretici, nec vt hæretici condemnandi, eo quod expresse habetur extra. de præsumptione. c. literis. §. quo circa. Nullus pro suspitione vehementi est de tanto crimine condemnandus, nam ibi ita dicitur: Quocirca mandamus quatenus cum propter solam suspitionem quanuis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, tamen de tali sic vehementer suspecto, debet sibi mandari quod abiuret generaliter omnem hęresim, & specialiter in quã incidit tanquam vehementer suspectus per allegatum ca. accusatus. in principio, vt est dictum, & per ca. inter sollicitudines, extra. de pur. c. & per. c. literas extra de præsumptione. Quod si post modum relabatur, vel in pristinam, vel in aliam, vel in eos quos scit maleficos, aut hæreticos associet, visitet vel deducat, vel consulat, munera donando, vel mittat, seu fauorem eis impendat, relapsorum pœnam non euadet, per allegatum ca. accusatus. Vbi dicitur sic: Eum vero qui in vna hæresis specie vel secta commisit, aut in vno articulo fidei seu sacramento ecclesiæ erranit, & post modum hæresim simpliciter vel generaliter abiurauit. Si ex tunc in aliam speciem hęresis, siue sectã, ac alio articulo seu sacramẽto cõmittat, volumus vt relapsus

in

in hæresim iudicari. Ille ergo de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterit, vel nunc constat, si post illam abiurationem receptat, hereticos deducat, visitet siue assotiet, ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, & infra merito debet iudicari relapsus, cum illum ex approbato à se prius errore non sit dubium illud feciſſe. Hæc ibi. Ex quibus verbis apparet ꝙ in tribus casibus in genere suspectus de hæresi vehementer, postquam abiurauit pœna plectitur relapsorum. Primus est quando relabitur in eandem & pristinā hæresim, de qua suspectus fuerat vehementer. Secundus quando hęresim simpliciter vel generaliter abiurauit, & relabitur tamen in aliam hæresim, esto quod de ea antea nunquam suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat, & eos deducit, & fauorem impĕdit, & hic casus complectitur multos casus, & habet multos sinus, vt patet in allegato. §. cum vero, in ca. accusatus. frequentius repetito. Sed quæritur quid agendum si talis vehementer suspectus ad mandatum sui Iudicis non consenserit continue ābiurare, an tradendus sit seculari arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus, per ca. ad abolendam. §. in præsenti vero. Respondetur nequaquā, quia ca. illud &. §. eius expresse loquitur non de suspectis, sed de manifeste deprehensis in hæresi, &c. & rigorosius contra deprehensos manifeste, quām contra suspectos tantum modo est agendum. Et si quęritur, qualiter ergo sit procedendū cōtra talem. Respōdetur ꝙ procedetur contra eū ꝑ ca. excom. i. & per. §. qui vero sola suspitione, &c. superi⁹ inserto, & excōmunicabitur, in qua excōmunicatione si ꝑ annū steterit, est vt hęreticus condēnandus per alle. c. Quidam aūt suspecti sunt violēter, & sunt illi q̄ talia violētia pagūt, ꝙ ex illis oritur violēta suspitio cōtra eos, talis est hęreticus habendus, & sicut de deprehenso in hęresi est de eo per oīa iudicandum, per ca. excōmunicamus. i. extra. de hęresi. §. qui vero. & per ca. cum contumacia. & per ca. vt

officium.lib.6.Nam vel fatentur crimen,vel non, si sic,& volunt redire,& hæresim abiurare, ad pœnitentiam recipiendi sunt per ca. ad abolendam, & per ca. excõmunica. 2.§.Si.quod si non consenserint abiurare,tradendi sunt curiæ seculari animaduersione debita puniẽdi,per.c. ad abolendam.§.1.allegatum. Si aũt non fatetur crimen postquã est conuictus,nec consensit abiurare, est vt hæreticus impœnitens condemnandus,per ca.ad abolendam.Violenta enim suspitio ad condemnãdum sufficit,& probationem in contrariũ non admittit, vt habetur extra de præsump. c.literis. & .c. afferte. Et cum hæc discussio locum habet in simplici hæresi, absque euidentia aut indicium facti,sicut etiam in sexto modo sententiãdi patebit, vbi quis vt hæreticus condemnatur , etiam si non sit hæreticus in re, quanto magis circa hæresim maleficarum,vbi semper concurrit aut euidens factum,in pueris,hominibus, aut iumẽtis maleficiatis , aut inditium facti, puta per instrumenta reperta.Et licet in simplici hæresi pœnitentes & abiurantes,ad pœnitentiam & ad perpetuos carceres recipiantur, vt tactum est . In hac tamen hæresi licet ecclesiasticus Iudex recipiat vt sic ad pœnitentiam, ciuilis tamen propter fore facta circa damna temporalia , vltimo supplicio punire potest,nec ecclesiasticus ipsum impediat, qui licet nõ eum tradat ad puniendum,tamen relinquere potest.

¶Quęstio vigesima,super primũ modũ sententiãdi.

QVIA ergo delata persona,vel reperitur immunis & absoluenda totaliter,vel reperitur solum diffamata de hæresi generaliter,vel reperitur vltra infamiã quæstionibus & tormentis exponenda aliqualiter, vel reperitur suspecta de hæresi leuiter,vel reperitur suspecta de hæresi vehementer , vel reperitur suspecta de hæresi violenter, vel reperitur diffamata de hæresi , & suspecta insimul & cõmuniter, vel reperitur confessa hæresim,& pœnitẽs,& non relapsa veraciter , vel reperitur confessa hæresim , & pœnitens,

pœnitens, sed relapsa probabiliter, vel reperitur confessa hæresim & impœnitens, sed non relapsa realiter, vel reperitur confessa hæresim & impœnitens, atque relapsa certitudinaliter, vel reperitur non confessa, se conuicta de hæresi legitimis testibus, & aliàs iudicialiter, vel reperitur cõuicta de hæresi, sed fugitiua, vel absens contumaciter, vel reperitur ab alia malefica incineranda, vel incinerata delata, vel reperitur maleficia nõ inferendo, sed tollendo per remedia illicita & incongruenter, vel reperitur vt maleficus sagittarius, & armorum incantator, interimendo letaliter, vel reperitur vt malefica obstetrix, infantes dæmonibus execrando hostiliter, vel reperitur remedio appellationis se tuendo friuole, & fraudulenter. Et siquidem reperitur immunis, totaliter erit per sequentem modum sententianda finaliter. Vbi notandum ꝙ persona delata tunc reperitur immunis totaliter, quando processus meritis diligenter cum bono consilio peritorum discussis, non conuincitur, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, quia videlicet discrepant in principali, nec etiam aliàs illa persona fuit suspecta aut diffamata publice de antedicto crimine, quia secus si de aliquo alio crimine esset diffamata, nec etiam sunt indicia facti contra talem personã. Circa talem, talis practica seruatur, quia absoluẽda est per episcopum aut Iudicem, per sententiam tenoris sequentis.

NOS S.N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut Iudex talis, &c. Attendentes quod tu talis, de tali loco, & talis diocœsis, fuisti nobis delatus, vel delata, de tali hæretica prauitate, scilicet maleficarum. Attendentes etiam illa esse talia quod non valebamus nec debuimus conniuentibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum si prædicta fulcirentur aliqua veritate, testes recipiendo, te examinando, & alia faciendo quæ decebant secundum canonicas sanctiones. Quapropter visis & diligenter examinatis omnibus actis, &

actitatis in hac causa, habito q̃ consilio peritorum in iure, ac etiam in theologica facultate, illoq; sæpius repetito, sedentes pro tribunali, more iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis solum Deum, & negocij veritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videat æquitatem, ad nostrã diffinitiuam sententiã procedimus in hunc modum, Christi nomine inuocato, quia per ea quæ vidimus & audiuim⁹, & producta & oblata, acta & actitata sunt, coram nobis in presenti causa, non inuenimus aliquid contra te legitima probatum fore de iis de quibus delatus fueras coram nobis. Pronunciamus, declaramus, & sententialiter diffinimus, contra te non esse actum legitime coram nobis, propter quod possis & debeas vt hæreticus aut maleficus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate, quare â præsenti instantia, inquisitione, & iudicio, totaliter te relaxamus. Lata fuit hæc sententia, & cetera. Caueatur vt non ponatur in sententia quacunq; vt delatus sit insons, vel immunis, sed q̃ non fuit probatũ legitime contra eum, quia si postmodum temporis processu iterum deferatur, & legitime probatur, potest non obstante predicta absolutoria sententia condemnari. Nota etiam q̃ eisdem modis absoluendus est quis, quando est delatus de receptione, defensatione, seu alia fautoria hęreticę prauitatis, vbi nihil probatur legitime cõtra eum. Secularis Iudex cõmissione episcopi modo suo iudicabit.

¶ Quæstio vigesimaprima, super secundũ modũ sententiandi delatam, & tantummodo diffamatam.

SECVNDVS modus sententiandi est, quando delatus vel delata, processus meritis diligẽter discussis, cum bono consilio peritorum, reperitur tantummodo de tali hæresi diffamatus, in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia, & hoc est quando delatus talis non conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium productione legitima,

legitima,nec sunt quæcunque indicia alia probata contra eum,nisi præcise sola infamia,ita quod in speciali nullum probatur maleficium perpetratum, quod quidem probare potest,super vehementem aut violentam suspitionem, quando verba comminatoria super læsionem inferendam protulisset,dicendo in effectu vel in sententia. In breui tu senties quæ tibi euenient, & post effectus aliquis fuisset subsequutus in lęsione corporum,aut iumentorum.Circa istum igitur contra quem nihil probatur nisi præcise, infamia talis practica est seruanda. In tali enim casu quia sententia non potest pro delato ferri absoluendo eundem sicut in primo modo tactum est, sed contra indicendo sibi canonicam purgationem, ideo episcopus seu eius officialis aut Iudex, aduertant primo quod in causa hæresis non refert si aliquis sit tantũmodo apud bonos & graues personas diffamatus,immo attenditur hîc, quod etiam apud quoscunque viles & simplices sit diffamatus. Et ratio est, quia à quibus quis potest accusari in crimine hęresis,apud illos etiam potest quis infamari,sed quilibet hæreticus potest à quibuscunque personis accusari, tum tantummodo inimici capitales, vt supra patuit excipiuntur, ergo apud illos potest infamari.

¶ Feret ergo episcopus seu Iudex super canonicam purgationem,sententiam per hunc modũ,vel consimilem.

NOS.N. miseratione diuina, episcopus talis ciuitatis, aut Iudex talis dominij. Considerantes ꝙ meritis processus facti per nos contra te talem, talis diocœsis, nobis delatum de tali hæretica prauitate, diligenter discussus,& cætera. Non inuenimus te confessum,nec etiam conuictum de prædicta labe, nec aliàs suspectum ad minus leuiter, nisi quod te reperimus legitime & veraciter, in tali villa, aut ciuitate, vel diocœsi, & apud bonos & malos publice diffamatum. Quapropter ad purgandum huiusmodi infamiam, & vt bonus odor in cœtu fidelium existas, tibi indicimus canonicam purgatio-

purgationem,vt & iuris asſignando tibi talem diem, talis menſis, & talē horam talis diei. In qua compareas perſonaliter corā nobis vt purges tuam infamiā tanta manu ordinis tui, qui quidē compurgatores ſint hoīes fide catholici ac vita probati, & qui cōuerſationem tuam ac vitam nouerunt, non tam moderno tpe quam tranſacto. Significantes ꝙ ſi in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto prout volunt canonice ſanctiones.

SIC autem conſiderandum eſt, quod quando aliquis reperitur ligitime de aliqua hæreſi publice diffamatus, & contra eum aliquid nō probatur, niſi infamia ipſa ſola indicitur ſibi canonica purgatio, hoc eſt, ꝙ habeat aliquos viros. Septem, decem, viginti, vel ttriginta, ſecundum ꝙ plus vel minus, & in locis plurimis vel paucioribus magis vel minus inſignibus, fuerit diffamatus: q ſunt ſuæ conditionis ſeu ordinis, vt ſi diffamatus religioſus & illi ſint religioſi, ſi clericus ſecularis & illi clerici ſeculares, ſiue milites, & illi milites qui purgant eum à crimine de quo eſt diffamatus, qui cum purgatores dicuntur eſſe hoīes fide catholici & vita probati, qui & illius conuerſationem & vitam non tam moderno tempore, quam antiquo nouerunt, vt habetur extra de pur. ca. inter ſollicitudines. Si aūt ſe purgare noluerit excōicetur, quam excōmunicationem ſi per annū ſuſtinuerit animo indurato: extunc vt hæreticus condemnatur. luxta.ca. excōicamus itaqꝫ .ſ. qui autem. Si autem ſe purgare decreuerit, ſed in purgatione defecit, hoc eſt, ꝙ purgatores tales & tantos, prout ei iniunctum fuit, qui eum purgent non inuenerit, pro cōuicto habetur, & ſic vt hæreticus condemnatur, vt habetur extra de hære. excōicamus. 1. ſ. adiicimus & ver. qui non ſe. & de purga. ca. Cum dilectus. Conſiderādum aūt eſt hic, ꝙ quando dicitur quod indicatur diffamato, quatenus purget ſe trina vel quarta manu ordinis ſui, ꝙ ordo ſumitur ibi in genere & non in ſpecie, vnde ſi epiſcopus purgandus eſt non negatur, quin cum epiſcopis purgandus

gandus posſit admitti. Abbates, & religioſi presbyteri, & in alijs pari forma de pur. ca. Quotiens purgabit autẽ ſe diffamatus per modum qui ſequitur, vt colligitur extra de purga. capꝫ. quotiens. §. porro. & ca. accepimus. Quo ad ſecundum.

ADVENIENTE autem termino eidem diffamato ad ſe purgandum canonicè aſsignato comparebit perſonaliter purgandus, cum ſuis coniuratoribus coram epiſcopo & inquiſitore, in loco vbi noſcitur infamatus, & ille qui diffamatus eſt ponens manũ ſuper librum Euangeliorum ante eum poſitum, dicet ſic. Ego iuro ſuper iſta quatuor Euangelia ſancta DEI, quod talem hæreſim exprimendo eam de qua ſum diffamatus nunquam tenui, nec credidi, nec docui: nec teneo, nec credo. Negabit. ſ. illud cum iuramento, de quo eſt diffamatus quicquid ſit illud. Quo facto omnes compurgatores ponent manum ſuper librum prædictũ Euãgeliorum. Et quilibet dicet ita, Et ego iuro ſupꝫ iſta ſancta DEI Euangelia, quod credo ipſum verum iuraſſe. Et tunc canonicè eſt purgatus. Cõſiderandum eſt etiam diffamatus de hæreſi, ibi ea purgandus vbi noſcitur diffamatus, & ſi fuerit in multis locis infamatus, imponatur ſibi quod in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & deteſtetur hæreſim de qua noſcitur infamatus, de purga. ca. inter ſollicitudines, nec contemnat qui canonicè ſede hæreſi purgauit, nam ſi poſt purgationẽ incidit in hæreſim iam purgatam pro lapſo habetur, & vt relapſus tradendus eſt curiæ ſeculari. Iuxta. ca, excommunicamus. 1. §. adijcimus, & ver. vel ſi eſt poſt purgationem. &. ca. ad abolendam. §. illos quoque. ſecus autem ſi in aliam hæreſim incidit, de qua ſe ante non purgauit. Iuxta capitulum allegatum.

¶ Quæſtio vigeſimaſecunda, ſuper tertium modum ſententiandi diffamatam, & quæſtionibus exponendam.

Tertius

TERTIVS modus processum fidei finiendi & terminandi est, quando delatus de hæresi processus, meritis diligenter considera-tis, cum bono consilio peritorum reperitur varius vel habens inditia contra se ad quæ-stiones vt .s. exponatur quæstionibus & tormentis, vt si quæstionatus nihil cõcesserit pro immuni & innocente habeatur. Et hoc est quando delatus non est deprehensus, nec propria confessione, nec etiam facti euidẽtia, nec testiũ legitima productione, nec sunt inditia ad talem suspitionẽ, vt habeat hæresim abiurare. Est tamen in suis confessionibus varius. Vel alias sunt inditia sufficientia ad quęstiones & tormenta. Circa istum talis practica est seruanda. In tali aũt casu quia snĩa interlocutoria est contra delatũ ferenda & non pro eo. Ideo per inquisitorẽ coniunctim & non diuisim est ferenda iuxta ca. multorum. In primis si talis steterit in negatiuis firmiter & nullatenus licet inductus, per probos viros fateri voluerit veritatem, feretur sententia quæ videtur sapere vim definitiue sententiæ per modum tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris ditioni talis domini subiectis. Attendentes meritis processus facti per nos contra te talem, talis loci, talis diocesis, & diligenter examinatis, quod tu es varius in tuis confessionibus, & nihilominus sunt indicia multa quæ sunt suffitientia ad te exponendum quęstionibus & tormentis. Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures Iudicum non offendas interloquendo, declaramus, iudicamus, & sententiamus die præsenti, & hora tali, te supponendum quæstionibus & tormentis, lata fuit hæc sententia. Si vero quæstionandus reperiatur, varius & insimul sint indicia alia ad quæstiones sufficientia, ponetur vtrunq; in sententia, vt in prædicta positum est, si autem hæc duo non concurrant, sed vnum tantum, vtpote va-

rietates

tietates, ſcilicet, ne alijs indicijs vel alia indicia ſine varietate ponetur in ſententia, vt inuenitur, ſententia autem lata mox exequatur, vel exequi ſimuletur. Non ſit tamen Iudex multum voluntarius ad quæſtionandum aliquem, nam quæſtiones & tormenta non inferuntur, niſi in defectu aliarum probationum. Et ideo perquirat alias probationes, quod ſi nō inuenerit & tenet probabiliter quod delatus eſt culpabilis, ſed metu negat veritatem bonis modis, & quandoq; cauteloſis interdum adhibitis, eius amicis inducentibus ad veritatem dicendam, faciat ſuam diligentiam, vt ab ore eius habeat veritatem, & negocium non feſtinet, nam meditatio frequens & carceris calamitas, ac replicata informatio proborum virorum diſponunt ad veritatem erudiendam. Quod ſi delato conuenienter expectato & tempore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato. Credant fide bona epiſcopus & Iudex omnibus conſideratis ipſum delatum negare veritatem, quæſtionent eum moderate, ſine tamen effuſionem ſanguinis, ſcientes quod quæſtiones ſunt fallaces & inefficaces. Nam aliqui ſunt ita molles corde, & vecordes, q; ad leuem torturā oīa concederent quæcunq; falſa. Aliqui aūt ſunt ita pertinaces, q; quantumcunq; vexarentur, ab eis veritas non haberetur. Aliqui ſunt q; ſuerunt alias quæſtionati, & iſtorum aliqui melius ſuſtinent quęſtiones, quia brachia ſtatim trahūtur & flectūtur, aliq; aūt remanent debiliores, & ſic minus ſuſtinēt quęſtiones, aliqui etiā ſunt maleficiati, & in quæſtionibus maleficijs vruntur, qui ante morerētur q̄ aliquid faterentur, efficiuntur enim quaſi inſenſibiles. Quare in quæſtionibus cum maxima prudentia eſt agēdum, & ad conditionē quæſtionandi quam plurimū attendendum. Cum aūt lata fuerit, mox miniſtri ſe diſponant ad quæſtionandū delatum. Et cum diſponunt ſe epiſcopus aut Iudex, & per ſe & p alios bonos viros fidei zelatores inducāt quęſtionandā ad fatendum libere etiā cōpromittendo ad conſeruationem vitæ ſi

opus

opus ſit, vt ſupra tactum eſt. Quod ſi nec ſic poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem fatendam induci, poterit ſecundum diem vel tertium aſsignare, ad continuandum tormenta, ad continuandū, quia iterari nō debent niſi nouis ſuperuenientibus indiciis cōtra eum, & tunc poſſunt, ſed continuari nō prohibetur, dicetur ergo ſic: Et nos. N. epiſcopus &. N. Iudex ſit adſit prefati aſsignamus tibi tali diem talem, ad quæſtiones continuandum, vt à tuo ore proprio veritas eruatur, & totum ponatur in proceſſu, & infra tempus eidem aſsignatum, & per ſe & per alios probos viros, inducent eum ad fatendum veritatem. Quod ſi fateri noluerit, die aſsignata poterunt quæſtiones continuari, & ſic quęſtionetur eiſdem vel aliis grauioribus tormentis, fortius vel leuius, ſecundum maiorem culparum grauitatē, & poterunt Iudices multas cautelas licitas adhibere, & in verbis & in factis, vt veritas habeatur, quas magis docet experientia atque vſus, & negociorum varietas, quàm ars alicuius ſeu aliqua doctrina. Vbi autem decenter quæſtionatus & tormentis expoſitus, noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, ſed libere abire dimittatur. Si autem perſtiterit in ipſa confeſsione, & proderit veritatem, culpam propriam cognoſcēdo, & ab eccleſia veniam poſtulando, tanquam deprehenſus in hæreſim, propria confeſsione, ſed pœnitens, iuxta ca. ad abolendam. §. præſenti. abiuret, & ſententialiter vt deprehenſus publice condemnetur, per modum quo condemnātur in hæreſim deprehenſi, propria confeſsione, vt dicetur infra in octauo modo expediendi huiuſmodi deprehenſos, vibeatur ibi. Vbi vero veritatem proderit, & nō pœnituerit, ſed in hęreſi pertinaciter perſtiterit, & relapſus nō fuerit cōdemnabitur, iuxta ca. ad abolen. §. pñti. & expectatꝰ cōpetenter, informatus decēter, tradetur brachio ſeculari, vltīo ſupplicio feriēdus, vt dicitur infra in x. modo. Si aūt relapſus fuerit, cōdemnabitur per modū quo dicetur infra in x. modo proceſſum aliquē terminandi, Videatur ibi.

SIC

SIC aũt est diligentius attendendum, & ille qui quæ-
stionandus est ante quæstiones interdum contra se ni-
hil cõfitetur, nec aliquid probatur propter quod pos-
sit nec debeat hæresim abiurare, nec propter hæresim con-
demnari, & de talibus agitur hîc, & dictũ est statim. Inter
dum aũt ipse delatus est in hęresi deprehẽsus, vel aliàs sunt
alia contra eum probata indicia, propter quæ debet abiu-
rare vt leuiter vel vehemẽter de hæresi suspectus, propter
quæ nõ est quęstionãdus, sed si vltra hoc negat aliqua quę
nõ probãtur, sed sunt indicia sufficientia ad quęstiones, &
cũ pro talibus quæstionatur, sed nihil propter quæstiones
confiteatur, nihilominus ista nõ est absoluenda, iuxta pri-
mũ modũ, sed secundũ probata contra eam procedatur, &
abiurabit vel vt suspecta, vel vt deprehensa, si vir, prout
processus merita exigẽt & requirẽt, si vero propter quæ-
stiones confiteatur illa, vel eorum aliqua propter quæ quę
stionatur, tunc abiurabit hæc & illa, & pro istis & illis,
sententia contra eum est ferenda.

¶ Quæstio vicesimatertia, super quartum modum
sententiandi delatam & suspectam leuiter.

QVARTVS modus processus fidei senten-
tiandi & terminandi, est quando delatus de
hęresi, processus meritis diligenter discussis,
cũ bono consilio in Iure peritorum, reperitur
tantũ suspectus de hæresi leuiter, & hoc est
quãdo delatus de hæresi non cõprehenditur, nec confessio-
ne propria, nec facti euidentia, nec testiũ productione legi-
tima, nec aliàs sunt inditia fortia, seu vehemẽtia de illa hæ
resi cõtra eum, sed tantummõ modica & leuia, & talia esse
per consiliũ indicata, propter quæ vt suspectus leuiter de
hæresi, potest & debet, vt tales illam hæresim, de qua de-
latus extitit abiurare, & talis si delabatur pœna relapsi de
bet puniri, licet grauius tunc fuerit puniẽdus, q̃ si non ante
abiurasset, iuxta c. accu. in prin. de hær. li. 6. Circa istũ talis
practica est seruanda. Talis em̃ si habetur respect⁹ publice,
abiurabit publice i ecclesia, p̃ modũ q̃ sequitur in sentẽtia.

EGO talis, diocœsis talis habitator, ciuitatis vel loci talis, in iudicio cõstitutus coram vobis dño episcopo talis ciuitatis, sacrosanctis euangeliis positis coram me, & propriis manibus eis per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctã fidem, catholicam & apostolicã, quã sacrosancta Ro. ecclesia credit, confitetur, prædicat & obseruat. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ Dñs IESVS Christus cũ omnibus sanctis detestatur hęresim pessimã maleficarum, & ꝙ oẽs illam assequentes, seu illi adhęrentes, ęternis ignibus cruciabuntur, cũ diabolo & angelis eius æternaliter, nisi resipiscant, & ecclesiæ sanctæ per pœnitentiã reconciliati fuerint, & consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hęresim, de qua habetis me suspectã vos domini, episcopus & officialis, videlicet ꝙ familiaritatem cum maleficis habui, eorũ errorem ignoranter defendi, odio habui inquisitores, & illarũ persecutores, seu etiam ꝙ eorum crimina nõ detexi. Item iuro ꝙ nunquam prędictã hęresim credidi, neꝙ credo, nec illi adhæsi, nec adhæreo, nec vnquã credã neꝙ hęrebo, nec illam docui, nec docere intendo, ꝙ si aliquid prędictorũ forsitan in futurum, (ꝙ Deus auertat,) pœnis iuris taliter absuratis, prompto animo me submitto paratus subire oẽm pœnitentiam, quã pro iis quæ feci & dixi, merito me habetis suspectũ, volueritis mihi iniungere, illam iuro pro viribus adimplere, vt nullatenus contrauenire, sicut me Deus adiuuet, & hæc euangelia sacrosancta. Prædicta aũt abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnib⁹ intelligatur. Qua facta, iudex si adest aut officialis, potest sibi dicere publicè in vulgari talia verba, vel similia in effectu, fili, vel filia, tu suspitionem quã de te habebamus, vt nõ immerito abiurasti & purgasti per abiurationem prælibatam, de cętero caueas tibi, ꝙ non incidas in hanc hæresim abiuratam. Nã licet si pœniteres, traderis brachio seculari, quia abiurasti tanquã suspectus leuiter, & non vehementer, tamen tunc multo fortius punieris q̃ si non abiurasses, & amodò pro modico, haberis suspecta vehementer, & vbi vt talis abiu

rares,

fatæs, & prolaberis, pœna relapsis debita puniteris, & absq; misericordia traderis curiæ seculari vltiõ supplicio feriendã. Si aũt abiurat secrete in camera episcopi, vel camera Iudicis, quando scilicet non est factũ publicũ, modo cõsimili abiurabit. Quibus peractis, feretur sentẽtia in hũc modũ.

NOS miseratione diuina, episcopus talis ciuitatis, aut Iudex si adest, in terris talis dñi ditionis subiectis, Attendentes quod visis & diligenter considerat is processus meritis per nos facti contra te talem, delatum nobis de hæretica prauitate, reperimus te talia & talia cõmisisse, dicantur illa, quæ te reddunt suspectũ leuiter de hæresi, & propter quæ te talem merito habentes, te fecimus vt leuiter suspectum de prædicta labe, eandem hęresim abiurare. Verum ne prędicta parte commissa remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurũ, de multorum & magnorũ consilio, in Iure peritorũ, ac etiam religiosorũ, in & super his habito maturo pariter & digesto, habentes præ oculis solum Deũ, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis euangeliis positis corã nobis, vt de vultu Dei iudiciũ nostrũ prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sedentesq; pro tribunali, more Iudicũ iudicantium, te talem hîc in nostra pręsentia personaliter constitutũ, per modũ qui sequitur cõdemnamus, sentẽtiamus seu potius pœnitentiamus, scilicet ne de cætero vnquã scienter teneas, associes, verbis defendas, legas seu habeas talẽ, & ne deinceps &c. Ponantur illa quæ cõmisit, propter quæ suspecta fuit habita de prędicta hęretica prauitate. Lata fuit hæc sententia seu pœnitentia. Caueatq; notarius q̃ in processu ponat q̃ talis abiuratio est facta tanquã per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non vehementer, alias periculum magnum esse posset.

Quęst 24. super quintũ modũ sniandi suspectã vehemẽter

VINTVS modus processum fidei finiendi & terminandi, est quãdo delata de hæresi processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorũ reperitur, suspecta de

hæresi vehementer,& hoc est, quando delata de hæretica prauitate nō reperitur legitime deprehensa, nec confessione propria,nec facti euidentia,nec testium productione legitima , sed sunt magna & grauia probata indicia contra eam,& talia per consilium indicata,quę illam reddunt suspectam vehementer de prędicta hęretica prauitate.Circa istum talis practica est seruanda.Talis namq; debet vt suspectus vehementer de tali hæresi abiurare illam hęreticā prauitatem,ita q; postmodū relabatur,pœna relapsi debita puniatur,hoc est,q; tradatur brachio seculari vltio supplicio feriēda.iuxta ca.accusatus in prin.de hæresi.lib.6. & abiurabit publicè vel secretè,secundum q; suspectus est habitus publice vel secrete, & apud plures vel pauciores, & graues vel leues,vt dictum est statim de illo qui est suspectus leuiter de hęresi, & habet vt talem hęresim abiurare.Modus aūt disponēdi ad abiurationem talis est. Adueniente namq; die dominica ad abiurationem faciendā, & ad audiendā sententiam seu pœnitentiā abiurando imponendā,prędicator sermonem faciet generalem. Quo facto,legantur publice per notariū vel clericum,ea de quib⁹ ipse adiurandus est cōuictus,& alia ex quibus habitus est suspectus de hæresi vehementer. Post dicetur sibi per iudicem,vel officialem.Ecce,q; ex hîc recitatis, tu es nobis suspectus de tali hæresi vehementer,quare oportet q; tu purges te,& abiures hęresim supra dictā,& tunc ponetur coram abiurando liber euangeliorū, & ipse ponet manum super illum,& si scit legere competenter, tradetur sibi sequens abiuratio in scriptis,& leget coram omni populo. Si aūt nesciat legere competenter , notarius legat ea spaciose, & abiurādus respondebit alta & intelligibili voce per hunc modū,nam notarius vel clericus dicet sic: Ego talis de tali loco,& iste respondebit per eadem verba,& ille in iudicio constitutus est iste respondebit per eadē verba, in vulgari semper. Et sic quousq; abiuratio sit finita, & abiurabit per formam tenoris sequentis. ¶ Ego talis de tali loco,talis diocesis,in iudicio personaliter cōstitut⁹,

coram

coram vobis reuerendis dñis, epiſcopo talis ciuitatis, & tali Iudice in terris ditioni talis dñi ſubiectis, ſacroſanctis euangeliis poſitis coram me, propriis manibus per me tactis. Iuro me credere corde, & profiteor ore illam ſanctam fidem catholicam & apoſtolicā, quam ſacroſancta Rom. eccleſia docet, profitetur, prædicat & tenet. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod &c. Explicetur articulus catholicus contrarius illi hęreſi, de qua vehementer eſt ſuſpectus, & verbi gratia, ſi eſt hæreſi maleficarum, dicetur ſic: Iuro me credere ꝙ non ſolum ſimplices hæretici aut ſciſmatici, æternis ignibus cruciabuntur, verum ſuper oēs hæreſi maleficarum infecti, dæmoniis fidem quā in ſacro fonte baptiſmatis perceperunt abneganres, & ſpurcitiis diabolicis, pro implendis eorum prauis deſideriis inſiſtunt, hominibus, iumentis, terræ frugibus, plurima nocumenta inferentes, & conſequenter abiuro, abnego & reuoco, illam hæreſim, ſeu potius infidelitatem, quæ falſe & mendaciter aſſerit, non aliquam maleficā in terris, & ꝙ nemo credere debeat illas poſſe nocumenta inferre auxilio dæmonū, cum talis infidelitas expreſſe militat vt iam cognoſco, aduerſus determinationem ſanctę matris eccleſię, oīm catholicorum doctorum, imo & aduerſus leges Imperiales, quæ huiuſmodi conburendas decreuerunt. Item iuro ꝙ nunquam prædictæ hæreſi credidi, ſupple pertinaciter, neꝙ credam, nec adhæreo de præſenti, nec adhærere intendo, nec docui, nec docere intendo, nec docebo. Item iuro & promitto, ꝙ talia & talia exprimantur, propter quæ habetis me ſuſpectū de huiuſmodi hæreſi vehemēter nunquā faciam, nec operam vt fiāt dabo. Quod ſi aliquid de prædictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis de iure relapſis debitis, prompto animo me ſubmitto, paratus ſubire oēm pœnitentiam, quare pro his quæ feci & dixi, propter quæ habetis me ſuſpectū de dicta hęreſi vehementer, decreueritis mihi iniungere, & illam iuro & promitto pro viribus adimplere, & nullatenus contraire, ſic me Deus adiuuet, & hæc euangelia ſacroſancta. Prędicta

autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus capiatur, nisi fieret solummodo corã personis ecclesiasticis, qui linguam latinam intelligerent competenter. Si aũt abiurauerit secrete, scilicet in palatio episcopi, vel camera episcopi quando scilicet factum non est publicum, modo consimilĩ abiurabit. Facta aũt prædicta abiuratione, Iudex auisabit eum vt supra ꝙ non incidat relabendo in pœnam relapsorum. Si cautus notarius, quod ponat in actis quomodo talis abiuratio facta est per talem, vt per suspectũ de hæresi vehementer, ad hoc, vt si relaberetur qualiter puniretur, quia pœna relapsis debita. Quibus peractis, feretur sententia, seu pœnitentia in hunc modum.

NOS N. episcopus talis ciuitatis, & frater si adsit N. inquisitor hæreticę prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, a sancta sede apostolica specialiter delegatus, attendentes quod tu talis de tali loco, & talis diocœsis, talia & talia cõmisisti, (dicantur illa,) vt ex processus meritis diligenter discussis legitime nobis cõstat, propter quæ merito habemus te suspectũ vehemẽter de tali hęretica prauitate, & vt taliter suspectum te fecimus abiurare, de magno consilio in Iure peritorũ, iusticia suadente, verum vt efficiaris cautior in futurũ, & ne reddaris procliuior ad similia peragenda, & ne crimina permaneant impunita, vt sis cęteris delinquentibus in exemplum, de multorum & magnorum in Iure consilio peritorum, ac etiam in facultate theologica magistrorum, seu doctorum, in & super his habito maturo & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac sanctæ fidei catholicæ, & apostolicę veritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sedentes ꝙ pro tribunali, more Iudicum iudicantium, te talem hîc in nostra præsentia personaliter constitutum, forma qua sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus, videlicet ne deinceps talia vel talia facere, vel dicere, aut docere præsumas, ponantur illa quæ conuincitur commisisse, propter quę fuit

suspectus

ſuſpectus habitus de prędicta hęreſi vehementer, & non nulla quæ ſi cõmitteret, incideret leuiter in relapſum, ſed alia ſibi imponantur prout negocij varietas expoſtulat & requirit, vtpote quod nunquam ſcienter habeat talia exercitia, vel ne eos quos ſciuerit abiuraſſe, receptet & ſimilia. Lata fuit hęc ſententia. Attendendum autem quod ſuſpecti de hæreſi, & non deprehenſi, ſiue ſint ſuſpecti vehementer, ſiue leuiter, non debent perpetuo incarcerari, nec perpetuo immutari, quia hæc eſt pœna illorũ qui fuerunt hęretici, & poſtea pœnituerunt, vt patet in ca. excõmunicamus. 2. de hære. & in cap. quoniam de hære. lib. 6. ſed poſſunt propter illa quæ commiſerunt, ex quibus habiti ſunt ſuſpecti, ad certum tempus carceri mancipari, & poſtmodum vt videbitur diſpenſari, iuxta cap. vt cõmiſ. de hære. lib. 6. Nec huiuſmodi ſuſpecti ſunt crucibus conſignandi, nam cruces ſunt inſignia hęretici pœnitentis, ſuſpecti autem non fuerunt hęretici habiti, quare non ſunt cõſignandi, poteſt tamen eis imponi quod ſtent certis diebus ſolennibus, in valuis talium eccleſiarum, vel circa altaria, dum miſſarũ ſolennia celebrantur, habentes in manibus cereum ardentem tanti ponderis, vel quod vadant ad talem peregrinationem, & ſimilia, prout negocij qualitas expedit & requirit.

¶ QVAESTIO vigeſimaquinta, ſuper ſextum modum ſententiandi delatam, violenter ſuſpectam.

SEXTVS modus proceſſus fidei terminandi, eſt quando delatus de hæretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſſis, cum bono conſilio in Iure peritorum, reperitur de hæreſi ſuſpectus vehementer. Et hoc eſt quando delatus ipſe non reperitur legitime deprehenſus confeſsione propria, nec facti euidentia, nec teſtium produdione legitima, ſed ſunt indicia non leuia ſolum vel vehementia, ſed fortiſsima, & violentiſsima, quando ipſum delatum reddunt merito

ſuſpectum de dicta hæreſi violenter, & propter quæ talis debet vt ſuſpectus violenter de dicta hæreſi iudicari. Et vt modus iſte clarius intelligatur demus exempla tam de ſimplici hęreſi in fide,q̃ & de hęreſi maleficarum. Nam in ſimplici hęreſi caſus contingeret quando delatus ipſe non reperitur legitime deprehenſus,confeſsione propria, &c. vt ſupra,tamẽ propter aliquid quod dixit vel egit,vtpote ſi non cauſa fidei ſuſtinuit excõmunicationem per annũ, vel plus,talis eſt iam ſuſpectus leuiter de hæreſi, quia hoc non caret ſcrupulo hęreticę prauitatis,de pœnis.ca.grauẽ. Citatus aũt reſponſurus de fide,vbi nõ cõparet, ſed renuit contumaciter cõparere,propter quod excõmunicatur,tũc fit ſuſpectus de hæreſi vehemẽter, nam tunc leuis ſuſpitio tranſit in vehementẽ, & ſi ſuſtinet illam excõmunicationem per annũ animo pertinaci,tunc fit ſuſpectus de hęreſi violenter, nam & tunc vehemens ſuſpitio tranſit in violentam,contra quam non admittitur defenſio, imo ex tũc talis eſt vt hęreticus condemnandus, vt patet per ca. cum contumacia,& notatur ibidem lib.6 In hęreſi vero maleficarum exemplificatur ſuper violenta ſuſpitionem, quando dixit & egit aliqua quæ à maleficis practicantur,quando volunt aliquem maleficiare, & quia hoc cõmune eſt, vt verbis cõminatoriis,aut factis per viſum vel tactum ſe habeant manifeſtare,& triplici ex cauſa,vt peccatum à ludicibus aggrauetur, & vt ſimplices eo facilius ſeducãtur, & vt Deus per amplius offendatur, & maior ſęuiendi in homines ſibi facultas relinquatur,vnde violenter malefica ſit ſuſpecta,quãdo poſt verba cõminatoria dicendo: Faciã tibi quod in breui ſenties,vel ſimilia in ſententia, & poſt verba, effectus aliquis in ipſo, vel in alio fuit ſubſecutus, tunc enim non leuiter fit ſuſpecta,ſicut qui propter familiaritem habitã cũ maleficis fuerunt ſuſpecti,aut qui procare ad amorem inordinatũ aliquem voluiſſent, vide ſupra de tribus ſuſpitionibus,leui,vehementi, & violenta. Nunc videndum eſt qualis practica ſit cũ talibus ſeruãda, nam circa violẽter ſuſpectũ in ſimplici hęreſi hęc practica

ſeruatur,

seruatur. Nam licet in re fortassis nō sit hęreticus, vtpote quia non habet errorem in mente, nec de illo pertinaciā in voluntate, vt notat Archidi. super ca. alle. nihilominus est vt hęreticus condemnandus, propter prædictā suspitionē violentam, contra quā non est probatio admittenda. Condemnatur aūt hęretica sic quod si nolit resilire, & hęresim abiurare, & satisfactionem condignam exhibere, traditur brachio seculari animaduersione debita puniendus. iuxta ca ad abolendā. ſ presenti. Si aūt velit & consentiat cum effectu, abiurat hęresim, & carceri perpetuo mancipatur. iuxta ca. excōmunicamus. 2. de hære. Pari forma ille qui sic est suspectus de hęresi violenter. Circa suspectum aūt violēter super hęresim maleficarū, licet idem modus esset obseruandus, tamen mitiori modo procedēdo. Aduertendum ꝙ si stabit in negatiua, asserens prout facere solent, ꝙ non ea intentione verba illa protulerit, sed ex vehementi & muliebri passione, vnde & Iudici non videtur ipsam igni posse adiudicare, non obstante violenta suspitione, tunc Iudex ea in carceribus detenta, inquirat & proclamare faciat, si in similibus dudum notata fuisset, & si sic vtrū publice sit de tali hęresi diffamata, ex quibus procedere ad vlteriora potest, taliter vt ante omnia quęstionibus tormentis exponatur, & si indicia apparuerint super talem hęresim, aut super maleficium taciturnitatis, puta quia lacrymas non effudit, imo & quasi insensibilis ad tormenta reperitur, quia videlicet cito post tormenta omnibus viribus restituitur, tunc procedat per varias cautelas supra positas, vbi de similibus agitur. Et in casu quo omnia deficerent, tunc aduertatur quod si similia dudū perpetrauit, tunc omnino nō est dimittenda, sed per annum ad minus squaloribus carceris mancipanda & cruciandā, sæpissimē etiam examinanda, pręcipue sacratioribus diebus. Si aūt diffamata cū hoc licet tunc Iudex per ea quæ supra tacta sunt, circa simplicē hęresim, ipsam posset igni adiudicare, præcipue propter multiplicationem testiū, & quia sępius in similibus, vel in aliis maleficiis fuit notata, tamen quia

cum pietate procedere vult, ideo ſndicet ei canonicã purgationem, vt videlicet viginti, aut triginta purgatores habeat, & procedat prout in ſecundo modo ſententiandi tactum eſt, ita videlicet indicando ſibi quod ſi in purgatione defecerit, quod tunc tanquam rea igni adiudicabitur, & ſecundum hoc Iudex procedere poteſt. In caſu vero quo ſe purgaret, tunc abiurationem omnis hæreſis, cum pœna relapſorum, ac perpetua pœnitẽtia, per modum qui ſequitur in ſententia formanda faciat, & modus diſponendi ad abiurationem, talis eſt vt dictum eſt in quarto, & in quinto, modis precedentibus proceſſum fidei terminandi. Nota etiam quod in ſequentibus modis omnibus ſententiandi, vbi Iudices per viã pietatis procedere vellent, tunc per modum iam tactum procedere poſſent. Sed quia ſecu lares Iudices variis ſuis vtuntur modis, iuxta rigorem, & non ſemper iuxta æquitatem procedentes, ideo ipſis infallibilis regula & modus aſsignari nõ poteſt, ſicut Iudici eccleſiaſtico, qui abiurationem recipere poteſt ſub perpetua pœnitentia, per modum qui ſequitur. ¶ Ego talis, de tali loco, talis diocœſis, in iudicio perſonaliter conſtitutus coram vobis venerabilibus dominis, epiſcopo talis ciuitatis, & iudicibus, ſacroſanctis euangeliis poſitis corã me, eisq; propriis manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam & apoſtolicam, quam ſacroſancta Romana eccleſia tenet, profitetur, credit, prædicat atq; docet. Et conſequenter abiuro omnem hæreſim, & abnego & reuoco, omnem extollentem ſe aduerſus ſanctam Romanam & apoſtolicam eccleſiam, cuiuſcunq; ſectæ fuerit, vel erroris. Item iuro & promitto talia & talia, (exprimantur illa,) quę egi ſeu dixi, propter quæ & ex culpa mea habetis me ſuſpectum de dicta hęreſi violenter, deinceps nunquam faciam, vel dicam, vel quod fiant operam dabo. Item, iuro, & promitto, quod omnem pœnitentiam quam mihi iniungere volueritis, pro prædictis viribus adimplebo, nec cõtraueniam in aliquo, ſic me Deus adiuuet, & iſta ſacroſancta

ſancta euangelia. Quod ſi contra abiurata fecero in futurum, (quod Deus auertat) ex tunc pœnis de iure relapſis debitis, nunc pro tunc obligo & aſtringo quatenus illis ferior. Sit cautus notarius quod ſcribat in actis quod dicta abiuratio eſt facta per vnum de hęreſi violenter ſuſpectū, vt ſi probaretur poſt relapſus, vt tunc talis iudicaretur talis, & traderetur brachio ſeculari. Ego talis, de tali loco, talis diocœſis, in iudicio perſonaliter conſtitutus corā vobis venerabilibus dominis. N. epiſcopo talis ciuitatis, iudicibus in terris tali domini, ſacroſanctis euangeliis poſitis coram me, eiſq; propriis manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam ſanctam fidem catholicam & apoſtolicam, quam ſacroſancta Romana eccleſia tenet, profitetur, credit, prædicat atque docet. Et conſequenter abiuro, abnego & reuoco omnem hęreſim, extollentem ſe aduerſus ſanctam Romanam, & apoſtolicam eccleſiam, cuiuſcunq; ſectæ fuerit, vel erroris. Item iuro & promitto talia & talia, (exprimantur illa,) quæ egi ſeu dixi, propter quæ & ex culpa mea habetis me ſuſpectum de dicta hæreſi violenter, deinceps nunquam faciam, vel docebo, nec quod fiant operam dabo. Item iuro & promitto, quod omnem pœnitentiam quā mihi iniungere volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo, ſic Deus me adiuuet, & iſta ſacroſancta euangelia. Quod ſi contra abiurata, vel iurata fecero in futurum, diabolo inſtigante, quod Deus auertat, pœnis de iure relapſis debitis, nunc pro tunc me obligo & aſtringo, quatenus illis ferior, cum legitime cōſtiterit me contra feciſſe. Sit cautus notarius quod adſcribat in actis,

quod dicta abiuratio eſt facta per talem, tāquam per habitum ſuſpectum de hæreſi violenter, vt ſi probaretur, abiuratus relapſus iudicaretur, & vt talis traderetur brachio ſeculari,

✠

Quibus

QVibus sic actis absoluat eum s̄ sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus violēter, quod inciderit sicut in hęresibus supra dictis, vnde sicut hæreticus cum rediit & abiurat, est à sententia excōmunicationis absoluendus, quia omnis hęreticus est excōmunicatus, iuxta ca. excom. 1. & 2. de hære. & etiam iuxta ca. ad abolend. in prin. Sic talis de quo agitur cū sit vt hęreticus condemnandus, vt dictū est prius postquam abiurauerit, est ab excōmunicationis sententia absoluendus, & absolutione facta, feretur sententia per modum tenoris sequentis.

NOS S.N. episcopus talis ciuitatis, & si adest, Iudex in terris talis Domini, attendentes q̄ tu talis de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis delatus de talibus & talibus, fidem sanctā tangentibus, exprimātur illa, & q̄ nos processimus ad informandū, nos super illis vt iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis & actitatis in causa præsenti, inuenimus te talia & talia cōmisisse, explicentur illa. Quapropter & nō immerito de tali hęresi, explicentur illa, te suspectū violenter habentes, fecimus te vt taliter suspectum oēm hęresim generaliter publice abiurare, prout nobis mādant canonicæ sanctiones. Sane est secundū eadem canonica instituta, omnis talis, sit vt hęreticus condēnandus, & tu saniori consilio inhęrendo, & ad gremiū sanctæ matris ecclesiæ redeundo, abiurāueris vt præmittitur oēm hęreticam prauitatem, propter quod absoluimus te à sententia excōmunicationis, qua vt obnoxius Dei ecclesiæ astrictus merito tenebaris. Si tamen de corde vero, & fide nō ficta, reuersus ad ecclesiæ vnitatē, idcirco inter pœnitentes deinceps cōputaris, ad misericordię sinū sacrosancta ecclēsia te recipiens de presenti. Verùm quia indignū valde existit, offensas diuinas impunitas cōniuentibus oculis pertransire, iniurias hominū castigare, cum grauius sit diuinam q̄ humanā lędere maiestatem, & ne tua crimina incentiuū exīstāt aliis delinquēdi, & vt efficiaris cautior in futurū,

ac

ac minus procliuus reddaris in posterū ad prędicta seu si
milia cōmittenda, vt in futuro seculo leuius patiaris. Nos
episcopus & Iudex prędictus, prędhabito in & super iis sa-
no & maturo consilio peritorū, sedētes pro tribunali mo
re Iudicū iudicantium, habentes præ oculis solū Deum, &
sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, sacrosanctis euan-
geliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium no-
strum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, te talē,
in nostra prędsentia personaliter constitutū, hac die & ho-
ra, tibi in antea assignatis, sententialiter per modū qui se-
quitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus. In pri-
mis q̄ statim induaris super vestes oēs quas defers, veste il
uida, ad modū scapularis monachi, sine caputio facta ante
& retro, habēte cruces de panno croceo, longitudinis pal-
marū trium, & latitudinis duorū, quā vestem deferre ha-
beas super oēs vestes alias, per tantū tempus, exprimatur
vnius anni vel duorū, vel plus, ad minus prout culpa exi-
gerit delinquentis, & nihilominus cū dicta veste & cruci
bus, stes in porta talis ecclesiæ, tali & tanto tempore, scili-
cet, in quatuor festis principalibus virginis glorioſæ, vel
talibus & talibus ciuitatibus, in valuis talis & ꝯaliū eccle
siarū, teq̄ ad talem ꝯcarcerem, ad perpetuū, vel ad tale tem-
pus, sententialiter condemnamus. Ponantur illa quæ vide
buntur magis ad honorē fidei expedire, attenta culpæ ma
ioritati, seu minoritate, seu contumacia delinquentes, &
sequitur: retinentes nobis ex certa scientia & expresse, vt
nobis cōcedunt canonica instituta, quatenus dictā pœnitē
tiam possumus mitigare, aggrauare, mutare, tollere, in to
to, & in parte, toties quoties nobis visum fuerit faciendū.

Lata fuit hæc sententia. Qua lecta, mox executione
debitè demandetur, & induatur veste prædi-
cta, cruces huiusmodi continente.

¶ QVAESTIO vicesimasexta, super modum
sententiandi debitam suspectam,
& diffamatam,

SEPTI-

SEPTIMVS modus processum fidei finiendi & terminandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum in Iure, reperitur suspectus de hæresi, & etiam diffamatus. Et hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec etiam testium legitima productione, sed reperitur publice diffamatus, ac etiam reperiuntur indicia contra eum, quæ ipsum reddunt suspectum aliàs de hæretica prauitate leuiter vel vehementer, vtpote quia habuit magnam familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille de quo agitur in ca. inter sollicitudines. de pur. c. Et tali ratione infamiæ est indicenda canonica purgatio, & ratione suspitionis debet hæresim abiurare, iuxta ca. allegatū, inter sollicitudines, circa istum talis practica est seruanda. Talis enim sic publice de hæresi diffamatus, & vltra infamiam ex aliis indiciis, suspectus habitus de hęretica prauitate, inprimis purgabit se publice, per modum quo in secundo modo tactū est. Qua purgatione expleta per ipsum diffamatum, mox idem diffamatus vt suspectus aliter, & ex aliis indiciis hæresi de qua est suspectus habitus, prædictum habens librum euangeliorum, coram positis, abiurabit per hunc modum. Et ego talis de tali loco, talis diœcœsis, coram vobis venerabilibus dominis meis. N. episcopo talis ciuitatis, & Iudice in terris talis domini, in iudicio constitutus personaliter, sacrosanctis euangeliis positis coram me, eisq; propriis manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, ac profiteor ore, illam sanctā fidem apostolicam, quam Romana ecclesia credit, profitetur, prædicat & obseruat. Et consequenter abiuro, detestor, abnego & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam & apostolicam ecclesiam, cuiuscunque sectæ fuerint, seu erroris, & postea vt supra tactum est. Item iuro & promitto, quod talia & talia, quæ egi propter quæ & pro merito sum de tali hæresi diffamatus, &

vltra

vltra vos me habetis ſuſpectum, exprimantur illa, nunquam deinceps faciam ſeu dicam, neque operā dabo quod fiant. ¶ Item iuro & promitto, quod omnem pœnitentiam quam mihi iniungere decreueritis, pro prædictis viribus adimplebo, nec cōtraueniam in aliquo, ſic me Deus adiuuet, & iſta euangelia ſacroſancta. Quod ſi contra prædicta iurata & abiurata fecero in futurum, (quod Deus auertat) à pœnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere ſuppono, obligo & aſtringo, quatenus illis plectar, cum probatum legitime extiterit, me talia commiſiſſe, aduertendum tamen hîc quod ſi inditia ſunt talia, & tam fortia, quod cum infamia prædicta vel abſque ea, reddant prædictum diffamatum ſuſpectum de hæreſi vehementer, tunc abiurabit omnem hæreſim generaliter, vt habitum eſt, & ſi relabatur in quamcunque hæreſim, pœna relapſis debita punietur, vt in ca. inter ſollicitudines, de purgatione canonica. & in ca. accuſatus. de hæreſi. libro 6. Si autem inditia illa ſunt ita modica & leuia, quod etiam cum prædicta infamia non reddant eum ſuſpectum de hæreſi vehementer, ſed ſolum leuiter, tunc ſufficiet quod abiuret non generaliter nec ſimpliciter, ſed ſingulariter hæreſim de qua habitus eſt ſuſpectus, ita quod ſi probatur in aliam ſpeciem hæreſis, pœna relapſis debita non punietur, ſed ſi in eadem ratione abiurationis, quia ſcilicet ſuſpectus leuiter abiurauit, pœna relapſis debita non punietur, licet durius quàm ſi aliàs non abiuraſſet, vt omnia hæc patent in ca. accuſatus. in principio. de hæreſi, libro ſexto. Ratione autem purgationis canonicæ, eſt dubium, an videlicet ſi poſt purgationem canonicam, in eandem ſpeciem hæreſis, de qua ſe purgauit canonicè, prolabatur pœna relapſis debita, hoc eſt, vltimo ſupplicio feriatur. Et videtur quod ſic, per ca. excommunicamus primo paragrapho adiicimus verbum, vel ſi poſt purgationem. & per canonem. ad abolendam. §. illos quoq; de de hæreſi, in antiquis. Sit cautus notarius quod ſcribat

in

in actis, & talis abiurauerit tanquam suspectus de hæresi leuiter vel vehementer, quia multum interest, vt alias frequenter dictum est. Quibus sic actis, fertur sententia, seu pœnitentia, per formam tenoris sequentis.

NOS S.N. episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris ditioni talis domini subiectis. Diligentius attendentes, q̃ tu talis, de tali loco, & talis diocœsis, fuisti delatus nobis de tali hęretica prauitate, exprimãtur illa. Et nos volentes, vt tenebamur iudicialiter informari, an tu incidisses in prędictã hęresim condemnatã, ad inquirendum, testes examinandũ, teq̃ citandum & interrogandum, medio iuramento, & ad alia facienda quę fienda erant per nos, descendimus & processimus vt decebat. Quibus peractis, visis, & diligenter inspectis, pariter & discussis processus meritis huiusmodi causæ, & omnibus & singulis productis actis, & actitatis, habitoq̃ in & super illis theologorũ, atq̃ in Iure peritorũ plurcs, maturo consilio, ac digesto, reperimus te de prędicta hęresi in tali loco, seu talibus locis, apud bonos & graues publice diffamatum, propter quod vt nobis mandant canonica instituta, indiximus tibi purgationem canonicã, qua corã nobis hîc publice te purgasti, & ipsi cõpurgatores pariter te purgarunt. Inuenimus etiã te talia cõmisisse, exprimãtur illa, propter quę & non immerito suspectũ te habuimus vehementer, vel leuiter, dicatur, si est istud vel illud, & hoc de prędicta hęretica prauitate, propter quæ fecimus te vt taliter suspectũ, hęresim abiurare, dicatur oẽm hęresim, si abiurauit vt suspectus vehementer, vel hęresim supradictã, si vt suspectus leuiter, verum quia non possumus & debemus talia quæ peregisti nullatenus tollerare, sed cogimur ea vitare iusticia suadente, ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina nõ remaneant impunita, & vt cęteri non reddantur procliuiores ad similia cõmittenda, & vt creatoris iniuriæ non æquanimiter tollerentur. Quapropter talem prędictum purgatũ & abiuratũ, hîc in nostra præsentia personaliter constitutũ, in hoc loco, & hora

tali,

tali, tibi in antea assignatis. Nos episcopus aut Iudex præfati, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrū prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sententiamus seu pœnitentiamus, per modum qui sequitur, scilicet, quod tenearis, &c. Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei esse, & exterminationem hæreticæ prauitatis, vtpote ꝙ certis diebus dominicis & festiuis, habeat stare ad portam talis vel talis ecclesiæ, cum cereo tanti ponderis in manu, dum missarum solennia celebrantur, capite discooperto & pedibus nudatis, & offerre ad altare cereum antedictū, & ꝙ habeat sextis feriis ieiunare, & ꝙ certo tempore locum illum nō audeat exire, sed certis diebus hebdomadę se habeat episcopo vel Iudici presentare, & similia quæ iniungenda videbūtur, secundū culparum exigentiam & varietatem, quia nō potest dari regula vna generalis. Lata fuit hæc sentētia. Qua lata, exequatur, poterítq; dispensari, vel mitigari, vel commutari, secundū quod negocium pœnitentis, correctio, & humilitas hęc requirunt, quia potestatē habet episcop⁹ & Iudex, & hoc de iure, vt in ca. vt cōmissi. de hære. lib. 6.

¶ Quæstio vigesimaseptima, super modum sententiandi hæresim confessam, sed pœnitentem.

CTAVVS modus processum fidei terminandi, sententiandi, finiendi, est quando delatus de hęretica prauitate meritis processus diligenter discussis, cum bono consilio in Iure peritorum, reperitur confessus hæresim, sed pœnitens, & aliàs nō relapsus veraciter. Et hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram episcopo & inquisitore, medio iuramento, fore verum ꝙ ipse tanto tempore stetit & perseuerauerit in illa, seu alia, de qua delatus est, hęretica prauitate, & illi credidit & adhæsit, sed pōstmodum ad informationē episcopi & aliorū vult resilire, & ad gremium ecclesiæ redire, & illam & oēm aliam hęresim abiurare, & satisfacere prout ipsi voluerunt ordi-

uare, & non reperitur qnod nunquam aliam hæresim aliquam abiurauerit, sed nunc abiurare promptu animo est paratus. Circa istam talis practica est seruanda. Talis enim esto quod multis annis steterit in hæresi prædicta, ac etiam alijs quibuscunque illasq; crediderit practicauerit multosq; induxerit in errores, si tandem cum effectu illas hereses consenserit abiurare, & satisfactionem congruam ad arbitrium episcopi & iudicis ecclesiastici exhibere, non est tradendus brachio seculari, vltimo supplitio feriendus, nec si est clericus degradandus sed est ad misericordiam admittendus, iuxta ca. ad abolendam .§. præsenti extra de hære. & abiurata primitus hæretica prauitate est in perpetuum carcerem retrudendus, iuxta ca. excõicamus. 2. §. si quis ei absolutionis beneficio impartito & iniuncto eidẽ q talibus iniungi cõsueuit. Iuxta ca. vt offitiũ, prouiso th̃ solerter ne simulata fictione recedat fraudulenter, seculare etiã brachiũ impedire nõ possunt. Modus aũt abiurandi est. vt supra tactũ est tantum modo additur vt corã populo festiuo die in ecclesia crimina sua ore proprio confiteatur. ita videlicet vt dũ ab officiali interrogatur, tu tot annis perseueraſti in tali hæræsi maleficarũ, & ille respõdebit: ita, & post: tu hæc & hæc feciſti vt cõfessus es, & ille respõdebit ita: & sic consequẽter, & tunc dost oĩa abiurabit flexis genibus. Et qui suspecti de hæresi nullatenus habeãtur. Et quia iste q est sic deprehensus in hæretica prauitate excoĩcatus, iuxta ca. excoĩcamus. 1. & 2. de hære. & per abiurationem redijt ad gremium ecclesiæ, ideo est ei absolutionis beneficium impendendum. Iuxta ca. vt officium in prin. de hære. lib. 6. quare post prædictam abiurationem est absoluendus, vt modum habent episcopi absoluendi à maiori excommunicatione, quia vtuntur apostolica auctoritate, & statim feratur sententia per hunc modum.

NOS talis episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini ditioni subiectis. Attendentes q̃ tu talis de tali loco, talis diocesis fuisti nobis fa-

ma

ma publica referente, ac fide dignorum insinuatione de-
latus de hæretica prauitate. Et quia illa infectus fueras
multis annis, in magnum tuæ animæ detrimentum quæ
delatio nostra præcordia acrius vulnerauit nos, quibus in
cumbit ex offitio nobis tradito sanctã fidem catholicam,
in cordibus hoĩm complantare, ac prauitatem hæreticam
ab eorum mentibus eneruare, volentes vt tenebamur, in
& super certius informari & videri, si clamor q ad aures
nostras peruenerat veritate aliqua fulciretur. Vt si sic ve-
ritas se haberet, prouideremus de salubri remedio opor-
tuno descendimus ad inquirendum testes, examinandum
teq; vocandum, ac vt congruentius potuimus, in & super
contra te denuntiatis te interrogandũ medio iuramento,
& ad peragendum, oĩa & singula quę per nos erant fien-
da iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ san-
ctiones. Sane cum vellemus causæ tuæ hmõi congruũ finẽ
dare & videre, clare q compertum fuerat an, scilicet, am-
bulares in tenebris vel in luce, & an fores infectus hære-
sis labe, nec ne processus meritis actitatis solenne, tam in
sacra theologia facultate, quam in iure canonico & ciuili
peritorum, coram nobis consilium ordinauimus, congre-
gari scientes q secundum canonica instituta, integrum est
iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur, &
habito in & super omnibus & singulis actis & actitatis,
in causa præsenti, sano, maturo, ac digesto consilio peri-
torum prædictorum, visisq; ac diligenter inspectis, pro-
cessus meritis omnibusq; & singulis in eo contentis, libra
tis inuenimus te propria confessione in iuditio recepto
per nos medio iuramento, multiplici prauitate, malefica-
rum depreheusum exprimantur articuli. Verum cum mi-
sericors & miserator Dominus nonnullos probabili per-
mittat, aliquando in hæreses, & errores, non solum vt
viri catholici literati in sacris eloquijs exercẽtur. Verum
etiã vt fide lapsi humiliores, deinceps fiant ac in pœniten-
tiæ operibus excitentur eiusdẽ processus meritis diligẽter

discussis, reperimus quod tu ad informationem nostram frequentem, nostroq; & aliorum proborum adhærendo consilio saniori, ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, & ad eiusdē vnitatem salubriter euolasti, prædictos errores & hæreses detestando, ac fidei sanctæ catholicę agnoscens irrefragabilem veritatē tuis internis visceribus infligendo, propter quod illius vestigiis inhærentes, qui neminē vult perire, te admisimus ad adiuratoriam & abiuratoriā, publicam cautionem faciendo te in præsentiarū prędictas hæreses, & aliam oēm hæresim publice abiurare, qua completa absoluimus te â sententia excōmunicationis maioris, qua ex lapsu in hęresim extitisti innodatus, & te reconciliando sanctæ matri ecclesiæ, restituimus ecclesiasticis sacramentis, dum tamen te corde vero, & fide non ficta, redieris ad ecclesiæ vnitatem, prout te feciſſe credimus & speramus. Sane cum indignum valde existat dominorum temporalium iniurias vlcisci, Deumq; cœlorū creatoris omnium iniurias æquanimiter tollerare, cū multo grauius sit æternam quàm temporalem lædere maiestatem, & vt ipse peccatorum misereator tui misereatur, sisq; cæteris in exemplum, & vt crimina nō remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurū, & vt non reddaris procliuior, sed difficilior ad prædicta, & quæcunq; alia illicita committenda. Nos episcopus & iudex, seu iudices in causa fidei ante fati, sedentes pro tribunali, more vt supra, quod induatur veste liuida, &c. Item te sententialiter condemnamus ad perpetuum carcerem, & ibi semper pane doloris, & aqua angustiæ cruciēris, retinentes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus possimus libere dictam sententiam mitigare, aggrauare, cōmutare, tollere totaliter, vel in parte, si & quādo, & prout nobis & toties quoties videbitur faciendū, lata fuit hęc snīa, &c. Qua lecta, Iudex assumat per puncta, & dicat snīato: hęc vel similia in effectu, Fili, snīa vel pœnitentia tua, stat in hoc, q̄ .s. portes toto tempore vitæ tuæ cruces, q̄ stes in scala cum eis, in porta talium ecclesiatū, & quod sis in carcere perpetuo

ad

ad panem & aquam, sed fili ne sit tibi graue, quia certifico te, quod si patienter tolleres, misericordiam apud nos inuenies, non dubites, nec desperes, sed firmiter speres, quibus dictis, sententia executione debite demandetur, & statim vestis prędicta sibi induatur, & in scalo in alto ponatur, vt ab egredientibus eminenter videatur, circundantibus eum ministris curię secularis. Hora autem prandij ducatur à ministris ad carcerem, & post fiant alia, prout ponuntur in sententia. Dum autem ipse induitur, & ad portam ecclesiæ deducitur, Iudex ecclesiasticus nō se amplius intromittat, si curia secularis contentatur, bene quidem, si non agat ad libitum.

¶ Quæstio vigesimaoctaua, super modum sententiādi hæresim confessam, sed relapsam, licet pœnitentem.

QVONVS modus processum fidei terminandi, & sententionandi, est quando delatus pro hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio, reperitur confessus hæresim & pœnitens, sed relapsus realiter, & hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram episcopo, aut iudicibus, aliàs se oēm hæresim abiurasse, & ita legitime reperitur, & quod post cecidit de tali hæresi, seu errori, vel ꝙ specialiter hæresim abiurauit, scilicet maleficarū, & post rediit in eandem, sed post adhærens consilio saniori pœnitet, credit catholicè, & reuertitur ad ecclesiæ vnitatem, tali enim non sunt si humiliter petat, deneganda pœnitentiæ & eucharistiæ sacramenta, sed quantumcunꝙ pœniteat, nihilominus vt relapsus est tradendus brachio seculari, vltimo suplicio feriendus. Hoc aūt intelligitur sic, vbi etiam reperitur quod abiurauerit tanquā deprehensus in hęresim, seu tanquam suspectus de hęresi vehementer, non aūt leuiter tantum. Circa istum aūt talis practica est seruanda, nam conclusio in consilio peritorū maturo, pariter & digesto, & si oportuerit replicato, quod prædictus delatus de iure est relapsus. Episcopus aut Iudex

mittent ad dictũ relapſum delatum in carcere incluſum, duos vel tres probos viros,& præſertim religioſos ſeu clericos,fidei zelatores, eidem relapſo non ſuſpectos nec ingratos, ſed familiares & gratos, & iſti intrabunt ad eum captata hora competenter, & loquentur ſibi de contemptu mundi,& miſeriis vitæ preſentis,& gaudiis ac gloria paradiſi,& demum his premiſsis,indicabunt ſibi ex parte epiſcopi ſeu iudicis, quod nõ poteſt euadere mortem temporalem,& ideo quod curet de ſalute animę ſuæ,ac diſponat de peccatorum ſuorum confeſsione, & ſacramenti eucariſtiæ perceptione,& iſti frequentabunt eum,inducẽtes illum ad pœnitentiam,ac etiam ad patientiam, confirmantes eum pro viribus in catholica veritate, taliter vt ipſum diligenter faciant confiteri, ac conferri eidem petenti humiliter eucariſtiæ ſacramentũ, nam huiuſmodi ſacramenta non ſunt talibus deneganda,iuxta c.ſuper eo. de hereſi,lib.6.quibus ſacramentis receptis, eo ꝙ bene diſpoſito ad ſalutem iudicio prædictorũ, poſt duos vel tres dies. In quibus per prędictos in fide catholica cõfirmetur, & ad pœnitentiã inducatur,epiſcopus ſeu Iudex loco eius mandabunt Baliuo loci,ſeu poteſtati curiæ ſecularis,quatenus tali die & hora, ſcilicet non feſtiua, ſit cum ſua familia,in tali platea ſeu loco,extra eccleſiam tamen, ad recipiendum de foro ſuo quendam relapſum,quem ipſi epiſcopus & Iudex tradent ei. Et nihilominus quod die prędfixa de mane ſeu prędcendente, faciat publice præconifari per ciuitatem ſeu locum, in locis illis ſeu vicis, in quibus prędconiſationes aliæ cõmuniter ſolent fieri. Quod tali die & hora,in tali loco,prędicator pro fide ſermonem faciet, & epiſcopus & alij iudices condemnabunt quendam relapſum in hæreticam prauitatem, tradendo eum brachio ſeculari. Conſiderandum autem hîc eſt, ꝙ iſte qui ſic relapſus eſt, ſi fuerit in ſacris ordinibus conſtitutus, vel aliàs ſacerdos, vel cuiuſcunq; ordinis ſeu religionis obumbratione fuſcatus, prius antequam tradatur, eſt totius eccleſiaſtici ordinis prędrogatiua nudandus, & ſic omni officio

eccleſiaſti-

ecclesiastico expoliatus, relinquatur secularis arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus, & in c. ad abolendam. §. presenti. de hęre. Quando igitur talis est à suis ordinibus degradandus, & seculari curię derelinquendus, episcopus conuocet prelatos, & viros religiosos suæ diocœsis, quia licet nō olim, nunc tamen solus episcopus cum prelatis, & aliis viris religiosis & peritis suæ diocœsis, potest in sacris ordinibus constitutum degradare, cum est relinquendus brachio seculari, vel perpetuo immurandus, pro hæretica prauitate, iuxta ca. quoniã. de hære. lib. ar. 6. Adueniente aũt die prefixa degradando relapso, ac tradendo si fuerit in sacris ordinibus constitutus, in brachio seculari, aut relinquendo si fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam sententiam, in aliqua platea seu loco extra ecclesiam, populo congregato, & facto sermone per inquisitorem, ac ipsi relapso inibi in alto loco constituto, & presenti curia seculari, si degradādus ipse relapsus fuerit. Episcopus in pontificalibus indutus, & prælatus suæ diocœsis eidem assistentibus, ipsum degradatum coram eo existentem, & indutum ac dispositum, ac si deberet in suo ordine ministrare, à suo ordine degradabit, à superiori ordine incipiendo, & sic gradatim vsq; ad infimum, & sic conferendo ordinem, verbis vtitur episcopus, ad hoc per ecclesiam ordinatis, ita degradando in qualibet depositione et casulæ & stolæ, & sic de alijs poterit vti aliquibus verbis contrariis primis. Qua quidem degradatione facta, vbi fienda fit per modum secundum quem de iure seu consuetudinis, est fienda, officialis mandabit notario seu religioso, vel clerico, quatenus legat sententiam, quæ sententia siue relapsus laicus, siue clericus est, degradatur, feretur per modum tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Iudex in terris talis Domini ditioni subiectis. Attendentes legitime informati, quod tu talis, de tali loco, & talis diocœsis, fuisti grauiter coram

nobis si ita fuerit, seu contra talib⁹ episcopo & iudicibus, delatus de tali hæretica prauitate seu talibus explicentur. In quibus hęresibus vt legitime fuit compertum, fuisti ꝫ confessione propria deprehensus, ac etiam testibus conuictus, & ꝙ tu in illis perstiteras tanto tempore, animo indurato, (dicatur prout fuit,) sed post adhęrens consilio saniori, illas hęreses in tali loco publice abiurasti, in forma ecclesiæ consueta, abnegasti & reuocasti, propter quæ prędicti episcopus & inquisitor, credentes te veraciter conuersum ad gremium ecclesiæ sanctæ Dei, te ab excõmunicationis sententia, qua astrictus tenebaris absoluentes, si tamen de corde vero & fide non ficta, reuersus esses ad sanctæ ecclesiæ vnitatem, iniunxerunt tibi pœnitentiã salutarem, verùm post oĩa supra dicta, & tot annorũ curriculis iam elapsis, nunc nouiter iterum delatus nobis extitisti, ꝙ iterum incideras in tales hæreses abiuratas, explicentur, nosꝙ licet displicenter de te talia audissemus, tamen iustiçia nos cogente, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, teꝙ vocandum & interrogandum, medio iuramento, nec non ad oĩa & singula facienda, quæ per nos fienda erant, secundum canonica instituta. Sane cum vellemus prędictam causam fine debito terminare, solenne concilium tam in theologica facultate q̃ in iure canonico ac ciuili peritorum, iussimus congregari, & habito prędictorũ cõsilio maturo, pariter & digesto, in & super omnibus & singulis actis actitatis, ac visis & diligenter discussis processus meritis, & oĩbus æqua lance libratis, prout fieri exigebat, reperimus legitime tam per testes q̃ per propriam tuã confessionem iudicialiter receptam, ꝙ tu incidisti in hęreses abiuratas, nam reperimus ꝙ talia & talia dixisti vel fecisti, (explicentur oĩa,) propter quæ & merito de prędictorum consilio te habuimus & habemus pro relapso, iuxta canonica instituta, ꝙ dolenter referimus, & referendo dolemus, sed quia ad informationem nostrã, & proborum virorum catholicorũ, diuina gratia inspirante, iterum es reuersus ad gremium ecclesię, & ad eiusdem

fidei

fidei veritatem, prędictos errores & hæreſes deteſtando, & credendo catholice, fidemq; catholicã proteſtando, admiſimus te ad recipiendum pœnitentię & euchariſtię petita per te humiliter eccleſiaſtica ſacramenta. Verum cũ eccleſia Dei in te & circa vltra non habeat quid faciat, cũ ita miſericorditer ſe habuerit erga te vt prędiximus, & tu illa abuſus, in abiuratas hęreſes incidendo. Quapropter nos epiſcopus & iudices ante fati, ſedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, ſacroſanctis euangeliis poſitis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrũ prodeat, & oculi noſtri videant equitatem, habentes præ oculis ſolum Deum, & ſanctę fidei irrefragabilẽ veritatem, ac exſtirpationem hęreticę prauitatis, te talem, hoc loco, die & hora tibi, ad audiendam diffinitiuam ſententiam in antea aſsignatis ſententialiter iudicamus te eſſe veraciter relapſum in hęreticam prauitatem, licet pœnitentem, & vt veraciter relapſum in eandem, de foro noſtro eccleſiaſtico te proiicimus, & relinquimus brachio ſeculari traditus, rogamus tamen & efficaciter dictã curiam ſecularem, quatenus circa te citra ſanguinis effuſionem, & mortis periculum ſuã ſententiam moderetur. Et ſic epiſcopus & ſui aſſeſſores recedentes, curia ſecularis ſuũ officium exequetur. Aduertendum eſt quanuis epiſcopus & inquiſitor debeant eſſe ſummopere diligentes, & per ſe & per alios facere, vt relapſus pœniteat, & ad fidem catholicam conuertatur, tamen poſtquã pœnituerit, & concluſum fuerit in concilio quod licet pœniteat, nihilominus veraciter eſt relapſus, & vt talis tradendus eſt brachio ſeculari ipſi perſonaliter, quod tali ſententia debet plecti eidem nõ indicent, quia facies Iudicis terret condemnandũ. Et verba ſua magis inducunt plectendũ ad impœnitentiam, q̃ ad patientiã & ideo nec ex tunc, nec ante ſententiam, nec poſt, eum ſibi faciant preſentari, vt non moueatur animo contra eos, q̃. in caſu tali mortis diligentius eſt cauendum, ſed vt eſt dictum, mittant ad eum aliquos viros probos, preſertim religioſos, ſeu clericos ei non ingratos, ſed gratos, qui futurã

sententiam atq; mortem infligendam, inducant eum ad fidem confirment, ad patientiam exhortentur, & post sententiam eum associent, cõsolentur, cum eo exorent, & ab eo non discedant donec spiritum reddiderit creatori. Sint igitur cauti & auisati, ne quid agant seu dicant propter quod relapsus mortem prçueniatur, & ipsi efficiantur irregulares, & vnde debebant meritum deportare, deferant secum pœnam, pariter atque culpam. Considerandum est etiam ꝙ tales sententiæ tradendi aliquem curiæ seculari, nõ consueuerunt fieri die festiua, vel solenni, nec etiam in ecclesia, sed extra in aliqua platea, quia sententia est quæ ducit ad mortem, & honestius est quod feratur in die feriali & extra ecclesiam, cum dies festiua & ecclesia Domino sint dedicata.

¶ Quæstio vigesimanona, super modum sententiandi hæresim confessam, sed impœnitentem, & tamen relapsum.

DECIMVS modus processum fidei terminandi, & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis, cum bono cõsilio peritorum in Iure, reperitur confessus heresim & impœnitens, non tamen relapsus. Sed quia rarissime inuenitur talis casus, licet interdum nobis inquisitoribus contigerit, tamen episcopus & iudices cum tali non debent festinare, sed bene custoditam & compeditam, ad conuersionem inducere, etiam per plures menses, proponendo quod in corpore & anima sic impœnitens damnabitur. Qui si tãdem nec prosperis nec aduersis, nec minis nec blãditiis poterat emolliri, vt resiliat ab erroribus suis, & fuerit prędicto cõgruo tempore expectatus. Episcopus & iudices disponêt se ad tradendum eum seu relinquendum brachio seculari, & mandabunt per cedulam nuntio seu baliuo, seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die non festiua, & tali hora, sic, in tali loco, extra ecclesiam, tamen cum sua familia, &

lia, & ipſi tradent ſibi quendam hęreticum impœnitentẽ. Et nihilominus quod ex parte eorum faciat publice præconiſari in illis vicis, ſeu locis, in quibus aliæ præconiſationes ſunt fieri conſuetæ, quod die & hora, ac loco prædictis. Prædicator faciet ſermonem pro fide, ac tradet hæreticum quendam brachio ſeculari, & ideo quod omnes veniant & interſint, & habebunt indulgentiam conſuetam. Quibus expletis, tradetur curiæ ſeculari per modum tenoris ſequentis, ſæpius tamen admonendo per prius vt reſiliatur, & pœniteat, quod ſi omnino noluerit, fertur ſententia.

NOS S.N. miſeratione diuina epiſcopus talis ciuitatis, & Iudex in terris talis domini, attendentes q̃ tu talis, de tali loco, talis diocœſis, fuiſti nobis delatus fama publica deferente, ac fide dignorum inſinuatione, de hęretica prauitate, explicentur hęreſes, & quod in illis hęreſibus & factis perſtiteras multis annis, in tuæ animæ detrimẽtum, nosq; quibus ex officio incumbebat prauitatem hęreticam exſtirpare, volentes vt tenebamur, in & ſuper iis certius informari, videre an ambulares in tenebris vel in luce, diligẽter inquiſiuimus de prędictis, teq; citantes, & efficaciter interrogantes, reperimus te prædicta infectum hęretica prauitate. Sane cum præ cunctis noſtræ mentis deſiderabilibus incidat corde noſtro fidẽ ſanctam catholicam in populorum prędcordiis complantare, eradicata hęretica prauitate, modos diuerſos, varios, & congruos, tam per nos quàm per alios adhibuimus, quatenus reſilires ab hęreſibus, & erroribus ante dictis, in quibus ſteteras atq; ſtabas, prout & nunc ſtas contumaciter, ac pertinaciter animo indurato, verum cauſa humani generis inimico tuis præcordiis, aſſiſtenteq; in dictis erroribus voluente & inuoluente, nolueris neq; velis à ſępe dictis hæreſibus reſilire, plus eligens mortem animæ incurrere gehennalem, & corporis temporalem, quàm antefatas hæreſes abiurare, ac ad gremium eccleſiæ aduolare, & animam lucrifacere, in reprobum ſenſum datus.

Quapro-

Quapropter cum sis ab ecclesia sancta Dei excommunicationis vinculo innodatus & merito, à numero & grege dñico separatus, ac participatione bonorum ecclesię priuatus, & ecclesia circa te non habeat, vltra quid faciat, cum ad te conuertendum fecerit iuxta posse. Nos episcopus & iudices in causa fidei sępe fati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium sacro sanctis euangelijs positis coram nobis, vt de vultu DEI iuditium nostrũ prodeat, & oculi nostri videãt æquitatẽ habentesq; præ oculis solum Deum, & sancte fidei veritatem ac exstirpationem hæretice prauitatis, hac die hora & loco tibi in antea assignatis, ad audiendam sententiam diffinitiuã condemnamus, ac sentẽtialiter iudicamus te esse veraciter hæreticum impœnitentẽ, & vt veraciter talem tradendum & relinquendum brachio seculari, & sic vt hęreticum impœnitentem per hanc nostram sententiam de foro nostro ecclesiastico te proiicimus, & tradimus seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curie secularis, dictam curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suam sententiam moderetur, lata fuit hęc sententia.

¶ Quæstio trigesima, super hęresim confessam & relapsam & impœnitentem.

VNDECIMVS modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hęretita prauitate, processus meritis diligenter discussus, cum bono consilio in iure peritorũ, reperitur confessus hęresim, ac impœnitens, & relapsus. Et hoc est quando delatus ore proprio confitetur, iudicialiter talia & talia se credere, & practicasse, circa istum est practicandum vt supra. & feratur sententia coram episcopo & iudicibus, quę tamen sunt hęretica talia manifeste per formam tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini, attendentes quod tu talis, de tali loco, talis diocœsis, fuisti

nobis,

nobis,seu talibus prædecessoribus nostris, delatus de hæ-
retica prauitate(explicentur)In quibus vt legitime est cō-
pertum , fuisti confessione propria iudicialiter ac fide di-
gnis testibus deprehensus,& quod in illis perstiteras tan-
to tempore,animo indurato,dicatur prout fuit, sed quod
post sano consilio inhærendo, illas hæreses publice abiu-
rasti in tali loco, in forma ecclesiæ consueta, propter quæ
prędicti episcopus & Iudex,credentes te veraciter resiliisse
ab erroribus ante latis,& ad gremium ecclesiæ tradendo,
catholice aduolasse, sibi absolutionis beneficium imparti
rent,absoluentes te ab excommunicationis sententia,qua
astrictus in antea tenebaris, si tamen de corde vero, & fi-
de non ficta,conuersus extiteris ad sanctæ ecclesiæ vnitatē
tibi salutarem pœnitentiā iniungentes, ad misericordiam
receperunt,quia ecclesia sancta Dei non claudit gremium
reuertenti, verum post oīa antedicta fuisti nobis delatus,
quod displicēter accepimus,ꝙ iterum incideris in damna-
tas hęreses , per te publice in antea abiuratas , seu talia &
talia cōmisisti contra abiurationē prędictam,in tuæ ani-
mæ detrimentum,exemplificentur,nosꝙ quanquā displi-
centia sauciati,ꝙ de te talia audissemus,nihilominus iusti
cia nos cogente descendimus ad inquirendum, testes exa-
minandū,teꝙ vocandū & interrogandum,vt decebat,me
dio iuramento, & ad faciendū oīa & singula quæ per nos
fienda erant,secundū canonica instituta. Sane cum velle-
mus prędictam causam fine debito terminare,solēne tam
peritorum in theologica facultate , q̄ in Iure canonico &
ciuili,concilium fecimus congregari. Et habito cum præ-
dictis in & super omnibus & singulis in præsenti causa
productis,deductis,actis,& actitatis,consilio maturo, pa
riter ac digesto,ac etiam replicato,visisꝙ ac diligenter di-
scussis processus meritis , huius causæ, ac omnibus prout
ius & iusticia suadebant, cōperimus legitime tam per te-
stes dignos fide,q̄ per tuam confessionem propriā,pluries
per nos receptam,te incidisse,ac recidisse in hæreses abiu-
ratas. Nā reperimus quod talia & talia dixisti, vel egisti,

explicen-

explicentur oĩa propter quæ & merito de prędictorũ con silio te habemus tuis exigentibus excesſibus pro relapſo, ſecundum ca. ſanctiones, quod dolenter referimus, & refe rendo dolemus, nouit ille qui nihil ignorat, cordiũ intima oĩm intuetur, & cum totis noſtris prędcordiis cuperemus, prout adhuc cupimus, te reducere ad ſanctæ eccleſiæ vni- tatem, ac eneruare â tuis viſceribus prędfatam hęreticã pra uitatem, vt ſic ſaluares animam tuã, ac mortem euaderes corporis, & animę gehennalem, conatus noſtros exercui- mus, ad te ſalubriter conuertendũ, modos cõgruos varios adhibẽtes, ſed tu in reprobum ſenſum datus, maligno ſpũ duct⁹ pariter & ſeductus, præelegiſti torqueri díris ac per petuis cruciatibus in infernũ, & hĩc temporalibus ignibus corporaliter conſumari, q̃ adhęrendo conſilio ſaniori, ab erroribus damnabilibus ac peſtiferis reſilire, & ad gremiũ & miſericordiam ſanctæ matris eccleſię aduolare, quapro pter cum eccleſia Dei vltra nõ habeat erga te quid faciat, cum ad te conuertendum totũ exercuit poſſe ſuum, Nos epiſcopus & iudices in hac fidei cauſa memorati, ſedentes pro tribunali, more iudicũ iudicantium, ſacroſanctis euan geliis poſitis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrũ prodeat, & oculi noſtri videant æquitatẽ, habentesq; præ oculis ſolũ Deum, & honorẽ ſanctæ fidei orthodoxæ, hac die, hora, & loco, ad audiendũ ſententiam diffinitiuã, tibi in antea aſsignatis, te talem, in noſtra prędſentia conſtitutũ ſententialiter condemnamus, & cõdemnando iudicamus eſſe veraciter impœnitentẽ hęreticũ, & relapſum, & vt ta lem realiter tradendũ ſeu relinquendum brachio ſeculari, & ſic vt verũ hæreticũ impœnitentẽ, pariter & relapſum, per hanc noſtrã ſentẽtiam diffinitiuã, de foro noſtro eccle ſiaſtico te proiicim⁹, & tradimus ſeu relinquimus brachio ſeculari, ac poteſtati curię ſecularis, deprecãtes efficaciter ſecularẽ curiã antelatã, quatenus citra ſanguinis effuſionẽ & mortis periculũ, erga te ſuã ſnĩam moderetur. Lata fuit hæc ſententia. ¶ Quæſtio xx i. ſuper conuictum & deprehenſum, omnia tamen negantem.

DVO.

V Odecimus modus processum fidei terminandi & finiendi, est quãdo delatus de hęretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cũ bono consilio in iure peritorũ reperitur in hęresim deprehensus facti euidentia, vel testiũ productione legitima, nõ tamen confessione propria, & hoc est qñ ipse delatus conuincitur legitime de aliqua hęretica prauitate, vel facti euidentia, vtpote quia hęresim publice practicauit, vel per testes legitimos, cõtra quos excipere delatus legitime non potuit, tamen ipse sic cõuictus & deprehensus persistit firmiter in negatiua, & confitetur cõstanter, iuxta notata p Hostiensem in sum. titu. de hære. §. qualiter. quis in hæresim deprehendantur, patuit supra q. 34. circa istũ talis practica est seruanda. Talis duro carcere est tenendus, in cõpedibus & cathena, frequenter ab officialibus cõiunctim & diuisim, & per se ac per alios, & efficaciter admonẽdus qꝑ eis detegat veritatem, indicendo ei qꝑ sic faciat, & cõfitea tur errorem suum, qꝑ ad misericordiam admittatur, abiurando primitus illam hæreticam prauitatem. Si autem noluerit, sed steterit in negatiua, quod ad finem relinquetur brachio seculari, & mortem non poterit euadere temporalem. Quod si diutius infamatus & expectatus, steterit in negatiua, episcopus & officialis modo cõiunctim, modo diuisim, nunc per se, nunc per alios probos viros, trahant ad se modo vnum testem, modo alium, informando eum vt attendat quid deposuit, & si dixit verum vel non, quia non seipsum damnet æternaliter, & alium temporaliter, & quod si vereatur saltim eis secrete dicere, ne ille delatus moriatur iniuste, & verba talia studeant ei dicere, vt clare videant si deposuerunt veritatem nec ne. Quod si testes sicut informati steterint in affirmatiua, & delatus in negatiua, nec ad hoc statim velint prædictus episcopus & officialis, negocium per sententiam determinare, & tradendo taliter deprehensum brachio seculari, sed diutius eum teneant, nunc inducendo deprehensum

ad

ad affirmatiuam,nunc teſtes diuiſim, tamen ad excutiendum bene conſcientiam ſuã, & ſingulariter attendant epiſcopus & officialis ad illum teſtem, quem viderint melius depoſitum ad bonũ,& qui videtur melioris conſcientiæ,& circa illum inſtent diutius, ſi res ita ſe habuit vt deposuit, nec ne eius conſcientiam onerando, & ſi viderint teſtem aliquem vacillare, vel alias habeant inditia contra eum,propter quæ ſuſpectus ꝙ falſitatẽ dixerit,merito habeatur,de bono conſilio peritorum arreſtent eum,& procedant vt iuſticia ſuadebit. Compertũ nam ꝙ eſt frequenter & frequentius, ꝙ ſic deprehenſus teſtibus fide dignis, poſtquam in negatiua diu perſtitit,ad cor reductus, præſertim veraciter informatus ꝙ non tradetur brachio ſeculari,ſed ad miſericordiam admittitur,ſuã detegit prauitatem, & veritatem quam iam diutius negauit, tunc libere confitetur,& frequenter repertum eſt quod teſtes malicia agitati ac inimicitia ſuperati,ſe adinuicem colligarunt ad imponendum inſonti hęreticam prauitatem. Poſtquam ad informationem frequentem epiſcopi & officiales, remorſu conſcientię fatigati,ac diuinitus inſpirati reuocãt, quam dixerunt & fatentur malicioſe ſe illi impoſuiſſe tantam labem,propter quod talis & taliter deprehenſus,non eſt per ſententiam feſtinandus,ſed diutius,quia per vnum annum & plures expectandum,antequam ſic tradatur curiæ ſeculari. Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia condecenti, ſi ſic delatus legitime deprehenſus,recognouerit culpam ſuam, ac confeſſus fuerit iudicialiter ſe fuiſſe illaqueatum tempore præfato hęretica prauitate,ac illam, ac omnem hęreſim conſenſerit abiurare, & ſatisfacere ad arbitrium epiſcopi & inquiſitoris,cõgruum exhibere tanquam in hæreſim deprehenſus,& propria confeſsione,& teſtium legitima productione, vt hęreticus pœnitens abiuret omnem hęreſim publice, per formã de qua agitur. Octauo modo ſupra poſito, proceſſum fidei terminandi,vbi de talibus agitur. Si vero ſic confeſſus quod incidit ſic in hæreſim, ſed ſtat in illo animo pertinaci,

dici, vt impœnitens relinquetur brachio seculari, & agatur circa illum per modũ quo supra agitur in decimo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur. Si autem ipse deprehensus steterit cõstanter in negatiua, sed ipsi testes resilierint à sua affirmatiua suũ testimonium reuocando, ac culpam suã recognoscendo, quia insonti tantam labem imposuerũt, rancore & odio agitati, prece seu precio deducti, ipso delato vt immune à iudicio relaxato, punientur ipsi vt falsi testes accusantes seu deferentes, vt notat Paulus super ca. multorum. & ver. illos in prin. de hære. in cle. & feretur sententia seu pœnitentia contra eos ad arbitrium episcopi & iudicum, omnino tamen ad perpetuos carceres tales falsos testes condemnando, & in pane & in aqua, ad dies vitę pœnitentiando, ponendo etiam post ad scalas ante portas ecclesiæ tales, &c. habent tamen potestatem episcopi mitigare, aut etiam aggrauare post annum & tempora, per formam tenoris sequentis.

SI autem taliter deprehensus per annum vel plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus, perstiterit in negatiua continue, & testes legitimi in affirmatiua, disponãt se episcopus & iudices ad relinquendum eundem brachio seculari, mittendo eidem aliquos probos viros, fidei zelatores, & pręsertim religiosos, eidem non ingratos, sed familiares & gratos, qui sibi indicent ꝙ mortẽ non potest euadere temporalem, dum sic stat in negatiua, sed tradetur tali die vt hęreticus impœnitens potestati curiæ secularis. Et nihilominus episcopus & officialis mittat Baliuo seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die & hora, & in tali loco, extra ecclesiam tamen, veniat cũ familia sua ad recipiendum quendam hæreticum impœnitentem, quem tradent ei. Et etiam quod faciet publice præconisari in locis illis, in quibus præconisationes aliæ fieri consueuerunt, quod oẽs sint tali die & hora, in tali loco ad audiendum sermonem quem prædicator faciet de fide, & tradent episcopus & officialis, quendam hęreticum pertinacem brachio seculari. Adueniente aũt die prædicta ad

ferendum sententiam assignatam, erunt episcopus & offi
cialis in loco prędicto ipso tradēdo, ibidem existente alto
clero & populo congregato, vt eminenter ab omnibus vi
deatur, ac præsente potestate curiæ secularis, stando ipso
tradendo. Quibus lectis, feretur sententia per hunc mo-
dum.

NOS.N. miseratione diuina episcopus talis ciuita-
tis, aut Iudex in terris talis domini. Attendentes
quod tu talis, de tali loco, talis diocœsis, fuisti no-
bis delatus de tali hæretica prauitate. Exprimantur. Et
vellemus certiorari an ea quæ de te & contra te nobis di-
cta fuerant, veritate aliqua fulcirentur, & an tu ambula-
res in tenebris aut in luce, descendimus ad nos informan-
dum, testes diligentius examinandum, teq; vocandum ac
interrogandū ſæpius medio iuramento, defensionesq; ex-
hibendum, ac ad oīa & singula faciendū quæ per nos fien-
da erant secundum canonicas sanctiones. Verùm cum vel
lemus præsens tuum negotium fine debito terminare, so-
lenne consilium tam in theologica facultate quàm in Iure
canonico & ciuili, coram nobis fecimus congregari, & vi
sis ac diligenter discussis processus meritis, & omnibus
& singulis in præsenti causa productis, deductis, actis &
actitatis, prædictorum cōsilio digesto parirer & maturo,
reperimus contra te legitime probatum quod fuisti tanto
tempore infectus hęretica prauitate, & iam reperimus q̄
fecisti & dixisti talia & talia. exprimantur. ex quibus ap
paret manifeste quod es legitime deprehensus in prædi-
ctam hæreticam prauitatem. Sane cum cuperemus prout
adhuc cupimus, te veritatem fatendo resilire ab hęresi an
te dicta, & reduci ad gremium ecclesiæ sanctæ, ac ad san-
ctæ fidei vnitatem, vt sic saluares animam tuam, & tam
animæ quàm corporis mortem euaderes gehēnalem, tam
per nos quàm per alios nostram diligentiam exercētes, ac
per te longa tempora expectātes, tu in reprobum sensum
datus, contempsisti acquiescere nostro consilio saniori,
immo perstitisti & persistis, in negatiua pertinacia, ac

contumaci

contumaci animo indurato, quod dolentes referimus, & referendo plangimus ac dolemus. Verùm cum ecclesia Dei tanto tempore expectauerit, quatenus resilires recognoscendo propriam tuam culpam, & nolueris neq; vellis, & non habeat vltra quid tibi gratis faciat ac mercedis Quapropter vt sis cæteris in exemplum, & alij ab huiusmodi hæresibus arceantur, & tanta facinora non remaneant impunita. Nos episcopus & Iudices in causa fidei memorati, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solũ Deum, & sanctæ fidei gloriam & honorem, te talem in nostra præsentia constitutum, hac die & hora, & loco, ad audiendam diffinitiuã sententiam assignatis, diffinimus, declaramus & sententiamus, te esse hęreticum impœnitentem, tradendum seu relinquendũ vt talem brachio seculari, ac per nostram sententiam vt veré hęreticum pertinacem, impœnitentem, à foro ecclesiastico te proiicimus, & tradimus seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curiæ secularis, eandem curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa & citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata est hæc sententia, & cætera.

POterunt autem Episcopus & Iudices disponere, quod aliqui probi viri fidei zelatores ipsi relicto, curiæ seculari non ingratos, sed familiares & gratos, associent dictum relictum, dum curia secularis in eum suũ officium exequetur, qui eum cõsolentur, & adhuc inducant ꝙ fatendo veritatẽ, & recognoscendo culpam suã resiliat ab erroribus suis. Quod si forsan post sententiam, & iam relictus ad locum vbi est conburendus deductus, dixerit se velle fateri veritatem, & recognoscere culpam suã, & ita fecerit, ac paratus fuerit huiusmodi hæresim & oẽm aliã abiurare, licet pręsumatur ꝙ hoc faciat plus metu mortis, q̃ amore veritatis, crederem ꝙ ex miseri cordia

posſit recipi vt hæreticus pœnitens,& perpetuo immuratí,iuxta glo.ſuper ca.ad abolendam,§.preſenti.& ver.audientia.& ca.excómunicamus,2.de hære.quanuis de rigore iuris nec tali conuerſioni eſt magna fides a iudicibus adhibẽda,imo & propter damna temporalia illata ipſum ſemper punire poſſunt.

¶ Quæſtio trigeſimaſecunda ſuper conuictum,ſed fugitiuum, vel ſe contumaciter abſentantem.

DECIMVS & vltimus modus proceſſum fidei terminandi, & ſententiandi,eſt quando delatus de hæretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſsis,cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur conuictus de hęretica prauitate, eſt tamen fugitiuus ſeu abſens contumaciter, ſed cõgruo tempore expectatus, & hoc eſt in tribus caſibus.Primus eſt, quando delatus eſt deprehenſus in hęreſim, vel in confeſsione propria, vel facti euidentia,vel teſtium productione legitima,ſed fugerit,vel ſe abſentauerit,& citatus legitime noluerit comparere.Secundus caſus eſt quãdo aliquis eſt delatus & receptus aliquali informatione cõtra eum,habetur aliqualiter ſeu leuiter ſuſpectus,& ſic citetur reſponſurus de fide,& quia renuit contumaciter comparere excómunicatur,& excómunicatus ſuſtinet illam excómunicationem animo pertinaci,& ſemper contumaciter ſe abſentat.Tertius caſus eſt, quãdo aliquis impediuit directe ſententiam ſeu proceſſum fidei epiſcopi vel iudicum,vel qui ad hoc dederit auxiliũ,conſilium vel fauorem,talis eſt excommunicationis mucrone percuſſus,quã ſi ſuſtinuerit per annum animo indurato, ex tunc eſt vt hęreticus condemnandus,per ca.vt inquiſitionis.§.prohibemus de hære.lib.6.& contumaciter ſe abſentauit. In primo caſu ille talis eſt impœnitens hęreticus condemnandus,iuxta ca. ad abolendam.§.preſenti. In ſecundo caſu & tertio, nõ eſt hęreticus impœnitens iudicandus , ſed tanquam vt pœnitens hæreticus condemnandus, iuxta ca.cũ contumacia,& per ca.vt inquiſitionis.§.prohibemus

hibemus de hęret.lib.6.circa quemlibet istorum talis pra
ctica est seruanda,talis enim congruo tempore expectat⁹;
citetur per episcopum & officialem, in ecclesia cathedrali
illius diocœsis,in quo deliquit, & in aliis ecclesijs illius lo
ci,vbi domicilium contrahebat,& specialiter vnde fugit,
& citabitur per formam tenoris sequentis.

NOS.N. miseratione diuina episcopus talis ciuita-
tis,&c. aut Iudex talis diotœsis, spiritum consilij
sanioris. Pręterea cunctis nostræ mentis desidera-
bilibus,illud potissimum infigitur cordi nostro,tempori-
bus nostris in dicta tali diocœsi,vberem florentemq; eccle
siam,vineam inquam Dñi Zabaoth, quam summi patris
dextera virtuosis complantauit,quam eiusdem patris fi-
lius proprij ac viuifici vnda cruoris vberibus irrigauit,
quã ipse almus spiritus paraclitus,miris & ineffabilibusq;
donis intimus fœcundauit , quã tota ipsa incomprehensi-
bilis atq; inattingibilis trinitas beata,grãdissimis varijsq;
priuilegiis sanctius dotauit,pariterq; ditauit,aper de silua
qui est,& qui dicitur hęreticus quilibet, absorbeat & de-
pascat,fructus fidei vberes deuastando ac lacerantes , hæ-
resim,vepres,palmitibus inserẽdo,serpensq; tortuosus no
stri improbus humani generis inimicus, efflans virus,qui
est sathanas, & diabolus eiusdem vineæ dominicæ palmi
tes inficiat,atq; fructus virus prauitatis hæreticæ inmitta-
tendo,nec etiam ager ipse dominicus, populus inquam ca
tholicus,ad quem excolendũ pariter & serendum, descen
dit de summorũ polorum arce Dei patris vnigenitus,atq;
primogenitus, seminauit miris sanctisq; predicationibus,
discurrit per villas & castella,docens non sine magnis fa-
tigationibus. Elegit apostolos virosvtique operarios,in-
dustrios,ac conduxit,ditans illos eternis rerributionibus,
expectans ipse Dei filius de agro isto magno,illa die Iudi-
cij extremo,vberes manipulos colligere, & per man⁹ san
ctorum angelorũ recondere in cœlesti horreo sancto suo,
Samsonisq; vulpeculę incerta,teq; quæ sicut personæ labe
hęretica prauitate, facies quidem habẽtes diuersas causas,

sed ignitas adinuicem colligatas, quia de varietate flāmæ cōueniunt in idipsum segetem dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucētem, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo pergant, impetuq; validissimo accedant, pariter & accendant, dissipent & deuastent synceritatem sanctæ fidei catholicæ, subtiliter & damnabiliter subuertendo. Quapropter cum tu talis incideris in damnatas hæreses maleficarum, illas publice in tali loco practicando, seu taliter dicatur: seu fueris per testes legitimos conuictus de heretica prauitate, siue propria deprehensus confessione, iudicio per nos receptus, & post captus, fugeris, medicinam refutans salutarem, citauerimus te, vt de & super iis, coram nobis manifestius respōderes, tuq; ductus maligno spiritu, pariter & seductus, renueris comparere. vel sic: Quapropter cum tu talis delatus nobis de hæretica prauitate, & recepta informatione contra te, aliàs de eadem esses nobis suspectus leuiter, quoniam fores infectus labe prędicta, citauimus te, quatenus coram nobis personaliter comparens de fide catholica responsurus, cumq; citatus renueris comparere contumaciter, excōmunicauimus te, ac excōmunicatum fecimus publicari. In qua stetisti per annū, seu annos tot, animo pertinaci, latitans hinc inde, ita q nunc quo te duxerit spiritus malignus ignoramus, & cum te expectauerimus misericorditer & benigne, vt reuerteris ad gremium sanctæ fidei, vnitatem tu facere contempsisti, in reprobū sensum datus. Sane volumus & tenemur iusticia nos eogente, causam tuam huiusmodi fine debito terminare, nec valeamus tam nephanda crimina conniuentibus oculis tollerare.
Nos episcopus & iudices in causis fidei supradictis, te talem sæpe fatum latitantem. profugum & fugitiuum, per presens nostrū edictum publicum, requirimus pariter & citamus peremptorie, quatenus die tali, talis mensis, tali anno, in tali ecclesia cathedrali talis diocœsis, hora tertiarum compareas personaliter coram nobis, diffinitiuam sentētiam auditurus, significantes quod siue comparueris

siue

siue non, procedemus ad nostram diffinitiuam sententiã, contra te, prout ius & iusticia suadebunt. Et vt prius nostra citatio perueniat ad tui noticiam, nec valeas ignorantiæ velamine te tueri, præsentes literas dictam requisitionem & citationem nostram, in se continentes, volumus & mandamus affigi in valuis publice talis prædictæ ecclesiæ cathedralis. In quorum testimonium singulorum, prẽsentes nostras litteras impressione nostrorum sigillorum iussimus communiri. Datum.

ADVENIENTE autem die prẽfixa, ad audiendam diffinitiuam sententiam asignata, Si profugus comparuerit, & consenserit publice omnem hẽresim abiurare, humiliter petens admitti ad misericordiam, postulando si relapsus nõ fuerit admittetur, & si fuerit deprehensus propria confessione, vel testium legitima productione, abiurabit & pœnitebit, vt hẽreticus pœnitens, secundum modum quo agitur supra in octauo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur, si fuerit suspectus violenter, ita quod citatus responsurus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excõmunicatus, & stetit in excommunicatione per annum, animo pertinaci, & pœnitebit, admittetur, & abiurabit omnem hæresim, & pœnitebit vt hæreticus suspectus de hæresi violenter. Pœnitens secundum modum quo agitur supra in sexto modo processum fidei terminandi. Si autem comparuerit, & non consenserit abiurare, tradetur verus hereticus impœnitens brachio seculari, per modum quo dictum est supra, & agitur in decimo modo processum fidei terminandi. Si autem contumaciter renuerit comparere, tunc formetur sententia per modum tenoris sequentis.

NOS. N. EPISCOPVS miseratione DIVINA, talis ciuitatis, Attendentes quod tu talis de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis de hæretica prauitate, fama publica referente, seu fide dignorum

insinuatione delatus. Nos quibus ex officio decumbit, descendimus ad videndum ac inquirendum, an clamor qui ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulciretur. Verum cum inueniſſemus te in hęreſim deprehenſum, deponentibus contra te quampluribus teſtibus, fide dignis, te coram nobis aduocatū iuſsimus detineri, dicatur ſicut factum fuit, an videlicet comparuerit, & medio iuramento interrogatus, faſſus fuerit, vel non. Sed poſt maligni ſpūs conſilio ductus & ſeductus, metuens tua vulnera vino & oleo ſalubriter confoueri aufugiſti, aut ponatur, ſi ita eſt, carcerem & arreſtum, fregiſti pariter & aufugiſti, latitās hinc inde, & quò te malignus ſpiritus duxerit ante factus totaliter ignoramus. vel ſic: Verum cum inueniſſemus cō tra te taliter vt prædicitur, nobis delatum de hęretica pra uitate, multa indicia propter quæ ſuſpectum leuiter de hę retica prauitate prædicta, te merito habeamus, citauimus te per publicum edictum in talibus & talibus eccleſijs, talis diocœſis, quatenus infra certū terminum tibi pręfixum coram nobis in tali loco perſonaliter compareres, in & ſuper prędictis contra te depoſitis & alias de fide catholica, & eius articulis reſponſurus, tum vero inſano conſilio adhęrendo, renuiſti contumaciter comparere, cumq; iuſticia exigente, te excōmunicauerimus, ac fecerimus excōmunicatum publice denunciari, tu medicinam refutas ſalutarē, dictam excōmunicationem vltra quām per annum ſuſtinuiſti, & adhuc ſuſtines in reprobū ſenſum datus, animo pertinaci, & profugus, latitans hinc inde, vt quò te malignus ſpiritus duxerit ignoramus. Sane cum longo tempore, quia tanto die te expectauerit eccleſia ſancta Dei miſericorditer & benigne, quatenus ad eius miſericordiæ gremium euolares, ab erroribus reſiliendo, & iuxta fidem catholicam profeſſam operando, ipſaq; te clementia vberibus enutriret, malignorum ſeductus conſilio, acquieſcere recuſaſti, in tua pertinacia perſeuerans. Verum cum velle mus prout volumus & debemus, iuſticia nos cogente, cauſam tuam fine debito per ſentētiam terminare, citauimus

te,

te,quatenus hac die & hora,& hoc loco compareres personaliter coram nobis, diffinitiuam sententiam auditur⁹, & quia renuisti contumaciter comparere,merito te ostendis velle perpetuo in tuis hęresibus & erroribus remanere quod dolentes referimus,& referendo dolemus. Sed cum non possumus nec velimus iusticiā subterfugere, nec tantam inobedientiā & contumaciam ad Dei ecclesiam tollerare. Ad exaltationem fidei orthodoxæ & ad exstirpationem hæreticæ prauitatis,iusticia exigente, & tua inobedientia & contumacia requirente, hac die & hora, & loco tibi in antea ad audiendam diffinitiuam sententiam peremptorie assignatis,prehabito multorum consilio peritorum,tam in theologica facultate, q̄ in iure canonico & ciuili,processus meritis visis & diligenter discussis,sedentes pro tribunali more iudicum iudicantiū , sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrū prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum,& sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, contra te talem, absentem & presentem,beati Pauli apostoli vestigia imitantes,sententiā diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis,Christi nomine inuocato. Nos episcopus & Iudices in causa fidei memorati,attendentes in causa ista fidei, ac processibus inde confectis,ordinem iuris fore seruatum. Attendentes etiam ꝙ legitime citatus nō comparuisti , nec per te nec per alium te aliqualiter excusasti. Attendentes etiam ꝙ in præfatis hæresibus longo tempore pertinaciter perstitisti,& adhuc etiam perseueras, & excōmunicationem per tot annos in causa fidei sustinuisti,prout ex nunc sustines animo indurato. Attendentes etiam ꝙ ecclesia sancta Dei non habet vltra erga te quid faciat,cum perseueres & perseuerare velis in excōmunicatione & hęresibus prelibatis. Propterea beati Pauli apostoli vestigia sectantes,declaramus, diffinimus & sentētiamus,te talem absentem, vt presentem esse hęreticum pertinacem, & vt talem relinquēdum brachio seculari, & per nostram sententiam diffinitiuam te à foro

ecclesiastico repellimus & relinquimus potestati curiæ sæ cularis, eandem curiam affectuose deprecantes, vt si quan do te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis effu sionem & mortis periculum suã sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia, &c. Considerandum hĩc quod si iste profugus & contumax fuerit deprehensus in hæresi, vel propria confessione, vel testibus legitimis, & ante ab iurationem fugit, est per sententiam vere hęreticus impœ nitens iudicandus, & ita in sententia ponẽdum est. Si au tem aliter non fuit deprehensus, nisi quia delatus & suspe ctus habitus, fuit citatus relponsurus de fide, & quia re nuit comparere, fuit excõmunicatus, & in excommnnica tione tali stetit vltra quàm per annum, animo indurato, & tandem noluit comparere, iste non est iudicandus hæ reticus, sed vt hæreticus, & vt talis condemnandus, & ita puniendum est in sententia, vt dictum est prius.

¶ Quæstio vicesimatertia, super personam delatam ab alia malefica incinerata, vel incineranda, qualiter sit sententiandum.

QVARTVSDECIMVS modus pro cessum fidei terminandi & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis circa deponentem dili genter discussis, cum bono consilio in Iu re peritorũ, reperitur de tali hęretica pra uitate tantummodo ab altera malefica in cinerata vel incineranda, delatus vel delata, & hoc contin gere potest tredecim modis, tanquam per tredecim casus, quia sic delatus vel reperitur immunis & absoluendus to taliter, vel reperitur cum hoc diffamatus de tali hæresi ge neraliter, vel reperitur vltra infamiam quæstionibus ex ponendus aliqualiter, vel reperitur suspectus de hæresi ve hementer, vel reperitur suspectus de hęresi violenter, vel reperitur diffamatus & suspectus insimul & cõmuniter. Et sic consequenter in aliis casibus, prout in vicesima quę

stione

ctione tactum est, vt ad tredecimum inclusiue. Primus modus fit quando tantummodo ab ipsa malefica detenta delatus est, & non conuincitur nec confessione propria, nec testium productione legitima, nec aliàs reperiuntur indicia ex quibus verisimiliter tanquã suspectus iudicari posset talis omnino, venit absoluendus etiam per ipsum Iudicem secularem, qui deponentem aut incinerauit, aut incinerari propria auctoritate, aut ex commissione episcopi, iudicis ordinarij habuit, & absoluetur per sententiam in primo modo processum fidei terminandi, circa vigesimã quæstionem contentam. Secundus modus incidit, quando vltra hoc quod à detenta delatus est, etiam per totam illã villam seu ciuitatem, diffamata existat, ita quod tantummodo infamia præcise & sola laborauit semper, licet post per depositionẽ detentæ maleficæ infamia sit aggrauata. Circa talem talis practica est seruanda, quia Iudex considerando quod vltra infamiam nihil in particulari aduersus eam ab aliis fide dignis in villa aut oppido, probatur, licet forte detenta certa grauia aduersus eũ deposuit, quia tamen fidem perdidit abnegando illam diabolo, vnde & difficulter eius dictis à Iudicibus fides adhibetur, nisi ex aliis circunstantiis illa infamia aggrauaretur, & tunc in tertium iam sequentem modum inciderit, ideo canonica purgatio erit tunc indicenda, & procedetur per sententiam in secundo modo processum fidei terminandi, circa vigesimamsecundam quæstionem contentam.

Et si Iudex ciuilis illam purgationem coram episcopo decreuerit fieri, & solenniter, in finem vt si deficeret, vt tunc per ecclesiasticum & ciuilem Iudices in exemplum aliorum, eo firmiori sententia puniretur, bene quidem fit. Si autem per se voluerit exequi, mandet vt decem vel viginti compurgatores ordinis sui habeat, & procedat vt in secundo modo sententiandi tales tactum est, nisi quòd vbi excommunicandus esset, quòd tunc ad ipsum ordinarium recursum habeat. Et hoc contingeret vbi se purgare nollet. Tertius modus igitur incidit super talem

delatum,

delatum, vbi licet non vincatur confessione propria, nec testium productione legitima, nec facti euidentia, nec etiã sunt indicia super aliquod factum, in quo vnquam notatus fuisset ab aliis inhabitatoribus villæ aut oppidi, nisi ꝙ infamia tantum laborauit apud eos, aggrauatur aũt infamia ex detentæ maleficæ detentione, vtpote quia asseruit illum vel illam in omnibus fuisse sociam, & secum in criminibus participasse, hoc ipsum tamen sicut cõstanter delata negat, ita & aliis inhabitatoribus vel non est notum, vel de nulla nisi de honesta conuersatione, seu etiam participatione ipsis constat, circa talẽ talis practica seruatur. Primo quod adfrontare se habent facie ad faciem, & obiectiones mutuæ & responsiones diligenter sunt considerandæ, & siquidem varietas aliqua in verbis incideret, vnde Iudex verisimiliter ex concessis & negatis præsumere potest ipsam delatã merito quęstionibus exponendã, procedatur per sententias in tertium modum processum fidei terminandi, circa vicesimamtertiam quęstionem contentas, ipsam tormentis leuiter exponendo, adhibitis cautelis aliis quamplurimis & necessariis, de quibus circa principium huius tertiæ partis, supra patuit ad longum, & ex quibus pręsumitur talẽ esse aut innoxiã aut ream. Quartus modus incidit, vbi talis delatus inuenitur suspectus leuiter, & hoc vel confessione propria, vel depositione alterius detentæ, & sunt qui ad hanc leuem suspitionem reducunt illos qui ad procandũ mulieres maleficas consuluissent, vel vbi inter coniugatos odio se mutuo prosequentes, amorem procurassent, aut etiam pro aliquo cõmodo temporali apud maleficas laborassent, sed quia tales vtiq; excõmunicati sunt tanquam hęreticorum credentes, iuxta ca. excõmunicamus. 1. ꝯ. credentes. lib. 6. de hære. vbi dicitur: Credentes aũt eorum erroribus, hęreticos similiter iudicamus, quia etiã ex factis pręsumitur de effectu, ad hoc arg. 32. q. 2. qui viderit, ideo videtur ꝙ acrius sunt puniendi & sententiandi, q̃ illi qui de hæresi leuiter habentur suspecti, prout iudicandi sunt aliqui ex leuibus coniecturis,

puta

puta quia eis seruicia exhibuissent, literas detulissent, eorum erroribus si nullam fidem adhibuissent, ꝙ tamen illos non manifestassent, alimonia ab eis accepissent. Sed siue illi, siue isti intelligantur, hoc quod in consilio peritorum concluſum fuerit ſuper leuem ſuſpitionē, proſequendum erit à ludice per talem practicam, talis enim aut abiurabit, aut canonice ſe purgabit, ſecundū quod in quarto modo proceſſum fidei terminādi, ſub quæſtione viceſima quarta tangitur. Sed tamen quia potius videtur quod abſuratio ſit indicenda, & hoc propter alle. ca. excōmunicamus. 1. §. qui vero inuenti fuerint ſola ſuſpitione notabili, &c. tamen non debent ſi relabatur pœna relapſorum puniri, & procedetur prout in quarto modo proceſſum fidei terminandi, circa viceſimamquartam quęſtionem tactum eſt. Quintus modus incidit, vbi talis delatus inuenitur ſuſpectus vehementer, & hoc ſimili modo, vel confeſsione propria, vel depoſitione alterius maleficæ detentę, & ſunt qui ad hanc leuem depoſitionem reducūt impeditores iudicum, directe vel indirecte eorum officium inquirendo, maleficas impediendo, dummodo hoc ſcienter fecerint, ex ca. vt inquiſitionis negocium. lib. 6. de hęre. Item reducūt omnes qui impedientibus prę ſtant ſcienter auxilium, conſilium vel fauorem, patet per allegatum ca. inquiſitionis. Item reducunt qui citatos aut captos hęreticos inſtruunt de celanda veritate, & vt illam ſubtaceant vel falſitatem afferant, & hoc ex ca. accuſatus. & §. ſi. Item reducunt omnes, qui eos quos ſciunt hæreticos receptant, ſcienter deducunt, viſitant vel aſſociant, munera mittunt, ſeu fauorē impendūt, quæ oīa in fauorē non perſonę ſed culpæ fiunt, vbi ſciēter fiunt, & ideo dicunt ꝙ vbi delata perſona participat de præmiſsis, & hoc per conſilium ita iudicatum fuerit, tunc iuxta quintum modum proceſſum fidei terminandi, ſub quęſtione viceſimaquinta ſententianda eſt, taliter vt oēm hæreſim ſub pœna relapſorū vbi reciderit, habeat abiurare. Poſſumus tamen aſſerere adiiciendo ꝙ ludices reſpectum habeant ſuper vnius cuiuſq; maleficæ in

cineratæ,

cineratæ aut detentæ, familiam, prolem, seu etiam pro-
geniem, eo quod vt plurimum tales reperiuntur infectæ,
cum maleficę etiam proprios infantes ex dęmonum infor
matione ipsis habent offerre, vnde & indubie in quibus-
cunque flagitiis informare, patent hæc ex prima parte o-
peris. Probatur & ex eo quod sic in simplici hæresi pro-
pter aguitorum hęreticorum familiaritatem, dum quis de
hæresi infamatus existit, etiam consequenter ratione fa-
miliaritatis est de hæresi vehementer suspectus, ita & in
hac hęresi maleficarum, præfatus autem casus patet in ca.
inter sollicitudines, extra. de purgatione. ca. vbi apparet q̃
ratione infamiæ de hæresi, fuit Decano cuidam indicta ca
nonica purgatio, & ratione familiaritatis hæreticorum,
abiuratio publica, & ratione scandali fuit priuatus bene-
ficio, quousque scandalum sopiretur. Sextus modus in-
cidit, vbi talis delatus efficitur suspectus violenter, hoc
autem fit non ad simplicem vel nudam depositionem al-
terius maleficæ detentæ, sed ad indicia facti, quæ elician-
tur ex quibusdam verbis & factis à maleficia detenta per-
petratis & prolatis, quibus ad minus delata asseritur inter
fuisse, & operibus deponentis cõmunicasse. Pro quorũ in-
telligentia, aduertenda sunt ea quæ supra quęstione deci-
manona tacta sunt, pręcipue super violentam suspitionẽ,
quomodo ex violentibus & conuincentibus oritur con-
iecturis, & qualiter Iudex violẽtatur ad credendũ ex sola
suspitione aliquem esse hęreticum, qui tamen fortasis bo
nus catholicus in corde existit. Sicut canonistæ exemplifi-
cant circa simplicem hęresim, de eo qui citatus in causa fi-
dei ad respondendum renuit comparere contumaciter,
propter quam cõtumaciam excommunicatur, in qua vbi
per annum perseuerauit, efficitur suspectus de hęresi vio-
lenter. Quare & à simili circa talem delatam aduertenda
sunt inditia facti, ex quibus efficitur violenter suspecta,
& ponatur casus quod detenta malefica asseruit illam in-
terfuisse suis maleficiis, quæ tamen delata constanter ne-
gat, quid ergo faciet? vtique opus erit considerare, an ex

aliquibus

ãlquibus operibus sit vehemẽter suspecta, & an vehemens suspitio in violentam valeat transire, sicut in præfato casu citatus responsurus, vbi non comparet sed renuit contumaciter, fit suspectus leuiter de hæresi, etiam vbi citatus fuit in non causa fidei. Si autem in causa fidei citatus tenuit comparere, & propter contumaciam excommunicatur, tunc fit suspectus vehementer, quia tunc leuis suspitio transit in vehementem, & si per annũ persistat, tunc vehemens transit in violentam, ita considerabit Iudex, si ratione familiaritatis contractæ cum detenta malefica sit delata vehementer suspecta, vt immediate in quinto modo incidenti tactum fuit, tunc opus erit considerare, an ipsa vehemens suspitio in violentam transire possit, præsumitur enim quod transire possit, id est, quod flagitiis detentæ ipsa delata interfuit, vbi familiaritatem cum ea frequenter habuit. Est ergo procedendum Iudici iuxta sextum modum processum fidei terminandi, prout in vicesimasexta quæstione tangitur.

Quod si quæritur quid faciet Iudex si adhuc talis delatæ ab altera malefica, detenta omnino persistat in negatiua, non obstantibus quibuscunque inditiis aduersus eam productis? respondetur.

Primo Iudex debet aduertere super earum negatiuas responsiones, an ex vicio seu maleficio taciturnitatis proueniant, siue non, & quidem vt in primis quæstionibus, quæstione decimaquinta & decimasexta huius tertiæ partis patuit, Iudex cognoscere potest si flere & lachrymas emittere valeat, & vbi in quæstionibus quasi insensibilis redditur, ita quod ad pristinas vires faciliter redit, tunc quidem violenta suspitio aggrauatur, & tunc omnino nõ est libere dimittenda, sed secundũ vt in sexto modo sententiandi, & processum fidei terminãdi patuit, super allegato perpetuis carceribus ad pœnitentiã peragendã deputãda. Si vero maleficio taciturnitatis non sit infecta, propter vehementes dolores, quos in quęstionibus sustinet, veré & realiter, cum tamen aliæ ex maleficio taciturnitatis quasi

insensi-

insensibiles redduntur vt dictum est, tunc vltimum refu-
gium Iudex habere potest super canonicam purgationē,
quæ si à seculari iudice indicitur, dicetur vulgaris licita,
quæ non de numero purgationum vulgarium, de quibus
2.q. 4. consuluisti. & ca. monomachiam dicitur. In qua
purgatione si defecerit, vt reus vel rea iudicabitur. Septi-
mus modus incidit, vbi delatus ipse non reperitur legiti-
me deprehensus, nec propria confessione, nec facti eviden-
tia, nec testium productione legittima, sed tantū reperi-
tur â detenta malefica delatus vel delata, & cum hoc, repe
tiuntur inditia quæ ipsum reddunt suspectum leuiter vel
vehementer, vtpote quia solummodo habuit magnam fa
miliaritatem cum maleficis, tunc tali ratione infamiæ est
dicenda canonica purgatio, iuxta canonem allegatum, in
ter sollicitudines, & ratione suspitionis hæresim abiura-
re, cum pœna relapsorū vbi recidiuaret si vehementer su-
spectus, vel sine illa sit leuiter, & procedatur vt in proxi-
modo processum fidei terminando, circa ca. 27. quæstio.
tactum est. Octauus modus incidit vbi sic delatus reperi-
tur confessus hæresim illam, sed pœnitens & nunquā re-
lapsus. Vbi notandum quod consequenter vbi agitur de
relapsis & non relapsis, pœnitentibus & non pœnitenti-
bus, tales distinctiones tactæ sunt propter Iudices, qui de
vltimis inferendis suppliciis non se intermittunt, ideo ci-
uilis Iudex super confessam siue pœniteat siue non, siue re
lapsa fuerit siue non, per ciuiles & imperiales leges proce-
dere potest vt iusticia suadebit, tātummodo recursum ad
ipsos tredecim modos sententiandi habere potest, & se-
cundum illos se resoluere vbi aliquod ambiguum inter-
uenerit.

¶QVAESTIO trigesimaquarta, super modum sententiandi maleficam, maleficia tollentem, insuper etiam super maleficas obstetrices, & maleficos sagittarios.

QVIN.

VIntusdecimus modus processum fidei terminandi, & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate, reperitur maleficia non inferentē, sed tollentem. Circa istū talis practica est seruanda, quia aut vtitur remediis licitis, aut illicitis, & siquidē licitis, nō vt maleficus, sed vt Christicola est iudicandus. De quibus licitis remediis supra circa principiū huius tertiæ partis ad longū patuit. Si vero illicitis, tūc distinguendū, quia aut sunt illicita simpliciter, aut secundū quid. Si simpliciter, adhuc dupliciter, quia vel nocumento proximi, vel sine nocumento, vtroque tñ modo semper cū expressa dæmonū inuocatione. Si vero illicita, secundū quid, puta quia absq; expressa, licet nō absq; tacita dæmonū inuocatione fiunt, talia iudicantur vana, potius q̄ illicita nominari à canonistis & certis theologis, vt supra in 1. q. huius vltimæ partis totius operis patuit. Iudex ergo quicūq;, siue ecclestasticus siue ciuilis, licet primos & vltimos nō habeat reprobare, & signāter primos potius cōmendare, & vltimos tollerare, prout canonistæ asserunt licitū esse vana vanis contundere. Illos tñ qui cū expressa dęmonū inuocatione maleficia auferūt, nullo mō tollerare debet, precipuè illos qui cū nocumento proximi talia cōmittunt, & dicuntur cū nocumento proximi practicare, q̄ñ maleficiū ita ab vno aufertur q; alteri infertur, nec obstat si illa cui infertur sit malefica per se, siue non, & siue sit illa quæ maleficiū intulit siue nō, & siue sit homo, siue quæcunq; alia creatura, patent super hæc oīa acta & gesta in prima q. supra allegata, deducta. Se quęritur, quid faciet Iudex, vbi talis asserit se maleficia tollere per licita, & nō illicita remedia, aut quō possit talia veraciter Iudex cognoscere? Respondetur q; citato illo, interrogetur quibus mediis vtatur, nec tñ verbis suis standum erit, sed ecclesiastic⁹ Iudex cui ex officio incūbit, diligenter inquirat siue per se, siue per plebanū aliquem, quia singulis parrochiis exacte sub pręstito iuramento quod exigere potest, perquirat quibus remediis vtatur, & siquidē inuentū fue-

tit, prout cõmuniter inueniuntur cum superstitiosis remediis, omnino non sunt propter horribiles pœnas à canonibus inflictas, vt inferius patebit tollerandæ. Et si queritur vnde possunt remedia licita ab illicitis discerni, cum semper asserant se quibusdam orationibus, & herbarum applicationibus, huiusmodi amouere? Respondetur, hoc facile foret dummõ diligens inquisitio fieret, nam quia necesse habent sua superstitiosa remedia occultare, eo vt nõ reprehendantur, seu vt facilius mentes simpliciũ illaquea re valeant, ideo huiusmodi verbis aut herbarum applicationibus insistunt, tamen ex quatuor superstitiosis eorum actibus tanquam sortilegæ & maleficæ manifeste reprehenduntur. Sunt enim de occultis diuinantes, & ea quæ non nisi malorum spirituum reuelatione scire possunt referantes. Exempli gratia. Vbi pro sanitate acquirenda frequentantur à læsis, causam læsionis aut maleficij aperire & manifestare sciunt, vt si ratione altercationis cum vicina acciderit, vel aliqua ex causa alia, hoc ipsum perfectissime noscunt, & iudicare frequentantibus sciunt. Secundo, vbi ad vnius nocumenti seu maleficij curam se intromittunt, alterius vero minime, prout in diocœsi Spirensi, malefica quædam in loco quodam, zu hoffen nuncupato, existit, quæ licet plures sanare videatur, certos tamen minime se posse curare fatetur, nullam ob aliam causam, nisi vt ab incolis fertur, quod maleficia talibus illata sint tam fortiter ab aliis, vt asserit maleficis impressa, & hoc vtique virtute dęmonum, quod illa amouere non valeant, quia videlicet dęmon nõ semper dæmoni cedere potest, aut nõ vult. Tertio, vbi super huius maleficia illata singulares exceptiones facere noscuntur, prout in ipsa ciuitate Spirensi contigisse noscitur, dũ quędam honesta persona maleficiata in tibiis, huiusmodi diuinatricẽ ob sanitatis gratiam aduocasset, illa domum ingressa, & eam dum intuita fuisset, talem exceptionem fecit, si, inquit, squamos & capillos in vulnere non habuerit, reliqua oĩa extrahere potero, causam etiam lęsionis aperuit, licet ex rure, & ad duo

miliaria

miliaria aduentasset,dices,quia cum vicina altercasti,talli die,ideo tibi accidit,præter squamos etiam & pilos, alias quamplures diuersorum generum res extraxit,& sanitati restituit. Quarto,vbi superstitiosis insistunt, aut insistere faciunt cæremoniis,& sic ante Solis ortum,vel alio determinato tempore,se frequentari volunt,dicentes quod infirmitates vltra angariam illatas sanare nequeant, aut q̃ tantummodo duas aut tres personas per annum sanare valeant,licet nõ sanando,sed à lęsionibus cessando,sanare videantur. Possunt & addi quamplures aliæ considerationes,circa talium personarum cõditiones,quia vt plurimũ retroactis temporibus malæ & reprehensibilis vitæ fuerunt diffamatæ,seu adulteræ,aut maleficarum superstites vnde ex nulla sanctitate vitæ hæc gratia sanitatis à DEO collata.Incidentaliter reducuntur & obstetrices maleficæ omnes alias maleficas in flagitiis excedentes,de quibus & in prima parte operis deductum est,quarum etiam tantus numerus,vt ex earum confessionibus compertũ est,quod non æstimatur villula vbi huiusmodi non reperiantur existi, cui periculo vtique à præsidentibus foret in parte succurendum,vt non nisi iuratæ obstetrices à præsidentibus deputaretur, cum aliis remediis quæ in secunda parte operis tacta sunt.Incidit & de maleficis sagittariis in contumeliam vtiq; Chtistianæ religionis tanto periculosius detegentes quanto & securiores habent in terris optimatum & principum,receptatores, fautores & defensores. Sed quod omnes tales receptatores,fautores, & c.omnib⁹ maleficis plerunq; incertis casibus damnabiliores existũt sic declaratur. Nam taliũ defensores à canonistis & theologis in duplici genere assignantur. Quidam nam q; errorem,alij vero personam sunt defendentes, & hi quidẽ qui errorem,damnabiliores ipsis qui errant existunt, cum nõ solum hæretici,immo hæresiarchi habendi sunt, vt patet 24.q.3.qui illorum.Et de his defensoribus cõmuniter non loquuntur iura,eo quod ab aliis hęreticis non distinguuntur,in quibus etiam habet locũ ca.ad abolẽdam.§. præsen.

ſæpe allegatum. Quidam alij ſunt, qui licet non defendũt errorem, defendunt tamen perſonam errantem, vtpote q̃ reſiſtunt viribus & potentia, ne tales malefici ſeu quicũq; alij hęretici veniant ad manus Iudicis fidei ad examinandum, vel puniendum, & ſimilia. Simili modo etiam fautores talium ſunt in duplici genere, quidam namq; ſunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc eſt publicæ perſonæ, vt domini temporales, ſeu etiam ſpirituales, temporalem iuriſdictionem habentes, qui etiam fautores eſſe poſſunt duobus modis, obmittendo & committendo, obmittendo, ſcilicet facere ea circa maleficos vel ſuſpectos infamatos, vel credentes, receptatores, defenſores & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur, cum tamen ab epiſcopis vel inquiſitoribus, vel eorum alteri requiruntur, vtpote ſi eos non capiant, vel captos non diligenter cuſtodiant, vel infra diſtrictum ſuum ad locum de quo eis mãdatur nõ deducant, aut executionem promptam de eis nõ faciant, & ſimilia, vt patet in ca. vt inquiſitionis. in prin. lib. 6. de hære. Committendo autem, vtpote ſi captos huiuſmodi, ſiue epiſcopi aut iudicis eius licentia vel mandato, à carcere liberent, vel proceſſum, iudicium, vel ſententiam eorũ directe vel indirecte impediant, vel ſimilia peragunt, vt patet c. allegato, vt officium. §. prohi. Pene taliũ in præcedentibus circa ſecundũ principale huius operis, & circa finem, vbi de maleficis ſagittariis, & aliis armorum incantatoribus tactũ eſt, declaratæ ſunt. Ad præſens ſufficiat q̃ oẽs tales ipſo iure ſunt excõmunicati, & duodecim magnas pœnas incurrunt, patet extra. de hęre. excõmunicamus. i. §. credentes. & can. allegato. vt inquiſitionis. §. prohibemus. In qua excõmunicatione ſi per annum perſtiterint animo pertinaci, ex tunc ſunt vt hęretici cõdemnandi, vt eo. ca. & §. alle. Qui vero dicendi ſunt receptatores, & an habendi ſunt vt hæretici. Reſpondetur q̃ recipiẽtes huiuſmodi maleficos ſagittarios, aut quoſcunq; armorũ incantatores, nigromãticos ſeu maleficos hęreticos, de quibus in toto opere tractatũ eſt, ſunt in duplici genere, ſicut

etiã

ętiã de eorũ defensoribus & fautoribus tactũ est. Quidã namq; sunt, qui nõ tantũ semel vel bis, sed pluries & frequenter tales suscipiunt, & isti proprie, & secundũ vim vocabuli, dicuntur receptatores à receptãdo, quod est verbum frequentatiuũ, & tales receptatores qnandoq; sunt sine culpa, vtpote si ignoranter hoc faciũt, nec aliquid vnquam sinistri de eis suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, vtpote qñ eorum errores sciunt & nõ ignorãt, quia ecclesia tales semper persequitur tanquã crudelissimos fidei hostes, & non minus dñi terrarum eos receptant, tenent, defendunt, &c. tales proprie sunt & dicuntur hæreticorũ receptatores, & de talibus etiã loquuntur iura, & q; sunt excõmunicati, iuxta ca. excom. 1. §. credentes. Quidam aũt nõ piuries & frequenter, sed tantũ semel vel bis hmõi maleficos aut hęreticos receperũt, & isti nõ videntur proprie dici receptatores, quia non frequentarunt, sed receptores, quia eos receperunt, & nõ receptauerunt, licet archidiaconus dicat contrariũ in ca. quicunq;. super ver. receptatores, de quo tñ non est magna vis, quia non de verbis sed de factis curandũ est. Ponitur tñ differentia inter receptatores & receptores, eo q; domini terrarũ semper dicuntur talium receptatores, vbi simplices qui eos expellere non habent nec possunt, & si receptores sint, sunt tamen sine culpa. Vltimo aũt de impeditoribus officij inquisitionis episcoporum, contra hmõi maleficos hęreticos, qui sunt, & si hęretici dicendi sunt. Ad quod respondetur q; hmõi impeditores sunt in duplici genere. Quidã nam q; sunt qui impediunt directe, vt qui captos pro hęresis crimine à carcere propria temeritate liberant, vel processus inquisitionis lacerant, testes in causa fidei, pro eo q; testificati sunt, vulnerant, vel si dñs temporalis statuat, q; nullus nisi ipse de hoc crimine cognoscat, aut q; nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit nec testificari nisi corã eo, & similia, & isti impediunt directe, iuxta notata per Io. Andreæ, in ca. statutum, super ver. directé, lib. 6. de hęre. & qui processus iudicium vel sententiã in tali causa fidei directé impediũt,

vel qui ad hæc agenda prestiterint auxiliũ, consilium, vel fauorem, & tales licet sint multũ culpabiles, non tñ ex hoc sunt hęretici iudicandi, nisi aliter apparet q̃ essent consimilibus erroribus maleficorũ inuoluti cũ pertinaci voluntate, sunt tñ ipso excõmunicationis mucrone percussi, iuxta ca. vt inquisitionis. §. prohibemus. sic q̃ si in illa excommunicatione steterint per annũ animo pertinaci, ex tunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet ca. &. §. alle. Quidã vero sunt qui impediunt indirecte, vtpote qui statuunt q̃ nullus portet arma ad capiendũ hęreticos, nisi de familia dñi temporalis, & similia, iuxta notata per Ioan. An. in ca. statutũ, super ver. indirecte, & tales sunt minus culpabiles q̃ primi, nec sunt hęretici, sed sunt excõmunicati, iuxta allegatũ capitulum, Vt inquisitionis. Et etiã prestantes ad hoc consilium, auxiliũ, vel fauorem, taliter q̃ si steterint in illa excõmunicatione per annũ animo pertinaci, ex tunc vel ut hęretici sunt condemnandi, per alle. ca. &. §. prohibemus. Quod sic est intelligendũ q̃ hęretici cõdemnantur taliter q̃ si volunt redire, recipiuntur ad misericordiam, errore prius abiurato, aliàs vt impœnitentes tradentur curiæ seculari, vt patet per ca. ad abolendã. §. præsenti. Epilogando. Maleficæ obstetrices prout aliæ maleficæ maleficia inferentes, secundum qualitatem criminũ condemnantur & sententiantur, & à simili maleficæ maleficia superstitiose vt dictũ est, opere diaboli tollentes, cùm nõ dubium sit q̃ sicut auferre, ita & inferre possunt, vnde & ex quodã pacto taliter maleficæ ex dęmonum informatione cõueniunt, vt hæ quidem lędere, aliæ vero sanare debent, vt sic eo facilius mentes simplicium illaqueando, suã perfidiam augmentant. Sagittarij vero & alij armorũ incantatores malefici, cum non nisi ex fauore, defensione, receptatione præsidentium sustentantur omnes tales, pœnis præscriptis subiacent, & qui officiales quoscunque contra huiusmodi maleficos, aut eorum fautores, &c. in eorum officio impedirent, simili modo excommunicati sunt, & omnibus pœnis vti fautores subiacent, verũm vbi steterint per

per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, si redire voluerint abiurent impedimentum & fautoriam, & ad misericordiam admittuntur, aliàs vt impœnitentes hæretici traduntur brachio seculari. Et vbi non stent per annum, nihilominus contra impeditores huiusmodi potest procedi, vt contra fautores hæreticorum, ar. ca. accusatus. §. vltimo. Et quod dictum est de fautoribus, defensoribus, receptatoribus, & impeditoribus, super maleficos sagittarios, &c. idem & per omnia intelligendum est erga quascunq; maleficas, aut maleficos, hominibus, iumentis, & terræ frugibus, varia nocumenta inferentibus, verum & ipsi malefici quicunque, vbi in foro pœnitentiæ spiritu contrito & humiliato, peccata deflentes, & pure confitentes, veniam petierint, ad misericordiam recipiuntur, aliàs vbi innotescunt, cõtra eos procedere debent quibus ex officio incumbit, citando, arrestando, capiendo, & procedendo in omnibus iuxta criminum qualitatem, vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiue, vt tactum est, si & inquantum huiusmodi præsidentes æternæ damnationis laqueum, propter excommunicationem eis ab ecclesia inflictam, euadere velint.

*

¶ Quæstio vigesimaquinta huius vltimæ partis, super modos sententiandi maleficos, quousque friuolè, aut etiam iustè appellantes.

SI VERO AD appellationis remedium finaliter delatum confugere Iudex cerneret, notãdum primo q̃ hæc interdũ valida atq; iusta, interdum friuola atq; nulla decernitur. Cùm enim in negociis fidei summariè simpliciter & de plano sit procedendum,

dum, vt ex præcedentibus ſæpe tactum eſt, ex ca. multorū
querela. in cle. vbi & appellationis remediū interdicitur.
Attamen quia Iudices interdum ſponte propter negocij
arduitatem libenter ipſum prorogant & dilatant, ideo
aduertere poſſunt q̄ vbi delatus ſentiret ſe à Iudice reali-
ter & de facto contra ius & iuſticiam aggrauatū, vtpote
quia eum ad ſe defendēdum admittere noluit, vel quia ſo-
lus ſine conſilio aliorum, vel etiam ſine aſſenſu epiſcopi,
vel eius vicarij pronunciauit delatū queſtionare cum alias
ſufficientes probationes pro & contra habere potuiſſent,
& huius ſimilia, tunc quidem rppellatio foret iuſta, alias
non. Secundo notandum q̄ Iudex appellatione huiuſmo
di ybi præſentata, tunc abſq̄ perturbatione & motu de-
bet petere copiam appellationis, proteſtando verbo quod
non curat ſibi tempus, & cum ipſe delatus tradiderit ſibi
copiam appellationis, aduertat q̄ adhuc habet duos dies
ad reſpondendū, & poſt hos duos, adhuc triginta ad apo-
ſtolos exhibendum. Et licet ſtatim poſsit reſpondere, &
apoſtolos dare iſtos vel illos, vbi ſit multum expertus &
peritus, tamen vt cautius procedatur, melius eſt vt aliquē
trrminum x. vel xx. vel xxv. dierum eidem ad dandū pa-
riter & recipiendum apoſtolos quales dare decreuerit, aſ-
ſignare cum poteſtate prorogandi. Tertio notandum eſt
Iudici quod infra tempus iuris, & infra tempus aſſigna-
tum debet diligenter attendere & diſcutere cauſas appel-
lationis, ſeu grauamina allegata, & ſi videt habito bono
conſilio peritorum, quod iniuſte & indebite delatum ag-
grauauit, ad ſe defendendum non admittendo, vel qnæ-
ſtionibus non debito tempore exponendo, vel ſimilia, ad-
ueniente termino aſſignato, corrigat errorem ſuum, & re
dueat proceſſum ad punctum & ſtatum in quo erat q̄n de
fenſiones ille petiuit, vel terminū ad interloquendum aſſi
gnauit & ſimilia, & tollat grauamen, quo ablato proce-
dat prout ante, quia per amotionem grauaminis appella-
tio quæ erat aliqua fit nulla, iuxta capitulum ceſſante ex-
tra de appellationibus. Sed hīc tamen diligenter attendat

circum-

circunſpectus & prouidus Iudex, ꝙ quædã ſunt grauamina reparabilia, & ſunt illa de quibus iam dictũ eſt, & tũc habent locũ ea quæ dicta ſunt. Quędam aũt ſunt irreparabilia, vtpote ſi delatus fuerit quæſtionatus realiter, & de facto, & poſt euadens appellat, vel ſi clenodia, & aliqua vtilia ſimul cũ vaſis & inſtrumẽtis quibus malefici vtuntur, fuerunt recepti & combuſti, & ſimilia quæ nequeunt reparari, nec reuocari, & tunc nõ habet locũ prędictus modus, ſcilicet proceſſum ad ſtatũ reducere, in quo fuit grauamen huius irrogatũ. Quarto notandũ iudici eſt, ꝙ licet ad die reſpõſionis habeat triginta dies ad apoſtolos exhibendum, iuxta cap. de appellationibus, & poſsit petenti aſsignare vltimũ diem iuris, hoc eſt triceſimũ, ad apoſtolos recipiendum, tñ nec videatur ꝙ velit vexare delatum, & de vexatione indebita reddat ſuſpectũ, & ne videatur confirmare grauamen ſibi impoſitũ propter quod extitit appellatum, melius eſt ꝙ aſsignet infra tempus iuris terminum cõpetentem, vtpote decimũ diem, vel viceſimũ, & poteſt poſtmodũ ſi expedire noluerit, adueniente termino prorogare, dicẽdo ſe fuiſſe aliis negociis implicatũ, vel hmõi. Quinto notandũ Iudici eſt, ꝙ quando prefixit terminũ appellanti & apoſtolos petenti, ꝙ nõ aſsignet ſolum ad apoſtolos dandũ, ſed ad dandum pariter & recipiendũ, quia ſi aſsignaret ad dandum tantũ, tunc Iudex â quo appellaretur, haberet appellanti mittere. Aſsignabit ergo ei terminum, hoc eſt, talem diẽ talis anni, ad dandũ eis, & recipiendũ â Iudice apoſtolos, tales quales dare decreuerit. Sexto, notare debet ꝙ in aſsignatione huius terminini, non dicat reſpondendo, ꝙ dabit apoſtolos negatiuos aut affirmatiuos, ſed vt plenius deliberare poſsit, dicet ꝙ exhibebit tales quales tunc decreuerit exhibendos. Attendat etiam ꝙ in aſsignatione huius termini, appellanti vt tollatur omnis cautela, & aſtucia, & malicia appellantis, aſsignet locum in ſpecie, diem & horam, vtpote quod aſsignet viceſimum diem Auguſti, anni prẽſentis, & horam veſperã, & camerã ipſius Iudicis, in domo tali, talis ciuitatis vel loci

ſtam, talí appellantí ad dandum & recipiendum apoſto-
los tales quales decreuerit exhibendos. Septimo notat ꝙ
ſi decreuerit in animo ſuo detinere delatū crimine requi-
rente, & iuſticia exigente, in aſsignatione termini ponat
ꝙ aſsignat talem terminū ad dandum vel recipiendū per-
ſonaliter apoſtolos, ipſi appellant, aſsignetq; talem locum
eidem appellantí, ad dandum eidem & recipiendū ab eo
apoſtolos, de quo ſit in poteſtate Iudicis appellantē libere
retinere, datis tñ prius ſtatim apoſtolis negatiuis, aliás nō
Octauo notet Iudex ne aliquid innouet circa appellantē,
ipſum capiendo, vel quęſtionando, ſeu à carcere liberādo,
vel aliás ab hora qua fuit ſibi appellatio præſentata, vſq;
ad horam qua tradidit apoſtolos negatiuos. Epilogando.
Nota ſępe contigit ꝙ delatus quando dubitat ꝙ contra eū
feratur ſententia, quia conſtat ſibi de culpa ſua, frequenter
recurrit ad appellationis remedium, vt ſic ſubterfugiat Iu
dicis ſententiam, vnde ab ipſo appellat, & cauſas friuolas
aſsignat, vtpote ꝙ Iudex eum captum tenuit, & cautioni
ſidoneæ eū tradere noluit, & ſimilia friuola colorata, qua
appellatione Iudici preſentata, copiā appellationis petat,
qua habita ſtatim vel poſt duos dies, reſponſionem, diem,
& horam, & locum, appellanti ad dandum & recipiendū
apoſtolos tal es quales decreuerit præfigat, infra terminū
tñ Iuris, vtpote 25. 20. vel 30. diem talis menſis, infra quē
terminū aſsignatum Iudex copiā appellationis & grauā-
mina ſeu cauſas propter quas appellat diligēter diſcutiat,
& cum bono conſilio iuris peritorum, deliberaret an exhi
beat appellanti apoſtolos negatiuos, hoc eſt reſponſiones
negatiuas, appelationem nō admittendo, vel affirmatiuas
& reuerentiales mittendas ad iudicem ad quē appellat ap
pellationi deferendo. Si enim videat ꝙ cauſæ appellatio-
nis ſunt falſæ vel friuolæ atq; nullæ, & ꝙ appellans non
vult niſi iudicium ſubterfugere, ſeu prorogare, det apoſto
los negatiuos ſiue refutatorios. Si aūt videat quòd grauā-
mina ſunt vera, & iniuſte ſibi illata, & non ſunt irrepara-
bilia, vel dubitat ſi eſt ita, vel aliàs fatigatus propter mali-

ciam

ciam appellantis, vult se à tanto onere liberare, exhibeat appellanti apostolos infirmatiuos seu reuerentiales. Aduc niente igitur appellanti termino assignato, si Iudex nondum formauit apostolos, seu responsiones, vel aliàs nõ est dispositus, peremptorie potest rogare simul vel successiue vsque ad trigesimum diem, qui est vltimus terminus iuris ad exhibendum apostolos assignatos. Si autem formauit & est dispositus, potest statim dare apostolos appellanti. Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos, seu refutatorios, aduenięte termino peremptorio assignato, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

ET dictus Iudex respondens præfatæ interiectæ appellationi, si dici appellatio mereatur, dicit ꝙ ipse Iudex & secũdum canonicas sanctiones, seu etiam Imperalia statuta, seu leges, processit, & procedere intendit, & à Iuris vtriusꝙ tramite non discessit, nec discedere intendit, minusꝙ ipsum appellantem aggrauauit, nec aggrauare intendit, aut intellexit, quod patet per causas coloratas allegatas singulas decernendo. Non enim grauauit in hoc, quod eum cæpit & captum tenuit, quia cum sit sibi delatus de tali hæretica prauitate, & testes multos habeat contra eum, merito ipsum tanquam conuictũ de hæresi, vel sibi vehementer suspectum, captum tenere debuit, atque debet, nec grauauit eum, quia dare ipsum noluit cautioni, nam cum crimen hæresis sit crimen de maioribus, & ipse appellans esset conuictus, & statim in negatiua nequaquam erat, nec est cautioni etiam maximæ dandus, si est & erat in carceribus detinendus, & sic discurrat per alias rationes. Quo facto, dicat sic: Quare apparet quod ipse Iudex debite & iuste processit, & à Iuris semitis minime deuiauit, minusꝙ ipsum in aliquo aggrauauit, sed ipse appellans per quasdam causas coloratas atque fictas

ctas nititur subterfugere iudiciũ iniuste & indebite appellando, propter quæ eius appellatio est friuola atq; nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta, peccans enim in materia & forma. Et cum appellationibus friuolis nec iura deferant, nec sit a Iudice deferendum, ideo dicit Iudex ipse quod interiectam appellationem nõ admittit, nec admittere intendit, nec ei defert, nec deferre proponit, & hãc responsionem offert dicto tali sic indebite appellanti pro apostolis negatiuis, & mandat inseri statim imediate post appellationem prædictã eidem presentatam, & si tradat notario qui appellationem eidem præsentauit.

QVibus apostolis negatis sic adhibitis appellanti, statim Iudex continuando ipsum suum officiũ exequatur, mandando eundem capi seu detineri, vel ipsum arrestando, vel terminum ad comparendum coram se eidem assignando, vel aliquid simile propter quod appareat q̃ non definit esse Iudex, continuabitq; processum suum contra appellantem quousq; à Iudice ad quem est appellatum sit prohibitus ne procedat. Caueat tamen Iudex quod nullam nouitatem faciat contra appellantem personam, nec ipsum capiendo, nec si captus est à carcere liberando, nec alias ab hora qua fuit sibi appellatio præsentata, quousq; apostolos ei tradiderit negatiuos, sed ex tũc vt prædicitur, poterit si iusticia hoc requirat, quousq; sit prohibitus à Iudice ad quem fuerat appellatum, & tunc cum processibus clausis & sigillatis, & cum fide ac tuta custodia, idonea cautione si oportuerit remittat eum ad Iudicem ante dictũ. Si autem Iudex exhibere decreuerit apostolos affirmatiuos & reuerentiales, adueniente eidem termino peremptorio assignato ad dandum & recipiendum apostolos, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

ET dictus Iudex respondendo præfatæ interiectæ appellationi, si dici appellatio mereatur. Dicit enim ipse iuste, & prout debuit in causa præsenti processum & non aliàs, nec dictum aggrauatum se appellasse aggrauare

aggrauare intendit,quod patet per allegatas rationes,singulas discurrendo,non em̄ ipsum aggrauabit in hoc quod dixit,&c,discurrat per causas singulas appellationis, meliori modo & cum veritate quia poterit respondendo,cōcludendo sic,quare apparet quod ipse Iudex dictum appellantem nullatenus aggrauauit,nec causam dedit eidem appellanti, metuens ne secūdum eius demerita ad iusticiam procedatur, propter quod eius appellatio est friuola atq; nulla, quia s nullo grauamine interiecta, nec ei est iure a Iudice deferendum,verùm propter reuerentiam sedis apostolicæ ad quam extitit appellatum,dicit ipse Iudex quod dictam appellationem admittit, eiq; defert, & deferre intendit,totum presens negocium ad S.dominum nostrum Papam,& sanctā sedem apostolicam remittendo,assignādo eidem appellanti certū tempus, scilicet tot menses proximè subsequentes,infra quos cum processibus,clausulis, & sigillatis,sibi per ipsum Iudicem tradendis,vel aliàs dare idonea cautione de presentando, seu in Romana curia, vel cum fida & tuta custodia eidem per ipsum Iudicē exhibenda,habeat in Romana curia presentare domino nostro Papæ, & hanc responsionē offert ipse Iudex eidem appellanti, pro apostolis affirmatiuis, & mandatur eam inseri immediate post interiectam appellationem eidem presentatam, & si tradet eam notario qui appellationem eidem præsentauit.

ATtendat autem prudens Iudex quòd mox vt apostolos reuerentiales appellanti exhibuit, in causa illa pro qua ille appellauit, statim ipsedesinit esse Iudex,nec potest amplius de illa cognoscere,nisi sibi causa remissa per sanctiss.dñm nostrum Papam,quare de causa illa se amplius non intromittat,nisi mittendo dictū appellantem per modum prædictum ad D.nostrum Papam, assignando eidem terminum competentem,vtpotevnius mensis,duorum vel trium, quatenus interim possit se ad eundem disponere & parare,recipiatq; ab eo de comparēdo,& se presentaudo in Roma.curiam infra eundem terminum

minum asſignatum, ſdonea cautione, vel ſi appellans non poteſt illam prẽſtare, mittatur cum fida & tuta cuſtodia, vel obligat ſe melius quo poterit, quatenus ſe infra terminum asſignatum in Romanam curiam præſentabit dño noſtro Papæ, vel per ipſum non ſtabit. Si autem Iudex habet cauſam aliam, ac procedit contra eam in alia cauſa in qua delatus non appellauit, in ipſa illa cũ Iudex remanet prout ante Iudex, etiam ſi poſt admiſſam appellationem, & datis apoſtolis reuerentialibus, ipſe appellans accuſatur & denunciatur Iudici de aliis hæreſis criminibus, de quibus non agitur in cauſa proqua appellauit, non deſinit eſſe Iudex, imo poteſt pro ſe ad informandũ, & teſtes examinandũ libere prout prius, & finita prima cauſa in Romana curia, vel ad Iudicẽ remiſſa, poteſt procedere libere in ſecunda. Aduertant autem Iudices ꝙ proceſſus clauſos & ſigillatos ad Rom. curiam mittant, iudicibus asſignatis, qui iuſticiam faciant, proceſſus meritis actitatis, nec inquiſitores ibi curent agere contra appellantes, ſed dimittant eos prẽdictis ſuis iudicibus iudicandos, qui iudices ſi inquiſitores nolunt facere partem contra appellantes, procedent ex officio ad procurationem appellantiũ, ſi voluerint expediri. Aduertant etiam Iudices quod ſi ad appellantium inſtantiam citentur perſonaliter, & compareãt, caueant tamen omnino litem non iurare, ſed attendãt proceſſus exhibere, & totam cauſam ad illos reducere, & procurent vt citius poterunt remeare, ne ibi tædiis, miſeriis, laboribus & expenſis, damnabiliter fatigentur, ſequuntur namq; damna eccleſię, & hęretici confortantur, & ex poſt non inueniunt Iudices tantum fauorem & reuerentiam, nec timentur, prout eorum præſentia facit. Item ipſi hæretici alij quicunque, videntes Iudices in Romana curia fatigari, & detineri, erigent ſibi cornua & contemnent, ac malignabuntur, & audacius hæreſes minabunt, & vbi agitur contra eos, ſimili modo appellabunt. Alij etiam Iudices efficiuntur debiliores, an negocia fidei proſequendum, & ad hęreticos extirpandum, metuentes ne per con-

ſimiles

similes appellationes, tædiis, & miseriis fatigẽtur, & hæc omnia cedent in magnum præiudicium fidei ecclesiæ sanctæ DEI, à quibus singulis sponsus ipsius ecclesiæ eam præseruare dignetur.

Sit laus DEO exterminij hæresis, Pax viuis, requies æterna defunctis.
AMEN.

ANNO XX. COLONIAE EXCVDEBAT IOANNES GYMNICVS.

Rsv.

Sprenger

1520

[1. Exemplar]